

Na²inbí Sedó Yôesiví Tụụ

Tewa New Testament

Contents

I Híwó ² di Tun Jesus Christ-Ví ² gedi Mark Ita ² nandi ²	1
I Híwó ² di Tun Jesus Christ-Ví ² gedi Luke Ita ² nandi ²	35
I Híwó ² di Tun Jesus Christ-Ví ² gedi John Ita ² nandi ²	95
Háa Jesus-ví T'òekhuwa ² in Díví ² annin	138
In Tà ² nin Paul-di In Rome Búu ² úwi Méesate ² in T'owa Ovâytà ² nannin	196
In Tà ² nin Paul-di In Philippi Búu ² úwi Méesate ² in T'owa Ovâytà ² nannin	224
In PáádÉ ² IN Tà ² nin Paul-di In Thessalonica Búu ² úwi Méesate ² in T'owa ovâytà ² nannin	231
In Eedí ² in Ta ² nin Paul-di In Thessalonica Búu ² úwi Méesate ² in T'owa Ovâytà ² nannin	237
In PáádÉ ² in Tà ² nin Paul-di Timothy Ôntà ² nannin	241
In Eedí ² in Tà ² nin Paul-di Timothy Ôntà ² nannin	250
In Tà ² nin Paul-di Titus Ôntà ² nannin	256
In Tà ² nin Paul-di Philemon Ôntà ² nannin	259
In Tà ² nin James Ità ² nannin	261
In PáádÉ ² in Ta ² nin Peter Ita ² nannin	269
In PáádÉ ² in Tà ² nin John Ità ² nannin	277
In Eedí ² in Tà ² nin John Ità ² nannin	284
In Powage ² in Tà ² nin John Ità ² nannin	285

Naʔinbí Sedó Yôesiví Tųų /Nanbí Sedó Jôesiví Tun

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

Language: Tewa

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

f775bf1b-8c8a-5c5e-9288-3b9b00387997

ISBN: 978-1-5313-0628-1

I Híwó²di Tun Jesus Christ-Ví²gedi Mark Ita²nandi²

**John i² p'ó²p'oekandi²di Jôesiví tun
in t'owa ovâytunphadende²**

1 Ná²i-ân namuu i² híwó²di tun Jesus-ví²gedi, i-á namuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, i²bá Jôesi Tádáví ay ûnmuu. ²Hân²oe Jôesi Tádáví tukhe²bi², Isaiah gin nakháwá²i², ita²nan háa Jôesi Tádá iví ay itú²annin, ginnân: ³Ót²ôeyanbe, naví t'ôepá²áá²i² uví páadé wînsankhâymaa.

I²dân ugí² in p'ôe wônkhây²ámí.

Oe ahkon deedi i² t'ôepá²áá²i² ûntukhwintúqíní,
“In p'ôe binkhây²an i² shánkí natsonji²igí².”

Há²i p'ôe²ây-á wá² igí² binta²ge²an.”

⁴John i² p'ó²p'oekandi-ân i² t'ôepá²áá²i² namuu. Oe ahkon deedi Jôesiví tun in t'owa ovây²t'ôekanhondi ovây²tumáa, “Unbí t'aywó²di binjoe²an, hedânho Jôesi Tádádí wovây²owóje-ídí, ihaydânho naadi wâyp²ó²p'oe²ámí.” ⁵Hedi hânho báyéki t'owa Judea nangewin hedá Jerusalem bú²windá ee naji² iwepiye dimáa, hedi in to²wên dívít²aywó²dihâätsi²annin in Jordan p'o²k'ay iwe ovây²p'ó²p'oe²an.

⁶John-bí aa kamáyo phódí ûnpa²an, hedá napújeba²áamuu, hedi khowí²dá hedá thaawáá² áp'o ishaa²i-á ik'oe. ⁷Hedi ginnân in t'owa ovây²tumáa: “Wí to²wí naví shánkí tsonan, hedânho Jôesi Tádádí wovây²owóje-ídí, ihaydânho naadi wâyp²ó²p'oe²ámíkhuu imáa²i naví tí²úugé napowagi²o, hedi naa ihay híwó²di wó²muupí dáy²t'áá-ídí iví anto wânbo dônma²p'áá-ídí. ⁸Naadá p'oedida² wâyp²ó²p'oe²o², hewânbo i²dá i² Yá²dâa²i P'oewaahâa

wovâysankhâymaa wí p'ó²p'oe²an waagibá.”

Jesus óep²ó²p'oe²an

⁹Ihayhâäbá Jesus oe Nazareth bú²dí napówá, Galilee nantaa búgedi, hedi in Jordan p'o²k'ay iwe John-di óep²ó²p'oe²an. ¹⁰Hedi Jesus ee p'oe iwedi nats'anpee²á² ihaydi, makówa nakhuu²deemändi i² Yá²dâa²i P'oewaahâa wí k'o²wee waagibá nawândi imú², hedi iví²di isóge. ¹¹Hedi wí tun makówádí napeedi ginnân natú: “U-á naví ay wísígi²i-ân unmuu. Hânho ú²di ohfhchan.”

Penísendi ikhâäde Jesus óehíwóhpíkannamídí

¹²Ihaydi i² Yá²dâa²i P'oewaahâa²di Jesus ahkónupiye óeho². ¹³Jónántä (40) thaa iwe naji², hedi Satan i² Penísendi namuu²i² ikhâäde² óehíwóhpíkannamídí. Ihayhâädi wíyá to²wí i-ádí wína²ánpí, in ahkónuwín animáa háäwênda²mân iwe diji², hewânbo in makówáwin t'ôepá²áá²indiho óekhäge²nan.

Jesus-di jónu paawó²in ovây²tukánnan i-ádí dimú-ídí

¹⁴⁻¹⁵John i² p'ó²p'oekandi² oe Judea óepansóge, hedi tí²úugé²di Jesus oe Galilee-piye namáa, Jôesi Tádáví híwó²di tun in t'owa ovây²t'ôekanhondi. Ovây²tumáa, “Nää-ânho híwó² diwe naná, Jôesi Tádá nakhâymuu wovâysíghóenídí. Unbí t'aywó²di binjoe²an, hedá ná²i Jôesi Tádáví híwó²di tun bíwâyú.”

¹⁶Iwáy Galilee p'oekwí kíngé Jesus naphademän dihaydi, Simon-dá iví tí²úu Andrew-ádí dânpa²akanundedi ovânmu², indá paawó²in damuudi. ¹⁷Hedi ovântú²an, “Naa-ádí báká²ve. Nää dânpaahónde², hewânbo naagi² dînt'owahóení²in wânhá²ámí.”

¹⁸ Wesebo inbí pa'akanu'i dânjoe'andi i-ádí damää.

¹⁹ Wíyá háy namää ihaydi, James-ádí iví t'íú John-dáđí ovânmu', indá Zebedee-ví áy damuu. Inbí pa'akanu'i dânkodí'o' inbí kophé iwe. ²⁰ Hedi ovânmu'di ovântu'an i-ádí damú-i'in, hedi inbí táđá Zebedee ee kophé iwe in t'oe'indáđí ovâyjoe'andi i-ádí damää.

Jesus-di wí yä'dâapi' p'owəqahâa wí senbíwedi óekhehiye

²¹ Capernaum bú'ay dipówá, hedi i' kaykhanwówá thaa naná' dihaydi Hudíyoví méesate'ay ee Jesus nats'ú, hedi in t'owa ovâyhá'an. ²² Háa Jesus-di ovâyhá'o waa ovâyháa'an, gá in sená' in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dívíhé'an waagibá wí'ihé'anpíđân, hewänbo i'đá ovâyhá'an ta'gendi itsonkhuumáa waagi.

²³ Ihaydíbá wí sen i' méesate ee nats'ú, i-á wí yä'dâapi' p'owəqahâadi óemáa, hedi ituwínú, ²⁴ “Ánpí dí'an, u' Jesus Nazareth bú'wi'. Ti un'äá dí't'aháanú-ídí gáhân? Naa dínhanginná to'wí unmuu'in. U-á i' t'ähki yä'dâa'i' unmuu, i' Jôesi Táđáđí wóesandi'.” ²⁵ Jesus-di i' yä'dâapi' p'owəqahâa óet'e'yandi óetu'an, “Hânda'dibo, ná'i senbíwedi ópeeve.” ²⁶ Hedi i' yä'dâapi' p'owəqahâa ituwínúđáhá' i' sen óethathakannan iví'wedi napee'ädi.

²⁷ T'ähki in t'owa ovâyháa'an, hedi dívítu'an, “Hânnan namuu ná'in? Wên ts'aamin háhkannân imáa, hedá itsonkhuumáa waa i'o'. In yä'dâapi'in p'owəqahâa wänbo ovâytsommáa, hedi indi óe'a'gindo'.” ²⁸ Hedi oe Galilee nange i'ge t'ähki t'owa iví'gedi dit'oe.

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhehkháa'an

²⁹ I' méesate iwedi dipee, hedi Jesus oe Simon-dá Andrew-ádí inbí tewhá iwepiye namää. James-ádí

John-dáđí wá' damää. ³⁰ Dipówá ihaydi Jesus óetu'an Simon-bí jahkwíjo úntsáwäp'ídehay'in. ³¹ Hedi i' kweeví whohte iwepiye namäädi man diwedi óeyä'di óeshaa. I' tsáwäp'íde wesebo únhan, hedi ovâyhúujôn.

³² Nathants'ú' dihaydi i' kaykhanwówá thaa naphade, hediho in t'owadi in dihay'in t'ähki hedá in to'wên yä'dâapi'in p'owəqahâadi ovâymaa'indá wáy Jesus ná'án diwepiye ovâyhúja'. ³³ In bú'wnmáa, hedi indi óe'a'gindo'in t'owa t'ähki ee tewhá phódi dívíwé'ge'an. ³⁴ Hedi báyéki t'owa ovâyhehkháa'an, tobá háawi inbí hay dínmuu wänbo', hedá báyéki yä'dâapi'in p'owəqahâa t'owavi'wedi ovâykhehiye. Hewänbo in p'owəqahâa wí'ovâyhi'mágipi, gá to'wí namuu'in dínhanginnândân.

Jesus wí'bo ijûusu'an

³⁵ Wa'déedí Jesus ishaa, hedi bú'dí napeedi oe hânda' naná' diwepiye namää, hedi iwe ijûusu'an. ³⁶ Simon-dá in wé'gen i-ádí diji'indáđí dimáa óenuuwä-ídí. ³⁷ Hedi óeshaa ihaydi óetu'an, “T'owa t'ähkídi wóetu'wämáa.” ³⁸ I'di ovâytu'an, “Jaho gimú-i o'i wé'ge'i bú' náwe tsowa naná' diwepiye, eeje wá' Jôesi Táđávi tun dovây't'oe'ámídi. Hangí'-ánkun o'äá.”

³⁹ T'ähki Galilee nange i'ge Jesus namändi inbí méesate eeje Jôesi Táđávi tun ovây't'óekanhon, hedá in yä'dâapi'in p'owəqahâa t'owavi'wedi ovâykhehiyende'.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu'i' ónhehkháa'an

⁴⁰ Wí sen naphéetaymuu'i' Jesus ví'piye ná'äá, hedi idége'disógedi pín ta'gedi nakhäge'da'póe. Óetu'an Jesus, “Dínhanginná u-á úkodí'in ná'i phéetay dínjáa'ámídi, unda'di.” ⁴¹ Jesus iví'piye hânho nasehkanápóe, hedi ikhóhtädi

iví mandi óetäge, hedí óetü'an, "Naa oda'áakun wínhekháa'amí'in. Unhekháapúuwí." ⁴²Wesebo i' phéetay únhandí nahekháapóe. ⁴³⁻⁴⁴Hedí Jesus-di óepunjôn, hewänbo páadé kaygindi óetü'an, "Óet'óeyan, to'wí wänbo ná'i úpóe i'gedí wínáat'óe'amípí. Moses ita'nan Jôesi Táadá ta'nin diwe, únkhây'ä' wí háäwí i' owha'ví'piye bínhúuwí'in Jôesi Táadá óemäänídí, in t'owa ovâyhangin'annamídí íhekháapóe'in. Nää ópún, ha'wáa ó'an." ⁴⁵Hewänbo i' sen iwedi namäadi báyéki íhé'e'an ni'gedí, hedá háa únpóe'indá t'ämäpiye in t'owa ovây't'óe'an. Háa i' sen i'annin namuudi Jesus wí'únkodipí kee'eedí i' bú' nats'úúnídí, hedího bú'dí já'wébo wáy tóebo nathaapí iwe iwóyí'. Hewänbo ee na'án diwe in t'owa t'ämäphä'gedí dipóya'.

Jesus-di wí sen ún'ä'yäkankodipí' onhekháa'an

2 Wí háyú thaa naphade ihaydi Jesus wíyá oe Capernaum-piye namää, hedí iví' na'ánnin in t'owa dínhanginpóe. ²Báyéki t'owa iwe diwé'gepóe, hedího wínajáanápí phódi nú' wänbo joe, hedí Jôesi Táadávi tun ovây't'óe'an. ³Wây-á t'owa dí'ää, hedí in diwedi jónu senä'dí wí sen ún'ä'yäkankodipí' whohpa' k'éwé'dí óekán. ⁴Hewänbo dit'owabá'yendi wí'dínkodipí Jesus-ví nú' óekáanídí, hedího wha'k'aypiye dipeedi Jesus nawin dee ta'ge dâypohokídi, hedí whohpa' wóegé i' sen ún'ä'yäkankodipí' oe áagépiye óewaje. ⁵Dâywâyumáa'in Jesus-di ovây'mú' ihaydi i' nahay'i' óetü'an, "Naví ay, uví t'aywó'dí ú'owó'jen."

⁶Hewänbo wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in iwe dikw'o'nin ginnân díví'ánshaamáa: ⁷"Háadan ná'i sen gin ihí'máa? Jôesi Táadá'mân

únk'óe t'aywó'dí i'owóejé-ídí, hedího gin ná'i sen ihí'máadi Jôesi Táadá óe'a'ginhánunde'."

⁸Wesebo Jesus wí'bo únhanginpóe háa kaadibo díví'ánshaamáa'in, hedí ovây'tü'an, "Hedí háadan ha'wáa úví'ánshaamáa? ⁹Ná'i sen ún'ä'yäkankodipí' dótü'andá, 'Uví t'aywó'dí ú'owó'jen,' háa dótü'andá, 'Uví whohpa'ay mänke'dí ójýyé,' wé'i-an shánki wínabâapu'wanpí hedânho bínmúunídí háa ta'gendi dínkodí'in háa joe? ¹⁰Nää háäwí dókhây'máa wâykeeyamídí naa t'ähki t'owagí' o'aypuyä'i dínk'óe'in náa oepáa k'aydi t'aywó'dí dovây'owóejé-ídí wá'." Hedáhá' i' sen ún'ä'yäkankodipí' óetü'an, ¹¹"Wítumáa, ówínú, uví whohpa'ay mänke'dí uví'piye unmú-i." ¹²Hedí i' sen wesebo iwínú, hedí iví whohpa' iké'dí napee. T'ähkí'díbo óemú'dí ovây'háa'andi ditú, "Wên háäwên gi'min wáymúu wänbo wí'ây'mú'pí," hedí Jôesi Táadá kw'áayébo óemáa.

Jesus-di Levi óetü'an óeyuuhúuwí'in

¹³Jesus i' bú'dí napeedi oe p'oe'kwí kíngépiye wíyá namää. Báyéki t'owa iví'piye dimää, hedí ovây'há'o'. ¹⁴Hedí Capernaum-piye nawáymän dihaydi wí sen Levi gin nakháwá'í' óemú' i' phahsan chá' dâywé'ge'o'i tewhá'ay ee na'ándí, i-á Alpheus-ví ay únmuu, hedá tax phahsandi-án namuu. Jesus-di Levi óetü'an, "Naa-ádi ók'á've," hedí iwínúdí Jesus-ádi namää.

¹⁵Báyéki wây-á tax phahsannin hedá wây-á t'owa-á Jesus-ádi diji', ná'in wé'gen t'owa in Pharisees-di ovây-tumáa t'óeyanpí'in gin. Wí thaa Levi-ví tewhá ee ná'in t'owa Jesus-ádi iví khäge'nindá'dí díví'húujo'. ¹⁶Hedí wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in senä', indá Pharisee t'owa iwedi'in dimuu'indi Jesus óemú' ná'in gi'min t'owa-ádi ihúu-

jodi. Hedi Jesus-ví khäge²nin ovâyt-sika²yan, “Háadan ná²in tax phahsan-nindá²í hedá ná²in t'òeyanpí²indá²í ihúujo²?” ¹⁷ Jesus nat'oe²di ovâyt²an, “In dihay²indá²mân wí woekandi dín-táy, in dihaypí²indá² joe. Naa o²ä² in to²wên t'aywóhkannin dimuu²in dínhanginná²nin dovâyt²ä²amí²í inbí t'aywó²di dâyo²joe²amí²í, in to²wên inbí wówátsi ta²ge dâyhon gin dí²ánde²indá² joe.”

Jesus óetsika²yan ha²adá i²gedi

¹⁸ Ihayhâäbá John i² p'ó²p'oe²kandivi khäge²nindá²í in Pharisee t'owaví khäge²nindá²í dívíha²adá²o², hedi wên t'owa Jesus ün²pówá²indi óetsika²yan, “Háadan John-bí khäge²nindá²í in Pharisees-ví²indá²í dívíha²adá²o², uvíndá² joe?” ¹⁹ Jesus-di ovâyt²an, “Dínkhóhtsa²ashánkí²eediná² dihay²di, ti i² soyingiví k'ema²in dívíha²adá²o² wa²di indá²í najidibo²? Joe, há²to ha²wâa díví²amí² wa²di indá²í dín²ándí. ²⁰ Hewänbo owáy hâä²di i² soyingi inbí²wedi óekhuwakhây²máa, ihaydânho dívíha²adá²khây²máa.” *

Jesus-di ovâythayyan in Húdíyoví hay owáy²í²i khuu-á hedá iví ts'a²abi khuu-á wí²dänwóndepí²in

²¹ “To²wí wänbo wên to khannin deedi wên aa²ay ts'a²amin wí²it²i²k'úya²pí. Ha²wâagi i²andá, dâyo²owí²idí in aa²ay nat²i²k'óe²in nats'í²uní, hedá shánkí wänbo-á in to-á nasivedee-í. ²² Hedi to²wí wänbo wí úuva p'oe ts'a²abi wí²ikuudepí wí k'úwá khowa p'oemúu khandi eeje. Ha²wâagi i²andá, i² úuva p'oe nakaypóedí nasôedi i² p'oemúu napání, hedá i² méena-á nacha²dee-í. Úuva p'oe ts'a²abi-á p'oemúu ts'a²abi eejân ünkuukhây²ä².”

Jesus óetsika²yan kaykhanwówá thaa i²gedi

²³ Wí thaa, kaykhanwówá thaa naná²di², wí táhtân nava i²ge Jesus-ádí iví khäge²nindá²í dimän, hedi in khäge²nin dâyták²éthehondi dâykoehon. ²⁴ Hedi in Pharisee t'owadi Jesus óet²an, “Háadan uví khäge²nin ha²wâa díví²o²? Háa díví²o²in kaykhanwówá thaa naná² diwe nakhâk²óe.”

²⁵⁻²⁶ Jesus-di ovâyt²an, “Hewänbo bîntunnapí²an háa David hân²oe i²annin, Abiathar na²owha²p'ó²dédí²án dihay²di. David-dá hedá in sená² i-ádí diji²indá²í diha²sêndi wí hâäwí dâyk²o²í²in wí²dây²máapí, hediho Jôesi Tádáví tewhá ee dits'í², hedi i² pává ee nasaa²i David ihógi²di ik'oe, hedá in sená² i-ádí diji²indá² wá² ovây²mági, tobá i² pává Jôesi Tádági² ün²wijesaa wänbo², hediho in owha²da²mân dínk'óe dâyk²o²í²di. ²⁷ Jôesi Tádá²í t'owa ovâykhí²é i² kaykhanwówá thaa dâywänpi²a²geenídá joe, hewänbo i² kaykhanwówá thaa-á t'owa ovây²mági ovâykhäge²namí²í. ²⁸ Hediho naa, t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²i² omuu²i dínk'óe otí²uní²í háa t'owa kaykhanwówá thaa iwe wänbo dínkodí²in díví²amí²í.”

Kaykhanwówá thaa iwe Jesus-di wí sen namant'aamuu²i² ònhekháa²an

3 Jesus i² Hudíyoví méesate²ay ee wíyá nats'í², hedi wí sen wáyhángedí namant'aamuu²i² iwe na²án. ² Hedi in t'owadi Jesus áyíngí²di óemúnde², tigúba kaykhanwówá thaa i² sen ònhekháa²amí, hedi ònhekháa²andá ònt'e²p'êede-í. ³ Jesus-di i² sen namant'aamuu²i² óet²an, “Ná²in t'owaví páadépiye ówínú.”

*2:20 Jesus wí²bo iví²gedi ihí²máa. I-á i² soyingi waagi²bá namuu, hedi iví khäge²nindá i² soyingiví k'ema²in waaginbá-á dimuu.

⁴ Hedáhá? Jesus-di ovâytsika?yan, “Kaykhanwówá thaa wé?i-an gínk'óe iví'amídí: Ti wí to?wí âykhäge?namí háa âywa?amí? Ti gínkhây?ä? wí to?wí iví wówátsi ây?aywoen?in háa âyháyj?in?” Indá háabo wíditúhpí. ⁵ Hedi Jesus ibéedí tyíngidi óemúnde?, tigúba k'aygi ovâyúmunde?, gá wídisígítaachanpoe?opídán, hedi wídishekanápóepídí óewa?an. Hedáhá? i? sen óetu?an, “Ókhóhtää.” Hedi ikhóhtäädí iví man únwówadi páadédí únmuu waagibá únpoé. ⁶ In Pharisee t'owa dipee, hedi wesebo Herod-ví k'ema?in ovâyhée?an wên hí? dâyk'úuwídí hádídí Jesus óeháyj?in.

Báyékí t'owa oe p'oekwí kingépiye Jesus-ádí dimää

⁷ Jesus-ádí iví khäge?nindádí iwedí dívíjää?an, hedi oe p'oekwíngépiye dimäädí báyékí t'owa dínwóemää. Ná?in t'owa dí?ä?ä oe Galilee nangedí, Judea nangedá, ⁸ Jerusalem bú?dá, Idumea nangedá, Jordan p'o? p'ánädá, hedá Tyre bú? Sidon bú? tsowadá. Ná?in t'owa-á háa i'o? i?gedí dit'oedí iví?piye dimää. ⁹ Hedi Jesus iví khäge?nin itú?an wí kophé únkhâychan?in, in báyékí t'owadi wí?óet'äámá?ve-ípidí. ¹⁰ Báyékího ovâyhekháa?an, hediho náä-á t'ähkí in dihay?in iví?piye dívít'á? t'á?máa óetäägé-ídí. ¹¹ Hedi in t'owa in yä?däapí?in p'oewaahâadi ovâymaa?indi óemú?di iví páadépiye dívidége?dikw'ódi, hedi dívítuwínú, “Ü-á Jôesi Tádáví ay-ân unmuu.” ¹² Hewänbo kay?indi in yä?däapí?in p'oewaahâa ovâykhâak'ú? wíditú?be-ípidí to?wí namuu?in.

Jesus-di tä?di wíje senä? ovâyde?man iví khäge?nin dimúunídí

¹³ Jesus okú i?piye namää, hedi in to?wên nada?in ovâyтуhkánnan, hedi ee nají? iwepiye dimää. ¹⁴ In diwedí tä?di wíje senä? ovâyde?man i-ádí dimú-ídí, hedá ovâypunjôenídí iví tun in t'owa ovâyтunphaadé-ídí. ¹⁵ Hedá inbá ovâyk'ú? in yä?däapí?in p'oewaahâa t'owaví?wedí ovâykhehpeeyé-ídí.

¹⁶⁻¹⁹ Ginnân in senä? dikháwá: Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá? óekháwámági), James-á John-dá (ná?indá Zebedee-ví ây únmuu, hewänbo Jesus-di ovânkhâyá? Boanerges gin, hedi ná?in kháwá Boanerges-á Greek-ví tundi “Kwáhtäq” gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-ví ay únmuu), Thaddeus-á, Simon-dá (i-á in Zealot t'owa iwedí?i namuuwän?), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymaa?i-á namuu).

Ditú Penísendidi Jesus óekhäge?máa?in

²⁰ Jesus wí tewhá ee nats'ú, hedi báyékí t'owa wíyá diwé?gepóedí Jesus-á iví khäge?nindá húu wänbo wí?ovâymahpí. ²¹ Hedi iví maatu?in háa únpoé?o?in dínhanginpóedí únkenmää. “Hádée iví hangintan wí?imáapí?” gin ditú?.

²² Wên Hudíyoví khuu dâyhá?o?in oe Jerusalem bú?dí di?ä?ä?in wá? ditú?, “Jesus-á Penísendidi óemáa. In yä?däapí?in p'oewaahâaví p'ó?dédí? dínmuu?i?, Beelzebul gin nakháwá?i?dân óekhäge?máa in yä?däapí?in p'oewaahâa t'owaví?wedí ovâykhehpeeyé-ídí.” ²³ Hedi Jesus-di

^{†3:16-19} In Zealot t'owa-á Israel nangegi? dívíhánbo? in Rome-?in ovâykhehpeeyé-ídí

in t'owa iví'we ovâywé'ge'andi ná'i hí' wên ó'gédí'ay waagi'ba namuu'i' ovâytu'an ovâyhá'ámídi: "Hádídan Satan i' Penisendi namuu'i' ûnkodi wí'bo ipikhehepeeyé-ídi? 24 Ti wí'úhanginnáhpí'an wí nangewin t'owa wí'bo dívípihánbodá, há'to inbí nange dínkâypúuwí. 25 Hedi t'owa inbí k'aygi ee wí'bo dívípiyándedáho', há'to híwó inbí k'aygi dínpuuwí. 26 Hedi hanbá Satan iví khâge'nindádi iyándedá, há'to nakâypúuwí, hewänbo iwebo iví kay ûnháaní.

27 "To'wí wänbo wí'ûnkodípi wí sen nakay'iví tewhá ee nats'ûnúdí iví háäwí ônsänhöenídí, páadé i' sen nakay'i' óewhisógepídíbo'. Óewhisógedída'mânho ônsänhöení iví háäwí.

28 "Ta'gendi wâyutúmaa, nakodi ovây'owóejé-ídi t'owaví t'aywó'di t'ähki hedá t'ähká inbí hí'dí Jôesi Tádá óe'a'ginhánunde'i-á. 29 Hewänbo to'wí i' Yä'däa'i P'oweahhâv'gedi a'ginkhanudi ihí'máadá, Jôesi Tádádí há'to hânhay wänbo ön'owóejé-í. Wên t'aywó'nin i'o há'to hânhay wänbo na'owóje'dee-i'in." 30 Ha'wâagi Jesus ihée'an gá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in ditúdan, "I-á wí yä'dâapi' p'oweahhâdi óemáa."

Jesus-ví jíyá-á tí'ûuwindá ûnpówá

31 Ihayhâäbá Jesus-ví jíyá-á iví tí'ûuwindá i' tewhá wáy na'ân diwe dipówá, hedi já'wé dívítsíkhawindi wí to'wí Jesus ûntúhkánts'û. 32 Báyéki t'owa ee na'ân dee dikw'ôn, hedi óetu'an, "Uví jíyá-ádi uví tí'ûuwindádi oe já'wé diji' hedi wóetuwämáa." 33 Jesus-di ovâytu'an, "Wây-á t'owa diji' jíyá-á tí'ûuwindá waaginbá dimuu'in naagi'." 34 Hedi in t'owa dibûukw'ó'nin ovâybéepuwämáadí natú, "Ná'in wá' naví jíyá-á naví tí'ûuwindá dînmuu. 35 To'wên háa Jôesi Tádá nada' waa

díví'o'innânho naví tí'ûuwindá naví jíyá-á dînmuu."

Jesus-di wên háhkgangí'in ó'gédí ko'ji í'gedi in t'owa ovâytu'an

4 Jesus-di in t'owa oe p'oe'kwí kíngé wíyá ovâyhá'o', hedi ee naji' iwe báyéki t'owa dívíwé'ge'andi wí kophé na'ân diwe itógidi isóge, hedi t'ähki in t'owa ee nange p'oe'kwí kíngé dívíwóyí'. 2 Iwe ovây'ó'gédí'an báyéki háäwí ovâyhá'ámídi. Wên ó'gédí ovâytu'annin ginnân namuu: 3 "Bít'öeyan. Wí ko'jikwo'i namäa iví ko'ji wóge, hedi ee nava í'ge iko'jiwáde. 4 Wáy wí ko'ji in p'oe'ay nava pínu nak'óe í'ge najemu, hedi in tsídé dipówádi t'ähki dâyk'oe. 5 Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, báyéki wínanankw'óhpí iwe, hedi wâhphade wínanank'aanáhpídi i' nan nasúwádi wesebo natsijópópoe. 6 Hewänbo i' than napee ihaydi, t'ähki nat'aadi óephahanú, ihay wínapúut-siyedipídi. 7 Wíyá ko'ji-á wä'ä'i phé'yávi jáa-á najemu, hedi i' phé'yávi nasôedi i' ko'ji óe'ánhógidi háäbo wínapaapí. 8 Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan diwá najemu, hedi napeedi nasôe, hedi wáy wí ko'ji iwedí powintä ma'kw'anukí shánkí napaa, wíyá iwedí sígíntä-á, hedá wíyá iwedá tägíntä-á. 9 To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó dívít'öeyaaní'in dínkhây'ä'."

10 Jesus wí'bo naji' ihaydi, iví tä'di wíje khâge'nindá hedá in wé'gen i-ádi diji'indá oetsika'yan hânnan ná'in ó'gédí natunda'in. 11 Ovâythayyandi natú, "Jôesi Tádádí wovâymägi íka'póewídi hádídi i'di nää t'owa ovâysíghónde' í'gedi, hewänbo in wé'gen t'owa dika'powada'pí'indáho dovâyhá'odi ó'gédída' dovâyutúmaa hedänho wídika'póewípídi. 12 Jôesi Tádávi ta'nin diwe ginnân inbí'gedi nata'muu:

Tobáháa hãädi wänbo t'ähkí dâymünde
wänbo

wídínkeepoe²opí,

hedá hãädi wänbo t'ähkí dit'oe²o

hewänbo wídika²póya²pí.

Dínkeepoe²odá hedá dika²póya²dá Jôesi
Tádáví²piye dívíbee-í hedi i²dí
ovây²owóje-í."

Jesus-di ovâythayyan i² ko²ji i²gedi

¹³ Hedi Jesus-di ovâysika²yan,
"Ti ná²in háhkangí²in ó²gédí i² ko²ji
i²gedi wí²íka²póya²pí²an? Hádídán i²
wé²ge²i háhkangí² ó²gédí wâytumáa²i²
íka²póewí? ¹⁴ Ná²i ko²ji i² sen ikoe²i
Jôesi Tádáví tun waagi²bá namuu.

¹⁵ Wí ko²ji in p'ôe²ay i²gepiye najemu
nanankâmmuu eedi, hedi wên t'owa
ná²i nan waaginbá dimuu. Ná²i Jôesi
Tádáví tun dit'oe²di wesebo i Penísendi
Satan na²ädi inbí²wedi ovâyhónde².

¹⁶ Wíyá ko²ji-á nak'uuná² deedá
najemu, hedi wây-á wên t'owa-á ná²i
wâhphade k'aapí² nan waaginbá dimuu.
Jôesi Tádáví tun dit'oe²di wesebo
híhchandi dâysígí²o². ¹⁷ Hewänbo
wídipúumuupí waaginbá dimuu. Pín
ta²gedi wídívíwâyundepídí háy tãhkídá²
diyãäpoe²o. Dâyt²ôephadendedáhá²

t'owadá ovâywa²o² ná²i Jôesi Tádáví
tun namuudi, hedího wesebo inbí
wâyü dínhãnde². ¹⁸ Wíyá ko²ji-á wãä²i
phé²yãvi jáa-á najemu, hedi wây-á
wên t'owa-á i² tun dit'oe²di ná²i nan
waaginbá dimuu. ¹⁹ Báyéki hãäwí náä
oepáa k'aydiwidi ovây²âyíngimá², hedi
hãhho dâychã²sígí²dí in ta²gen namuu
iwedi dívíhãnge²o², hedá báyéki wíyá
hãäwí-á dida², hedího i² ko²ji óe²ánhógi
waagibá dínpo²e²o, indá Jôesi Tádáví
hí² dâyt²ódé²dedi wên híwó wänbo
wí²ovây²ohpí. ²⁰ Wíyá ko²ji-á híwó²di
nan deedá najemu, hedi wây-á wên
t'owa-á ná²i híwó²di nan waaginbá-á
dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe²odi
dâysígí²o², hedi híwó²di hãäwí díví²o².

I² ko²ji powintä hãa sígíntä hãa tãgíntä
ma²kw'anukí shánkí napaa waagibá,
ná²in t'owa iwedi wây wên shánkí híwó
díví²o wây-á wênbí²wedi."

Jesus-di wên phakó i²gedi ovây²tu²an

²¹ Hedi wá² ovây²tu²an, "Ti wên phakó
bíns'úya² wên t'ún napekichá²nin
pho² hãa whohte pho² bínkëenídí?
Joe, wên phakóbay-á dâykée²í wây
nakohkeet'ôení iwepi²an. ²² Hedi
hanbá t'ähkí hãäwí náä nakaamuu
wänbo nakeepúuwí, i díví²o². I² ko²ji
powintä hãa sígíntä hãa tãgíntä
ma²kw'anukí shánkí napaa waagibá,
ná²in t'owa iwedi whedi hãäwí
náä naka²powamuupí wänbo-á
naka²powadee-í. ²³ To²wên naví
hí² dit'oe²indá dínkhây²ã² híwó
dívít'ôeyaaní²in.

²⁴ "Hewänbo áyíngídi bít'ôeyanbe. Wí
híyãäwän úvít'ôeyandáho², wí híyãäwän
íka²póewí. Hewänbo híwó úvít'ôeyandá
híwó wá² íka²póewí, hedá shánkí íhãh-
púuwí. ²⁵ To²wí naka²pówá²i-á shánkí
óeka²powamãäni. Hewänbo to²wí híwó
naka²pówápí²-á, i² waagibá, ná²in t'owa
iwedi whíyãä naka²pówá²i² ònkaayámí."

Wíyá wí ko²ji i²gedi ovây²tu²an

²⁶ "Naadi wâythayyamí hãa Jôesi
Tádáví háhkan ûnmuu waa. Ginnân
waaginbá namuu: Wí sen nava iwe
iko²jiwáde. ²⁷ Khun waagi i² sen na-
jókhyã², hedá hédén waagá ishaade². I²
ko²ji-á natsijópúpuwamãndi nasômãn,
hewänbo i² sen wí²ûnhanginnáhpí háadí
gin napoe²o²in. ²⁸ I² nan diwedi napípee.
Páadé napee, hedá natútodee, hedá
nakâypóe. ²⁹ Hedi nakâypóe ihaydá
i² táhtsaa tsijódí its'ã², táhtsaa ihaydí
nanãndi."

Mustard ko²ji i²gedi ovây²tu²an

³⁰ Jesus-di wíyá ovây²tu²an,
"Naadi wây²tuhkankhây²máa háawin

Jôesi Tádávi háhkan ûnmuu'in. Ná'i háhkanḡí hí' wáytu'amí wáythayyamídi háa ûnwadedee-i'in: ³¹ Ûnpúuwí háa wí mustard tân ûnpoe'o waagibá. Ná'i tándá shánkí hínchâá'i namuu i' wé'ge'i ko'ji t'âhkíwí'wedí, ³² hewänbo óekoedi napee ihaydi, shánkí nasôe'o i' wé'ge'i nako'ondiví'wedí. Hedi nasôedi he'endi nawa'jáykhoepoe'o, hedá in tsídé'ây-á i' wa'jáykhoé eedá na'ôhkhunná' deedi dáyýâhpa'."

³³ In t'owa ovâyhá'odi báyéki háhkanḡí ó'gédí'ây gi'bibá ovâytu'an, háyú dínt'ôeyankodi ihay. ³⁴ Gi'bi hí'dída' ná'in t'owa ovâyhá'an, hewänbo wí'bo iví khäge'nindádi naji' ihaydi indáho i'di háäwí t'âhkí ovâythayjo'.

Jesus i' waa hânho i'an

³⁵ I' thaabá nakin dihaydi iví khäge'nin itu'an, "Jaho gimú-í oe p'oekwí' p'ânäpiye." ³⁶ Hediho t'âhkí in t'owa ovâyjoe'andi in tã'di wíje khäge'nin i' kophé iwe dívítógidi indádi óeho'. Wáy-á kophé wá' iwe dikw'ó. ³⁷ Hedi wí waa hânho kay'i napówá, hedi i' kophé búge nap'o'ts'úya'di nap'ohpidemän. ³⁸ I' kophé tí'ûupiye p'ônwédé eedi Jesus najókhawák'óe, hedi iví khäge'nindi óejóhsandi óetu'an, "Háhkandi', ti áyíngi wíwóemähpí'an na'in díp'ot'akhanukhây'o'?"

³⁹ Jesus ishaa, hedi kaygindi óehée'an i' waa, hedá i' p'oekwindá óetu'an, "Ánpí ók'u'." Hedi i' waa nahándi t'âhkí nahángípoe. ⁴⁰ Hedi Jesus iví khäge'nin itu'an, "Háadan íkhunwóeda'? Ti in wáyú wíwínmáapi'an?" ⁴¹ In khäge'nin hânho dikhunwóeda', hedi dívítumáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Wáadi wänbo p'oedi wänbo-á óe'a'gindo'."

Jesus-di báyéki yá'dâapi'in p'oewaaahâa wí senbí'wedí ovâykhehiye

5 P'oekwí' p'ânäpiye diphadedi in Gerasene-bí nange iwe dipówá. ² I' kophé iwedi Jesus nawá' dihaydi, wí sen peníbégedi napee óejay-ídi. Ná'i sendá wí yá'dâapi' p'oewaaahâadi óemáa. ³ I-á t'owápho eeye nathaa, wáy dâypeníkhâ'kw'óe'ó iwe. Óewhi'owän, hebo wínawhisogedee'ipí, kadénadi wänbo joe. ⁴ Hâyänbo óekwák'ukhúwhi'an, hedá kadénadá óemanwhi'an, hewänbo i' kadéna itäadi its'ände', i' kwák'ukhúto-á ithände', hedi nää to'wí wänbo wí'ûnkodipí óesaháanú-ídi, ívíwo nakaydi. ⁵ Khuy-á thaa-á penípho eeye hedá okú i'gá najidi ituwínunde', hedá k'uudá ipits'ände'.

⁶ Hedi Jesus kayí' najidi óemú'di iví'piye i'ää, hedi iví páadépiye idége'disóge. ⁷⁻⁸ Jesus-di i' yá'dâapi' p'oewaaahâa óetu'an, "Ná'i senbí'wedí ópeeve." Hedi kaygi ituwínúdi i' p'oewaaahâa natú, "Háadan ánpí wídfí'ohpí, Jesus, ù Jôesi Tádá i' shánkí kw'áye na'ándiví ay unmuu'i'? Naadi Jôesi Tádávi páadépiye wída'máa, wídfít'ôephadekannamípi." ⁹ Jesus-di óetsika'yan, "Hännan unkháwá'?" "Gá Báyéki gân" gin natú i' sen, "gá na'indá báyéki gijidân." ¹⁰ Hedi kay'indi i' sendi Jesus óeda'máa ná'in yá'dâapi'in p'oewaaahâa wí'ovâysaanípi ná'i nangedi.

¹¹ Iwe tsowa wáy báyéki pehtsude dihúuji' ee okú wáhkí, ¹² hedi in yá'dâapi'in p'oewaaahâadi Jesus kay'indi óedaa'an, "Na'in o'in pehtsudeví'ge dísan inbí tú' eeye ívítôenídi." ¹³ Háa dida'póe'in Jesus-di ovâyamági, hediho in yá'dâapi'in p'oewaaahâa i' senbí'wedí dipeedi in pehtsude eeye dívítógi. In pehtsude-á oe wáhkídi p'oekwí' diwepiye díví'ääwávedí díví'ot'ahánú.

Náʼin pehtsude maḍi wíje maapaasôn (2,000) ihay dijiʼ.

¹⁴In dâypehtsudeʼâyînmáaʼin dishavemää, heḍi iwáy búʼ heḍá búʼdí jáʼwé-á háa napóeʼin dâytʼôehoʼ. Heḍiho in tʼowa dâymúuníḍi dimää. ¹⁵Jesus-víʼwe dipówá ihayḍi iʼ sen báyéki yáʼdâapíʼin pʼoewāahāa ivíʼwedi ônkhehpiyeʼiʼ óemûʼ. Náa-á naʼaamuu heḍá ivi hangintandá imáa. Óemûʼ ihayḍi dikhunwôedaʼpóe. ¹⁶In tʼowa háa napóeʼin dâymûʼindi in tʼowa dipówáʼin ovâyṭuʼan iʼ senbʼgedi háa óeʼannin, heḍá háa in pehtsude dínpóeʼindá. ¹⁷Ihayḍáháʼ in tʼowadi hânho kayʼindi Jesus óedaaʼan inbí nangedi ijâatä-íḍi.

¹⁸Jesus iʼ kophé iwe itohon dihayḍi, iʼ sen in yáʼdâapíʼin pʼoewāahāa ivíʼwedi ônkhehpiyeʼiʼḍi pín taʼgedi óedaaʼan, “U-áḍi dípunmää.” ¹⁹Hewânbo Jesus-di wíʼóepunmágipí. Óetuʼan, “Uvíʼpiye ópúndi uví tʼowa ovâyṭʼôeʼamí tʼāhkí háa iʼ shánki natsonjiʼiʼḍi ugíʼ wônʼannin, heḍá háa uvíʼpiye nasehkanápóeʼindá.” ²⁰Heḍiho iʼ sen iʼ nange Tā Búʼwi Nange gin dâytʼuʼoʼ iwepiye namää, heḍi háa Jesus-di ôñʼannin ovâyṭʼôeʼan. Tʼāhkí in tʼowa ditʼoeʼin ovâyhāaʼan.

**Jesus-di wí kwee ûñʼûñpʼoepeeʼiʼ
ôñhehkhāaʼan, heḍá wí aʼyú
nachuuʼi-á óewówápa**

²¹Jesus iʼ kophé iwedi pʼoekwíʼ pʼāñādi nawáyʼāa ihayḍi, pʼo kíngé wáy najiʼ iwe báyéki tʼowa diwéʼgepóe. ²²Heḍi wí sen, Jairus gin nakháwāʼi naʼāā, i-á in Hudíyoví méesateʼaywi pʼóʼdédiʼ namuu. Iʼḍi Jesus óemûʼḍi iví páadépiye idégeʼdisóge óekhāgeʼdaaʼamíḍi, ²³heḍi pín taʼgedi óetuʼan, “Naví ayúkáy dínchuwamääʼā. Naví kʼaygipiye unmú-í heḍi uví mandí náatāāge-í, heḍânho nawôewa-í heḍá

nawówáyēēni.” ²⁴Heḍiho Jesus i-áḍi namää.

Báyéki tʼowa dánwóemää, heḍi indi Jesus óetʼāʼtʼāʼchānuhon. ²⁵Wí kwee wáʼ ûñwóemān, i-á napʼóehayḍi tãʼḍi wíje (12) paayo iví ûñpʼoe wíʼûñwóyíʼdeeʼipí. ²⁶Ikhāgeʼtūwāmáaḍi iví hāāwí tʼāhkí ikuʼchʼāadāháʼ iví chāʼdá ihānú, hewânbo in woekannindi shánki óewānpitʼôephadekannan, heḍi óekhāgeʼnamíʼwedi shánká nahaypóe. ²⁷Náʼi kwee-á Jesus-víʼgedi natʼoe, heḍiho iví tíʼûuphaʼgedi tʼowa jáa natsʼú iví kʼéwéʼin to ôñtāāge-íḍi. ²⁸Ginnān iʼānsaamāa: “Jesus-ví kʼéwéʼin to kʼāygéḍi wān dôñtāgediibo owôewa-í.” ²⁹Heḍi ôñtāgedi wesebo iví ûñpʼoe ûñwóyíʼdee, heḍi iví túʼ iwe nataachanpóe iví tawā ûñhehkhāapóeʼin.

³⁰Wesebo Jesus ûñhanginpóe iví pínnáñdi toʼwí nahehkhāapóeʼin, heḍi in tʼowa jáaḍi ibéedí natú, “Toʼḍan naví aa dñntāge?” ³¹Iví khāgeʼnindi óetuʼan, “Náʼin báyéki tʼowadi uʼ wóetʼāʼtʼāʼchānumáaḍi ovāymundeḍiʼan, heḍiho háaḍan untúʼ, “Toʼḍan naa dñtāge?” gin” ³²Hewânbo Jesus-á ibéemāa, toʼḍan óetāgeʼin óemúuníḍi. ³³Iʼ kwee ûñhanginpóe háa ûñpóeʼin, heḍi nakhunwôedaʼpóedāháʼ nathāḥapóe, heḍi Jesus-víʼpiye namāāḍi iví páadépiye idégeʼdisóge, heḍi óetuʼan taʼgendi háa iʼannin. ³⁴Jesus-di óetuʼan, “Naví ay, uví wāyṭu úmuuḍi unhewówa. Ánsaaginpíḍiibo ópûn. Unhehkhāamúuní-āhay.”

³⁵Waʼḍi ihíʼmāa ihayḍiibo wēn senāʼ iʼ méesatewi pʼóʼdédiʼvʼwedi dipówá, heḍi óetuʼan, “Janbo Jesus-á ibéemāa, toʼḍan irus, iʼ hāhkandi áñpí óʼan, uví ayúkáy-á ho úchuu.” ³⁶Hewânbo Jesus-di háa ditúʼ wānbo wíʼovâyʼāyīngiʼanpí, heḍi náʼi tsondi óetuʼan, “Wíʼunkhunwôedaʼipí, ówānpíwāyú.” ³⁷Heḍi Peter-á James-á

hedá John-dá, James-ví tí'úu ûnmuu²i', indá² i-ádi ovâypunmági. ³⁸I' tsondiví tewhá já²wé napówá ihaydi hânho dîntû²di nat'oe. Wáy wên diséeji², wây-á wênda dívísíhtuwínunde². ³⁹Hedi nats'ú² dihaydi ovâytu²an, “Háadan hânho úntû², háadan íséeji²? I' ayúkáy-á wínachuupí, nawânpíjókha²wák'oe-á.” ⁴⁰In t'owadi ônwânpip'áhkaa. Hediho Jesus-di t'âhkí ovâykhēpiye, hedi i' ayúkáyví tádá-á jýá-á in poje khäge'nindá i-ádi ovâyhondi i' wêe íve i' ayúkáy nak'oe ee dits'ú. ⁴¹I' ayúkáyví man ônyâ²di Hudíyoví tundi óetu²an, “Talitha kum.” (Ná'i hí' ginnân natunda²: “Óshaa ayúkáy gân wítumáa.”) ⁴²Wesebo ishaadi ijíyé (i-á tá²di wíje pāyoy ihay²i namuu), hedi hânho ovâyháa²an. ⁴³Jesus-di kay²indi ovâykhā²an to²wí wânbo wídayhangin²annamípí²in háa napóe²in, hedi ovâytu²an i' ayúkáy óehúujōen²iin.

Oe Nazareth bú' Jesus óejoegi²an

6 Iwedi Jesus napeedi iví khäge²nindádi iví ówíngēpiye namāa. ²I' kaykhanwówá thaa napówá ihaydi Hudíyoví méesate²ay ee ovâyhá²o², hedi in báyéki t'owa iwe dikw'ó²nin dívít'ōeyannin ovâyháa²an, hedi ditû, “Wáhā²-an ná'i natû²di t'âhkí ûnhanginpóe, hedi to²dan óehangintanmági? Hádídan ná'i pinnán t'ōe i'ó²? ³Ti i-á i' phé²t'ōe²i'đa² wínamuupí²an, Mary-ví ay-á? Ti ná'in senā² James-á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tí'úuwín wí'ûnmuupí²an? Hedá in kwiýā² iví tí'úuwín ûnmuu²in wá², ti na²indádi wídijihpí²an?” Gin in t'owa ditû² gá i-ádi híhchan wídínpoépídan.

⁴Hedi Jesus-di ovâytu²an, “Wí Jōesi Táaví tukhe²bi-á wáhā² wânbo t'âhkí óe²a²gin, hewânbo iví nange iwá joe, iví t'owa-áda joe, hedá iví k'aygi wânbo-á joe.” ⁵Hedi wên híyā²ādida² t'owaví²di imank'ú²di hekhāa ovây²mági, hewânbo

wíyá pinnán t'ōe wânbo wí'ûnkodipí i'ámídi. ⁶Inbí wáyupídi óehāa²an.

Jesus iví tá²di wíje (12) khäge²nin isan iví t'ōe díví²ámídi

Ee bú'ây í'ge Jesus namādi ovây-hâhkanhon. ⁷Hedá in tá²di wíje (12) khäge²nin iví²piye ovâywé²getu²andi wí²jendi ovâypuwa²an, hedi iví t'ōe díví²ámídi ovâysan. Dimāápídi² i' di ovây²k'ú² in yā²dāapí²in p'owēāhā² ovây²t'aanídi. ⁸Ginnân ovâyjōn: “Ímān dihaydi uduphéda²mān bínhūuwí, wíyá háābo-á joe — wí koegí² wânbo joe, hedihāa wí múu bínhāāwíkuu-ígi² wânbo joe, hedihāa wí chā² únmuhto²ondi wânbo joe. ⁹Unbí anto únto²onda² bínhūuwí, hedá wíje to-á wíwínhūuwípi.” ¹⁰Ovâytu²an wá², “Wáhā² ímāa wânbo², wí tewhá ee wovâysígi²andi eebo úwíwóyí²ní, i' bú²di ímāa píhay. ¹¹Hewânbo wáhā² wovâysígi²anpída, hedihāa wovây²t'ōeyanpída, iwedi ípeemān dihaydi unbí anto iwedi bínna²jeepēedi-í in t'owa dínhanginnāanídi híwó wídívi²anpí²in.”

¹²Hediho iví khäge²nin iwedi dimāādi in t'owa ovây²t'ōe²an inbí t'aywó²di dāyjo²ámídi. ¹³Báyéki yā²dāapí²in p'owēāhā² t'owaví²wedi ovâykhēpiye, hedá báyéki t'owa dihay²indá olive ka²p'oe-á ovây²āyudi hekhāa ovây²mági.

John i' p'ó²p'oe²kandi óehay

¹⁴Hedi Herod i' nangewi tsondi namuu²i' ûnhanginpóe háa napuwamānnin, in t'owa t'âhkí Jesus-ví²gedi díví²hí²māadi. Wên ditû², “I-á John i' p'ó²p'oe²kandi namuu nawáywówápóe²i², hedān kavēe ná'i pinnán t'ōe i'ó².” ¹⁵Wây-á ditû², “Elijah-ān namuu.” Hedá wây-á wēnda ditû², “In wé²gen Jōesi Táadávi

tukhe²min diwedi²i-ân namuu, in hân²oe²in tukhe²min waagi²bá namuu.”

¹⁶Hewänbo Herod nat'oe ihaydi, i-á natú, “John i² p'ó²p'oe²kandi-ân namuu, i² to otsonpóe óek'és'ts'áa-í²i-ân nawáywówápóe.” ¹⁷Ha²wâa Herod natú gá hânhay natsonpóedân John óepankáyjídí hedá pantewhá ee óewhisóege-ídí. Iví kwee Herodias-gí²ginho i²an. Ná²innânho napóe: Herod wí t'í²úu ün²án, Philip gin nakháwá²i², hedi tobá Herodias-á Philip-ví kwee ünmuu wänbo², Herod-di óekhó²yá².

¹⁸Hedi John-di Herod óetumáa, “Híwó wínamuupí uví t'í²úuví kwee mánkáyjídí.” ¹⁹Hedânho Herodias-di John óet'aydi nada² to²wídí óeháyjí²in, hewänbo wí²únkodipí, ²⁰gá Herod-di John óekhunwóeda²dân. Herod-dá ünhanginná John iví wówátsi ta²ge ihonnin hedá yá²dáa²i-á namuu, hediho ón²aywonde². Herod óehí²an John-bí hí² óntóeyaaní²dí, hewänbo ónt'óeyandedi háa i²ánshaa²ámí²in wí²ishaade²pí.

²¹T'óediwän híwó ün²póe Herodias. Herod-ví aycha thaa ün²nândi ishánkí²eedipaa, hedi in tsonnindá in sundado p'ó²dédí²indá hedá in kodit'owa sená² Galilee-windá ovâyhúutu²an. ²²Hedi Herodias-ví a²yú ün²ts'ündi ovâyjáde, hedi Herod-á in ovâyhúutu²annindá ovâyhí²an iví shade. Hediho Herod-di i² a²yú óetu²an, “Dídaa²an naa háäwí unda²i², hedi naadi i² wímääni.” ²³Iví tun imági Jôesi Tádáví páadépiye ginnân: “Hääwí unda²póe²i², naadáho wímääni, naví nan wänbo píngé haydi wímääni.” ²⁴Hedi i² a²yú napeedi iví jíyá óetsika²yan, “Hää-an oda²púuwí?” Iví jíyádí óetu²an, “Gá John i² p'ó²p'oe²kandiví p'ónnân unda²púuwí.” ²⁵I² a²yú iwánäho²di wesebo ee Herod na²án dee nats'ú, hedi óetu²an: “Naa oda² wesebo dí²määni²in wên sá²wé pháagín diwedi John i² p'ó²p'oe²kandiví p'ón.”

²⁶Herod nat'oe²dí báyéki nachanpóe, hewänbo in sená² dikw'ó²ninbí páadépiye iví tun imági²in namuudibo wínada²pí “joe” gin óetu²ámí²in. ²⁷Hediho wí sundado áyí²dí² óepunjön John óek'és'ts'áa-ídí pan tewhá ee, iví p'ón ónkáyjídí. ²⁸Hedi i² sundado han i²andi John-bí p'ón wên sá²wé pháagín diwedi ónmaa. I² a²yú ón²andáhá² i a²yúdá iví jíyá-á ón²an. ²⁹John-ví khäge²nin dínhanginpóe ihaydi dí²äá i² pení dáykáyjídí, hedi dáykhá²k'ú².

**Jesus in p'anú maapaasôn
(5,000) sená²dá in wé²gen
t'owa-á ovâyhúujôn**

³⁰Jesus-ví t'óekhuwa²in Jesus-ví²piye diwáy²äá, hedi t'ähkí háa díví²an waa hedá háäwí t'ähkí dáyhá²annindá óet'óe²an. ³¹Báyéki t'owa dí²äá²ä²dá dí²mää²ä²dá Jesus-á iví khäge²nindá húu wänbo wí²ovây²mähpi. Hediho Jesus iví khäge²nin itu²an, “Jaho gimú-í oe hândá² naná² diwepiye wí²bo giyë²enídí, hedi owe ívíkaykhanwówá²ámí.” ³²Hediho kophé iwedi oe hândá² naná² diwepiye dí²mää.

³³Hewänbo dívíjää²andi báyéki t'owa i² bú²ây í²ge²indi ovây²mú², hedi ovâytaa, hedi oe p'oe²kwí kíngé nangedibo díví²á²yú²andi Jesus-ví páadébo dí²pówá. ³⁴Jesus i² kophé iwedi nawhaye²ä²dí in báyéki t'owa ovây²mú², hedi inbí²piye nasehkanápóe gá wên k'úwá waagibá áyí²dí²pí²dí²bo dijidân, hediho báyéki háäwí ovâyhá²an. ³⁵Nakinmân dihaydi iví khäge²nin iví²piye dí²äá²dí óetu²an, “Náwe na²ahkonná, hedá nää-á nakinmân. ³⁶Ná²in t'owa ovây²punjönbe i² nava háä tsowa nanân deejepiye hedá i² bú²ây eejepiyá, dáyháäwíkuumá-ídí díví²húuyámí²dí.” ³⁷Hewänbo Jesus-di ovây²tu²an, “Undidânho bín²húujóní.” Indi óetu²an, “Hádídan áy²ámí? Ti unda² gimú-í²in wáygín tágintä (200)

thaa t'ôe díví'andi wá'áa áyháanú-ídí koegí? áykuumá-ídí, hedá áymääní dáyk'o'ídí?" ³⁸ Jesus-di ováysika'yan, "Háyú-an koegí? bínmaa? Ja bínmú'dí." Háyú dáymaa'in dínhanginpóe ihaydi ditú, "P'ánú pává'ây hedá wíje pa'ây-á."

³⁹ Hedi in t'owa t'ähki ovâytu'an ee taa tsáwá eedi dívíboedíkw'ôení. ⁴⁰ Hedi dívíwhaadikw'ódi tágin tágindá (100's) hedá p'ánán tágindá (50's). ⁴¹ Jesus i' p'ánú pává hedá in wíje paa-á ihógi, hedi makówápiye ibeédí ikú'daa'andi i' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídí. ⁴² T'ähki in t'owa dívíhúuyandi dívíshu'an, ⁴³ hedi iví khäge'nin tá'di wíje (12) t'un p'éedí i' dínphade'i pává hedá paa-á dáywé'ge'an. ⁴⁴ In senä'-da'bo dívíhúuyannin p'ánú maapaasôn (5,000) ihay diji'.

Jesus p'oe kw'áayé naji'

⁴⁵ Wesebo Jesus iví khäge'nin ijôn i' kophé iwe dívítôenídí, hedi ovâytu'an oe p'oe kwí' p'änäpiye dipáadémú-i'in, Bethsaida bú'ay naná' diwepiye. Hebo i-á iwebo iwóyí' in t'owa ovâypun-jôenídí. ⁴⁶ Hedi in t'owa ovâyjoe'andi okú kw'áayepiye namää ijúusu'amídí.

⁴⁷ Nakhunpóe ihaydi i' kophé oe p'oe pinudi namän, hedi Jesus-á wí'bo-á ee nan deedi naji'. ⁴⁸ Hânho dívít'ôekanhondi ovâyümü', i' wáadi páadépiye wí'ovâypunmähpidí. Hédénpiye naná' dihaydi p'oe kw'áayé naji' ovâykáanídí, hedi ovâyphadekhâymaawän. ⁴⁹ In khäge'nindi p'oe kw'áayé najidi óemú', hedi wí p'oe wáahhá i' namuu gin di'andi dívítuwnú dikhunwôeda' waa,

⁵⁰ gá t'ähki dí óemú'di dívípíhäädan. Hewänbo wesebo ovâytu'an, "Unbí pí'ná kó'hé íkaymúuní. Naa Jesus-ân omuu. Wí'ikhunwôeda'ípi." ⁵¹ Hedi i' kophé iwe indádí ipitógi, hedi i' wáa nahán. Hânho ovâyháa'an,

⁵² gá dika'powakâymuudän. Wa'di wídika'póya'pí ta'gendi to'wí namuu'in, tobá i' pávadí wí pínán t'ôe i'an wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihay'in ovâyhehkháa'an

⁵³ Oe p'o' p'änäpiye diphadedi Gennesaret nange dipówa, hedi i' kophé dáy-whisóge. ⁵⁴ I' kophé iwedí dipee ihaydi wesebo in t'owadi Jesus óetaa. ⁵⁵ Wáyge naji'in dínhanginpóe ihaydi, in t'owa t'ähki díví'á'yú'an in dihay'in inbí whohpa' wógege ovâykáanídí. ⁵⁶ Wáhää Jesus namää wänbo', háa bú'ây i'ge, háa bú' he'endi i'ge, hedíháa bú' já'wé iwe in t'owadi ná'in dihay'in búu píngé iwe ovâykw'óe'ó, hedá pín ta'gedi óedaa'o' iví to' k'áygédí wän óntääge-ídí, hedi t'ähki in óetäge'in dihehkháapóe.

In hán'oe'inbí háhkan

7 In Pharisee t'owa-á hedá wên Hudíyoví kuuu dáyhá'o'indá Jerusalem-di dí'äädi Jesus-ví'we dívíwé'ge'an. ² Hedi indi ovâyümü' Jesus-ví khäge'nin dívíhúujodi dívíman'owídipídíbo' in Hudíyoví kuuu waa.

³ Ná'in Pharisees-á hedá t'ähki in wé'gen Hudíyo-á wídívíhúujopí páadé dívíman'owídipídíbo', háa in hán'oe'in Hudíyoví kuuu dínmuu waagi. ⁴ Hedi wáy dáyháawíku'ch'áade' iwedí dí'äädi wídívíhúujopí páadé gin dívíman'owídipídíbo'; hedá báyéki há'bi kuuu-á dáy'a'gindo'. Inbí k'édé-á p'onbay-á sänbáy-á dáy'owídinde háa namúuní waagi. Gin dínmuu inbí kuuu.

⁵ Hedi ná'in Pharisees-á ná'in Hudíyoví kuuu dáyhá'o'indá indi Jesus óetsika'yan, "Háadan uví khäge'nin in hán'oe'in se'daaví kuuu dáy'a'ginnamí'wedí, inbí húugi' dáyk'o' wa' dívíman'owídipídíbo háa nakhây'á' waagi?" ⁶⁻⁷ I'di ovâytu'an,

“Un paa waaginbá úvǵánúmáa’in ímuu’in, hán’oe híwó Isaiah-di unbí’gedi ita’nan háawin t’owa ímúuní’in. Ginnân háa Jôesi Tádá natú’in ita’nan:

Ná’in t’owa híwó naví’gedi dívíhée’o sóphogedi,

hewänbo inbí pí’nádá han wídíchaapí.

Ditú’ naa dí’a’gin, hewänbo wídínchä’muupí,

gá t’owaví hí’dá’ dáyhá’odân, hedá ditú’ inbí hí’-á naví háhkan dínmuu.

⁸Háa Jôesi Tádá natsonpóe’in bîn-joegi’o’, hedi t’owaví khuu-á bínhónde’.

⁹“Íchanpóe hânho únhanginnân waa, háa Jôesi Tádá natsonpóe’in bîn-hânge’odi unbí khuu bîn’a’ginnamídí.

¹⁰Moses natúhpi’an,

Unbí tádá’in jíyá’in bîn’a’ginnamí.

Hedá wá’ natú,

To’wí iví tádáví’gedi háa iví jíyáví’gedi híwóhpi íhée’andi, i-á óeháyjí.

¹¹⁻¹²Hewänbo undá ginnân ítú’: Wí to’wí ún’ä’ iví tádá háa iví jíyá ítú’âamí’in, ‘Naví háäwí í’gedi otú’ Korban gin.’ (Hudíyoví tundá Korban natunda’, ‘Ná’i háäwí-áho Jôesi Tádá dómági’ gin.) Hedi tobá í’ háäwídí í’ tádá háa í’ jíyá óekhäge’namí wänbo’, ná’i to’wí gin natú’i háäwí wänbo ingí’ wívínkanmâánípi. ¹³Báyékí háäwí ha’wâagi bîn’o’, hediho unbí khuu bínhá’odi Jôesi Tádáví hí’ wí’unchä’muupí waa bínkanmáa.”

I’ háäwí Jôesi Tádá natú’di yä’dâapi’ namuu’in

¹⁴In t’owa wíyá ovâywé’ge’an dihaydi, Jesus-di ovâytu’an, “T’ähkídíbo bít’öeyan, hedânho íka’póewí. ¹⁵Háawi wí háäwí namuu wänbo t’owa dáyk’o’í’dá yä’dâapi’in wídipoe’opí. Hewänbo háäwí híwóhpi’ inbí pí’ná khó’jé iwedi dínpee’í’dáho yä’dâapi’in dipoe’o. ¹⁶To’wí naka’powada’i-á únkhây’ä’ it’öeyaaní’in.”

¹⁷In t’owa ovâyjoe’an dihaydi iví tewhá ee nats’ú, hedi iví khäge’nindi óetsika’yan ná’i hí’ hânnan natunda’in. ¹⁸Hedi ovâytu’an, “Ti un wá’ ka’powapí’in ímuu? Ti wí’únhanginnáhpí’an wí to’wí yä’dâapi’ wínapoe’opí wí háäwí iví já’wédi únts’úndidi, ¹⁹gá ná’i háäwí wí’únts’úya’pídân iví pí’ná khó’jé, hewänbo iví see iwáho’, hedi iví tú’ iwedi únwänpiphade’.” (Ná’i ovây-tu’andi Jesus-di ovâyhá’an t’ähkí koegi’-á híwó’di namuu óek’o’ígi’).

²⁰Hedáhá’ ovâytu’an, “Hääwí wí to’wíwí pí’nádí únpee’i’dibâa yä’dâapi’ napoe’o. ²¹⁻²²Híwóhpi ánskaa wí to’wí iví pí’ná khó’jé imáadí i-á nasända’; nat’owat’akhánuda’; wínakhóhtsää’ánpí wänbo to’wí-ádi iwíhohkumáa; háa tobá nakhóhtsää’án wänbo’, wíyá to’wíwí kwee-ádi háa sendádi iwíhohkumáa; háäwí wé’gen t’owa dâymáa’i-á nada’; jänäkíkandi namuu; nahójo; háa nawänpida’ waagi í’o’; nathúut’óe; t’owaví’gedi híwóhpi íhée’o’; ichaa’o’; t’öeyanpi’ namuu. ²³Ná’i yä’dâapi’ háäwí wí to’wíwí pí’ná khó’jé iwedi únpeedi, i’dibâa yä’dâapi’ óepa’.”

Wí kweeví wâyü

²⁴Jesus í’ nange ijoe’andi Tyre bú’ tsowapiye namää, hedi wí tewhá ee nats’ú. Wínada’pí to’wí wänbo únhanginnáani’in ee na’ánnin, hewänbo wí’únkodípi íkaayamí’in. ²⁵⁻²⁶Hedi wí kwee Jesus-ví’gedi nat’oedi wesebo ee na’án deepiye namää. Ná’i kwee-á Syrophoenicia-wi namuu, hediho kodi Hudíyo wínamuupí. Iví ayúkáy wí yä’dâapi’ p’oewāhāādi ónmáa, hedi Jesus-ví páadépiye idége’dísogedi kaygindi óedaa’an í’ yä’dâapi’ p’oewāhāā iví a’yúv’wedi ónkhehpeeyé-ídi. ²⁷Jesus-di í’ kwee óetu’an, “Naa wídínkhây’ähpi in wé’gen t’owa dovâykhäge’namí’in, in Hudíyo t’owa dovâykhäge’nanpídíbo’.

U⁷ páadé wíkhäge²nandá, in áyyäáví húugi⁷ in tsé²ây dovâymä⁷ waagibá namúuni⁷.” ²⁸I⁷ kweedi óetu⁷an, “Nanbí Sedó, háa untú waa ta²gen namuu. Hewänbo i⁷ pávátá máasa pho⁷ in áyyäá dínjemu⁷i⁷ in tsé²ây wänbo dâyk'o⁷.” ²⁹Jesus-di óetu⁷an i⁷ kwee, “Híwó untúdího naadi i⁷ yä⁷dâapi⁷ p'oewāhāa uví ayúkáyvíwedi dônkehpiye. Jaho uví⁷piye ópün.” ³⁰Hedi i⁷ kwee iví⁷ napówá ihaydi, i⁷ a²yú whohte eedi nak'óedí óemú⁷, hedi i⁷ yä⁷dâapi⁷ p'oewāhāa ho ünpee.

Jesus-di wí sen tunpi⁷ namuu⁷i⁷ ônehkháa⁷an

³¹Tyre bú⁷dí Jesus napeedi Sidon bú⁷ i⁷ge naphade, hedá iwedá Galilee p'oekwíngépiye nawáymää, i⁷ nange Tä Bú⁷ Nange gin dâytú⁷o⁷ iwe. ³²Hedi wí sen ojet'aa⁷i namuu⁷i hedá tunpi⁷-á ônkán, hedi pín ta²gedi óedaa⁷an i⁷ sen óetäágé-ídí ônehkháa⁷amídí. ³³Jesus-di i⁷ sen in t'owaví⁷wedi wí⁷bo⁷ óejāa⁷an, hedi iví mankhú i⁷ senbí oje phóge itógi, hedáhá⁷ imankhúsóp'o⁷andi i⁷ senbí hân ôntäge. ³⁴Hedi makówápiye ibéedí kaygi ihāa⁷an, hedi i⁷ sen óetu⁷an, “Ephatha” gin. (Ná⁷i tun Ephatha-á “nakhuudee-í” gân natunda⁷ Hudíyoví tundi.) ³⁵Wesebo i⁷ senbí ojephó ûnkhuede, iví händá ûnjudee, hedi thay⁷eedi ihée⁷an. ³⁶Hedi Jesus-di in t'owa ovâykhāa⁷an to²wí wänbo wídayt'óe⁷amípidí, hewänbo indá shánkí ovâykhāa⁷andá shánká dâyt'óe⁷an. ³⁷In t'owa dit'oe⁷di hânho ovâyháa⁷an, hedi ditú, “Häáwí t'ähkí híwó i⁷o⁷. In ojet'aa⁷in wänbo dit'oe⁷o, in tunpi⁷indá dívíhee⁷o.”

Jesus-di in jónu maapaasón (4,000) t'owa ovâyhúujón

8 Ihayhāābá wāy-á báyéki t'owa diwé⁷gepóe, hedi hāāwí wänbo

dâyk'o⁷igí⁷ wídaymáapi. Jesus iví khäge⁷nin itú⁷andi ovây⁷tu⁷an, ²“Naa ná⁷in t'owaví⁷piye osekanápóe. Poje thaa naa-ádí diji⁷, hedi náā-á hāāwí koegi⁷ wänbo wídnphade⁷pi. ³Hedi dihašsëndibo inbí⁷piye dovāypunjōndá, wáy p'óegébo haadi dikaanú-í, wáy wén kayi⁷di di⁷āadi.” ⁴Iví khäge⁷nindi óetsika⁷yan, “Wāhāā-an náā ahkon deedi wí koegi⁷ āyhóení, ná⁷in t'owa āyhúujōenídí?” ⁵Jesus-di ovāytsika⁷yan, “Hāyú pává-an bīnmāa?” Ditú, “Tsé ihay.”

⁶Jesus-di in t'owa ovây⁷tu⁷an ee nange dívíkw'ōení gin. Hedáhá⁷ i⁷ pává ihógídi ikú⁷daa⁷an, hedi ihávedí iví khäge⁷nin ovây⁷an in t'owa ovāyphaadé-ídí, hedi han díví⁷an. ⁷Wén hāyú pa⁷ây wá⁷ in khäge⁷nin dāymāa, hedi Jesus ikú⁷daa⁷andi in khäge⁷nin ovây⁷tu⁷an dāyphaadé-í⁷in. ⁸In t'owa dívíhúuyandi híwó dívíshu⁷an, hedi in khäge⁷nin tsé ihay t'ún p'eedí i⁷ dínphade⁷i⁷ koegi⁷ dāywé⁷ge⁷an. ⁹Ná⁷in t'owa dívíhúuyannin mađi jónu maapaasón (4,000) ihay diji⁷. ¹⁰Hedi Jesus-di in t'owa ovāypunjōndi wesebo i⁷ kophé iwe itógi iví khäge⁷nindáđí, hedi Dalmanutha nangepiye dimāā.

In Pharisee t'owađi Jesus óedaa⁷an wén pínán t'óe i⁷amíđi

¹¹In Pharisee t'owa di⁷āā hedi Jesus óetuhánmāa. Óeda⁷māa wén taa makówáđi ovâykeeyamíđi, gá óetayi⁷ni⁷in dida⁷dān. ¹²Jesus kaygi ihāa⁷andi ovây⁷tu⁷an, “Hāadan un náāwin t'owa wén taa bīnmúuni⁷in ída⁷? Ta²gendi wāytumāa, un t'owa wí hāāwí ha⁷wāagi⁷i-á wíwāykeekankhāymāapi.” ¹³Hedi ovāyjo⁷e⁷andi wíyá iví kophé iwe itógi, hedi iwāybun oe wāyhánāpiyebá.

**Jesus iví khäge'nin ihée'an
in Pharisee t'owa-á hedá
Herod-á inbí háhkan ni'gedi**

¹⁴ Jesus-ví khäge'nin dín'óde dāypāvāhūuwídí — wí wēe pāvāda' i' kophé iwe indádí dāymaa. ¹⁵ I'di ovāytū'an, “Bí'áyīngi'an hā'i in Pharisee-ví oewāaseedi, hedá Herod-ví'dá.” ¹⁶ Hedi in khäge'nin wí'ná táye dívítu'an, “Háadan gin natú? Gá maḍi wí'āypāvāmaapídān.” ¹⁷ Hāa ditū'nin Jesus ūnhanginpóe, hedi ovāytsika'yan, “Háadan ítū' wíwīnpāvāmaapi'in? Ti hāa otunda'in wa'di wí'ūnhanginpoe'opí'an, hedi hāa wa' wí'íka'póya'pí'an? Ti íka'powakāyumu? ¹⁸ Ítséemu, hedi háadan handi wí'únkeet'óepí? Hedá í'ojemu, hedi háadan handi wí'ít'oe'opí? ¹⁹ Ti wí'ún'ánshaapí'an hāa dáy'annin? Ná'i p'ánú páva in p'ánú maapaasōn (5,000) t'owagí' dovāyháve ihaydi, háyú t'únnan i' dínphade'i koegí' bīnwē'ge'an?” Óetū'an, “Tā'di wíje (12) ihay.” ²⁰ “Hedá tsé ihay páva in jónu maapaasōngí'-á (4,000) dovāyháve ihaydi, háyú t'únnan i' dínphade'i koegí' bīnwē'ge'an?” Ditú, “Tsé ihay.” ²¹ Hedi ovāytū'an, “Hedi háadan wa'di wí'íka'póya'pí i' oewāasee i'gedi wāytū'andi?”

**Oe Bethsaida bú'ay Jesus-di wí sen
tsí't'aa'i namuu'i' ōnehkháa'an**

²² Oe Bethsaida bú'ay dipówa, hedi wēn t'owadi wí sen tsí't'aa'i namuu'i' Jesus-ví'we óekán. Pín ta'gedi indi Jesus óedaa'an ná'i tsí't'aa'i' óetāgégé-ídí ōnehkháa'amídí. ²³ Jesus-di i' tsí't'aa'i' óepahkē, hedi oe bú'dí já'wépiye óepaho'di tsée eedi wí só'p'oeḍi óé'āyū, hedá iví

mandá óetāgedi óetsika'yan, “Ti hāāwí úkeepoe'o?” ²⁴ I' tsí't'aa'i' ipūwābēedi natú, “T'owa dijidi dovāymūnde, hewānbo hāāwí wí tay waagibá dínchāa.” ²⁵ Hedi wíyá i' senbí tsée Jesus-di ōntāge. Nāā-á i' tsí't'aa'i' hānho ipūwākhāādi nawówa, hedi wesebo hāā t'āhkí kee'eedi ūnkeepoe. ²⁶ Hedi Jesus-di i' sen iví'piye óepunjōndi óetū'an, “Hāā bú' wí'unwāyts'ūnúpí.”

**Peter natú to'wí
Jesus ta'gendi namuu'in**

²⁷ Jesus iví khäge'nindádí i' bú'āy eeje Caesarea Philippi bú' tsowa eeje piye namāa. Dimān dihaydi iví khäge'nin it-sika'yan, “To-an naa omuu gân ná'in t'owa ditū'?” ²⁸ Óetū'an, “Wēn ditū' John i' p'ó'p'oeekandi-ān unmuu. Wāy-a wēndá ditū' Elijah-ān unmuu, hedá wa'di wáyje wēndá ditū' wí Jōesi Tádávi tukhe'min diwedí-i-ān unmuu.” ²⁹ Hedi ovāytsika'yan, “Hedi undá, to-á naa-á omuu gân í'ānde'?” Peter-di óetū'an, “Gá i' to'wí Jōesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovāy'aywoenídí, i-ān unmuu.” ³⁰ Hedi kaygindi ovāykhāak'ū' wíyá to'wí wānbo wíḍāyhangin'ānamípídí to'wí namuu'in.

**Jesus ihée'an it'ōephadekhāymāa
i'gedi hedá nachuwagí'o i'gedá**

³¹ Hedi ihaydi hāa ūnpuwagí'o i'gedi ovāyhée'andi ovāytū'an, “Ná'in nakhāy'ā' napúuwí'in: Naa, t'āhkí t'owagí' o'āypūyā'i' omuu'i' báyéki dont'ōephadekhāymāa, hedi in Hudíyo tsonnindádí in owha' p'ó'ḍéḍí'indádí hedá in Hudíyoví khuu dāyhā'o'indádí wé'ge naa díjoegikhāymāadá wíḍísígikaykhāymāapí. Díkhe'khāymāa, hewānbo poje thaa iwe owāy-wówāpuwagí'o.” ³² Ná'i hāāwí

³8:15 Jesus “oewāasee” gin natúdí inbí háhkan ni'gedān ihí'māa, hewānbo in khäge'nin wíḍíka'pówápí.

thay²eedi ovây²tu²an, hedî Peter-di óehânge²andi óetu²an, “Ha²wâa wí²untú²ní².” ³³ Jesus íbéedí in wé²gen khäge²nin ovây²múnde², hedî Peter óet²e²yandi óetu²an, “Satan, Penísendi², naví²wedi óhadi. U-á t'owa waabá bí²ánshaa²aa, Jôesi Tádá í²ánshaa²o waagá joe.”

Háa t'owa dí²nhây²ä² dí²ví²ámí²in Jesus óey²u²húu²wí²in dida²í²

³⁴ Hedáhá² ívî khäge²nindá in wé²gen t'owa t'ähká ovây²wé²ge²andi ovây²tu²an, “To²wên naa-ádi dikä²ä²da²indá wí²dí²nhây²ä²hpí háa diwänpida² waa dí²ví²ámí²in, hewänbo inbí phé²win dâ²y²húu²wí, hedá naa-á dí²y²u²húu²wí. ³⁵ To²wên inbí wówátsi dâ²y²wänpi²aywoení²in dida²í² inbí wówátsi dipedeegí²o. Hewänbo to²wên inbí wówátsi naagi² hedá Jôesi Tádáví híwó²di tungí²-á dí²vímá²gi²in, indá inbí wówátsi dit'anpúu²wí. ³⁶ Tobá wí to²wí hääwí t'ähkí náa oepáa k'aydi nakw'ó²di ihógi wänbo², wé²innan wên híwó óekhây²máa ívî wówátsi iwáyho²í²? ³⁷ Wí to²wí wí²ú²nkodí²pi hääwí wänbo imääní²dí ívî wówátsi nawáy²t'anpúu²wí. ³⁸ In nääwin t'owa t'aywóhkannin dimuu²in Jôesi Tádá dâ²y²joegi²an, wí kwee ívî sen ijoegi²an wíyá pí²wíví sendá²dí ithaayé-í²dí waagibá. Naa t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²í² omuu²i náa oepáa k'aydipiye owáy²ä², naví Tádáví sa²wó²di kohthay wóegé hedá in yä²dâa²in makówáwin t'óepa²ä²in wóegá o²ä². Hedî to²wên nää naa dí²wôeda²in hedá naví háhkandá dîn²wôeda²indá, naadi wá² dovây²wôeda²khây²máa owáy í² thaa owáy²ä²i napówa ihaydi.

9 “Ta²gendi wây²tumáa, Jôesi Tádá²dí ívî kay ún²muu²in wovây²keeyámí

hedî bînpuwä²khây²máa naa tsondi omuu²in. Ná²in napúu²wí wa²í² wáy wên náwe í²in íhánpídí²bo².”

Háa Jesus ún²chaa² waa ún²egópóe

² Sí thaa naphade ihaydi Jesus-di Peter-á James-á John-dá i-ádi ovây²ho², hedî wên p'in tûwä²in kw'áye²piye wí²bo dimää, hedî inbí páadé²piye Jesus háa ún²chaa²in ún²egópóe. ³ Iví aa hânho ts'ä²i ún²ots'ápóe, tóebo há²to í² aa ihay ts'ä²i i²owêedi-í. ⁴ Hedî Moses-ádi Elijah-ádi tsíkhagí²pi dakeepóe, hedî Jesus-ádi dánhí²máa. ⁵ Peter-di Jesus óetu²an, “Hähkandi², híwó namuu náwe gikw'ón²di. Jaho poje óhkhun tewhá²ây äyk'wôení, wêe ú²gí², wíyá Moses-gí²-á, hedá wíyá Elijah-gí²-á.” ⁶ Moses-ádi Elijah-ádi dakeepóedí in khäge²nin hânho ovây²pí²hää, hedânho ha²wâa Peter natú, gá háa natú²uní²in wí²ú²nhangin-náhpídân. ⁷ Hedî wí okhúwá napówá²dí ovây²óhkhunnan, hedî ná²in tun okhúwá jáadidi napee: “Ná²i-ân naví ay dîn²muu donsígí²i². Í² bînt'óeyaaní.” ⁸ Wesebo í²ge t'ähkí dí²ví²bée, hewänbo Jesus-da²mân dâ²y²mú², wíyá hääwí wänbo-ájoe.

Jesus óetsika²yan Elijah nawáy²ä² í²gedí

⁹ Oe p'in kw'áye²di diwhave²ä² ihaydi Jesus-di ovây²tu²an, “To²wí wänbo hääwí bînmú²in wí²vînt'óe²ámí²pi, owáy naa t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²í² ochuudi wíyá owáywówápóe píhay.” ¹⁰ Iví tun ôn²a²gin, hewänbo wí²ná táye dí²vítsika²yan, “Hännan namuu ná²in tun, wíyá nawáywówápúu²wí í²gedí?” ¹¹ Hedî Jesus óetu²an, “In Hudíyoví khuu dâ²y²há²o²in ditú², í² to²wí Jôesi Táadí óesogekhây²máa²i² t'owa ovây²aywoenídí na²ä²pídí²bo² Elijah-á napowagi²o. Háadan ha²wâa ditú²?”

⁸:34 Ná²in natunda², díkhây²múuní dâ²y²t'óephaadé-í²dí, Jesus in phé²win deedi í²t'óephade waagibá.

¹² Jesus-di ovâyṭuʔan, “Taʔgendi Elijah páadébo naʔä-íʔin nakhâyʔäʔ-áakun, hääwí tʔähkí ikhâyʔamídí. Hedi hánnan nataʔmuu naa tʔähkí tʔowagíʔ oʔaypuyäʔivíʔgedi? Gá ginnân: Báyéki dontʔoephadekhâymaa, hedá tʔowadá díjoegikhâymaa. ¹³ Hewänbo naadi wâyṭumáa, Elijah ho naʔä-áakun, hedi híwóhpí óeʔan in tʔowadi háa didaʔ waagi. Jôesi Táđávi taʔnin diwe ivíʔgedi úntaʔmuu háa óekhâymaaʔin.” §

Jesus-di wí yäʔdâapiʔ pʔoewaaḥâa wí enúkáyvíʔwedi ònkhehpiye

¹⁴ Jesus-ví wéʔgen khägeʔnin dijiʔ iwe tsowa dipówá, hedi báyéki tʔowa búukʔúwákí diwindi dâymúʔ. Wên Hudíyoví khuu dâyháʔoʔindá hedá in khägeʔnindá dívítuhánmáa. ¹⁵ In tʔowadi Jesus óemúʔdi ovâyháaʔan, hedi ivíʔpiye dívíʔäá óesengitúʔamídí. ¹⁶ Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Háadan úvítuhánmáa?” ¹⁷ Náʔin tʔowa jáagedi wí sendi óetuʔan, “Háhkandiʔ, naví eʔnú wínmaa, i-á wí yäʔdâapiʔ pʔoewaaḥâa óemáadí wíʔúnhíʔkodipí. ¹⁸ Hedi häädi wänbo náʔi pʔoewaaḥâa itʔoeʔandi iʔ eʔnú oe nangepiye óekanundeʔ, hedi iʔ eʔnú-á nasóʔokhópeeʔidá iwäpútsʔindoʔ, hedá taasuugiʔbo-á napoeʔo. Uví khägeʔnin dovâydaaʔan náʔi pʔoewaaḥâa ònkhehpeeyé-ídi, hewänbo wíđínkodipí.” ¹⁹ Jesus-di ovâyṭuʔan, “Un tʔowa-á wâyupíʔin ímuu. Häädi puwahay-an undáđi oyêení úvíwäyú-ídi, häädi puwahay-an undáđi dáyyäʔamí? Jaʔ iʔ enúkáy navíʔpiye binmáʔ.” ²⁰ Hedi óemaadi iʔ pʔoewaaḥâa Jesus óemúʔdibo náʔi enúkáy óethathakannan, hedi iʔ eʔnú nakanudi íjánúmáa, hedá nasóʔokhópeeʔi. ²¹ Jesus-di iʔ enúkáyví táđá óetsikaʔyan, “Häädi waabo-an gin únpoeeʔo?” Iʔ táđáđi óetuʔan, “Gá

hýäʔäʔi namuudibo-ân. ²² Hedá hâyán wänbo iʔ pʔoewaaḥâa phaa iwe hedá pʔoe eewá óechânundeʔ óeháyídi. Úkodidáho nanbíʔpiye dísehkanaʔan, háawin wên wänbo wên khägeʔ díʔan.” ²³ Jesus-di óetuʔan, “Háadan díṭumáa, ‘Úkodidáhoʔ?’ Toʔwí iwâyundeʔi-á únkodi hääwí namúuge iʔamídí.” ²⁴ Wesebo náʔi enúkáyví táđá kaygindi natú, “Naa dáywâyundeʔ, díkhägeʔnan wíyá shánkí dáywäyú-ídi.”

²⁵ Jesus-di wây-á báyéki tʔowa aʔyüugi dívítukhádimáʔdi ovâymuʔ, hedi wesebo náʔi yäʔdâapiʔ pʔoewaaḥâa óetʔeʔyandi óetuʔan, “U yäʔdâapiʔ pʔoewaaḥâa, úʔdi tʔowa ovâyʔojetʔaaʔoʔiʔ, tunpíʔindá ovâypaʔiʔ, naadi wítumáa, náʔi enúkáyvíʔwedi ópeeve, hedi wíyá wíʔuntsʔúunípi.” ²⁶ Iʔ pʔoewaaḥâa itúwínúdi náʔi enúkáy óekanudi hânho óethathakannan, hedáháʔ ivíʔwedi únpee. Iʔ enúkáy wí pení waabá únchaa, hediho in tʔowadi óemúʔdi díṭú, “I-áho nachuu.” ²⁷ Hewänbo Jesus-di iʔ enúkáyví man ónyäʔdi óekwínukhägeʔnandi iwínú. ²⁸ Hedi Jesus wí tewhá ee natsʔú, hedi iví khägeʔnindi wíʔbo óetsikaʔyan, “Háadan naʔin wígínkodipí iʔ yäʔdâapiʔ pʔoewaaḥâa äykhehpeeyé-ídi?” ²⁹ Jesus-di ovâyṭuʔan, “Úvíjûusuʔodidaʔmân únkoedí-í wí yäʔdâapiʔ pʔoewaaḥâa giʔbibá bínkhehpeeyé-ídi.”

Jesus nachuwagiʔo íʔgedi wíyá ihéeʔan

³⁰ Jesus-áđi iví khägeʔnindáđi iwedi dimää hedi Galilee nange íʔge diphade. Jesus wínadaʔpí toʔwí wänbo únhanginpuúwíʔin wáhää najiʔin, gá dimändibo iví khägeʔnin ovâyáhkanhondân. ³¹ Ovâyṭumáa, “Naa tʔähkí tʔowagíʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔi wây-á tʔowaví mangepiye díkáani.

§9:13 “Elijah” gin Jesus natúđi, John iʔ pʔóʔpʔoekandivíʔgedi ihíʔmáa.

Indáho díkhe²khâymaa, hewänbo poje thaa iwá wíyá owáywówápuwagí²o.”
³²In khäge²nin ná²i hääwí Jesus-di ovây²tumáa²i wídika²póya²pí, hewänbo diwóeda² óetsika²yâamídi² í²gedi.

To-an í² shánkí hay²i namuu?

³³Capernaum bú²ay dipówá, hedi wí tewhá ee dits²ú. Jesus-di in khäge²nin ovâytsika²yan, “Oe p²óegé gi²ädi hää í²gedan úvítuhánmáa?” ³⁴Indá händä² dik²wó, gá oe p²óegé dijidi wé²i-angú in diwedi í² shánkí hay²i namuu í²gedi dívítuhánmá²dân. ³⁵Jesus isóge, hedi ná²in tä²di wíje (12) khäge²nin ovâywé²ge²andi ovây²tu²an, “To²wí í² p²ó²dédi² namúuní²in nada²dá, i-á ûnkây²ä² tí²úugé²i namúuní²in, hedá t²ähkíví khäge²-di-á.” ³⁶Hedi Jesus-di wí ay óepahké²di inbí páadépiye óeho², hedáhá² ná²i ay óeba²aa²andi ovây²tu²an, ³⁷“To²wídi naa dída²di wí ay ná²i ay waabá óesígíkéndedi, naa wá² dísigíkénde waabá í²o². Hedi to²wí naa dísigíkénde²i²dá naada²bá wídísígíkéndepí, hewänbo í² to²wí naa dísandí² wá² óesígíkénde².”

To²wídi Jesus-ví²piye háa nachaäpí²-á iví²näpiye napoe²o

³⁸John-di óetu²an, “Hähkandi², tóewí sen äymú² yä²däapí²in p²oewäahäa t²owaví²wedi ovâykhehpiyendedi uví khäwä² natú²di, hedi äytú²an han wí²i²amípi²in, na²in diwedi²i wínamuupídi.” ³⁹Hewänbo Jesus natú, “To²wí gi²bi wíwínkhäa²amípi. To²wí namuu²i naví khäwä² natú²di ipínnánt²óe²andi-á wesebo híwóhpí naví²gedi wí²ihée²amípi. ⁴⁰To²wí nanbí²piye háa wínachaäpí²-á nanbí²näpiyebá napoe²o. ⁴¹Ta²gendi wây²tumáa, to²wí wí p²oe wänbo wovâysuwä²jôndi, naví²in ímuu²in ûnhanginnândi, i-á Jôesi Tádádí óewa²âakhâymaa.”

Jesus t²aywó²di í²gedi ihée²an

⁴²“Hedi to²wídi wêe wänbo ná²in hí²innin naví²piye dívíwäyunde²in diwedi óet²aywóhá²andá, shánkí híwó í² to²wí ûnpúuwíwän wa²di han óehá²anpídi²bo wí k²uu kháa²i iví k²áy eedi ónwhisóege²-í²in hedi mâap²oe iwe óechäânú²-í²in. ⁴³Hedi wéhpêe mandí úvít²aywó²dodá, shánkí híwó namuu bînts²âa²-í²in, wíyá indi úvít²aywó²nâamíví²wedi. Tobá wéhpêeda² ímanmuu wänbo², shánkí híwó namuu wówátsi nahándepí²in bînkáyjídí, péyégepiye ímú²-íví²wedi wí²gín ímanmuudi. ⁴⁴Oe péyéga t²owa hânhay wänbo t²ähkí dâyt²óephadekhâymaa, hedá í² phaa hânhay wänbo napaa²apí²dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁵Hedi wéhpêe ândi in ta²ge²in p²óegédi wovâyhänge²odá, shánkí híwó namuu bînts²âa²-í²in wíyá indi úvít²aywó²nâamíví²wedi. Tobá wéhpêeda² í²ânmuu wänbo², shánkí híwó namuu wówátsi nahándepí²in bînkáyjídí, péyégepiye wovâychäânú²-íví²wedi wí²gín í²ânmuudi. ⁴⁶Oe péyéga t²owa hânhay wänbo t²ähkí dâyt²óephadekhâymaa, hedá í² phaa hânhay wänbo napaa²apí²dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁷Hedi wéhpêe tséedí híwóhpí hääwí wovây²puwä²odá, shánkí híwó namuu bînwahkáyjí²in, wíyá indi úvít²aywó²nâamíví²wedi. Tobá wéhpêeda² ítséemu wänbo², shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú²-ídí, péyégepiye wovâychäânú²-íví²wedi wí²gín ítséemuudi. ⁴⁸Oe péyéga t²owa hânhay wänbo t²ähkí dâyt²óephadekhâymaa, hedá í² phaa hânhay wänbo napaa²apí²dá ovâyphahkhanukhâymaa.

49 “To²wên t'ähkí phaadi ovây²ʔayäákhâymaa.^{**}

50 Aayäá híwó²di namuu, hewänbo i²ʔayäá na²ʔhhandáho², há²to wíyá ʔh-säá²i napúuwí. Undá únkây²ʔ² aayäá na²ʔhhandepí² waaginbá ímúuní²in, hedí tsaaḡinpidíbo wé²ge ítháaní.”

Jesus khótsaawije i²gedi óetsika²yan

10 Jesus iwedi ijáa²an, hedí Judea nangepiye namäädi Jordan p'o² p'ánäpiye naphade. Iwe wáy-á báyéki t'owa iví nú² díwíwé²ge²an, hedí häädi waa i²an waagi in wá² ovâyhá²an.

2 Hedí wên Pharisee t'owa únpowádi óetsika²yan, “Ti híwó namuu wí sen nakhóhtsa²ʔándi² iví kweeví²wedi ithaawejeé-ídi? Hân i² tsontun natú²?” Gin ditú Jesus óetayí²nídí, tigúba híwóhpí natuhpee-í.

3 Jesus-di ovâytsika²yan, “Hân Moses-di wovâyjôn?” 4 Indi óetú²an, “Moses-di ná²in tun dínjoe²an: Wí sen wên khóhtsaawije ta²nin ita²namí hedí handidi iví kwee ijoe²ámí.”

5 Jesus-di ovâytu²an, “Hewänbo Moses-di ha²wáagi wovâyta²k'ú² gá t'óeyanpí²in ímuudân, unbí kwiýá² bínwänpioekanmáadíbo². 6 Hewänbo oe ts'anpáadé nanân diwe Jôesi Tádádí sendádí kwee-ádi ovânkhíjé. 7 Hedí natú wí sen ikhó²yá²dáho², iví tádá-á iví jíyá-á ijoe²ámí²in únkhây²ʔ². 8 Hedího i² sendá i² kwee-á wêe tûu ún'p'oedá² dapoe²o, hedího wíje wídamuupí, wêedá² damuu. 9 Hedânho in to²wên Jôesi Tádádí ovânwónnindá to²wí wänbo wí²únkhây²ʔhpí ovânwejeé-í²in.”

10 I² tewhá ee diwáyts'úndi iví khäge²nindi ná²i hí² i²gedi óetsika²yan.

11 Hedí ovâytu²an, “Wí sen iví kwee

ijoe²andi wíyá kwee-ádi ikhó²yá²dá, iví kweeví²piye t'aywó i²o². 12 I² kwee wá², iví sen ijoe²andi wíyá sendádí ikhó²yá²dá, iví senbí²piye t'aywó i²o².”

Jesus-di in hí²innin ovâysíghógi

13 Wên t'owa inbí áyyäá Jesus-ví²we dáykán i²di ovâyttägé-ídi, hedí iví khäge²nindi in t'owa ovây²t'e'yandi ovâytu²an ha²wáa wídíví²ámípi.

14 Hedí Jesus-di in khäge²nin háa díví²o²in ovây²mú²di inbí²piye híhchan wínacháapí, hedí ovâytu²an, “In hí²innin áyyäá naví²piye binkä²ʔäämáa, wíwínkhä²ámípi, gá to²wên ná²in áyyäá waaginbá dimuu²indá Jôesi Tádáví²in úmuudân. 15 Ta²gendi wây²tumáa, to²wí wänbo Jôesi Tádáví² wínapúuwípi wí hí²nhä²ʔ²i ay waagibá iwây²yupídi.”

16 Hedáhá² in áyyäá ovâyba²aahógidi wí²inbo ovây²tägedi ingí² ovâyjûusu²an.

Wí sen kodit'owa namuu²i²

Jesus-ví²piye na²ʔä

17 P'óegé wíyá Jesus nats'anmän dihaydi wí sen iví²weä² naví²piye binkä²ʔäpiye i²ʔä²kán, hedí idége²disógedi óetú²an, “Híwó²di háhkandi², hân dáy²ámí hedânho in wówátsi nahánde²in donkáyjídí.”

18 Jesus-di óetsika²yan, “Háadan naa híwó²di gin dítu²o²? Jôesi Tádádá²mân híwó²di namuu, wíyá to²wí-á joe.

19 Jôesi Tádáví tsontun ho mântaa. I-á natú wíwínt'owat'aháanú-ípi, wíyá to²wíví kwee-ádi háa sendádí wí²úvíwhohkwomá²ve-ípi, wí²úvísä²mamípi, t'owaví²gedi wí²úvíhójo²ámípi, hójo waagidíbo t'owaví hääwí wíwínhóenípi, unbí tádá-á jíyá-á bín²a²ginmá²ve-í.”

^{**}9:49 Ná²i hí²-á kây²i namuu gika²póewídí. Wáy wên t'owa di²ánde gin-nân natunda²in: Hân²oe in Hudíyo dáy²animáahánúnde Jôesi Tádá óemáanídí, hedí dínkhây²ʔ² i² píví dáy²ʔayäá²ámí²in wínaha²dánpúuwípidí. In t'owa Jôesi Tádáví²piye dívipimági²indá dáy²t'óephaadé-í, hääwí phaadi ovâyphahánunde waagibá, hebo ná²i t'óephade namuudi shánkí híwó²nin dimúuní.

²⁰ Óetɔʔan iʔ sendi, “Háhkandiʔ, naa enúkáy omuudiboʔ t'áhkí náʔi tsonnun dóʔaʔgin.” ²¹ Jesus-di sígídí taʔgebo óemúndedi óetɔʔan, “Waʔdi wáy-á háawên útáy biʔamíʔin. Jaho ópûn, háäwí úkw'óʔdi t'áhkí mǎnkúʔch'áaní, hedi iʔ cháʔ mǎnhógiʔiʔ in t'owa sehkanáwó diwówájiʔin ováymáaní, hedánho oe makówa kodit'owa unmuunídí. Hedi náakúʔch'áadá ováymágídí naa-ádí ókáʔve.” ²² Náʔin nat'oe ihaydi iʔ sen naboʔaats'aypóe, hedi iví píʔná khóʔjé únkháapóedí iwedi namáa, gá báyéki háäwí únkw'ondân hediho wínakuchadaʔpí.

²³ Jesus ipuwäbéemáa, hedi iví khägeʔnin itɔʔan, “Báyéki káyʔin namuu wí toʔwí nakodit'owamuuʔi háa Jôesi Tádá natú waa díviʔamídí hedánho ovâyʔaywoenídí.” ²⁴ Náʔi híʔdí in khägeʔnin ovâyháaʔan, hewänbo Jesus-di wíyá ovâyɔʔan, “Naví äy, íviwo nabâapuʔwan wí toʔwí háa Jôesi Tádá natú waa iʔamídí hedánho ònʔaywoenídí. ²⁵ Nabâapuʔwan wí kamáyo wên agúusa tsípho iʔge nats'úunídí, hewänbo shánki nabâapuʔwan wí toʔwí kodit'owa namuuʔi háa Jôesi Tádá natú waa iʔamídí hedánho ònʔaywoenídí.” ²⁶ Nábâa shánki ovâyháaʔan in khägeʔnin, hedi wíʔná táye dívitsikaʔyan, “Gin namuudá to-an únkodi únʔaywondee-ídí?” ²⁷ Jesus-di taʔgebo ovâymunúndedi ovâyɔʔan, “Toʔwí wänbo wíʔbo wíʔúnkodipí. Jôesi Tádádaʔmân únkodi t'owa ovâyʔaywoenídí. Jôesi Tádá-á háäwí t'áhkí únkodi iʔamídí.”

²⁸ Peter-di óetɔʔan, “Úhanginná háäwí t'áhkí äyjoéʔannin ɔ-ádí gimú-ídí.” ²⁹ Jesus-di ovâyɔʔan, “Taʔgendi wáyɔʔmáa, naa omuudibo hedá Jôesi Tádávi híwóʔdi tun únmuudibo-á, toʔwí ijoeʔandi iví tewhá, háa iví tíʔuwindá páʔdáyindá, háa iví tádá-á

jíyá-á, háa iví äy-á, háa iví nava-á, ³⁰ i-á taʔgendi tágintä (100) maʔkw'anukí shánki ihóení, tewhá-á, tíʔuwindá páʔdáyʔindá, jíyáʔindá, äy-á, nava-á — hedá it'óephadekhâymaa iví wáyɔʔ únmuudi. T'áhkí náʔi ihóení waʔ náa oepáa k'aydi nawówájiʔ ihaydi, hedá iví wówátsi náa oepáa k'aydi únboʔwan dihaydá wówátsi nahándepeʔindá ikáyjí. ³¹ Hewänbo báyéki t'owa náa p'óʔdédíʔin dimuu waa dínchaaʔindá tíʔúugéʔin dipúuwí; hedi báyéki t'owa-á náa tíʔúugéʔin dimuu waa dínchaaʔindá p'óʔdédíʔindá dipúuwí.”

Powingíʔ Jesus iví khägeʔnin itɔʔan nachuwagiʔoʔin

³² In p'óegé dimän Jerusalem búʔpiye, hedi iví khägeʔninbí páadé Jesus namän. In khägeʔnindá wídínhanginnáhpí háa díviʔánshaaʔamíʔin, hedá in wéʔgen t'owa iví tíʔúugé dimännindá dikhunwóedaʔ. In táʔdi wíje khägeʔnin ivíʔpiye wíyá ovâyhängeʔan, hedi háa únpuwágíʔoʔin ovâyɔʔan. ³³ Natú, “Bít'óeyan, náa-á Jerusalem-piye gimän, hedi naa, t'áhkí t'owagiʔ oʔaypuýäʔiʔ omuuʔiʔ t'owadi díkáaní in owháʔ p'óʔdédíʔindá hedá in Hudíyoví khuu dáyhâʔoʔindá inbí mange. Indáho ditúuní naa dínkhâyʔäʔ ochuu-íʔin, hedá in Hudíyo dimuupíʔin t'owavi mangá díkáaní. ³⁴ Náʔindi dînp'ákhkaakhâymaa, hedá díʔohphaykhâymaa. Púwhíʔdí díwhädikhâymaa, hedá díkheʔkhâymaa. Hewänbo poje thaa iwe owáywówápúuwí.”

James-ádí John-dádí háäwí dadaʔpóe

³⁵ Ihaydíbá James-ádí John-dádí Zebedee-ví äy damuuʔin Jesus-víʔpiye damáa, hedi óetɔʔan, “Háhkandiʔ, naʔin háäwí gadapúuwí hedi ɔʔdi dînʔamíʔin gadaʔ.” ³⁶ Ovântsikaʔyan, “Hää-an dadaʔ wânʔamíʔin?” ³⁷ Óetɔʔan, “Owáy untsondisogedee ihaydi, naʔin

uví khóe gamúuní²in gada², wêe ko²díngedí, wêe-á yá²mángedá.”
³⁸ Jesus-di ovântu²an, “Undá wídánhanginnáhpí hääwí dada²in. Ti dánkodi dânt'ôephaadé-í²í naa dont'ôephaadekhâymaa waabá? Hedi naa hääwí kháa²i donphadekhâymaa waabá, ti dánkodi dânphaadé-í²in?”
³⁹ Ôetu²an, “Gánkodi-ákun.” Jesus-di ovântu²an, “Ta²gendi undá wá² dânt'ôephaadekhâymaa, hedá hääwí kháa²i dânphaadekhâymaa, naa dînpúuwí waabá. ⁴⁰ Hewänbo naa wídínk'ôepí naví khóe wände²mamí²in ko²díngedá yá²mángedá. Jôesi Tádádá²mân ûnk'ôe ovâyde²mamí²í to²wên ha²min dimúuní²í.”

⁴¹ In wé²gen tă khäge²nin James-á John-dá inbí hí² í²gedí dínhanginpóe ihaydi inbí²piye dit'ayyaapóe.
⁴² Hediho Jesus t'ähkí iví khäge²nin iwé²ge²andi ovâytu²an, “Únhanginná in Hudíyo dimuupí²in t'owaví tsonnin hânho ditsont'ôe, hedá inbí t'owa-á ovâytsónmá²ve-í²indá diwänpida².
⁴³ Hewänbo undá wí²úñkhây²ähpí ha²min ímúuní²in. To²wí un diwedi hay²i namúuní²in nada²dá, i-á unbí khäge²didá² namúuní²in ûñkhây²ä².
⁴⁴ Hedi to²wí p'ó²dédí² namúuní²in nada²dá, i-á wí pant'ôe²i un t'ähkígí² waagi²bá namúuní²in ûñkhây²ä².
⁴⁵ Naa wänbo², t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²i² omuu²i-á o²ää t'owa dovâykhäge²namí²í, indi naa díkhäge²namí²í joe. O²ää ochuu-í²í, hedá naví wówátsi-á dáywa²äa-í²í t'ähkí t'owa dínkoedí-í²í inbí t'aywó²di iwedí dima²p'ání²í.”

Jesus-di wí sen natsí²t'aamuu²i² iví keetan óemági

⁴⁶ Oe Jericho bú² Jesus iví khäge²nindádí báyéki t'owa-á²í dipówá, hedi iwedí dipeemän dihaydi wí sen tsí²t'aa²i namuu²i² owáy

p'ôe hángé wáy nahääda²án, i-á Bartimaeus gin nakháwá, Timaesus-ví ay ûnmuu²i². ⁴⁷ Bartimaeus-á nat'oe Jesus oe Nazareth bú²wí na²ä²in, hedi ituwínú, “Jesus, ɔ David-ví ây iwedí²i² unmuu²i², naví²piye ósehkanäpuwawe.”
⁴⁸ Báyéki t'owadi í² sen óet'e²yandi óetu²an, “Händä²dibo².” Hewänbo i-á shánkí kaygá ituwínú, “U David-ví ây iwedí²i² unmuu²i², dísehkanä²an.”
⁴⁹ Jesus iwóyí²í²í ovâytu²an, “Bintu²an na²ä²-í²í.” Indi í² tsí²t'aa²i² óetu²an, “Jesus-di wóetuhkánmaa. Ówínú, óhíhchanpuwawe.” ⁵⁰ I² sen iví k'êwé²in to ip'á²di, hedi wesebo iwínúdí Jesus-ví²piye namää. ⁵¹ Jesus-di óetsika²yan, “Hännan wín²ámí²innan unda²?” I² sendi óetu²an, “Gá dínkeepúuwí²innân oda², Nanbí sedó.”
⁵² Jesus-di óetu²an, “Ópûn, uví wáyɔ úmuudânkun unwówa.” Hedi wesebo í² sen ûnkeepóedí Jesus-á²í namää.

Jesus oe Jerusalem bú² óesí²gí²ké²

11 Jesus-á iví khäge²nindádí Jerusalem bú² tsowa dipówá. Iwe wí okú nak'ôe “Olive Okú” gin dáytu²o², hedi ná²i okú iwe nú² wáy ná²in wíje bú²ây daná, Bethpage-á²í Bethany-á²í. Hedi wíje iví khäge²nin ovânsan dapáadémú-í²í. ² Ovântu²an, “Jaho bápûn hã²i bú²ay nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedi dats'ú² dihaydá wí búdu²ay dânshaa-í nawhiwindi, i-á wa² wáyâmúu wänbo to²wí wänbo wí²i²hsógepi. Dânwhisuudi dânmá²i náwe. ³ Hedi to²wí²í wovântsika²yandáho², ‘Háadan ha²wâa dân²o²’, ginnân dântu²ámí: ‘Gá Nanbí Sedó í² ûntáyân, hedi hây napóedíbo wônwaymá²i.’”

⁴ Damäädi wí búdu²ay p'ôe hángé wên phódi nú² nawhiwindi dânshaa. ⁵ Hedi dânwhisuudedi in t'owa iwáygé diwinnindi ovântsika²yan, “Hännan dân²o²? Háadan hã²i búdu²ay

dânwhisuude?" ⁶In khäge'nin hää Jesus-di ovântu'an waa datú, hediho ovânmägi. ⁷I' búdu'ay Jesus ónho', hedi inbí k'ewé'in to dânp'áidi i' búdu k'ewé ónpa'k'ú', hedi Jesus i'íhsóge. ⁸Hedi wáy Jesus óe'íhon ni'ge báyéki t'owa inbí k'ewé'i to oe te'p'óegé ónpa'kwohon, hedi wáy-á wé'gendá dâytaykhóepa'kwohon, i' nava iwe dâyts'á'i'. ⁹Hedi in to'wên páadé dimännindá hedá in tí'úugé únwóe'á'indá dívítuhkwínuhon, "Wísígfékénde'." "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wóesan, hediho híwó wóe'áamí." ¹⁰"Híwó úpúuwí gá untsondisogedee-ídân, nanbí thetáy pahpâa David natsondi'ân waagibá." "Jôesi Tádá oe makówá na'ándi-á hay'i namuu."

¹¹Hedi Jerusalem bú'piye Jesus namáadi i' méesate hay'i ee nats'ú, hedi ibéemáadi háäwí t'ähki imúnde'. Hebo nath'êemändibo in tã'di wíje (12) khäge'nindádí oe Bethany bú'aypiye namáa.

In fig tay nabaymuup'i'in

¹²Wíyá tháwán Bethany-di dipee, hedi Jesus naháshéhpoe. ¹³Hây kayi' diwe wên fig tay nachândi imú' nakaamuudi. Iwepiye namáa imúunídí tigúba na-fig-muu'in, hewänbo iwe napówá ihaydi fig wänbo wí'ishaapí, wa'di na-fig-púuwí ihaydi wínanáhpídí. ¹⁴Hedi Jesus-di in tay óetü'an, "Uv'wedá to'wí wänbo wíyá wí'i-fig-k'o'ípí." Iví khäge'nin hää natú'in dit'oe.

Jesus i' méesate hay'i iwedí in dâyhäwíku'cháade'in ovâykhhepiye

¹⁵Jerusalem bú'piye wíyá dimáa, hedi Jesus i' méesate hay'i eepiye namáa, hedi in t'owa dâyhäwíku'ch'áade'indádí in dâyhäwíkumände'indádí iwedí ovâykhhepiye, hedi in

dâychä'egó'o'inbí máasa-á hedá in dâyk'o'weeku'ch'áade'inbí púwédé-á ovâyjánú. ¹⁶Hedi to'wí wänbo oe-á nää-á ee méesate íve wí'ovâyphademágipí inbí háäwí wóegé. ¹⁷Hedi in t'owa ovâyhá'andi ovâytu'an, "Jôesi Tádá iví ta'nin diwe ginnân natúhp'an:

Naví tewhá-á t'ähki nange'in t'owa dívíjûusu'amígí' namuu, hewänbo undá bín'egó'andi sänmin dívíkaakw'óenígí' napoe."

¹⁸In owhá' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá hää natú'in dit'oe, hedi iwedí páadépiye hádídí óe-háyji'in dâytuwämáa, hewänbo óekhun-wóeda', iví hí'dí in t'owa ovâyháa'odi.

¹⁹Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindádí ee bú'dí dipee.

Hää in fig tay iwedí dihähpoe waa

²⁰Hédéndí napoe ihaydi p'óegé dimändi in fig tay Jesus-di óehée'an-nindá pú'díbo nat'aadi dâymú'. ²¹Peter hää Jesus natú'in ún'ánpówá, hedi óetü'an, "Hähkandi', in tay untú'in há'to híwó napúuwí'in t'ähki nat'aa." ²²Jesus-di ovâytu'an, "Bíwáyí Jôesi Tádá-á háä t'ähki i'amí'in únkodi. ²³Ta'gendi wâytumáa, to'wí ná'in p'in itü'andi, 'Ótége, oe määp'oe iwe ópichánú,' hedi hää natú waa napúuwí gin iwâyundedá, ón'amí-áakun. Hewänbo pín ta'gedí iwäyí-í'in únkhây'á'. ²⁴Hedân wâytumáa, úvíjûusu'andi i' háäwí bîndaa'andi ta'gendi bînhóení'in úvíwâyundedáho', hedáho bînhóení-áhe'. ²⁵Hewänbo háädi úvíjûusu'o' ihaydi, to'wíwí'piye híwó wí'ícháapídí, i-á bîn'owóejé-í, hedänho unbí Tádá oe makówá na'ándi'di unbí t'aywó'di wá' wovây'owóejé-ídí. ²⁶Hedi wên t'owa bîn'owóejépídá, Jôesi Tádá oe makówá na'ándi'di há'to unbí t'aywó'di wovây'owóejé-í."

Jesus óetsika²yan to²dan ônk'û² iví t'ôe i²ámídí

²⁷ Jerusalem bú² diwáypówá ihaydi i² méesate hay²i ee nats'ú. Iwe naji² ihaydi in owha² p'ó²dédí²indá in Hudíyoví khuu dâyhá²o²indá hedá wâ-y-á in Hudíyoví tsonnindá ûnpówá. ²⁸Indi óetsika²yan, “Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí²o waa bí²ámídí? To²dan in ta²gen wônk'û² ná²i háäwí náa²ámídí?” ²⁹Jesus-di ovây²tu²an, “Nää-á naadá wá² un wéhpêe tsika wâytsika²yamí, hedi dí²tu²andá, naadá wây²tu²ámí to²wí²dí in ta²gen dínk'û²in ná²i háäwí dó²ámídí. ³⁰Dítu²an, to²dan John ônk'û² t'owa ovây²p'ó²p'oe²ámídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi ônk'û²?” ³¹Hedi wí²ná táye dívítumáa, “Jôesi Tádádí John ônk'û² gin gitú²dáho², Jesus-di dítsikagí²o, ‘Hedi háadan handi háa John natú²in wí²úvíwâyupí?’.” ³²Hewänbo wígitú²uní²pí, ‘T'owadida² ônk'û² gin.’ (In t'owa dâykunwôeda²dibo ha²wáa dí²tú, gá t'ähkí in t'owa dívíwâyundedân John-dá Jôesi Tádáví tukhe²bi únmuu²in.) ³³Hediho indi Jesus óetu²an, “Na²indá wí²gínhanginnáhpí to²wí²dí ônk'û²in.” Hedi Jesus-di ovây²tu²an, “Hedáho², naadi wänbo wá² wíwây²tu²ámí²pí to²wí²dí in ta²gen dínk'û²in dó²ámídí ná²i háäwí dó²o²i².”

Jesus-di in yä²dâapí²in úuva áaphää áyí²ninbí²gedi ovây²tu²an

12 Jesus-di in tsonnin ná²i háhkan²gí²in ó²gédí ovây²tu²an: “Wí sen i²úuva²áakhähsaa, hedi i² nava iphé²ahkhaayan, i² k'uu iwá iphoyää i² úuva ip'omap'ee-ígí², hedi wí tewhá tūwä²i-á ik'û² iví nava i²áyí²namídí. Hedáhá² i² nava wên senä² úuva áaphää áyí²nin dimuu²in ovây²piyé²mágidi wíyá pí²wí nangepiye namää. ²I² úuva nap'e²yin dihaydiho wí t'ôe²i² i² nava iwepiye óesan hedänho

in senä² dâynavapiyé²annindi i² úuva nayámu²i² óemääní²dí. ³Hewänbo indi i² t'ôe²i² óeyä²dí óewhá²dí, hedi mandá²dibo óewáy²bun. ⁴Hedi i² sendá wíyá t'ôe²i-á óesan. Indi i-á p'ó²dá óewhá²dí, hedá jänäkí-á óe²an. ⁵Hedá wíyá t'ôe²i-á óesandi-á óehay. Hedá wây-á wên t'ôe²indá ovâysan. Wây wên in ovâywhä²dí, wây-á wëndá ovâyhanú. ⁶Hedi iví ayda² únjoekandee, i² isí²gí²i². Ná²iho t'ä²gediho in dâynavapiyé²anninbí²wepiye óesan. Natú, ‘Madän naví ay-á dín²a²geení.’ ⁷Hewänbo indá wé²ge díví²hée²andi dí²tú, ‘Ná²i-änkun namuu ná²i háäwí t'ähkí únjoepuwagí²o²i². Jaho áyháyí², hedi ná²i háäwí nayámu²i-á nanbí²-á gínmuú²uní. ⁸Hediho i² ay óeyä²dí óehay, hedi i² nava iwedí óep²égi.’

⁹Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika²yan, “Hän ná²i nava iví² únmuu²i² i²ámí? Gá namää²dá in senä² dâynavapiyé²annin ovâyhá²anú-í, ihaydá i² nava-á wây-á to²wëndá ovâypiyé²määní. ¹⁰Bintunnanpí²an ná²i hí² Jôesi Tádáví ta²nin diwe nata²muu²i²’:

I² k'uu in tewhátehpaa²in dâyoegi²andi-á,
nää shánkí natáy²i k'uu tehpaá bé²dí napóe.

¹¹I² shánkí natsonji²i gin i²an, hedi na²in áymú²dí díháa²an.”

¹²In Hudíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á ná²i hí² inbí²gediho ihée²annin, hedi dida² óepankáyí²in, hewänbo in t'owa dâykunwôeda²máadí wí²óepanké²pí, hedi iwedí dimää.

Jesus tax wá²áa i²gedi óetsika²yan

¹³Tí²úugédí in Hudíyo tsonnindi wên Pharisee t'owa-á hedá Herod-ví k'ema²indá Jesus-ví²piye ovâypunjon háäwí óetsika²yamídí. Dida² óekáyí²in híwó wí²ihí²máapí²dí. ¹⁴Hedi únpowádí óetu²an, “Háhkandi², gínhanginná uví hí²-á ta²gen úmuu²in, ú²dá t'ähkí

t'owa handa'ba ovâymaa, haa t'owa dínwänpichaa waa haaabo wí'unmuupí, hedího ta'gendá Jôesi Tádávi khuu i'gedá t'owa ovâyhá'o'. Dítu'an, hânnan nanbí tsontun gíntú'? Ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wá'âa-ídí haa joe? Ti gínkhây'ä? âywa'âa-i'in haa joí ôetsika'yamídí. Dida' é?" ¹⁵ Hebo Jesus ûnhanginná gin ôetsika'máadí inbí ánsaaho ta'ge wídâymaapí'in, hedího ovâytu'an, "Háadan dítayinde"? Wí denarius chá? dínmá? naa dómúunídí." ¹⁶ Ônmaadi ovâytsika'yan, "To'ví ts'ay-an ná'i chá? eedi ûnk'óe, hedá to'ví kháwá-á?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân." ¹⁷ Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho?, háäwí Caesar-ví' ûnmuu'i Caesar-bá binmää, hedí wá? háäwí Jôesi Tádávi' ûnmuu'i-á Jôesi Tádá-á binmää." Hedí iví hí'dí báyéki ovâyháa'an.

In Sadducees-di Jesus ôetsika'yan in dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedí

¹⁸ Ná'in Sadducee t'owa Jesus-ví'piye dí'ä, háäwí ôetsika'yamídí. (In Sadducees-á díwíwâyunde' in t'owa dichuu'in há'to wíyá diwówápúuwí.) ¹⁹ Indi ôetu'an, "Háhkandi?, Moses-di ná'in tsontun dín'ta'nan: Wí sen âypídíbo nachuudi iví kwee wa' ûnwówájidá, i' senbí tí'ûu ûnkây'ä? i' kwee-ádi ikhó'yâa-i'in, hedânho dân'âykw'ôenídí i' pá'dâyví kháwá' ônhúuwídí. ²⁰ Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí'ûuwín sená? diji?. I' shánki páadé? i' ikhó'yâ?, hebo âypídíbo nachuu. ²¹ I' eedi'i-á wá? i' kwee-ádi ikhó'yâ?, hedí ná'i sen wá? âypídíbo-áho nachuu. Hedí i' powage'i-á hanbá ûnpóe. ²² Hedí handa' t'áhkí in tsédí diji'in tí'ûuwín dín'póe, t'áhkí wí'ínbo i' kwee-ádi dívíkhó'yâ'dí wêe wânbo wí ay wídâysógepi. T'ä'gedá i' kwee-á wá? nachuu. ²³ Ná'in tsé ihay tí'ûuwín i' kwee-ádi dikhóhtsaakw'ônwân,

hedího dítu'an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to'wíwí kwee-an ûnmúuní?"

²⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Gindidân ípedeekw'ó, wí'ûnhanginnáhpídí Jôesi Tádávi ta'nin haa ûntú'nin, hedá wá? wí'ûnhanginnáhpí Jôesi Tádá-á hânho nakay'in. ²⁵ Owáy in dí'tahánnin t'owa diwáywówápóe ihaydi, sená'dá kwi'yä'dá há'to wíyá dívíkhó'yâ-í, gá gindidi in makówáwin t'ôepa'ä'in waaginbá dimúunídân. ²⁶ In t'owa dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedí dítsika'máa, hewânbo bîntunnapí'an haa Moses-ví ta'nin diwe ûnta'muu'in in wá'ä'i phé'yávi nakoje? ni'gedí ita'nan diwe. Ihaydi Jôesi Tádávi ginnân Moses ôehée'an:

Naa-ân omuu Jôesi Tádá, Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.

²⁷ Ná'in sená? dichuu wânbo ta'gendi diwówáji?, gá Jôesi Tádá-á in diwówáji'inbí Jôesi dínmuudân, in dichumuu'inbí-á joe. Hedânkun t'áhkí ípedeekw'ó úwíwâyunde in dichuu'in há'to diwáywówápúuwí'in."

In shánki kay'in tsontun

²⁸ Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in diwedí'i nat'oe dívíhí'máadí, hedí Jesus-di híwó'nin hí' ovâymägi'in ûnhanginná, hedího Jesus-ví'piye namäädi ôetsika'yan, "Wé'innan t'áhkí Jôesi Tádávi tsontun diwedí in shánki kay'in ûnmuu?" ²⁹ Jesus-di ôetu'an, "Ná'innân in shánki kay'in namuu:

Un Israel t'owa bít'ôeyan,

Nanbí Jôesi i' shánki natsonji'i namuu'i? i' wêedä? Jôesi na'ándi? namuu,

³⁰ hedí undá ûnkây'ä? ná'i shánki natsonji'i? unbí Jôesi ûnmuu'i-á pín ta'gedí bînsígi-i'in, unbí pí'ná khó'jé-á, unbí háä iwá, unbí ánsaadá, hedá unbí kay t'áhkídá.

³¹ Hedi ná'indá in eedi'in tsontundá namuu:

Háa un wí'bo úvípísígi waagibá wé'gen t'owa wá' bînsíghûuwí.

Wây-á tsontun ná'in wíjeví shánkí hay'in namuu'in wínak'óepí."

³² Ná'i Hudíyoví khuu ovâyhá'o'i'di Jesus óetu'an, "Háhkandi', híwó bihéé'an. In ta'gen namuu untú waa, wéedá' Jôesi ná'án, hedi wíyá Jôesi-á wína'ánpí, i'dá'. ³³ Híwó namuu animáa áyhûuwí'in oe méesate eepiye áyphamá-ídi Jôesi Tádá áymáánídi, hedá wíyá háäwí-á áymááni'in. Hebo shánkí híwó'nin namuu Jôesi áysígi-i'in nanbí pí'ná khó'jé-á, nanbí hangintandá, nanbí kay t'áhkídá, hedá wá' wây-á t'owa-á áysíghûuwí'in ívípísígi waabá." ³⁴ Jesus ûnhanginná ná'i sendi híwó'di hí' óemági'in hedi óetu'an, "Û-á híyáäda' útáy unkhây múunídi Jôesi Tádávi tsonkhuu mânsígi káyjídí." Hedi iwedi t'áhkídíbo diwóeda'póe Jesus wíyá háäwí óetsika'yáamídi.

I' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, to'ví ay-an ûnmuu?

³⁵ Jesus-di i' méesate hay'i ee ovây-há'odi ovâytu'an, "Heháadan in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in ditú', i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhây máa'i' t'owa ovây'aywoenídi David-ví ây iwedi'i'dá' ûnmuu? ³⁶ I' Yä'dâa'i P'owêahâadi David óehá'andi David-bo ginnân natú: Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu'an naví tsondi hay'i',

'Naví ko'díngédí ósoge,

hedi uví hânmin dovây't'aaní hedá uví mange wínkáani.'

³⁷ Ná'i to'wí Jôesi Tádádí óesogekhây máa'i' t'owa ovây'aywoenídi David-dibo iví tsondi hay'i gin óetu'o'. Gin namuudá hádídanho David-ví ây iwedi'i'dá'mân ûnmúuní?"

Jesus iví khäge'nin itu'an in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in waaginbá wídimúunípi

In báyéki t'owa híhchangídi dívít'óeyande Jesus-di ovâyhá'odi. ³⁸ Ovâytu'an, "Ná'in t'owa Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dimuu'inbíwedi bí'âyíngi'an. To whaadi'in dito'ondi diji' dâyekeeyamídi to'wên dimuu'in, hedá ovâyhi'an t'owadi a'gindi ovâysengitú'âamí'in i' bú' pingé i'ge dijidi, ³⁹ hedá wá' in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkí'eediná' dihaydá in tsonninbí soge eedi dívíkw'óení'in dida'. ⁴⁰ Kwiyá' inbí sená' dínchuu'inbí tewhá ovâykweede', hedáhá' thaa t'áhkí dívíjûusu'odi híwó'nin dimuu waagi dívípida'o'. Gin díví'odi Jôesi Tádádí shánkí ovâyтуhchânu khây máa."

Wí kwee iví sen ûnchuu'i-á iví chä' t'áhkí Jôesi Tádávi'piye imági

⁴¹ Jesus i' méesate hay'i íve i' chä' phébay nú' isógedi in t'owa inbí chä' dâykuudedi ovây múnde'. Báyéki in kodit'owa dimuu'indá báyéki dâychä'kuude'. ⁴² Hedi wí kwee iví sen ûnchuu'i sehkanäwó nawówáji'i-á napówádí wíje chä' p'í'in itógi, híyáäda' i' chä' namuu. ⁴³ Hedi Jesus iví khäge'nin iwé'ge'andi ovâytu'an, "Ta'gendi wâyту'âamí, ná'i kwee iví sen ûnchuu'i sehkanäwó nawówáji wänbo i' chä' phébay iwe shánkí itógi t'áhkí in wé'gen dâykuu'inbíwedi. ⁴⁴ In wé'gendáho i' chä' dínphade iwedi dívímági, hewänbo ná'i kwee-á báyéki ûnkw'óhpí wänbo háyú imáa'i t'áhkí itógi — iví wówátsi i'ámígi' t'áhkí imági."

Jesus iví khäge'nin itu'an i' méesate hay'i-á t'owa dâynayukhây máa

13 Jesus i' méesate hay'i iwedi napeemän dihaydi, wêe

iví khäge²nin diwedí²i²di óetɔ²an, “Háhkandi², námú²dí ná²i sa²wó²di tewhá náwe nakw²ó²di², hedá i² sa²wó²di k'uudi napa²andi-á.” ²Jesus-di óetɔ²an, “Ná²i tewhá he²endi náa náamúndep²an. Hewänbo t'ähkí hä²i-á t'owa dāynayukhāymaa, hedí wēe wänbo wí k'uu hä²i tehpaawíwedí wínate²deegí²opí.”

Jesus-di ovâyɔ²an báyékí t'öephade na²ä²in

³Jesus i² okú “Olive Okú” gin dāy-
tɔ² eedí napeedí wí²bo isóge, hedí
p'ohuuge oná p'änäbo i² méesate hay²i
imúnde². Hedí Peter-á, James-á, John-
dá, Andrew-á dí²äädí óetsika²yan, ⁴“Ti
díɔ²āmí, hānhay-an ná²i hääwí i²gedí
díɔ²andi napuwagí²o? Hää-an nakeep-
úuwí hedānho gínhanginnāanídí häädí
nats'anpúuwí²in?”

⁵Jesus-di ovâyɔ²an, “Bí²áyíngi²an
to²wídí wänbo piháa wíwovây-
wây²āmípidí. ⁶Báyékí t'owa navi
khäwá i²gedí dikä²äägí²o, hedí wí²inbo
díɔ²uní innānho dimuu i² to²wí Jōesi
Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí.
Gindídi báyékí t'owa inbí hójo
ovâywâyukankhāymaa. ⁷Hewänbo
t'owa tsowa dithaa²in háa kayí²
dithaa²in dívíhānbo² i²gedí ít'oodá,
wíwovây²áyíngimāānípí. Nakhây²ä²
ná²i hääwí napúuwí²in, hewänbo owáy
napóe ihaydá i² t'ä²ge²i thaa wa²di
wína²ähpí. ⁸T'owa wēe nangewin
dívíhānkhāymaa wây-á t'owa wíyá
wēe nangewindádí, hedá nangewin
tsonnindá wá² dívíhānkhāymaa. Wáyjé
t'ähkí nanan²ä²yāpuwagí²o, hedá báyékí
dihāpuwagí²o. Hewänbo ná²i hääwí-á
wí kwee páadé na²eje hay waagi²bá
namuu, wa²di shánkí napuwagí²o.

⁹Undá wí²bo bí²áyíngi²an. Wovây-
pankhonkhāymaadá tunjó whāagépiyá
wovâyhūuwí, hedí i² Hudíyoví méesate
eeje wovâywhädikhāymaa. Naa omuudi

in nangewin p'ó²dédí²inbí²piye hedá
wé²gen tsonninbí²piyá wovâyhūuwí,
naví²gedí bint'oe²āmídí. ¹⁰Hewänbo
wa²di i² t'ä²ge²i thaa napówápídíbo²,
Jōesi Tádáví híwó²di tun t'ähkí
nange²in t'owa ovây²t'oe²āmí²in
nakhây²ä². ¹¹Owáy wovâypanhógidi
tunjó whāagé wovâykándí, wa²
ípówápídíbo wíwovây²áyíngimāānípí
háa iwe ítúuní²in, hewänbo ihaydi
i² hí² Jōesi Tádádí wovâte eeje
wovâywhädikhāymaa. Naa omuudi
in nangewin p'ó²dédí²inbí²piye hedá
wé²aymāgi²i-áho ítúuní. Undá wí²bo
wí²úvípihí²khāymāapi, i² Yä²dāa²i
P'owēāhāādān wovâykhäge²khāymaa
bínhee²āmídí. ¹²T'owa inbí
tí²úuwín páadé²in inbí hānminbí
mangepiye ovâykáani ovâyhāanú-ídí,
hedí in tádá²indá hanbá inbí äy
dāykhāymaa, hedá in äy-á inbí tádá²in
jíyá²inbí²piye dívíhānsaadi tson diwe
ovâykwokhāymaa ovâyhāanú-ídí.
¹³Báyékí t'owadi wovây²t'aykhädédí²in-
bí²piye hedá wé²ymaa navi²in
íwānpimuudi, hewänbo in to²wēn
díví²t'öephadey²ä²annin dichuu pihay,
indá ovây²aywoení.”

Jesus-di i² Nahá²dānkant'oe²iví²gedí ovâyɔ²an

¹⁴“Jōesi Tádáví ta²nin diwe Daniel
ita²nan i² Nahá²dānkant'oe²iví²gedí,
i² Jōesi Tádádí wänbo óet'ay²i².
(Bíntunnapí²an, hedí únkhây²ä²
íka²póewí²in.) Owáy ee únkhây²ä²hpí²we
nawindi bínmú²di, ihaydáho un
Judea nange íkw'ó²nin únkhây²ä²
oe okú i²piye íjāaní²in. ¹⁵Hedí wí
to²wí iví wha²k'ay iwe naji²i² iwedi
nawāndi wí²únkhây²ä²hpí² ihayjēe²āmí²in
i² tewhá ee nats'úunídí wí hääwí
wänbo ikáyjídí. ¹⁶Hedí to²wí nava
iwe naji²i-á wí²ibuunípí iví k'ewé²in
to wänbo ikáyjídí. ¹⁷Owáy i² thaa
napówá ihaydá, sehkanā in kwiýä²

disaamuu'in hedá in dâý'âytsää'o'indá, gá ingí'-á nakâypuúwídn dijáanídí. ¹⁸Úvîjûusu'ámí ná'i hääwí te'núdí wínapúuwípí, ¹⁹gá báýékí t'ôephade na'ädân. Jôesi Tádádí ná'i nan oepáa ikhíjé waabo t'owa dâý't'ôephadende', hewänbo owáy i' thaa napówá ihaydá shánkí báýékí dâý't'ôephadekhâymaa, hedi há'to wíyá ha'wáa dâý't'ôephaadé-í. ²⁰Hewänbo in to'wên Nanbí Sedó Jôesi Tádádí ovâyde'mannin dimuudího', in t'owa báýékí thaa wí'ovây't'ôephadepâkhâymaaapí, gá imágídá to'wí wänbo há'to nawówáyêenídân.

²¹"Hedi ihaydá t'owa ditúdáho', 'Binmú'dí, náawân naji' i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí,' hedihaa wây-á ditúdá, 'Oe-ân naji', haa ditú waa wí'úvíwääyü-ípí, ²²gá hójo'in t'owa dikä'äägi'odân hedi wên ditúuní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedá wëndá ditúuní Jôesi Tádáví tukhe'mindá dimuu. Ná'in hójo'indá wên pinnán taa-á dâýkeeyámí in t'owa ovâyháa'ámídí, hedi inbí hójo'díbo in Jôesi Tádádí ovâyde'mannin in ta'gen namuu'in diwedi ovâyhänge'ámí, ho nakodídi. ²³Undá bí'âyíngi'an. Wâytumáa hääwí t'ähkí napúuwí i'gedi wa' napóepídíbo'."

I' to'wí t'ähkí t'owagi' na'aypuyä'i nawáy'ä'

²⁴"Hedi i' thaa naná' dihaydi hää'in t'ôephade nahán dihaydi, i' than nakhunpuwagi'o, i' p'óethay wänbo wínapuúuwípí. ²⁵In agóyó-á makówádá dijaymú-í, hedá t'ähkí oe makówá nasaa'i-á na'a'yäpúuwí. ²⁶Hedi ihaydi in t'owadi naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i' okhúwá jaa o'ädi dímuuní, báýékí pinnán kay wóegé hedá sa'wó'di kohthay wóegá o'ää-í. ²⁷Hedi in makówáwin

t'ôepä'äq'in dovâypunjôení in dovâyde'mannin ovâywé'ge'ámídí p'inpiyedá tsânpiyedá aakonpiyedá thanpiyedá, wéngé t'ähkí náa oepáa k'aydi dikw'ó'nin deejedá ovâywé'ge'ámí."

Jesus-di wên fig tay i'gedi ihée'an hääwí ovâyhá'ámídí

²⁸"Wên fig tay binmú'dí hääwí íhâhpúuwídí. I' taykhóe'ây na'oh-phuupoe'odi nats'antsáwâpuwamân dihaydi, únhanginná nata'ánpowa'ä'in-pí'an. ²⁹Hedi gindidíba owáy ná'i hääwí i'gedi wây't'ôe'an binmú' ihaydá únhanginnáaní púnú' naná'nin naa owáy'ää-ídi, phódi nú' owin waagi namúuní. ³⁰Ta'gendi wâytumáa, t'ähkí in náawin t'owa há'to diháaní wa'di ná'i hääwí t'ähkí páadé nats'anpoe'opídíbo'. ³¹Makówá-á hedá oepáa k'aydá t'ähkí nakhangí'o, hewänbo navi tundá há'to dínháaní."

Häädi Jesus nawáy'ä'in to'wí wänbo wí'únhanginnáhpí

³²"Hewänbo häädi ná'i hääwí napuwagi'o'in to'wí wänbo ta'gendi wí'únhanginnáhpí. In makówáwin t'ôepä'äq'in wänbo wídínhanginnáhpí, hedá naa Jôesi Tádáví ay omuu'i wänbo-á wídínhanginnáhpí. Jôesi Tádádá'mân únhanginná. ³³Hediho bíkhây'andá bí'âyíngi'an, häädi ná'i hääwí napuwagi'o'in wí'únhanginnáhpídi. ³⁴Gin waagibá napúuwí: Wí sen iví tewhá ijoe'andi wáy kayi'piye namäädi iví t'ôe'in ovâyk'tú' iví hääwí ôn'âyíngi'ámídí hedá haa inbí t'ôe dâý'ámí'indá ovâyjôn, hedi i' phódi áyí'di' óetü'an nakhâymuunídí. In t'ôe'in wídínhanginnáhpí häädi ná'i sen nawáy'ä'in. ³⁵Ná'i sen waagi'ba naa omuu, hediho íkhâymuuní, wí'únhanginnáhpí häädi owáy'ä'in — hádéewáy kindi, haa khun pinudi, haa

hédénpiye, háa nathanpee³⁶ ihaydi.
³⁶Úví'áyingi³⁷anpídá wáy tsíkhagipí
 opówádí íjó'kw'òndibo wáyshaa-í.
³⁷Háa un wáytu'an waa, t'áhkí t'owa-ân
 hanbá dovâytmáa: Íkhâymúunf'in
 únkhay'á'."

Wên hí' dâyk'ú' Jesus óékáyjídí

14 Wa' wíje thaa ûntáy in
 Hudíyoví shánkí'eedi Passover
 gin dâytú'o'í dínpóewídí, ihaydi í'
 pává oewáaseepí' dâyk'o'. In owha'
 p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu
 dâyhá'o'indá dâytuwámáa hádídí
 kaadibo Jesus óékáyjí'in óeháyjídí.
²Dítú, "Náa-á wa'di ná'in shánkí'eedi
 napoe'odi wí'ívi'ámipí. Ha'wáa
 ívi'andá, wáy ná'in t'owadi na'in
 díyâ-í."

Oe Bethany bú'ay Jesus sa'wó nasundi ká'p'oe òn'ewe

³Ihayhâädibá Jesus oe Bethany
 bú'ay nají', hedí wí sen Simon gin
 nakháwá'ívi' ihúhuo', ná'i sendá
 naphéetaymuuwân. Jesus nahúu'ân
 dihaydi wí kwee wên p'onbay'ay imáadí
 nats'ú, indá k'uu ts'á'í'di ûnpa'an
 hedí wí ká'p'oe "nard" gin dâytú'o'í'
 ûnku'un. Ná'i ká'p'oe-á sa'wó'gí nasun
 hedá hânho-á nachä'muu. Hedí í' kwee
 in p'onbay'ay k'áy iháve, hedí ná'i
 ká'p'oe-á Jesus-ví p'ó'dé òn'ewe. ⁴Wên
 t'owa iwe dikw'ó'nin dâymú'di dit'ayji',
 hedí wí'ná táye dívítumáa, "Háadan
 ná'i ká'p'oe-á ipedee'an? ⁵Powin
 tágintä (300) thaa t'òe díví'andi wá'âadi
 nakùhchadee-íwân, háa madi shánkí
 wânbo', hedí í' chä' in sehkanäwó
 diwówáji'in ovâymaßâníwân." Hedí í'
 kwee-á hânho óetunsúu'an. ⁶Jesus-di
 ovâytu'an, "Í' kwee ánpí bin'an.
 Háadan bînt'aymáa? Híwóho sa'wó'gí
 naa dí'an. ⁷Hâädi wânbo in sehkanäwó
 diwówáji'in t'owa undádí únkwo'ní,
 hedího hâädi wânbo náwe hâäwí híwó

bîn'ámí'in ída'dá, únkodi bîn'ámídí.
 Hewânbo naa-á náwe hânhay wânbo
 t'áhkí undádí wí'ochangí'opí. ⁸Ná'i
 kwee háyú' únkodi ihay í'an. Wa'di in
 pení ovâykhä'kw'ódipídíbo' inbí'di
 dâyká'p'oe'ewende', hedí hanbá í'di naa
 dí'an wa'di ochuupídíbo'. ⁹Ta'gendi
 wâytmáa, wâhâä wânbo ná'in Jôesi
 Tádáví híwó'di tun ònphadende' eeje
 náa oepáa k'aydi t'áhkí, háa ná'i
 kwee í'annin ovây't'òe'ámí, ívi'gedí
 dívi'ánshaa'ámídí."

Judas nahíje Jesus óekú'p'âyínídí

¹⁰Hedí Judas Iscariot, wí in tã'di
 wíje khäge'nin diwedí'i namuu'i', in
 owha' p'ó'dédí'inbí'wepiye namää Je-
 sus óekú'p'âyínídí. ¹¹Hedí ná'in owha'
 dit'oe ihaydi t'áhkí dihihchanpóe, hedí
 inbí tun Judas óemági chä' óewá'âa-ídí.
 Hedího iwedi Judas ituwámáa hádídí Je-
 sus inbí mange óekáaní'in, hâädi únkodi
 ihaydi.

Jesus-ádí ívi khäge'nindádí dimän í' Passover shánkí'eedi koegí' dâyk'o'ídí

¹²In Hudíyo dínshánkí'eedipoe'o,
 í' oewáaseepí' pává dâyk'o'í'.
 Í' páadé'í shánkí'eedi thaa in
 k'úwá'ây dâyhânúnde', Passover
 koegí' gin dâytú'o'í dâyk'o'ídí. Hedí
 Jesus-ví khäge'nindi óetsika'yan,
 "Wâhâä-an na'in gimú-f'in unda'
 hâäwí âykhây'ámídí í' Passover koegí'
 âyk'o'ídí?" ¹³Hedí wíjedi in khäge'nin
 ovânsan dân'ámídí. Ovântu'an, "Oe
 Jerusalem bú'piye bápûn, hedí wí sen
 wên p'onbay ihondí'di wovânjay-í.
 Í-ádí'á damú-í. ¹⁴Hedí wáy í-á
 nats'úndá í' sen ívi tewhá ûnmuu'í'
 dântu'âamí, 'Nanbí háhkandi'di dítu'an
 wítsika'yâamídí, Wé'i íve-an naagí'
 dînmuu, eewân naví khäge'nindádí ná'i
 Passover koegí' âyk'o'í?' ¹⁵Hedí í' sendi
 wí wha'k'ay íve hay'i wovânkeeyamí,

hää t'ähki gíntáy'i nakw'òndi. Ee-áho i' koegí' dânkây'amí." ¹⁶ Hediho in khäge'nin damäädi i' bú' iwe dats'ú, hedi hääwí t'ähki háa Jesus natú waagibá dânskaa, hediho i' Passover koegí' dânkây'an.

¹⁷ Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindádí i' tewhá eepiye dimää.

¹⁸ Dihúukw'ôn dihaydi Jesus-di ovâyty'an, "Ta'gendi wâytyumáa, wêe un naa-ádi úvíhúujo'in diwedi'i'di naa díkùpkehâyumáa." ¹⁹ In khäge'nin diháachanpóe, hedi wí'inbo óetü'an, "Ti naa-ân gin dáy'amí? Naa-á há'to'."

²⁰ Jesus-di ovâyty'an, "Wêe un tã'di wíje iwedi naa-ádi iví pává ná'i sãä iwe ip'ohtôeni'i', i'dân díkùpkehâyumáa.

²¹ Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' ochuwagi'o, Jôesi Táđávi ta'nin diwe nata'muu waagi. Hewänbo ná'i to'wí díkùpkehâyumáa'i-á t'ôephade ûnpúuwí. Shánkí híwó i' sen ûnpúuwíwän na'aypuyäpidí."

Jesus-ví t'ä'ge'in kindi'in húukan

²² Dívíhúujo' ihaydi Jesus wí pává ikë'di Jôesi Táđá óekú'daa'an, hedáhá' ihávedá iví khäge'nin ovâymagi, hedi ovâyty'an, "Binhó'gí, ná'i-á naví tú' dînmuu." ²³ Hedáhá' wên k'édé ikë'di wíyá Jôesi Táđá óekú'daa'andi ovâymagi, hedi t'ähkíđíbo wí dâyswä.

²⁴ Hedi ovâyty'an, "Ná'i-á naví ûnp'oe dînmuu. Naví ûnp'oe-á t'ähki t'owagi' doncha'gí'o, hedi owáy gin naa dáy'andiho Jôesi Táđávi tún imági'i ho ûnpúuwí. ²⁵ Ta'gendi wâytyumáa, há'to wíyá dóméenasuwä-í owáy Jôesi Táđávi naa dítsondisóge pihay, hedi ihaydá wíyá pí'wí méena waagibá dósuwäkhâyumáa." ²⁶ Hedi dáyjúsukha'wandi i' tewhá iwedi dipee, hedi oe Olive Okú gin dáyty'o' iwepiye dimää.

Jesus-di Peter óetü'an, "Ü-á powin untúuni naa wíđítaapi'in"

²⁷ Dimändi Jesus-di ovâyty'an, "Jôesi Táđávi ta'nin diwe ûnta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí, hedi in k'úwá dívíwadegí'o.

Ha'wäabá un ûnpuwagi'o. Naa díkhe'khâyumáadáhá' undá t'ähkídi díjoe'andi úvíwadekhâyumáa. ²⁸ Hedi owáy owáywówápóe ihaydá Galilee nangepiye unbí páádé omän."

²⁹ Peter-di óetü'an, "Tobá t'ähkídi wójoe'an wänbo', naadá há'to'."

³⁰ Hewänbo Jesus-di óetü'an, "Ná'in ta'gendi wíty'âamí: Nääavi ta'nin diwe ûnta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí, hedi in k'úwá dívíwadegí'o.

Ha'wäabá un ûnpuwagi'o. Naa díkhe'khâyumáadáhá' undá t'ähkídi ná'i khunbo', wí dee sen wa'di wáygin ikinpíđíbo' ü-á powin untúuni naa wíđítaapi'in." ³¹ Hewänbo Peter-di shánkí kay'indi óetü'an, "Tobá ü-ádi naa díhay wänbo', naa há'to hânhay wänbo otúuni wíwítaapi gin." Hedi t'ähki in wé'gen khäge'nin hanbá ditú.

Jesus oe Gethsemane ijúusu'an

³² Ná'i tay jâa iwe dipówá, Gethsemane gin dáyty'o', hedi Jesus iví khäge'nin itü'an, "Náwe bíkw'o'. Naaáadáhá' undá t'ähkídi o'äämú-í dáyjúsus'amídi." ³³ Hewänbo Peter-á James-á hedá John-dá i-ádi ovâyho'. Ihaydi khunwôeda'di óemáa hedá iví pí'ná ûnkháapóe. ³⁴ Hedi ovâyty'an, "Naví pí'ná khó'jé hânho otaachanpoe'odi hääwí ochuu-í waa ochäq. Náwebo úvítsikhakw'ôeni hedá áyîngidi bíkwo'be." ³⁵ Wíyá hây namäädi iwe nange isewhaadik'ü', hedi ijúusu'an ná'in nats'anpuwagi'o'in wí'ûnpúuwípi, nakodíđáho'. ³⁶ Ginnân

ijûusu'an: "Naví Tádá, Ɂ-á hää t'ähkí úkodi bi'amídi. In t'ôephade donkhâymáa'in naa oda' dínjâa'amí'in. Hewänbo tobá napúuwí hää Ɂ-á unda' waa, hää naa oda' waagá joe."

³⁷ Hedi in poje khäge'nin dikw'ôn di-wepiye nawáymäädi dijókhawäkw'ôndi ovâymut', hedi ovâyjôhsandi Peter ôetu'an, "Simon, háadan unjók'há? Ti wí hây tähkí wänbo wí'úkodi'pí'an áyngidi unchanídi? ³⁸ Áyngiddi bíkwo'be hedá bíjûusu'an, hedänho wovâytayinde' ihaydi híwóhpí wí'úví'amípi. Pín ta'gedi híwó úví'amí'in ída', hewänbo unbí tú'dá wí'íkaypi."

³⁹ Hedáhá' nawáymäädi hää hânhay ijûusu'an waagibá wíyá ijûusu'an. ⁴⁰ Hedi iví khäge'ninb'wepiye nawáy'äädi wíyá ovâyjôhshaa, hânho dikayhándi, hedi wídinghanginnáhpí hää ôetu'amí'in.

⁴¹ Hedi powingí' ijûusu'andi nawáy'äädi ovâytu'an, "Ti wa'di íj'ók'w'ó hedá úvíkaykhanwówá'o? Hähaydá'dibo'" Ihaydiho naná. Nää-á to'wídi in t'aywóhkanninbí mange díkáani naa, t'ähkí t'owagí' o'aypuyá'i' omuu'i'. ⁴² Bíwínú, gimú-ího'. Binmú'dí, i' díku'p'égi'i ho napówá."

Jesus óepankê'

⁴³ Wa'di ihí'máa ihaydi Judas napówá, i-á wêe in tä'di wíje khäge'nin diwedí'i'ba namuu. Báyéki wây-á t'owa i-ádi diji'. In owha' p'ó'dé'dí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in Hudíyoví tsonnindá ná'in t'owa ovâysan tsijó phá'-á phé-á wóegé. ⁴⁴ Dipówápí'dibo Judas, i' Jesus óekú'p'égi'i'di ho ovâytu'an in t'owa, "I' sen dóp'ohtsääkhâymáa'i-áho i' namuu. Bînpankáyí hedi áyngidi bínhúuwí."

⁴⁵ Hedi Judas wesebo Jesus-ví'piye namäädi ôetu'an, "Háhkandi?", hedi óep'ohtsää, ⁴⁶ hedi in t'owadi Jesus

óeyâ'di óepanho'. ⁴⁷ Wí Jesus-ví khäge'di' iwe nú' nawindi iví tsijó phá' iwahhkê'di i' owha' p'ó'dé'dí'ví t'ôe'i' p'ó'dé óewhádi, hedi iví oje he'yinbo ônt'ó'ts'á'. ⁴⁸ Hedi Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Háadan tsijó phá'-ádi phé-ádi íkhehpówá dípankáyí'di wí jänäkí'kandi' omuu waabá? ⁴⁹ Thamuwaagi i' méesate hay'i ee naa undádi oji' wâyhá'odi, hedi wídípankê'pí. Hewänbo nää-á gin úví'o', hää Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûntú' waa napúuwídi." ⁵⁰ Hedi t'ähkí iví khäge'nindi óejoe'andi dijân.

⁵¹⁻⁵² Wí e'nú wá' wên aa ts'á'in-dá' na'aamuudi Jesus ûnwóejí', hedi in t'owadi óeyâ', hewänbo najândi in aada' dínjoepóe.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

⁵³ Jesus i' owha' shánkí p'ó'dé'dí'ví'piye óeho'. Eebá in wé'gen p'ó'dé'dí'in owha'-á, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá dívíwé'ge'an. ⁵⁴ Jesus óehon dihaydi Peter-á tí'úugá kayí'didibo-á nawóemän, hedi i' p'ó'dé'dí' owha'ví tewhá tehpaá búge nats'ú, hedi in sundado áyí'nindádi isóge isúwá'amídi ee naphaa iwe. ⁵⁵ Oe íve in owha'-ádi hedá in tunjowa' dimuu'indádi dâytuwämáa wí to'wí híwóhpí Jesus-ví'gedi ihée'amídi, hedänho Jesus óeháyí'di, hewänbo wídayshaapí. ⁵⁶ Báyéki t'owa iví'gedi dívíhójo'an, hewänbo handá' wíditúhpí.

⁵⁷⁻⁵⁸ Ihaydi wên hójo'in dívíwínúdi ginnân ditú: "Git'oe natú'dí, 'Ná'i méesate hay'i t'owa dâytege'i dónayukhâymáa, hedi poje thaa iwe wíyá méesate t'owa dâyk'ú'pí' naa dótegegí'o'." ⁵⁹ Hewänbo ná'in t'owa wänbo wí'inbo handá' wíditú'pí.

⁶⁰ Hedáhá' i' owha' p'ó'dé'dí' in t'owa t'ähkívi páadépiye iwínúdi Jesus óet-

sika'yan, “Ti háabo wí'untúúní'pí'an ná'i háawí indi wónchänunde? i'gedi?”⁶¹ Hebo Jesus-á tunginpi nawindi háabo wí'óetu'anpí. Wíyá i' owha' p'ó'dédí'í' di óetsika'yan, “Ti Ɂ-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'í' t'owa ovây'ay-woenídí? Ti Ɂ-ân i' ây'a'ginmä'í'v ay unmuu?”⁶² Jesus natú, “Naa-ânkun omuu, hedi un t'âhkídí dípuwâkhâymaa naa, t'âhkí t'owagi' o'aypuyä'í' o'ândí i' to'wí t'âhkí kay imaa'í'v ko'díngedí. Hedá makówádí okhúwá jáadi o'âdi dípuwâkhâymaa.”

⁶³ Ha'wâagi Jesus natúdí i' owha' p'ó'dédí' ív k'léwé'in to isíve, in t'owadi óemúunídí nat'ay'in, hedi natú, “Wây-á to'wên wígintáypí iví'gedi dívíhéé'amídí. ⁶⁴ Haa natú'in í't'oe'pí'an. Natú i-á Nanbí Sedó Jôesi Tádá waagi'ba namuu. Hânnan ída' ây'amí'in?” T'âhkídíbo ditú, “Gá óeháyjî-ân, híwóhpí âyshaadi.”

⁶⁵ Hedi wêndi Jesus óe'ohphay, hedi óetsiwhí'andi óemahpúudí óetu'an, “Dítu'an to'dan wóemahpúu'in.” Hedi in méesatewin sundaodí óeyä'dí háyânbo óemapháve.

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapí'in

⁶⁶⁻⁶⁷ Peter oe áagé i' tewhá tehpaá búgebo wa'di nájí, hedi wí a'yú i' owha' p'ó'dédí'v t'ôe'i namuu'i Peter-ví'we napówádí óemû' isúwá'odi, hedi óedamúndedí óetu'an, “U' wá' Jesus Nazareth-wi-ádi unjiwân.”⁶⁸ Hewänbo Peter natú, “Joe, naa-á joe. Naa wí'oka'póya'pí háawí i'gedi bihi'maa'in.” Hedi iwedí napeedí in tehpaá phódi nú'piye namää.⁶⁹ I' a'yúdí wíyá óemû', hedi in iwe diwinnin ovâytu'an, “Ná'i sen in Jesus-ví'in diwedí'i'ba namuu.”⁷⁰ Hebo Peter wíyá natú, “Naa-á joe.” Hây napóe ihaydi in diwin diwedí wí to'wídí Peter óetu'an, “Ta'gendi Ɂ-á

Galilee-wibá unmuudíbo Jesus-ádi'ba unjiwân.”⁷¹ Peter natú, “Jôesi Tádádí dítuhcháänú-í ta'ge dáyhi'máapídí. Há'i sen iví'gedi úvíhi'maa'i-á wídótaapí.”⁷² Ihaydíba wesebo wí dee sen ikin. Hedi Peter ún'ánpówá háa Jesus-di hánwaa óetu'annin: “Wa' i' dee sen wáygin ikinpídíbo?, Ɂ-á powin untúúní naa wídítaapí'in.” Hedi Peter hânho isíhtää.

Jesus-á Pilate-ví'piye óetsondiwekán

15 Wa'déedí nanân dihaydi in owha' p'ó'dédí'indá, in tsonnindá, in Hudíyoví kuu dáyhá'o'indá hedá t'âhkí in tunjowa' dimuu'indá dívíwé'ge'an háa díví'amí i'gedi dívíhéé'amídí. Hedi Jesus óewhi'andi iwedí óeho'di Pilate-ví mange óekán.² Pilate-di Jesus óetsika'yan, “Ti Ɂ-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?” Jesus-di óetu'an, “Haa Ɂ'bo untú waa.”³ Hedi in owha' p'ó'dédí'indi báyéki híwóhpí' Jesus ónchänunde? ⁴ Hedáhá? Pilate-di wíyá óetsika'yan, “Ti háabo wí'untungí'opí'an? Ti ná'i báyéki híwóhpí' Ɂ' wónchänundedí wí'unt'oe'pí'an?”⁵ Hebo Jesus-á wa'di háabo wínatúhpí, hedi Pilate óehaa'an.

Jesus óeháyjî, hewänbo Barabbas-á óema'p'âdi

⁶ Paayo waagi ná'i Passover shánki'eedi dinnân dihaydi, wí wêe pan Pilate-di óema'p'âdinde?, to'wí in t'owa dida'i'.⁷ Wí sen Barabbas gin nakháwä'i-ádi wây-á senä'dádí dipankw'ó, indá i' bú' iwe'in t'owa ovây't'e'ya'nandi in p'ó'dédí'inbí'piye dívíhânsaa, hedi ihaydi dáy't'owat'ahánú.⁸ In t'owa Pilate-ví nú'piye dívíhádi óedaa'amídí ovây'amídí paayo waa i'o waa.⁹ Pilate-di ovâytsika'yan, “Ti ná'i Jesus wâyma'p'âdi-i'in ída', un Hudíyoví tsondi hay'i únmuu'i'?”¹⁰ Ha'wâa Pilate

natú gá ûnhanginnândân in owha² p'ó²dédí²indi Jesus óethúumáadíbo iví²we óemangekännin. ¹¹Hewänbo in owha² p'ó²dédí²indi in t'owa báyéki ovâyhée²an Pilate óedaa²amí²dí Barabbas-ân óema²p'á²di-í²dí, Jesus-á joe. ¹²Hediho Pilate-di wíyá in t'owa ovâytsika²yan, “Hedi hânnan dó²amí ná²i², i² bínkháy²de²i Hudíyoví tsondi hay²i gin?” ¹³In t'owa dívítuwínú, “Wên phé²win deedi nát'óhtägek'u²” ¹⁴Pilate-di ovâytsika²yan, “Háadan gin dó²amí? Háawin t'aywó²ninnan i²an?” Indá shánká dívítuwínú, “Phé²win deedi nát'óhtägek'u²” ¹⁵Pilate nada² in t'owa ovâyhíhchannamí²in, hediho Barabbas óema²p'á²di. Ihaydá natsonpóe Jesus óewhá²ni²in, hedi in sundadóvi mange óejoe²an phé²win deedi óet'óhtägek'úuwí²dí.

In sundadódi Jesus óejänäki²an

¹⁶Páadé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaá búge óets'úde, hedi in wé²gen sundadó t'ähkí ovâywé²getu²an. ¹⁷Hedi wên p'í tsáawá²in k'éwé²in to óetógi, tsondi hay²iví aa waagi²bá namuu²in, hedá wên wá²akhán dáy²ophí²dé²annindá óep'óhtógi. ¹⁸Hedi óejänäkisengitu²andi óetu²an, “Hân un²án, Hudíyoví tsondi hay²i unmuu²i².” ¹⁹Hedi há²yänbo p'ó²dé óewhá² wên phé²dí, hedá óe²ohphay²de², hedá dívídege²dikw'óe²ó²dí óe²a²gin waa-á díví²an. ²⁰Óesúugímáadí dívíbowa ihaydi, in p'í tsáawá²in to óep'á²dídi ivíndá óewáy²tógi. Ihaydáhá² iwedi óeho² phé²win deedi óet'óhtägek'úuwí²dí.

Jesus phé²win deedi óet'óhtägek'ú²

²¹Ihaydíbá wí sen Simon gin nakháwá²i² oe nava iwedi i² bú² eepiye ná²ä². I-á Cyrene bú²wi namuu, hedi Alexander-ádi Rufus-ádi iví ây ünmuu. In sundadódi ná²i sen óekaygi²an Jesus-ví phé²win ónhúuwí²dí, ²²hedi Jesus in okú Golgotha gin dáy²tu²o²

iwe óeho². (Ná²in tun Golgotha-á “p'óhkhúbay” ginnân namuu.) ²³Hedi wí méena-ádi ná²i woe myrrh gin dáy²tu²o²i-ádi dawóemuu²i² óemági, hewänbo wí²isuwá²pí. ^{24–25}Hédéndí whänu iwe naná phé²win deedi óet'óhtägek'ú² ihaydi. In sundadó-á díví²áyan iví aa dívíweejé-í²dí. ²⁶Hedi wên phé²phá²ay phé²win kw'áye dáy²t'í²k'ú² eedi há²áwí dáy²ta²nan in t'owa dínhanginnáanídí há²áwí i²gedí óetuhchänunde²in. “In Hudíyoví tsondi hay²i²” gin dáy²ta²nan. ²⁷Hedi wên wíje sänmin wá² i-ádi ovânt'óhtägek'ú², i² wêe ko²díngédí, i² wêe-á yá²mángédá. ²⁸Hediho gin napóe háa Jôesi Tádávi ta²nin diwe ûnta²muu waa: “I-á wá² wí jänäkí²kandi-ân namuu” gin t'owa ditú²ni.

²⁹Hedi in t'owa diphade²nin dívíp'ónwáda²o² óeháachannamí²dí, hedá t'ámága óetumáa. Ditú, “U-ân ná²i méesate hay²i nânayukháymáawän, hedi poje thaa iwebo wíyá náakuhkháymáawän. ³⁰Näa-á wí²bo ópi²aywon, há²in phé²win diwedi ówhanbe.” ³¹In owha² p'ó²dédí²indá²dí hedá in Hudíyoví khuu dáy²há²o²indá²dí wá² Jesus ónp'áhkaadi ditú², “Wé²gen t'owa-áho i²dí ovây²aywonde², hewänbo wí²bo-á ipi²aywoenídí wí²ünkodipí. ³²Ná²i sendá i² to²wí Jôesi Tádá²dí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí namuudáho², hedá Israel nangewi tsondi hay²i-á namuudáho², i-á ûnkhây²á² há²in phé²win diwedi nawá²ni²in âymúunídí, hedânho iví²piye ívíwá²yí²í²dí.” Hedi in wíje i-ádi phé²win deedi dawhi²k'óe²indá wá² óejänäkítumáa.

Jesus nachuu

³³Taagepiye naná² dihaydi i²ge t'ähkí nakhunpóe thí²éedi poje puwahay. ³⁴Hedi poje iwe napóe ihaydi, kaygibo Jesus Hudíyoví tundi natú, “Eloi,

Eloi, lama sabachthani?” (Ná’i hí’-á ginnân namuu: Naví Jôesi, naví Jôesi, háadan díjoe’an?) ³⁵ Wên t’owa nú’ diwinnin háa natú waa dit’oe, hedi ditú, “Bít’ôeyan, Elijah óekháyá’de’.” ³⁶ Wí to’wí i’äá wên háäwên nap’ohsaadee’in ikáyídí, hedi wí méena ojohay’i iwe ip’ohtógi wên poesú hay’in diwedi óntege ip’ohúunídí, hedi natú, “Áymúuní tigú Elijah na’äá-í ná’in phé’win diwedi óewáve-ídí.” ³⁷ Hedi Jesus kaygi ituwínúdí t’ä’gedi ihäa’an.

³⁸ Ihaydíba in aa nakhaaná’nin i’ méesate hay’i khó’jé nawhi’wonnin nasivedee, kw’áyedibo áagéhay pínu-á nasivedee. ³⁹ Hedi i’ sundado p’ó’dédí’ Jesus-ví páadépiye nawindi hádídí Jesus nachuu’in imú’, hedi natú, “Ta’gendi ná’i sendá Jôesi Táadávi ay únmuu.”

⁴⁰ Wên kwiya’ wá’ iwe diji’, indá háy kayi’ diwedi dáy múnde’. Ná’in poje dikháwá Salome-á, Mary-á (i-á Magdala bú’wi namuu), hedá wíyá wêe Mary-á (i-á Joses-á hedá James i’ t’í’úge’i-á inbí jíyá dánmuu). ⁴¹ Ná’in poje kwiya’ Jesus-á dí dimändi óekhäge’máa wa’ di oe Galilee naji’ ihaydi, hedi ná’indá i-á dí wáy-á kwiya’dá dí Galilee-di Jerusalem-piye wé’ge di’äá.

Jesus t’owápho ee óetógi

⁴²⁻⁴³ Ihay thaa-á in Hudíyo dívíkhây’o’, gá wíyá tháwándá kaykhanwówa thaa nanáanídân. Hedi nakinpuwamän dihaydi wí sen Joseph gin nakháwá’i napówa, i-á Arimathea bú’wi namuu, in tunjowa’ diwedi’i’bá namuu hedá na’a’ginmuu, hedi natsikhaji’ Jôesi Táadávi óesôege-ídí i’ to’wí t’owa ovây’aywoen’i’. Wesebo khunwôeda’ginpídi Pilate-ví’piye namáa i’ pení óedaa’amídí. ⁴⁴ Jesus ho nachuu’in Pilate nat’oedi hânho

óeháa’an, hedi in sundadóvi p’ó’dédí’ óetsika’yan háa ta’gendi Jesus nachuu’in háa joe. ⁴⁵ Óetú’an nachuu-á kun, hediho Joseph i’ pení óehúuwí’in óemági. ⁴⁶ Hedi Joseph wên aa ts’á’in ikumä, hedi i’ pení in phé’win diwedi óewávedi in aadi óe’ánnan. Hedáhá’ i’ pení wí t’owápho dáykídi iwe óetógi, hedi wí k’uu hay’i’ i’ pho iwe itidisóge. ⁴⁷ Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i’ Joses-ví jíyá unmuu’i-á, dánmú’ wáygé Jesus óek’ú’in.

Jesus nawáywówápóe

16 I’ kaykhanwówa thaa naphade ihaydi Salome-á, Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i-á James-ví jíyá únmuu’i-á, wí sa’wó nasundi’ woe dáykumä, Jesus óe’äáyú-ídí. ² Dumingu iwe hédéndi hé’dibo nathanpee’ä’ ihaydi, i’ t’owápho eepiye dimää. ³ Wa’ dimän dihaydi wí’ná táye dívítsika’máa, “To’dan i’ k’uu dínhänge’amí i’ t’owápho iwedí?” (Ná’i k’uu-á ívíwo hay’i namuu.) ⁴ Hedi dívíbéedí i’ k’uu ho nahângemuudi dáy mû’. ⁵ Hediho dits’ú ee t’owápho ee, hedi wí e’nú wên ts’á’in to whaadi’in nato’ondi ko’díngedí na’ándi óemú’, hedi ovâyphíhää. ⁶ Hebo i’ di ovâyty’an, “Wí’íkhunwôeda’ípi. Jesus oe Nazareth-wi bintuwámáa, i’ phé’win deedi óet’óhtägek’ú’i’, hebo i-á náá wína’ánpí, i-á nawáywówápóe. Binmú’dí háä óek’ú’ iwe. ⁷ Bípûn, Peter-á in wé’gen khäge’nindá bintú’äämí, ‘Jesus unbí páadé oe Galilee-piye namän, hedi iwe bínmúuní, háa wovâyty’an waa.” ⁸ Hedi i’ t’owápho iwedí dipeedi dijân, ovâyphíhäädi dithathapoe’o. Hânho

dikhunwôeda²di to²wí wänbo háabo wíðäytü²anpí. ††

Mary Magdalene-di Jesus óemû²

⁹Dumîngu naná² diwe Jesus nawáywówápóe ihaydi, Mary Magdalene-bí²piye páadé ipikeeyan. Ná²i kwee-á namuu i² Jesus-di in tsé ihay yä²dâapí²in p'oewâahâa ònkhehpiye²i². ¹⁰Hedi Mary namâadi Jesus-ví k'ema²in dibo²aadi hedá diséejidi ovâyshaa, hedi háa ûnpóe²in ovâyt'ôe²an. ¹¹Hewänbo Jesus nawáywówápóedí Mary-di óemû²in dit'oedi wíðíwíwâyupí.

Wíjedi Jesus óemû²

¹²Jesus piháa ûnchâadi wên wíjeví²piye ipikeeyan, indá Jerusalem bú²dí i² nava iwepiye dapeemän. ¹³In wíje i² bú²piye dänwáybun, hedi háa dânmû² waa in wé²gen Jesus-ví khäge²nin ovâyt'ôe²an, hewänbo wíðíwíwâyupí.

Jesus-ví tä²di wêe khäge²nindi óemû²

¹⁴Tí²úugédí in tä²di wêe khäge²nin dívíhújo² ihaydi Jesus inbí²piye wíyá ipikeeyan, hedi wâyupí²indá p'óhkây²indá dimuudi ovâyt'e²yan, in

to²wëndi nawáywówápóe²in óemû²in wí²ovâywâyundepídí. ¹⁵Hedáhá² ovâytü²an, “Ja² náä oepáa k'aydi t'ähkí bípûn, hedá t'owa t'ähká Jôesi Tádáví híwó²di tun bîntunphaadé-í.

¹⁶T'ähkí to²wên dívíwâyunde²indá hedá ovâyp'ó²p'oe²annindá ovây²aywoení. Hewänbo to²wên dívíwâyundepí²indá ovâytuhchänukhâymaa. ¹⁷In dívíwâyunde²in naadi dovâyk'úuwí ná²i pínán t'ôe dâyt'ámídi: In yä²dâapí²in p'oewâahâa t'owaví²wedi dâykhepeeyé-í, hedá piháawi tundá dívíhée²ámí. ¹⁸Di²ânpídíbo dâypââyuhógidi, háa hääwí nakhe²t'ôe²i dâysuwädi, há²to háabo dipúuwí; hedá inbí mandi in t'owa dihay²indá ovâytägedí, indá dihehkhaapúuwí.”

Jesus makówápiye napee

¹⁹Hedi Jesus i² shánkí natsonji²i²di ovâyhí²bowa ihaydi, makówápiye napee, hedi Jôesi Tádáví ko²díngédí isóge. ²⁰Iví khäge²nin iwedi dimää t'owa wâhâä t'ähkí iví tun ovâyt'ôekanhúuwídi, hedi Jôesi Tádádi ovâykhäge²nan, hedi i² pínán t'ôe napoe²o²i²di in t'owa ovâykeeyan ta²ge dívíhí²máa²in.

††16:8 Ná²i hí² náä 9-20 nata²muu²i-á i² shánkí hehääwi Mark-ví ta²di gínkw'ó² deeje wínata²muupí.

I Híwó²di Tun Jesus Christ-Ví²gedi Luke Ita²nandi²

1¹⁻² Híwó²di k'ema Theophilus: Báyéki t'owa háa dínkodi waa dáyatanan t'áhkí i² háäwí wáy wên nanbí tí²úuwín páádé²in páádé iwedibo dáy²mú²i². I²gedá na²in dí²tú²an, hedi áyíngidi háa dáy²mú² waa dáy²ta²nan. ³Naa wá² háäwí páádé iwedibo nakodipóe²i² áyíngidi dónuwá, hedi naa ochanpóe híwó namúuní²in ugí² dóta²namídí ná²i háäwí háa napóe waagi. ⁴Naa gin waagi dáy²o² hedânho úkodihanginnáanídí i² háäwí Jesus-ví²gedi wóehá²andi² ta²gen namuu²in.

John i² p'ó²p'oe²kandi na²aypuyägi²o

⁵Herod oe Judea nange natsonnán dihaydi, wí ow²ha² Zecharias gin nakháwá²i na²án. I-á²dí wáy-á ow²ha²-á²dí wé²ge dívít'óemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin únkháwá, hedi i² wá² wí ow²ha²ví ay únmuu. ⁶Zechariah-á²dí iví kwee-á²dí inbí wówátsi ta²ge dānhon háa Jōesi Tádá nada² waagibá. Áyíngidi Jōesi Tádá²ví tsontun dān²a²gindo² hedá háa Jōesi Tádá natsonpóe waagibá dān²an. ⁷Hebo Elizabeth-á áypí² namuudi wídān²ay²ánpi, hedá nāa-á kwijó-á sedó-á dapaa.

⁸In Zechariah-²inbí thaa dínpóe dívít'óe²amídí, hediho Zechariah-á Jōesi Tádá²gi² iví ow²ha² t'óe²i²o². ⁹In ow²ha² dáykháwáwhahónde² dáyde²mamídí to²wí Nanbí Sedó Jōesiví méesate hay²i pingewi íve iwe nats'ú²uní²i², i² sa²wó nasundi² háäwí iphaháanú-í²dí. Hedi nāa Zechariah-ví kháwá² ónwhahkê², hediho nats'ú. ¹⁰Ee íve i²eyyää²o² ihaydibá oe já²wé báyéki t'owa-á dívíjūusu²o².

¹¹Tsíkhagipí i² máasa ko²díngedí i² eeyää nachá² diwe wí makówáwi

t'óepá²aa²i Jōesi Tádáchariah-á²dí iví kwee-á²dí dí óesandi² nakwinudee. ¹²Zechariah óepíhää² i² makówáwi t'óepá²aa²i² óemú²i², hedi khunwóeda²di óemáa. ¹³Hewänbo i² makówáwi t'óepá²aa²i²di óetú²an, “Zechariah, wí²unkhunwóeda²í²pí. Jōesi Tádá²dí uví jūusu wónsígí²an. Elizabeth uví kwee úmuu²i wí enúkáy i²ayyamí, hedi John gin nāakháy²í²ní. ¹⁴Owáy na²aypuyä ihaydi báyéki híhchan uví² úmúuní, hedá báyéki wáy-á t'owa wá² dihíhchanpúuwí. ¹⁵I-á Jōesi Tádá²ví he²ennin sená² diwedí²i namúuní. I-á wí²únkhây²áhpí iméenasuúwá²-í²in háa wíyá háäwí naháapúuwí²-í-á, hedi nats'an²aypuyädibo² i² Yä²dāa²i P'oweaqaháa pín ta²gedi imá²ve-í. ¹⁶I²dá báyéki in Israel-win t'owa inbí Jōesi i² shánkí natsonji²i namuu²iví²piye² ováywáymá²í. ¹⁷Uví ay-á iví pí²ná khó²jé i Yä²dāa²i P'oweaqaháa imá²ve-í, Elijah-di iví pí²ná khó²jé óemáa waabá, hedá Elijah waabá-á natúkháy-í. I-á Nanbí Sedógi² napáadémú-í Nanbí Sedóví tun wóegé, hedá tádá²indá ováykhäge²namí inbí áyyää²-á wíyá dāysígí-í²dí, hedá in dí²t'óeyanháhpí²indá ánskaa-á ovaymāáni hedânho in to²wên inbí wówátsi ta²ge dāyhonnin waaginbá dimúunídí. I²di in t'owa ováykhây²amí hedânho i² shánkí natsonji²i² óesígí²amídí” gin i² makówáwi t'óepá²aa²i²di Zechariah óetú²an.

¹⁸Zechariah-di i makówáwi t'óepá²aa²i² óetú²an, “Hebo hāndídan ta²gendi dīnhanginnāáni ná²i untú²i napúuwí²in? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wá² hānho kwijó dīnmuu.” ¹⁹I² makówáwi t'óepá²aa²i²di óetú²an, “Naa Gabriel-ān omuu. Naa háädi wänbo t'áhkí Jōesi Tádá²ví nú² owin. I²dānkun naa dīsan wíhée²amídí hedá ná²i híwó²di tun wīnmá²í²dí. ²⁰Híwó² ót'óeyan. Híwó naná² dihaydi háa naa

otú waa napúuwí. Hewänbo ʉ-á náʔi wítʉʔandiʔ wíwíwäyupídíhoʔ tʉnpíʔ unpuúwí, iʔ ay naʔaypuyä pihay.”

²¹Oe jáʔwé in t'owadi Zechariah waʔdi óetsikhaʔmáa, hedi dívítumáa, “Heháadan thaa t'áhkí óehoʔ iʔ méesate ívedi napee-ídiʔ.” ²²Hedi napee ihaydá wíʔúnhíʔkodipí, hedihoʔ in t'owa dínhanginpóe wí háäwí únkeepóeʔiʔ iʔ méesate íve imúʔin. Tʉnpíʔ najoekandeedi iví mandihó ováyhéeʔan.

²³Wí háyú thaa naphade ihaydi iví owháʔwi t'óe únboʔwandi ivíʔpiye iwee-hoʔ. ²⁴Wí háyú jáadi naphade ihaydá Zechariah-ví kwee únsáhpóe, iʔ makówáwi t'óepaʔaaʔiʔdi óetuʔan waa, hedi p'ánú p'óe iví k'aygidi wínapéepí. ²⁵Hedi natú, “Nanbí Sedó Jôesi Tádádí naagiʔ náʔi dínʔan. Nábâa t'óediwän naa-ádí híwóʔdi namuu. Naa owóedaʔwän wídayʔayjohpídí, hewänbo náä-á navi wóedaʔ dínjáaʔan.”

Mary óetuʔan nasáhpúuwíʔin hedá iví ay-á iʔ aywondi namúuníʔindá

²⁶Elizabeth sí p'óe nasáamuu ihaydi Jôesi Tádádí wí makówáwi t'óepaʔaaʔiʔ Gabriel gin nakháwáʔiʔ óesan i búʔay Nazareth gin dáytuʔoʔ iwepiye, oe Galilee nange nanáʔ diwe. ²⁷Wí khóhtsaapíʔ aʔyú Mary gin nakháwáʔivíʔpiye Gabriel óesan. Mary-ádí wí sen Joseph-ádí dakhóhtsaatunpáʔan, hedi Joseph-á David-ví áy iwedíʔiʔbá namuu. ²⁸Hedi Gabriel-di náʔi sengitundi Mary óejay: “Híhchandibo unmuúni ʉ Jôesi Tádádí hânho wóesígiʔiʔ. Jôesi Tádá-á ʉ-ádí najiʔ.”

²⁹Mary náʔin nat'oe ihaydi háa iʔánshaaʔamíʔin wíʔishaapí, hedi napitú, “Hângúba náʔi sengitun natundaʔ?” ³⁰Hedi iʔ makówáwi t'óepaʔaaʔiʔdi óetuʔan, “Mary, wíʔunkhunwóedaʔípí. Jôesi Tádádí wóesígiʔin wónkeekankháymáa.

³¹Ót'óeyan, ʉ-á unsáhpúuwí, hedi wí enúkáy bíʔayyamí, i-á Jesus gin náakháyáʔn. ³²I-á báyéki hayʔi namúuní, hedi iʔ shánki kw'áyeʔi namuuʔiʔdi óetuʔáamí ‘Naví ay unmuu’ gin, hedi Nanbí Sedó Jôesi Tádádíba tsondi hayʔi óesóege-í, iví heháawi thehtáy pahpâa David-á tsondi hayʔi namuu waagibá. ³³Iʔdá hânhay wänbo t'áhkí in Israel t'owaví tsondi dínmuúni. Iví tsonkhuu-á háʔto hânhay wänbo únháani.”

³⁴Mary-di iʔ makówáwi t'óepaʔaaʔiʔ óetsikaʔyan, “Hândidan náʔi napúuwí waʔdi wí sendadí wóʔthaapídíʔ.” ³⁵Iʔ makówáwi t'óepaʔaaʔiʔdi óetuʔan, “Iʔ Yäʔdâaʔi P'owëaahâa úwâani, hedi i shánki kw'áyeʔi namuuʔiʔdi iví pinnándí wóetäägé-í, hediho i ay shánki yäʔdâaʔi bíʔayyandiʔ Jôesi Tádáví ay gin óetuʔáamí. ³⁶Uví maatuʔi Elizabeth wáʔ sí p'óe nasáamuu tobá ho nakwijópaa wänboʔ, hedi wí enúkáy iʔayyamí, tobáhâa äypíʔ namuu gin t'owa diʔân wänboʔ. ³⁷Jôesi Tádá-á háä t'áhkí únkoði.”

³⁸Mary-di óetuʔan, “Naa Nanbí Sedó Jôesi Táaví t'óeʔiʔ omuu. Odaʔ háä t'áhkí untúʔi naa dínpuúwíʔin.” Ihaydihoʔ i makówáwi t'óepaʔaaʔiʔdi óejoeʔan.

Mary oe Elizabeth-víʔpiye namää

³⁹Wí háyú thaa ihaydi Mary ikháʔandi wí búʔay iwepiye iwänáhoʔ, iʔ búʔ-á oe Judea nange naʔokúnáʔ níʔge nak'óe. ⁴⁰Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, hedi nats'úndi Elizabeth óesengitʉʔan. ⁴¹Elizabeth-á Mary-ví sengitun nat'oe ihaydi iʔ ay iví seephoge imáaʔiʔ iʔáʔyáʔnan. Elizabeth iʔ Yäʔdâaʔi P'owëaahâa pín taʔgedi imáadí kaygi natú, ⁴²“Jôesi Tádádá ʉgiʔ híwóʔdi háäwí wónʔan, shánki híwó wänbo t'áhkí in weʔgen kwiýäʔgiʔvíʔwedí, hedá wáʔ iʔ toʔwí úʔaypuyägiʔoʔi híwóʔbá önʔamí. ⁴³ʉ-á Nanbí Sedóví jýyá unmuu, hediho háadan náʔi háäwí hayʔi

naa dīnpúuwí naví? unpúwä?äädí? 44 Ti úhanginná, unpówádí uví sengitun ot'oe ihaydíbo?, ná'i ay naví seephoge donmáa'i? nahíhchanpóedí i'ä'yä?nan. 45 Hedí híhchandi ü-á unmuúni, gá Jōesi Tádávi tun wóemági?in úpuwagi?o gin biwäyundedan."

Mary hânho híhchandi ihée'o?

46-47 Hedí Mary natú, "Pín ta'gedi otúúni Nanbí Sedó Jōesi Tádá-á hay'i namuu'in, hedí naví pí'ná khó'jé-á hânho ohíhchan gá i-á naví aywondi dīnmuudān. 48 Jōesi Tádádí naa iví t'ōe'i? omuu'i dí'ánshaa'an, tobá kw'áye'i wó'muupí wānbo?, hedí nää thaa iwedi páadépiyá t'ähkí t'owa ditúúni i'dá naagi? híwó dīn'annin. 49 Ta'gendi i? shánkí tsonkhuu imáa'i'dá báyéki naagi? dīn'an. I-á yä'dāa'idá? namuu. 50 Jōesi Tádá-á in to'wēn i? óe'a'ginninbí'piye nasehkanäpoe'o, in ho di'äyppuyä?indá hedá in di'äyppuyägi'o?indá wá? 51 Báyéki nakaydi he'endi hääwí i'o?, hedí in to'wēn inbí pí'ná khó'jé dijēngi'ánshaamuu'in t'ämäpiye ovâywádēnde?. 52 In to'wēn tsonkhuu dāymāa'in waa dichäa?in äagēpiye i'di ovâywávēnde?, hewānbo in he'ennin dimuupí'indá shánkí kw'áye ovâytegende?. 53 In dihahsē'nindá híwó'di hääwí ovāymā? dishu'múunídi, hewānbo in kodit'owa dimuu'indá hääwípídi'fbo-á ovâyjāatäädē?. 54-55 Háa nanbí hehääwin thehtáy pahpá'in ovâytu'an waa i'o?. Na'in Israel-in iví t'ōe'in gimuu'in díkhäge?do?, hedí wí'ün'ódepí häädi wānbo t'ähkí Abraham-dádí hedá t'ähkí Abraham-bí äy iwedi'indádí ovâysehkanä?ämídi?" gin Mary natú.

56 Hedí Mary poje p'óe Elizabeth-ví'webo? iwóyí?, hedáhá? iví'piyá iweeho?.

John i? p'ó'p'oeekandi na'ayppuyä

57 I? thaa Elizabeth i'ayyamídi ún'pówá, hedí wí enúkáy i'ayyan. 58 In to'wēn iví tsowa dithaa'indá hedá iví maatu'indá dínhanginpóe Nanbí Sedó Jōesi Tádá iví'piye híwó'di namuu'in, hedá indá Elizabeth-ädá dívíhíhchanmāa.

59 Wí jāadi naphade ihaydi in t'owa diwáy'äa, i? enúkáy in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'ämídi. Iví tádá Zechariah waabá óekháyä'khāymāa in t'owadi, 60 hewānbo iví jíyá úntú, "Ha'wāagá joe. John gān äykháyä'ni." 61 Indi óetü'an, "Hewānbo wé'i wí wānbo uvi maatu t'owa ha'wāa wínakháwápí." 62 Hedí inbí mandi i? ayví tádá óehée'an óetsika'yāmídi hānnan i ay óekháyä'ni'in nada?. 63 I'di wēn hääwēn ovâydaa'an eedi ita'namídi, hedí wēn phépha'ay ōn'andi ginnān ita'nan: "John gin iví kháwä? únmuu." T'ähkídi'fbo ovâyháa'an. 64 Wesebo nahānjudeedeedi nahí'dee, hedí natú? Jōesi Tádá-á hay'i namuu'in. 65 T'ähkí inbí tsowa dithaa'in di'ānde hānnangú napóe, hedá t'ähkí oe Judea nange na'okúná? ni'ge dithaa'indá i'gedi dívíhí'māa. 66 T'ähkí dit'oe'in ná'i hääwí i'gedi díví'ánshaamāa, hedí dívípitsika'māa, "Háawi-angú ná'i ay namúuní?" Hedí ta'gendi Nanbí Sedó Jōesi Tádádí iví mange i? ay óemāa.

Háawi John namúuní i'gedi Zechariah ihée'o?

67 John-bí tádá Zechariah únmuu'i? i? Yä'dāa'i P'oewāhāhā pín ta'gedi imáadi wí Jōesi Tádávi tukhe?bi waabá ihée'andi ginnān natú. 68 "Jaho gitúúni Nanbí Sedó Jōesi Tádá hay'i namuu'in, i-á Israel-ví Jōesi dīnmuu, gá na'in iví t'owa gimuu'inbí'piye gín'äädān díkhäge?namídi hedá nanbí hānminbí mangedá díma'p'äädí-ídá. 69 Jōesi

Tádádá wí hânho kay'i aywondi na'in dímági. David-á hán'oe Jôesi Tádáví t'ôe'i únmuu, hedá ná'i aywondi-á David-ví ây iwedí'i'í'ba únmuu. ⁷⁰Jôesi Tádádí dít'ôe'an gin ikhâymaa'in, hedí i' hí' íví hán'oe'in yá'dâa'in tukhe'minbí sóphogedi dînsan. ⁷¹Natú na'inbí hánminbí'wedí dín'aywoení, in dít'ay'ínbí mangedí díjâa'ámí. ⁷²Natú nanbí hehâawin thetáy pahpá'inbí'piye nasehkanápúuwí hedá wá' in yá'dâa'in tun Abraham-dádí ik'ú'indá há'to ún'ôede-í. ⁷³⁻⁷⁴Jôesi Tádádí íví tun ta'gendi Abraham óemági nanbí hánminbí mangedí díwhahónídí, hedânho gínkoedí-í khunwôeda'gínpidíbo i' ây'a'gin-mâánídí, ⁷⁵hedânho gin ívîkanhondibo t'âhkí na'inbí wówátsi thaa yá'dâa'in gimúuní, hedá ta'gebo-á nanbí wówátsi-á âyhúuwí" gin Zechariah natú. ⁷⁶Ihaydá i ay-á óetu'an, "Naví ay, u-á i' shánkí kw'áye na'ándi namuu'íví tukhe'bi gin wóetu'âamí. Hedá u-á i' shánkí natsonji'íví páadé unmu'í in p'ôe igí' mánkhây'ámídí. ⁷⁷U'dá íví t'owa ovâyhangin'ánnamí ovây'aywoení'in inbí t'aywó'di-á dín'owó'yendi. ⁷⁸Nanbí Jôesi-á gin i'ámí gá hânho nasehkanát'ôedân, hedího i' to'wí i' thanbí muwâthay waagi'ba namuu'i' oe kw'áye'edí nanbí'piye nakâ'âagi'o, ⁷⁹hedí in to'wên in chuwa dâykunwôeda'dí khun ní'ge dimännindáho i'dí ovâykomâání. I'dáho na'in díkhâge'khâymaa hedânho ánsaaginpídíbo giyêenídí" gin Zechariah natú.

⁸⁰John nasôedi íví hangintan wá' ún-sôe, hedí t'í'úugedí ihaydá ahkónu-á nathaa, in Israel-'inbí jáa its'ant'ôe'an pihay.

Háa Jesus na'aypuyä waa

2 John i' p'ó'p'oe'kandi na'aypuyä iwáydí'í'ba i' Rome-wi tsondi

shánkí hay'i Caesar Augustus gin nakháwá'í'dí t'âhkí t'owa i' nange itsonmáa eejewin ovây't'ôephade dívíkháwâta'kwogihúuwídí. ²Nää páadé in t'owa dívíkháwâta'kw'ó'dí Quirinius oe Syria nange natsondimuu ihaydí. ³Hedího t'âhkí t'owa inbí thetáy pahpá'inbí bú'piye dimää dívíkháwâta'kw'ôenídí.

⁴Joseph wá' ikhâwâta'kugihó'. I-á Galilee nange naná' diwedí Nazareth bú'aydi napee, hedí wíyá bú'ay oe Judea nange Bethlehem gin dâytú'ó' iwepiye namää. Joseph-á David-ví ây iwedí'i'í'ba namuu, hedí David-á Bethlehem iwewi-á namuu, hedího Joseph iwepiye ún-púhpóe. ⁵Joseph-di Mary i-ádí'ba óeho'. Indá dakhótsa'atunpá'ân, hedí Mary-á nasâamuu. ⁶Bethlehem daji' ihayhâ'ábá i' thaa napówá Mary i'ayyámídí. ⁷Hedí íví páadé'i' ay i'ayyan, hedí aa'ây iwe óe'ánnankídí i hâäpanbí húuphébay iwe óek'ú', gá ee dívíwho'kw'óe'ó'i tewhá iwe wínajâanâhpídân.

In makówáwin t'ôepa'aa'indi in k'úwá áyí'nin ovâyheé'an

⁸Iwáy bú'ay tsowa wáy wên k'úwá áyí'nin dikw'ó, indá khu'déedí oe ahkónu inbí k'úwá dâyt'áynmáa. ⁹Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa'aa'í' inbí'piye ovâysan, hedí inbí páadépiye tsíkhagipí dínkwínudee, hedí Nanbí Sedó Jôesiví kohthaydi ovây'ánhógidi hânho díkhunwôeda'póe. ¹⁰Hedí i' makówáwi t'ôepa'aa'í'dí ovâytu'an, "Wí'íkhunwôeda'í'pí. Bít'ôeyan, naadá híwó'dí tun wâymá', t'âhkí t'owa hânho ovâyhíhchannamídí. ¹¹Nää thaa oe David-ví bú' wí aywondi ungí' na'aypuyä. I-á i' to'wí namuu Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, i-á i' shánkí natsonji'i namuu. ¹²Hedí ná'in bînmúuní únhanginnáanídí háa wáytu'an waa ta'gen namuu'in: Wí

ay bínshaa-í aa'ây iwe na'ánmuudi, hääpanbí húuphébay iwe nak'óedí."

¹³ Tsíkhagipí i' makówáwi t'òepa'aa'i-ádí wáy-á báyéki makówáwin t'òepa'aa'in dikeepóe. T'áhkídíbo Jòesi Tádáví'gedi híwó dívíhí'máadí ditú', ¹⁴ "Makówá kw'áayé t'áhkí ditú'uní Jòesi Tádá-á hânho hay'i namuu'in, hedí náá oepáa k'aydá in to'wên Jòesi Tádá óehfíchanmä'indá ánsshaaginpidíbo dikwoní."

In k'úwá áyí'nin Jesus óemúunídí dimää

¹⁵ In makówáwin t'òepa'aa'in makówápiye diwáypee ihaydi in k'úwá áyí'nin wí'ná táye dívítumáa, "Jaho Bethlehem-piye gimú-í ná'in napóe'in áymúunídí, i'gedi Nanbí Sedó Jòesi Tádádí na'in díhangin'ánnan."
¹⁶ Hedího dívíwánäho'di Mary-á Joseph-á hedá i' ay ee hääpanbí húuphébay iwe nak'óedá ovâyshaa. ¹⁷ I' ay óemú' ihaydi háa in makówáwin t'òepa'aa'indi iví'gedi ovâytu'an waa ditunji'. ¹⁸ T'áhkí in iwe diji'in ovâyháa'an i' hääwí in k'úwá áyí'nindi ovây't'òe'andi dit'óedí. ¹⁹ Mary-á ná'i hääwí t'áhkí napóe'i wí'ún'ódepí, hedí häädi wänbo t'áhkí i'gedi i'ánsshaamáa. ²⁰ In k'úwá áyí'nin inbí k'úwá diji' iwepiye diwáymää, hedí Jòesi Tádá-á kw'áayébo' óemáadí ditú' hânho hay'i namuu'in, gá ná'i' hääwí dâymú'i-á dit'oe'i-á namuudân. T'áhkí háa i makówáwi t'òepa'aa'i'í'di ovâytu'an waagibá napóe.

Jesus i' méesate hay'i eepiye óeho'

²¹ Wí jáadi naphade ihaydi i' ay in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'an, hedí Jesus gin óekháyá'. Ná'in kháwá-á i' makówáwi t'òepa'aa'i'í'di óemági wa'di iví jýá únsáhpóepídíbo'.

²² Hedí ihaydiho napóe dän'amídí háa Moses ita'nan waa, in Hudíyo inbí

khuu dínmuudi dínkhây'ä' díví'amí'in wí ay na'aypuyä ihaydi, hedího' i' ay oe Jerusalem-piye dânho', i' méesate hay'i iwe Jòesi Tádá óetu'äämídí, "Nanbí ay wímääni." ²³ Gin dân'an gá ná'in tson-tun Jòesi Tádáví ta'nin diwe únk'óedân: T'áhkí in páadé di'áypuyä'in e'nün áyyä-á Jòesi Tádá óemääni.

²⁴ Hedá wá' nata'muu in jýá'indá wíje k'o'wee háa wíje tsídé'ây ha'wâagi'in dâyhúuwí, hedí ná'in tsídé dâyhaydi Jòesi Tádá óemääni. Hedího Mary-á wá' han ikhâymaa.

Háa Simeon Jesus-ví'gedi natú waa

²⁵ Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakháwá'i'. Iví wówátsi-á ta'ge ihon, hedá Jòesi Tádáví khuu-á ón'a'gin. Natsíkha Jòesi Tádádí in Israel'in inbí t'òephade iwedí ovâywhahóenídí, hedí i' Yä'däa'i P'owäqahäa i-ádí naji'. ²⁶ I' Yä'däa'i P'owäqahäadibá Simeon óehangin'ánnan wínachuwagi'opí'in i' to'wí Jòesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí óemú'pidíbo'. ²⁷ I' Yä'däa'i P'owäqahäadi i' hay'i méesate ee Simeon óets'úde. Jesus-ví jýá-ádí tádá-ádí i' wá' óets'úde, hedânho indi igí' ón'amídí háa nakhây'ä'in Jòesi Tádá natsonpóe waagibá. ²⁸ Dits'í' dihaydi Simeon-di i' ay óeké', hedí Jòesi Tádá óekí'daa'andi ginnân natú: ²⁹ "Nanbí Sedó Jòesi, nábâa hín naa uví t'òe'i' omuu'i híhchandi díchuwamáa, uví tun bimági waagibá. ³⁰ Naa ohíhchan, gá nää-á naví tséedí i' aywondi ú'di dínsandi' dópimú'dân. ³¹ Hedí ná'indá bi'an t'áhkí nange'in t'owa dâymúunídí. ³² Ná'i aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'òe in Hudíyo dimuupí'in ovâykeeyamídí, hedí i' namuudi uví t'owa Israel'-indá he'ennin dipúuwí." ³³ Gin Simeon i' ayví'gedi ihée'andi i' tádá-á jýá-á hânho ovânháa'an.

³⁴ Hedáhá? Simeon-di Jôesi Tádá ódaa?an híwó?di thaa ovânmaânídí, hedá Mary-á óetu?an, “Wáy wên in Israel-?in i? óesíkáýjǵ, hediho ovây?aywoení, hebo wáy-á wëndá wí?óesíkáýjǵpí hediho dipede-í. I?dá t’ähkí t’owa haa Jôesi Tádá nada? waagi ovâykeeyámí, hewänbo in t’owadá óejojikhâymaa, ³⁵ hedi báýékí t’owa haa inbí p’í?ná khó?jé di?ánshaamuu waa ovâykeeyámí. Hedi u-á báýékí mânt’ôephadekhâymaädí wí to?wídí wí tsijó phá?dí uví pín wônjún waagibá unchaa-í.”

Anna ikú?daa?an

³⁶ Hedá iwebá wí kwee Anna gin nakháwá?i wá? naji?, i-á wí Jôesi Tádáví tukhe?bibá namuu. Ná?i kwee-á Phanuel-ví a’yú ûnmuu, hedi Asher-á iví hehâáwi thehtáy pahpâa ûnmuu. ³⁷ Tsé ihay p̄aýo nakhóhtsaá?ánwân, hedi khávéntá?dí jónu (84) p̄aýo ûnná iví sen ûnchuu iwedí. Hâädi wänbo t’ähkí i? méesate hay?i iwe naji?, hedi háýänbo? ihâäda?odá ijûusu?odá khü-á thaa-á Jôesi Tádá óe?a?ginmä?. ³⁸ Wa?di Simeon ihí?máa ihaydibá i? kwee nats’ú, hedi i? aygí? Jôesi Tádá óekú?daa?an, hedá iví?gedá ovâyto?an t’ähkí in Jerusalem-win ditsíkhakw’ó?nin Jôesi Tádádí ovâyma?p’âädi-ídi.

Joseph-ádí Mary-ádí oe Nazareth bú?aypiye dänweeho?

³⁹ Joseph-ádí Mary-ádí dän?an haa Nanbí Sedó Jôesiví tsontun diwe nak’óe waagibá, ihaydáhá? inbí bú?ay Nazareth-piye dänweeho?, i-á Galilee nangá nak’óe. ⁴⁰ Hedi i? ay nasô?di nakaypoe?o hedá báýékí hangintandá imáa, hedá Jôesi Tádádá báýékí óekhäge?máa.

Jesus-di in háhkannin i? méesate hay?i ee ovâyheé?an

⁴¹ P̄aýo p’óe waagi i? Passover shánkí?eedí dínna? dihaydi, Jesus-ví jiyá-á tádá-á oe Jerusalem-piye damää?ä. ⁴² Hediho Jesus tá?di wíje (12) p̄aýo?i namuu ihaydi Jerusalem-piye dimää, hâädi waa díví’o waagibá. ⁴³ I? shánkí?eedí dínk’ewe? dihaydi in t’owa dívíweehondi, Jesus-á Jerusalem-bo iwóyí?. Hewänbo iví tádá-á jiyá-á wíðánhanginnáhpí iwe iwóyí?nin. ⁴⁴ Indá da?ände wáy-á t’owa indádíba dimännindádí naji?in, hedi wí thaa t’ähkí Jerusalem diwedí damää. Ihaydi inbí k’ema?in deeje hedá inbí maatu?in deejá óenuwä, ⁴⁵ hewänbo wí?óeshaapídi Jerusalem-piye dänwáybun óenuwä-ídi. ⁴⁶ Wíje thaa naphade ihaydi i? méesate hay?i ee in Hudíyoví háhkannindádí óeshaa. Haa dívíhí?máa?in i?di ovâyto?eyande hedáhá? báýékí hâäwí ovâytsika?máa. ⁴⁷ Iví hangintandá hedá iví hí? in háhkannin ovâytmáa?i?dá t’ähkí t’owa dit’oe?in ovâyháa?an. ⁴⁸ Iví tádá-á jiyá-á wíðánhanginnáhpí haa dän?ánshaa?ámí?in. Iví jiyádí óetu?an, “Naví ay, háadan gin na?in dí?an? Ti wí?úhanginnáhpí?an u?di báýékí áyíngi uví tádá-ádí naa-ádí dí mági, hedá t’ämäpiye wítwämáa?” ⁴⁹ Jesus-di ovântu?an, “Ti wíðánhanginnáhpí?an naa dínkhây?ä? naví Tádáví tewhá ee ochaní?in?” ⁵⁰ Hewänbo haa ovântu?annin wíðaka?pówápi. ⁵¹ Iví tádá-á jiyá-á indádíba oe Nazareth-piye nawáymää, hedi t’ähkí haa óetu?an waa i?a?gindo?. Iví jiyá ná?i hâäwí t’ähkí napóe?i wí?ún?óéndepí. ⁵² Hedi Jesus-á nasôemändi shánkí báýékí hangintandá ihónde?, shánkí nasenpuwamän, hedi Jôesi Tádá-ádí in t’owa-ádí shánkí wänbo óesigi.

John i² p'ó'p'oe'kandi²di Jôesivi tun in t'owa ovây'atunphadende²

3¹⁻²Tiberius Caesar t'ähki i² Rome-wi nange tä²di p'ánú (15) paayodi natsonji² ihaydi, Zechariah-vi ay John i² p'ó'p'oe'kandi² oe ahkónu naji², hedi Jôesi Tádádí óetu'an ivi hí² ónt'oe'amídi. Ihayhâábá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnán, Herod-vi tí'úu Philip-á oe Iturea nange hedá Trachonitis nangá natsonnán, Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnán, hedá Annas-ádi Caiaphas-ádi owha² p'ó'p'oe'kandi² indá damuu. ³Hedi John t'ämäpiye Jordan p'ók'ay tsowa i²ge najidi in t'owa Jôesivi tun ovây't'ôekanhon. Ovây'tumáa, “Unbí t'aywó²di binjoe'an hedânho Jôesi Tádádí wovây²owóje-ídi, hedá naadá wâyp'ó'p'oe'amí.” ⁴Hedi ná'i háa John i²o waa Jôesi Tádávi tukhe²bi² Isaiah ivi ta'nin diwe ho ita²nan. Ginnân ûnta²muu:

Wí to²wí oe ahkon deedi ûntuhkwintúni,
'In p'oe binkhây'an i² shánki natsonji²igi².

Hä'i p'oe'ây wá² igi² binta²ge'an.

⁵T'ähki hége²ây napidedee-í.

T'ähki okú-á p'indá natayedipúuwí.

Wáy namääginá² deejá nata²gepúuwí, hedi i² p'oe nabôebôená²di² nata²gepúuwí.

⁶Hedi t'ähki t'owa dâymúuni Jôesi Tádádá t'owa ovây²aywonde'in.'

⁷Hânho báyéki t'owa dimää²ä John-di ovây'p'ó'p'oe'amídi. I²di ovây'tumáa, “Un pâyü wí phaa iwedi íshavemännin waaginbá ímuu'in, to²dan wovây'tu'an háa úv'í'amí'in, hedânho Jôesi Tádádí wíwovây'tuhchäänú-ípídi?” ⁸Híwó úv'í'amí hedânho nakeepúuwídi unbí t'aywó²di ta²gendi binjoe'annin. Wí'ijëngitúunípi, 'Abraham-bí ây iwedi'inbá gimuu.' Ná'in wây'tu'amí,

Jôesi Tádá-á nada²dáho ûnkodi ná'i k'uu náâyé nak'wó²didí wây-á Abraham-bí ây ovây'p'áídi. ⁹Náaho gin waagibá napoe²o: Wí k'uwée-á ho nakhâymuu wí tay púu nú² óets'áa-ídi. T'ähki i² tay nabaypoe²opí²-á óets'áa-í, hedi phaa iwe óechäänú-í.”

¹⁰Hedi in t'owadi óetsika²yan, “Hân gínkhây²ä² ív'í'amí'in háa untú waa wígnpúuwípi²di?” ¹¹I²di ovây'tu'an, “Gá ginnân: Wí to²wí wíje k'ewé²in to ûnk'óedáho², i-á ûnkhây²ä² wéhpêe wí to²wí ûnk'óepí² óemääní'in. Hedi wí to²wí ûnkoegi²bá'yendi-áho ûnkhây²ä² wí to²wí ûnkoegi²kw'óhpi² óemääní'in.”

¹²Wên tax phahsannin ivi²piye dimää ovây'p'ó'p'oe'amídi, hedi ditsikapoe, “Hähkandi², heyâa na²indá, hân ív'í'amí?” ¹³I²di ovây'tu'an, “I² chä² háyü unbí tsonnindi wovây'tu'an ihayda²mân binwé²ge'amí.” ¹⁴Hedá wên sundado-á ditsikapoe, “Heyâa na²indá, hândá ív'í'amí?” I²di ovây'tu'an, “Háyü wovây'wá²ää²i²di bíhíhchannan. T'owa wíwínkaygi²amípi wíyá shánki wovây'määnídi, hedi háa in t'owa híwóhpi wídi²í'annípi²dáho², wí'ovây'tu²amípi híwóhpi dívi²annin wí chä² inbíwedi bínhóenídi.”

¹⁵In t'owa dichanpoe²o wí hääwí hay²i napuwagi²o waagibá, hedi John i p'ó'p'oe'kandiv²gedi báyéki dívi²anshaamáa, tigúba i-ân namuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesogekhây'máa²i² t'owa ovây²aywoenídi. ¹⁶Hedi John-di t'ähki díbo ovây'tu'an, “Naadi p'oe'ídi² wây'p'ó'p'oe'o², hewânbo wí to²wí naví shánki tsonkhuu imáa²i napowagi²o, naa ihay híwó²di wó²muupí ivi anto wânbo dônp'äädi-ídi. I²dá wíyá pí²wí p'ó'p'oe'kan waagibá wovây'määní. Wáy wên un i² Yä²dâa²i P'oe'wâhâa wovây'määní, wáy wëndá phaadá wovây'tuhchäänú-í. ¹⁷I-á nakhâymuu t'owa ovây'weeje-ídi, wí to²wí i² táhtân i² tákhowa iwedi iwijende waagibá.

Iʔ táhtân iwéʔgeʔan dihaydi tebay iwe ikuu-í, hewänbo iʔ tákhowa-á wí phaa hânhay wänbo naphahpaḍipiʔ iwe ich'âaní.” ¹⁸ Shánkí wíyá tun giʔbibá John-di kayʔindi in t'owa ovâyhéeʔan, Jôesi Tádáví híwóʔdi tun ovâyʔt'ôeʔodi.

¹⁹⁻²⁰ Hedá John-di Herod wáʔ óe-tuʔan iʔ kwee Herodias-áḍí t'aywó iʔan-nin. Tobá Herodias-á Herod-ví tíʔúuví kwee únmuu wänboʔ ónkêʔ. Báyéki wíyá t'aywóʔdi-á Herod iʔan, hedá wáʔ John óepansóge, hedí náʔin in shánkí p'ándíkiʔ iʔannin namuu.

Jesus óep'óʔp'oeʔan

²¹ John-di t'ähki in t'owa ovâyʔp'óʔp'oeʔoʔ ihaydi Jesus wáʔ óep'óʔp'oeʔan. Hedí iwebá Jesus ijúusuʔoʔ ihaydi makówá nakhuudee, ²² hedí iʔ Yäʔḍaaʔi P'oeʔwāḡḡá wí k'óʔwee waagibá natúʔmuudi nawândi Jesus-víʔdi isóge, hedá wí tun makówáḍí napeedi ginnân natú: “U-á navi ay wísígʔi-ân unmuu. Hânho uʔdi ohíhchan.”

Jesus-ví páadé kăʔäʔin t'owa únmuuʔin

²³ Jesus-á maḍi powintä (30) paay-oʔi namuu páadé its'anháḡkanjýé ihaydi. T'owa-á diʔân i-á Joseph-ví ay namuuʔin. Joseph-á Heli-ví ay únmuu. ²⁴ Heli-á Matthat-ví ay únmuu, Matthat-á Levi-ví ay únmuu, Levi-á Melchi-ví ay únmuu, Melchi-á Jannai-ví ay únmuu, Jannai-á Joseph-ví ay únmuu, ²⁵ Joseph-á Mattathias-ví ay únmuu, Mattathias-á Amos-ví ay únmuu, Amos-á Nahum-bí ay únmuu, Nahum-dá Esli-ví ay únmuu, Esli-á Naggai-ví ay únmuu, ²⁶ Naggai-á Maath-ví ay únmuu, Maath-á Mattathias-ví ay únmuu, Mattathias-á Semein-bí ay únmuu, Semein-dá Josech-ví ay únmuu, Josech-á Joda-ví ay únmuu, ²⁷ Joda-á Joanan-bí ay únmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay únmuu, Rhesa-á

Zerubbabel-ví ay únmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay únmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay únmuu, ²⁸ Neri-á Melchi-ví ay únmuu, Melchi-á Addi-ví ay únmuu, Addi-á Cosam-bí ay únmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay únmuu, Elmadam-dá Er-ví ay únmuu, ²⁹ Er-á Joshua-ví ay únmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay únmuu, Eliezer-á Jorim-bí ay únmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay únmuu, Matthat-dá Levi-ví ay únmuu, ³⁰ Levi-á Simeon-bí ay únmuu, Simeon-dá Judah-ví ay únmuu, Judah-á Joseph-ví ay únmuu, Joseph-á Jonam-bí ay únmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay únmuu, ³¹ Eliakim-dá Melea-ví ay únmuu, Melea-á Menna-ví ay únmuu, Menna-á Mattatha-ví ay únmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay únmuu, Nathan-dá David-ví ay únmuu, ³² David-á Jesse-ví ay únmuu, Jesse-á Obed-ví ay únmuu, Obed-á Boaz-ví ay únmuu, Boaz-á Salmon-bí ay únmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay únmuu, ³³ Nahshon-dá Amminadab-ví ay únmuu, Amminadab-á Ram-bí ay únmuu, Ram-dá Hezron-bí ay únmuu, Hezron-dá Perez-ví ay únmuu, Perez-á Judah-ví ay únmuu, ³⁴ Judah-á Jacob-ví ay únmuu, Jacob-á Isaac-ví ay únmuu, Isaac-á Abraham-bí ay únmuu, Abraham-dá Terah-ví ay únmuu, Terah-á Nahor-ví ay únmuu, ³⁵ Nahor-á Serug-ví ay únmuu, Serug-á Reu-ví ay únmuu, Reu-á Peleg-ví ay únmuu, Peleg-á Eber-ví ay únmuu, Eber-á Shelah-ví ay únmuu, ³⁶ Shelah-á Cainan-bí ay únmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay únmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay únmuu, Shem-dá Noah-ví ay únmuu, Noah-á Lamech-ví ay únmuu, ³⁷ Lamech-á Methuselah-ví ay únmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay únmuu, Enoch-á Jared-ví ay únmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay únmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay únmuu, ³⁸ Cainan-dá Enos-ví ay únmuu, Enos-á Seth-ví ay únmuu, Seth-dá Adam-

bí ay ûnmuu, Adam-dá Jôesi Tádáví ay ûnmuu.

Penísendiði Jesus óetayinde²

4 Jesus í² Yǎ²dāa²i P'owəqahāa pín ta²gedi imáadi in Jordan p'o²k'ay naná² diwedi nawáymāa, hedi í² Yǎ²dāa²i P'owəqahāa ahkónupiye óeho². ²Iwe jónántā (40) thaa í² Penísendi ikhāāde² óet'aywóhkannamídi. Í² jónántā thaa t'ǎhkí hǎābo wí'ik'oe²pí, hedi t'ǎhkí í² thaa naphade ihaydi hādi óemāa.

³Hedi Penísendiði óetu'an, "Jôesi Tádáví ay unmuudāho ná²i k'uu náwe nakw'ó²di nāajōeni napávapa²ídi."

⁴Jesus-di óetu'an, "Joe, há²to gin dáy²amí. Jôesi Tádáví tǎ²nin diwe ûntú², T'owa-á wíyá shánkí díntáy páváví²wedi hedāho in ko²di wówátsi dāymá²ve-ídi."

⁵Hedáhá² í² Penísendi²á owáy kw'áyepiye naná² diwe Jesus óepiye, hedi t'ǎhkí nange náā oepāa k'aydi wémúudibo² ōnkeeyan, ⁶hedi óetu'an, "Naadi t'ǎhkí tsonkhuu t'ǎhkí ná²i nan deejje wímāānī, inbí sa²wó²di hǎāwí wóegé. Ná²i-á t'ǎhkí naví mange dīnk'w'ó²diho², hedi to²wí naa oda²i dómāānī. ⁷Hedāho naví páadēpiye bidége²disógedi dí²a²ginmāānīdi, ná²i t'ǎhkí uví² úmúunī." ⁸Jesus-di óetu'an, "Joe, há²to gin dáy²amí. Jôesi Tádáví tǎ²nin diwá ginnān únta²muu:

Jôesi Tádá í² shánkí natsonji²i²bá namuudi bín²a²ginmāānī.

I-á unbí Jôesi únmuu, hediho í²dá²mān bín²a²geenī."

⁹Ihaydá Penísendi²á Jesus-á oe Jerusalem-piye óeho², hedi í² méesate hay²i shánkí natú²wān deedi óepiye, hedi óetu'an, "Jôesi Tádáví ay unmuudá náwedi óke²t'ave, ¹⁰gá Jôesi Tádáví tǎ²nin diwe gin nata²muudān:

Jôesi Tádá iví makówáwin t'ōepa²qā²in itú²amí wóe²áyīngi²amídi.

¹¹Hedá gin wá² nata²muu:

Indidāho inbí man diwe wóeyāa²í hedāho k'uu eedi wívi²ānchāānū-ípídi."

¹²Jesus-di óetu'an, "Joe, háa untú waa há²to dáy²amí, gá iví tǎ²nin diwebá ûntú²dān,

Uví Jôesi í² shánkí natsonji²i² namuu²i wínāatayi²nípi nāmúunídi háa in natú²in í²amí²in háa joe."

¹³T'āmāge háa Jesus óet'aywóhkan-namídi Penísendi ikhāā ihaydi Jesus-ví²wedi ijāa²an wíyá wáygedí puwahay.

Jesus oe Nazareth bú²ay óejoegi²an

¹⁴I² Yǎ²dāa²i P'owəqahāa² Jesus báyéki pínán óemāgi, hedi Galilee-piye iwáybun. T'āmāpiye í² bú² eeje t'ǎhkí t'owa Jesus-ví²gedi dit'oe, ¹⁵hedi t'ǎhkí Hudíyoví méesate eeje í²di ovāyhá²o², hedi t'ǎhkí t'owadi kw'áayébo² óemāa.

¹⁶Jesus oe Nazareth bú²ay napówa, nasōe iwe²i bú² namuu. Í² kaykhan-wówa thaa in Hudíyoví méesate²ay ipiye namāa, hǎādi wānbo t'ǎhkí í²o waag-ibá. Iwínú Jôesi Tádáví tǎ²nin diwedi in t'owa ovāytunnamídi, ¹⁷hedi indi in tǎ²nin Jôesi Tádáví tukhe²bi Isaiah ita²-nannin ōn²an, hedi imahsanusuudi ná²i hí² nata²muu iwe ishaa:

¹⁸⁻¹⁹Nanbí Sedó Jôesi Tádádí í² Yǎ²dāa²i P'owəqahāa naa dīnsan, hediho i-á naa-ádi naji²,

gá naa díde²mandān in sehkanāwó di-wówáji²in t'owa iví híwó²di tun dovāyt²ōe²amídi.

I²di naa dīsan in pan dovāyt²ōe²amídi dovāymahpādikhāymāa²in,

in tsí²t'aa²indá inbí keetandá dáywáykáyjídi,

in áage diwhá²vennindá dovāywáytaygé-ídi,

hedá t'owa-á dovāytú²āamídi ihaydiho naná Nanbí Sedódi ovāykeeyamídi hāho híwó²di namuu²in.

²⁰ Hedáhá? Jesus in ta'nin iwáymahsanu, hedi i' méesate iwewi khäge²di' ònwáy²andi isóge. T'ähki ee méesdiwówáji²in t'owa ivi híwó²di tun dovây²t'òe²ámídi.

I'di naa dísan in pan dovây²t'òe²ámídi dovâymahpädikhâymaa²in, in tsí²t'aa²indá inbí keetandá dáywáykáyjídi,

in áagé diwhá²vennindá dovâywaytaygé-ídi,

hedá t'owa-á dovây²tate dikw'ó²nindi Jesus hânho óedamúnde².

²¹ Ihaydáhá? Jesus-di ovây²tu²'an, “Ná²i háäwí Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata²muu²i-á ho napóe náa thaá ít'òeyankw'òndibo².”

²² T'ähkídi²bo dichanpóe híwó ihée²annin. T'ähki ovây²háa²'an, gá sa²wó²di tundi ovây²hée²andân, hedi ditú², “Hádídan ná²i háäwí ûhanginná? Ti Joseph-ví aydá²mân wí'ûnmuup²'an?” ²³ I'di ovây²tu²'an, “Mađi undi ná²i tuni,

hedá t'owa-á dovây²t t'owa ditú²di dítu²âamí, ‘Woekandi, páadé bipihekhâa²amí.’ Han ítúdáho unbí hí² ginnân úntunda²i: Un ít'oe háa ee Capernaum bú²ay dáy²annin, hediho náa-á náa naví ówíná wá² han waagibá naa dínkhây²ä² dáy²amí²in. ²⁴ Hewänbo naadá ta²gendi wây²tu²amí, wí Jôesi Tádávi tukhe²bi²-á ivi nange iweho wí²óesigi²ohpí. ²⁵⁻²⁶ Naadá wây²tu²amí háa báyéki paayo phade ta²gendi napóe²in, Jôesi Tádávi tukhe²bi² Elijah nawówáji² ihaydi. Pojedá píngé paayo wí²ikwá²nanpí, hediho t'ähki i² nange wáy báyéki dihaapóe. Hedi tobá Israel-win kwiyä² inbí senä² dín²t'ahánnin báyéki diji wänbo², há²in kwiyä²bi²wepiye Jôesi Tádávi Elijah óesaaníví²wedi oe Sidon bú²piyân óesan, wí bú² Zarephath

gin dáy²tu²o² iwepiye, wí kwee ivi sen ûnchuu²i² óekhäge²namídi.

²⁷ Hedá wá² Jôesi Tádávi tukhe²bi² Elisha nawówáji² ihayháä, báyéki in Israel-win diphéetaymuu, hedi wénä wänbo in wídiwówapí. Wí sen Naaman kin nakháwá²ida²mân nawówa, hedi i-á Syria nangewi-ân namuu.” ²⁸ In méesate ee dikw'ó²nin ná²i dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe. ²⁹ Tsíkhagipí dívíwínúdi i² bú²di já²wépiye Jesus óechänupiyé. I² bú²-á okú wáhkí nak'óe, hedi oe okú kw'áyepiye óepiye t'owá k'áygédi óeke²t'aa²ve-ídi. ³⁰ Hewänbo i-á inbí jáagé i²ge naphadedibo² iwedi namäa.

Jesus-di wí yä²däapí² p'owəḡahəḡa wí senbí²wedi óekhepiye

³¹ Ihaydá Jesus-á wíyá Galilee nangewi bú²ay Capernaum gin dáy²tu²o² iwepiye namäa, hedi i² Hudíyoví kaykhanwówá thaá dínná² dihaydi in t'owa ovây²há²o². ³² In t'owa háa Jesus-di ovây²há²annindi ovây²háa²'an, gá wí to²wí báyéki tsonkhuu imáa²i waagibá ihí²máadân. ³³⁻³⁴ Iwebá wí sen na²án wí yä²däapí² p'owəḡahəḡadi óemáa²i², hedi ituwínú, “Ívi²wän u Jesus Nazareth-wi², ánpí dí²'an. Ti un²äa dí²t'aháanú-ídi gáhân? Naa dínhanginná to²wí unmuu²in — u-á i² t'ähki yä²däa²i² unmuu, i² Jôesi Tádávi wóesandi².” ³⁵ Jesus-di i² yä²däapí² p'owəḡahəḡa t'aydi óehée²andi óetu²'an, “Händä²dibo², há²i senbí²wedi ópeeve.” I² p'owəḡahəḡadi i² sen in t'owavi páadépiye óekanu, hedi i senbí²wedi napee wí²óewa²anpídi²bo². ³⁶ T'ähki dikw'ó²nin ovây²háa²andi dívítumáa, “Jesus-ví hí²-á hânho ûnkay. I-á báyéki tsonkhuu ûnk'óe in yä²däapí²in p'owəḡahəḡa to²wénbí²wedi ovâypeejöenídi, hediho dáy²a²gindo².”

³⁷Hedi t'ämäpiye t'ähki in t'owa iwéngéwin iví'gedi dívíhí'máa.

**Jesus-di báyéki t'owa
ovâyhehkháamági**

³⁸Jesus in Hudíyo-ví méesate iwedí napee, hedi Simon-bí tewhá iwepiye namáa. Simon-bí jahkwíjo ûnhaydi hânho natsáwäp'íde², hedi Jesus igí² ônhkă'ge²daa'an. ³⁹Hediho Jesus namáadi i² kweeví whohte hänge iwínú, hedi i² tsáwäp'íde i kweeví tú'dí napee-ídi ijôn. Wesebo i² tsáwäp'íde ûnhándí i² kwee ishaa, hedi ovâyhúujôn.

⁴⁰Nathantsudemän dihaydi i² kaykhanwówá thaa ho naphade, hedi to²wên wây-á dihay²in dínkw'ó'nin Jesus-ví'piye dâyo², tobá háawi inbí hay dínmuu wânbo², hedi iví mandi ovâytagedi t'ähki ovâyhehkháamági. ⁴¹In yă'dâapí²in p'oewăqăhăa báyéki t'owaví>wedi dínpee, hedi dipee²adi dívítuwínú, "U-á Jôeso Tádá-ví ay-ân unmuu." Hewânbo i²di t'aydi ovâyhee²andi wíyá wí'ovâyhí'mágipí, gá dínhanginnândân i-á nammu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, hedi wa²di wínada²pí in t'owa dínhanginnáanídí to²wí namuu²in.

**Jesus in Hudíyo-ví méesate²ây eeje
in t'owa Jôesi Tádáví tun ovây²t'ôe²o²**

⁴²Namuwăthay ihaydi Jesus ee bú'dí napee, hedi wăhăă tóebo wínathaapí iwepiye namáa. In t'owadi óetuwăho², hedi óeshaa ihaydá dívíkhăăde² inbí>wedi wí'ijăa²amípídí. ⁴³Hewânbo i²di ovây²tu'an, "Naa dínkhây²ă² i² wé²ge²i bú²ây eeje²piye omú-i²in, hedânho dovây²t'ôe²amídí ná'i híwó²di tun hádídi Jôesi Tádádí in t'owa ovây²sgíhônde² i²gedi. Hang²ánkun naa dísan." ⁴⁴Hediho Jôesi Tádáví tun i²

Hudíyoví méesate²ây eeje in Hudíyoví nange i²ge t'ähki ovây²t'ôekanhon.

**Jesus-di iví páadé²in
khăge²nin ovâyde²man**

5 Wí thaa Jesus i² p'oekwín Genessaret gin dâytú²o² iwe tsowa wáy nawín, hedi báyéki in t'owa dívíchănumáa shánkí iví nú²piye dívíhăădi-ídi hedânho shánkí híwó Jôesi Tádáví hí² dit'oe-ídi. ²Wíje kophé owáy p'lo² k'áygé wáy da²ándí imú². In paawó²indá wíyá wáyge diji² inbí pa'akanu²i dâyo²owêedi-ídi. ³Wí kophé-á Simon-bí² ûnmuu. Jesus iwe itógidi Simon óedaa'an hây p'oe iwepiye ônhăădi-ídi, hedi iwáyge isógedi in t'owa ovâyhá²an.

⁴Hedi ovâyhí²bowa ihaydi Simon óetú²an, "Uví kophé oe shánkí nawă²ân diwepiye mănădi, hedi unbí pa'akanu²i binwhájé hedânho bínpaawhahóenídí."

⁵Simon-di óetú²an, "Hăhkandi², khun t'ähki hânho ívít'ôe²an, hedi wêe wânbo paa wí²aywhahkê²pí. Hewânbo năă-á gin u² untúdiho i² pa'akanu²i dówhaajé-í." ⁶Hedi han díví²an dihaydi báyéki paa dâyo²whahógi, hedi inbí pa'akanu²i dínsivekhăypóe. ⁷Hediho dívímanwădá²an inbí k'ema²in i² wêe kophé iwe dito²onnin di²ăă-ídi ovâykhăge²namídí, hedi indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'ähki dín²p'ídepóedí báyéki dínpaaku²undi ovây²ugekhăy²an.

⁸Simon Peter hăa napóe²in imú² ihaydi Jesus-ví páadépiye idége²disóge hedi óetú²an, "Nanbí Sedó, naví>wedi óhădi, naa-á t'aywóhkandída² omuu."

⁹Ha²wăa Peter natú gá óehăa²andân báyéki paa dâyo²whahógidi, hedi t'ähki in diho dívímanwădá²an inbí k'ema²in i² wêe kophé iwe dito²onnin di²ăă-ídi ovâykhăge²namídí, hedi indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'ähki dín²p'ídepóedí báyéki dínpaaku²undi ovây²i-ádi diji²in wá² ovâyhăa²an.

¹⁰ James-ádí John-dádí hanbá dachan-póe. Náʔin wíje senáʔdá Zebedee-ví áy damuu, hedi indádí Simon-dádí wéʔge dānpaawóʔoʔ. Hebo Jesus-di Simon óetʔan, “Wíʔunkhunwōedaʔípí. Nāá-á paa mǎnhōndeʔ, hewānbo nāá iwedi páadépiyá tʔowa-ān naagíʔ dīnkhonkhāymāa.” ¹¹ Inbí kophé oe pʔo kíngépiye dāywayhádidi hǎáwí dīnkʔwóʔdi tʔǎhkí dāyjoéʔan, hedi Jesus óeyuʔhoʔ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʔiʔ ōnhehkháaʔan

¹² Wí thaa ee nangebá wí búʔay iwe Jesus najiʔ, hedi wí sen iví túʔ tʔǎhkí naphéetaymuuʔiʔ Jesus-ví páadépiye idégeʔdisógedi ipʔoʔtʔǎá, hedi óekhǎgeʔdaaʔandi óetʔan, “Dīnhanginná ʔ-á úkodiʔin náʔi phéetay dīnjáaʔamídí, undaʔdi.” ¹³ Hedi Jesus ikhóhtǎǎdi iví mandí iʔ sen óetǎgedi óetʔan, “Odaʔ-á kun wíhehkháamāánídi. Unhehkháapúuwí.” Wesebo iʔ senbí phéetay ūnhán. ¹⁴ Hedi Jesus-di kayʔindi óetʔan, “Toʔwí wānbo háa úpóeʔin wínāatʔóeʔamípí. Moses-di wováyjōn wí hǎáwí iʔ owháʔvʔpiye bīnhūuwíʔin Jōesi Tádá óemāánídi, hedānho in tʔowa ovāyhanginʔānnamídí iwówaʔin. Nāá ópūn, haʔwāa óʔan.” ¹⁵ Hewānbo nāá-á shánká báyéki tʔowa Jesus-víʔgedi dīnhanginpóe, hedi báyéki tʔowa tʔāmǎphaʔgedi diʔǎǎdi dívíwéʔgeʔan ōntʔóeyaanídi hedá iʔdi ovāyhehkháamāánídi. ¹⁶ Hewānbo iʔdi ovāyjoéʔandi oe ahkónupiye namāa ijuusuʔamídí.

Jesus-di wí sen ūnʔǎʔyǎkankodipíʔ ōnhehkháaʔan

¹⁷ Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in tʔowa ovāyháʔoʔ, hedi wēn Pharisees-ádí hedá wēn Hudíyoví khuu dāyháʔoʔindádí iví tsowa wáy dikwʔó. Náʔindá diʔǎá iʔ búʔay eejedi oe

Galilee nange Judea nangá nakwʔóʔdiʔ, hedá Jerusalem búʔ iwedá. Nanbí Sedó Jōesi Tádádí Jesus báyéki kay óemǎgi in tʔowa hehkháa ovāymāánídi. ¹⁸ Ihaydibá wēn senáʔ dipówá, indá wí sen ūnʔǎʔyǎkankodipíʔ wēn whohpǎʔay eedi nakʔóedí óekán, hedi dívíkhǎǎ ívepiye óetsʔūde-ídí hedānho Jesus-ví páadépiye óekʔūuwídí. ¹⁹ Hewānbo oe íve in tʔowa dibáʔyendi hǎdídi óetsʔūde-íʔin wídāyshaapí, hediho oe whaʔkʔaypiye óepiye. I tekumu wáy wí dāyhádidi dāykhóʔjéphohkídi, hedi iʔ sen iví whohpǎʔay wóegé in tʔowaví jáadi óewhaje Jesus-ví páadépiye. ²⁰ Dāywayumāaʔin Jesus-di ovāymūʔ ihaydi iʔ sen óetʔan, “Kʔema, uví tʔaywóʔdi-á úʔowóʔjen.”

²¹ In Hudíyoví khuu dāyháʔoʔindádí in Pharisees-ádí dívítumāa, “To-an náʔi namuu gān naʔāndeʔ? Jōesi Tádádaʔmān ūnkodi tʔaywóʔdi iʔowóejé-ídí, wíyá toʔwí wānbo-á joe. Hediho náʔi sen gin ihíʔmáadi Jōesi Tádá óeʔaʔginhánúndeʔ.” ²² Jesus ūnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, hedi ovāytsikaʔyan, “Heháadan giʔbi ánshaa bīnmāa? ²³ Naa otúdá, ‘Uví tʔaywóʔdi úʔowóʔjen,’ háa otúdá, ‘Ówínúdá ójýé,’ wéʔi-an shánkí wínabāapuʔwanpí hedānho bīnmúunídi háa taʔgendi dīnkodiʔin háa joe? ²⁴ Nāá hǎáwí dókhāymāa wáykeeyamídí naa tʔowa tʔǎhkígíʔ oʔaypuyǎʔiʔ dīnkʔóeʔin nāá oepáa kʔaydi tʔaywóʔdi dovāyʔowóejé-ídí wáʔ.” Hedáháʔ iʔ sen ūnʔǎʔyǎkankodipíʔ-á óetʔan, “Naadi wítumāa, ówínú, uví whohpǎʔay mǎnkeʔdi uvíʔpiye unmuʔ-í.” ²⁵ Wesebo iʔ sen in tʔowaví páadépiyeboʔ iwínú, hedi iví pǎʔay iwe ūnkʔóeʔiʔ ikéʔdi ivíʔpiye iweehoʔ, Jōesi Tádá kwʔáayéboʔ óemáadi namāa. ²⁶ In tʔowa hānho ovāyháaʔan hedá dikhunwōedaʔpóe. Hedi indi wáʔ Jōesi Tádá kwʔáayéboʔ

óemáadí dittú, “Nää thaa áymû’ wí hääwí hânhay wânbo áymû’pí’.”

Jesus-di Levi óetu’an i-ádí namú-i’in

²⁷ Ná’i t’áhkí napóe ihaydi Jesus i’ bú’ay iwedí namáadi wí tax phah-sandi Levi gin nakháwǎ’i’ óemû’ i’ phahsan chá’ dáywé’ge’o’i’ tehwa’ay ee na’ándí. Jesus-di óetu’an, “Naa-ádí óká’ve.” ²⁸ Levi iwínúdí hääwí t’áhkí únkw’ó’di ijoe’andi Jesus-ádí namää.

²⁹ Hedí Levi-di Jesus iví k’aygi piye óeho’di ónshánki’eedipaa. Wáy-á báyéki tax phahsannindá hedá wáy-á t’owa-á dikw’ó indádí dívíhúujodi. ³⁰ In Pharisees-ádí hedá in Hudíyoví kuuu dáyhá’o’indádí wí’ovâyhi’anpí Jesus-á ná’in t’owa-ádí ihúujo’in, hedího Jesus-ví kháge’nin ovâytsika’yan, “Heháadan ná’in tax phahsannindádí hedá ná’in wé’gen t’óeyanpí’in dimuu’indádí úvíhúujo’?” ³¹ Jesus-di ovâytyu’an, “In dihay’indá’mân wí woekandi díntáy, in dihaypí’indá joe. ³² Naa o’ǎǎ in to’wên t’aywóhkannin dimuu’in dínhanginná’nin dovâytyu’áamídí inbí t’aywó’di dáyjoe’ámídí, in to’wên inbí wówátsi ta’ge dáyhon gin di’ánde’indá joe.”

Jesus haqáá i’gedi óetsika’yan

³³ Wên t’owa’di Jesus óetu’an, “John i’ p’ó’p’oekandiví kháge’nin ihayda’ dívíhaqáá’o hedá báyéki dívíjûusu’o’, in Pharisees-ví kháge’nin wá’ hanbá díví’o’. Heháadan uví kháge’nin húukandádí súwǎ-ádída’ díví’o’?” ³⁴ Jesus-di ovâytyu’an, “Dínkhóht-sáashánki’eediná’ dihaydi ti únkodi i’ soyingiví k’ema’in bínhaqáákannam’ in wa’di i’ soyingi indádí najidibo’? Hedân joe. ³⁵ Hewânbo owáy häädi i’ soyingi

inbí’wedi óekhuwakhâymaa, ihaydânho dívíhaqáá’ámí.” ‡

Jesus-di ovâythayjo’ in Hudíyoví hay’owáydí’i kuuu-á hedá iví ts’aabi kuuu-á wídanwóndepi’in

³⁶ Jesus-di ná’i háhkangi’ hí’ wá’ ovâytyu’an: “To’wí wânbo wên to ts’aamin diwedi wí’isíwéndepí wáy-á to naphohchá’nin diwe it’i’k’úuwídí. Han waagi i’andá, in to ts’aamin wí pho únchaní, hedá in to ts’aamin diwedi’in t’ihku-á wá’ há’to in to khannin deedi híwó nakeet’óení. ³⁷ Hedá wá’ to’wí wânbo wí méena ts’aabi’ k’úwá khowa múu kayjee eeje wí’ikuudepí. Gin waagi i’andá, i’ méenadi i’ múu óephuudi óepáave-í, hedá i’ méena nacha’dee-í hedi i’ múu-á óepedee’ámí. ³⁸ Nakhây’ǎ’ méena ts’aabi-á wí k’úwá khowa múu ts’aabi’ eeje óekuu-i’in. ³⁹ Hedá t’owa-á páadé méena kayjee dâysuwǎdá há’to méena ts’aabi-á disuwǎdá’í. Dítúuní, ‘Ná’i méena kayjee-á shánki híwó’di namuu’.”

Jesus-á kaykhanwówá thaa wá’ natsonji’

6 Wí thaa, Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná’dí’, Jesus-ádí iví kháge’nindádí wí táhtân nava i’ge dimân, hedí iví kháge’nin dáyta’k’éthe-hon, hedá inbí mandi dáyhuu’andi i’ táhtân dáyk’o’. ² Wên Pharisees-di ovâytyu’an, “Kaykhanwówá thaa haa úv’o’ waagá nakhâak’óe. Heháadan ha’wâa úvikanhon?” ³ Jesus-di ovâytyu’an, “Undá bîntunnanpí’an haa David hedá in sená’ i-ádí diji’indádí hân’oe díví’annin diháhsên dihaydi. ⁴ Jôesi Tádáví tewhá ee David nats’úndi i’ pává ee nasaa’i’ ihógi hedi ik’oe, hedá in sená’ i-ádí diji’indá wá’ ovâymagi,

‡5:35 Jesus wí’bo iví’gedi ihí’maa. I-á i’ soyingi waagi’bá namuu, hedí iví kháge’nindá i’ soyingiví k’ema’in waaginbá-á dimuu.

tobá iʔ pává Jôesi Tádágíʔ ûnwijesaa wänboʔ, hedího in owháʔdâʔmân dínk'ôe dâyk'oʔídí." ⁵ Jesus náʔin wáʔ ovâyṭuʔan: "Naa t'âhkí t'owagíʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔi dínk'ôe otúunídí háa t'owa kaykhanwówa thaa dínkodíʔin dívíʔamídí."

Kaykhanwówa thaa Jesus-di wí sen namant'aamuuʔiʔ ônehkháaʔan

⁶ Wíyá kaykhanwówa thaa nanáʔ diwe Jesus wí Hudíyoví méesateʔay ee nats'ûndi in t'owa ovâyháʔoʔ. Wí sen iví koʔdíngeđíʔin man ûnt'aamuuʔiʔ iwe náʔân. ⁷ Wên Hudíyoví khuu dâyháʔoʔindá hedá wên Pharisees-á wáʔ dikw'ó. Indi áyîngidi óemúnde tigúba kaykhanwówa thaa wí toʔwí hehkháa óemâânʔin, hedí gin iʔandáhoʔ ônt'eʔp'êede-í. ⁸ Hewänbo Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, hedí iʔ sen namant'aamuuʔiʔ óetuʔan, "Ówínúdí náä páadépiye ókáʔve." ⁹ Hedáháʔ Jesus-di ovâyṭuʔan, "Náʔin tsika wâytsikakhâymaa: Kaykhanwówa thaa wéʔi-an gínk'ôe ívíʔamídí: Ti gínkhâyʔäʔ wí toʔwí iví wówátsi áyʔaywoenʔin háa áyháyjíʔin?" ¹⁰ Hedí ibéedí wíʔinbo ovâyṁúndeʔ, hedáháʔ iʔ sen óetuʔan, "Ókhóhtää." Hedí ikhóhtäädi iví man ûnwówadi páadéđí ûnmuu waagibá ûnpóe. ¹¹ Hewänbo in dikw'óʔnin hânho diʔaydi dívítumáa hânangú Jesus dâyháʔamfʔin.

Jesus-di tăʔdí wíje senáʔ ovâydeʔman iví khägeʔnin dimúunídí

¹² Ihayháäđihkí Jôesi Tádávíʔpiye ijúusuʔan. ¹³ Nathay ihaydi iví khägeʔnin ivíʔpiye itùhkánnan, hedí in diwedí tăʔdí wíje ovâydeʔmandi náʔinbá ovâyṭuʔan, "Undá naví t'ôekhuwaʔin ímuu." Ginnân dikháwáʔ:

¹⁴⁻¹⁶ Simon (i-á Jesus-di Peter gin wáʔ óekháwäʔmági), hedá Andrew-á (i-á Simon-bí tíʔúu-á ûnmuu), hedá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, hedá wíyá wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), hedá wíyá wêe Simon-dá (i-á "Í Zealot namúʔdeʔiʔ" gin wáʔ óetuʔoʔ[¶]), Judas-á (iví táđá-á James gân ûnkháwáʔ), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekùhepkhâymaaʔi-á namuu).

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhehkháamági

¹⁷ Okú kw'áyedi t'âhkídíbo diwá, hedí Jesus nanantayedínáʔ diwe iwínú. Báyéki in óeyùhonnin i-áđi dijiʔ hedá báyéki wây-á t'owa-á wáʔ, indá diʔää Jerusalem búʔdí, hedá wíyá wáygedá Judea nantaa búgedi, hedá iʔ määp'oe p'oʔ k'áygéwin búʔ Tyre-á Sidon-dá tsowadá wáʔ diʔää. ¹⁸ Náʔin t'owa-á diʔää Jesus ônt'ôeyaanídí hedá inbí hay ovâyjáaʔamídí. Hedá in yäʔdäapíʔin p'oweaqahäđi ovâyṭ'ôephadekandoʔin wáʔ diʔäädi dihehkháapóe. ¹⁹ T'âhkí in t'owa dívíkhäädeʔ óetääge-íđí, gá wí pínán ûnpeeʔiʔdi dihaywówaʔdân.

Jesus-di in t'owa ovâyṭuʔan toʔwên dimuu dâyhíhchanmáʔve-íʔindá hedá híwóhpí dínpuuwiʔindá

²⁰ Jesus ibéedí iví khägeʔnin imúndedi ovâyṭuʔan, "Un sehkanäwó íwówájiʔin híhchan bínmáʔve-í, gá Jôesi Tádáví t'owa ímuudân. ²¹ Un náä bínhaphadendeʔin híhchan bínmáʔve-í, gá íshùhpúuwíđân. Un náä íséejíʔin híhchan bínmáʔve-í, gá híhchandi úvíp'âhkaa-íđân. ²² Naa t'âhkí t'owagíʔ oʔaypuyäʔiʔ omuudi t'owadi wovâyṭ'aydá hedá wovâyjoegimáadá hedá t'ämäge unbíʔgedi dívíhíʔmáadá

[¶]6:14-16 In Zealot t'owa-á Israel nangegiʔ dívíhânboʔ in Rome-ʔin ovâykhehpéeyé-íđí

hedá t'aywóhkannin ímuu gin wovây'tumáadá, híhchan bín'má'vé-í. ²³ Gin waagi ún'póedá íhíhchaa-í hedá úv'íhíhchanchää'nú-í, gá in t'owadi han wovây'andibo Jôesi Táđáđí bá'yékí híwó'di háäwí oe makówá wovây'mää'níđân. Wí'ún'óede-ípí ná'in t'owaví hehääwin thehtáy pahpá'indi wá' in Jôesi Táđáví tukhe'min hanbá ovây'an.

²⁴ “Hewänbo un nää íkodit'owa-muu'in t'ôephade ún'púuwí, gá undá unbí híwó'di thaa ho ún'phadedân. ²⁵ Un nää íshü'muu'in t'ôephade ún'púuwí, gá undá íhaapúuwíđân. Un nää íp'áaji'in t'ôephade ún'púuwí, gá undá íbo'aapúuwíđân hedá íséeyêení. ²⁶ T'ähkí t'owa unbí'gedi híwó dív'íhí'máadá t'ôephade ún'púuwí. Háadí? Gá ná'in t'owaví hehääwin thehtáy pahpá'in híwó'báho dív'íhée'andân in hójo'ínb'í'gedi ditú'in Jôesi Táđáví tukhe'min dimuu'in.”

Jesus-di ovây'tu'an dínkhây'ä' inbí hánmin ovâysígi-f'in

²⁷ “Hewänbo un naa dînt'ôeyande'in naadi wây'tumáa, unbí hánmin bín'sígi-í, hedá in wovây't'ay'indá híwó'dá bín'ámí. ²⁸ Jôesi Táđá bín'daa'ámí wí háäwí híwó'di ovây'ámí'in in to'wên híwóhpi' ún'púuwí'in dida'in, hedá in to'wên unbí'gedi wovây'jánákíhée'o'ingí' ovây'jüusu'ámí. ²⁹ Wí to'wíđí wéhángedí wovâyts'emaphávedí, oe wéhángedí wá' bín's'emaphavemää'ní. Wí to'wíđí unbí k'léwé'in to wovây'kê'di, unbí to wá' wovây'káyjíđí wíwínkhää'ámí. ³⁰ Wí to'wíđí wí háäwí wovây'daa'andi bín'mää'ní, hedí wí to'wíđí wí háäwí únmuu'i wovây'kê'dá, wíyá wíwíndaa'ámí. ³¹ Háa t'owadi un wovây'ámí'in ída' waagibá, hanbá bín'ámí.

³² “In to'wên wovây'sígi'indá'mân bín'sígi'dá, ti t'owa unbí'gedi ditú'úní híwó úv'í'o'in? Hedân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wá' ovâysígi to'wên in ovâysígi'in. ³³ Hedí in to'wên híwó wovây'o'ingí'đá'mân híwó bín'odá, ti t'owa unbí'gedi ditú'úní híwó úv'í'o'in? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' híwó ovây'o' in to'wên híwó in ovây'o'in. ³⁴ Hedí in to'wên wovây'wáywá'áa-f'indá'mân bín'chä'píyémädá, ti híwó úv'í'o gin t'owa ditú'úní? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' wáy-á t'aywóhkannin dáy'chä'píyémä', dínhanginnândáho háyú dív'íyémági íhaybá ovây'wáywá'áa-f'in. ³⁵ Ginnân úv'í'ámí: Uv'í hánmin bín'sígi-í, hedá híwó'dá bín'ámí. Bín'píyémää'ní háäwí, hedí í'gedi wí'úv'í'ánshaa'ámí'pí háa wíyá bín'hóení háa joe. Gin waagi úv'í'andi, wíyá shánkí híwó bín'hóení, hedí ta'gendi i' shánkí kw'áye na'ándíví ây ímuu gin t'owa ovây'keeyámí. Í'dá in to'wên dikú'daapoe'o'pí'in wänbo' in dit'aywó't'óe'in wänbo-á híwó ovây'o'. ³⁶ Únkhây'ä' t'owaví'piye íshékanäpúuwí'in, uví Táđá Jôesi uví'piye nasehkanäpoe'o waagibá.”

Jesus-di ovây'tu'an wáy-á t'owa wí'ovây't'aywó'dichänu'be-ípí

³⁷ “Ihayđá? t'owa wíwínt'aywó'dichänu'be-ípí, hedânho un wíwovây't'aywó'dichää'nú-ípíđí. Ihayđá? wí'ítú'be-ípí to'wên dimuu'in ovây'tuhchää'nú-f'in, hedânho wíwovây'tuhchää'nú-ípí. Wáy-á t'owa bín'owóejé-í hedânho wovây'owóejé-íđí. ³⁸ In t'owa háäwí bín'mää'ní, hedânho Jôesi Táadı un wá' wovây'mää'ní. Unbí t'ún wovây'p'íde waagibá ún'púuwí, hedáhá' in t'ún wovây't'á't'á'nandá wovây'wáđá'ámí shánkí bá'yékí únsadee-íđí, p'eedí

ch'a'kí únsadee-í. Wáy-á to'wèngí? bĩntaajo waagibáho wováytaayamí."

³⁹ Jesus-di ná'i háhkangí? hí' wá' ováytu'an: "Wí tsí't'aa'í-á wũnkodipí wíyá tsí't'aa'í? óepahũuwidí. Gin i'andá wí'gĩndĩbo kwi'ónú dake't'áanípí'an. ⁴⁰ Wí to'wí naháhpoe'o'í-á iví háhkandiví shánkí wínaháhpí, hewänbo ho naháhpoe ihaydá iví háhkandi waagi'ba namúuní.

⁴¹ "Heháadan i' phétá wíyá to'wíwí tsée ũnto'ondi bĩnmũnde', hedi in phé unbí tsée ũnto'onnindá wíwĩn'áyĩngi'ohpí? ⁴² Wí'ũnkodipí bĩntu'áamĩdí, 'Ókà' k'ema, há'i phétá uví tsí'dí wĩnwhahkáyjĩ, gá wèn phé uví tsí' úto'ondi híwó wí'ũnkeet'óepĩdān. Undá paa úvĩjánúmaa'in waaginbá ímuu. Páadé há'in phé unbí tsí'dí bĩnwhahke' hedānho híwó ũnkeet'óení wíyá to'wíwí tsí'dí há'in phétá bĩnwhahkáyjĩdí."

I' bay napa'i wèn bay tay iwe

⁴³ "Wèn bay tay híwó'nin deedi híwóhpi' bay wínapa'pí, hedi wèn bay tay híwóhpi'in namuu'in deedi bay híwó'di namuu'í wínapa'pí. ⁴⁴ Úhanginná háawin wèn tay namuu'in i' háäwí napayedee iwedi. Figs-á phé'yávi nawáamuu iwedi wí'óetháy'épí, hedá úuva-á wèn tsígu iwedi wí'óetháy'épí. ⁴⁵ Hedi hanbá wí to'wí híwó'di namuu'í-á híwó i'o', gá iví pí'ná khó'jé báyéki híwó'di imáadan, hedi wí to'wí híwóhpi' namuu'í-á híwóhpi' i'o', iví pí'ná khó'jé-á híwóhpi' imáadí. T'áhkí t'owa háa inbí pí'ná khó'jé dāymáa waagibá dívíhée'o'."

Wáy wèn in Jesus-ví hí' dit'oe'in ná'i hí' dāysígí'amí, wáy-á wèndá joe

⁴⁶ "Heháadan undi naa ihaydá' díkháyá'de 'Nanbí tsondi p'ó'dédí' gin, hewänbo háa naadi wáytu'an

waa wí'úvĩ'ohpí? ⁴⁷ To'wèn naví'piye dí'äädí naví hí' dit'oe'di dín'a'gindodá naadi wáythayyamí háawin dimuu'in. ⁴⁸ Indá wí sen wí tewhá ik'ũ'í waaginbá dimuu, iví tepúgí' báyéki iphoyäá hedá k'uudá itepútógi. Hedi nap'ohsõe ihaydi i' p'oe'di i' tewhá óenán, hewänbo i' sen híwó ik'ũ'ídiho i' tewhá wí'óe'á'yä'nānpi. ⁴⁹ Hewänbo in to'wèn naví hí' dit'oe'di dín'a'gindopí'indá wí sen itewhák'ũ'ídi tepúpĩdĩbo waaginbá dimuu, hedi i' p'o'k'ay nap'ohsõe ihaydi i' p'oe'di iví tewhá hānho ōnnāndí wesebo t'áhkího ōnp'onayũ."

Jesus-di wí Rome-wi sundadoví t'oe'í ōnehkháa'an

7 Ná'i t'áhkí Jesus-di in t'owa ũnt'óeyanji'in ovāyhí'bowa ihaydiho iwáygédí oe Capernaum bú'aypiye namāa. ² Iwe wí sundado p'ó'dédí' naji', i-á wí t'oe'í ũn'án hānho ida'í', hedi ná'i t'oe'í-á nahaydi chuwa k'áygé nak'óe. ³ I' sundado p'ó'dédí' Jesus-ví'gedi nat'oe ihaydi wèn Hudíyo tsonnin ovāysan Jesus óedaa'amĩdí na'äá-ídí iví t'oe'í' óehkháamāānĩdí. ⁴ Jesus naji' iwe dipówá ihaydi pín ta'gedi óekhāge'daa'an. Óetu'an, "Ná'i sundado p'ó'dédí'-á ihay híwó'di namuu ná'i i'gí' mán'amĩdí, ⁵ gá i'dá t'áhkí nanbí t'owa dīnsígí'dān, hedá nanbí bú'wi méesate'ay dīnkũ'."

⁶ Hediho Jesus indádí namāa. Owáy i' sundadoví tewhá tsowa wáy dipowamān dihayhāá i'di iví'wedi wèn k'ema'in ovāysan Jesus óejay-ídí, hedi indi Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, wíyá áyĩngi wí'úyēnípí, naa ihay híwó'di wó'muupí naví k'aygi unts'ũpĩnĩdí, ⁷ hedá wá' ochanpoe naa ihay híwó'di wó'muupí'in uví'piye wānbo omú-ídí. Naví t'oe'í dīnehkháapúuwí gin untúdí, nahekháapúuwí-ākun. ⁸ Ná'indá naa dīnhanginná, gá naa wá' háäwí díjōndi dó'a'gindodān, hedi

naadi wáy-á sundado dováytsónmáa, hedi dáy'a'gindo'. Wí sundado 'Ópûn' gin dótu'andi, i-á namää'ä, hedi wíyá wée 'Ókä've' gin dótu'andá, i-á na'ä'ä. Navi pant'oe'i 'Ha'waa ó'an' gin dótu'andi, háa otú waa i'o'." ⁹ Jesus óeháa'an ná'in nat'oedi, hedi ibeédí in t'owa únwóe'ä'in ováytu'an, "Ná'in wáytu'ami, hánhay wänbo wí to'wí báyéki wáyü ná'i sen waagi imáa'i wíðóshaapí, Israel iwe'in wänbo-á joe." ¹⁰ Hedi i' sundado p'ó'dédf'ví tewhá iwepiye in iví k'aygi'in di'ä'ä'in diwáymää, hedi i' t'oe'i nawówadi óeshaa.

Jesus-di wí e'nú óewáywówápaa

¹¹ Wí háyü thaa naphade ihaydi Jesus wí bú'ay Nain gin dáytu'o' iwepiye namää. Iví khäge'nindá hedá wáy-á báyéki t'owa-á i-ádfbá dimää. ¹² Ee bú' tehpaá phódi tsowa dimän dihayhá wí e'nú nachuu'i' óekhähkugihon. I' e'nú nachuu'i-á wí kweeví wéeda' ay ún'ándi' únmuu, hedi i' kweeví sedó wá' ho únchuu. Báyéki i' bú'in t'owa i' jíyá-ádfí diji'. ¹³ Nanbí Sedó Jesus-di i' kwee óemú' ihaydi iví'piye nasehkanápoe, hedi óetu'an, "Wívisihtä-ípi'." ¹⁴ Hedi ihádfídi i' peníphébay itäge, hedi in dáyhonnin díwíwóyí', hedi Jesus natú, "E'nú, óshaa." ¹⁵ Hedi i' nachuu'i' idaygisógedi únhi'paa, hedi Jesus-di i' jíyá óetu'an, "Nää uví e'nú ú'án." ¹⁶ T'ähkídfbo dikhunwóeda'poe, hedi Jôesi Tádfá kw'áayébo' óemáa. Dítú, "Wí Jôesi Tádfávi tukhe'bi hay'i na'ä'ä na'indádfí nachanídí, Jôesi Tádfá-á na'ä'ä iví t'owa ikhäge'namídfí." ¹⁷ In Hudíyoví nange t'ähki hedá i' nange búu k'uwakí nakw'ó'di-á in t'owa háa Jesus i'annin dit'oe.

John i' p'ó'p'oeandí'di Jesus óetsika'yan to'wí namuu'in

¹⁸ John i p'ó'p'oeandívi khäge'nindi John óetu'an ná'i háäwí t'ähki napoe i'gedi. ¹⁹ Hedi John-di wíje iví khäge'nin ovántuhkännan, hedi Nanbí Sedó Jesus-ví'piye ovánsan óetu'amídfí, "Hán'oe dítú' wí to'wí Jôesi Tádfádfí dínsankhâymaa'in. Ti ɥ-án i' únmuu, háa wíyá to'wí áynuuwá-í?" ²⁰ Jesus naji' iwe dapówa ihaydi óetu'an, "John i' p'ó'p'oeandí'di na'in dísan uví'piye wén háawén wítsika'yamídfí," hedáhá' John-bí tsika óetsika'yan. ²¹ Dapówa ihayhádfbá Jesus-di in t'owa t'ámäge dihay'in hehkháa ovâyma', hedá yä'dáapí'in p'oewáahâ-á in ovâymaa'inbí'wedí ovâykhehpiyende', hedá ditsi't'aamuu'indá inbí keetandá ovâyma'. ²² Hediho Jesus-di ovántu'an, "Jaho báwáypûn hedi John dântu'ä'ami háa dânmú' hedá dat'oe waagibá. In tsí't'aa'in inbí keetan dáywáyhónde', in ditsi'dee'ipí'indá ditsi'dee, in diphéetaymuu'indá diwówa', di'ojet'aamuu'indá dit'oe'o, in dichuu'indá diwáywówápoe'o, hedá Jôesi Tádfávi híwó'di tundá in sehkanáwó diwówáji'in ováy't'oe'o." ²³ I' to'wí iví wáyü naví'piye' wí'únhándepí'-á híhchan imá've-í."

Jesus híwó ihée'o' John i' p'ó'p'oeandí'gedí

²⁴ In John-bí'wedí da'ä'ä'in dawáymää ihaydi Jesus-di in báyéki t'owa i-ádfí diji'in ováysika'yan, "Ahkónupíye John í't'oe-ídfí imää ihaydi, háä-an í'ân bînmúni'in? Ti wí to'wí wén poesú waagibá wáadi óepheðemáa'i'? ²⁵ Hedi hangí' wí'imáapídfí, háä-an handi bînmúunídfí imää? Ti wí to'wí kodit'owa waagi na'aamuu'i'? Ti wí'únhanginnáhpí'an iowápoe'o, hedá Jôesi Tádfán sa'wó'gí díví'awende'indá hedá háäwí t'ähki

dâymaa'indá tsonninbí tewhá he'endi eeje dithaa. ²⁶ Hedi wí to'wí gi'bi' ípuwämäpídí hää-an handi ípuwämää? Ti wí Jôesi Tádáví tukhe'bi gáhân? Naadi wáytu'âamí John-dá wí Jôesi Tádáví tukhe'bi namuu-ákun, hewänbo shánkí wänbo namuu. ²⁷ John-nänkun namuu i' t'òekhuwa'i Jôesi Tádáví ta'nin diwe iví'gedi nata'muu'i'. Jôesi Tádáví i' to'wí òesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí òehí'máadí òetu'an, Ót'òeyan, naadi wí naví t'òekhuwa'i' uví páadé wínsankhâymaa.

I'dân in p'òe wônkhây'amí unpówápídíbo'."

²⁸ Hedáhá? Jesus natú, "Naadi wáy-tumáa, to'wí wänbo náa oepáa k'ay-di náa puwahay na'aypuyä'i John-bí shánkí kw'áye wínamuupí. Hewänbo náa phaapiyedi in to'wên Jôesi Tádáví tun t'owa ovây't'òe'o'indáho John-bí shánkí kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupí'in waagin dimuu.

²⁹ "Hedi in tax phahsannindádí hedá wáy-á báyéki t'owa-ádí John ònt'òeyan, hedi John-di ovây'p'ó'p'oe'an. Gin dívi'andá dáykeeyan díwíwâyunde'in Jôesi Tádá-á híwó i'o'in. ³⁰ Hewänbo in Pharisees-á hedá in Hudíyoví khuu dáyhá'o'indá wídihíjepí John-di ovây'p'ó'p'oe'amídí, hediho gindidi dáykeeyan dáyjoegi'annin háa Jôesi Tádá nada' waa ingí' ovây'amí'in.

³¹ "Hännan otúuní ná'in náa diwówáji'in t'owaví'gedi? Háawin t'owa-an dimuu? Hää waagi'innan dimuu? ³² Gá áyyäa dimuu búu pinge dikw'ó'nin waagi'innân dimuu, wáy wëndi in wé'gen ovây'tuwínúndedi, 'Wâykhóht-saakha'púwhää'andi wí'úvíjádéndepí, hedá wáypeníkha'wandá wí'úvísíhtäädépí.' ³³ Ginnân otunda? John i' p'ó'p'oe'kandi napówa ihaydi ihaadá'an hedá wí'iméenasuwäpí, hediho un ítú, 'Wí yä'däapí'

p'oweahâadi óemáa.' ³⁴ Hewänbo naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' wé'gen t'owa-ádí dáyhúujo hedá dósuwände', hediho ítú, 'Binmú'dí, i-á nahä't'aa, hedá suwäto'i-ân namuu, hedá hä'in tax phahsannindádí in wé'gen t'aywóhkannindádí inbí k'ema dínmuu.' ³⁵ Hebo tobá gin ítú' wänbo', in to'wên Jôesi Tádáví hangintan ovây'mági'indá ditú', 'Ta'gendi Jôesi Tádá báyéki ihangintanmáa'."

Wí kwee t'aywóhkandi namuu'i Jesus-ví ân deedi ikä'p'oe'äyü

³⁶ Wí Pharisee Simon gin nakhäwä'i'di Jesus óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá iwepiye namäadi ihúúsóge. ³⁷ Ee bú'ba wí kwee t'aywóhkandi namuu'i nathaa. Ná'i kwee-á Jesus i' Pharisee-ví'we ihúujo'in ûnhanginpóe ihaydi iwepiye namäa. Wên ts'ä'in p'onbay'ay sa'wó nasundi kä'p'oe ûnku'unnin i-ádí iho'. ³⁸ Jesus-ví ân nú' idége'disóge, hedi isíhtäädé'. Iví tsí'p'oe Jesus-ví ân deedi ûnjemuði iví whândi ònt'awe, hedi óe'ân'p'ohtsä', hedi i' kä'p'oe sa'wó nasundidá ân deedá òn'ewedáhá' óe'äyü. ³⁹ I' Pharisee Jesus óehúutu'andi' ná'i imú' ihaydi i'ánshaamáa, "Ná'i sen ta'gendi Jôesi Tádáví tukhe'bi namuudáho', ûnhanginnáaníwân ná'i kwee óetägende'iví'gedi to'wí hedá háawi namuu'in, i-á t'aywóhkandi namuudi."

⁴⁰ Jesus-di Simon óetu'an, "Naa ü-ádí ohí'da'." Simon-di Jesus óetu'an, "Hedáho hähkandi', hää-an naa dítu'amí'in unda'?" ⁴¹ Jesus-di ginnân óetu'an: "Wíje senä' wí chä' píyépä'i sen dachä'phaamuu. I' wêe p'ánán tägintä (500) kwák'u ts'ä'i naphaamuu, hedi i' wêe-á p'ánántä-á (50). ⁴² Hewänbo wídánkodipí dänwá'aa-ídí, hediho wí'gindí i' daphaamuu'i'di ovân'owójé. Wé'idan in wíje senä' diwedi shánkí

óesígí? Hân u-á un'ánde?" 43 Simon-di Jesus óetu'an, "Gá i' shánkí báyéki òn'owójé'i'dân shánkí óesígí, gin naa o'ánde?" "Ta'ge untú" gin Jesus-di óetu'an. 44 Hedi Jesus íbéedí i' kwee óemúnde, hedi Simon óetu'an, "Ti ná'i kwee nâamúnde"? Naa uví k'aygi ots'úndi u'dá wí p'oe wânbo wídímáagipí naa dáy'an'owéedi-ídi, hewânbo i'dá iví tsí'p'oedi dí'ánp'oe'an, hedá iví whándá dí'p'oepídi. 45 U'dá wídíp'ohtsáäpí uví k'aygi dí'sígí'amídi, hewânbo i'dá ots'ún waagibo dí'ánp'ohtsádi wí'iwóyí'pí. 46 U'dá wídíp'óhka'anpí dínkeeyamídi uví k'aygi dí'héegí'annin, hewânbo i'dá há'i ka'p'oe sa'wó nasundi' naví ân deedi dí'äyü. 47 Hediho wítü'äamí, ná'i kwee-á iví báyéki sígí únmuudi ikeejo' báyéki t'aywó'di ún'owó'jennin, hewânbo wí to'wí na'ádedi híncháäda' ún'owó'jennin, i-á híncháäda' sígí imáa." 48 Hedáhá' Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví t'aywó'di-á ú'owó'jen." 49 Wây-á i-ádi dívíhúujo'in díví'ánshaamáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Natú' t'aywó'di i'owójénde wá?" 50 Hewânbo Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví wäyü úmuudiho wón'owójé. Ánshaaginpídi'bo' ópün."

Wên kwiýä'di Jesus óeyuuhon

8 Iwedi wí háyü thaa iwe Jesus báyéki bú'ây eejepiye namää, hedi i' híwó'di tun ovây't'òekanhon háa Jòesi Táda nakhâmmuu waa t'owa ovâysíghónídi. Iví tá'di wíje (12) khäge'nin wá' i-ádi'ba diji'. 2-3 Wên kwiýä' wá' Jesus-ádi diji', indá Mary-á, Joanna-á hedá Susanna-á dimuu. Ná'in kwiýä' dihaywân hedá yä'dâapí'in p'owäqahäädá óemáawân, hewânbo Jesus-di hekháa ovây'mägi. Mary-á t'owadi óekháyä'de' "Magdala bú'wi kwee" gin, hedá Jesus-di tsédi diji'in yä'dâapí'in p'owäqahäa ivíwedi ónkhepiye. Joanna-ví sedó Chuza-á i'

nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe ihäwí'âyí'do'. Wây-á báyéki kwiýä' wá' Jesus-ádi iví khäge'nindádi dimän, hedi i' hääwí ná'in kwiýä' dínkw'ó'di Jesus-á iví khäge'nindá diyämu.

Jesus-di wên háhkangí'in ó'gédi ko'ji i'gedi in t'owa ovâyü't'an

4 T'owa báyéki bú'ây eejedi Jesus-ví'piye dimää, hedi báyéki dit'owawé'gepoe ihaydi Jesus-di ná'in háhkangí'in ó'gédi ovâyü't'an: 5 "Wí ko'jikwo'i namää iví ko'ji wóegé, hedi ee nava i'ge iko'jiwáde. Wáy wí ko'ji in p'òe'ay nava pínu nak'oe i'ge najemu, hedi t'owa diphademändi i' ko'ji kw'áayé díví'ahsaa, hedi tsíde dívishunwávedi i' ko'ji dâyk'oe. 6 Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedi natsijópúpoe wânbo wína'omúnáhpídi nat'aa. 7 Wíyá ko'ji-á wäá'i phé'yävi jáa-á najemu, hedi i' phé'yävi nasòedi óe'ánhógi. 8 Hewânbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan deedá najemu, hedi tágintä (100) ma'kw'anukí shánkí napaa." Gin Jesus-di ovâyü't'an hedáhá' kay'indi natü, "To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó dívít'òeyaaní'in dínkhây'ä'."

9 Jesus-ví khäge'nindi óetsika'yan hân ná'in ó'gédi natunda'in. 10 Hedi Jesus-di ovâyü't'an, "Jòesi Táda' wovây'mägi ika'póewídi hádi'ídi i'di náa t'owa ovâysíghónde' i'gedi, hewânbo in wé'gendá dovây'há'odi ó'gédi'da' dovây'tumáa, hedânho wídika'póewípídi. Jòesi Táda'ví ta'nin diwe ginnân inbí'gedi nata'muu:

Tobáháa dâymúnde wânbo wídínkeepoe'opí, hedá dit'oe'o wânbo wídika'póya'pí.

Jesus-di i' ko'ji i'gedi ovâythayyan

11 "Ná'i hí' i' ko'ji i'gedi ginnân natunda': I' ko'ji-á Jòesi Táda'ví tun waagi'bá namuu. 12 Wáy wên t'owa i' nan nava pínu nap'òe'aymân

ni⁷ge nakâymuu⁷i waaginbá dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oe, hewânbo Penísendi na²äädí i⁷ tun inbí pí⁷ná khó⁷jédí ovâywhahónde⁷, hedího wídíwíwâyundepídí há⁷to ovây⁷aywoení. ¹³Wây-á t'owa-á i⁷ nan nak'uuná⁷di waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oedi híhchandi dâysígi⁷o⁷, hewânbo wídípúumuupí waagibá dimuu. Hây tãhkídá⁷ dívíwâyunde⁷, hewânbo ovâytayinde⁷ ihaydá wíyá wídíwíwâyundepí. ¹⁴Wây-á t'owa-á i⁷ wãá⁷i phé⁷yãvi nasaa⁷i nan iwáygé wí ko⁷ji najemu⁷i waagi⁷bá-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oe, hewânbo báyéki háäwí náä oepáa k'aydiwidi ovây⁷áyîngimã⁷, dikodit'owamúuní⁷indá dida⁷, hedá háa dihihchanpúuwí i⁷gedidá⁷ díví⁷ánshaa⁷o⁷. Hedânho hanbá dínpo⁷e o⁷ i⁷ ko⁷ji óe⁷ánhógi⁷i waagibá, inbí⁷wedi háäbo wínapayedee⁷ipí waagibá napoe⁷o. ¹⁵Hewânbo wây-á t'owa-á i⁷ híwó⁷di nan iwáygé wí ko⁷ji najemu⁷i waagi⁷bá-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oedi pín ta⁷gedi inbí pí⁷ná khó⁷jé dâyhónde⁷, hedá híwó⁷nin ánskaa⁷in dimuudi wídâyjoe⁷opí, hedí dívíyãä⁷odibo híwó⁷di háäwí díví⁷o⁷.”

Jesus-di wên phakó i⁷gedi ovây⁷tu⁷an

¹⁶“To⁷wí wânbo wên phakó iko⁷ankídí wí sã⁷wédí wí⁷ikaajopí háa whohte pho⁷ wí⁷itoe⁷ópí. Hewânbo wên phakóbay iwân ikée⁷i, hedânho to⁷wí íve nats'úndi i⁷ ko ímúunídí. ¹⁷Hedí hanbá háäwí t'ãhkí náä nakaamuu⁷i-áho owáy háä⁷dibo nakeepúuwí, hedá háäwí náä naka⁷powamuupí⁷-áho owáy háä⁷dibo nathaypúuwí naka⁷powapúuwídí. ¹⁸Hedânho áyîngidi naví hí⁷ dînt'ôeyanbe. To⁷wí it'ôeyandedi naví hí⁷ dínka⁷póya⁷di-á shánkí wânbo óeka⁷powamãäní. Hewânbo to⁷wí naka⁷póya⁷pí⁷-á, tobá naka⁷póya⁷ gin na⁷ánde wânbo⁷, i

híyãä ho naka⁷pówá⁷i⁷ ónkaayámí” gin Jesus-di ovây⁷tu⁷an.

Jesus-ví jíyá-á tí⁷úuwindá únpówá

¹⁹Jesus-ví jíyá-ádi íví tí⁷úuwindádi ee Jesus na⁷án diwepiye dimää, hewânbo báyéki dit'owajidi wídínkodipí íví tsowa dívíhãädi-ídi. ²⁰To⁷wídí Jesus óetu⁷an, “Uví jíyá-ádi uví tí⁷úuwindádi oe já⁷wé diwin hedí wóemúuní⁷in dida⁷.” ²¹Jesus-di in t'owa ovây⁷tu⁷an, “In to⁷wên Jôesi Tádávi tun dâyt'ôeyandedi dâya⁷a⁷gindo⁷innânho naví jíyá-á naví tí⁷úuwindá dínmuu.”

Jesus i⁷ wãä hãnda⁷ i⁷an

²²Wí thaa Jesus-ádi íví khãge⁷nindádi wí kophé iwe dívítógi, hedí Jesus-di ovây⁷tu⁷an, “Jaho oe p'oe⁷kwí⁷ p'ánãpiye gimú-í.” Hedího iwepiye dimää. ²³Wa⁷ p'oe iwéngé dimän dihayhãä Jesus najókhã. Ihaydíbá wí wãä hãnho kay⁷i⁷ i⁷ p'oe⁷kwíngé napówá, hedí hãnho nap'oe⁷t'úkhúpoe⁷odi inbí kophé dín⁷p'ohkuudee hedí ovây⁷ugekhây⁷an. ²⁴Jesus nak'oe iwepiye dimäädi óejóhsan, hedí óetu⁷an, “Nanbí tsondi⁷, díp'ot'akhanukhây⁷o⁷.” Hedí Jesus ishaadi kay⁷indi i⁷ wãä-á i he⁷endi p'oe⁷t'úkhú-á ovânheé⁷an, hedí i⁷ wãä nawóyí⁷dee, i⁷ p'oe-á nahángípoe. ²⁵Ihaydá íví khãge⁷nin itu⁷an, “Heháadan wâyupí⁷in ímuu?” In khãge⁷nindá dikhunwóeda⁷dá ovâyhãa⁷an, hedí dívípítumãa, “Hãawi sennan ná⁷i namuu? Wãä-á p'oe-á wânbo ijón⁷di óe⁷a⁷gindo⁷.”

Jesus-di báyéki yã⁷dãapí⁷in p'oe⁷wãahã wí senbí⁷wedi ovây⁷khehiye

²⁶Oe p'oe⁷kwí⁷ p'ánã ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy hánã p'oe⁷kwí⁷ p'ánãdá Galilee-á naná. ²⁷Jesus owáy nange wáypiye i⁷ kophé iwedi nawá⁷ dihaydi, wí sen i⁷ bú⁷wi namuu⁷i

na²ää óejay-ídí. Ná²i sendá yä²däapí²in p'owəḡahāḡadi óemáa, hedá báyéki pəḡyo aapíḡibo² ijíyende², hedi tewhá ee wínathaapi, hewänbo t'owápho eejän nathaa, dāypeníkhä²kw'óe²ó iwe. ²⁸⁻²⁹I² yä²däapí² p'owəḡahāḡadi i² sen háýänbo óekaygi²an i²amíḡí háa i² yä²däapí² p'owəḡahāḡa nada² waagi, hedi tobáhāa t'owadi i² sen wí pan waagibá kadénadi óemanwhi²o hedá óekwāḡk'ukhúwhi²o wänbo², ihayḡa² iwhi²ts'á²di nama²p'ānde², hedá i² yä²däapí² p'owəḡahāḡadi oe ahkónupiye óeshavekando². Jesus-di i² yä²däapí² p'owəḡahāḡa óejôn i² senbí²wedi napee-íḡí, hedi i² sendi Jesus óemú²di iví páadépiye idége²disóge hedi ituwínú, “Heháadan ṽ²di ánpí wíḡí²ohpí Jesus, ṽ Jōesi Táḡá i² shánki kw'áye na²ándiví ay unmuu²? Naadi kay²indi wída²máa, wíḡí²óephadekannamíḡí.” ³⁰Jesus-di óetsika²yan, “Hän unkháwá².” Hedi natú, “Gá ‘Báyéki’ gān.” Gin natú gá báyéki yä²däapí²in p'owəḡahāḡadi óemáadān. ³¹In yä²däapí²in p'owəḡahāḡadi Jesus kay²indi óedaa²an oe péyégepiye wí²ovāysaaníḡí. ³²Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyéki pehtsude dihúuji². In yä²däapí²in p'owəḡahāḡadi Jesus kay²indi óedaa²an ovāymāáníḡí in pehtsudeví tú² eee dívíḡōeníḡí, hediho ovāymāgi. ³³In yä²däapí²in p'owəḡahāḡa i² senbí²wedi dipeedi in pehtsudeví²ye dívíḡōgi, hedi in báyéki pehtsude i² okú wáhkí oe áagépiye díví²āāwāve, hedi i² p'oeḡwí² diwe diwāndi dívíḡot'ahānú.

³⁴In pehtsude áyí²nin háa napóe²in dāymú²di dijān, hedi iwáy bú² hedá bú²ḡí já²wé-á i²gedi dāyt'óeho², ³⁵hediho in t'owa dimāā dāymúuníḡí. Oe Jesus na²án diwe dipówá ihayḡá i² sen iví²wedi in yä²däapí²in p'owəḡahāḡa ovāykhēpiye² i² Jesus-ví ān nú² na²ándí dāyshaā. Nāā-á na²aamuu hedá iví hangintandá imāā. Óemú² ihayḡi dikhunwōeda²póe. ³⁶Hedi in

t'owa háa napóe²in dāymú²indi in wé²gen dipówá²in ovāytú²an háḡíḡí i² sen ōnehkhāā²annin. ³⁷Hedi in Gerasene-win t'owa hedá in tsowa dithaa²indá dikhunwōeda²ḡi Jesus óedaa²an inbí nangedi ijāatāā-íḡí. Hediho i² kophé iwe itógi p'ó² p'ānāpiye nawáymú-íḡí. ³⁸I² sen in yä²däapí²in p'owəḡahāḡa iví²wedi ōnjāā²andí²ḡi Jesus pín ta²gedi óedaa²an, “Naa ṽ-áḡí dípunmāā.” Hewänbo Jesus-di óepunḡōndi óetú²an, ³⁹“Uví²piye ópūn, t'āhkí háa Jōesi Táḡáḡí ṽgi² wōn²annin ovāyt'óe²amí.” Hediho namāādi to²wēn t'āhkí ee bú² ovāytú²an háa Jesus-di igí² ōn²annin.

**Jesus-di wí kwee ūn²ūnp'oepee²i²
ōnehkhāā²an, hedá wí a²yú
nachuu²i-á óewówāpaa**

⁴⁰Jesus oe p'oeḡwí² p'ānādi nawáy²āā, hedi napówá ihayḡi báyéki t'owa óetsíkhā²māā²indi óesíḡí². ⁴¹Wí sen Jairus gin nakháwá²i na²āā, i-á in Hudíyoví méesate²aywi p'ó²déḡí² namuu, hedi Jesus-ví páadépiye idége²disógedi pín ta²gedi Jesus óedaa²an iví tewhá ipiye namú-íḡí. ⁴²Iví wēe a²yú ūn²āndi² ūnchuwamāā²ā. I² a²yú-á maḡi tā²ḡi wíje (12) pəḡyo²i namuu.

Jesus i² táḡá-áḡí namāādi in t'owa iví nú² dívíḡt'ā²t'ā²bóedíḡmāā. ⁴³Wí kwee wá² ūnwóemān, i-á nap'óehayḡi tā²ḡi wíje (12) pəḡyo iví ūnp'oe wí²ūnwóyí²dee²ipí, hedi to²wí wänbo wí²ūnkodíḡi ōnehkhāā²amíḡí. ⁴⁴Nā²i kwee-á Jesus-ví tí²ūpḡa²gedi na²āādi iví k'éwé²in to² k'áygéḡí ōntāge, hedi wesebo iví ūnp'oe ūnwóyí²dee. ⁴⁵Jesus natsikapóe, “To²ḡan naa díḡāge?” Hewänbo t'āhkí díḡú, “Naa-á joe.” Hedá Peter-dá óetú²an, “Hāhkandi², báyéki t'owa dijíḡi nāā ṽví nú²piye dívíkhāḡimā²ḡí wóet'ā²t'ā²chānumāā.” ⁴⁶Hewänbo Jesus natú, “To²wíḡáho

dítäge-ákun. Naa dínhanginná hehkháa pínán navi'wedi dínpee'in." ⁴⁷ I' kwee náä ûnhanginná há'to ikaamá've-i'in, hediho nathathapóedi na'äädi Jesus-ví páadépiye idége'disóge, hedi in t'owavi páadépiyebo ithayyan háadi Jesus óetäge'in hedá háa wesebo-á nahewówa'indá. ⁴⁸ Jesus-di óetu'an, "Naví ay, uví wäyu úmuudi unhewówa. Ánshaaginpidíbo'ópün."

⁴⁹ Wa'di ihí'máa ihaydibo wí to'wí i' méesatewi p'ó'dédí'ví tewhá iwedí napówa hedi natú, "Jairus, uví ayúkáy ho úchuu. I' háhkandi' ánpí ó'an." ⁵⁰ Hewänbo Jesus ná'i nat'oe di Jairus óetu'an, "Wí'unkhunwóeda'ípi. Biwänpiwäyü-i-á nawóewa-i'in hediho nawóewa-i-ákun." ⁵¹ I tewhá ee dipówa ihaydi Peter-á John-dá James-á hedá i ayúkáyví tádá-ádi jiyá-ádi Jesus-di oväytsudemägi, wíyá to'wí wänbo-á joe. ⁵² I' ayúkáy nachuudi t'ähkídi'bo dívísíhtuwínúndedá dívípíhkhúmah-púude', hewänbo Jesus-di oväytü'an, "Wí'úvisíhtä-ípi. Wínachumuupí, nawänpijókha'wä'óe-á." ⁵³ Indi ónwänpip'áhkaa, dínhanginnándi i' ayúkáy-á ho nachuu'in. ⁵⁴ Hewänbo Jesus-di iví man ónyä'di kaygi óetu'an, "Óshaa ayúkáy." ⁵⁵ I ayúkáy nawáywówápóe, hedi wesebo ishaa, hedi Jesus-di oväytü'an, "Wí hääwí binmää ik'o'ídi." ⁵⁶ I' tádá-á i' jiyá-á hânho ovânháa'an, hewänbo Jesus-di ovânkhâk'ú' to'wí wänbo wíđánhangin'annamípi'in háa napóe'in.

Jesus iví tä'di wíje (12) khäge'nin isan iví t'oe díví'amídi

9 Jesus iví tä'di wíje (12) khäge'nin iwé'ge'andi pínán oväymägi hedá oväyk'ú' in yä'dâapi'in p'oe'wäqähâ t'owavi'wedi oväykehpeeyé-ídi, hedá inbí hay-á oväyjâa'amídi. ² Hedáhá' oväypunjon in t'owa oväytü'amídi Jôesi Táđávi'piye dívímää'nídi, hedá

oväyhehkháa'amídi. ³ Oväytü'an, "Hääwí wänbo wíwínhúuwípi ímándi, wên uduphé wänbo joe, háa wí múu bínhääwíkuu-ígi', háa wí koegi', háa wí chä', háa wáy-á wéhpêe to wänbo wíwínhúuwípi. ⁴ Wí tewhá iwe woväysígi'an deebó úwíwóyí'ni, wíyá wäypiye ímää píhay. ⁵ Hewänbo wáyge wíwoväysígi'anpí'we, iwedí ípeemän dihaydi unbí anto iwedí bínna'jeepêedi-í in t'owa dínhanginnánídi híwó wíđíví'anpí'in" gin Jesus-di oväytü'an. ⁶ Hediho iví khäge'nin iwedí dímmädi i' bú'ây i'ge t'ähkí dívítsi'hon. Jôesi Táđávi híwó'di tun in t'owa oväyt'óekanhon, hedá in dihaymuu'indá hehkháa oväypähon.

I' tsondi Herod Jesus-ví'gedi nat'oe

⁷ Herod i' Galilee nangewi tsondi namuu'i háa napuwamännin ûnhanginpóe, hedi wí'ûnhanginnáhpí háa ná'i hääwí i'gedi i'ánshaa'amí'in, gá wáy wên t'owa Jesus-ví'gedi ditü'dân i-á John i' p'ó'p'oe'kandi namuu nawáywówápóe'i', ⁸ hedá wáy-á ditü' Elijah nawáykeepóe'in, hedá wá' wáy-á ditü' wénä wí in Jôesi Táđávi hán'oe'in tukhe'min nawáywówápóe'in. ⁹ Herod natú, "Naa otsonpóe John i' p'ó'p'oe'kandi óek'é'ts'âa-i'in. To-angú ná'i sen namuu, iví'gedi ná'i hääwí ot'oe'o'i'?" Hediho ikhääde Jesus óemúun'in.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5,000) sená'dá in wé'gen t'owa-á oväyhúujôn

¹⁰ Jesus-ví t'óekhuwa'in diwäypówa ihaydi Jesus óet'óe'an háa díví'annin t'ähkí. Hedi oe Bethsaida bú'aypiye i-ádi oväyho' wí'bo dikwonídi. ¹¹ Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wäypiye namää'in, hediho t'ähkídi'bo ûnwóemää. I'dá t'ähkí oväysígi'an, hedi oväyhée'an háa Jôesi Táđá nakhäyumu

waa t'owa ovâysíghóenídí í'gedi, hedá in to'wên dínhekháatáy'indá hehkháa-á ovây mági.

¹² Nakinmân dihaydi iví tǎ'di wíje (12) khǎge'nin iví'piye ún'ǎǎdi óetǔ'an, "Nǎ'in t'owa ovâypunjônbe í' bú'âypiye hedá nava hǎǎ tsowa nanân deejepiyá, wáyge dívíwho'kw'óení'in dâynuuwǎ-ídí hedá dâukoegi'hóenídá, gá nǎáwá ahkondǎ' nanândân."

¹³ Hewânbo Jesus-di ovây tǔ'an, "Undânho bínhúujóení." Indi óetǔ'an, "Na'indá p'ánú pává'âyda' hedá wíje pa'âyda'ba áymáa. T'ǎhki ná'in t'owagi' wígínkoegi'saapi, âykoegi'kumädida'mânho'." Gin ditǔ gá in senǎ'dǎ'dibo p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijidân. ¹⁴ Jesus-di ovây tǔ'an, "Bintǔ'an in t'owa p'ánân tǎgin (50's) dívíwé'ge'amí hedá hǎǎ nangá dívíkw'óení." ¹⁵ Hediho iví khǎge'nin háa ovây tǔ'an waagi díví'andi t'ǎhki in t'owa dívíkw'óení gin ovây tǔ'an. ¹⁶ Hedi Jesus í' p'ánú pává-á hedá in wíje paa-á ihógi, hedi makówápiye ibéedí ikú'daa'andi í' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khǎge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídí. ¹⁷ T'ǎhki in t'owa dívíhúuyandi dívíshǔ'an, hedi in khǎge'nin tǎ'di wíje (12) t'un p'éedí í' naphadé'i koegi' dâywé'ge'an.

Peter natǔ to'wí Jesus ta'gendi namuu'in

¹⁸ Wí thaa Jesus wí'bo íjũuso'o'. Iví khǎge'nin iwây tsowa diji', hedi ovâytsika'yan, "To-an naa omuu gân ná'in t'owa ditǔ'?" ¹⁹ Indi óetǔ'an, "Wên ditǔ' John í' p'ó'p'oekandi-ân unmuu. Wây-á wëndá ditǔ' Elijah-ân unmuu, hedá wa'di wáy wëndá ditǔ' wí Jôesi Tádávi hǎn'oe'i tukhe'bi

nawáywówápóe'i-ân unmuu." ²⁰ Hedi ovâytsika'yan, "Hedi undá, to-á naa-á omuu gân í'ánde'?" Peter-di óetǔ'an, "Gá í' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'í' t'owa ovây'aywoenídí, i-ân unmuu." ²¹ Hedi kay'indi ovâykhâk'ú' wíyá to'wí wânbo wídâyhangin'annamípidí to'wí namuu'in, ²² hedá wá' ovây tǔ'an, "Naa t'owa t'ǎhkígí' o'aypuyǎ'i ta'gendi báyéki dont'ôephadekhâymaa. In Hudíyo tsonnin hedá in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhǎ'o'indá naa díjoegikhâymaa. Díkhe'khâymaa, hewânbo iwedi poje thaa iwe owáywówápuwagi'o'."

Háa t'owa dínkhây'ǎ' díví'amí'in Jesus óeyũhúuwí'in dida'di

²³ Hedáhá' t'ǎhki in t'owa ovây tǔ'an, "To'wên naa-ádi dikǎ'ǎǎda'indá wídínkhây'ǎhpi háa diwânpidá' waagi díví'amí'in, hewânbo hǎǎdi wânbo t'ǎhki inbí phé'win dâyhúuwí, hedá naa-á díyũhúuwí. ²⁴ To'wên inbí wówátsi dâywânpi'aywoení'in didin hedá in owha' p'ó'dédí'indá inbí wówátsi dipedeegi'o. Hewânbo to'wên naagi' inbí wówátsi dívimági'in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ²⁵ Tobá wí to'wí hǎǎwí t'ǎhki náá oepáa k'aydi nakw'ó'di ihógi wânbo', iví wówátsi ipedee'andi tuhchǎnu iwân napówádá wé'innan wên híwó ná'i hǎǎwídi óekhâymaa? ²⁶ Naa t'ǎhki t'owagi' o'aypuyǎ'i sa'wó'di kohthay wógege owáy'ǎ'. Ná'in kohthay-á naví-ádi naví Tádávi-ádi in yǎ'dâa'in makówáwin t'ôepǎ'ǎ'inbí-ádi gínmuu. Hedi to'wên náa naa díwôeda'in hedá naví háhkan dínwôeda'indá, owáy naa owáy'ǎ' ihaydi naadi wá' in dovâywôeda'í. ²⁷ Ta'gendi wây tũmáa, naa tsondi omuu'in bínpuwǎkhâymaa, hedi ná'in

§§9:23 Ná'in natunda', dikhây múuní dâyt'ôephaadé-ídí, Jesus in phé'win deedi it'ôephade waagibá.

napúuwí waʔdi wáy wên náwe fjiʔin íhánpíḍíboʔ.”

Jesus háa ûnchaa waa ûnʔegópóe

²⁸ Wí jáadi naphade ihaydi, Jesus-di t'áhkí náʔi ovâyṭṭʔan diwedi, Peter-á James-á John-dá oe p'in kw'áyepiye i-áḍí ovâyhoʔ ijúusuʔamíḍí. ²⁹ Hedi iwáyge ijúusuʔoʔ ihaydi iví ts'ay háa ûnchaaʔin piháa ûnkeepóe, hedi iví aa t'áhkí ts'áḍi ots'áʔiʔ ûnpóe. ³⁰⁻³¹ Tsíkhagipí wíje senáʔ kohthay jáadidi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á damuu, hedi Jesus-áḍí dánhíʔmáa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagiʔo iʔgedi, Jôesi Tádá iʔánshaamági waagi. ³² Peter-áḍí in wéʔgendáḍá téegindi dijókhaṭwákw'ó, hewänbo dijósaʔwo, hedi Jesus iʔ kohthay jáadidi dâymûʔ, in wíje senáʔ i-áḍí dawinnindáḍí. ³³ In wíje senáʔ Jesus-víʔwedi dânjâakhâyamáawän, hedi Peter-di óetṭʔan, “Háhkandiʔ, híwó namuu náwe gijiʔin. Jaho poje óhkhunteʔây áykw'óení, wêe ugíʔ, wíyá Moses-gíʔ-á, hedá wíyá Elijah-gíʔ-á.” Hewänbo iʔánshaaʔanpíḍíbo natuḥpee.

³⁴ Gin natú ihayḍíbo wí okhúwá napówáḍí ovâyʔóhkhunnan, hedi iʔ okhúwáḍí ovâyʔánhógidi dikhunwóedaʔpóe. ³⁵ Hedi náʔi tun okhúwá jáadidi napee: “Náʔi-ân naví ay dínmuu, i-ân dódeʔman. Iʔ bînt'óeyaaní.” ³⁶ Iʔ tun nahán dihaydi, Jesus wíʔbo najiʔ iví khägeʔnindáḍí. Náʔin napóeʔin iví khägeʔnin inbí píʔnábo dâymáa, hedi ihaydi toʔwí wänbo wíḍâyṭ'óeʔanpí háa iʔ thaa dâymûʔin, tíʔúugédânho dâyhanganʔannan.

Jesus-di wí yäʔḍâapiʔ p'owəṭṭahâa wí enúkáyvíwedi ónkhehpiye

³⁷ Wíyá tháwän oe p'in kw'áyedi diwáywáʔ dihaydi báyéki t'owa Jesus ûnʔayjaymää, ³⁸ hedi in t'owa jáagedi wí sendi kaygi óetṭʔan,

“Háhkandiʔ, kaygindi wídaʔmáa unʔäḍí-íḍí naví eʔnú dínmuúníḍí. Iʔḍáʔ dínʔeʔnúʔán. ³⁹ Ginnän náʔi ûnpoeʔo: Wí yäʔḍâapiʔ p'owəṭṭahâadi óekéndéḍáháʔ tsíkhagipí óetṭḥkwínkandoʔ, hedi túʔ t'áhká nathathapoeʔodi sóphogedi nasóʔokhópeeʔi, hedi óechänundedi óeteetsáwáʔoʔ túʔ t'áhkí. Hây táhkí wänbo náʔi yäʔḍâapiʔ p'owəṭṭahâadi wíʔoejoeʔohpi. ⁴⁰ Naadi uví khägeʔnin kaygindi dovâydaaʔan náʔi p'owəṭṭahâa óekhehpeeyé-íḍí, hewänbo wíḍínkodipí.” ⁴¹ Jesus natú, “Un nääwin t'owa-á wäyupíʔin ímuu hedá píʔwên p'óe iʔge ímán. Ti undáḍí háḍi wänbo t'áhkí dáyyäḍíʔamí gáhân?” Hedáháʔ iʔ tádá óetṭʔan, “Uví enúkáy náápiye mänmáʔ.” ⁴² Waʔ iʔ eʔnú naʔäʔ ihaydi iʔ yäʔḍâapiʔ p'owəṭṭahâadi óekanu hedá óethathakannan. Jesus-di iʔ p'owəṭṭahâa óet'eʔyan hedi iʔ eʔnú óehekhaamági, hedi iʔ eʔnúví tádá óetṭʔan, “Náwe uví eʔnú úʔán.” ⁴³ Toʔwên t'áhkí náʔi Jôesi Tádáví pínnán dâymûʔdi ovâyháaʔandi ditṭʔ, “T'áhkí Jesus ikanhondi-á wäyupíwóʔdi namuu.”

Waʔdi kin dívíhíʔmáadi Jesus iví khägeʔnin itṭʔan, ⁴⁴ “Náʔin wäyṭṭhkanháymáaʔin híwó bít'óeyan: Naa t'owa t'áhkígiʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔi wäy-á t'owaví mangepiye díkáaní.” ⁴⁵ Iví khägeʔnin wíḍínhanginnáhpí háa náʔi tun natundaʔin. Inbíʔwedi waʔdi in tun nakaamuu, hedânho wíḍíkaʔpówápí. Hewänbo diwóedaʔ óetsikaʔyáamíḍí iʔgedi.

To-an iʔ shánkí hayʔi namuu?

⁴⁶ Jesus-ví khägeʔnin dívíṭṭhkanmáa wéná wí in diwedi shánkí hayʔi namuu iʔgedi. ⁴⁷ Hewänbo Jesus ûnhanginná háa díʔánshaamuuʔin, hediho wí ay óekéʔdi iví hängedi óewínú, ⁴⁸ hedi ovâyṭṭʔan, “Toʔwíḍí naa dídaʔdi náʔi ay óesígíkéndedi, naa wáʔ dísigíkénde waabá iʔoʔ. Hedi toʔwí naa dísigíkéʔiʔdi

iʔ toʔwí naa dísandí wáʔ óesígíkéndeʔ. Wí toʔwí un diwedí shánkí híyǎǎʔiʔ ipipaʔ-i-á taʔgendi hayʔi namuu.”

**Toʔwí Jesus-víʔpiye háa
nachǎapíʔ-á ivíʔnǎpiye napoeʔo**

⁴⁹ John-di Jesus óetuʔan, “Háhkandiʔ, toéwí sen áymúʔ yǎʔdǎapíʔin pʔoewǎǎhǎa tʔowavíʔwedi ováykheh-piyendedí uví khǎwǎ natǔʔdi, hewǎnbo áykhǎaʔámíʔin gidaʔ, naʔin diwedíʔi wínamuupídí.” ⁵⁰ Hewǎnbo Jesus natǔ “Toʔwí giʔbi wívínkhǎaʔámíʔi. Toʔwí unbíʔpiye háa nachǎapíʔ-á unbíʔnǎpiyeʔiʔbá napoeʔo.”

**Wên Samariaʔ-in tʔowadi
Jesus wíʔóesígíkéʔpí**

⁵¹ Iʔ thaa tsowa napowaʔǎʔ Jesus wíyá oe makówǎpiye napee-ídí, hedí kaygindi iʔánshaamági oe Jerusalem-piye nawáymú-ídí. ⁵² Hedí wên senǎʔ iví páádé ovâysan wáygé nachangíʔoʔin dáykhâyʔámíʔi. Wí Samaria-wi búʔay iwe dipówá, ⁵³ hewǎnbo in tʔowa wídidaʔpí óesígíkáyyíʔin, gá oe Jerusalem-piye naʔahchândân. ⁵⁴ Wíje iví khǎgeʔnin James-ádí John-dádí damuuʔin háa óeʔan níʔgedí datʔoe, hedí óetuʔan, “Nanbí Sedó, ti undaʔ wí phaa ántǔhkánnamí makówǎdí nawǎanídí tʔǎhkí náʔin tʔowa ovâypahǎǎnú-ídí?” ⁵⁵ Hewǎnbo Jesus inbíʔpiye ibéedí ovǎntǔʔan, “Haʔwǎagi wídǎnhéeʔámíʔi.” ⁵⁶ Iwedí wíyá búʔaypiye dimǎa.

**Nabâapuʔwan taʔgendi
Jesus óeyuǎhúuwídí**

⁵⁷ Pʔóegé dimǎn dihaydí wí sendi Jesus óetuʔan, “Wáy unmǎa eejé wǎnboʔ, naa eejepiyebá ǔ-ádí omú-í.” ⁵⁸ Jesus-di óetuʔan, “In déʔây nan deedí dínphohsaa dívíthaayé-ídí, hedá in tsídé-á dínýǎhsaa, hewǎnbo naa tʔǎhkí tʔowagiʔ oʔaypuyǎʔiʔ omuuʔi wáygé dáykaykhanwówǎʔámíʔiʔ

wídínnáhpí.” ⁵⁹ Jesus-di wíyá sen óetuʔan, “Naa díyǔumǎʔi.” Hebo iʔ sendi óetuʔan, “ǔ-ádí omǎápídíbo díwáypunmǎa naví tádá dínchuu píhay hedǎnho donkhǎʔkʔúuwídí.” ⁶⁰ Jesus-di óetuʔan, “In dichumuuʔin waagin dimuuʔindá inbí tʔowa dínchuuʔin ovâykhǎʔkwʔôení. ǔ-áho ópún tʔowa ovâyǔʔámíʔi Jôesi Táǎávíʔpiye dívímǎánʔin.” ⁶¹ Wíyá toʔwídí óetuʔan, “Nanbí Sedó, naa odaʔ ǔ-ádí omú-íʔin. Hebo ǔ-ádí omǎápídíbo dípunmǎa naví kʔaygiʔin dovâysengitǔʔámíʔi.” ⁶² Jesus-di óetuʔan, “Han bíʔandáho wíʔunchǎʔmuupí Jôesi Táǎágíʔ bitʔóeʔámíʔi. Wí toʔwí iwhǎǎdedí ihayǎʔ tʔíʔupiye ibéedeʔi waagiʔbá unmuu.”

**Jesus-di tségíntǎʔdí wíje (72) senǎʔ
ovâysan iví tʔóe dívíʔámíʔi**

10 Náʔi naphǎde ihaydí Nanbí Sedó Jesus-di wáy-á tségíntǎʔdí wíje (72) senǎʔdá ovâydeʔman, hedá wíʔjengin ovâysan iví páádé dimú-ídí, iʔ búʔay eejé hedá ówíngé eejá wáy namǎn deepiye tʔǎhkí. ² Iʔdi ovâyǔʔan, “Báyékí tʔowa dijiʔ Jôesi Táǎágíʔ ovâywéʔgeʔámíʔi, tʔowa dáyhǎǎwéʔgeʔoʔ waabá, hebo tʔóeʔindá háyyí wǎnbo wídíjihpí. In tʔowa-á Jôesi Táǎávíʔin únmuu, hedího ivíʔpiyeʔ úvíjûusuʔámí wáy-á tʔóeʔin ovâysaanídí hedǎnho báyékí náʔin tʔowa ónwéʔgeʔámíʔi. ³ Jaho bípún, náa wên kʔúwǎʔây ímuu waaginbá naadi wáysandeʔ in toʔwên khunjó waaginbá dimuuʔin dijiʔ iwepiye. ⁴ Wívínchǎʔhúuwípí, wí múu bínhǎǎwíkuu-ígíʔ wǎnbo-á joe, in fʔantomuuʔindǎʔdibo ímú-í. Wíʔúvíhayjéeʔámíʔi háǎ pʔóegé tʔowa bínjayʔin thaa tʔǎhkí bínhéeʔámíʔi. ⁵ Hedí wáy wí tewhá ítsʔíʔ deewá, páádé in tʔowa bínsengitǔʔámíʔi ginnân ítúúmí, ‘Jôesi Táǎáaho wovâykhǎgeʔnamí hedǎnho náa tewhá

íthaa'in áns Haaginpídíbo' íkwoní.'
⁶ Wí to'wí haa bintu'an waa isígí'i na'ándáho', unbí sengitun i-ádi únjoekandee-í, hewänbo to'wí iwe na'ándí' ha'bi namuupídá, unbí hí' wí'unchä'púuwípi. ⁷ I' tewhá eebo úvíwóyí'ní hedá indádá úvíhúuyamí, gá wí t'òe'i-á iví wá'áaho it'andän. Nääwá hääwá oe-á wíyá tewhá eeje wí'ímú-ípi wovây'âyîngí'amídí. ⁸ Hedi wí bú' iwe íts'ündi wovâysígí'andi, hääwí wovâysaa'i bînk'o'í. ⁹ In dihay'in i' bú' ee dikw'ó'nin bînehkháamâäní, hedi ovâytu'âamí, 'Nää-á Jôesi Tádádí wovâytumáa iví t'owa ímúunídí.' ¹⁰ Hebo wí bú' ee íts'ündi wovâysígí'anpídá, ee bú'wi p'óegé i'ge ímú-í hedi ovâytu'âamí, ¹¹ I' na'jee unbí bú'wi nanbí anto eeje dîntsîndi wänbo ívîpêedi-í wâykeeyamídí híwó wí'úví'ohpí'in ída'pídí Jôesi Tádáví t'owa ímúunídí.' ¹² Naadi wâytumáa, owáy i' thaa Jôesi Tádádí t'owa haa híwó haa híwóhpí díví'annin ovâytu'an dihaydi, gi'bi bú'win t'owa shánkí dâyt'ôephadekhâymaa in Sodom bú'win t'owaví'wedí."

Haa in bú'ây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dínpuuwí'in

¹³ Hedi Jesus ná'in wá' natú, "In t'owa i' bú'ay Chorazin gin dâytú'o' iwe'in t'ôephade dínpuuwí. In t'owa i' bú'ay Bethsaida gin dâytú'o' iwe'indá wá' t'ôephade dínpuuwí. Pínnán t'ôe-áho inbí jâa ovây'an, hebo inbí t'aywó'di wídívíjâa'anpí. Ná'i pínnán t'ôebá in bú' Tyre-ádi Sidon-dádí gin dâytú'o' eeje hân'oe ovây'andáho', in Tyre-'indá in Sidon-'indá wídívíhayjêe'amípiwän k'oe'i aa díví'aawé-ídi, hedá nüu ee-á dívíkw'ôeníwän, dâyekeeyamídí inbí t'aywó'di dâyjoe'annin. ¹⁴ Hedânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká dâyt'ôephadekhâymaa in Tyre-windá hedá Sidon-windá inbí'wedí

owáy Jôesi Tádádí t'owa haa híwó haa híwóhpí díví'annin ovâykeekw'óe'ó ihaydi. ¹⁵ Madi in t'owa Capernaum bú'aywin dí'ände' oe makówápiye ovâytegekhâymaa'in, hewänbo indá oe péyégepiyânho diwhavemän."

¹⁶ Hedáhá' iví khäge'nin itú'an, "To'wên wovây't'ôeyande'indáho naa wá' dînt'ôeyande waagibá díví'o'. Hedi to'wên un wovâyjoegi'annindáho naa wá' díjoe'gi'o', hedi to'wêndi naa díjoe'gi'odá gindídi i' to'wí naa dísandí wá' ôejoegi'o'."

In tségintä'di wíje (72) Jesus-ví t'òe'in diwáy'ää

¹⁷ Tí'úugedí in tségintä'di wíje (72) senä' híhchangidi diwáy'ää, hedi ditú, "Nanbí Sedó, in yä'dâapí'in p'owêaahâadi wänbo na'in dí'a'gin, uví khäwä' wînkhyä'di." ¹⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wá' dómú' Satan i' Penísendi oe makówádí tsíkhagipí nake't'ândi, tsígówänú nawândi waabá. ¹⁹ Bí't'ôeyan, naadi wây'k'ú' yä'dâapí'in p'owêaahâa bînt'aanídí, wí pâyü haa wí ts'e'k'äqví'di úví'ahsaa waagibá, hedá shánkí kay-á wây'mági in kay i' Penísendi unbí hánbí' únmuu imáa'iví'wedí, hediho há'to hääwídi wänbo wovâywä'amí. ²⁰ Hewänbo tobá in yä'dâapí'in p'owêaahâadi wovây'a'ginnandi íhíhchan wänbo', únkhyä'ä' shánkí íhíhchaa-i'in unbí khäwä' oe makówá únta'muudi."

²¹ Ihaydíbá i' Yä'dâa'i P'owêaahâadi báyéki híhchan Jesus óemági, hedi Jesus natú, "Naví Tádá, ü-á oe makówá-ádi hedá náa oepáa k'aydá shánkí untsonji'i' únmuu. Hedi ná'i hääwí naví khäge'nin dâymû'i-á in báyéki dínhanginná'ninbí'wedá in dihá'inbí'wedá nâakaayan hedânho wídâymúunípidí, hedi ná'in namuudi naadi wí'k'ú'daa'o'. Naví Tádá, gin bí'amídí wóehíhchanmági." ²² Hedáhá'

in t'owa ovâyṭu'an, "Naví Tádádí háäwí t'ähkí naví mange dínjoe'an. Tóebo ta'gendi wí'ünhanginnáhpí to'wí omuu'in, naví Tádáda'mân ünhanginná. Hedá tóebo-á wá' wí'ünta'gendihanginnáhpí to'wí naví Tádá dínmuu'in, naa iví ay omuu'i'da'mân dínhanginná. Hedá wáy wëndidáho óetaa-í, to'wí namuu'in naadi dovâykeeyandáho'."

²³ Hedi iví khäge'ninbí'piye ibéedí Jesus-di ovâyṭu'an inda' dit'oe-ídí, "Undá hífchan bínmá've-í ná'i háäwí napóe'i bínmúndedi. ²⁴ Wâyṭu'äamí, báyéki in hán'oe'in tsonnindá in Jôesi Tádávi tukhe'mindá dida' dâymúuní'in i' háäwí nää bínmúnde'i', hewänbo wí'dâymú'pí, hedá i' háäwí un í't'oe'o'indá dida' dit'oe-í'in, hewänbo wí'dit'oe'pí."

I' híwó'di Samaria-wi sen

²⁵ Wí sen in Hudíyoví khuu dâ-yhá'o'in diwedí'i namuu'i Jesus-ví'we napówá óetayí'nídí, hedi óetsika'yan, "Hähkandi', hân dáy'amí in wówátsi nahándepí'in donkáyjídí?" ²⁶ Jesus-di óetsika'yan, "Hân natú' i' tsontun Moses ita'nandi'? Hää-an iwe náatunnan?" ²⁷ I' sendi Jesus óetu'an, "Gá ginnân: I' shánkí natsonji'i' unbí Jôesi únmuu'i' undá únkhây'ä' pín ta'gedí bínsgí-f'in, unbí pí'ná khó'jé-á, unbí háä iwá, unbí kay t'ähkídá, hedá unbí ánsaadá."

Hedá wá' natú,

"Háa un wí'bo úvípísígi waagibá, wé'-gen t'owa wá' bínsgíhúuwí."

²⁸ Jesus-di óetu'an, "Híwó bihée'an, hediho háa untú waa bi'äamí, hedänho wówátsi wóemääní."

²⁹ Hewänbo in Hudíyoví hähkandi nada' ipikeeyamí'in híwó'di namuu waagibá, hediho Jesus óetsika'yan, "Wé'in t'owa dovâysgí-i'?" ³⁰ Jesus-di ónthayyamídi ginnân óetu'an: "Wí sen

oe Jerusalem bú' iwedi i' bú' Jericho iwepiye namän, hedi wên sänmindi óeyä'di iví aa óep'ädi hedi hânho óemahpúudí chu'i waagibá óejoe'an.

³¹ Hedi ihaydíbá wí Hudíyo owha-á ee p'óegá namän, hedi i' sen óemú' iwe nak'óedí, hedi p'óe p'änäpiye naphadedí iwedi namää. ³² Hây napóe ihaydá hanbá napóe. Wíyá wée sendá na'ä, i-á i' méesate hay'iwi khäge'di namuu, hewänbo i' wá' p'óe p'änäpiye naphadedí iwedi namää.

³³ Hedi wí sen oe Samaria nangewi namuu'i' oe p'óegé namän, hedi i' sen nak'óe iwe nú' napówá, hedi óemú'di iví'piye nasehkanápóe. ³⁴ Hediho ee nak'óe iwepiye namäädi iví tsaa eeje olive ká'p'oe-ádi méena-ádi ón'ewedi aa'âydi ónwhi'an, hedáhá' iví búdu eedi óe'f'k'tú'di wí whohkwo tewhá iwepiye óeho', hedi iwe óe'âyíngi'an.

³⁵ I' tháwándá wíje thaa t'óe'i chá' iví chá' múu iwedi iwhahógi'di i' whohkwo tewháwi p'ó'dédí' ón'andi óetu'an, 'Ná'i sen nää'âyíngi'amí, hedi wíyá shánkí úchá'muudáho' owáy owáy'ääh ihaydí wíwá'aa-í.'" ³⁶ Hedi Jesus-di i' hähkandi óetsika'yan, "Hân un'ân, wé'idan in poje iwedi i' sen in sänmindi óeyä'i' ta'gendi óeseegí'?"

³⁷ I' hähkandi'di Jesus óetu'an, "Gá i' nasehkanápóe'i'dän." Jesus-di óetu'an, "Ja' ópün, háa i'an waa ó'an."

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus na'á'däaji'

³⁸ Jesus-ádi iví khäge'nindádí iwedi dimäädi wí bú'ay iwe dipówá, hedi wí kwee Martha gin nakháwä'i'di ovâysgí'andi iví tewhá eepiye ovâyts'úde. ³⁹ Martha-á wí tí'tú Mary gin nakháwä'i-á ün'ân, hedi i-á ee nange Jesus-ví ân nú' isóge iví hähkan ónt'óeyaanídi. ⁴⁰ Martha hânho najashapoe'o báyéki t'óe ünji'di ovâyhúujóenídi, hediho Jesus-ví'piye

namäädi óetɿ'an, "Nanbí Sedó, ti áyíngi wíwóemähpí'an naví tí'úudi wí'bo díjoe'andi i' koegí' dókhây'ámídi? Nátɿ'an díkhäge'namí'in." ⁴¹ Jesus-di óetɿ'an, "Sehkanä Martha, ɿ-á hääwí t'ähkí i'gedi báyéki áyíngidi wóemáa, ⁴²hebo wí hääwída'mânho ta'gendi natáy, hedí Mary-áho i' ide'man. Hedí ná'i shánkí híwó'di namuu'i' ide'mandi-á iví'wedi há'to óekwee-í."

Jesus-di iví khäge'nin jûusu i'gedi ovâyha'o?

11 Jesus-á wíyá wáhäa i'jûusu'o', hedí ibowa ihaydá wêe iví khäge'di'ði óetɿ'an, "Nanbí Sedó, na'in wá' díjûusuhá'an, John iví khäge'nin i'jûusuhá'an waabá." ² Jesus-di ovâyɿɿ'an, "Úvîjûusu'andá gin waagi ítúuní: Tádá, uví kháwá wín'a'ginnamí. Uví tsonkhuu wóegé ówhanbe na'in dítsongnamídi. ³Thamuwaagi i' húugi' gíntáy'i díamá. ⁴Nanbí t'aywó'di dín'owójé, in na'inbí'piye dívít'aywó'nannin áy'owójénde waagibá. Hedí wígínpuúwípí wäphade dítayí'nídi."

⁵Hedáha' Jesus-di ovâyɿɿ'an, "Heyâagú khunpinudi wí k'emaví tewhá eepiye ímäädi bîntɿ'andi, 'K'ema, poje pává dípiyémaa. ⁶Wíyá k'ema nängé naphademändi nää naví' napówá, hebo naa hääbo wíðinsaapí dókoejôenídi.' ⁷Heyâagú i'ði oe ívedi wovâyɿɿ'andi, 'Ánpí dí'an, in phódi-áho naphéhto'on hedí naví áyyäa-ádi naa-ádi giwho'kw'ó, hedího naa wíðínkodipí dâyshaa-ídi hääwí wímäänídi.' ⁸Naadi wâyɿɿ'âamí, tobá hääwí wíwovâyâmäänpí wânbo unbí k'ema únwânpimuudibo', ihaydá' bînda'máadáho' ishaa-í, hedí hääwí úntáy'i wovâyâmääni. ⁹Hedí hanbá namuu úvîjûusu'andi: Bînda'má've-í hääwí, hedího bînhóení. Bîntuwámá've-í hääwí, hedího

bînshaa-í. Bînpópó'âamí, hedího in phódi-áho ungí' wovâyhuu-í. ¹⁰To'wên ihaydá' dâйда'máa'indáho dâyhóení, to'wên ihaydá' dâytuwámáa'indáho dâyshaa-í, hedí to'wên ihaydá' dâypópó'o'indáho in phódi ingí' ovâyhuu-í.

¹¹⁻¹²"Un tádá'in ímuu'in, unbí e'núdi wí paa wovâydaa'andi ik'ó'ídi, ti wí pâyɿɿ bînmääni? Hedíháa wí wáa wovâydaa'andi ti wí ts'e'k'âa bînmääni? Joe, há'to'. ¹³Tobá híwóhpi'in ímuu wânbo undá únhanginná hádídi híwó'di hääwí unbí áyyäa bînmääni'in. Hedího shánkí wânbo i' Tádá oe makówá na'ándi'ði in to'wên óedaa'annin i' Yä'dâa'i P'owëqahâa ovâyâmääni."

Dítú Penísendi Jesus óekhäge'máa'in

¹⁴Jesus-di wí sen tunpí'ví'wedi wí yä'dâapí' p'owëqahâa ònkhehpiye. I' yä'dâapí' p'owëqahâa napee ihaydi i' sen únhi'kodi, hedí in t'owa ovâyháa'an. ¹⁵Hewânbo wáy wëndáho dítú, "I' Penísendi Beelzebul gin nakháwá'i', i' yä'dâapí'in p'owëqahâa'ví p'ó'dédi' dínmuu'i'dân Jesus óekhäge'do ná'in yä'dâapí'in p'owëqahâa t'owaví'wedi ovâykhehpeeyé-ídi." ¹⁶Hedá wáy-á wëndá dida' Jesus óetayí'ní'in, hedího óedaa'an wên pínán taa makówádi ovâykeeyámídi, hedânho dínhangin-náanídi háa Jôesi Tádádi óesandi' namuu'in háa joe. ¹⁷Hewânbo háa díví'ánshaamáa'in Jesus-á únhanginná, hedího ovâyɿɿ'an, "Wí nangewin t'owa wí'bo dívípihánbodáho' inbí nangeho dâypíha'dânnamí. Hedí t'owa inbí k'aygi ee wí'bo dívípiyándedáho', i' k'aygá há'to nakâypuúwí. ¹⁸Hedí hanbá Penísendi wí'bo ipiyándedáho há'to häädi wânbo natsonyëení. Undi dítɿ'an Penísendidânho naa díkhäge'máa, hedânho in yä'dâapí'in p'owëqahâa t'owaví'wedi dovâykheh-

piyende². ¹⁹Hewänbo handidi dovâykhehpiyendedáho², hádídan unbí t'owa²indi ovâykhehpiyende²? Unbí t'owaho ditúúni in ta²gen wí²úvíhée²opí²in. ²⁰Hewänbo Jôesi Tádáví pínánđânho in yă²dâapí²in p'oewâahâa dovâykhehpiyende², hedi ná²indiho únhanginná Jôesi Tádáví naa dítsondisóge²in. ²¹Wí sen kay²i t'âhkí iví k'uuphé hăăwí² iví tewhá i²âyíngi²o²di, t'âhkí i² hăăwí iví² únmuu²i² híwó únkw'ó. ²²Hewänbo wí to²wí iví shánkí kay²i namuu²i na²ăădá i² sendáđi iyăă-íđi, i² sen óet'aaní, hedi tobá i² sen kwăk'u hán aa nato²on wänbo², hedá na²ánde² ná²i kwăk'u aadi óekhăge²namí²in, ná²i wêe sen shánkí kay²i namuu²i²di i² senbí hăăwí ônhóení, hedi iví k'ema²indáđi dívíweejé-í. ²³To²wí naví²năpiye namuupí²-á naví²piye háa nachăă, hedi to²wí in t'owa naví²piye ovâymáyă²pí²-áho² ovâykhehpiyende waagibá i²o².

²⁴“Wí yă²dâapí² p'oewâahâa wí t'owaví²wedi napeedi oe ahkónupiye namândi wáy ithaayé-í iwe ituwămáa, hedi ishaapíđáho wí²bo natú², ‘Wáy dójoe²an diwepiyebá owáymú-í, i² to²wí²piye naví tewhá waagi²bá dínmú²de²i².’ ²⁵Hedi nawáymăa ihaydá ná²i to²wí²bá óeshaade², wí tewhá na²aanándá napi²dindá waabá namuu. ²⁶Hedáhá² wíyá napeedi tsé ihay wây-á yă²dâapí²in p'oewâahâa iví shánkí yă²dâapí²in dimuu²in ovâymáy², hedi ná²i to²wí²piyebá ovâyhon iwe dívíthaayé-íđi, hediho ná²i to²wí-á shánkí p'ándíki²-á napoe²o páadedí namuu²iví²wedi.”

Háa ta²gendi gihíhchanpúuwí²in

²⁷Gin Jesus natú ihaydá wí kwee oe t'owa jáadá kaygá natú, “Í² kwee wóe²ayyandi² hedá wóetsăă²andi-á hihchan imáa.” ²⁸Jesus natú, “Hebo shánkí dihihchan in to²wên Jôesi

Tádáví hí² dâyt'ôeyande²in hedá dâyt²a²gindo²indá.”

In t'owa dida² Jesus wí pínán t'ôe i²ămí²in

²⁹In t'owa Jesus-ví²we shánkí di-wé²gepoe²o, hedi ovây²tú²an, “Un năăwin t'owa-á yă²dâapí unbí wówátsi bîn-hon. Ihaydá² wí pínán taa bînmúuníđi Ída²poe²o, hewänbo wêedă² pínán bînmúuní, i-á Jonah ikeeyandi² waagi²bá namúuní. ³⁰Háa Jonah ún²póe²in namuudi in t'owa Ninevah bú²win dínhanginná ta²gendi Jôesi Tádáví óesan-nin, hedi hanbá năă naa t'owa t'âhkígi² o²aypuyă²i háa dînpúuwí²in namuudi in năăwin t'owa dínhanginnáanı ta²gendi Jôesi Tádáví dísannin. ³¹Hedânho owáy i² thaa Jôesi Tádáví t'owa háa híwó háa híwóhpí díví²annin ovâykeekw'óe²ó ihaydi, i² kwee oe Sheba nange p'ó²déđi² namú²de²i² i²ăhtuyedi un năăwin t'owaví wăyupí wovâykeeyămí. Hăn²oe i-á kayí² wăhăăwi nangedá na²ăă hăyú Solomon únhanginná²di² ônt'ôeyaaníđi, hewänbo tobá naa Solomon-bí shánkí hay²i omuu wänbo hedá năwe undáđi oji wänbo², undi naa wíđînt'ôeyandepí. ³²Hedá wá² owáy i² thaa Jôesi Tádáví t'owa háa híwó háa híwóhpí díví²annin ovâykeekw'óe²ó ihaydi, in t'owa i² bú² Ninevah-win díví²ăhtuyedi un năăwin t'owaví wăyupí wovâykeeyămí. Hăn²oe Jonah-đi Jôesi Tádáví tun ovây²t'ôe²o²di hă²in Ninevah-win t'owa dit'oeđi indá inbí t'aywó²di dâytjoe²an, hewänbo tobá naa Jonah-ví shánkí hay²i omuu wänbo hedá năwe undáđi oji wänbo², unbí t'aywó²di wíwínjoe²ohpí.”

Jesus-di ovây²tú²an iví hí²

ônjoegi²odáho², wên ko wên t'ún pho² dăykée²i waagibá díví²o²

³³“To²wí wänbo wên phakó iko²andi pho iwe wí²ikaakée²ípi, háa wên t'ún napekichá²nin pho² wí²ikée²ípi,

hewänbo wên phakóki eedân ikée'i hedânho to'wên dits'úya'nin i' ko dâymúunídí. ³⁴ T'owaví tsée-á wên phakó ingí' namuu, hedi híwó'nin tsée dínmuudáho in tséedá t'ähki ovâyko'. Hewänbo híwóhpi'in tsée dínmuudáho' t'ähki ovâyphahkhunjo' waagi'ba dínpo'e'o. ³⁵ Hedânho úv'íyíngi'ámí unbí tséedí in ko óetsudemááni'in, khun ní'ge wí'íyēēnípídí. ³⁶ Wí to'wí ta'gendi ũnkonándá hedá wáygé wänbo wí'ünphahkhunáhpidá, t'ähkiho ũnkoheenaní, wên phakó ũnkohekay waagibá."

**Jesus-di in Pharisees-ádí in
Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí
ovâytu'an t'öephade dínpuuwí'in**

³⁷ Jesus ihí'bowa ihaydá wí Pharisee-dá óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá eepiye dats'ündi Jesus ihúúsóge. ³⁸ I' Pharisee óeháa'an Jesus óemú'di ihúúsógedi wa'di iman'owídipídíbo' in Hudíyoví khuu waagibá. ³⁹ Hediho Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Naa dñnt'öeyan, un Pharisees-á t'owa waaginbá ímuu inbí húugi' k'édé-á sã'wé woegi'-á já'wédída' dâyo'owídinde'in. Undá ída' híwó íkeet'öení'in, hewänbo unbí pí'ná khó'jé nakeet'öepí iwá hã't'aa'indá' hedá yã'dâapi'indá' ímuu. ⁴⁰ Un ánsaapi'in, Jöesi Tádá-á hãäwí nakeet'öe'i' ipaa. Ti i'ba hãäwí nakeet'öepí' wá' wí'ipaapi'an? ⁴¹ ũnkhây'ä' hãäwí unbí sã'wé únsaa'i' in sehkanäwó diwówáji'in bñnmääni'in, handidibo yã'dâa'in wówátsi bñnhúuwí.

⁴² "T'öephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' su'ts'ígi'-á tsímáháa-á hedá wé'ge'i hãäwí ha'wäagi'i' bñnpaye iwedi tä taa únkwl'öndi Jöesi Tádá wêe bñnmä', hewänbo t'owa-áho

ta'ge wíwñ'ohpi hedá Jöesi Tádá-á wíwñsígípi. Hãäwí bñnt'andedi ta'gendi ũnkhây'ä' tä taa únkwl'ön diwedi Jöesi Tádá wêe bñnmääni'in, hewänbo wí'ün'öede-ípi ná'i wé'ge'i híwó'di hãäwí wá' úv'í'äamídí. ⁴³ T'öephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' méesate páadépiye úv'íkw'öení'in wovâyhi'an, hedá oe bñu pinge wovâyhi'an t'owadi a'gindi wovâysengitu'äamí'in. ⁴⁴ T'öephade únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhä'kw'ódi eeje nataamuupi' waaginbá ímuudân, t'owa dív'í'ahsahondi wídínhanginnáhpí iwe nakw'ó'nin." *

⁴⁵ Wí Hudíyoví khuu ovâyhá'o'i'ídi óetu'an, "Hãhkandi', in Pharisees-bí'gedi ha'wâa bihée'odi na'inbí'gedi wá' jänäki bihée'o'." ⁴⁶ Jesus natú, "T'öephade un Hudíyoví khuu bñnhá'o'in wá' únpúuwí. In t'owa kây'i hãäwí dív'í'ámí'in bñntu'o', hewänbo undá hây wänbo wíwñkhäge'dopí dâyo'ámídí. ⁴⁷⁻⁴⁸ T'öephade únpúuwí, gá undá wáy in Jöesi Tádáví tukhe'min ovâykhä'kw'ódi eeje bñnko'díodân, inbá unbí hehãäwin thehtáy pahpá'indi ovâyhanú. Hewänbo han bñn'andi na-keepoe'o únchanpóe'in háa unbí páadé kã'ä'ä' in dív'í'annin híwó namuu'in, gá indá in Jöesi Tádáví tukhe'min ovâyhanú wänbo undá inbí penípho bñnwänpikodi'odân. ⁴⁹ Hedânho Jöesi Tádá báyéki hangintan imáadí ginnân natú, 'Naví tukhe'mindá hedá naví t'öekhuwa'indá in t'owaví'piye donsaaní, hedi in t'owadi wáy wên in dovâysannin jänäki ovây'ámí, wáy wëndá ovâyhãanú-í.' ⁵⁰ Hediho un t'owa nääwin wovâychänukhâymaa in Jöesi Tádáví tukhe'min nää oepáa k'aydi nakhí'jen dihaydibo' ovâyhanúdí. ⁵¹ I' páadé óehay'i-á Abel namuu, hedi i'

*11:44 In Hudíyo wí penípho iwe dív'í'ahsaadá, dínkhãk'öe inbí méesate ee dits'úuní'in páadé dív'íkhây'anpídíbo' inbí khuu dínmuu waa.

tí'úugé óhay'i-á Zechariah-á namuu, i-á i' méesate-á i' antáa já'wé nak'óe'i-á inbí pinudi óhay. Naadi wáytu'âamí, undáho in t'âhkí ovâyhánúdí ta'gendi wovâyutuhchânukhâymaa.⁵² Un Hudíyoví khuu bínhá'o'in t'ôephade únpúuwí. In ta'gen namuu'in bínkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídiháhpúuwípídí. Undáho wí'fháhpóepí, hedi in wé'gen t'owa diháhpúuwí'in dida'indáho wívnâmáhpí diháhpúuwídí."

⁵³ Jesus ná'i Pharisee-ví tewhá iwedi napee, hedi i' thaa iwedi páadépiye in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in Pharisees-á hânho i-ádi dit'ayyaapóe, hedá hânho-á dívíkhäde' t'âmäge i'gedi óetsika'yamídí.⁵⁴ Wên phay igi' nawhêe-ídi ônk'úya' waabá muu'in bínkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídiháhpúuwípídí. Undáho wí'fháhpóepí, hedi in wé'gen t'owa diháhpúuwí'andi ditsíkha wên háawên híwóhpi'in natuhpee-ídi.

Jesus iví khäge'nin itü'an díví'âyíngi'âmí'in

12¹⁻² Ihaydi báyéki maapaasôn (1,000's) t'owa diwé'geji', hedi hânho dibá'yendi dívídachânu'o'. Jesus-di in t'owa ovâyhêe'an, hebo iví khäge'nin páadé itü'an, "Úví'âyíngi'âmí hã'in Pharisees waaginbá wí'fípúuwípídí, indá paa dívíjánúmáa'in waaginbá dimuu. I' híwóhpi' díví'o'i-áho dínsôe-i oewáasee ná'i oewáa iwe nato'ondi nasô' waagibá. Hedi hanbá t'âhkí nää nakumuk'óe wânbo nakumukhuudee-í, hedá t'âhkí nää nakaak'óe wânbo óepeeyé-í napu'wâänídí.³ Hediho wên háawên phahkhun dee ítú'indáho', thaadi dit'oe-í, hedi wên háawên to'wívi oje phóge bínsánhêe'andi in phódi nati'dindi, indáho wha'k'aydi dívítuwéénú-í, t'âhkí dit'oe-ídi."

Jôesi Tádádá'mân âykhunwôeda'i

⁴ "Naví k'ema'in, wáytu'âamí, wíwínkhunwôeda'ípi in to'wên unbí tú' dâyháanú-ídi dínkodí wânbo shánki wovây'âmídí wídínkodípi.⁵ Naadi wáythayyamí to'wí namuu'in i' bínkhunwôeda'í'i: Jôesi Tádá-ânho bínkhunwôeda'í. I-á únkodí wovâyhâanú-ídi hedá wá' únk'óe péyégepiye wovâysaanídí.⁶ P'ánú tsí' tsídé'ây wíje thíg'ídi'ibbo ovâyku'ch'áade'pí'an. Hewânbo tobá wâhphade dichä'muupí wânbo Jôesi Tádádá wêe wânbo in diwedi wí'óe'ódéndepí.⁷ Hewânbo undá Jôesi Tádági' báyéki tsídévi shánki íchä'muu. I-á ûnhanginná hâyú phó unbí p'ó'dé únsaa'in wânbo', hediho wí'íkhunwôeda'ípi."

Jesus-ví'piye ívíwâyundedáho gínkhây'ä' han gitúuní'in

⁸ "Naadi wáytu'âamí, to'wên in t'owaví páadépiye naví'in dimuu'in ditú'in, naa t'âhkí t'owagi' o'aypuyä'i wá' in Jôesi Tádávi makówáwin t'ôepä'â'inbí páadépiye otúuní innân naví'in dínmuu'in.⁹ Hewânbo to'wên in t'owaví páadépiyebo ditú'in naví'in wídímuupí'in, naa wá' in Jôesi Tádávi makówáwin t'ôepä'â'inbí páadépiye otúuní naví'in wídínmuupí'in.¹⁰ Nakodí t'âhkí t'owa dín'owó'jaynídí hääwí híwóhpi' dívíhêe'annin naví'gedí, naa t'owa t'âhkígi' o'aypuyä'i' omuu'i', hewânbo to'wên jänákí i' Yä'dâa'i P'owäqähâv'gedí dívíhêe'annindáho há'to dín'owó'jayní.

¹¹ "Owáy in méesate eeje'in p'ó'dédi'ínbí'piye háa in nangewin tsonninbí'piye wovâyutunjó'namídí wovâyho' ihaydi, wí'í'âyíngi-ípi háa ítúuní'in úví'aywoenídí, háa úvíhêe'âmí'in wíwovây'âyíngimäänípi,¹² gá ihaydáho i' Yä'dâa'i P'owäqähâdi

iʔ hɪʔ wovâymâânîdân hedânho híwó úvîhééʔámîdíʔ gin Jesus-di ovâytuʔan.

**Jesus-di iʔ kodit'owa sen ánsaapiʔ
namuu'ivíʔgedi ovâytuʔan**

¹³ Wí sen in t'owaví jáa najíʔiʔdi Jesus óetuʔan, “Háhkandiʔ, naví páʔdây dîntuʔan iʔ háäwí nanbí táđdí naʔin dînjoeʔandi naa-áđí iweejé-í.” ¹⁴ Hebo Jesus-di iʔ sen óetuʔan, “Toʔwíđí wânbo naa wíđínk'úʔpí otqúníđí háa unbí háäwí dânweejé-íʔin.” ¹⁵ Hedáháʔ Jesus-di t'áhkí in t'owa ovâytuʔan, “Háäđi wânbo t'áhkí úvíʔáyîngíʔámí hedânho haʔt'aaʔindáʔ wíʔimúunípíđí. Toʔwí wânbo híwóʔnin wówátsi wíʔimáapí báyéki háäwí ûnwânpikw'ôndiboʔ.”

¹⁶ Hedáháʔ náʔin háhkangiʔin óʔgedí ovâytuʔan, “Wí kodit'owa sen ûnnavak-w'ó, hedí báyéki ûnpayedee. ¹⁷ Hedího ginnân naʔân: “Wáhhâä naví háäwí dînpaaʔi donkw'ôení wíđînnáhpí. Hân hîn dáyʔámí? ¹⁸ Maʔ ginnân dáyʔámí: Naví denkw'ôení tewhá donts'ávedí wíyá shánkí heʔendi donkw'ôení, hedího ee naví táhtándá naví weʔgeʔi háäwí-á dondenkw'ôení. ¹⁹ Hedáháʔ gindá opitqúní: ‘Nää-áho báyéki híwóʔdi háäwí híwó hay paayogíʔ dîndenkw'óhoʔ, nää-áho wíyá wíđáyʔ'ôeʔámí. Húukandá suwâ-áđá dáyʔámí, hedá naví wówátsi-á híhchandi donhúuwí.’ ²⁰ Hewânbo Jôesi Táđdí iʔ sen óetuʔan, ‘Úʔ ánsaapiʔ, nää khunbo uví wówátsi wínkekhâymaa. Ihaydáho to-an háʔi háäwí ugíʔ mândenk'w'óđiʔiʔ ikhonkhâymaaʔ?” ²¹ Hedí Jesus-di in t'owa ovâytuʔan, “Haʔwâagiʔinnânkun in t'owa dimuu báyéki háäwí dâyenkw'ôeʔóʔin hewânbo Jôesi Táđá-á natqúʔ taʔgendi kodit'owa wídimuupíʔin.”

**Jesus-di ovâytuʔan háäwí
iʔgedí wíđíʔáyîngí-ípí**

²² Hedáháʔ iví khägeʔnin itúʔan, “Hedânkun wâyʔumáa, wâphade

wíʔúvîʔánsaamáʔve-ípí iʔ koegíʔ úntáyđí íwówâyêeníđí, háa iʔ aa úntáyđí unbí túʔgíʔ. ²³ Unbí wówátsi-á shánkí únchäʔmuu koegíʔđáʔbíʔwedí, hedá unbí túʔ-á aadaʔbí shánkí únchäʔmuu. ²⁴ In odovíʔgedí úvîʔánshaaʔámí. Indá wíđâykoʔjikipí, hedá wíđâyháäweʔgeʔopí, hedá wáhhâä dâyhäáwídenkw'ôeníʔi wânbo wíđînnáhpí, hewânbo Jôesi Táđáho ovâyhúujómáʔ. Hedí undá shánkí íchäʔmuu náʔin tsíđévíʔwedí. ²⁵ Wénä wí wânbo háʔto unbí wówátsi wíyá wêe thaa wânbo bîntä-í íwânpíʔáyîngíđiboʔ. ²⁶ Háäwí híyääʔi haʔwâagiʔi wânbo háʔto úvíʔámí, hedího háadan wíyá háäwí iʔgedí úvíʔáyîngimáʔ? ²⁷ Úvîʔánshaaʔámí háʔi ahkónuwi póvíʔây háa nakeet'ôe waa. Wíđívít'ôeʔopí wíđâypaʔp'ándepí wânboʔ, Jôesi Táđá saʔwóʔdi aa waagi ovâymaʔ. Solomon-dá hânho hayʔi namúʔde wânboʔ iʔ póví waabá saʔwó wíʔiʔawepí. ²⁸ Jôesi Táa saʔwóʔdi aa waagi iʔ ahkónuwi phéʔyávigíʔ ônpaa, tobá náʔi phéʔyávi-á wêe thaadaʔ nasaa wânbo hedá wíyá tháwándáho t'owa dâypaʔkw'ôení dâyhääháaʔámíđí, hedího un wáʔ shánkí híwó wânbo wovâyʔaawé-ípíʔan. Undá únkhâyʔäʔ náʔin úvívääyú-íʔin, hewânbo híyäädaʔ wâyü bînmáaʔin ímuu. ²⁹ Ihaydaʔ wíʔítúʔbe-ípí, ‘Häa-angú äyk'oʔí, háa-angú äysuwwâ-íʔ’ Wâphade wíʔúvîʔánsaamáʔve-ípí iʔgedí. ³⁰ T'áhkí t'owa Jôesi Táđá óetaapíʔindá hânho dívívânpikhäade náʔi háäwí dâyhóeníđí, hebo unbí Táđá oe makówa naʔándi-á ho ûnhanginná undá úntáyʔin. ³¹ Undá shánkíđí únkhâyʔäʔ Jôesi Táđáví tsonkhuu iʔpiye úvíkähä-íʔin, hedí gin úvíʔandáho náʔi háäwí úntáyʔi bînhóení.

³² “Wíʔikhunwôedaʔípí tobá híyääđi wên k'úwá waa íji wânboʔ. Unbí Táđá makówáwi-áho nahíhchan oe makówápiye wovâyhúuwíđí. ³³ Háäwí

únkw'ó'di' bínkú'ch'áaní, hedi i' chá'dá in sehkanäwó diwówáji'indá bínmääní. Gindidáho wí chá'múu há'to únwhéepúuwí' waagibá bínmá've-í, hedânho i' hääwí únchá'muu'i-á oe makówá úndenkwodee-í. Iwá hääwí unbí' únmuu'i há'to únháaní, háa wên sänmin wänbo há'to dáy'täägé-í, háa wên kha'nin wänbo há'to dáyha'ní. ³⁴ Wá'hää unbí hääwí únchá'muu'i' únkw'ón diwebá unbí pí'ná k'ó'jé ída'í fkwon'ín."

**Jesus ivi khäge'nin
itü'an dikhâymuuni'**

³⁵⁻³⁶ "Wên t'öe'in waabá únkhây'ä' ímuuni'in, inbí p'ó'dédi' wên k'óhtsaa shánki'eedi iwedí iweema'ídi dáytsíkha'máa'in. Indá dívít'öe'amígí' di'aamuu, inbí phakó-á dínkomuu, hedânho napówá ihaydi oe phódi ipópó'andi wese igí' dáyhuu-í. ³⁷ Ná'in t'öe'in inbí p'ó'dédi' dínpówá ihaydi áyngidi dikw'ó'nin ovâyshaadá híhchan dáy'má've-í. Wáy'tü'âamí, i-á ipi'aawé-í ovâyhúukháysaa-ídi, hedi ovây'tü'âamí dívíkw'óení dívíhúuyamídi, hedi hääwí ovâysaa-í. ³⁸ Tobá khun pinudi háa shánki häädanho nanân wänbo na'äá ihaydi, dikhâymuudi ovâyshaadáho híhchan dáy'má've-í. ³⁹ Ná'in ta'gendi únhanginnáaní: Wí to'wí úntewhák'óe'i häädi wí sänbi' i' tewhá eepiye na'ä'in únhanginnándáho', há'to óemääní in phódi ithâan'ín háa wháphódi ihâave-í'in nats'íunídi. ⁴⁰ Hedi un wá' íkhâymuuni, gá naa t'owa t'áhkígi' o'aypuyä'i' omuu'i wá' häädi nanân wänbo' owáy'ä'dân, dítsíkha'máapí ihaydi o'ä'."

⁴¹ Peter-di Jesus óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti na'indá'mân ná'i hí' dí'tumáa, háa t'áhkí in wé'gen t'owa wá' ovây'tumáa?" ⁴² Jesus-di óetü'an, "Wí t'öe'i hääwí nawó'ná'di' híwó i'o'i hedá

híwó'di hangintan imáa'i-á waaginbá únkhây'ä' ímuuni'in. Gi'bi t'öe'i-ânho iví p'ó'dédi' di óesöege-í i' tewhá ee in wé'gen t'öe'inbí tsondi dínmuunídi, hedi inbí koegi' hääwí ovây'mâdân, dítsíkha'máaäänídi häädi ihaydi napóe ihaydi. ⁴³ Híhchan i' t'öe'i imá've-í iví p'ó'dédi' di gin i'odi óeshaadi iví iweemaa ihaydi. ⁴⁴ Ta'gendi wáy'tü'âamí, i' tewhá p'ó'dédi' di gi'bi t'öe'i óesöege-í t'áhkí iví hääwí ón'âyínmá've-ídi. ⁴⁵ Hebo i' t'öe'i híwó i'amívi'wedí wí'bo natúdáho', 'Naví tsondi-á nahayjéepóe na'äá-ídi,' hediho in wé'gen t'öe'in kwiyä'dá senä'dá ovâymahpúovây'mâdân, dítsíkha'máauchänumáadá, hedi i-á húukangí-á súwägi'-á'dída'ba-á namuudá, hedá naháapoe'odá, ⁴⁶ gin i'andáho' iví p'ó'dédi' únwáy'äá-í óetsíkha'máapídi, häädi i' t'öe'i' únhanginnáhpí ihaydi, hedi i' p'ó'dédi'-á natsonpúuwí i' t'öe'i hânho óetuhcháänú-í'in, hedá óesaaní in wé'gen t'owa t'öeyanpí'indá' dimuu'in dikw'ón diwepiye. ⁴⁷ Wí t'öe'i-á háa iví p'ó'dédi' únda' waa únhanginnân wänbo hääbo wí'i'ánpídi, i-áho báyéki whädidi óetuhcháänú-í. ⁴⁸ Hewänbo wí t'öe'i híwóhpí i'andi gindidi únkhây'ä' whädidi óetuhcháänú-í'in, hewänbo háa iví p'ó'dédi' únda'in ta'gendi wí'únhanginnáhpídi, i-áho wáhpade wí'óetuhcháänú-ípi. To'wên t'áhkí báyéki ovây'mági'indáho báyéki'ba dínkhây'ä' dáywaymääni'in, hedi to'wên inbí mange báyéki ovâykw'ódi'indáho báyéki'ba dínkhây'ä' iwedí díví'amí'in."

**Jesus natú i' namuudi
t'owa dívíwíjekhâymaa**

⁴⁹ "Naa náa oepáa k'aydi'piye o'äá wí phaa waabá namuu'i dómá'ídi, hedi hânho oda' ho nakoje'ní'in. ⁵⁰ Naa dínkhây'ä' dont'öephaadé-í'in, hedi

naví pí'ná khó'jé hânho ochanpúuwí gin dínpoé píhay. ⁵¹ Hân í'ánde? Ti t'owa dívíwóení naa náá oepáa k'aydipiye o'äädibo? Joe, t'owa-á dívíweejé-í. ⁵² Náá iwedáho gin waagi namúuní: Mađi p'ánú t'owa wêe tewhá iwe dithaa, heđi diwijedeedi wêege² in dipúuwí, wíjeđiho wé'ge, pojedá wé'gá, heđi in wíjeđiho in pojeví'piye háa dichaa-í, heđá in pojedá in wíjeví'piyá. ⁵³ I' táđá-áho iví e'núví'piye háa nachaa-í heđi i' e'nú-áho iví táđaví'piyá. I' jýyá-áho iví a'yúví'piye háa nachaa-í, heđi i' a'yú-á iví jýáví'piyá. I' jahkwíjo iví sâa'iví'piye háa nachaa-í, heđi i' sâa'i-á iví jahkwíjoví'piyá."

Jesus-di ovâytu'an híwó'di hangintan dâymá've-í t'ăhkí hăăwí i'gedi

⁵⁴ Hedáhá? in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin ovâytu'an, "Wí okhúwá oe tsânpiyedi na'ädi bînmû'di, wese ítû? ikwăkhâymaa'in, heđi híwó ítû? gá han napúuwíđân. ⁵⁵ Heđi oe aakonpha'gedi wovâywaanámă'di, ítû? hânho itsăwăkhâymaa'in, heđi híwó ítû? gá han napúuwíđân. ⁵⁶ Undá paa dívíjánúmaa'in waaginbá ímuu. Náá oepáa k'ayđá heđá makówá-á háa i' okhúwá-á wăă-á nakeet'oe waa bînmúndedi únhanginná háa nanáan'ín, heđi háađan handi wí'únkeepoe'opí háa natunda'in i' wé'ge'i hăăwí náa ná'i thaa eje Jôesi Táđá i'o'i'?

Jôesi-áđí híwó'gí ó'an wa'di úkodidibo?

⁵⁷ "Heđi háađan unbo wí'úvípi'án-shaa'ohpí únhanginnáanídí wé'i wí hăăwí híwó'di namuu'in úví'amídí? ⁵⁸ Heyaágú wí to'wíđí háawên wovâychânundedi heđá wovâyuntúnj'owehondá, wa' ímândibo i-áđí úvíkodi'amí heđânho i'di

wovâyma'p'ăăđi-íđí heđá i' tsondiví páadépiye wíwovâyhúuwípi. Eepiye wovâyho'dáho mađi i' tsondidáho i' pan áyí'diví mangá wovâyjoe'amí heđá i'dáho wovâypanhúuwí. ⁵⁹ Wâytu'ăamí, gin únpoedáho há'to wovâyma'p'ăăđi-í hăyú íphaamuu t'ăhkí úvíwá'ăa píhay" gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di in t'owa ovâytu'an inbí t'aywó'di dâyjoe'anpídá dichuu-í

13 Ihayhăăbá wên t'owa iwe diji'indá Jesus-á óetu'an háa wên Galilee nangewin dínpoé'in. Ditú i' méesate hay'i ee Pilate-di ná'in Galilee'in ovâyhanú wa' dây'animâahánund-edibo Jôesi Táđá óemăânídí. ² Jesus-di ovâytsika'yan, "Heđi hân í'ánde? Ti hă'in Galilee'in ha'wâa dínpoedíbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wé'-gen Galilee-winbí'wedí? ³ Joe, há'to'. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bînjoe'anpídá íchuu-í. ⁴ Heđi in tă'di kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhanú'in i' tewhá tú'wândi dínkanuđi, hândá inbí'gedi í'ánde? Ti indá shánkí híwóhpí díví'o'indá dimuuwân in wé'-gen t'owa oe Jerusalem bú' dithaa'in-bí'wedí? ⁵ Joe, há'to'. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bînjoe'anpídá íchuu-í."

Jesus-di wên fig tay i'gedi ovâyhée'an hăăwí ovâyhá'amídí

⁶ Hedáhá? ná'in hăhkanğı'in ó'gedí ovâytu'an: "Wên fig tay wí senbí nava iwe únchá, heđi i' sen namăă ihăăp'aynuuwă-íđí, hebo hăăbo wí'ishaapí. ⁷ Heđiho iví nava t'ôe'i itu'an, 'Ót'ôeyan, náa-áđího poje păyohó o'ăă donhăăp'aynuuwă-íđí ná'in tay iwe, hewânbo wa'di hăăbo wíđonshaapí. Náts'a', nawănpidachá.' ⁸ Hebo i' nava t'ôe'i'di óetu'an, 'Naví tsondi', wíyá wêe păyowân náasômăâní, heđi ee napúuji' i'ge

dónahpaa-í hedá dósá'kw'ôení. ⁹ Hediho nää wíyá p̄aayo nahäap'aypóedáho', híwó, hebo napaapídáho natsaadee-í.”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóedí ònhehkháa'an

¹⁰ Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o'. ¹¹ Wí kwee wí yä'däapí' p'oewāhāādí oemāa'i' iwe naji', hedi tã'dí kháve (18) p̄aayo óehay'an, hedi nadapháygípóedí wínata'gepoe'opí. ¹² Jesus-di i' kwee óemú'dí óetü'an, “Kó'ôe, ná'i hay wóemāa'i wínjāa'amí.” ¹³ Hedi i' kwee óetägedí wesebo nata'gepoe, hedi i'dí Jôesi Tádá-á kw'äyēbo' oemāa.

¹⁴ Hewänbo i' Hudíyoví méesate'ay p'ó'dédí' nat'ayji', kaykhanwówá thaa Jesus-di i' kwee óehehkháamāgídi, hediho in t'owa ovâyü'an, “Sí t'ôe thaa naná jāadi waa, hedi iwedí wé'i wí thaa wänbo í'ä-í wovâyhehkháamāānídí, i' kaykhanwówá thaa-á joe.” ¹⁵ Nanbí Sedó Jesus-di ovâyü'an, “Un paa waaginbá úvínánúmaa'in ímuu'in, ti kaykhanwówá thaa nanân wänbo to'wídí wänbo un diwedí unbí wāasí háa búdu wíwínwhisuudepí'an hedānho phékhāa iwedí napee-í bñp'oemāānídí? ¹⁶ Hedi náwe ná'i kwee Abraham-bí äy iwedí'i' bā namuu'i naji', i-á i' Penísendi Satan-di tã'dí kháve (18) p̄aayo óewhi'an waagibá. Ti híwó wínamuupí'an óema'p'äädí-ídi kaykhanwówá thaa nanân wänbo?” ¹⁷ Hediho t'ähkí in óetunsúumāa'in diwōeda'poe, hedá t'ähkí in wé'gen t'owa-á dihfchanpoe, t'ähkí hääwí he'endi híwó i'andi.

Jesus-di ovâyhé'e'an mustard ko'ji i'gedí, hedá oewāasee i'gedá Jôesi Tádáví hāhkan ni'gedí ovâyhá'amídi

¹⁸ Jesus-di wíyá ovâyhé'e'andi ovâyü'an, “Hân wâyü'amí

únhanginnānídí háawin Jôesi Tádáví hāhkan únmuu waa. Hádídan wâythayyamí hää waagi namuu'in? Gá ginnân: ¹⁹ Wí hínchä'í mustard ko'ji wí sen iké'dí iví nava iwe ikoe'i waagi'bā namuu. Natsijópóedí nasōedá wēn tay napaa, hedi in tsídé dívishunwāve i' wa'jáy khoe eje dāyýāhpā'ídi.”

²⁰ Hedá wíyá ovâyü'an, “Hân wâyü'amí wâythayyamídi hää waagi Jôesi Tádáví hāhkan únmuu'in? ²¹ Gá ginnân: Wí oewāasee wí kwee báyéki khāndádí iwōndí' waagi'bā namuu, hedi nasōedí hanwaapídíbo' i' oewāa t'ähkí napee.”

Jesus-di ovâyü'an in makówáwin phódi híyāā saygi'in namuu

²² Jesus oe Jerusalem bú'piye namän, hedi i' bú'äy eeje ówíngē eejá namändi t'owa ovâyhāhkanhon. ²³ Hedi wí to'wídí óetsika'yan, “Nanbí Sedó, ti wí híyāādi t'owađá' ovây'aywoení?” ²⁴ Jesus-di in iwe diji'in ovâyü'an, “In makówáwin phódi híyāā saygi'indá' namuu, hediho hānho úvikhāā-í iwe íts'úunídí. Wâyü'āamí, báyéki un ítsüdedá'í, hebo há'to únkoedí-í. ²⁵ Jôesi Tádá i' iwe'i' p'ó'dédí' namuu'i-áho in phódi it'ēedí-í, hedi un ho íts'úhpi'indá já'wébo-áho wovâyjoe'amí, hedi bñpópó'odi ít'üni, ‘Nanbí Sedó, ná'in phódi dñnhuu hedānho gits'úunídí.’ Hewänbo i-á nat'üni, ‘To'wēn ímuu'in naa wíđínhanginnāhpi.’ ²⁶ Hedi undi bñntü'āamí, ‘Ü-ádí ívfhúyyan, hedi nanbí bú' iwe ü'dí díhā'an.’ ²⁷ Hewänbo i-á nat'üni, ‘Wâyü'anpí'an, to'wēn ímuu'in naa wíđínhanginnāhpi. Un yä'däapí tsiyekannin ímuu'in, naví'wedí bíjāatäā.’ ²⁸ Hedi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á hedá t'ähkí in Jôesi Tádáví tukhe'mindá oe makówá bñnpwākñmāa, hebo undá já'wébo-á wovâyjoe'amí. Ihaydiho ít'aydi úvíshtäkhāmāadāhá' úvīwä'ts'eekñmāa. ²⁹ Iwe

t'owa-áho p'inpha'gedá tsânpha'gedá aakonpha'gedá thanpha'gedá diwé'gepóewí, hedi dínshánkí'eedinân waabá dínpuuwí. ³⁰ Hedi ihaydi wên to'wên nää tí'úugé'in waa dínchaa'indá p'ó'dédí'in dipúuwí, hedi wên to'wên p'ó'dédí'in dimuu gin di'ánde'indáho tí'úugé'indáho dipúuwí."

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-í'indá óejoegi'an

³¹ Ihayhâäbá wên Pharisees-á oe Jesus na'ân diwá dipówádí óetü'an, "Shánkí híwó náwedí unmú-í, gá Herod í' p'ó'dédí' namuu'í wóeháyji'in nada'dân." ³² Jesus-di ovâyütü'an, "Ja' bintü'an hä'í p'óséwhâa, wí háyü thaawän t'owa dovâyehkháamá've-í, in yä'dâapi'in p'owëähâä-á dovâykhépiye'be-í, hedi ihaydânho naa naví t'ôe donboewá-í. ³³ Hewänbo nää ná'í thaa eejé wa'dí oe Jerusalem bú'piye omän. Wí Jôesi Tádáví tukhe'bi óehaydá, nakhây'ä' oe Jerusalem diwedá'mânho ünpuuwí'in.

³⁴ "Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Tádáví tukhe'min bindahánunde', hedá in t'ôepä'ä'in Jôesi Tádádí unbí'piye wovâysannindá bínk'usâyunde'. Hâyännanhoa oda' wâyba'aa'ámí'in, wí dee iví dee'ây ik'ü'aanú'hónde waabá, hewänbo undi wídmähpi. ³⁵ Hedânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâyütü'äämí, há'to wíyá undi dímúuní owáy í' thaa napówá píhay naví'gedi ítü ihaydi, 'Jôesi Tádádí híwó óe'äämí í' to'wí ónk'ü'í' na'ää-ídi."

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví tú' ünteemuu'í' ónehkháa'an

14 Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'ó'dédí' Pharisee-ví tewhá eepiye namää ihúuyámídi, hedi in t'owa dikw'ó'nindi hânho áyíngidi óemúnde'. ² Wí sen iví nú' na'ân, í-á iví tú' t'ähkí

hânho ünteemuu. ³ Jesus-di in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá in Pharisees-á ovâytsika'yan, "Tí í' tsontundi na'in dímá' wí to'wí kaykhanwówá thaa nanân wänbo áyhekháamäänídi háa joe?" ⁴ Hewänbo indá háabo wíditühpí. Hediho Jesus-di í' sen óetägedi óehékháamägi, hedi iwedi óesan. ⁵ Hedáhá' ovâyütü'an, "Wená wí un wí e'nú háa wí wáasí ú'ándí' wí p'obú' iwe nake't'ándi, tí wesebo wímänwhahkáyji'p'an tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo?" ⁶ Hebo háawin wên wänbo wídmínhanginnáhpí óetü'amídi.

Jesus-di ovâyütümáa wídvípitaygé-ípi

⁷ Hedi Jesus-di ovâyümü' wáy wên ovâyhuütü'annin in shánkí kw'áye'inbí soge eejé dívíkw'óe'ódi, hediho ná'í tumakhe ovâyütü'an: ⁸ "Wí to'wídi wí khóhtsää shánkí'eepiye wovâyütü'andá, in kw'áye'in dimuu'inbí soge eejá wí'úvkw'óenípí. Madi wáy to'wên unbí shánkí kw'áye'in dimuu'in wá' ovâyhuütü'an, ⁹ hediho í' to'wí in wé'gendádí undádí un t'ähkí ihúütü'andi'dí wovâyütü'äämí, 'Un bíhadi, ná'in wé'gen senä' náwe dívíkw'óení,' hedi íwóeda'póedí úvkw'óení wáy in shánkí áagé'in dívíkw'óe'ó eejé. ¹⁰ Hewänbo wovâyhuütü'andá gin úv'ámí: In shánkí he'ennin dimuupí'inbí soge eejé úv'íuní, 'Hä'indá hín kw'áye'innânkun dimuu.' ¹¹ To'wên t'ähkí he'ennin dívípipa'indáho hí'innin ovâypa'í, hedá to'wên hí'innin dívípipa'indáho he'ennindá ovâypa'í."

¹² Hedáhá' Jesus-di ná'í sen í' óehúütü'andi' óetü'an, "Wên shánkí'eedi mänpaadi tobá háädi nanân wänbo', wímänhuütü'äämípi uví k'ema'indá', háa uví pá'dây'indá tí'úuwíndá indá', háa uví maatu'indá', háa uví ówínn dimuupí'inbí soge eejé úv'íá'in kodit'owa dimuu'indá'.

Indáho wóewáyhúutuʔâamí, hedi gindiđiho wóewáʔaa-í. ¹³ Hewänbo wên shánkíʔeedi mänpaadá ovâyhúutuʔâamí in sehkanäwó diwówájiʔindá, in dikhóhaymuuʔindá, in ditsiʔdeeʔipiʔindá, hedá ditsitʔaamuuʔindá. ¹⁴ Gin biʔandáho báyéki unhíhchaaní. Indá háʔto dínkoedí-í wóewáywáʔaa-í, hewänbo owáy in t'owa inbí wówátsi taʔge dâyhonnin diwáywówápóe ihaydi Jóesi Táadáho wóewáywáʔaa-í.”

Jesus-di wên shánkíʔeedi iʔgedi ovâytumáadi háäwí ovâyháʔan

¹⁵ Wí toʔwí iʔ máäsa naʔándiʔ náʔi natʔoedi Jesus óetuʔan, “In toʔwên oe makówa dikwoníʔin híhchan dâymáʔve-í. Indá wí shánkíʔeedi nanáʔ diwe dikwʔon waabá dínpuúwí.” ¹⁶ Hebo Jesus-di óetuʔan, “Wí sen wí hayʔi shánkíʔeedi ipaa hedi báyéki t'owa ovâyhúutuʔan. ¹⁷ Nahäwíkhâymuu ihaydi iví t'ôeʔiʔ itʔʔan, ‘In t'owa ovâytuʔâamí, Bíkăʔve, háäwí t'âhki nakhâymuu.’ ¹⁸ Hedi t'âhkíđibo wíʔnbo diʔowójedaʔpóe. Wí wêe natú, ‘Naa wí nava dontsʔankumä hediho omän donmúuní. Nâatuʔâamí dínʔowóejé-ídi iʔ shánkíʔeedipiye wíđinpukodípidí.’ ¹⁹ Wíyá wêe-á natú, ‘Pʔánú puʔwaʔin wéyu dontsʔankumä hedi omän dovâyjâyyé-ídi, hediho nâatuʔâamí dínʔowóejé-í iʔ shánkíʔeedipiye wíđinpukodípidí.’ ²⁰ Hedá wíyá wêe-á natú, ‘Naa dáytsʔankhóʔyâʔ, hediho wíđinkodípi omú-ídi.’ ²¹ Iʔ t'ôeʔi nawáymäadi iví pʔóʔdédiʔ itʔʔan háa ditʔʔin, hedi iʔ pʔóʔdédiʔ natʔayjaapóedi iʔ t'ôeʔiʔ óetuʔan, ‘Ówâñäkiʔ iʔ búʔwi pʔóegé eeje iʔ pʔóeʔây eejá ópûn, in sehkanäwó diwówájiʔindá in dikhóhaymuuʔindá ditsiʔtʔaamuuʔindá hedá in ditsiʔdeeʔipiʔindá ovâyamáʔi.’

²² Hediho iʔ t'ôeʔi namäa, hedi nawáʔäadi óetuʔan, ‘Naví tsondiʔ, háa untú waa naa dáyʔan, hewänbo waʔ wây-á t'owagiʔ najâaná.’ ²³ Hediho iví t'ôeʔiʔ itʔʔan, ‘Ópûn oe pʔóegé heʔendi-á híʔindi-á oe búʔ jáʔwé eeje, hedi kayʔindi in t'owa ovâytuʔâamí naví tewhá eepiye diʔä-í hedânho ditʔowabáʔaynidi. ²⁴ Wítumáa, in páadédi ovâyhúutuʔannin diwedi tóebo naví shánkíʔeedi koegiʔ háʔto ikʔoʔi.”

Jesus-di ovâytuʔan nabâapuʔwan taʔgendi iví khägeʔnin dipúuwídi

²⁵ Hedi Jesus iwedi namäadi wây-á báyéki t'owadi óeyuhoʔ, hedi ibéedi ovâytuʔan, ²⁶ “Wí toʔwí navíʔpiye naʔäädáho naví khägeʔdi dínmúunídi, hewänbo naaho shánkí wíđísígípidí iví tádá-á jíyá-á inbíʔwedi, háa iví kwee-á áyyä-á páʔdâyʔindá tíʔúwindá inbíʔwedi, hedá iví wówátsiviʔwedi wänbo-á, háʔto taʔgendi naví khägeʔdi napúuwí. ²⁷ Wí toʔwí iví phéʔwin ihonpídi hedá naa díyuhonpídi, háʔto naví khägeʔdi napúuwí. †

²⁸ “Wí toʔwí wí tewhá hayʔi ikʔúuwíʔin nadaʔdá, háyú chäʔ ûntáyʔin páadé imaapaʔi hedânho ûnhanginnáanídi háa ihay chäʔ imáaʔin iboewá-ídi háa joe. ²⁹ Hedi páadé imaapaapídi madi iví tepúdaʔmân iboewá-í, hedi iʔ tewhá-á háʔto ûnkoedí-í iboewá-ídi, hedi in toʔwên gin ûnpoeʔodi dâymûʔindáho ûnpʔáhkáʔve-í, ³⁰ hedi ditʔúuní, ‘Náʔi sendá wí tewhá itsʔanpáadékúyaʔ, hewänbo háʔto iboewá-í.’ ³¹ Hedá wí nangewi pʔóʔdédiʔ-á wétä maapaasôn (20,000) sundado ûnkwʔóʔdi wíyá nangewi pʔóʔdédiʔ óeyä-ídi namäadá, hedi náʔi-á tã maapaasônɔʔbá (10,000) ûnkwʔóʔ, waʔdi dívíyâʔpíđiboʔ iʔ tã maapaasônɔʔ ûnkwʔóʔdi-áho páadé

†14:27 Náʔin natundaʔ, dikhây múuní dâytʔôephaadé-ídi, Jesus in phéʔwin deedi itʔôephade waagibá.

i'ánshaa'amí hedi ipitsika'yâamí hâa nat'anpúuwí'in hâa joe.
³²Hedi nat'anpúuwípidáho? wa? in wé'gen kayi? deedi di'âdibo? iví t'ôekhuwa?in isaaní i? wêe p'ó'dédí? óetsika'yamídi hâa dân'amí'in hedânho dányâ-ípidí. ³³Hediho un wá? hanbá híwó úv'ánshaa'amí. Unbí hâawí íjoe'kanda'pídáho há?to naví khâge?nin ípúuwí."

**Jesus natú iví khâge?nindá
 aayâa waaginbá dimuu**

³⁴"Aayâa-á híwó?di namuu, hewânbo na'âhhándáho há?to wíyá âhsââ?i napúuwí. ³⁵Ná?i aayâa na'âhhándá wínachâ?muupí. Híwó wínamuupí óewóenídí nandádí hâa nasátâbóedí'ândi-âdí wânbo?, i-á dâywân'pich'áade?. T'âhki naví hí? dit'oe?in dínkhây?â? híwó dînt'ôeyaaní'in" gin Jesus-di ovâytu'an.

**Jesus-di wí k'úwá
 napedeeji'iví'gedi ovâytu'an**

15 Báyéki tax phahsannindádí hedá wé'gen t'owa t'ôeyanpí'in gin ovâytu'máa'indádí di'ââ?â? Jesus-ví hí? ônt'ôeyaanídí. ²In Pharisees-âdí hedá in Hudíyoví kuu dâyhâ?o'indádí hâa napoe?o?in wí'ovâyhí'anpí, hediho ditú, "Ná?i sendá hâ?in t'aywóhkannin ovâysígi'o hedá indádá ihúujo?."

³Hediho Jesus-di in Pharisees ná?i háhkangí? hí? ovâytu'an: ⁴"Wí sen tãgintâ (100) k'úwá ipamáadi, wí wêe ûnpedeedi hân i'amí? Gá in whãgintâ?di whânu (99) ee p'ohtsaa búge diji?in ovâyjoe?ankídi namú-ípi'an i? wêe napedee?i? óenuuwâ-ídi ishaa píhay. ⁵Hedi ishaa ihaydi hânho nahíhchanpóedí iví k'uuwoe eedi ik'úuwí, ⁶hedi iví'piye iho?di t'âhki iví k'ema?indá iví ówínâ?indá iví k'aygiye itúhkánnamí, hedi ovâytu'amí, 'Naa-âdí úv'íhíhchannamí, gá nâa-á naví k'úwá

dînpede?i donshaadân." ⁷Hedáhá? Jesus natú, "Naadi wâytu'máa, oe makówa wá? ginbá namuu. Oe makówa dív'íhíhchando wêe wânbo t'aywóhkandi namuu?i? iví t'aywó?di ijoe'an dihaydi, hewânbo whãgintâ?di whânu (99) t'owa di'ânde?in inbí wówátsi ta?ge dâyhonninbí'gedá oe makówa wídv'íhíhchandopí."

**Wí kwee wí chã? wáy iho?iví'gedi
 Jesus-di ovâytu'an**

⁸"Hedi wí kwee tã ihay kwâk'u ts'â?i chã? ûnjidi wêe wáy iho?di, iko'amípi'an, hedá iví tewhá ee t'âmapiye i'aa'amí i? chã? inuuwâ-ídi ishaa píhay. ⁹Hedi ishaa ihaydá iví k'ema?indádí hedá iví ówínâ?indádí iví k'aygiye itúhkánnamí hedi ovâytu'amí, 'Naa-âdí úv'íhíhchannamí, nâa-á naví kwâk'u ts'â?i donwáyo?i donshaa." ¹⁰Hedáhá? Jesus natú, "Naadi wâytu'máa, hanbá oe makówa napoe?o. Wêe wânbo t'aywóhkandi? iví t'aywó?di ijoe?andá Jôesi Tádávi makówáwin t'ôepâ?â?in dív'íhíhchando?."

**Jesus-di wí e'nú
 napedeeji'iví'gedi ovâytu'an**

¹¹Ihaydáhá? Jesus-di ovâytu'an, "Wí sen wíje e'nún ûn?ân. ¹²I? t'í'úuge?i? e'nú iví tádá itú'an, 'Táa, nâa naa dímmâa uví hâawí iwedi i? dîn?â?i?.' Hediho i? tádá i? hâawí ûnkw'ó?di? iví wíje e'nún ovânwiye. ¹³Wíyá háyú thaa naphade ihaydi ná?i t'í'úuge?i? e'nú iví hâawí iku?ch'áakídi iví tádávi k'aygidi napee i? chã? wóegé, hedi wí nange kayi? naná? diwepiye namâa, hedi hâa nawânpidá? waagi iví wówátsi ihondi iví chã? t'âhki iwânpíhânu. ¹⁴Iví chã? t'âhki ihânu ihayhââbá i? nange iwâygá hânho dihaapóe, hediho hâawídi iví wówátsi i'amí'in wí'ûnkw'óhpí. ¹⁵Hediho it'ôenuuwâ-ídi

namäa, hedi wí sendi óet'óemágidi owáy iví nava iwáygépiye óesan iví pehtsude ovâyhúujóenídí. ¹⁶ Hânho nada? i? hääwí pehtsude dâyk'o'i wânbo ik'o'í'in nashu'múunídí, khúnkhowa hääwí namuu wânbo?, hebo to'wídí wânbo koegí? wânbo wí'óemágipí. ¹⁷ Hedáhá? wí thaa iví hangintan iwáyké'di gin i'ânshaa'an: Naví tádáví t'óe'in wânbo háyyú dívíshivi wówátsi i'ámí'in wí'ú'ámí'in koegí? dínkw'ó, hedá shánki wânbo-á dínkw'ó, hedi náäwá naa-á ohâchuwamää'ädá o'án. ¹⁸ Naví tádáví'piye omú-í hedi dótu'âámí, Táa, naa dáy'taywó'nan i? makówá na'ándiví'piye, hedá uví'piyá. ¹⁹ Naa ihay híwó'di wó'muupí uví ay gin wíyá dítu'âámídí, hewânbo uví t'óe'i waagibá díma'í-í.

²⁰ "Hediho iví tádáví'piye namäa, hewânbo wa? kayí'di na'ädibo? iví tádádí óemû?, hedi i? tádá iví e'núví'piye nasehkanápóedí i? e'núví'piye i'ää hedi óeba'aa'andá óesígí'p'óhtsä. ²¹ Hedi i? e'nú iví tádá itu'an, "Táa, naa dáy'taywó'nan i? makówá na'ándiví'piye hedá uví'piyá. Naa ihay híwó'di wó'muupí uví ay gin wíyá dítu'âámídí." ²² Hewânbo i? tádá iví t'óe'in itu'an, "Bíwânásadi wên sa'wó'nin k'éwé'in to binmá?, hedi binto?, hedá iví mankhú eedá binmankhúto'an, hedá iví ân deedá bin'anto'an. ²³ Hedá i? wáasí'ay âytú'u'o'i binmá? âyháyyídí, hedi âyshánki'eedipa'í. ²⁴ Ná'i naví e'nú-á nachuu waagibá únpoé, hewânbo nää nawáywówápóe. Napedee waagibá, hewânbo nää-á donwáyshaa." Hediho dáyshánki'eedipaa.

²⁵ "Ná'i t'âhki napuwamän dihaydi i? páadé'i e'nú owáy nava iwáygé nají?, hedi iwedi na'ädi owáy tewhá tsowa wáy napowa'ä? ihaydi dâykha'wodá dâypúwhää'odá hedá dívíjádéndedá nat'oe. ²⁶ Hediho wí

t'óe'i óetuhkännandi óetsika'yan, 'Hânnan napoe'o?' ²⁷ I? t'óe'i'í'óetú'an, 'Uví tí'úu-ân iwáyweekán, hediho unbí tádá natsonpóe i? wáasí'ay âytú'u'o'i dâyháyyí'in, gá iví e'nú bahpíbo únwáypówádân.' ²⁸ I? páadé'i e'nú ná'i nat'oe'di nat'ayjaapóe, hedi owáy tewhá ívepiye wínatsudehíjepí. Iví tádá únpeedi óedaa'an nats'úunídí. ²⁹ Hewânbo iví tádá itu'an, 'Ot'óeyan tádá, naa báyéki paayo hânho ugí? dáy'tóemáa, häädi wânbo t'âhki háa untsonpóe waagi dáy'a'gindo?, hewânbo wí k'úwá'ay sí'jaa'i wânbo wídíímágipí naví k'ema'indadí donshánki'eedipa'í. ³⁰ Hewânbo ná'i wêe e'nú uví? úmuu'i-á hääwí t'âhki nâamági'i? ipedee'an. Iví chä'dá t'âhká ihánú a'yún t'aywóhkannin dimuu'indadí iwho'k'úwídí, hedi nää iweekándá i? wáasí'ay âytú'u'o'i-á i'gí'-á mânhay.' ³¹ I? tádádí óetú'an, 'Naví ay, u häädi wânbo t'âhki naa-ádi un'án, hedi hääwí naa dínkw'ó'di-á uví? wá? úmuu. ³² Hewânbo gínkhây'ä? âyshánki'eepa'í'in hedá gihíhchaa-í'in. Ná'i uví tí'úu úmuu'i nachuu waagibá, hewânbo nää-á nawáywówápóe, i-á napedeejiwân, hewânbo nää-á âywayshaa."

Jesus-di chä? i'gedi ovayhée'an

16 Jesus-di iví t'óe'in gin wá? ovâytu'an, "Wí kodit'owa sen wí t'óe'i? ún'án, hedi i? sendi hääwí únkw'ó'di t'âhki i? t'óe'i? óe'âyínjoe'an. Hedi wí to'wídí i? sen óetú'an, 'Hä?i t'óe'i? ú'ándidá uví hääwí wônwânpipedee'o'." ² Hediho i? kodit'owa sen iví t'óe'i? ituhkännandi óetú'an, 'Háa bí'o'in naa dínhanginpoé. Náta'nan háyyú chä? in t'owaví'wedi nâahógi'in hedá háyyú-á nâahánú'indá. Nää iwedi naví hääwí dín'âyínmáa'i wíyá wú'múunípi.' ³ I? t'óe'i-á ginnân i'ânshaa'an: 'Naví tsondidá nää

navi t'ôe dínjâakankhâmáa. Hândá naa dáy'ámí? Naa ihay wó'kaypí nava t'ôe dáy'ámídí, hedá owôeda² ohäädá²yêenídí. ⁴Nää-á dínhanginná háa dáy'ámí'in, hedânho owáy ná²i t'ôe dó²o²i dínjâa²an dihaydî hã²'in t'owadi inbí k'aygi eje dísígi²ámídí. ⁵Hediho wí'in wí'íngin in t'owa iví tsondi ûnphaamuu²in ovâytyhkanan, hedi i² páadé²i napówá²i² óetsika²yan, 'Hâyú-an naví tsondi unphaamuu²' ⁶I² sendi óetu²an, 'Gá tägintä (100) kwääbay olive ka²p'oe-ân.' I² t'ôe²i²di óetu²an, 'Nää uví phahsan ta²nin. Ówänäki², ósoge hedi ná²egó²an p'ánántä (50) kwääbay gin natúunídí. ⁷Wíyá wêe sen napówá²i-á óetu²an, 'Heyâa ụ-á, hâyú-á unphaamuu²' I² sen natú, 'Wêe maapaasôn (1,000) múu táhtân. I² t'ôe²i²di i² sen óetu²an, 'Nää uví phahsan ta²nin. Ná²egó²an khávén tägintä (800) gin natúunídí. ⁸I² t'ôe²iví tsondi natú ná²i hójo²i t'ôe²i híwó²nin nap'ônbaymuu, gá híwó ipi²âyíngi²andân. Ta²gendi wáytumáa, in to²wên Jôesi Tádá dáytaapi²in ívíwo dihá in wé²gen t'owa in waaginbá dimuu²indádí híwó dívíkanhûuwídí hedânho híwó dívípi²âyíngi²ámídí, hebo Jôesi Tádávi ây ûnmuu²indá wáyjédfí ihay wídháhpi.

⁹"Hediho unho naadi wáytumáa, tobá wáy wên t'owa híwóhpi²di dáychã²hónde wânbo², undá ûnkây²ä² t'owa bínkhä²ge²nandi unbí chã²dibo bínk'emahóení²in, hedânho owáy i² chã² wíyá wínachã²muupí ihaydá, wí wháagé nahádepí iwe oe makówa wovâysíghóení. ¹⁰Wí to²wí chãä²da² ôn-joe²andi híwó i²âyíngikanhondi-á hãäwí hehâyú²i wá² híwó i²âyíngikhâmáa, hedi wí to²wí chãä²da² ônjoe²andi isäbo²i-á hãäwí shánki hehâyú²i wá² isä²mamí. ¹¹Hediho ná²i chã² náä oepáa k'aydiwi nawânpimuu²i híwó wíwín²âyíngi²anpídá, há²to i²

hãäwí ta²gendi nachä²muu²i² unbí mange wovâyjoe²ámí. ¹²Hedi híwó i² hãäwí wíyá to²wíwí² ûnmuu²i bín²âyíngi²anpídá, há²to wovâymaâní i² hãäwí wovâypäkhâmáawân.

¹³"Wí t'ôe²i-á wí²ûnkodipí wíje tsonningí² híwó it'ôemá²ve-ídfí. I² wêe óet'ay-í hedá óejoegi²ámí, i² wêe-á óesígi²-í hedá óe²a²geení. Chã²gí²da² úvít'ôemáadáho² wí²ûnkodipí Jôesi Tádági²-á wá² úvít'ôe²ámídí."

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhã²an

¹⁴In Pharisees ná²i hí² t'ähki² dit'oe²o, hedi indi Jesus t'ämäge óetumáa, gá indá dichã²hã²t'aadân. ¹⁵Hediho Jesus-di ovâyty²an, "Undá ída² t'owa di²âani²in unbí wówátsi ta²ge bínhonin, hewânbo Jôesi Tádá-á ûnhanginná háa unbí pí²ná khó²jé bínmáa²in. Wáy wí hãäwí in t'owa di²ánde shánki híwó²di namuu, inbí ánskaa piháa dínmuudi, hebo Jôesi Tádági²-á ná²i hãäwí-á wí²ûnchã²muupí.

¹⁶"John i² p'ó²p'oe²kandi napówá píhay i² tsonnun Moses ita²nandádí hedá i² hãäwí Jôesi Tádávi tukhe²min dáyta²nandádí ûnk'wó wovâyhã²ámídí. Hewânbo John napówá iwedi i² híwó²di tun makówa i²gedí t'owa ovây²t'ôe²o², hedi hânho báyéki t'owa i²piye dívíkhãä²de². ¹⁷Shánki wínabâapu²wanpí makówa-á ná²i oepáa k'aydá naháanídí, in shánki hínchãä²in hí²ay Jôesi Tádávi ta²nin diwe nak'ôe²in naháaníví²wedi. ¹⁸Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoe²andi wíyá kwee-ádfí ikhó²yâ²da² it'aywó²do², hedi wí sen wá² i² kwee óejoe²andi-ádfí ikhó²yâ²da² it'aywó²do²."

Jesus-di wí kodit'owa senbí²gedí wí sehkanáwó nawówájí²i senbí²gedá ovâyty²an

¹⁹"Wí kodit'owa sen sa²wó i²awende² aa báyéki nachä²muu²i²di, hedá

thamu waagá hânho híwó²dá ihúujo[?].
²⁰⁻²¹Íví tewháwin phódi wáy wí sen
 sehkanáwó nawówáji[?]i nahaape[?]k'óe,
 i-á Lazarus gin nakháwá. Nada[?] i[?]
 koegí[?]tá i[?] kodit'owa senbí máása
 iwedi najemu[?]i[?]di ihawówá[?]amí[?]in.
 Tú[?] t'ähkí naphéemuudi in tsédi
 i[?] phée ònhä[?]t'aade[?]. ²²Ná[?]i sen
 sehkanáwó nawówáji[?]i-á nachuu
 hedí in makówáwin t'òepa[?]aa[?]indi
 makówápiye óepiye, hedí Abraham-bí
 hängebá óesóge. I[?] kodit'owa sen
 wá[?] nachuu, hedí óekhä[?]k'ú[?]. ²³I[?]
 kodit'owa sendá oe péyége ná[?]ándí
 it'òephadende[?], hedí ibéedí kayí[?] diwe
 Abraham ná[?]ándí óemú[?] hedá Lazarus-á
 wá[?] Abraham-bí hängebá ná[?]án.
²⁴Hedí kaygi natú, 'Tádá Abraham,
 naví[?]piye ósehkanäpuwawe. Lazarus
 nátú[?]an imankhúp'ohótógikídí naví[?]piye
 ná[?]ää-í, hedí naví hân dñp'oe[?]amí
 dñ[?]oet'èepúuwídí. Naa náä phaa iwe
 hânho dont'òephadende[?].²⁵ Hewänbo
 Abraham-di óetu[?]an, 'Naví ay, ti
 wí[?]ú[?]ánshaapí[?]an wa[?] unwówáji[?] ihaydi
 hânho híwó[?]di hääwí úkw'ó[?]nin,
 hewänbo Lazarus-á híwóhpí[?]-á únkw'ó.
 Hewänbo náä-á náwe híwó iphadende[?],
 hedí u-á mânt'òephadende[?]. ²⁶Hedá
 wá[?] wên he'yin kòndá hää pinudi
 nak'óe, in to[?]wên náwe dikw'ó[?]nin
 wídínkodípídí nánädi hñäpiye
 diphaadé-ídi, tobá dida[?] wänbo[?], hedá
 wá[?] wínakodipí hñädi nánäpiye
 diphaadé-ídi.²⁷ I[?] kodit'owa sen natú,
 'Hedá náä kay[?]indi wída[?]máa tádá
 Abraham, Lazarus náasaaní naví tádáví
 tewhá iwepiye. ²⁸P'ánú tí[?]úuwín naa
 dínkw'ó, hedí Lazarus-di ovây[?]tú[?]amí
 naa dáy[?]an waagi wídíví[?]amípí,
 hedänho náwe naa dont'òephadende[?]
 iwebá wídípóewípídí.²⁹ Hewänbo
 Abraham-di óetu[?]an, 'Moses
 ita[?]nannindádi in Jôesi Tádáví

tukhe[?]min dáy[?]ta[?]nannindádi dínkw'ó.
 Háa hää[?]in dáy[?]ta[?]nan waa uví tí[?]úuwín
 dínkhây[?]ä[?] dáy[?]a[?]ginnamí[?]in.³⁰ I[?]
 kodit'owa sen natú, 'Joe, Tádá
 Abraham, há[?]to han díví[?]amí. Hewänbo
 wí to[?]wí dichu[?]kw'ó[?] diwedí inbí[?]piye
 namäädáho[?], indá dívíwây[?]udi inbí
 t'aywó[?]di dáy[?]joe[?]amí.³¹ Abraham-di
 óetu[?]an, 'Moses-ádi in Jôesi Tádáví
 tukhe[?]mindádi ovây[?]t'òeyanpídá, há[?]to
 to[?]wídí wänbo ovâywây[?]ukannamí, tobá
 chuwa iwedi nawáywówápóe wänbo[?]."

Jesus-di t'aywóhkan ni[?]gedi ovâyhée[?]an

17 Jesus iví khäge[?]nin itu[?]an,
 "Ta[?]gendi tobá häädi nanân
 wänbo hääwídí wänbo-á in t'owa
 t'aywó[?] diwe ovây[?]tóe[?]ó, hewänbo
 to[?]wí ná[?]i t'aywóhkan ovây[?]keejo[?]i[?]
 t'òephade ünpuwagi[?]o. ²Wí to[?]wí gin
 ovây[?]keejo[?]i-á shánkí híwó ün[?]púuwí wí
 k'uu khää[?]i[?] iví k'áy eedi ònwhisógedi
 määp'oe iwe óechää[?]nú-ídi, wée
 wänbo ná[?]in hí[?]innin diwedí óet'ay-
 wóhá[?]amí[?]íwedi. ³Úví[?]áy[?]ingi[?]amí
 háa úví[?]o waagi. Unbí k'ema
 it'aywó[?]nandáho kaygindi bñkhää[?]amí
 wíyá wí[?]it'aywó[?]namípídí. Hewänbo
 iví t'aywó[?]digi[?] ná[?]owójéda[?]póedá
 bñ[?]owóéjé-í. ⁴Tobáháa uví[?]piye tségín
 wí thaa it'aywó[?]nan wänbo[?], tségín
 ná[?]owójéda[?]äädi mán[?]owóéjé-í."

Jesus-di wây[?]u i[?]gedi ovâyhée[?]an

⁵Jesus-ví t'òekhuwa[?]indi óetu[?]an,
 "Díkhäge[?]nan hedänho wíyá shánkí
 uví[?]piye ívíwây[?]ü-ídi." ⁶Jesus-di
 ovây[?]tu[?]an, "Unbí wây[?]u-á wí hânho
 hínchää[?]i[?] tân[?]ayví hay[?]ida[?] ún[?]múuní
 wänbo[?], únkoedí-í ná[?]in tay hay[?]in
 náwe nachá[?]nin bñtú[?]amídí, 'Púu iwedi
 ópúwhahke[?]di oe p'oe[?]kwíngé ókhä[?]hto[?],
 hedí háa ítú waagi i[?]amí."

**Háa wí pant'ôe'i?
ûnkây'ă waa i'âmí'in**

⁷ “Wí to'wí wí pant'ôe'i? ûn'ándí iwhăădedí háa ônk'úwá'âyînmáadí, nava iwedi iweets'údedí, ti ôetu'âmí, ‘Ôsogedi wese ôhúuyan’ gin? Hedân joe. ⁸ Ha'wâa ôetu'âmíwíwedi ginnân ôetu'âamí: ‘Dínhúukhây'an, hedá uví aa ó'egó'andá dí'âyîngi'an naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúuyamí ũ'.’ ⁹ Hedi i' pant'ôe'i háa óejôn waa i'an dihaydi, ti óekú'daa'o'? Hedân joe, i-á pandá' namuu. ¹⁰ Ungí? wá? hanwaagibá namuu. I' hăăwí wovâyjôndi bînbowa ihaydá ítúuní, ‘Wídíkú'daa'âamípi. Háa gínkhây'ă? waagidá'mân ívitsiye'an.”

**Jesus-di tă ihay senă?
diphéetaymuu'in inbí phée
dínmuu'i ovâyjâa'an**

¹¹ Jesus oe Jerusalem-piye namân, hedi Samaria-ádi Galilee-ádi inbí nantaa kîngé namân. ¹² Wí bú? tsowa napowamân dihaydi tă senă? diphéetaymuu'indi óemú?, hedi iví'wedi kayi? diwebo dívíwóyí?, ¹³ hedi Jesus kaygi ôetu'an, “Jesus, hăhkandi?, na'inbí'piye óshkanăpuwawe.” ¹⁴ Jesus-di ovâymu'di ovâytu'an, “Ja? bípûn i' méesate ipiye in owha'di wovâymu'uní díwôwa'in.” Hediho iwedi dimăă, hedi wa? p'óegé dimăndibo diwôwa. ¹⁵ Hedi in senă? diwôwa'in diwedi wêe iwâybun Jesus óekú'daa'amídí nawôwadi, hedi kaygi ihí'máadí Jôesi Tădá-á kw'áayébo? óemăa. ¹⁶ Jesus-ví ân nú? idége?disógedi ip'ó't'ăădí óekú'daa'an. Nă'i sendá Samaria-wi namuu. ¹⁷ Jesus-di óetsika'yan, “Ti tă ihay wí'íwôwapí'an? Wáyho in wé'gen whănu? ¹⁸ Nă'i pí'wí nangewi sendá'mânibun Jôesi Tădá óekú'daa'amídí.” ¹⁹ Hedăhá? i' sen

ôetu'an, “Ówínúdí ópûn, uví wâyü úmuuđiho unwôwa.”

**Jesus iví khăge'nin
itü'an nawáy'ă i'gedi**

²⁰ Wên Pharisees-di Jesus óetsika'yan, “Hăăđan Jôesi Tăadí t'owa ovâytsónkhây'măa?” Jesus-di ovâytu'an, “I' hăăwí bînmunde'i'didá? há'to únhanginpuuwi Jôesi Tăđáđí t'owa ovaytsónmăa'in. ²¹ Hedi to'wí wânbo wí'ûnkây'ăhpí natúuní'in oweda? háa wíyá wáygedá? Jôesi Tăđáđí t'owa ovâytsónmăa'in, gá unbí jăa iwebo t'owa ovâytsónmăadân.”

²² Ihayđáhá? iví khăge'nin itü'an, “Owáy wí thaa na'ná? dihaydi un hânho ída'í dímuuní'in naa, t'ăhkí t'owagi? o'aypuyă'i wí hây tăhkí wânbo otsonjidi, hewânbo ihaydi há'to únkoedí-í. ²³ T'owadi naví'gedi wovâytu'âmí, ‘Hăwe hîn naji?’, háa ‘Năwe hîn naji?’. Hewânbo indáđí wí'ímú-ípí. ²⁴ Owáy naví thaa owáy'ăă-íđí dînpówá ihaydi, tsígówănú hăă makówá năwedá onăhay namuwăpoe'o waagibá naa opóewí. ²⁵ Hewânbo owáypówápíđíbo páadé báyékí dont'ôephăđekhây'măa, hedá in t'owa năă diwówăjî'indá díjoegikhây'măa.

²⁶ “Hedi naa t'ăhkí t'owagi? o'aypuyă'i? omuu'i? owáy'ăă ihaydibá t'owa díví'ăamí háa hân'ó'amí, ‘Hăwe hîn naji?’, háa ‘Năwe hîn naji?’. Hewânboe in t'owa díví'o waagibá Noah nawówăjî? ihaydi. ²⁷ I' thaa Noah i' kophé hay'i ipaa-íđí ikhây'an diwedi i' wêe thaa ibowadi itógi píhay, in t'owa húukandáđí sųwă-ádi dívíwănpí'o hedá dívíkhó'yănde?. Ihayhăăbá i' kwă'p'oe napówáđí t'ăhkí in wé'gen t'owa ovây'ot'ahănú. ²⁸ Hedi hanwaagibá napóe Lot nawówăjî? ihaydi. T'owa dívíwănpíhúujo?, dăysųwănde?, dăyhăăwíkumănde? hedá

dâyhääwíkú'ch'áade', dáyko', hedá dáytehwák'w'óe'ó. ²⁹Hewänbo i' thaa Lot i' bú' Sodom diwedi napee ihaydá wí phaa makówádí najemu, hedá k'uu nakoje'di-á wá' kwan waagibá najemu, hedi t'ähkí t'owa ovâyhánú. ³⁰Ha'wâagibá dívíkanhúuwí owáy i' thaa naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' owáykeepóe ihaydi.

³¹“Thay thaa-á wí to'wí wha'k'aydi najidi nawändi wí'ünkhây'ähpí iví tewhá ee nats'úuní'in iví hääwí ee ünkw'ó'di' ihóenídí. Hedi wí to'wí nava iwe naji'i-á wí'ünkhây'ähpí iví tewhá iwepiye ibuunídí. ³²Wí'ún'óede-ípi háa Lot-ví kwee ünpo'e'in Sodom bú'piye iwáy-buunídí ibée ihaydi. ³³Wí to'wí iví wówátsi i'gí'dá' nada'di, iví wówátsibá iwänpipedee'amí. Hewänbo wí to'wí iví wówátsi in wé'gengí' imági'i-á iví wówátsibá i'aywonde'. ³⁴Wâytu'amí, owáy i' thaa naa owáy'ää-ídi napówá ihaydá wíje senä' wí íve dajó'k'óe'in diwedi Jôesi Tádadí wêe óekekhamáa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhamáa. ³⁵Wíje kwiya' dân'o't'a'in diwedi wêe óekekhamáa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhamáa. ³⁶Wíje senä'dá nava iwá daji'in diwedi wêe óekekhamáa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhamáa” gin Jesus-di ovâytu'an.

³⁷Iví khäge'nindi óetsika'yan, “Nanbí Sedó, wáygan ná'i napuwagí'o?” Jesus-di ovâytu'an, “Wáygé i' pení nak'óe iwânho in oekawä dívíwé'gekhâmáa.”

Jesus-di jûusu i'gedi ovâyhá'o'

18 Jesus-di wên hâhkangí'in ó'gedí ovâytu'an ovây-há'amídí dínkhây'ä' häädi wänbo t'ähkí dívíjûusu'âami'in hedi wídívíjûusuwóyí'nípi. ²Ginnân ovâytu'an: “Wí sen tson diwe na'ándi' wí bú' iwe nathaa, hewänbo Jôesi Tádá wí'óe'a'ginnähpi, in t'owa wänbo-á wí'ovây'a'ginpi. ³Iwáy

bú' iwâygebá wí kwee iví sen ünchuu'i nathaa, hedi ihaydá' ná'i tsondiví'piye nakhäge'da'mää'ädi óetu'o', 'Díkhäge'nan hedânho i' to'wí naa dihääwíkweede'i wídít'aanípídí.' ⁴⁻⁵Thamuwaagi i' tsondiví'wepiye nakhäge'da'mää'ä, hewänbo wí'ôn-t'óeyandepí. T'óediwän i' sen natú, 'Tobáháa Jôesi Tádá dó'a'ginnähpi wänbo', hedá t'owa wá' dovây'a'ginpi wänbo', ná'i kwee dókhäge'namí, gá dókhäge'nanpídá ihaydá' na'ää'ädi naa báyéki díkayhânú-ídan.”

⁶Ihaydi Jesus-di ovâytu'an, “Ít'oe háa ná'i híwóhpi' tsondi natú'in. Tobá híwóhpi' namuu wänbo i' kwee óekhäge'nan. ⁷Hewänbo Jôesi Táadí shánkí wänbo in to'wên únde'muu'in ovâykhäge'namípí'an, khuy-á thaa-á pín ta'gedi iví'piye dívíjûusu'odi. Ti thaa t'ähkí i'di ovâytsíkhakannamí? Joe, há'to'. ⁸Naadi wâytumáa, i'dá wesebo ovâykhäge'namí. Hewänbo owáy naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' náa oepáa k'aydi'piye owáy'ää ihaydá, ti t'owa dovâyshaa-í wa' naví'piye dívíwâyunde'in?”

Jesus-di wí Pharisee-ví'gedi hedá wí tax phahsandiví'gedá ovâytu'an

⁹Wên t'owa di'ánde' inbí wówátsi ta'ge dáyhonnin hediho wé'gen t'owaví shánkí híwó'nin dimuu. Hediho Jesus-di ná'in hâhkangí'in ó'gedí ovâytu'an: ¹⁰“Wíje senä' i' méesate hay'i ee dats'ú dänjûusu'amídí, wí wêe sen Pharisee namuu, hedá i' wêe-á tax phahsandi-á. ¹¹I' Pharisee wí'bo nawindi ginnân ijûusu'an: 'Jôesi Táa, naadi wíkú'daa'o' naa t'aywóhkandi' wó'muupídí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihájo, hedá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á ta'ge'indá wídínmuupí, hedá pi'wênbí kwiya'dáda dívíwhohkwomáa. Hedá wíkú'daa'o wá' há'i tax phahsandi' owe nawindi waagi'ba wänbo wó'muupí'in.

¹² Jâadi waa wáygin dáyhaadá'o', hedá t'ähkí tã hääwí dont'an diwedá wêe-á wímá'.' ¹³ Hewänbo i' tax phahsandi-á hây kayi' diwe wí'bo nawindi nawôeda' makówápiye ibée-ídi. Ipíhkhúmáhpúude nataachanpóedí it'aywó'nandi, hedí natú, 'Jôesi Táa, naví'piye ósekanäpuwave. Naa wí t'aywóhkandidá'mân omuu.' ¹⁴ Hedí wí'gin dänweeho'. Naadi wáytu'ámí, Jôesi Tádádí ná'i tax phahsandiví t'aywó'di ón'owójé, i' Pharisee-ví'-á joe. To'wên t'ähkí he'ennin dívípipa'indáho hí'innindá'ba ovâypa'í, hedá to'wên hí'innin dívípipa'indáho he'ennindá ovâypa'í."

Jesus-di in áyyäã ovâysígihógi

¹⁵ Wên t'owa inbí hí'innin áyyäã Jesus-ví'we dáykan i'di ovâyttäggé-ídi. Iví khäge'nindi gin dáymu'di in t'owa-á ovây't'e'yandi ovâytu'an ha'waa wídví'ámí. ¹⁶ Hebo Jesus-di in tádá'in jýá'in ovâytu'an inbí áyyäã iví nú'piye dáyma'í, hedí iví khäge'nin itú'an, "In áyyäã naví'piye binkä'äämää, wívinkhäã'ámí. To'wên ná'in áyyäã waaginbá dimuu'indá Jôesi Tádáví'in únmuu. ¹⁷ Ta'gendi wáytumáa, to'wí Jôesi Tádáví' wínápúuwípi wí híncháã'i' ay waagibá iwäyupídi."

Wí sen kodit'owa namuu'í Jesus-ví'piye na'ää

¹⁸ Wí kw'áyewi sen namuu'í'di Jesus óetsika'yan, "Híwó'di háhkandi', hân dáy'ámí hedânho in wówátsi nahánde'pí'in donkáyjídí?" ¹⁹ Jesus-di óetsika'yan, "Ti úhanginná haa untú'nin naa híwó'di gin dítu'odi? Jôesidá'mân híwó'di namuu, wíyá to'wí-á joe. ²⁰ Jôesi Tádáví' tsontun ho mântaa. I-á natú wíyá to'wíwí kwee-ádi haa sendádi wí'úvíwhohkwomá've-ípi,

wíwint'owat'aháanú-ípi, wí'úvísä' mamípi, t'owaví'gedi wí'úvihójo'ámípi, unbí tádá-á jýá-á bín'a'ginnámá've-í." ²¹ I' sendi Jesus óetu'an, "Ná'i tsontun t'ähkí dó'a'gin enúkáy omuudíbo'." ²² Jesus ná'in nat'oe ihaydá i' sen óetu'an, "Wá'di wáy-á háawên bí'ámí'in útáy. Háyú úkw'ó'di t'ähkí mánku'ch'áani, hedí i' chá' mánhógi'i' in t'owa sehkanäwó diwówáji'in ovâymaáni, hedânho kodit'owa unmuuni oe makówa. Hedí náaku'ch'áadá ovâymagídá naa-ádi óká've." ²³ Ná'in nat'oe ihaydi i' sen iví pí'ná khó'jé báyéki nataachanpóe, gá báyéki hääwí únkw'óndân, hedí wínakuchada'pi. ²⁴ Jesus-di i' sen haa nachaa waagi óemúndedi natú, "Báyéki káy'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i haa Jôesi Tádá natú waa i'ámídi hedânho ón'aywoenídí. ²⁵ Nabáapu'wan wí kamáyo wên agúusa tsípího í'ge nats'úunídí, hewänbo shánki nabáapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i haa Jôesi Tádá natú waa i'ámídi hedânho ón'aywoenídí." ²⁶ In to'wên ná'i hí' dit'oe'indá ditsikapóe, "Gin namuudá to-an únkodi ún'aywondee-ídi?" ²⁷ Hedí Jesus-di ovâytu'an, "Haa t'owa dínkodipi'indá Jôesi Tádá-áho únkodi."

²⁸ Peter-di Jesus óetu'an, "Na'indá hääwí t'ähkí gínkw'ó'di' áyjo'e'an ʔ-ádi gimú-ídi." ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi ta'gendi wáytumáa, haa Jôesi Tádá natú waa ón'a'ginnámídi wí to'wí iví tewhá ijoe'andi, haa iví kwee, haa iví tí'úuwíndá pá'dây'indá, iví jýá-á tádá-á, haa iví áy-á ijoe'andá, ³⁰ i-á ta'gendi báyéki shánki ma'kw'anukí ihóení wa' náa oepáa k'aydi naji' ihaydi, hedá iví wówátsi náa oepáa k'aydi únbo'wan di'an, "Na'indá hääwí t'ähaydá in wówátsi nahánde'pí'indá imá've-í."

Powingí² Jesus iví khäge²nin itu²an nachuwagi²o'in

³¹ Jesus iví tä²di wije khäge²nin wéhánäpiye iho², hedi oväytü²an, “Bít'öeyan, nää-á Jerusalem-piye gimän, hedi eewá naa t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²i² omuu²i dīnpúuwí háa in Jōesi Tádávi tukhe²min naví²gedi dāyta²nan waa. ³²T'owadi in Hudíyo dimuup²inbí mange díkáaní, hedá indá dīnp'áhkaakhâymaa, hedá díjānākhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. ³³Púwhí²dí díwhädikhâymaa, hedá díkhe²khâymaa. Hewänbo iwedi i² powage²i thaa iwe owáywówápúuwí.” ³⁴Hewänbo Jesus-ví khäge²nin ná²i natü²i háäbo wídika²pówápi. Háa oväytü²andi-á wídínthaypóepí, hediho háäwí i²gedi ihí²máa²in wídika²pówápi.

Jesus-di wí sen natsí²t'aamuu²i² iví keetan óemági

³⁵ Jericho bú² tsowa Jesus napowamän dihayháä, wí sen tsí²t'aa²i namuu²i² owáy p'öe hängé wáy nahäädá²án. ³⁶I² sen in báyéki t'owa diphademännin nat'oe, hedi natsikapóe, “Hän napoe²o?” ³⁷Indi óetü²an, “Jesus Nazareth-wi-än ná²ä.” ³⁸Hedi i² sen itüwínú, “Jesus, ü David-ví äy iwedi²i² unmuu²i², naví²piye óshkanäpuwawe.” ³⁹In ton Jesus-ví páadé dimännindá i² sen óet'e²yandi óetü²an, “Händá²dibo².” Hewänbo i² sendá shánkí kaygá itüwínú, “Ü David-ví äy iwedi²i² unmuu²i², naví²piye óshkanäpuwawe.” ⁴⁰Jesus iwóyí², hedi oväytü²an i² sen iví²piye óemá²i²in, hedi Jesus-ví²we napówá ihaydi Jesus-di óetsika²yan, ⁴¹“Hännan wín²amí²innan unda²?” I² sendi óetü²an, “Nanbí Sedó, naa oda² dīnkeepúuwí²in.” ⁴²Jesus-di óetü²an, “Uví keetan mänke². Uví wäyü úmuudān unwówa.” ⁴³Wesebo i² sen

ünkeepóe, hedi Jesus-ádi namāndi Jōesi Tádá kw'áayébo² óemáa. Hedi t'ähkí in t'owa dāymū²in ditü² Jōesi Tádá-á hay²i namuu²in.

Jesus oe Zaccheus-ví²piye na²ádāamää

19 Jesus oe Jericho bú²piye namää, hedi i²ge naphademän dihaydi ²wí sen Zaccheus gin nakháwá²i² iwáyge ná²án. I-á in tax phahsanninbí p'ó²dédí²-än namuu, hedá kodit'owa-á namuu. ³Zaccheus-á ikhäädé² Jesus óemúunídí ünhanginpuúwídí to²wí namuu²in, hewänbo híncháä²ida² Zaccheus namuu hedá báyéki dit'owaji², hediho wí²ünkeet'óepí. ⁴Hediho in t'owaví páadé i²äädí wēn sycamore tay ee nachá²nin kw'áye ituye, hedānho Jesus naphademāndi óemúunídí. ⁵Jesus in tay iwe napówádí kw'áye ibéedí Zaccheus óetü²an, “Zaccheus, ówānākidí ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dāywóyí²khâymaa.” ⁶Zaccheus tay kw'áyedi iwānāwāve, hedi híhchangidi Jesus iví k'aygipiye óeho². ⁷In t'owa ná²in dāymū² ihaydá t'aydi ditü², “Ná²i sendá wí t'aywóhkandiví tewhá iwepiye ná²ádāamää.” ⁸Hewänbo Zaccheus iwínúdí Nanbí Sedó Jesus óetü²an, “Nanbí Sedó, i² háäwí naa dīnkw'ó² diwedi píngé hay dówijekhâymaadāhá² in sehkanāwó diwówāji²in t'owa dovāypākhâymaa, hedi wí to²wí dósä²mandi-á jónān ma²kw'anukí dópākhâymaa.” ⁹Jesus natü, “Nää thaa náa k'aygiwí² ön²aywon. Ná²i sendá wá² Abraham-bí äy iwedi²i²bá namuu. ¹⁰Naa t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²i² omuu²i² o²ää in dipedeji²in dovāynuuwä²-ídí hedá dovāy²aywoenídí.”

Jesus-di oväytü²an dínkhây²ä² i² háäwí ovâymagí²i²dí híwó díví²amí²in

¹¹ Nää-á Jerusalem tsowa dipowamāndi in t'owa dí²ände wesebo

natsondisogedee-f'in, hediho Jesus-di wáy-á háhkangí'in ó'gédí ovâytu'an ovâythayyamídi han wínapúuwípi'in. ¹²Ginnân ovâytu'an: "Wí sen kw'áyewi namuu'i' ipikhây'owân wí nange kayi' wáhââ iwepiye namú-ídi. Iwe i' tsondi shánkí p'ó'dédí'di ná'i sen óetsondipakhâymaa hedânho iví nangepiyebá nawáymú-ídi natsonsogedee-ídi. ¹³Hewânbo wa' i' wêe nangepiye namáäpídiibo tã ihay iví t'ôe'in itúhkánnandi wí'ínbo wí chã' ovây'an, hedi ovâytu'an, 'Ná'i chã'di wí háäwí bínkuumá-í, hedáhá' i-á bínkú'ch'áani, hedânho wíyá shánkí chã' dín't'aanídí.' Hedáhá' namää. ¹⁴Hewânbo in t'owa iví nange'indá ná'i sen óet'ay, hedi wên t'óekhuwa'in i' namää iwepiye dâysan, i' tsondi p'ó'dédí' óetu'amídi, 'Ná'i sendá wígida'pí nanbí tsondi gínmuuní'in.'

¹⁵"Hewânbo óetsondisóge, hedáhá' iví nangepiyebá nawáymää. Hedi iví t'ôe'in itúhkánnan, in ton ovâychã'annin, hedânho imúunídi háyú ónchã't'annin. ¹⁶Wí napówádi óetu'an, 'Naví tsondi', naa tãgin ma'kw'anukí chã' dót'an u'di dín'an diwedí.' ¹⁷I' t'ôe'i óetu'an, 'Híwó bí'an, u-á híwó'di t'ôe'i unmuu. Naa dínhanginná u-á háa úkhây'ã' waa bí'an hínchãâ háäwídiibo. Hediho náä-á tã bú' eeje ovâytsónmá've-ídi wísôege-í.' ¹⁸Wíyá wêe t'ôe'i nats'ú'di-á natú, 'Naví tsondi', i' chã' naa dín'an diwedí p'ánú ma'kw'anukí chã' dót'an.' ¹⁹I' tsondidi óetu'an, 'U-á p'ánú bú' eeje wí tsondi wísôege-í.' ²⁰Ihaydá wíyá t'ôe'i-á nats'ú, hedi natú, 'Naví tsondi', uvi chã' dín'andi-á wên aa iwe dó'ánnan. Námú'dí, náwe dómáa. ²¹Wíkhunwôeda', jänäkí' unmuudi. U-á háäwí uvi' úmuupí' náahónde', hedi wáy pí'wên t'owa dáykoe iwe náahäwé'ge'o'. ²²I' tsondidi óetu'an, 'U-á wí t'ôe'i

háagi' wânbo unchã'muupí' unmuu. Náä-á háa naví'gedi untú waagi omúuní, hedi wítuhchänukhâymaa. Unchanpoe'o naa jänäkí' sen omuu'in, hedân háäwí dínmuupí' dóhónde'. ²³Háadan handi há'i chã' wínaaho'pí wáhââ dívíchã'píyemá' iwepiye? Ha'wáa bí'andáho indá naví chã' dínpiyemáaniwân, hedi iwedího wíyá shánkí dín't'aaníwân, hediho owáy'ää ihaydá shánkí báyéki dínchã'kwoníwân.' ²⁴Hedáhá' i' tsondidi in iwáyge diwinnindá ovâytu'an, 'I' chã' bínkwee-í ná'i sen, hedi i' sen i' tãgin ma'kw'anukí chã' it'andi bínmääni.' ²⁵Hebo indi i' tsondi óetu'an, 'Nanbí tsondi', i-áho tã ihay chã' ho imáa.' ²⁶I'dá ovâytu'an, 'Naadi wáytumáa, wí to'wí anbo to'wí báyéki imáapi'-á, i' hínchãâ imáa'i wânbo óekwee-í. ²⁷Hedi náä náwe binmá' in t'owa naa dít'aydi inbí tsondi omúuní'in wídida'pí'in, hedi náä naví páadépiyebo bint'aháanú-í.'"

Jesus oe Jerusalem bú' nats'ú, hedi in t'owadi óesígi'an

²⁸Jesus ihí'bowá ihaydi oe Jerusalem shánkí tsowapiye ihon. ²⁹I' okú "Olive Okú" gin dáytu'o' iwe nú' wáy ná'in wíje bú'ây daná, Bethpage-ádi Bethany-ádi. Iwáy tsowa wáy napowamân dihayháâ wíje iví khãge'nin ovânsan dapáadémú-ídi. ³⁰Ovântu'an, "Jaho bápún há'i bú'ay nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedi dats'ú' dihaydá wí búdu'ay ts'áabi namuu'i' nawhiwíndi dânshaa-í, i-á wa' wáymuu wânbo to'wí wânbo wí'i'fhsógepi. Dânwhihsuudi náwe dânmá'í. ³¹Hedi to'wídi wovântsika'yandáho', 'Háadan dânwhihsuude?', ginnân dântu'âamí: 'Gá Nanbí Sedó i' ûntáy-dân.'" ³²Hediho in wíje damäädi dânshaa háa Jesus-di ovântu'an waagibá. ³³Hedi i' búdu'ay dânwhihsuude' ihaydi in t'owa inbí búdu'ay dínmuu'indi

ovântsika²yan, “Heháadan dânwhihsu-ude²?” ³⁴Ovâyt²an, “Gá Nanbí Sedó i² ûntáyðân.”

³⁵Hedi i² búdu²ay Jesus ôño², hedáhá² inbí k'ewé²in to dânp'âdídá i² búdu k'ewé ônpá²k'û², hedi Jesus ôetege i²hsoege-ídí. ³⁶Hedi iwáy p'ôege wáy ôe²fhon dihaydá in t'owa inbí k'ewé²i to dívípâdihondá oe te²p'ôegá ônpá²kwohon. ³⁷Jerusalem tsowa napowamân dihaydi in p'ôe owáy Olive Okú áage wáypiye² nawánde² iwáygé báyéki in t'owa Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in diji², hedi híhchandi dívítuwínúndedi ditú² Jôesi Tádá-á hay²i namuu²in, i² báyéki pínán t'ôe ho dâymû²i namuudi. ³⁸Jesus-ví²gedi kaygi ditú², “U-á tsondi hay²i² unmuu.” “Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wóesan hediho híwó wóe²âámí.” “Hää t'âhkí sa²wó namuu oe makówá, hedá oe kw'áye bá ditú²uní Jôesi Tádá-á hay²i namuu²in.” ³⁹Hewänbo wên Pharisees in t'owa-ádi diji²indi Jesus ôetu²an, “Hâhkandi², uví khäge²nin ovây²tu²an ditúhâni²in.” ⁴⁰Jesus-di ovây²tu²an, “Naadi wây²tumáa, hä²in hândá²dibo dijidá, háa ditú² waa hä²i k'uu iwe nakw'ó²di wänbo hanbá dívítuwéñ-í.”

Jesus Jerusalem imúndedi isíhtää

⁴¹Jesus oe Jerusalem bú² shánki tsowa namân dihaydi, i² bú² imú²dibo isíhtää, ⁴²hedi natú, “Jerusalem, nääho hây uví t'owa wá² dínhanginnândi híhchandi inbí wówátsi dínmuuni²in, hewänbo nää-á há²to dínhanginpuuwí. ⁴³Wáy wí thaa naná² dihaydi in wóehänbo²indi uví tehpa nuuge wónnanboédíkwokhây²máa, dívítuuyé-ídí oe búgepiye dits'ú²unídí, hedá wóebúge²andá t'âmâphá²gedá wóehánkhây²máa. ⁴⁴Uví tewhá t'âhkí wónnayukhây²máa, hedá in t'owa uví²we dithaa²indá ovâykhânu²khây²máa. Há²to wí k'uu wänbo natehpaa²ándi

wónjoekankhây²máa. Ná²i t'âhkí úpuuwí gá Jôesi uví²we napówâðân wón²aywoenídí, hebo wí²úhanginnâhpi na²ä²in.”

Jesus i² méesate hay²i iwedí in dâyhäáwíku²ch'áade²in ovaykhepiye

⁴⁵Ihaydá Jesus oe méesate hay²i eepiye namää, hedi in t'owa dâyhäáwíku²ch'áade²in iwedí ovâykhepiye. ⁴⁶Ovây²tu²an, “Jôesi Tádávi ta²nin deewá ná²in háa natú²in nata²muu:

Návi tewhá-á jûusugí²-ân namuu, hewänbo undá i² bín²egó²an sänmin dívíwé²ge²amígí² namúunídí.”

⁴⁷Thamuwaagi ee méesate hay²i iwe Jesus-di in t'owa ovây²hâ²o². In owhá² p'ó²dédí²indá, in Hudíyoví khuu dâyhâ²o²indá, hedá wây-á Hudíyo p'ó²dédí²indá dâytuwämáa hádídí óeháyj²in. ⁴⁸Hewänbo háa díví²amí²in wíðâyshaade²pí, in t'owa háa natú²in t'âhkí hânho dívít'ôeyandedi.

Jesus ôetsika²yan to²ðan ônk'û² iví t'ôe i²amídí

20 Wí thaa Jesus-di i² méesate hay²i ee in t'owa ovây²hâ²o² hedá Jôesi Tádávi híwó²di tun ovây²t'ôe²o². In owhá² p'ó²dédí²indá, in Hudíyoví khuu dâyhâ²o²indá hedá wây-á Hudíyo tsonnindá ûnpówá, ²hedi ôetu²an, “Dítu²an, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí²o waa bí²amídí? To²ðan ná²in ta²gen wónk'û²?” ³Jesus-di ovây²tu²an, “Nää-á naadá wá² wí hääwí wâytsika²yamí un. ⁴Dítu²âámí, to²ðan John ônk'û² t'owa ovây²p'ó²p'oe²amídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi?” ⁵Hedi wí²ná táye dívítumáa, “Jôesi Tádádí John ônk'û² gin gitúðáho², Jesus-di dítsikagí²o, ‘Hedi háadan handi wí²úvíwâyupí háa John natú²in?’ ⁶Hewänbo t'owadida² ônk'û² gin

gitúdá, náʔin t'owa náwe dijiʔindá naʔin díkʔusäyü-í díháýjídí, gá John-dá Jôesi Táđáví tukheʔbi ünmuuʔin dívíwäyundedân.” ⁷ Hediho indi Jesus óetuʔan, “Naʔindá wíginhaginnáhpí toʔwídí ònkʔûʔin.” ⁸ Hedi Jesus-di ovâytuʔan, “Hedáhoʔ, naadi wänbo wáʔ wíwâytuʔamípí toʔwídí naa dínkʔûʔin dóʔamídí náʔi hääwí dóʔoʔiʔ.”

Jesus-di in yäʔdäapíʔin úuva áaphää áyíʔninbíʔgedi ovâytuʔan

⁹ Ihaydá Jesus-dá náʔin háhkangíʔin óʔgédí in t'owa ovâytuʔan: “Wí sen iʔúuvaʔáakhähsaa, hedáháʔ iʔ úuva nava-á wên senäʔ úuva áaphää áyíʔnin dimuuʔin ovâypiyé mági, hedáháʔ wíyá píʔwí nangepiyá namää, hedi báyéki píʔoe iwe iwóyíʔ. ¹⁰ Iʔ úuva nap'eʔyin dihaydi wí t'oeʔiʔ óesan iʔ nava iwepiye hedânho in senäʔ dâynavapíyéʔannindi iʔ úuva nayâmuʔiʔ óemäänídí. Hewänbo indi iʔ t'oeʔiʔ óewhâdídíháʔ mandáʔdibo-á óewáybun. ¹¹ Hedi iʔ sendá wíyá t'oeʔiʔ-á óesan, hewänbo indi iʔ wáʔ óewhâdídí hedá jänákí-á óeʔan, hedi iʔ wáʔ mandáʔdibo-á óewáybun. ¹² Ihaydá iʔ powageʔi t'oeʔiʔ-á óesan. Iʔ wáʔ óewáʔan, hedá nava iwedá óechänu. ¹³ Hediho iʔ sen iʔ nava ünmuuʔi ginnân iʔánshaaʔan: ‘Hân hîn dáyʔamíʔ Gá ginnân: Nää-á naví eʔnú donsígíʔi donsaaní. I-áho madânho óeʔaʔgeení.’ ¹⁴ Hewänbo in dâynavapíyéʔannindi iʔ senbí eʔnú ünʔädi óemûʔi ihaydá wéʔge dívíhéeʔandi ditú, ‘Náʔi-ânkun namuu náʔi hääwí t'ähkí ünjoepuwagiʔoʔiʔ. Jaho äyháyjí hedânho náʔi hääwí nayâmuʔi-á gínmuunídí.’ ¹⁵ Hediho iʔ nava iwedí óep'égídi óehay.”

Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsikaʔyan, “Hân iʔ nava ünmuuʔiʔdi in senäʔ dâynavapíyéʔannin ovâyʔamíʔ ¹⁶ Gá namäädá iʔdá ovâyhâanú-í, ihaydá iʔ nava-á wây-á toʔwëndá ovâypiyé máni.” In t'owa náʔi dit'oe

ihaydá ditú, “Haʔwâa wínakhâyʔähpí napúuwíʔin.” ¹⁷ Jesus-di tsíhtáye ovâymundedi ovâytuʔan, “Hedi hân handi náʔi Jôesi Táđáví taʔnin diwe ûntaʔmuuʔi natundaʔʔ: Iʔ k'uu in tewhátehpaaʔin dâyoegiʔandá nää shánkí natáyʔi k'uu tehpaá béʔdí napóe.

¹⁸ Häʔi k'uu-á wí k'uu wí toʔwí eedi iʔânchänudi nakaanú-íʔi waagiʔbá namuu, hedi náʔi toʔwí nakanudi iví túʔ ikhoejée-í hedá ipóeʔamí. Hedi iʔ k'uubá ivíʔdi ünkeʔt'ândáho óet'äá-í.”

¹⁹ In Hudíyoví kuuu dâyháʔoʔindádí hedá in owháʔ píʔóʔdédíʔindádí dínhanginná Jesus náʔi híʔ inbíʔgediho ihéeʔannin, hediho didaʔ wesebo Jesus óepankáyjíʔin, hewänbo in t'owa dâykunwôedaʔmáadi wíʔóepankêʔpí.

Tax wáʔäa iʔgedi Jesus óetsikaʔyan

²⁰ In Hudíyo tsonnindi áyîngídi Jesus óemündedi didaʔ óekáyjíʔin híwó wíʔihíʔmáapídí, hedânho in Rome-ʔinbí tunjó óemangekáanídí, náʔi tunjó-á shánkí tsonkhuu imáadi. Hediho wên senäʔ kaadibo ovâywáʔäa Jesus hääwí óetsikaʔyâamídí. Náʔin senäʔdá hójoʔindáʔ dimuu, hewänbo híwóʔnin dimuu waa dívíkhây máa. ²¹ Hedi náʔin hójoʔin senäʔdi Jesus óetuʔan, “Hâhkandiʔ, naʔindá gínhanginná u-á taʔgedáʔ bihéeʔo hedá ovâyháʔoʔ, uʔdá t'ähkí t'owa-á handáʔbá ovây máa, hediho taʔgendá Jôesi Táđáví kuuu iʔgedá ovâyháʔoʔ. ²² Dítuʔan, hânnan nanbí tsonnun gíntúʔ, ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar äy-tax-wáʔäa-ídi háa joeʔ” ²³ Hewänbo Jesus-á wesebo ünhanginná háa inbí hójoʔi ánskaa dínmuuʔin, hediho ovâytuʔan, ²⁴ “Wí denarius cháʔ dínkeeyan. Toví tsʔay hedá toví kháwáʔ-á eedi ünʔk'óeʔ” Óetuʔan, “Gá Caesar-víʔinnân.” ²⁵ Hedi Jesus-di ovâytuʔan, “Hedáhoʔ, hääwí Caesar-víʔ

ûnmuu²i Caesar-bá binmää, heḍi wá² hääwí Jôesi Tádáví² ûnmuu²i-á Jôesi Tádá-á binmää.” ²⁶Wídínkodipí wên piháawin hí² óetuhkannamídí in t'oa dit'oe-íḍí, heḍi iví hí²ḍí ovâyháa²andi wíyá háabo wí²óetú²anpí.

In Sadducees-di Jesus óetsika²yan in dichuu²in diwáywówápúuwí i²gedí

²⁷Wên Sadducee t'owa Jesus-ví²piye di²ää hääwí óetsika²yamídí (In Sadducees-á díwíwáyunde² in t'owa dichuu²in há²to wíyá diwáywówápúuwí²in.) Indi óetú²an, ²⁸“Háhkandi², Moses ná²in tsontun dinta²nan: Wí sen áypídíbo nachuudi iví kwee wa² ûnwówájidá, i senbí tí²úu ûnkhây²ä² i² kwee-áḍí ikhó²yâä-i²in heḍânho dân²âykw'ôeníḍí, i² pá²dâyví khâwá² ônhûuwíḍí. ²⁹Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí²úuwín senä² diji². I² shánkí páádé²i² ikhó²yâ², hebo áypídíbo nachuu. ³⁰I² eedí²i-á wá² i² kwee-áḍí ikhó²yâ², heḍá ná²i² sen wá² áypídíbo-áho nachuu. ³¹Ihaydáhá² i² powage²i-á wá² hanbá ûnpóe. Heḍi handá² t'áhkí in tséḍí diji²in tí²úuwín dínpoé, t'áhkí wí²inbo i² kwee-áḍí dívíkhó²yâ²ḍí dichuu dâ²yâykw'óḍipídíbo². ³²T'ä²gedá i² kwee-á wá² nachuu. ³³Ná²in tsé ihay tí²úuwínho i-áḍí dikhóhtsâakw'ônwân, heḍiho náá ná²in díṭú²an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihayḍi, to²wíwí kwee-an ûnmúuní?”

³⁴Jesus-di ovâyṭú²an, “Kwiýä²dáḍí senä²dáḍí dívíkhó²yánde² wa² náá oepáa k'ayḍi diwówáji² ihayḍibo². ³⁵Hewânbo to²wên Jôesi Tádá natú makówápiye dimännindá, in chuwa iweḍi ovâywáywówápkhâymaa² heḍiho há²to wíyá dichuu-í, heḍânho ihayḍi senä²dá kwiýä²dá wíyá wídívíkhóhtsâakhâymaápi, ³⁶gá gindiḍi in makówáwin t'ôepä²ä²in waaginbá dimúuníḍân. Heḍi Jôesi Tádáví äy dimuu gá i²dá wíyá

ovâywáywówápkhâymaaḍân.

³⁷⁻³⁸Jôesi Tádáḍí t'áhkí t'owa iví²in ûnmuu²in ovây²munde diwówáji²in dimuu waagibá. Moses wânbo ná²in híwó ithayyan i² wáä²i phé²yávi nakoje² ní²gedí ita²nan dihayḍi. Iwe natú Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á Abraham-bí Jôesi namuu, heḍá Isaac-ví²-á heḍá Jacob-ví²-á, tobá ná²in ho dichuu wânbo². Heḍiho dichuu wânbo ta²gendi diwówáji² gá Jôesi Tádá-á in diwówáji²inbí Jôesi-ân dínmuuḍân, in dichumuu²inbí²-á joe.” ³⁹Wên in Hudíyo-ví khuu dâ²yhá²o²indi óetú²an, “Háhkandi², híwó bihéé²an.” ⁴⁰Heḍi diwôeda² wíyá hääwí óetsika²yamídí.

To-an namuu i² to²wí Jôesi Tádáḍí óesóge²i² t'owa ovây²aywoeníḍí?

⁴¹Heḍi Jesus-di ovâytsika²yan, “Heháaḍan t'owa diṭú² i² to²wí Jôesi Tádáḍí óesogekhâymaa²i² t'owa ovây²aywoeníḍí David-ví äy iweḍi²i²dá² ûnmuu²? ⁴²⁻⁴³I² Psalms nata²muu iwe David-bo natú:

Naví tsondi hay²i Nanbí Sedó Jôesi Tádáḍí óetú²an,
‘Naví ko²díngéḍí ósoge,
heḍi uví hânmin dovây²t'aaní heḍá uví mangá wínkáání.’

⁴⁴Ná²i to²wí Jôesi Tádáḍí óesogekhâymaa²i² t'owa ovây²aywoeníḍí David-dibo iví tsondi hay²i gin óetú²o². Gin namuudá háḍíḍanho David-ví äy iweḍi²i²dá² ûnmúuní?”

Jesus iví khäge²nin itú²an in Hudíyoví khuu dâ²yhá²o²in waaginbá wídimúunípi

⁴⁵Wa²ḍi t'áhkí in t'owaḍi Jesus ônt'ôeyande² ihayḍi iví khäge²nin itú²an, ⁴⁶“Ná²in t'owa Hudíyoví khuu dâ²yhá²o²in dimuu²inbí²wedí bí²âyíngi²an. To whaadi²indi dito²ondi diji² dâ²ykeeyamídí to²wên dimuu²in, heḍá hânho-á ovây²hi²an t'owaḍi a²gindi

ovâysengitʷâamíʷin iʷ búʷ pingé iʷge dijiḍi, heḍá wáʷ in Hudíyoví méesate eeje heḍá nashánkíʷeedináʷ dihaydá in tsonninbí soḡe eedi dívíkw'óeníʷin didaʷ. ⁴⁷ Kwiyǎʷ inbí senáʷ dínchuuʷinbí tewhá ovâykweweḍeʷ, heḍáháʷ thaa t'ǎhkí dívíjûusuʷodi híwóʷnin dimuu waagi dívípidaʷoʷ. Gin dívíʷodi Jôesi Táḍáḍí shankí ovâytuhchânukhâymaaʷ.”

**Wí kwee iví sen ûnchuuʷi-á
iví chǎʷ t'ǎhkí imáḡi**

21 Jesus ipʷwǎbeedeʷ iʷ hayʷi méesate iwe in t'owa dijiʷ iʷge, heḍi in kodit'owa dimuuʷin inbí chǎʷ dâyku-udeḍi iʷ chǎʷ phébay iwe ovâymun-deʷ. ² Heḍá wí kwee iví sen ûnchuuʷiʷ sehkanáwó nawówájíʷi wáʷ wíje chǎʷ p'íʷin itóḡidi óemûʷ. ³ Heḍi natú, “Taʷgendi wâytʷâamí, náʷi kwee iví sen ûnchuuʷi sehkanáwó nawówájíʷi-á shánkí itóḡi t'ǎhkí in wéʷgen dâyku-uʷinbíwedí. ⁴ In wéʷgendáho inbí chǎʷ dínphade iwedi dívímáḡi, hewânbo náʷi kwee-á báyéki ûnk'w'óhpí wânbo t'ǎhkí iví wówátsi iʷámíḡiʷ imáaʷiʷ itóḡi.”

**Jesus iví khǎḡeʷnin itʷʷan iʷ méesate
hayʷi-á t'owa dâynayukhâymaaʷ**

⁵ Wáy wên iví khǎḡeʷnin iʷ méesate hayʷi iʷgedi dívíhíʷmáa, heḍi ditûʷ, “Saʷwó naná saʷwóʷdi k'uudi napaʷandiʷ namuudi heḍá iʷ háäwí ee nakw'óʷdiʷ in t'owadi Jôesi Táḍá óemáḡiʷi namuudá.” ⁶ Jesus-di ovâytʷʷan, “Nää-áho náʷi saʷwóʷdi háäwí bînmundeʷ, hewânbo wáy wí thaa nanáʷ dihayḍi náʷi méesate-á t'owa dâynayukhâymaaʷ, heḍi wêe wânbo wí k'uu háʷi tehpaawedi wínateʷdeegíʷopí.”

**Jesus-di ovâytʷʷan
báyéki t'ôephade naʷǎʷin**

⁷ Indi óetsikaʷyan, “Hǎhkandiʷ, hânhay-an náʷi háäwí iʷgedi ditʷʷandiʷ napuwagíʷoʷ. Háawin taa-an nakeep-

úuwí heḍânho gínhanginnáanídí háäḍi nats'anpúuwíʷin?” ⁸ Jesus-di ovâytʷʷan, “Bíʷáyíngiʷan toʷwíḍi wânbo piháa wíwovâywâyukannamípíḍi. Báyéki t'owa navi kháwǎ iʷgedi dikǎʷǎḡiʷo, heḍi wíʷinbo ditʷʷuní innânho dimuu iʷ toʷwí Jôesi Táḍáḍí óesóḡeʷiʷ t'owa ovâyʷaywoenídí. Heḍá wáʷ ditʷʷuní iʷ t'ǎʷge thaa tsowa nanânhoʷ. Hewânbo inbí'nápiyá wíʷímú-ípi. ⁹ Heḍi t'owa-á inbí tsonnindáḍi háa wíyá nangewin t'owa-áḍi dívíhânboʷ iʷgedi ít'oeḍá, báyéki wíʷúv'íáyíngiʷámípi. Nakhâyʷǎʷ náʷi háäwí napúuwíʷin, hewânbo owáy napóe ihayḍá iʷ t'ǎʷge thaa wesebo wínaʷǎhpí.”

¹⁰ Heḍáháʷ ovâytʷʷan, “T'owa wêe nangewin dívíhánkhâymaaʷ wây-á t'owa wíyá wêe nangewindáḍi, heḍá nangewin tsonnindá wáʷ dívíhánkhâymaaʷ. ¹¹ Wáyje t'ǎhkí nananʷǎʷyâpuwagíʷo heḍá báyéki dihaapuwaḡiʷo, heḍá báyéki t'owa-á ihayḍidaʷbá dihaypóeḍá dichuwagíʷo, heḍá t'owa-á dâypwâkhâymaaʷ wí taa heʷendi oe makówá nakeepoeʷodi báyéki ovâykhunwóedaʷámíʷi. ¹² Hewânbo gin napóepíḍibo wovâypanhóení, heḍá unbí wâyʷu únmuudiibo jânáká wovâyʷámí, heḍá in Hudíyoví méesatewin p'óʷḍéḍíʷinbí mangá wovâyjoeʷámí wovâytsondiwekáanídí, heḍá wovâypankw'óení, heḍá in nangewin p'óʷḍéḍíʷinbíʷpiye heḍá wéʷgen tsonninbíʷpiyá wovâyhúuwí. Náʷi t'ǎhkí wovâyʷámí naviʷin ímuudiiboʷ. ¹³ Hewânbo náʷi háäwí únpuuwíʷi namuudi únkoedí-í naviʷgedi bînt'ôeʷámíḍi. ¹⁴ Heḍiho waʷ napóepíḍibo bíʷánshaamáa wíʷúv'íáyye-ípiʷin háa ítʷʷuníʷin úv'ípiʷaywoenídí. ¹⁵ Naadi iʷ híʷ-á iʷ hangintandá wâymaßní, heḍânho toʷwên wânbo wovâyʷt'eʷp'íḍéndeʷin háʷto dínkoedí-í dâyeeyámíḍi háa ítʷʷ waa taʷgen wínamuupíʷin, heḍá wíyá

hääwí wänbo wíðäymá've-ípi ditúunídi.
 16 Unbí hánminbí mangepiye unbí
 jíyá'indi tádá'indi wänbo wovâykáani,
 háa unbí tí'úuwindá pá'dây'indá han
 wovây'amí, háa unbí maatu'indi
 háa unbí k'ema'indi wänbo', hedí
 wáy wên un wovâyhâanú-í. 17 Hedí
 báyéki t'owadáho wovâyt'aykhâymáa
 naví'in ímuudi. 18 Hewänbo Jôesi
 Tádádí wovây'âyíngimá've-í, wí hây
 tâhki wänbo há'to i'di wovâyjoe'amí.
 19 Úvít'ôephadey'ä'andáho' in ta'gen
 wówátsi ít'anpúuwí."

**Jesus-di ovaytu'an Jerusalem bú'-á
 nandá' dâjjoekankhâymaa'in**

20 "Hewänbo báyéki sundado
 Jerusalem bú' já'wé bûu k'úwáki
 diji'in bînmú' ihaydi, únhanginnáani
 hanwaapíðibo' i' bú' nandá'
 dâjjoekankhâymaa'in. 21 Hedí
 ihaydá in Judea nange dikw'ó'nin
 dínkhây'ä' oe okú eepiye dijáani'in,
 hedá in to'wên oe Jerusalem bú'
 iwe diji'indáho iwedáho dipee-í,
 hedá in oe nava eeje diji'indáho oe
 bú'piyá wíðimú-ípi, 22 gá ihayhâábáho
 Jôesi Tádádí in t'owa Jerusalem-win
 ovâyutuhchânu khâymaa'dân, hedí
 t'âhki háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe
 nata'muu'in i' thaa i'gedi napúuwí.
 23 Owáy i' thaa napówá ihaydá,
 sehkanä in kwiya' disâamuu'in
 hedá in dâ'yâtsä'ä'o'indá, gá ingí'-á
 nakâypúuwíðân dijáani'dí. T'owa
 dâyt'ôephadegi'o ná'i nange i'ge
 t'âhki, hedí Jôesi Tádádáho in t'owa
 ovâyutuhchânu'g'o, indádí nat'aydi.
 24 Wáy wên tsijóphá'dí ovâyhâanú-í,
 wây-á wëndá ovâypanhógidá báyéki
 wíyá pi'wáy nan deepiyá ovâyhúuwí.
 In Hudíyo dimuupi'in t'owadá in t'owa
 Jerusalem-win ovâytsónmá've-í owáy
 inbí thaa gin díví'amídi dínphade
 píhay."

**I' to'wí t'âhki t'owagi'
 na'aypuyä'i na'ä'**

25 "Ná'i taa-áho oe makówá gin
 nakeet'ôeni: I' thandá p'ôe-á agóyó-á
 piháa nakeepúuwí, hedá náa oepáa
 k'aydá t'âhki nangewin t'owa-á háa
 díví'amí'in hedá háa díví'ánshaa'amí'in
 há'to dínhanginnáani, i' määp'oe
 hânho nasatú'di hedá i' he'endi
 p'oet'úkhú namuudá. 26 T'owa-á
 hânho dikhunwôeda'puwagi'odi
 dinagokhangí'o, háa náa oepáa
 k'aydi t'âhki napuwagi'o i'gedi
 díví'ánshaamáadi. T'âhki oe makówá
 nasaa'i-á na'ä'yäpúuwí. 27 Hedí
 ihaydi in t'owadi naa t'âhki t'owagi'
 o'aypuyä'i' omuu'i dímúuní okhúwá
 jáa o'ädi, pínnaan kay wóegé hedá
 kohthay wóegá o'ä'. 28 Owáy ná'i
 hääwí nats'anpuwamän dihaydá wíyá
 wí'úvíp'ôhwháyé'bé-ípi, kw'âyepiye
 úvibée-í, gá tsowa wovây'aywoenídi
 napuwamändân."

**Jesus-di wên fig tay i'gedi
 ihée'an hääwí ovâyhâ'amídi**

29 Hedáhá' Jesus-di ginnân ovâytu'an
 wíyá ovâythayyamídi: "I' fig tay i'gedi
 hedá wé'ge'i tay i'gedá bí'ánshaa'an.
 30 Nats'antsáwäpuwamän dihaydi
 unbo bînmúndedi únhanginná
 nata'ánpowa'ä'inpi'an. 31 Hedí
 gindidibá owáy ná'i hääwí i'gedi
 naadi wây't'ôe'an bînmú' ihaydá
 únhanginnáani ho púnú' naná naa
 owáy'ä'-i'in otsondisogedee-ídi.
 32 Ta'gendi wây'tumáa, t'âhki in nääwin
 t'owa há'to diháani wa'di ná'i hääwí
 t'âhki páadé nats'anpoe'opíðibo'.
 33 Makówá-á hedá oepáa k'aydá t'âhki
 nakhangí'o, hewänbo naví tundá há'to
 dínháani."

Jesus-di ovâyṭuʔan dívíʔáyîngiʔamíʔin

³⁴ Úvíʔáyîngiʔamí hăăwí iʔgedi úvíʔánshaahondiʔ. Báyéki húukandá hedá háapuwa-á wíʔúvíʔâamípi, hedi wăhphade wíʔúvíʔánshaamáʔve-ípi háa unbí wówátsigiʔ úvíʔamíʔin. Wáy iʔ thaa natʔephadepúuwíʔiʔ únpóewí waʔdi únhanginpóepídiʔboʔ. ³⁵ Ihaydibá tʔâmăpiye in náă oepáa kʔaydi dithaaʔin wên phay iwe diwêegiʔo waagibá dínpuúwí. ³⁶ Hedího hăădi wânbo tʔăhkí fkhây múunʔin únkhâyʔăʔ, hedá úvíjûusumáʔve-í hedânho náʔi hăăwí tʔăhkí napuwagiʔoʔi-á úvíyăăʔamí, hedá owáy naa tʔăhkí tʔowagiʔ oʔaypuyăʔiví páadépiye íwin dihaydi híwó únpúuwíʔ gin Jesus-di ovâyṭuʔan.

³⁷⁻³⁸ Ihayhăăbá thamuwaa hédéndi heʔdibo tʔowa dipóyaʔ ee hayʔi méesate iwe Jesus-ví híʔ ôntʔôeyaanídi. Thaadá iʔdi in tʔowa iwe ovâyḥáʔoʔ, hedá nakin dihaydá iʔ búʔ iwedí napeeʔi oe Olive Okú gin dâytʔuʔoʔ iweboʔ iwhonwóyíʔnídí khųʔdéedí.

Wên híʔ dâykʔúʔ Jesus óekáyíjídí

22 I shánkíʔeedi Passover gin dâytʔuʔoʔi púnúʔ naná, iʔ oewáaseepíʔ pává dâykʔoʔiʔ. ² In owháʔ pʔóʔdéedíʔindá hedá in Huđíyoví khuu dâyháʔoʔindá hádídi Jesus óeháyíʔin dâytʔuwămáa, hewânbo kaadibo dívíʔamíʔin didaʔ, gá in tʔowa-á dâykʔunwôedaʔdân.

³ Hedá Satan iʔ Penísendi-á Judas-ví píʔná khóʔjé-á ûntsʔú. Judas-á Is-caríot gin wáʔ óetuʔoʔ, hedi Jesus-ví tăʔdi wíje khăgeʔnin diwedíʔiʔbá namuu. ⁴ Hedáháʔ namăa in owháʔ pʔóʔdéedíʔindá hedá in sundado iʔ hayʔi méesate dâytʔáyíʔdoʔinbí tsonnindá in-bíʔpiye. Nadaʔ ovâyḥeeʔamíʔin hádídi Jesus óekųʔpʔâyni iʔgedi, hedânho inbí mange óekáanıʔ. ⁵ Indá dihihchanpóedí Judas óetuʔan chăʔ óewaʔăa-íʔin, ⁶ hedi i-á nahíjedího itųwămáa hádídi Je-

sus inbí mange óekáanıʔin in tʔowa dínhanginnáhpídiʔboʔ.

Jesus-ádí iví khăgeʔnindádí dimăn iʔ Passover shánkíʔeedi koegiʔ dâykʔoʔídi

⁷ In Huđíyoví shánkíʔeedi dínpówá iʔ oewáaseepíʔ pává dâykʔoʔiʔ, hedi ihay thaa-á naná in kʔúwáʔây-á dâyhánúndeʔ, Passover koegiʔ gin dâytʔuʔoʔi dâykʔoʔídi. ⁸ Hedi Jesus-di Peter-ádí John-dádí ovântuʔan, “Jaho iʔ hăăwí binkhâyʔan iʔ Passover koegiʔ âykʔoʔídi.” ⁹ Indidá óetsikaʔyan, “Wăhăă-an undaʔ gamú-íʔin ánkhâyʔamídiʔ?” ¹⁰ Iʔdi ovântuʔan, “Gá ginnân: Oe Jerusalem búʔpiye bápûn, hedi iwe datsʔundi wí sen wên pʔonbay ihondiʔdi wovânjay-í. I-ádíbá damú-í hedá iʔ tewhá ee natsʔundibá datsʔúuní, ¹¹ hedi iʔ sen iví tewhá ûnmuuʔi dântuʔăamí, ‘Nanbí hăhkandiʔdi dítuʔan wítsikaʔyăamídi, Wéʔi íve eewan naví khăgeʔnindádí náʔi Passover koegiʔ âykʔoʔíʔ?’ ¹² Hedi i sendi wí whaʔkʔay íve hayʔi wovânkeeyamí, hăă tʔăhkí gíntáyʔi nakwʔóʔdiʔ. Ee-áho iʔ koegiʔ-á dănkhâyʔamí.” ¹³ Hedího damăadi hăăwí tʔăhkí dănshaa Jesus natı waagibá, hedího i Passover koegiʔ dănkhâyʔan.

Jesus-ví tʔăgeʔin kindiʔin húukan

¹⁴ Húukandi ihaydi napóe ihaydi Jesus-ádí iví khăgeʔnindádí iʔ măasa iwe dívíhúukwʔódi, ¹⁵ hedi ovâyṭuʔan, “Hânho náʔi Passover koegiʔ undádí okoedaʔ, waʔ ochuupídiʔboʔ. ¹⁶ Naadá wăytumáa, háʔto Passover koegiʔ wíyá dókʔoʔi i taʔgendi Passover shánkíʔeedi napóe píhay, owáy otsondisogedee ihaydi.” ¹⁷ Ihaydáháʔ in kʔédé méena nasaaʔin ikêʔdi ikúʔdaaʔandi ovâyṭuʔan, “Náʔin binkeʔdi wí binsúwă wíʔinboʔ. ¹⁸ Naadi wăytumáa, náă-á wíyá wídóméenasųwă-ípi hebo Jôesi Tádádí dítsondisóge ihaydáho wíyá

méena waagibá dósuwákhâymaa.”
¹⁹Hedáhá? wí pává-á iké?di Jôesi Tádá óekú?daa’an, hedáhá? ihávedá ovây mági, hedi ovây tû’an, “Ná?i-á navi tú? dînmuu, hedi navi tú?-á ungí? dâypákhâymaa. Ná?i pává-á bînk’o?i naví?gedi úví?ánshaamá?ve-ídi.” ²⁰Hedi dívîkindihúubowadá in k’ede-á wíyá ovâyphade hedi ovây tû’an, “Ná?i-á navi ûnp’oe dînmuu. Ungí? navi ûnp’oe doncha?gí’o, hedi owáy gin dáy?andiho Jôesi Tádávi ts’aqabi tun imági?i ho ûnpúuwí. ²¹Náá bit’ôeyan, i? to?wí naa díkuhpêkhâymaa?i-á náá navi nú? na’án, hedi i? máása eedi namank’ôe. ²²Naa t’owa t’áhkígi? o’aypuyá?i? ochuwagi?o, Jôesi Tádá hân?oe natú waagi, hewânbo ná?i to?wí díkuhpêkhâymaa?i-á t’ôephade ûnpúuwí.” ²³Hedáhá? iví kháge?nin dívítsika?máa, “Wé?i-angú na?in diwedí ná?in natú?in íkhâymaa?”

**Jesus-ví kháge?nin dívítuhânbo
wé?i-an in diwedí shánkí
hay?i namuu í?gedí**

²⁴Ihaydáhá? in kháge?nin dívítuhkando? wé?i-an in diwedí shánkí hay?i namuu í?gedí. ²⁵Jesus-di ovây tû’an, “Ná?in Hudíyo dimuup?inbí tsonnindi ovây tsonmáa, hedá dida? t’owa ditúuní?in inbí?gedí, ‘T’dá híwó na?in dí’o?’ ²⁶Hewânbo ha?mindá wí?ímúunípi. Ginnân ûnkhây?á? ímúuní?in: I? shánkí hay?i namuu?i-áho ûnkhây?á? híyáá?i-áho ípipa?í?in, hedi i? to?wí itsonmáa?i-áho kháge?didá?báho ípipa?í. ²⁷Wé?i-an i? shankí hay?i namuu, ti i? máása iwe nahúu?ándi? háa i? t’ôe?i? ônkoe?í?máayá?di? I? máása nahúu?ándi-á i? shánkí hay?i namuup?an. Hewânbo naa undádí wa? oji? ihaydibo wí t’ôe?i waagi?bá omuu.

²⁸“Undá naa-ádí úvíwóyí? tobáháa dont’ôephadende wânbo?, ²⁹hedího naadá wáyk’úuwí tsonnin ímúunídi, navi Tádádí naa otsonyêenídi dînk’ú?

waagibá. ³⁰Hedího owáy otsonji? ihaydi undáho navi máása iwe naa-ádí úvíhúuyamí, hedá tsonninbí púwédé eejá úvíkw’ôení, hedi in Israel-?in tã?di wêege?in t’owa ovây tû?âamí háa híwó háa híwóhpi díví?annin” gin Jesus-di ovây tû’an.

**Jesus-di Peter óetû’an, “U-á powin
untúuní naa wídítaapi?in.”**

³¹Hedáhá? Jesus-di Simon Peter óetû’an, “Simon, ót’ôeyan: I? Penísendi Satan nada?póe un t’áhkí wovâyhóenídi hedânho wovây tayı?nídí, hedi wí to?wí itáhêejo waagibá wovâykhâymaa. ³²Hewânbo naadi wínjûusu?an, hedânho uvi wâyü wí?úhâanípídi. Hedího? owáy naví?piye biwáybun dihaydi ná?in uvi t’úuwin páadé?in úmuu?in ovâykháge?namí hedânho inbí wâyü naví?piye shánkí dínkaypúuwídi.” ³³Peter-di Jesus óetû’an, “Nanbí Sedó, naa okhâymuu u-ádí dípansôege-ídi hedá díháyjídá.” ³⁴Jesus-di óetû’an, “Peter, ná?in wítû?âamí: Ná?i khun wa? wí dee sen íkinpídíbo? u-á powin untúuní naa wídítaapi?in.”

**Jesus iví kháge?nin itû’an tsijó
phá? dâykuumá-ídi**

³⁵Ihaydi Jesus iví kháge?nin itû’an, “Hânhay wâysan dihaydi navi hí? in t’owa ovây t’ôe?amídi, chá?dá hedá wí múu unbí háäwí bînkúu-ígi?-á hedá wây-á anto-á wíwínho?pí. Ihaydi ti wí háäwí úntáywân?” Hedi óetû’an, “Joe, háäbo joe.” ³⁶Hedáhá? ovây tû’an, “Náa-á to?wí ûnchá?kw’ó?di-áho iví chá? ihúuwí, hedá wí múu-á ihäwíkuu-ígi? wá?, hedi to?wí wên tsijó phá? ûnk’ôepí?-á iví k’éwé?in to-á ikú?p’âyni wên tsijó phá? ikuumá-ídi. ³⁷Naadi wây tûmáa nakhây?á? ná?i tun Jôesi Tádávi ta?nin diwe naví?gedí nata?muu?i napúuwí?in:

T’owa ditúuní i-á wá? wí jänäkíkandi-ân namuu gin.

Hääwí t'ähkí naví'gedi nata'muu'i-áho napuwagi'o-áakun." ³⁸Íví khäge'nindi óetu'an, "Nanbí Sedó, námú'dí, náwe wíje tsijó phá'." Í'di ovâytu'an, "Hâhay."

Jesus oe Olive Okú gin dâytu'o' iwe ijûusu'an

³⁹Ihaydáhá' Jesus í' bú'dí napee hedi oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye namää hedá íví khäge'nindá ûnwóemää. Iwáho háyyân wânbo najiwân. ⁴⁰Iwe dipówá ihaydá ovâytu'an, "Úvíjûusu'amí hedânho wovâytoyinde' ihaydi híwóhpi wí'úví'amípidí." ⁴¹Hedi ovâyjoe'andi wí hây namää, wí k'uu bînsäyú-i iwehaybá, hedi idége'disógedi ginnân ijûusu'an: ⁴²"Táda, unda'dáho in t'ôephade donkhâymaa'in naa dînjâa'amí. Hewânbo háa u-á unda' waa tobá napúuwí, naa oda' waagá joe." ⁴³Hedi wí makówáwi t'ôepa'aa'i-á íví'we ûnkwînudee hedi kay óemági. ⁴⁴Hedi hânho it'ôephadendedi shánkí kay'indi ijûusu'an, hedi hânho naseep'ojaadedi í' seep'o-á wí ûnp'oetá he'endi waagibá nange ûntánde'. ⁴⁵Hedáhá' wáy ijûusu'o' iwedí iwínúdí íví khäge'nin dikw'ôn diwepiye nawáymää. Indá hânho dik'áykhaadá dikaykhanmuu, hediho dijókhá. ⁴⁶Hedi ovâyjósandi ovâytu'an, "Heháadan fjókhá? Bîshaadi úvíjûusu'amí hedânho wovâytoyinde' ihaydi híwóhpi wí'úví'amípi."

Jesus óepankê'

⁴⁷Wa'di ihí'máadíbo báyéki t'owa dipówá. Judas-di ovâypaadéma', i-á wêe in tã'di wíje khäge'nin diwedí'í'wá namuu, hedi Jesus nawin diwepiye namää óep'ohtsää-ídi. ⁴⁸Hewânbo Jesus-di óetu'an, "Judas, ti naa t'ähkí t'owagi' o'ay-puyä'i díp'ohtsää ná'in t'owaví mange díkáanídi?" ⁴⁹Háa Jesus óekhâymaa'in

íví khäge'nin i-ádi diji'in dâymú', hedi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó phá'dí há'in t'owa áyyäa-i?" ⁵⁰Wí wêe íví khäge'nin diwedí íví tsijó phá'dí í' owha' p'ó'dédí'ví t'ôe'i p'ó'dé óe-whádi, hedi íví ko'díngédíwin oje he'y-inbo' ónt'ó'ts'á'. ⁵¹Hewânbo Jesus-di ovâytu'an, "Wíyá há'wáa wí'úví'amípi," hedi í' senbí oje ónwáykídídi ûnwówa. ⁵²Ná'in di'ää'in Jesus óekáyjídí in owha' p'ó'dédí'indá hedá í' hay'i méesatewin sundadóvi tsonnindá hedá wáy-á Hudíyoví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan unbí tsijó phá' wóegé unbí phé wóegá í'ää naa díyâa-ídi wí jänäkí'kandi' omuu waagibá? ⁵³Thamuwaagi í' méesate hay'i ee naa undádí oji', hedi wídípankê'pí. Hewânbo náa-á ihaydiho' un únná ná'in úví'amídi, hedá í' Penísendi-á ihaydiho únná íví kay ikeeyamídi, i-á wáy t'owa dínkunná' diwe natsonji'i-á namuu."

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapi'in

⁵⁴Jesus óepankê'di í' owha' shánkí p'ó'dédí'ví tewhá eepiye' óeho', hedi óets'úde. Wa' óehon dihaydi Peter-á t'í'úugá kayí'didíbo-á nawóemân. ⁵⁵Í' tewháví tehpaá búge wáy ho naphahte'en, hedi í'ge wên t'owa dívíkw'ódi. Peter-á inbí jáa isóge. ⁵⁶Iwe na'ándí phaadi óekonámá' hedi wí t'ôe'i a'yúdí óedamúndedi natú, "Ná'i sennânkun Jesus-ádí'wá najiwân." ⁵⁷Hewânbo Peter natú, "Joe, naadá wídótaapi." ⁵⁸Hây napóe ihaydá wíyá to'wídá Peter-á óemú'dá óetu'an, "In Jesus-ví'in diwedí unmuu-áakun." Hewânbo Peter-di óetu'an, "Joe, naa-á joe." ⁵⁹Hedi ma' wí óda naphade ihaydá wíyá wêe-á kay'indi natú, "Ná'i sendá Galilee-wibá namuudi ta'gendi Jesus-ádí'wá najiwân." ⁶⁰Hewânbo Peter-di óetu'an, "Naa wídínhanginnáhpí hääwí í'gedi

bihi'máa'in." Wa'di ihí'máa ihaydibo wí dee sen ikin. ⁶¹ Ihaydibá tewhá ívedi Nanbí Sedó Jesus ibéedí Peter óedamû?, hedi Peter ûn'ánpówá háa Jesus-di óetu'an waa: "Tha'di hédéndí wa' i' dee sen ikinpídíbo?, powin untúuní naa wídítaapí'in" gin ho óetu'an. ⁶² Hedi Peter i' tehpaá já'wépiye napeedi hânho isihtäa.

In sundaḡoḡi Jesus óejänäkí'an

⁶³ In senä? Jesus óe'âyínmáa'indi t'ämäge óetumáa hedá óemahpúude?. ⁶⁴ Hedá óetsíwhi'andi óetu'an, "U-á úhanginná háa napuwagí'o'in wa' napóepídíbo?. Dítu'an, to'dan wóemahpúu?" ⁶⁵ Hedá wíyá shánkílele-wibá namuudi ta'gendi Je t'ämäge háa óetumáa.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

⁶⁶ Wa'déedí nanân dihaydi in Hudíyo tsonnindá in owha? p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá dívíwé'ge'an, indá in Hudíyoví tunjowa? dimuu, hedi Jesus in tunjowa? wháagépiye óeho?, ⁶⁷ hedi óetsika'yan, "Ti ta'gendi u-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí? Dítu'an." I'di ovâytu'an, "Wâytu'an wânbo há'to dîn wäyü-i, ⁶⁸ hedi naadá undá hääwí wâytsika'yandá há'to hääbo dí'tóe'amí. ⁶⁹ Hewänbo nää iwedi páadépiye naa t'ähkí t'owagí? o'aypyä'i? omuu'i Jôesi Tádávi ko'díngedí ochangí'o, i-á t'ähkí kay imáa'i namuu." ⁷⁰ Hedáhá? t'ähkídíbo óetsika'yan, "Ti untunda? u-ân Jôesi Tádávi ay unmuu'in?" I'di ovâytu'an, "Háa unbo ítú waa." ⁷¹ Hedáhá? dívítu'an, "Wây-á to'wên wígintáypí iví'gedi dítu'ämí. Iví sópho iwedibo ná'i tun gip it'oe."

Jesus oe Pilate-ví'piye óeho?

23 Hedi in tunjowa? t'ähkí dívíwínú, hedi indího Jesus oe Pilate-ví'piye óeho?. ² Hedi Pilate-ví'we óekándí ònt'aywó'dichänundedí dítu, "Ná'i sendá nanbí t'owa ovây't'e'ya'do?, hedá i'di ovâytu'an Caesar wí'oe-tax-wá'áa-ípi, hedá wá' natú i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedänho natunda? wí tsondi hay'ibá namuu'in." ³ Pilate-di Jesus óetsika'yan, "Ti u-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?" Jesus-di óetu'an, "Háa u'bo untú waa." ⁴ Pilate-di in owha? p'ó'dédí'in hedá in báyéki t'owa iwe diwinnindá ovâytu'an, "Ná'i sendá naadi wên t'aywó'nin wânbo wídônshaapí." ⁵ Hewänbo indá kay'indi Pilate óetumáa, "T'dá iví hähkan ünmuu'i'di nanbí t'owa ovây't'e'ya'do?. Oe Galilee nange iwe páadé gin its'an'an, iwedá Judea nange i'gá t'ähká, hedá nää-á nääwá napówa hanbá i'ämí." ⁶

Jesus oe Herod-ví'piye óeho?

⁶ Pilate ná'in nat'oedi ovâytsika'yan, "Ti ná'i sendá Galilee-wi namuu?" ⁷ Hedi "hoi" gin dítu ihaydi Pilate-di Jesus oe Herod-ví'piye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'ó'dédí? namuudân, hedi nää-á oe Jerusalem-dá na'ân. ⁸ Herod nahíhchanpóe Jesus óemú'di. Gáhääḡdibo napuwäda?, iví'gedího nat'oedi, hediho nada? Jesus-di wên pínán òn'ämídi imúuní'in. ⁹ Herod-di báyéki tsika óetsika'yan, hebo Jesus-dá háabo wí'óetu'anpí. ¹⁰ In owha? p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá iwe diwindi kaygindi Jesus ònhíwóhpíchänunde?. ¹¹ Hedi Herod-dá in sundaḡo-ádi t'ämäge Jesus óe'o?, hedáân, hedi jänäkí-á i-ádá dimuu. Herod-dá ovâytu'an wên

sa²wó²nin k'ewé²in to Jesus óe²aawé-í, hedáhá² Pilate-ví²piye óewáysan. ¹²Páadé ihaydibo Herod-ádi Pilate-ádi hánmindá damuwän, hebo ihay thaabá híwó²nin k'ema²indá dapóe.

Jesus óekhe²khâymaa, hewänbo Barabbas-á óema²p'âdi

¹³ Pilate-di in owha² p'ó²dédí²indá hedá in wé²gen Hudíyoví p'ó²dédí²indádi wáy-á t'owa-ádi ovâywé²getu²an, ¹⁴ hedi ovâytu²an, “Undá ná²i sen naví páadépiye dínmaa, hedi dítu²an t'owa ovây²t'e²ya²do²in. Unbí páadépiyebo naadi iví²gedi dótika²yan, hebo háawin t'aywó²nin bínchänunde wänbo wídonshaapí. ¹⁵ Herod-di wänbo-á háawin wên t'aywó²nin wí²onshaapí, hediho nanbí²piyebá óewáysan. Ná²i sendá háäwí híwóhpí wí²i²anpí óeháyjídí. ¹⁶ Hediho otsonpúuwí púwhí²dí óewháäni²in hedáhá² dóma²p'âdi-í.”

¹⁷ Paayo p'óe waa i² Passover shánkí²eedi naná² dihaydi Pilate-di wêe pan óema²p'âdinde², hedänho gin natú. ¹⁸ Hewänbo t'ähkí in t'owa dívítuwínú, “Ná²i sen náhe², hedi Barabbas-á na²ingi² nâama²p'âdi-í.”

¹⁹ (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa i² bú² iwe²in p'ó²dédí²indádi ovâytsaakannandän, hedá i²dá ovây²t'owat'ahánú.) ²⁰ Hewänbo Pilate nada² Jesus óema²p'âdi-í²in, hediho in t'owa wíyá ovâyhée²an. ²¹ Hebo indá ihaydá² dívítuwínunde², “Wên phé²win deedi ná²t'óhtägek'u²” ²² Pilate-di powingedi ovâytu²an, “Háadan gin dó²amí? Háawin yä²dâapí²innan i²an? Naadi háawin t'aywó²nin wänbo wídonshaapí óeháyjídí. Hediho otsonpúuwí púwhí²dí óewháäni²in hedá dóma²p'âdi-í.” ²³ Hewänbo kaygindi ihe²jídida² ditú² Pilate-dá Jesus phé²win deedi óet'óhtägek'úuwí²in, hedi hânho dívítuwínunde²hediho dit'anpóe. ²⁴ Pilate

nahíje háa óedaa²an waa i²amídí, ²⁵ hediho Barabbas, i² sen in tsonnin ovây²â²i² hedá ovây²t'owat'ahánú²i² namuu²i² óema²p'âdi, hewänbo natsónpóe Jesus óe²amí²in háa dida² waa.

Jesus oe Calvary-piye óeho²

²⁶ Hedáhá² Jesus iwedi óeho². Dimän dihaydá wí sen Cyrene nangewi namuu²i², Simon gin nakháwá²i², oe nava iwedi i² bú² eepiye na²âdi óejay, hedi in sundadodi in phé²win iví²dí òn²i²k'ú²dí Jesus-ví tí²úugé óepu²nan. ²⁷ Báyéki t'owa wá² Jesus únwóemän, hedá wên kwiya² dimännindá hânho ditaachanpóedá dívípíhkhúmáhpúude², hedá háa iphadende²in namuudi diséji². ²⁸ Jesus ibéedí ovâytu²an, “Un kwiya² Jerusalem-win, naa omuudi wí²úvisíhtä²ä-ípi, hewänbo ungí²-á unbí áyyä²ägi²-á úvisíhtä²ä-í. ²⁹ Wáy wí thaa naná² dihaydi t'owa ditú²uní ‘Híhchan dáy²má²ve-í in dínkodipí²in díví²áyyamídí, hedá in hânhay wänbo díví²ayyanpí²indá wí ay wänbo dáy²äytsä²ä²anpí²indá wá² híhchan dáy²má²ve-í.’ ³⁰ Ihaydáho in Jerusalem²in t'owa dida²i² i² p'in inbí²dí nakaanú²-í²in hedá i² okúdá ovâykhä²k'w'óeni²indá. ³¹ Naa wên tay wówá²in waagi²bá omuu²i² híwóhpí dínpo²e²o. Hewänbo indá tay t'aa²i waaginbá dimuudi shánkí p'ándíki dínpuwagi²o.”

³² Hedá wáy-á wíje sená²dá Jesus-ádi²bá ovânho² ovânháy²jídí. Ná²i²in sená²dá jänäkí²kanninnän damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinudi phé²win deedi óet'óhtägek'ú²

³³ Hedi wên okú iwe dipówá, “In p'óhkhúbay” gin dáy²tu²o², hedi Jesus phé²win deedi óet'óhtägek'ú², hedá in wíje jänäkí²kannindá wá² hanbá ovân²an. Wêe Jesus-ví

yá²mángedí óewínú hedá i² wêe-á iví ko²díngedá. ³⁴Hedi Jesus natú, “Tádá, ovây²owóejé-í, háa díví²o²in wídínhanginnáhpídí.” In sundado-á díví²áywan iví aa dívíweejé-ídí. ³⁵In t'owa iví nú² iwe diwindi óemúnde², hedá in Hudíyo p'ó²dédí²indá t'ámägá óetumáa. Dítú², “Pí²wëndá i²di ovây²aywon, hedi i-á i² to²wí Jôesi Tádádí t'owa ovây²aywoenídí óesóge²i² namuudá, wí²bo ipi²aywoení²in únkhây²á².” ³⁶Hedi in sundadodi wá² t'ámäge háa óe²o². Iví²piye dimäädi wí méena ojohay²i-á ônphähtuye, ³⁷hedi óetu²an, “In Hudíyoví tsondi hay²i unmuudá wí²bo ópi²aywon.” ³⁸Wên phéphá²ay iví phé²win kw'áye nat'i²k'óe eedi ginnân nata²muu: “Ná²i-á in Hudíyoví tsondi hay²i namuu.”

³⁹Wêe t'aywóhkandi² phé²win deedi nawhi²wondi²di óejänäkítumáadí, óetu²an, “Untúhpí²an u-ân unmuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí. Hedáho wí²bo ópi²aywon, hedá na²indá wá² dín²aywoení.” ⁴⁰Hebo i² wêe natú, “Ha²wáa wívihée²ámípi. Ti Jôesi Tádá oe makówa na²ándi² wínâa²a²ginpí²an? Ná²i sen óetuhchänunde² waagibá u wá² wóetuhchänunde², ⁴¹hedi u-ádi naa-ádi dítuhchänundedi híwó namuu, gá híwóhpí á²andi nanbí tuhchänu-á gán²áädän. Hebo ná²i sendá háabo híwóhpí² wí²i²anpí.” ⁴²Hedáhá² Jesus óetu²an, “Jesus, owáy unp'ó²dédí²sogedeedi unwáy²ää ihaydi naa wí²dí²óde²nípi.” ⁴³Jesus-di óetu²an, “Ná²in wítu²áámí, nää thaa-á owáy t'áhkí sa²wó naná² diwe naa-ádi unchaní.”

Jesus nachuu

⁴⁴Taagepiye iwáypiye naná, hebo i² than namuwähán, hedi i²ge t'áhkí nakhunpóe thí²eedi poje puwahay. ⁴⁵Ihayhá²ábá in aa nakhaaná²nin i²

méesate hay²i khó²jé nawhi²wonnindá pínu-á nasivedee. ⁴⁶Hedáhá² Jesus kaygi natú, “Tádá, naa uví mange dáymä², naví p'owəəhā² dínke².” Hedi gin natú ihaydiho t'á²gedi ihā²an. ⁴⁷I² sundado p'ó²dédí² iwe nawindi háa napóe²in imú²di Jôesi Tádá kw'áayébo² óemáa, hedi natú, “Ta²gendi ná²i sendá iví wówátsi ta²ge ihon.” ⁴⁸In báyéki t'owa iwe dik'aapuwāwinnin háa napóe²in dāymū²di inbí²piye dívíweeho², hedi inbí pīkhkū dāymahpūude ditaachanpóedí. ⁴⁹Hebo wáy wên kwiý² Galilee nange iwedi Jesus-ádi di²ää²in, hedá wáy-á t'owa iví k'ema²in únmuu²indá, kay² diwebo diwin dāymündedi.

Jesus óekhā²k'ú²

⁵⁰⁻⁵¹Wí sen Joseph gin nakhāwā²i wá² iwebá naji², oe Judea nangewi bú²ay iwe²i-ân namuu, Arimathea gin dāytū²o²i². I-á iví wówátsi ta²ge ihon, hedi natsíkhaji² Jôesi Tádádí óesóege-ídí i² to²wí t'owa ovây²aywoení². I-á wínachanpóepí híwó²nin namuu²in háa in Hudíyo tunjowa² díví²ánshaamági²indá hedá díví²annindá Jesus óeháyjí gin dítú ihaydi. ⁵²Hediho Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-ví²piye namää óedaa²ámídi i² pení óemāánídi óekhā²k'úu²wídi. ⁵³Hedi óemágídi in phé²win diwedi óewáve, hedá wên híwó²nin aa iwá óe²ánk'ú², hedi wí khāhkugi² pho ee óek'ú², i² t'owáwi k'uu iwe dāyts'a²i², iwá wa²di tóebo wí²óekhā²k'ú²pí. ⁵⁴I² thaa-á in Hudíyo díví²hääwíkhây²o² kaykhanwówa² thaagi², hedi i² kaykhanwówa² thaa-á ho napowa²ä². ⁵⁵In kwiý² Jesus-ádi oe Galilee nangedi di²ää²indá Joseph-á únwóemää, hedi háa Jesus oe t'owápho ee óek'ú² waa dāymū². ⁵⁶Hedi inbí²piye diwáymää, hedi wí sa²wó nasundi woe-ádi kə²p'oe-ádi dāykhây²an i²

pení óe²äyü-ídí. Hebo wíyá tháwán i² kaykhanwówá thaa nanândi wídívít'óe²anpí in Hudíyoví khuu dínmuudi.

Jesus wówá²i napee

24 Wíyá tháwándá Dumíngu naná, hedí nathamupuwa²ä² ihaydi in kwiýä² i penípho iwepiye diwáymää i sa²wó nasundi woe dâykây²andi wóégé. ²Iwe i² k'uu i² t'owápho iwedí ho nahângemuudi dâymû², ³hedího ee dits'ú, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahándi wídâyshaapí. ⁴Iwe diwânpíwindi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa²ámí²in. Ihaydi tsíkhagipí wíje senä² waabá dâñchaa²in inbí nú² dakwínudee, hânho ots'á²ídá² da²a²wennin. ⁵In kwiýä² hânho dikhunwôeda²di dívíwânpipí'ó²t'áä, hedí in senä²di ovâyty²an, “Héháadan wí nawówáji²i² in pení ovâykhä²kw'óe²ó ee bîntuwämáa? ⁶Jesus-á náwe wínak'óepí, i-á nawáywówápóe-á. Ti wí'ún'ánshaapí²an háa wovâyty²annin wa² oe Galilee naji² ihaydi? ⁷Ginnân natú: ‘Naa t'ähkí t'owagí² o'aypuyä²i-á in yä²dâapí²in t'owaví mange díkáaní. Hedá phé²win deedá díkhe²khâymaa, hewânbo iwedí i² powage²i thaa iwe owáywówápuwagí²o.’”

⁸Ihaydi in kwiýä² dín'ánpówa háa Jesus-di ovâyty²annin, ⁹hedí iwedí dimäädi in tã²di wêe Jesus-ví khäge²nindá hedá wáy-á iví k'ema²indá háa napóe²in ovâyty²óe²an. ¹⁰Ná²innân dimuu in kwiýä²: Mary Magdalene-dá hedá Joanna-á, hedá wíyá Mary-á, James-ví jýyá únmuu²i², hedá wáy-á kwiýä²dá wá² indádi diji². ¹¹Hewânbo Jesus-ví khäge²nin di²án háa in kwiýä²di ovâyty²an waa wáyupí² hí²dá²mân namuu²in, hedího háa ditú²in wídívíwáyupí. ¹²Hewânbo Peter-á napeedi i² penípho iwepiye i²ää, hedí it'äädí itsíhkídi, hedí wí

aadä² Jesus na²ánmú²de²i² imû², hedí iví²piye nawáymäädi na²ánde², “Hân hîn napóe²?”

In wíje oe Emmaus bú²aypiye damänninbí²piye Jesus ipikeeyan

¹³I² thaabá-á wíje Jesus-ví k'ema²in wí bú²aypiye damän, iwá Emmaus gin dâytü²o², i-á ma²di tsé ihay miya-á Jerusalem-di naná. ¹⁴⁻¹⁵In wíje ná²i háa napóe i²gedí wí²bo dâñhí²mää, hedí dântsika²mää “Háadangú ná²i t'ähkí gin napóe²?” Jesus-di ovânkáa, hedí indádi²bá namää. ¹⁶Hewânbo indá wí²óetaapí, inbí tsée iwedí dänkaapóedí. ¹⁷Hedí Jesus-di ovântsika²yan, “Hää i²gedan hânho jashawó² dâñhí²mää damändi?” In wíje dântsi²wóyí² hedí dabo²aats'aymuu, ¹⁸hedí i² wêe Cleophas gin nakháwá²i²di óetü²an, “Ü²dá²mân kavêe t'ähkí in oe Jerusalem di²ádâaji²in diwedí wí²úhanginnáhpí háa ná²i phade thaa eeje napoe²o²in.” ¹⁹Jesus-di ovântsika²yan, “Hân handi napoe²o²?” Óetü²an, “Gá Jesus oe Nazareth-wi háa únpoé²innân. I-á Jôesi Tádáví tukhe²bi únmuu, hedí Jôesi Tádá-ádi hedá in t'owa-ádi dâymû² iví hí²-á iví tsiyekandá únkay²in. ²⁰Nanbí owha² p'ó²dédí²indá hedá wáy-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí mange Jesus óekán hedânho indá óetuhchänudi óeháyjídí, hedího phé²win deedí óet'óhtägek'ú². ²¹Hewânbo na²indá gi²ân i-ân i² namuu na²in Israel-²in dímahpädikhâymaa²i². Hedí nää thaa-á i² poje thaa-áho naná han napóe iwedí. ²²Hedá wá² wên kwiýä² na²inbí²wedí dimuu²indi dítü²an wên háawên na²in díháa²annin. Hédéndí hé²díbo ee Jesus óekhä²k'ú² iwáygé diji², ²³hewânbo wí²óeshaapí. Diwáy²äädí dítü² wên makówáwin t'óepä²aa²in inbí²piye dakeepóedí ovâyty²an Jesus-á nawówáji²in. ²⁴Wáy wên na²indádi diji²in i² penípho iwepiye dimää,

hedí háa in kwiýǎʔ ditú waa dâymûʔ, hewânbo Jesus-á wíðâymûʔpíʔ gin in wíjedi Jesus óetuʔan.

²⁵ Ihaydáháʔ Jesus-di ovântuʔan, “Undá ánsaapíʔin damuu, hedá dawâyukâymuudi t'ǎhki háa in Jôesi Tádáví tukheʔmin ditú waa wíðânwâyundepí. ²⁶ Ditúhpíʔan iʔ toʔwí Jôesi Tádáví óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí taʔgendi náʔi háäwí it'ôephadekhâymáaʔin, hedáháʔ ên naʔin díháaʔannin. Hédéshánkí tsondi hayʔi-á óepaʔi.” ²⁷ Hedí Jesus-di háa Jôesi Tádáví taʔnin diwe ivíʔgedí natúʔnin t'ǎhki ovánthayyan. Háa Moses natúʔin páadé ovântuʔan, iwedáháʔ in Jôesi Tádáví tukheʔmindá in wéʔgen taʔkannindá háa ditúʔindá.

²⁸ Iʔ búʔay dimän diwe tsowa dipowamän, hedí Jesus-á waʔdi wíyá wáypiye namän waagibá iʔan. ²⁹ Hewânbo óepunmäänʔin wíðadaʔpí, hedíhoʔ óetuʔan, “Naʔindádí ówóyíʔ. Háäðanho napuwamän, nathaaphademänhoʔ.” Hedího

indádí iʔ tewhá ee nats'ündi iwóyíʔ. ³⁰ Indádí nahúuʔán dihaydi iʔ pává ikêʔdi ikúʔdaaʔan, hedá iháve, hedá ovânmaági. ³¹ Ihaydibá datsíwaaðee waa dapóe, hedího toʔwí namuuʔin dántaa, hewânbo wesebo wíyá wínakeepóepí. ³² Hedí dântumáa, “Oe p'óegé gimän dihaydi, Jôesi Tádáví híʔ iʔgedá dínthayjodi, nanbí pín kaygi gánʔaʔyápóepíʔan.”

³³ Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, hedí Jesus-ví táʔdi wêe khägeʔnindádí hedá wây-á wên diwéʔgekw'ôndádí dânskaa. ³⁴ Náʔin diwéʔgekw'óʔnindi ovântuʔan, “Nanbí Sedó Jesus-á taʔgendi nawáywówápóe, hedí Simon Peter-bíʔpiye nakeepóe.” ³⁵ Ihaydáháʔ in wíjedi ovâytuʔan háa napóeʔin ee p'óegé damän dihaydi, hedá hádídí Nanbí Sedó Jesus dántaaʔindá iʔ pává iháve ihaydi.

Jesus iví khägeʔninbíʔpiye ipikeeyan

³⁶ Waʔdi dänhiʔmáa ihaydibo Jesus-á inbí páadépiyá nakwínudee, hedí ovâytuʔan, “Ánsaaginpíðíbo íkwoní.” ³⁷ Hânho ovâypíhäädi diʔán wí p'owêaahâa-ân dínkeepóeʔin.

³⁸ Hewânbo Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Héháadan íkhunwôedaʔ? Háadan íʔändeʔ maði naa taʔgendi wóʔmuupíʔin?

³⁹ Náví mandá naví ánda dínmuʔdí. Naa-ânkun omuu. Díťäggé-í, hedânho únhanginnáaní wí p'owêaahâa wóʔmuupíʔin. Naa túu-á phéhkhuʔ-á omuu. Wí p'owêaahâa-á haʔwâaʔi wínamuupí.” ⁴⁰ Hedí haʔwâa natú ihaydá iví mandá iví ánda ovâykeeyan.

⁴¹ Hânho dihihchan wânbo ovâyháaʔan, hedá kâʔindá dínpoʔo díwíwäyü-ídi háa natúʔin. Iʔdi ovâytsikaʔyan, “Ti koegiʔ háäwí náä únsaa?” ⁴²⁻⁴³ Hedího wí paa natseemuuʔiʔ óemági, hedí inbí páadépiyebo ik'oe.

⁴⁴ Ihaydáháʔ ovâytuʔan, “Undádíbo waʔ ojiʔ ihaydi naadi wâytuʔan háäwí Jôesi Tádáví taʔnin diwe natúʔdi-áho nakhâyʔáʔ napúuwíʔin, t'ǎhki háa Moses itaʔnandi-á, Jôesi Tádáví tukheʔmin ditúʔi-á, hedá iʔ Psalms gin dâytuʔoʔ iwe nataʔmuuʔi-á.” ⁴⁵ Hedí ovâykhägeʔnan híwó dikaʔpóewídi háa Jôesi Tádáví taʔnin diwe nataʔmuuʔin.

⁴⁶ Ovâytuʔan, “Náʔi tundáho nataʔmuu: Iʔ toʔwí Jôesi Tádáví óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí it'ôepaadé-í nachuu píhay, hedí iwedá iʔ powageʔi thaa iwá nawáywówápúuwí, ⁴⁷ hedí i-á natsonpúuwí páadé in Jerusalem-win hedá iwedá wéngé t'ǎhkiʔin t'owa-á ovâytuʔáamí inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔamí hedânho ovâyʔowóejé-ídi, gin nataʔmuu. ⁴⁸ Hedí undá náʔi háäwí bînmûʔ iʔgedí t'owa bînt'ôeʔamí. ⁴⁹ Hedí náä iʔ Yäʔdâaʔi P'owêaahâa unbíʔpiye wáysaaní, i-á naví Tádáví wovâytuʔan wovâymaänʔin. Hewânbo

náä Jerusalem-bo úvíwóyí'ní unbí kay
oe makówádí wovây mági píhay.”

Jesus oe makówápiye napee

⁵⁰ Hedáhá? Jerusalem diwedí
ovâypiyedí i? bú?ay Bethany gin
dâytu?o? iwehay ovâyho?, hedí
ikhóhtegedí Jôesi Tádá óedaa?an

híwó ovây?amídí. ⁵¹ Wa? gin i?odibo?
inbí?wedí iwijedí oe makówápiye
napee. ⁵² Indá dívídége?dikw'ódi
óe?a?ginmâänídí, hedáhá? oe
Jerusalem-piyá hânho híhchandi
diwáymää. ⁵³ Oe méesate hay?i eebo
ihayda? dimää?ä hedá ditq? Jôesi Tádá-á
hay?i namuu?in.

I Híwó²di Tun Jesus Christ-Ví²gedi John Ita²nandi²

**I to²wí In Tụụ gin nakháwǎ²i²
nawówátsipäyí², i-á Jesus-ân namuu**

1 Hǎn²oe ts'anpáadé nanân diwe i to²wí In Tụụ gin nakháwǎ²i nayiho². I-á Yôesi Tádá-ádí nayí², hedi i-á Yôesibá namuu. ²I-áho oe ts'anpáadé nanân diwe Yôesi Tádá-ádí nayí². ³Hǎǎwí t'ǎhki ikhíyé, hedi i-á wí'ikhíyépídá hǎǎbo wínakhí²yenpí. ⁴I-á wí'bo wówátsi napäyí², hedi ná²in wówátsi-á ko nakeepo² t'owagi² waagi²bá namuu. ⁵Nǎ²i ko nakhüná² dee nakeepo², hedi hǎǎdi wǎnbo t'ǎhki nakeepo² tobáháa nakhünnân wǎnbo².

⁶⁻⁷ Wí sen John gin nakháwǎ²i Yôesi Tádádí óesan ná²i ko i²gedi t'owa ovây-tü²ǎámídí, hedânho John-bí hí² dit'oe di to²wén t'ǎhki dívíwhäyü-ídi i to²wí i ko namuu²iví²piye². ⁸John-dá i ko-á wínamuupí, hewǎnbo i na²ǎǎ t'owa ovây-tü²ǎámídí to²wí i ko namuu²in. ⁹Nǎ²i to²wí In Tụụ gin nakháwǎ²i² i ta²gendi ko namuu, hedi náǎ oepáa k'aydipiye² na²ǎǎdi t'ǎhki t'owa ovâykohtayyo².

¹⁰ Náǎ oepáa k'aydi i nayí², hebo tobáháa ná²i oepáa ho ikhíyé wǎnbo², in t'owa náǎdí diyí²indi wí'óetaapí. ¹¹ I hǎǎwí ikhíyé²i iví² ünmuu, hedi ipiye² na²ǎǎ, hewǎnbo iví t'owadi wǎnbo wí'óeséegí²anpí. ¹² Hewǎnbo wáy wéndidá óeséegí²andá iví²piye² dívíwhäyü, hedi ná²in t'ǎhki idi ovây mági Yôesi Tádáví áy dipúwídí. ¹³ Hedi Yôesi Tádáví áy dipóe ihaydi wíyá di²áypüyá waa dínpóe, hewǎnbo t'owa di²áypüyá náǎ oepáa k'aydi waagibá wídi²áypüyápi, hedi háa i tádá-ádí i yíyá-ádí dachanpóedíbo wǎnbo-á yoe, hedi háa wí sen nawǎnpitüdíbo wǎnbo-á yoe. Yôesi Tádádán ná²in wówátsi ovây mági.

¹⁴ I to²wí In Tụụ gin nakháwǎ²i wí t'owa napaa, hedi wí háy tǎhki na²indádí nayí². Báyéki hay²i namuu²in áymü², gá Yôesi Tádáví wí² aydá² ün²ǎndí² namuudán. I-á báyéki séegísehkaná imáa, hedi háa i natü waa t'ǎhki ta²gen namuu.

¹⁵ To²wí i namuu²in John-di in t'owa ovây tü²an. Oe ahkon deedi John nayidi kaygi ovây tumaá, “Naadi wáy tü²an navi t'úugéba wí to²wí napowagít'óe²in, hedi i-á navi shánki kw'áye namuu, gá naa o²aypüyápidíbo² i-á hǎǎdi wǎnbo t'ǎhki nawówayidán. Ná²i-ǎnkun i namuu iví²gedi wáyhi²máa²i².”

¹⁶ Báyéki séegísehkaná imáadí, ihaydá² híwó²di hǎǎwí iví²wedi gín²ǎ².

¹⁷ Yôesi Tádádí Moses óetu²an iví tson-tü na²in dímǎáni²in, hewǎnbo Jesus Christ-ân óesan séegísehkaná-á hedá in ta²gen namuu²indá dínkeeyámídí. ¹⁸ To²wídi wǎnbo hǎnhay wǎnbo Yôesi Tádá wí'óemü²pí. Hewǎnbo háawi i namuu²in iví wí²da² ay ünmuu²i² iví nú² na²ǎndidán na²in dínkeeyan.

Háa John i p'ó²p'oekandi²i in t'owa ovây tü²annin

¹⁹ Owáy Jerusalem búu²ú wǎhǎǎdi in Hudíyoví p'ó²dédí²indi wén owhá²-á hedá wén méesate²in khǎge²nindá ovâysan John i p'ó²p'oekandi² óetsikáy-í²nídí, “To-an unmuu” gin, ²⁰ hedi kin-nân idi ovây tü²an: “Naa i to²wí Yôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí wó²muupí.” Kaaginpidíbo thay²eedi kin ovây tü²an. ²¹ Hedi óetsikáyin, “Hedi to-an unmuu? Ti Elijah-ân unmuu?” Idi ovây tü²an, “Naa-á i wó²muupí.” Hedáhá² óetsikáyin, “Ti Yôesi Tádáví tukhe²bi² i áytsíkha²máa²i-ân unmuu?” ²² Hedi ovây tü²an, “Yoe.” Hedáhá² óetu²an, “Dítü²an to-an unmuu, hedânho in to²wén na²in dísannin áyt'óe²ámídí háa untü²in. Uví²gedi dít'óe²an.” ²³ John-di ovây hée²an hedânho dín²ánpówá-ídí háa Yôesi Tádáví tukhe²bi² Isaiah

hán'oebo natú'in, hedi ná'i-á Isaiah-ví hí' ûnmuu:

Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwintúni, 'In p'oe binta'ge'an i shánkí natsonyi'igí'.

"Ná'i to'wí han natú'i waagi'ba naa omuu" gin John-di ovâytu'an.

²⁴ Wáy wên in ovâysannin John óetsikáyí'nídí Pharisees dimuu, ²⁵ hedi indi óetu'an, "I to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí wí'unmuupí, Elijah wänbo-á yoe, háa Yôesi Tádáví tukhe'bi âytsíkha'máa'i wänbo-á yoe. Hedi háadan handi ná'in t'owa ovây'p'ó'p'oe'o'?" ²⁶⁻²⁷ John-di ovâytu'an, "Naadá p'oedida' dovây'p'ó'p'oe'o', hewänbo unbí yâadi wáydí wí to'wí bintaapi' nayi', hedi tobá naví tí'úugé napówa wänbo', naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wänbo dônma'p'á'di-í'dí."

²⁸ T'áhkí ná'i owáy Bethany búu'ú'ay wáhâä napóe, oe Jordan p'o' p'ânädi John nayidi in t'owa ovây'p'ó'p'oe'o' iwe.

Jesus-á wí k'úwá'ay Yôesi Tádádí óesandi' waagi'ba namuu

²⁹ Wíyá tháwán John-di Jesus óemú' ee nayi' iwepiye' na'á'di, hedi iví'gedi natú, "Binmú'dí i na'á'i'. I-á Yôesi Tádádí óesan wí k'úwá'ay waagi'ba nachúu-í'dí, t'áhkí t'owaví t'aywó'di ovây'p'ó'p'oe'o'ámí'dí. ³⁰ Ná'ibá i namuu iví'gedi wâyhée'an. Naa otú, 'Naví tí'úugéba wí sen napówa-í, hedi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa o'aypuyäpí'dibo' i-á háädi wänbo t'áhkí nawówáyí'dän.' ³¹ Tobá to'wí namún'in naa wí'dínhanginnáhpí wänbo', naa o'ä-á p'oedi wây'p'ó'p'oe'o'ámí'dí, hedânho un Israel'in t'owa i bintáa-í'dí."

³²⁻³³ John-di háa imú'in ovâytu'an. Natú, "Páadé'dí naa wí'dínhanginnáhpí to'wí Jesus namuu'in, hewänbo Yôesi

Tádádí dísan p'oedi wây'p'ó'p'oe'o'ámí'dí, hedá idá dítu'an, 'I Yä'däa'i P'oe-wäähâä nawhândi nâapuwäkhâymaa, hedi wí to'wí'ví'di isogekhâymaa. Hedi ná'i to'wí'dän i Yä'däa'i P'oe-wäähâä t'owa ovây'määní wí p'ó'p'oe'o'kan waag-ibá' kin Yôesi Tádádí dítu'an. Hediho' i Yä'däa'i P'oe-wäähâä makówádí nawhândi wí k'o'wee waagibá dómú'-ákun, hedi Jesus-ví'di isóge. ³⁴ Naa kin napó'dí dómú', hedânho naadi wây-túmáa Jesus-á Yôesi Tádáví ay ûnmuu."

Jesus-ví páadé'in khäge'nin

³⁵⁻³⁶ Wíyá tháwán John-dá'dí hedá wíye iví khäge'nindá'dí Jesus naphademändi óemú', hedi Jesus-ví'gedi John natú, "Binmú'dí i Yôesi Tádádí óesandi' namuu'i'. Wí k'úwá'ay waagi'ba nachúu-í."

³⁷ John-bí wíye khäge'nin háa John natú'in dat'oe, hedi Jesus-ví tí'úugé dawóemää. ³⁸ Jesus ibéedí ûnwóe'ädi ovânmu', hedi ovântsikáyin, "Hä-ä-an dada'?" Óetsikáyin, "Rabbi, wáhâä-an unthaa?" (Rabbi-á "hähkandi" gin natú'da'.) ³⁹ Idi ovântu'an, "Naa-á'dí bákä've, hedânho wânkeeyámí'dí." Hediho' i-á'dí damäädí wáyge nathaa'in dânmu'. Dipówa ihaydáho thé'eedi yôenu iwepiye' naná, hediho' i-á'díbo dânwóy'.

⁴⁰ Andrew-á Simon Peter-ví tí'ûu ûnmuu, hedi i-á in wíye in John-bí hí' dat'oedi Jesus-á'dí damää'in diwedí'ibá namuu. ⁴¹ Wesebo Andrew iví pá'dây Simon ituwäho', hedi óeshaa ihaydi óetu'an, "Na'indi i Messiah äysha." (In hí' Messiah-á natú'da' "i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí" gin.) ⁴² Hedi Andrew-di Simon Jesus-ví'piye' óeho'.

Jesus-di Simon óemú' ihaydi óetu'an, "U-á Simon unmuu, John-bí ay, hewänbo nää iwedí páadépiye' Cephas gin unkhäwá-í. (Ná'in khäwá Cephas-á

Peter-ân namuu, hedi natu²da² “wí k'uu” gin.)

**Jesus-di Philip-á Nathanael-ádi
ovântu²an i-ádi damú-í'in**

⁴³ Wíyá tháwán Jesus i'ánshaamági oe Galilee nangepiye² namú-ídí, hedi Philip óemû²di óetu²an, “Naa-ádi ókã²ve.” ⁴⁴ Philip-á Bethsaida-wi namuu, i búu²ú'ay Andrew-ádi Peter-ádi dathá²de iwebá. ⁴⁵ Philip-di Nathanael óetu²wäho², hedi óeshaa ihaydi óetu²an, “I to²wí Yôesi Tádávi óesóge²i' t'owa ovây²aywoenídí âyshaa, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân namuu, Joseph-ví ay. Iví²gedân Moses itã²nan iví tã²nin diwe, hedá in Yôesi Tádávi tukhe²min wá² iví²gedi dâytã²nan.” ⁴⁶ Nathanael-di Philip óetu²an, “Naa wó²ânpí hããwí wänbo Nazareth-wi-á híwó²di namuu²in.” Philip-di Nathanael óetu²an, “Ókã²ve naa-ádi hediho wí²bo nâapimúni.”

⁴⁷ Jesus-di Nathanael iví²piye² na²ãdi óemû², hedi iví²gedi natú, “Hãwebãa wí na²ã² in Israel-wi khuu ta²gendi ihondi², i-á wíhahôeyóhãpí.” ⁴⁸ Nathanael-di óetsikáyin, “Hádídan naa dítaa?” Jesus-di óetu²an, “I fig tay óhkhüü nú² un²ân dihaydi naadi wímû², Philip-di wóetukánnanpídíbo².” ⁴⁹ Nathanael-di óetu²an, “Hãhkandi², nãbãa dínhanginná ã-á Yôesi Tádávi ay-ân unmuu²in, ã-á in Israel t'owaví tsondi hay²i unmuu.” ⁵⁰ Jesus-di Nathanael óetu²an, “Nãa naví²piye² biwhäyunde² gá wítu²andân in fig tay nú² naadi wímû²in, hewänbo hã²i wíts²antu²andiví shánkí he²endi hããwí nâapuwãkhâymaa. ⁵¹ Ta²gendi wítumáa, makówa nakhuudeedi bñpuwãgít'óe, hedá naa t'owa t'ãhkígí² o²aypuyã²iví²we in Yôesi Tádávi t'ôepã²ãã²in diwhandedá diwãypi²dá bñpuwãkhâymaa.”

Oe Cana búu²ú'ay dínkhóhtsaãna

2 Wíye thaa naphade ihaydi owáy Galilee nange wãhãã dínkhóhtsaãshánkí²díná, i búu²ú'ay Cana gin dâytu²o² iwe. Jesus-ví yíyá páadébo namããdiho² iwe na²ân, ²hedá Jesus-á iví khãge²nindádá wá² ovâyhúutu²andihó dimãã. ³ T'ãhkí i méena dínhan dihaydi Jesus-ví yíyádi óetu²an, “Wíyá wídínméenasaapi.” ⁴ Jesus-di óetu²an, “Yíyá, háadan kin dítmáa? Wa²di ihaydi wídínnáhpí naví t'ôe don²ãmídi.” ⁵ Iví yíyádi in húukhãysa²in ovâytu²an, “Hãa idi wovâytu²an waa úví²ãmí.”

⁶ Iwe sí p'onbay k'uuudi napa²andi nasaa, t'owa dipówá²in díví²owídi-ídi in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. Ná²i p'onbay eeye wétã hãa powintã galôn dihay nasadi². ⁷ Jesus-di in dâyhúukhãysaa²in ovâytu²an, “Nã²i p'onbay bñp'íde,” hediho p'éedí taye dâyp'íde. ⁸ Hedáhá² ovâytu²an, “Hãwedihó wí binwhahó²gí, hedi unbí tsondiví²we binhûu.” Hediho hãa ovâytu²an waa díví²an. ⁹ I p'oe dâyhó²i naméenapaa, hedi in húukhãysa²inbí tsondi idãã, hebo wí²ûnhanginnáhpí wáyge²dâyhógi²in. In wé²ge²in dâyhúukhãysande²indã²mân dínhanginná. Hediho² idi i soyingi óetukánnan, ¹⁰ hedi óetu²an, “Wây-á t'owa i shánkí híwó²di méena páadé dâyhãysande², hedi t'owa díví²ihay²an dihaydânho i shánkí nak²ãagipí² dâyhãysande². Hewänbo ã-á han wíví²anpí, ã-á bitsíkha²an i shánkí híwó²di tí²úuge² ovâykhãysaa-ídi.”

¹¹ Ná²in Jesus ee Cana búu²ú'ay Galilee nange wãhãã i²annin in páadé²in pinnán t'ôe ovâykeeyannin namuu, hedi indihó in t'owa ikeeyan i-ân hay²i namuu²in, hedi iví khãge²nin shánkí wänbo iví²piye² dívíwhäyü.

¹² T'ähkí ná'i naphade ihaydi Jesus-á iví yíyá-á iví tí'úuwinda hedá iví khäge'nindadí Capernaum búu'ú'aypiye' dimää, hedi iweho wí hâyü thaa dívíwöyí'.

Jesus-di in dâyhääwíku'ch'áade'in i méesate hay'i iwedi ovâykhēpiye

¹³ In Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, Passover gin dâytü'o'í', hedi Jesus oe Jerusalem-piye' namää. ¹⁴ I méesate hay'i tehpaá búge in t'owa dâyhääwēnkü'ch'áadedi ovâyümü', wéyu-á k'úwá-á k'o'wee-á dâykü'ch'áade', hedá wá' in dâychä'egó'o'in inbí máäsa eeye dikw'ōndi ovâyümü'. ¹⁵ Wēn púwhí' whihkannindi ipaa, hedi t'ähkí i méesate hay'i iwedi ovâykhēpiye inbí k'úwá-á inbí wéyu-á wóegé, hedi in dâychä'egó'o'indá inbí chä' t'ämäpiye' ovâych'áa hedi inbí máäsa ovâyyanú. ¹⁶ Hedá in dâyk'o'weekü'ch'áade'indá ovâyty'an, "Binyaa'an ná'i hääwí náwedí. Ná'i méesate-á naví Tádávi wháagé ũnná. Wí kuhte'i waagibá wíyá wíwínpáa-ípi." ¹⁷ Hedího' iví khäge'nin dín'ánpówá haa to'wí Yōesi Tádávi tã'nin diwe natü'in kin: Hânho uví wháagédí dí'áyíngimädi wí phaadi naa díphakhanukhâymaa waagibá ochanpo', hedi dâymü' Jesus hanbá nachaa'in.

¹⁸ In Hudíyoví p'ó'dédi'in iwáygé diyi'indi Jesus óetsikáyin, "Háawin wēn pínán úkoedi dínkeeyamídi, hedânho gínhanginnánídi ü ük'óe'in ná'in t'owa ovâykhēpiyé-ídi?" ¹⁹ Jesus-di ovâyty'an, "Ná'i méesate binnayüdi poeye thaa iwebo naa wíyá dótege-í." ²⁰ Indi óetü'an, "Yónántä'di sí (46) pãyo ovâyho' ná'i méesate dâytege-ídi, hedi hádídan poeye thaa iwebo wíyá náatege-í?"

²¹ Hewänbo Jesus-á iví túu'ú' í'gedân ovâyhi'máa, i méesate hay'i í'gedá yoe. ²² Hedího chuwa iwedi nawáy-

wówápóe ihaydi, iví khäge'nin ná'in natü'in dín'ánpówá, hedi Yōesi Tádávi tã'nin diwe haa natã'muu'in hedá ná'i tüu Jesus ihée'andi-á dívíwhäyü.

Jesus ũnhanginná t'ähkí t'owa háawin dimuu'in

²³ Wa'di Jesus oe Jerusalem búu'ú' nayi' ihaydi, in Hudíyoví shánkí'di thaa Passover gin dâytü'o' naná' dihaydi, báyéki t'owa i pínán ovâykeeyandi dâymü'di iví'piye' dívíwhäyü. ²⁴⁻²⁵ Hewänbo Jesus wí'ipimägipi inbí mange. I-á wí'üntáypí wí to'wídi t'owaví'gedi óetü'âamídi, i-áho ũnhanginná háawin t'owa dimuu'in hedá haa inbí pí'ná khó'yé di'ánshaamuu'indá.

Nicodemus Jesus-ví'piye' namää

3 ¹⁻² Wí sen Nicodemus gin nakháwá'í Jesus-ví'piye' khu'déedi namää. I-á Pharisee t'owa namuu hedá in Hudíyoví tsonnin diwedi'ibá namuu. Idi Jesus óetü'an, "Hähkandi', gínhanginná Yōesi Tádávi wóesan na'in díhã'amídi. Wí to'wí Yōesi Tádávi óekhäge'máa'ida'mân ũnkoedi ikeeyamídi i pínán üdi dínkeeyo waagibá."

³ Jesus-di óetü'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wēn wíyídi."

⁴ Nicodemus-di óetsikáyin, "Hádídan wí to'wí nasówébo'wandi' wíyá nawáy'aypüyä-í? Wí'ũnkoedipi' iví yíyávi aymúu iwe nawáyts'ünídi wíyá na'aypüyä-ídi."

⁵ Jesus-di óetü'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wēn p'oe iwedi hedá i Yä'däa'i P'owəqahāví'wedá di'ây-püyä'indá'mân dínkoedi makówápiye' dimú-ídi. ⁶ To'wēn t'owaví'wedi di'ây-püyä'in t'owada'mân dimuu, hewänbndi wítumáa, in to'wēn wíyó to'wēn i Yä'däa'i P'owəqahāví'wedi di'ây-püyä'indá i Yä'däa'i P'owəqahā

dâymaa. ⁷Wíwóeháa'amípi naadi wítu'andi, wíyá í'áypuyá-í'in únkhây'á'. ⁸Oepiyá náäpiyá iwaa'o', hedi i waa íto', hewänbo wí'unhanginnáhpí wáñhääphá'gedi na'á'in háa wáypiyé' namännin. Hedi hanbá wí'íka'póya'pí hádídí wí to'wí i Yä'däa'i P'oeaahääv'wedí na'aypuyá'in."

⁹Nicodemus-di óetsikáyin, "Ti nakoedí-í ná'i hääwí untú'dí' napúwídí? Hándidan napúwí?"

¹⁰Jesus-di óetu'an, "U-á wí Israel-inbí háhkandi unmuu, hedi háadan ná'i hääwí í'gedi wí'unka'póya'pí?"

¹¹Ta'gendi wítumáa, ná'i dínhanginnân ni'gedi ív'hée'o', hedá i hääwí áymú' í'gedá wáytu'o', hewänbo undá háa gitú'nin wídínséeg'opí. ¹²Ná'i oepáa k'aydiwi hääwí í'gedi naadi wáytu'an, hedi un wí'úvíwhâyunde'pí, hediho hádídán úvíwhâyú-í makówáwi hääwí í'gedi wáytu'andi? ¹³Makówápiye' wíyá to'wí wänbo wínapéepí, i makówá iwedi nawhá'dida'mân, hedi naa-ân i omuu, t'ähkí t'owagi' o'aypuyá'í'.

¹⁴Moses owáy ahkónu wáy i páäyú kwák'udi napa'andi' wên phé eedi iwhí'k'ú'dí itege waagibá, naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyá'í' omuu'í' wá' phé eedi dítege-í. Kin nakhây'á' napúwí'in

¹⁵hediho to'wên t'ähkí nav'piye' dívíwhâyunde'in wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-í. ¹⁶Yôesi Tádádí t'ähkí t'owa hânho ovâyséeg'ídi iví wí' ayda' ún'ándi' imági, hediho to'wên t'ähkí iví ayví'piye' dívíwhâyú'in há'to dipedée-í hewänbo wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-í. ¹⁷Yôesi Tádá iví ay isan náa oepáa k'aydipiye' in t'owa ovây'aywoenídí, dínkhây'á' ovâyutuchänú-í'in ovâyutú'äämídá yoe.

¹⁸To'wên t'ähkí Yôesi Tádáví ayví'piye' dívíwhâyunde'in há'to ovâyutú'amí ovâyutuchänú-í'in, hewänbo Yôesi Tádá ho natú in to'wên dívíwhâyupí'indá ovây-

tuchänukhâymaa'in, gá iví wí' ayda' ún'ándi'piye' wídívíwhâyupídán.

¹⁹Yôesi Tádáví ay náa oepáa k'aydipiye' na'ää wí kohthay waagibá namúnídí hedânho t'owa dínkeepúwídí, hewänbo t'owa yä'däapí dívítsiyekanhondi khúu eeyebo diyêení'in shánkí ovâyhi'an i kohthay ipiye' dimú-í'v'wedí. Hedânho Yôesi Tádádí ná'in t'owabá ovâyutuchänukhâymaa. ²⁰To'wên

t'ähkí yä'däapí dívítsiyekanhonnindá i kohthay dâyt'ay, hediho ipiye' wídímänpí, háa dívítsiyekanhonnin dínkeepúwí'in wídida'pídí. ²¹Hewänbo to'wên in ta'gen dívíkanhonnin i kohthay ipiye' dimän, hedânho nakeepúwídí hääwí dívíkanhondi Yôesi Tádádí ovâykhäge'dodi díví'amídí."

John i p'ó'p'oe'kandi Jesus-ví'gedi ihí'máa

²²Hedáhá' Jesus-á iví khäge'nindádí oe Judea nangepiye' dimää, hedi iwáy wáñhää diyí' ihaydi wên t'owa ovây'p'ó'p'oe'an. ²³⁻²⁴In Hudíyo tsonnindi John i p'ó'p'oe'kandi wa' wí'óepansóge'pí, hedi idi wá' t'owa ovây'p'ó'p'oe'o'. Kin i'o' oe Aenon diwe, i-á Salim tso'wa naná, iwe báyéki p'oe nayidi, hedi t'owa iví'piye' dimá' ovây'p'ó'p'oe'amídí.

²⁵Ihaydá John-bí khäge'nin wí Hudíyo-ádi p'ó'p'oe'kan ni'gedi dívítuhánbo'. ²⁶Hediho John-bí'piye' dimäädi óetu'an, "Háhkandi', i to sen oe Jordan p'ó' p'áná hânhay u-ádi nayí'i hedá iví'gedi in t'owa udi ovâyutú'andi', náa báyéki t'owa iví'piye' dimän idi ovây'p'ó'p'oe'amídí."

²⁷John-di ovâyutú'an, "Hääwí i to'wí oe makówá na'ándidi dímagí'idá'mân áyhónde'. ²⁸Hää'dankánbo naa otú i to Yôesi Tádádí óesóge'í' t'owa ovây'aywoenídí wó'muupí, hebo iví páadébo Yôesi Tádádí naa dísan, hedi undá háa otú waa íto'e. ²⁹Hää'di dínkhóhtsaaná'

dihaydi i soyingi namuu²ivi k'ema ivi nú² nawin, hedi i soyingi ihí²máadí nat'oe²di ná²i k'ema báyéki nahíhchanpóe, hedi i sáa²i i soyingivi² ho namuu. Náa-á hanbá naa-á i soyingivi k'ema waagibá hânho ohíhchaa, gá in t'owa Jesus-ví²piye²bá dimándân ivi²in ún²múní²dí. ³⁰Nakhây²á² Jesus-á shánkí kw'áyepiye² óetegé-í²in, hedá naa-á háäbo omuupí waa opúwí.

³¹“Jesus-á oe makówádí na²äá, hediho t'ähkíví shánkí hay²i namuu. Naa náä oepáa k'aydiwi² omuu, hediho wí náädíwi waagibá dáyhée²o² náädí²idá² omuudi, hewänbo i-á makówádí na²äädí t'ähkíví shánkí hay²i namuu. ³²Häáwí imú² i²gedí hedá nat'oe i²gedá ihée²o², hewänbo wên háyúhaydida² t'owa háa natú²nin ónséegí²o². ³³Hewänbo to²wên iví hí² dâyséegí²odi handidi dáykeeyo² dívíwhâyunde²in Yôesi Tádá ta²ge ihée²o²in. ³⁴Yôesi Tádáví ay isandi-á Yôesi Tádáví hí² ihée²o², gá Yôesi Tádádá khâagipí i Yä²dâa²i P'oe²waqahâa ho óemágidân. ³⁵Yôesi Tádá iví ay iséegídí t'ähkí tsonkhuu óemági háäwí t'ähkí i²gedí natsonyêenídí. ³⁶To²wên t'ähkí Yôesi Tádáví ayví²piye² dívíwhâyunde²in wówátsi nahándépí²in dâymáa, hewänbo to²wên iví ay ónt'óyandépí²indá ná²in wówátsi wí²dây²má²ve-í²pí, indá Yôesi Tádádí hânhay wänbo t'ähkí ovây²tuchânú²bé-í.”

Jesus-ádí wí Samaria-wi kwee-ádí dánhée²an

4¹⁻³In Pharisees dínhanginpóe shánkí báyéki t'owa Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²in, hedá John i p'ó²p'oe²kandíví shánkí Jesus-di ovây²p'ó²p'oe²o². (Hewänbo Jesus-ví khäge²nindida² t'owa ovây²p'ó²p'oe²o², idá yoe.) Hedi ná²i háäwí i²gedí in Pharisees dit'oe²in Jesus ún²hanginpóe ihaydi, i-ádí iví khäge²nindádí

Judea nangedi dipee hedi oe Galilee nangepiye² dimää. ⁴Galilee-piye² namän dihaydi oe Samaria nange i²gedí ún²púhpó². ⁵⁻⁶Taage púnú² naná² dihaydi wí Samaria-wi búu²ú²ay Sychar gin dáy²tú²o² iwe napówá. Sychar-á kayí² wínanáhpí wí nava iwedí hán²oebo Jacob-di iví ay Joseph óemági²i². Ee dáy²p'oe²whahónde² iwe Jacob ishää²i naná, hedi Jesus kayí² wáhää²adi na²äädího nakaykhanmuudi ee hänge isóge ikaykhanwówá²amídí.

⁷Wí Samaria-wi kwee ip'oe²whahónídí napówá, hedi Jesus-di óetú²an, “Wí p'oe dí²mää donsuwá²-ídí.” ⁸Jesus-ví khäge²nin i búu²ú²aypiye² ho dikoegi²kunmäa, hediho i-á wí²bo na²án. ⁹Hudíyo-ádí Samaria-²indádí wí²díwíwóndepí, hediho i kweedi óetú²an, “Ú-á Hudíyo unmuu, hedi naa-á Samaria-wi-á omuu. Hedi háadan ú²dí dí²p'oesu²wägí²da²máa²?” ¹⁰Jesus-di óetú²an, “Wí²úhanginnáhpí háäwí Yôesi Tádá napäyí²in, hedá wá² to²wí naa i wíp'oe²da²máa²i² omuu²in wí²úhanginnáhpí. Úhanginnándáho² údá naa dí²p'oesu²wädaa²amíwän, hedi naadá p'oe nawówátsipäyí²i wímää²níwän.” ¹¹I kweedi óetú²an, “Má²mää, háäwí wänbo wínâamáapí p'oe²whakhongí²in, hedi náwe dáy²p'oe²whahónde² iwá nawä²án. Hedi hândídan ná²i p'oe nawówátsipäyí²i nâawhahóní? ¹²Na²inbí heháä²wi thehtáy pahpâa Jacob-di náä dáy²p'oe²whahónde² iwe na²in dínyoe²an. I-ádí iví e²nündádí hedá iví háäpan háäwéndádí i p'oe náwedí dáy²whahógi²i dâysu²wände². Ti un²ánde² ú-á Jacob-ví shánkí hay²i unmuu²in gáhân?” ¹³Jesus-di óetú²an, “To²wên t'ähkí náwedí dáy²p'oesu²wände²in wíyá dí²p'oesá²aapúwí, ¹⁴hewänbo ná²i p'oe naadi t'owa dovây²mä²i²-á dâysu²wädá, há²to wíyá dí²p'oesá²aapúwí. I p'oe naadi dovây²mä²i-á wí p'ohpee inbí

pí'ná waagibá napúwí, hedi iwediho in wówátsi nahándepe'ín dáykéyí."

¹⁵I kweedi óetú'an, "Má'mää, ná'i p'oe i'gedi bihi'máa'i dí máa, wíyá wí'op'oesá'aapúwípídí, hedáño ihaydá' náwe wí'op'ohkhonná'be-ípidí."

¹⁶Jesus-di óetú'an, "Ya' ópún, uví sedó mánkéyí hedá náápiye' náamá'i." "Wídinsennánpí" gin i kweedi óetú'an.

¹⁷Jesus-di óetú'an, "Ta'gendi untú wí'úsennánpí'in. ¹⁸P'ánán khóhtsa'i unmuu, hedi ná'i sen náa unthaa'i-ádi uví sedó ta'gendi wí'úmuupí."

¹⁹I kweedi óetú'an, "Má'mää, náa naa dínkeeyan wí Yôesi Táadáví tukhe'bi' unmuu'in. ²⁰Na'in Samaria-in t'owa gimuu'inbí páadé ká'ää'indi Yôesi Táadá ná'i p'in kw'áye óe'a'ginmä', hewänbo un Hudíyo-á ítú' oe Jerusalem búu'ú iwebo t'owa dínkhây'ä' Yôesi Táadá óe'a'ginmä'áni'in." ²¹Jesus-di i kwee óetú'an, "Biwhäyú-í ná'in: Owáy wí thaa naná' diwe t'owadi Yôesi Táadá óe'a'ginmä'áni ná'i p'in diwedá'ba yoe háa oe Jerusalem diwedá'ba yoe. ²²Un Samaria-in ta'gendi wí'únhanginnáhpí to'wí bín'a'ginmä'in, hewänbo na'in Hudíyo-á gínhanginná to'wí äy'a'ginmä'in, gá Yôesi Táadáí na'in Hudíyo díde'mandán hediho i to'wí t'owa ovây'aywonkhâymaa'i-á Hudíyo-ân namuu. ²³Hedi náa iwedi páadépiye' in to'wên Yôesi Táadá dáy'a'ginmä'indi ta'gendá hedá pín ta'gehaydá óe'a'ginpâkhâymaa. Kí'min t'owa-áho i Táadá nada' óe'a'ginmä'áni'in. ²⁴Yôesi Táadá-á p'owäqahâäda' namuu, hedi in óe'a'ginmä'in dínkhây'ä' ta'gendá hedá pín ta'gehaydá óe'a'ginmä'áni'in."

²⁵I kweedi óetú'an, "Naa dínhanginná i to'wí Yôesi Táadáí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí na'ä', Christ gin óetú'o'i'. Napówá ihaydi hääwí t'ähkí dínthaykankhâymaa na'in." ²⁶Jesus-di óetú'an, "Naadi wíhi'máa'i-ân i omuu."

²⁷Ihaydibá Jesus-ví khäge'nin diwáypówá, hedi hânho ovâyháa'an wí kwee-ádi ihí'maadí, hewänbo to'wídi wänbo i kwee wí'óetsikáyinpi, "Hää-an unda'?" hedi Jesus wänbo wá' wí'óetsikáyinpi, "Háadan i kwee-ádi bihi'máa'?"

²⁸⁻²⁹Ihaydiho' i kwee iví p'onbay iwe iyoe'andi i búu'ú'aypiye' namää, hedi in t'owa ovâytu'an, "Bíká've bín-múnídí wí sen t'ähkí háa naa dáy'an-nin dítu'andi'. Tigúbá i-á i to'wí namuu Yôesi Táadáí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí." ³⁰Hediho' in t'owa i búu'ú'ay iwedi dipeedi iwáy Jesus nayi' iwepiye' dimää.

³¹Wa'di in t'owa búu'údi di'äädibá Jesus-ví khäge'nindi óetumáa, "Hähkandi', shánkí yänbedi náäbo bihúuyamí." ³²Idi ovâytu'an, "Naa piháawi koegí' dómáa, un i'gedi wí'únhanginnáhpí." ³³Iví khäge'nin wí'ná táye dívítsika'máa, "Ti wí to'wídi ònkoegí'kán, gáhân?" ³⁴Jesus-di ovâytu'an, "Háa i to'wí naa dísandí' nada' waagibo naa dáy'o', hedi in t'oe idi naa díkanyönnin dóbowakhâymaa. Ná'i hääwí dó'o'i' navi koegí' waagi'ba dínmuu.

³⁵⁻³⁶Kin t'owa dítu'pí'an: Dáyko'yiko' iwedi dáyhääwíwé'ge'o pu'wahay yöenu p'oe naná. Hewänbo naadi wäytumáa, híwó'gí bínmu'dí in t'owa hää nava i'ge di'ä'in. Hä'in t'owa-á dikhâymuu ovâywé'ge'amídi hääwí napaa'i waagibá, hedi undá hääwí wé'gekannin waagi'inbá-á ímuudi hä'in t'owa-á bínwé'ge'amí Yôesi Táadávípiye' bínhúuwídi. Hedi kin úv'an dihaydá Yôesi Táadáí wovâywá'äa-í, hedi in t'owa-á in wówátsi nahándepe'ín dáykéyí. Wây-á wëndá ho Yôesi Táadáví hí' ovâykoe inbí pí'ná khó'yé, wí to'wí iko'yiko' waagibá, hedi in wé'ge'indádi undádi úvíhíhchannamí

hã'in t'owa bînwe'ge'an dihaydi.
³⁷T'owa ditû'pí'an: Wí to'wí iko',
 wíyá to'wí-á ihãawé'ge'o'. Hedi háa
 ditû' waa náa ta'gendi napúwí. ³⁸Wáy
 úvít'ôe'anpí'yepiye' naadi wáysangít'ôe
 in t'owa Yôesi Tádágí' bînwe'ge'amídí.
 Unbí páadébo wáy-á to'wên dívít'ôe'an,
 hedi in t'ôe dívít'annin namuudi undáho
 in t'owa bînwe'gekhâymaa."

³⁹Oe Sychar búu'ú báyékí t'owa
 Jesus-ví'piye' ho dívíwhâyü gá i kweedí
 ovâyüt'andân, "Jesus-di háa dáy'annin
 t'ähkí naa dítu'an." ⁴⁰Hediho ná'in
 t'owa Jesus-ví'we dipówá ihaydi
 óedaa'an indádí nachá'nídí, hediho
 wíye thaa iwe iwóyí'.

⁴¹Tí'úugédí wáy-á shánkí báyékí
 t'owa iwe'in Jesus-ví hí' dit'oedi
 iví'piye' dívíwhâyü, ⁴²hedi ná'in
 t'owadi i kwee óetü'an, "Nábáha'
 iví'piye' na'in ívíwhâyü, hewänbo
 ü untúdída'ba yoe, na'in wí'bo iví
 hí' git'oe, hedá gínhanginná ta'gendi
 ná'i-ân t'ähkí t'owagí' i aywondi
 namuu'in."

Jesus-di wí sen hay'ívi e'nú ônehkháa'an

⁴³In wíye thaa daphade ihaydi
 Jesus iwáygedí iyáa'odi oe Galilee
 nangepiye' namää. ⁴⁴I-á wí'bo ho
 natú, "Wí Yôesi Tádáví tukí'we
 dipówá ihaydi óedaa'anhé'bi' iví
 nangebo wíðây'a'ginpí," ⁴⁵hewänbo
 oe Galilee nange Jesus napówá ihaydi
 in Galilee-windi óeséegíke', gá oe
 Jerusalem dínshánkí'diná' dihaydi in
 wá' iwebá diyidân, hedi t'ähkí i'andi'
 óemü'.

⁴⁶Ee Galilee nange iwebá, i búu'ú'ay
 Cana gin dâytü'o iwepiye' Jesus
 nawáymää. Iwänkun naná hándídí
 p'oedi ho iméenapaa. Ee Cana wí sen
 hay'í nayí', hedi iví e'nú oe Capernaum
 búu'ú'ay iwe ûnhayk'ôe. ⁴⁷Ná'i sendá
 ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangedí

na'äädi Galilee nange napówá'in,
 hediho Jesus na'ân diwepiye' namäädi
 óetsikáyin, "Ti naví'piye' unmú-í
 naví ay dínhekháamäänídí? I-á
 chuwa k'áygé nak'ôe." ⁴⁸Jesus-di
 óetü'an, "Un t'owa t'ämägi' pínán
 t'ôe bînmúndepídá há'to naví'piye'
 úvíwhâyü-í." ⁴⁹I sendi Jesus óetü'an,
 "Na'inbí Sedó, naa-ádí óká've naví ay
 hekháa dínmäänídí wíðínchúu-ípídí."
⁵⁰Jesus-di óetü'an, "Uví'piye' ópün,
 uví ay úwówaho'." I sen háa Jesus-di
 óetü'an waa iwähâyü, hediho' iwe
 namää. ⁵¹Wa'di namän dihaydibo'
 iví t'ôe'indi óeyaydi óetü'an iví ay
 ûnwówa'in. ⁵²Idi ovâytsikáyin, "Hâyü
 ihaydan naná ûnehkháapóe ihaydi?"
 Óetü'an, "Tsá'di thé'eedí wí' iwe i
 tsáwäp'íde ûnhán." ⁵³I tádá ûn'ánpówá
 wí' ihaydíba naná'nin Jesus-di óetü'an
 dihaydi, "Uví ay úwówa," hediho'
 i-ádí iví k'aygi'indádí Jesus-ví'piye'
 dívíwhâyü.

⁵⁴Jesus Judea-di namäädi oe Galilee
 wa' nayí' ihaydi, ná'inho in wáygíngí'in
 pínán ovâykeeyannin namuu.

Jesus-di wí sen i p'obú'ay iwe óehkháamági

5 Wíyá hãädi naná' diwe in Hudíyo
 dínshánkí'diná, hedi Jesus oe
 Jerusalem-piye' nawáymää. ²Oe
 Jerusalem wí p'obú'ay nak'ôe,
 i-á Hebrew tütüdi "Bethesda"
 gin dâytü'o'. P'o kíngé p'áanú
 pohtáa'ây nawhaadikw'ô, hedi iwe
 nú' wên phódi nachá i búu'ú'in
 tehpaawé, "K'úwági'in Phódi" gin
 dâytü'o'. ³⁻⁵Ná'i pohtáa phoe'o
 eeye báyékí t'owa dihaywhaakw'ô.
 Wáy wên ditsí't'aamuu, wáy wëndá
 pówhá'nin dimuu, hedá wáy-á
 wíðín'a'yá'kankoe'dípí. Iwe wí sen
 powintá'dí khâave paayo nahay'í'
 nak'ôe. ⁶Jesus-di ná'i sen iwe nak'óedí
 óemü', hedi ûnhanginná báyékí

paayo nahay'in, hediho' óetsikáyin, "Ti úhehkháapúwí'in unda'?" ⁷I nahay'idi Jesus óetú'an, "Má'mää, naa to'wí wänbo wíðin'ánpí díp'osóge-ídí nap'o'á'yäpo' ihaydi. Wa'di ots'únídí dáyso'dinde' ihaydibo', wíyá to'wí-á naví páadébo-á nats'úyá." ⁸Jesus-di óetú'an, "Ówínú, uví whohpa'ay mänke'di óyíyé." ⁹Wesebo i sen nawówa'di iwínú, hedi iví whohpa'ay ikê'di natsiyedee.

I thaa ná'in napóe ihaydi Hudíy-oví kaykhanwówa thaa-á naná. ¹⁰In p'ó'dédí'in Hudíyodi i sen óetú'an, "Nää thaa kaykhanwówa thaa naná. Nakhâk'óe uví whohpa'ay wóegé un-yêenídí." ¹¹Idi ovâyttú'an, "I sen dîn-hehkháa'andidân dítú'an, 'Uví whohpa'ay mänke'di óyíyé.'" ¹²⁻¹³Indi óetsikáyin, "To-an i sen namuu ha'wâa wóetú'andi'?" Hewänbo i sen nawówa'i' wí'ûnhanginnáhpí to'wí namuu'in, gá báyéki t'owa iwe diydân, hedi Jesus-á óemú'pídíbo iwedi iyâa'an.

¹⁴Hây napóe ihaydi Jesus-di i sen i méesate hay'i iwe óeyay, hedi óetú'an, "Ót'óyan, úhehkháapóe, hediho nää-á wíyá wívit'aywó'nâamípi, háäwí shánkí p'ándíki' wí'úpúwípídi." ¹⁵I sen iwáygedí namäädi in Hudíyoví p'ó'dédí'in ovâyttú'an Jesus-dânho hehkháa óemági'in.

¹⁶Hediho ná'indi Jesus óeyanákímáa, gá kí'bi háäwí ikanhondân kaykhanwówa thaa eeye wänbo'. ¹⁷Jesus-di ovâyttú'an, "Naví Tádá háädi wänbo t'ähki it'óemáa, hedi naa-á hanbá, hedânho ná'i háäwí dókanhon." ¹⁸Ná'in natú ihaydi in Hudíyoví p'ó'dédí'in shánkí wänbo dida' óedahéyi'in, i kaykhanwówa thaa i'a'ginhânúndedída'ba yoe, hewänbo wá' natúdan Yôesi Tádá-á iví tádá ûnmuu, hedi kindiðho' háäwí i-ádi Yôesi Tádá-ádi handá' damuu waagiba i'o'.

Yôesi Tádádi Jesus tsonkhuu óemági

¹⁹Jesus-di ovâyttú'an, "Háa i Tádá i'o'in naa dómúnde', hedi inbá naa dáy'o'. Naa i ay omuu'i wíðinkoedípi háäwí wí'bo dáy'amídi. Háäwí i Tádá i'o'i naa hanbá dáy'o'. ²⁰I Tádádi naa díseegi, hediho háäwí t'ähki i'o'i dínkeeyo', hedi idá háäwí shánkí he'endi-á dó'amí'i'in naa dínkeekankhâymáa, hedânho un wovâyháa'amídi. ²¹I Tádádi t'owa dichuu'in ovâywaywówápa', hedi handiðibá naa i ay omuu'idi in to'wên naa oda'in wówátsi dovâymaßni. ²²⁻²³I Tádá wänbo wínatúnípi t'owaví'gedi háa híwó' háa híwó'pí dívi'annin. Idi naa i ay omuu'i dínk'ú' han dó'amídi, hedânho t'ähki t'owadi naa dí'a'geenídí, i Tádá óe'a'gin waabá. To'wêndi naa i ay omuu'i' wídi'a'ginpídi i Tádá naa dísandí' wänbo-á wíðây'a'ginpi.

²⁴"Ta'gendi wâyttumáa, to'wên naví hí' dînt'óyandedi hedá i naa dísandiví'piye' díviwhâyundeda' wówátsi nahánde'pí'in dâymáa, hedi wí'ovâyttuchânú-ípi. Chu'in waagi'inbá nää wídimuupí, gá wówátsi dáyke'dân. ²⁵Ta'gendi wâyttumáa, nää iwedi páadépiye' in chu'in waagi'inbá dimuu'in naví ttu dit'óe-í, naa Yôesi Tádávi ay omuu'i', hedi in dívit'óyande'indá wówátsi dáykéyi. ²⁶I Tádá in wówátsi napäyi', hedi handiðibá naa i ay omuu'i dínk'ú' t'owa dovâywówátsimâânídi. ²⁷Hedá idá naa dínk'ú' t'owa dovâykeekw'óenídí háa híwó' háa híwó'pí dívi'annin, gá naa wá' t'owabá opóedân. ²⁸Ná'in naví hí' wâyttumáa'indi wíwovâyháa'amípi. Owáy wí thaa naná' diwe in penípho eeye dikw'ó'nin naví ttu dit'óe-í, ²⁹hedi ee dikhá'kw'ó' deeyedi dipeegit'óe. In to'wên híwó' dívítsiye'annin chuwa iwedi ovâypiyegít'óe wówátsi dáykéyídi, hedi in to'wên yá'dâapi

dívítsiye²annindá chuwa iwedi wá² ováypiyekhâymáa inbí tuchânu dâykéyídí.

³⁰“Naa wí²bo háabo wídînkoeđípí dáy²ámídí, hewânbo naa t'owaví²gedi otú² háawin dimuu²in Yôesi Tádádí dí-tu²an waabá, hedânho háa otú² waa in-bí²gedi ta²gen namuu, gá dáy²odân háa i Tádá naa dísandi² nada² waagi, háa naa owânpida² waagá yoe.”

Hádídan gínhanginná to²wí Jesus namuu²in?

³¹“Naa wí²bo naví²gedi dáyhí²máadí ma²dân un ítúní naví hí² ta²gen wídînmupí²in. ³²Hewânbo wíyá to²wí naví²gedi ihée²o²i nayí², hedi naa dínhanginná háa naví²gedi ihée²o²in ta²gen namuu²in. ³³Undá John i p'ó²p'oe²kandiví²piye² t'owa bînsan óhéé²ámídí, hedi i-á in ta²gen naví²gedi natú. ³⁴Háa t'owa naví²gedi ditú² waa naa-á wídîntáypí, hewânbo John-bí hí² í²gedi wáy²tumáa hedânho háa natú²in úvíwhâyú-ídí hedá wovây²aywoenídí. ³⁵John-dá wên phakó nakomuudi nakohkeepäyí²in waagibá namú²de, hedi wí hây tãhkí ho iví kohthaydi wovâyhíhchannan. ³⁶Hewânbo wí hãäwí shánkí hay²i namuu John-bí hí²wíwedi, hedi ná²i hãäwí²dá wovâykeeyo² to²wí omuu²in. Kinnân namuu: Háa i Tádádí díyôn waa dáykanhon, hedi ná²i hãäwí dáykanhondi² bînmú²di wovâykeeyo² i Tádádí naa dísannin. ³⁷Hedá i Tádá dísandi² wá² naví²gedi ihée²an. Hewânbo undá hânhay wânbo iví tũ wí²ft'oe²pí, hedi háawi i namuu²in wíwînmú²pí, ³⁸hedi iví hí² unbí pí²ná khó²yé wíwînmáapí, gá naví²piye² wí²úvíwhâyundepídan, tobá idi dísan wânbo². ³⁹Yôesi Tádáví tã²nin áyîngídi bîntũ²o², gá í²ándedân iwe únhanginpúwí²in hádídí wówátsi nahândepí²in bînkéyí²in, hedi ná²in

tã²nin diwebá naví²gedi natú². ⁴⁰Hewânbo naví²piyá wí²íkã²ãäda²pí ná²in wówátsi bînkéyídí.

⁴¹“T'owa naví²gedi híwó² dívíhée²ámí²in naa wó²wânpit'oe²da²pí. ⁴²Háawin un ímuu²in naa dínhanginná. Unbí pí²ná khó²yé Yôesi Tádá wíwînséegípí. ⁴³Naví Tádádí dísandibo o²ãä hedi undi wídíséegíkê²pí. Hewânbo wíyá to²wí wí²bo nawânpi²ãäda², i-á ma² bînséegíkéyí. ⁴⁴Háa i wí²da² Yôesi ná²ándi² unbí²gedi natú²nin áyîngi wíwovây²mähpí, háa híwó²gí natú² háa yoe, hewânbo in t'owa híwó² unbí²gedi dívíhée²odá inbí tũ híhchandi bînhónde². Hedânho wí²únkoeđípí naví²piye² úvíwhâyú-ídí. ⁴⁵Hewânbo wí²í²ãanípí naadân unbí t'aywó²di í²gedi i Tádá dót'ehpidekhâymáa²in. Í²ánde² ná²i hí² Moses itã²nandidi wovây²aywonkhâymáa²in, hewânbo iví hí²dí²bá unbí t'aywó²di únkeepúwí, hediho idân wovây²t'ehpidekhâymáa. ⁴⁶Moses naví²gedi itã²nan, hediho iví hí² ta²gendi bînwahâyú²dáho naví²piye² wá² úvíwhâyú-íwân. ⁴⁷Hewânbo háa itã²nannin wíwînwahâyundepí, hedânho hádídan naví hí² dînwahâyú-í?” kin Jesus-di ovây²tu²an.

Jesus-di in p'áanú maapaasôn senä²dá in wé²ge²in t'owa-á ovâyhúuyôn

6 Wíyá hãädi Jesus oe Galilee p'oe²kwí² p'ánäpiye² namää. (Ná²i p'oe²kwíndá Tiberias wá² gin dâytũ²o².) ²Báyékí t'owadi iví pínán ovâykeeyandi in dihay²in ovâyhekhâamädi dâymú²di óeyũũhon. ³⁻⁴In Hudíyoví shánkí²di Passover gin dâytũ²o²i púnú² naná. Jesus-á iví khãge²nindá²di oe p'in kw'áyepiye² dipee hedi iwe dívíkw'ódi. ⁵Jesus ibéedí báyékí t'owa iví²piye² di²ädi ovây²mú², hediho Philip óetsikáyin, “Wãhãä-an ihay koegi² áykumá-í t'ãhkí

náʼin t'owa dáyk'óe-ígiʼ?” ⁶ Jesus-á wíʼbo ûnhanginná haa ikhâymáaʼin, hewânbo náʼin Philip óetsikáyin óetayiʼnídí hânangúbá natúniʼin. ⁷ Philip-di óetʼan, “Wáygin tágintá (200) thaa t'óe dívíʼandi wáʼaa ihay waʼ wínayipí ovâykoegiʼkumá-ídí, tobá t'âhkídíbo híʼindáʼ diyâmu wânboʼ.”

⁸⁻⁹ Wíyá khâgeʼdiʼ Andrew gin nakháwáʼiʼ, i-á Simon Peter-ví tíʼúu ûnmuuʼídí Jesus óetʼan, “Náwe wí enúkáy nayiʼ, i-á p'âanú táhtá phóʼi páváʼây hedá wíye paa-á imáa, hewânbo háʼi-á ihay wínayipí t'âhki náʼin t'owa ovâyhúuyôenídí.” ¹⁰ Iwáyge báyéki natáasaa, hedího Jesus iví khâgeʼnin itʼan in t'owa nangeboʼ ovâykwoyôení, hedí han dívíʼan. In senáʼdâʼdibo p'âanú maapaasôn (5,000) ihay diyíʼ. ¹¹ Jesus i pává ihógidi Yôesi Tádá óekúʼdaaʼan, hedí iví khâgeʼnin ovâyʼandi ovâytuʼan in t'owa iwáyge dikw'óʼnin wíʼinboʼ ovâymaânídí, hedí hanbá in paa-á ovâymagí. Háyyú in t'owa didaʼ ihay dáyk'oe, ¹² hedí dívíshuʼan dihaydi Jesus iví khâgeʼnin itʼan, “Binwéʼgeʼan háʼi dínphadeʼiʼ, hedânho hááwí wânbo wínapedée-ípidí.” ¹³ Hedího t'âhki dáywéʼgeʼan dihaydi, táʼdi wíye t'ún dáyʼp'íde i naphadeʼi pává iwedi, in t'owa i p'âanú páváʼây dáyk'oe ihaydi.

¹⁴ In t'owa náʼin pínnán ovâykeeyan-nin dâymúʼdi ditú, “Taʼgendi náʼi-ân i Yôesi Tádávi tukheʼbiʼ namuu, ivíʼgedi nataʼmuu náa oepáa k'aydipiyeʼ naʼâʼ.” ¹⁵ Jesus ûnhanginná didaʼ óekaygikhâymáaʼin inbí tsondi hayʼiʼ óesóge-ídí, hedíhoʼ iwáygedí wíyá oe p'in kw'áyeipiyeʼbá wíʼbo namáa.

Jesus p'oe kw'áayé nayiʼ

¹⁶ Kindi napuwamän dihaydi Jesus-ví khâgeʼnin oe p'oekwíngépiyeʼ diwhá. ¹⁷ Wí kophênbay iwe dívítogi, p'oe kwíʼ p'ânäpiyeʼ oe Capernaum-piyeʼ

diwáymu-ídí. Waʼ dimän dihaydiboʼ nakhúupóe, hedí Jesus inbíʼwe waʼdi wínapówápí. ¹⁸ Ihaydi kaygi iwáaʼan hedí hânho nap'oet'úkhúpóe. ¹⁹ I kophênbay i dáyʼosandeʼi phédí dâysaydeʼ, hedí maʼdi poeye haa yôenu míya dimáa ihaydi Jesus p'oe kw'áayé nayidi i kophênbay tsoʼwapiyeʼ naʼâdi óemúʼ, hedí dikhuwôedaʼpóe. ²⁰ Hebo idá ovâytuʼan, “Naa Jesus-ân omuu, wíʼíkhuwôedaʼípi.” ²¹ Hedího híhchandi kophênbay iwe óetogi, hedí p'o kíʼge dimänninnäpiyeʼ wesebo dipówá.

In t'owadi Jesus óetuwämäa

²² In báyéki t'owa waʼdi oe p'oʼ p'ânäbo diyíʼindi Jesus-ví khâgeʼnin ho ovâymuʼ i kophênbay iwe wíʼbo dívítogidi iwedi dimú-ídí, hedího dínhanginná Jesus indádí wínamäapíʼin. Wíʼdâʼ wí kophênbay iwe naʼânwan, hedího diʼân Jesus-á waʼdi iwebo naʼân-nin. ²³ Wíyá tháwándá wáy-á kophênbay híʼinnin oe Tiberias búuʼúdí diʼää, hedí iwáy Jesus i pávágiʼ ikúʼdaamágidi in t'owa dáyk'oe iwe tsoʼwa diwhíʼk-w'ó. ²⁴ Hedí Jesus-á iví khâgeʼnindá iwe wídiyipiʼin in t'owa dâymúʼ ihaydi, in kophênbay eeye dívítogikídí oe Capernaum búuʼúʼaypiyeʼ dimáa óenuwá-ídí.

Jesus natú i-á i pává nawówátsipäyiʼi namuuʼin

²⁵ In t'owadi Jesus oe p'oʼ p'ânä óeshaadi óetsikáyin, “Háhkandiʼ, háâdan unpówá náwe?” ²⁶ Jesus-di ovâytuʼan, “Taʼgendi wáytumáa, i pínnán naadi wáykeeyandibo nakeepoʼ naa Yôesi Tádáviʼwedi oʼääʼin, hewânbo háʼi bînmúʼdi naa wí khâgeʼnindá iwe wídiyiwídtuwämäapí, i pává bînk'oe di íshupóedíbo dítuwämäa. ²⁷ I koegiʼ wówátsi nahánde p'íʼin napäyiʼipiyeʼ úvíkhää-í, i koegiʼ naháʼdânpoʼipiyedaʼbá yoe. Naa t'âhki t'owagiʼ oʼaypuyäʼídi kíʼbi koegiʼ

wâymaäní, gá Yôesi Tádádí kee'eedi dínk'ú'dân kin dáy'amídi" kin ovây-tu'an. ²⁸ Hediho ôetsikáyin, "Hännan ív'í'ámí Yôesi Tádá áyhíhchanmäänídi?" ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Gá kinnân: Naa i Yôesi Tádádí dísandiv'í'piye' úv'íwhäyú-í. Ná'innân Yôesi Tádá nada' úv'í'ámí'in." ³⁰ Indi ôetsikáyin, "Háawin pinnannan údi dínkeeyámí hedânho wínwhäyú-ídi? Hännan bikhâymaa? ³¹ Na'inbí hehâäwin thehtáy pahpá'in gínmuu'in owáy ahkónu iwéngé diyí' ihaydi ná'i koegí? manna gin dáytu'o'i dáyk'oe. Yôesi Tádávi tá'nin diwe kinnân natá'muu:

Pává makówádí ovâyamági dáyk'óe-ídi.

³² Ti hääwí ihaybá úkoedi?" Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, Moses-á hää'i pává wí'imágipí, naví Tádá-ân imági. Hedi hää'i pává-á kodí'di makówáwi pává wínamuupí, hewänbo nää-á naví Tádádá ta'gendi makówáwi pává wovâyma'. ³³ Hedi ná'i pává Yôesi Tádá napäy'i-á makówádí na'ää'i namuu, hedi t'ähkí t'owa wówátsi ovâyma'."

³⁴ Indi ôetu'an, "Na'inbí Sedó, häädi wänbo t'ähkí kí'bi pává díamá-ve-í."

³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Naa-ân pává waagi'ba omuu, t'owa wówátsi napäy'i'. To'wí naví'piye' na'ää'i-á há'to naháhsení, hedi to'wí naví'piye' iwhäyú'i-á há'to nap'oesá'aapúwí.

³⁶ "Hewänbo ho wáytu'an waa, tobáháa dímu' wänbo', naa wídin-whäyundepí. ³⁷ To'wén naví Tádádí naa díamá'in naví'piye' dí'ää-í, hedi to'wí wänbo naví'piye' na'ää'i-á naadi há'to dóyoe'gi'ámí. ³⁸ Naa oe makówádí owhá dáy'amídi haa idi dísandi' nada' waagi, haa naa oda' waagá yoe. ³⁹ I dísandi' nada' in t'owa naa díamá'gin naadi dovây'áyíngi'ámí'in hedânho wí' wänbo in diwedi wínapedée-ípi, hewänbo i t'ä'gi thaa naná' dihaydi naadi in t'ähkí wíyá dovâywaywówápaa-í.

⁴⁰ Kinho naví Tádá nada' dáy'amí'in, gá nada'dân t'ähkí in dínhanginná'nin naa iví ay omuu'in, hedá naví'piye' dívíwhäyunde'in wówátsi nahándepí'in dáyamá-ve-í'in. Hedi i t'ä'gi thaa naná' dihaydi naadá wíyá dovâywaywówápaa-í" kin Jesus-di ovâytu'an.

⁴¹ In Hudíyoví p'ó'dédi'in iví'gedi dívít'ayhí'máa, gá natú'dân, "Naa-á i pává makówádí owhá'di-ân omuu."

⁴² Kinnân ditú': "Ná'i-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay namuupí'an. Iví tádá-á iví yíyá-á áytaa. Hedi háadan nää-á natú' makówádí nawhân gin?"

⁴³ Jesus-di ovâytu'an, "Ha'wáagi wí'úvít'ayhí'má-ve-ípi. ⁴⁴ To'wí wänbo wí'únkoedipí naví'piye' na'ää-ídi, naví Tádá i dísandidi naví'piye' óemaadida'mânho'. Hedi in naví'piye' dí'ää'indá dovâywaywówápaa-í i t'ä'gi thaa naná' dihaydi. ⁴⁵ Wí Yôesi Tádávi tukhe'bi' hán'oe kinnân itá'nan:

Yôesi Tádádân t'ähkí t'owa ovâyhá'ámí. Hediho nää to'wén naví Tádá ônt'óyannindi iví'wedi diháhpóe'in naví'piye' dí'ää-í. ⁴⁶ Naa wó'tú'pí to'wídi i Tádá óemú'in. Naadida'mân Yôesi Tádá dómú', gá ee na'án diwedi o'ää'dân.

⁴⁷ "Ta'gendi wáytumáa, to'wí wänbo naví'piye' iwhäyunde'i wówátsi nahándepí'in imáa. ⁴⁸ Naa pává in t'owa nawówátsipäy'i' waagi'ba omuu. ⁴⁹ Tobá unbí hehâäwin thehtáy pahpá'in oe ahkónu wéngé diyí' ihaydi i koegí? manna kin dáytu'o'ídi ovâykhóekhúumági wänbo', t'úugédi dit'ahán. ⁵⁰ Hewänbo nää naadá pává makówádí nawhân ní'gedi wáytumáa, hedi wí to'wí ná'ídi óekhóekhúumági'í há'to naháani. ⁵¹ Naa-ân i pává makówádí na'äädi wówátsi napäy'i' waagi'ba omuu. To'wén ná'i pávadi ovâykhóekhúumági'in hânhay wänbo t'ähkí dáywówátsimá-ve-í. Ná'i pává

naví túu'ú dínmuu t'ähkí t'owa dovâypägit'óe'i dâywówátsikéyídi" kin Jesus-di ovâytu'an.

⁵² Ihaydiho in Hudíyoví p'ó'édédí'in dívítuhkannan. Wáy wên ditsikapóe, "Hândidan ná'i sendi iví túu'ú dípägít'óe díkhóekhúumáánídi?"

⁵³ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'ívi túu ûnp'oedi wíwovâykhóekhúumágipídáho', wówátsi wänbo wívnmaapí.

⁵⁴ To'wên t'ähkí naví túu ûnp'oedi ovâykhóekhúumági'indá wówátsi nahándepí'in dâymáa, hedá naadá i t'ä'gi thaa naná' dihaydi dovâywaywówápaa-í. ⁵⁵ Naví túu'ú ta'gendi koegi' waagi'ba namuu, hedá naví ûnp'oe-á ta'gendi sūwägi' waagi'ba-á. ⁵⁶ To'wí naví túu ûnp'oedi óekhóekhúumági'i-á naa-ádi namuu hedá naa-á i-áda. ⁵⁷ Naví Tádádí naa dísandí-á i háädi wänbo t'ähkí nawówayi'i namuu, hedí i-á nawówayidi naa-á owówayi'. Hand-idíba to'wí naadi dókhóekhúumági'i navíwedi íwówátsikéyí. ⁵⁸ Hediho naa-ân i pává makówádí na'ä'ä'i' omuu, i pává unbí hehääwin thehtáy pahpá'in dâyk'oe'i' waagi'ba wí'omuupí. Hä'i pává dâyk'oe wänbo tí'úgédí dit'ahán. Hewänbo to'wên i pává naa omuu'i' dâyk'oe'indá hânhay wänbo t'ähkí dâywówátsimá've-í."

⁵⁹ Jesus ná'in natú oe Capernaum búu'ú'ay, i Hudíyoví méesate'ay iwe in t'owa ovâyhä'o' ihaydi.

Wáy wên t'owađi Jesus óeyoe'an

⁶⁰ Báyékí i-ádi dimä'nin dit'oedi ditú, "Ná'i hí-á nakâymuu áyhónídi. To-an iséegi'amí?" ⁶¹ Hewänbo to'wídi wänbo óetu'anpídi Jesus ûnhanginná ná'i ovâytu'an ní'gedi dívít'ayhí'máa'in, hediho' ovâytsikáyin, "Ti ná'i naadi wáytu'andi' wíwovâyhi'anpídi naa-ádi

wíyá wí'ípunda'pí? ⁶² Hân í'âaní undi naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i dímu'di kw'áyepeye ówápeedi páadé o'ân diwepeye'ba? ⁶³ I Yä'dâa'i P'oweahhâa nawówátsipäyi', t'owa-á wí'bo wídínkoedipí. I hí' naadi wáytumáa'i i Yä'dâa'i P'oweahhâaví'wedi na'ä' hedí ná'i hí'-áho nawówátsipäyi'. ⁶⁴ Hewänbo wáy wên un wí'úvíwhâyundepí." Jesus-di ha'wâa ovâytu'an gá páadédíbo ho ûnhanginnândân to'wên iví'piye' wídíwíwhâyukhâymaapí'in dimuu'in, hedá ûnhanginnân wá' to'wídi óekuhpegít'óe'i namuu'in. ⁶⁵ Hedá wá' ovâytu'an, "Kindidânkun wáytu'an, to'wí wänbo naví'piye' wí'ûnkä'äkoedipí naví Tádádí óemágídídä'mân."

⁶⁶ Iví hí' ûnmuudi báyékí in óeyuuhonnin i-ádi wíyá wídípunda'pí, hediho óeyoe'an. ⁶⁷ Hedí Jesus iví tã'di wíye khäge'nin itü'an, "Heyâa un, ti undi wá' díyoe'amí'in ída'?" ⁶⁸ Simon Peter-di óetu'an, "Na'inbí Sedó, toví'piyanho gimú-f? Uđídä'mân dítumáa hádídi ná'in wówátsi nahándepí'in áykéy'in. ⁶⁹ Na'in ívíwhâyumágiho hedá gínhanginnânho u i shánkí yä'dâa'i unmuu'in, i Yöesi Tádádí wóesandí." ⁷⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wí'bo un tã'di wíye wáyde'manpí'an, hewänbo wí' unbí'wedi Penísendi waagi'ba namuu." ⁷¹ Simon Iscariot-ví ayví'gedi ihí'máa, i-á Judas gin nakhâwâ, hedí Penísendi waagi'ba namuu gin Jesus-di óetu'an gá tobá in tã'di wíye khäge'ninbí'wedi namuu wänbo Jesus óekuhpekhâymaadân.

Jesus-ádi iví tí'úwindádi

7 Ná'i háäwí naphade ihaydi Jesus oe Galilee nange í'ge t'ähkí nayi'. Judea nangepiye' wínamáapí, in Hudíyoví p'ó'édédí'in hádídída'mân dítumáa hádídi óehéy'in

dâytwämáadí. ²In Hudíyoví shánkí²di púnú² naná, dáy²óhkhúte²âykw²óe²ó²i shánkí²di gin dáytw²o². ³Hediho Jesus-ví tí²úuwíndi óetw²an, “Náwedí ópún hedi oe Judea nangepiye² unmú-í, hedânho in t'owa uvi²piye² dívíwhäyunde²in iwe diyí²indi i pínán t'óe bí²o²in woémúnídi. ⁴To²wí in t'owadi kee²eedi óetaa-f²in nada²di kaadibo háawên wí²i²opí. Hedânho kí²bi háäwí bikanhondi, úkhây²ä² to²wên t'ähkíví páadépiye² bí²äamí²in.” ⁵Ha²wáa óetw²an, gá tobá iví tí²úuwín dimuu wänbo² iví²piye² wídíwíwhäyundepídân. ⁶Jesus-di ovâytyw²an, “Naagi² ihaydi wa² wídínnáhpí, hewänbo ungí²-á háädi wänbo t'ähkí híwó² dihaydi úná. ⁷In t'owa Yöesi Tádá dáytaapí²in dimuu²in há²to wovây²táy-í, hewänbo naa-ân dít'ay, gá dovây²tumáadân inbí yä²däapí tsyekan ni²gedi. ⁸Unnân wáy dínshánkí²díná² diwepiye² bípún. Naa-á wa²di wó²mánpí híwó² dihaydi naagi² wínanáhpídi² kin ovâytyw²an. ⁹Hediho² oe Galilee nange iwebo iwóyí².

Jesus Jerusalem búu²úpiye² namää

¹⁰Iví tí²úuwín oe dínshánkí²díná² diwepiye² dimää ihaydi tí²úugédi i wá² namää, hewänbo kaadibo-ân namää, keedibo-á yoe. ¹¹In Hudíyoví p'ó²dédí²indi ee dínshánkí²díná² diwe óetwämáa, hedi dívítsika²máa, “Wáyho i to²?” ¹²In báyéki t'owa iwe diyí²in báyéki dívíkaahí²máa iví²gedi. Wên ditú², “Híwó²di sen namuu” gin. Wáy-á ditú², “Yoe, handá yoe. Idi báyéki t'owa in ta²gen namuu iwedí ovây²yáa²o².” ¹³Hewänbo t'ähkí in t'owa in Hudíyoví p'ó²dédí²in dáykhuwôeda²máadí kaadibo iví²gedi dívíhí²máa.

¹⁴I shánkí²di píngé haydi naphade ihaydi Jesus i méesate hay²i ee nats'ú hedi in t'owa ovây²háa²o². ¹⁵In Hudíyoví p'ó²dédí²in ovây²háa²andi

ditú, “Hândidangú ná²i sen hânho ûnhanginná, to²wídí óehá²anpí wänbo²?” ¹⁶Jesus-di ovâytyw²an, “Naví háhkan naví²indá² wídínnuupí, hewänbo i dísandiví²in wá² ûnnuu. ¹⁷In to²wên háa Yöesi Tádá natú waa dikanda²indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni²gedi, háa Yöesi Tádá natú waa dikanda²indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni²gedi, háa Yöesi Tádáví²wedi dín²ä²in hedíháa naví ánskaa í²gedibo dáypihí²máa²in. ¹⁸In to²wên inbí ánskaa dínmuu²ida² dívíhée²o²indá dívípítegé²-f²in dida². Hewänbo to²wên i ovây²sandi² kw'áye óetegé²-f²in dida²indá in ta²gen dívíhée²o², hedá inbí pí²ná khó²yé-á hôeyó wänbo wídây²máapí. ¹⁹Moses-di Yöesi Tádáví tsontw² wovây²tá²nanpi²an, hewänbo wéná wí wänbo un iví tá²kan wíwín²a²gindopí. Háadan naa díhéyí²in ida²?” ²⁰To²wídí in t'owa yáadi óetw²an, “Háadan untú, to²wí nada² wóehéyí²in? U-á wí yä²däapí² p'owëqähä²di woemáa, hedânho ha²wáa untú.” ²¹Jesus-di ovâytyw²an, “Wên pínán t'óe kaykhanwówá thaa iwe dáy²andibo un t'ähkí wovây²háa²an, ²²hewänbo undá unbí e'nún áyyä² in Hudíyoví k'ewé² taadi bîntaa²o² inbí thaa díná² dihaydi tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo², gá hân²oe Moses-di han wovây²yôndân. (Moses-á i páadé²i wínamuupí ná²in khuu í²andi², hewänbo in shánkí hân²oe²indáho hanho díví²an.) ²³Nää wí enúkáy ná²in k'ewé² taadi óetaa²o² kaykhanwówá thaa nanân wänbo², hedânho Moses-ví tsontw² wíwín²a²ginhánú-ípídi. Hedi háadan handi naa-ádi ít'ay wí sen túu²ú t'ähkíbo dônhehkháa²andi kaykhanwówá thaa nanân wänbo²? ²⁴Wí háäwí háa püwädi nakeet²óe²in bînwanpimû²dibo² wesebo wí²ítúnípi, ‘Kinnân namuu,’ hewänbo páadé áyíngídi bînnu²ä²i-á háa

namuu²in, hedânho únkoeđí-í ítúníđí ta²gendi háa namuu²in.”

T'owa ditsikapo², “Ti Jesus-ân i to²wí namuu Yôesi Tádádí óesogekhâymaa²i² t'owa ovây²aywoeníđí?”

²⁵ Wên t'owa ee Jerusalem diwe²in ditú, “Ti ná²i sen i to²wí na²inbí tsonnindi óehéyí²in dida²i wínamuup²an? ²⁶ Binmú²đí, hă²in t'owa t'ăhkíví páadépiye² ihí²máa, hedi to²wí wânbo háabo wínatú²pí óewóyí²níđí. Tigú in tsonnin dívíwhăyunde ná²i-ân namuu i to²wí Yôesi Tádádí óesogekhâymaa²i² t'owa ovây²aywoeníđí. ²⁷ Hewânbo kavêe i-á wínamuupí. I to²wí Yôesi Tádádí óesogekhâymaa²i² t'owa ovây²aywoeníđí na²ăă ihaydá, to²wí wânbo wí²únhanginnáníپی wăhăăwi namuu²in, hewânbo t'ăhkíđíbo gínhanginná wăhăăwi ná²i sen namuu²in.”

²⁸ Jesus-di i méesate hay²i iwe ovâyhá²o² ihayđi kaygi ovâytu²an, “Ítú² únhanginná to²wí omuu²in hedá wăhăăwi omuu²indá. Naa wí²bo opichanpóedíbo wó²ăăpí. I to²wí naa dísandi² ta²gendi nawówáyí², hedi undi wívintaapí, ²⁹ hewânbo naadá dótaa, gá iví²wedí o²ăăđân, hedá idá dísan.” ³⁰ Jesus-ví hí² únmuudi óepankéyí²in dida², hewânbo óekéyí ihayđi wa² wí²únnáhpíđí to²wíđí wânbo wí²óeyă²pí. ³¹ Hewânbo báyéki t'owa iwe diyí²in iví²piye² dívíwhăyú. Kin ditú²: “I-ânkun i namuu Yôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoeníđí. Wíyá to²wí-á há²to na²ăă-í shánkí báyéki pínnán ikeeyámíđí ná²i senbí²wedí.”

Jesus óepankéyí²in dida²

³² In Pharisees dit'oe in t'owa ná²i hăăwí Jesus-ví²gedi dívíkaahí²máadí, hediho indádí hedá in owha² p'ó²đedí²indádí wên sundado i

méesate hay²i dăy²ăyí²do²in ovâysan óepankéyíđí. ³³ Jesus-di in t'owa ovâytu²an, “Hây tăhkíđá² undádí dăywóyí²ní, hedáhá² owăymăn i dísandiví²wepiye². ³⁴ Hedáhá² undá dínuwă²-í, hewânbo há²to dîshaa-í. Wáy naa omăn diwepiye² wí²únpühkoedí-ípi.” ³⁵ In Hudíyo tsonnin dívítu²an, “Wăypiyan ná²i sen namăn? Natú² há²to âyshăa-í gin. Ti namăn găhân wáy in Hudíyo diwadekw²ă² deeyepiye², in Hudíyo dimuupí²in t'owaví yăa nathăa-íđí, hă²in Hudíyo dimuupí²in ovâyhá²amíđí? ³⁶ Idi dítu²an, ‘Undi dínuwă²-í hewânbo há²to dîshaa-í. Wáy ochangít'oe iwepiye² wí²únpühkoedí-ípi.’ Hănnangú iví hí² úntu²da²?”

P'oe nawówátsipăyi² i²gedi Jesus-di ovâytu²máa

³⁷ I t'ă²gi shánkí²đi thaa-á shánkí hay²i thaa namuu, hedi Jesus iwe nawindi kaygi ovâytu²an, “To²wí nap'oesá²aadi naví²piye² na²ăă-í isuwă²-íđí. ³⁸ Yôesi Tádáví ta²nin diwe kinnân nata²muu: To²wên naví²piye² dívíwhăyunde²inbí pí²ná khó²yé wí p'o²k'ay waagibá dăymáa, hedi i p'oe-á nawówátsipăyi²i namuu.” ³⁹ I p'oe i²gedi ihée²andi-á i Yă²đăa²i P'oewăăhăa-ân namuu, hedi to²wên iví²piye² dívíwhăyunde²in i Yă²đăa²i P'oewăăhăa dăykéyí. Hewânbo ná²i Yă²đăa²i P'oewăăhăa-á wa²đi wí²ovăymăgipí, Jesus wa²đi makówăpiye² wínapeepíđí.

In t'owa wêege²in dipóe

⁴⁰ In t'owa ná²in ovaytu²máa²in dit'oe ihayđi wáy wên ditú, “Ta²gendi ná²i-á Yôesi Tádáví tukhe²bi² âytsíkha²máa²i namuu.” ⁴¹ Hewânbo wăy-á ditú, “I-á namuu i to²wí Yôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoeníđí.” Hedá wá² wăy-á ditú, “Hewânbo i to²wí Yôesi Tádádí óesogekhâymaa²i²

t'owa ovây'aywoenídí Galilee-wi wínamúní. ⁴²Ti Yôesi Tádáví tã'nin diwe wínatúhpi'an, i to'wí idi óeso-gekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví ây iwedí'ibá namúní, hedá oe Bethlehem-dá na'aypuyägit'óe, i búu'ú'ay David na'aypuyä iwebá." ⁴³Hediho in t'owa Jesus-ví'gedí handá' wídíví'ánshaamáapídí wéege'in dipóe. ⁴⁴Wáy wëndi óepankéy'in dida', hewänbo to'wídí wänbo wí'óeyä'pí.

In Hudíyoví p'ó'édédí'in Jesus-ví'piye' wídívíwhäyundepí

⁴⁵In méesate'in sundado diwáymää in owhá' p'ó'édédí'indá hedá in Pharisees-á dikw'ó' diwepiye', hedi in sundado ovâytsikáyin, "Hedi háadan i sen wíwîn-maapi?" ⁴⁶Indi in Pharisees ovâyty'an, "Hânhay wänbo wí to'wí wí'ihée'anpí há'i sen ihée'o waagibá." ⁴⁷In Pharisees-di ovâytsikáyin, "Ti un wá' in ta'gen namuu iwedí idi wovâyýaa'an?" ⁴⁸Ti wí'ún-hanginnáhpí'an wí' wänbo na'in tson-nindá hedá na'in Pharisees-á iví'piye' wí'ívíwhäyundepí'in?" ⁴⁹Yôesi Tádádí ná'in t'owa iví'piye' dívíwhäyunde'in ovâytyuchänukhâymaa, indá i tsontuu Moses ita'nandi wídaytaapí." ⁵⁰Wí sen in diwedí Nicodemus gin nakháwá'ídi ovâyhée'an, i-á hânhaybo Jesus-ví'piye' namää'i' namuu. ⁵¹Kinnân ovâyty'an: "Wígínkoedípí gitúnídí háa wí to'wí híwó' háa híwó'pí i'annin páadé iví tũ git'oeépídíbo', hedá háawên i'annindá gínhanginpóepídíbo'. Na'inbí tsontuu kí'min gínmuupí'an." ⁵²Indi óetü'an, "Háadan igí' bikhäge'hée'o?" Ti ü wá' Galilee iwe'ibá unmuu gáhân? Áyngidi Yôesi Tádáví tã'nin mânttũ'ámí, hedân úhanginpúwí wí' wänbo wí Yôesi Tádáví tukhë'bi' Galilee-wi wínamuupí'in."

I kwee wíyá kweeví sendádí it'aywó'nandi'

⁵³T'ähkídíbo inbí'piye' dívíweeho'.

8 Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytü'o' iwepiye' namää. ²Wíyá tháwân hé'díbo' i' méesate hay'i eepiye' nawáymää. Báyéki t'owa únpówádí indádí isóge hedí ovâyhá'an. ³Hedi in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indádí in Pharisees-ádí wí kwee Jesus na'án diwepiye' óeho'. Ná'i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt'aywó'dodí óeké'. In t'owaví páadépiye' óekwínü'an, ⁴hedí indi Jesus óetü'an, "Hähkandi', ná'i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt'aywó'dodíbo' óeké'. ⁵I tsontuu Moses ita'nän diwe kinnân díyôn: Wí kwee kin i'o'i' äyk'usäyühéy'in gínkhây'ä'. Heyäa ü, hân úchanpo'?" ⁶Ná'in Jesus óetü'an óetayí'nídí wên háawên híwó'pí'in natühpée-ídi hedânho ónt'aywó'dichänü-ídi. Jesus it'äädí oe nange iví mankhúdí hääwí ita'nän. ⁷Hewänbo ihayda' óetsikáyinde', hedího' idaygi'andi ovâyty'an, "Wénä wí unbí'wedí wí'it'aywó'nánpi'dí, idân i kwee páadé óek'usäyü-í." ⁸⁻⁹Hedi wíyá it'äädí oe nange iwáyta'nän. In senä' i kwee óets'úde'in ná'in dit'oeđi wí'ingín t'ähkí iwedí dipee, in shánkí saydöe páadé, hedí Jesus-ádí i kwee-ádí wí'bo iwe dawindi oványoe'an. ¹⁰Jesus wíyá idaygi'andi i kwee óetsikáyin, "Wáyho in ton? Ti wí' wänbo wínatúhpi'an wóetuchänü-í'in úkhây'ä'?" ¹¹I kweedi óetü'an, "Má'mää, to'wí wänbo háabo wínatúhpi." Jesus-di óetü'an, "Naa wänbo-á yoe. Hediho ópün, náa iwedí páadépiye' wíyá wívit'aywó'namípi."

Jesus natü wí kohthay waagi'ba namuu'in

¹²Jesus wíyá ihée'andi in t'owa ovâyty'an, "Naa wí kohthay waagi'ba omuu t'owa t'ähkígí'. To'wí naa-ádí nayí'i há'to khüü i'ge nayëení, hewänbo i kohthay nawówátsipäyí'i' imá've-í." ¹³In Pharisees-di óetü'an,

“U-á wí⁷bo uví⁷gedi bipihí⁷máa, hedânho háa untú⁷nin to⁷wí wânbo wí⁷ú⁷nkây⁷âhpí iwâ⁷yü⁷-í⁷in.”

¹⁴ Jesus-di ovây⁷tü⁷an, “Tobá wí⁷bo naví⁷gedi wây⁷tü⁷an wânbo⁷, háa naadi wây⁷tü⁷an waa ta⁷gen namuu, gá naa dînhanginnândân wâ⁷hâ⁷âdi o⁷â⁷â⁷in hedá wâ⁷hâ⁷âpiye⁷ omännindá. Hewânbo undá wâ⁷hâ⁷âdi o⁷â⁷â⁷in háa wâ⁷hâ⁷âpiye⁷ omännin wí⁷ú⁷hanginnâhpí.

¹⁵ Undi t'owa bînwanpimündedibo bînt'aywô⁷dichânunde⁷. Naadá to⁷wí wânbo wí⁷dônchânundepí. ¹⁶ Hewânbo wí to⁷wí dônchânudáho⁷, híwô⁷dây⁷ámí, gá wí⁷bo wí⁷dây⁷opídân, hewânbo i dísandi-âdí naa-âdí handá⁷ gatú⁷. ¹⁷ Unbí tsontü⁷ tã⁷nin diwe wânbo kinnân natã⁷muu: Wí to⁷wí óetsondiwekân dihaydi wên wíyedi handá⁷ iví⁷gedi datú⁷dáho⁷, ú⁷nkây⁷â⁷ úví⁷wâ⁷yü⁷-í⁷in háa datú⁷ waa ta⁷gen namuu⁷in. ¹⁸ Naa i wí⁷ omuu naví⁷gedi dáypihée⁷o⁷i⁷, hedá naví Tádá dísandi⁷ wá⁷ naví⁷gedi ihée⁷o⁷.” ¹⁹ Indi óetsikáyin, “Wáyho⁷ uví⁷ tádá?” Jesus-di ovây⁷tü⁷an, “Undidá naa wí⁷dítaapí, naví Tádá wânbo-á wí⁷dîntaapí. Naa dítaadáho⁷, naví Tádá wá⁷ dîntáa-íwân.”

²⁰ T'âhkí ná⁷in Jesus natú i méesate hay⁷i ee ovây⁷hã⁷o ihaydi, i chã⁷nate⁷kw'ô⁷di íve nú⁷ naná⁷ diwe. Hedi to⁷wí⁷dí wânbo wí⁷óepankê⁷pí, ihaydi wa⁷di wí⁷ú⁷npóepí⁷ óékéyí⁷di.

Jesus natú wáy namân dipiye⁷ in t'owa wí⁷dínkoedí-ípí dimú⁷-í⁷in

²¹ Jesus wíyá ovây⁷hée⁷andi ovây⁷tü⁷an, “Naa náwedi omân, hedi undi dítüwâ⁷khây⁷máa, hewânbo unbí t'aywô⁷di wa⁷di bîn⁷máadíbo⁷ íchu⁷wagít⁷óe. Wáy omân diwepiye⁷bá wí⁷ú⁷koedí-ípí ímu⁷-í⁷in.” ²² Hediho in Hudíyoví p'ó⁷dédí⁷in dívítü⁷an, “I natú wáy i namân deepiye⁷bá wí⁷gínkoedí-ípí gimú⁷-í⁷in. Háadan kin natú? Ti wí⁷bo ikhe⁷khây⁷máa

gáhân?” ²³ Idi ovây⁷tü⁷an, “Undá náá áagéwin ímuu, naa-á oe kw'áyewi-á. Undá náá oepáa k'aydiwindá⁷ ímuu, naa-á yoe. ²⁴ Hedânkun naadi wây⁷tü⁷an, unbí t'aywô⁷di bîn⁷máadíbo⁷ íchu⁷wagít⁷óe, hedi to⁷wí naa omuu⁷in úví⁷wâ⁷yundepídáho ta⁷gendi unbí t'aywô⁷di bîn⁷máadíbo⁷ íchu⁷wagít⁷óe⁷in ún⁷púwí. ²⁵ Hedi óetsikáyin, “To-an unmuu?” Jesus-di ovây⁷tü⁷an, “Naadi páadédíbo wây⁷tü⁷máa to⁷wí omuu⁷in. ²⁶ Wíyá báyé⁷kí hã⁷áwí unbí⁷gedi otú⁷ní⁷i naa dómáa, hedá báyé⁷kí híwô⁷pí⁷ úví⁷andi namuudi naa dínkoedi wây⁷t'e⁷p'íde-í⁷dí. Hewânbo háa i dísandiví⁷wedi ot'oe⁷indá⁷ t'âhkí t'owa dovây⁷tü⁷o⁷, hedi i-á in ta⁷gendá⁷ ihée⁷o⁷.”

²⁷ Hewânbo ná⁷in Hudíyoví p'ó⁷dédí⁷in wí⁷dika⁷pówápí i óesandi-á Yôesi Tádá namuu⁷in. ²⁸ Hediho Jesus-di ovây⁷tü⁷an, “Owáy naa t'âhkí t'owagí⁷ o⁷aypü⁷ä⁷i⁷ undi dít'óhtägetege ihaydáho⁷ únhanginnání to⁷wí naa omuu⁷in, hedá únhanginpúwí naa wí⁷bo háawên wí⁷dây⁷opí⁷in, hewânbo háa naví Tádádí dîhã⁷andí⁷dá⁷ dáyhée⁷o⁷. ²⁹ I dísandi⁷ naa-âdí nayí⁷. Wí⁷bo wí⁷díyoe⁷anpí, gá naa-á hã⁷âdi wânbo t'âhkí i óehí⁷hchando⁷í⁷dá⁷ dáý⁷odân.” ³⁰ Hedi kin ovây⁷hí⁷máa ihaydi báyé⁷kí t'owa iví⁷piye⁷ díví⁷wâ⁷yü.

To⁷innan ta⁷gendi Abraham-bí ây dimuu?

³¹⁻³² Jesus-di ná⁷in Hudíyoví iví⁷piye⁷ dívíts'anwâ⁷yü⁷in ovây⁷tü⁷an, “Naví hí⁷ hã⁷âdi waa dîn⁷a⁷ginhondáho⁷, ta⁷gendi naví⁷wedi íhâ⁷púwí⁷in ímuu, hedá únhanginnání hã⁷áwí in ta⁷gen namuu⁷in, hedi pan waagi⁷inbá wíyá wí⁷ímúní⁷pí.” ³³ Hedi óetü⁷an, “Na⁷indá Abraham-bí ây iwedi⁷innân gimuu. Na⁷indá hân⁷hay wânbo to⁷wên⁷bí pan wí⁷gimuupí. Hedi háadan untú⁷ pan waagi⁷inbá wíyá wí⁷gímúní⁷pí gin?”

³⁴ Jesus-di ovâyṭuʔan, “Taʔgendi wâyṭumáa, toʔwên t'âhkí dívít'ay-wóʔkanhonnindá, t'aywóʔdidi ovâyṁáadí pant'ôeʔin waagiʔin dimuu. ³⁵ Wí toʔwí pant'ôeʔi namuuʔi-á iví tsondiví k'aygi iwe hââdi wânbo t'âhkí wínacháʔnípí, hewânbo i tsondiví ay únmuuʔi-áho hânhay wânbo t'âhkí k'aygiwi-ân namuu. ³⁶ Hedí naa Yôesi Tádávi ay omuuʔidi unbí t'aywóʔdi iwedi wâywhimaʔp'âdidáhoʔ, ihaydibâa taʔgendi íwhimaʔp'âní. ³⁷ Naa dínhanginná un Abraham-bí ây iwediʔin ímuuʔin, hewânbo undá ídaʔ díhéyíʔin, gá naví híʔ unbí píʔná khóʔyé wívnímáapídân. ³⁸ Háa naví Tádádí dínkeeyannin naadi wâyṭuʔan, hewânbo undá háa unbí tádáviʔwedi ít'oe waagibá úvíkanhon” kin Jesus-di ovâyṭuʔan.

³⁹ Hedího indi óetuʔan, “Abraham-dá naʔinbí hânʔoeʔiʔ tádá gínmuu.” Jesus-dá ovâyṭuʔan, “Abraham-bí ây taʔgendi ímuudáhoʔ, háa Abraham iʔan waabá úvíâamíwân. ⁴⁰ Hewânbo nää undídá díhéyíʔin ídaʔ, tobáháa in taʔgen naví Tádáviʔwedi ot'oeʔindáʔ wâyṭuʔan wânboʔ. Abraham-dá haʔwâa wíʔanpí. ⁴¹ Undá háa unbí tádá iʔo waabá úvíʔoʔ.” Hedí óetuʔan, “Tádápiʔin ây wígimuupí. Wíʔdaʔ wí tádá gínʔán, i-á Yôesi Tádá namuu.” ⁴² Jesus-di ovâyṭuʔan, “Yôesi Tádá taʔgendi unbí tádá únmuudáhoʔ, naa díseegi-íwân, gá ivíʔwedi oʔââdân, hedânho nää-á náwe oyíʔ. Naa opichanpóedíbo wóʔâápi, idân naa dísan. ⁴³ Háadan wíʔkaʔpóyaʔpí háa wâyṭumáaʔin? Gá naví híʔ wíʔit'óyandaʔpídân. ⁴⁴ Penísendi-ân unbí tádá únmuu, hedí undá íkandaʔ háa unbí tádá nadaʔ waa. Páadédi waabo nää iwehay Penísendi-á t'owa t'âkhanuʔi namuu, hedá in taʔgen namuuʔin iví píʔná wíʔihonpídí iwedi ihângeʔoʔ. Hââdi wên hôeyó natú ihaydá háawi

namuuʔin ipikeeyoʔ, gá wí hôeyóʔi namuudân, hedá in dihôeyóʔinbí tádá-á dínmuu. ⁴⁵ Hewânbo naadá in taʔgen wâyṭuʔoʔ, hedânho wídínwhâyundepí. ⁴⁶ Wéná wí-an un taʔgendi ítúní naa dáyt'aywóʔnannin? Tóebo yoe. Hewânbo naadi in taʔgendáʔ wâyṭumáa, hedího háadan wídínwhâyundepí? ⁴⁷ Wí toʔwí Yôesi Tádáviʔ únmuuʔidá iví híʔ ònt'óyandeʔ. Hewânbo undá Yôesi Tádáviʔin ímuupídânkun wívint'óyandepí” kin Jesus-di ovâyṭuʔan.

Hânʔoe Abraham-di Jesus óemúʔ

⁴⁸ In Hudíyoví p'óʔdedíʔindi óetuʔan, “In taʔgen gitúhpiʔan, ʔ-á Samaria-wi waagiʔbá unmuu, naʔinbí khuu wínâaʔaʔgínpidí, hedá wí yâʔdâapiʔ p'owêaahââdi wóemáa.” ⁴⁹ Jesus-di ovâyṭuʔan, “Naa wí yâʔdâapiʔ p'owêaahââdi wídímáapi. Naa naví Tádáviʔgedi híwóʔdaʔ dáyhéeʔoʔ, hewânbo undá navíʔgedi híwóʔpí úvíhíʔmáa. ⁵⁰ Wíʔbo wóʔdaʔpí otúníʔin naa hayʔi omuuʔin. Yôesi Tádá-ânho namuu i nadaʔi kin natúníʔin, i-áho natúʔ háa undá in taʔgen bínmáaʔin hedíhâa naa-á. ⁵¹ Naadi taʔgendi wâyṭumáa, wí toʔwí naví híʔ dínʔaʔgindoʔi-á chuwa iwe háʔto napówá-í.” ⁵² In Hudíyoví p'óʔdedíʔindi óetuʔan, “Nábáhaʔ gínhanginná wí yâʔdâapiʔ p'owêaahââdi wóemáaʔin. Abraham nachuu, hedá t'âhkí in Yôesi Tádávi hânʔoeʔin tukheʔmindá wáʔ dit'âhán. Hebo ʔ-á untúʔ wí toʔwí uví híʔ iʔaʔgindoʔi háʔto hânhay wânbo chuwa iwe napówá-í. ⁵³ Ti naʔinbí hehââwi thehtáy pahpâa Abraham-bí shánki hayʔi unmuu gâhân? I-á hedá Yôesi Tádávi tukheʔmindá dit'âhán. To-an ʔʔ unmuu gân unʔándéʔ?” ⁵⁴ Jesus-di ovâyṭuʔan, “Naa wíʔbo hayʔi dáypipaadáhoʔ háagiʔ wânbo wínacháʔmuupí. Hewânbo naví

Tádádán naa hay²i dípaá, hedi ítú² i-ân unbí Yôesi únmuu. ⁵⁵ Undidá hânhay wânbo wíwíntaapí, hewânbo naadá i dótaa. Wídótaaapí gin otúdáho naa wí hôeyó²i omúni, un waagibá. Hewânbo naadá ta²gendi dótaa, hedi iví hí² dôn²a²gindo². ⁵⁶ Unbí thehtáy pahpáa Abraham nahíhchaa gá i thaa o²ää²i² ipuwăkhâymaadân, hedi imú² ihaydiho nahíhchanpóe. ⁵⁷ In Hudíyoví p²ó²dédí²indi óetu²an, “P²ánántă pąayo²i wânbo wa²dí wú²muupí. Hândidan Abraham nâamú²?” ⁵⁸ Jesus-di ovâytu²an, “Ta²gendi wây²tumáa, wa² Abraham na²aypuyăpídíbo naa oyího².” ⁵⁹ Hediho dáy²uuwóehógi óek²usăyuhéyídí, hewânbo i meesate ívedi kaadibo napee.

Jesus-di wí sen tsít'aa²i na²aypuyă²iví keetan óemăgi

9 Jesus oe p²óegé wáy namăndi wí sen óemú², i-á tsít'aa²ibo na²aypuyă. ² Jesus-ví khăge²nindi óetsikáyin, “Hăhkandi², ti ná²i sen wên t'aywó²nin i²andân, háa iví tádá²in dănt'aywó²nandi tsít'aa²i na²aypuyă?” ³ Jesus-di ovâytu²an, “Wên t'aywó²nin i²annin namuudí kin wí²ûnpóepí, háa iví tádá²in dănt'aywó²nandi wânbo-á yoe. Ná²indá ûnpóe hedânho Yôesi Tádádí wên háawên ô²n²ămídí, hedi kindídi nakeepúwídí Yôesi Tádá-á nakay²in. ⁴ Thaadi t'owa dívít'ôe²ămígí² naná, khų²déedá yoe. Hedi hanbá năă-ân naná i naa dísan-diví t'ôe ívít'ămídí wa²dí gínkoedidíbo², gá owáy wí thaa naná² diwe na²in wíyá há²to gínkoedí-í ívít'ôe²ămídí. ⁵ Wa² năă oepáa k'aydi oyidíbo naa wí kohthay t'ăhkí t'owagí² waagi²bá omuu. ⁶ Kin natú ihaydi ee nange isóp'ohén, hedi iví só²p'loedí wí nap'o²ay ipaadi i sen natsí²t'aamuu²i tsée eedi óe²ăyü. ⁷ Hedáhá²

óetu²an, “Ya² ópûn oe p'obú²ay iwepiye², Siloam kin dáy²tu²o²i², hedi uví tsée măn²owídí-í.” (Nă²in khăwă² Siloam-dá natú²da² “óesandi²” gin.) Hediho i sen namăadi i²oewăă, hedi iwáy²bun dihay-diho² iví keetan imáa.

⁸ In to²wên i senbí tso²wa dithaa²in hedá in to²wên ihăăda²sógéndedi óemú²in dívítsika²máa, “Tí ná²i i to sen ihăăda²sógénde²i wínamuupí²an?”

⁹ Wên ditú, “I-ânkun namuu.” Wây-á wëndá ditú, “Yoe” gin, “i waagibá ûnwănpichaa.” Hewânbo i sendá natú, “Naa-ânkun i omuu.” ¹⁰ Hediho óetsikáyin, “Hândidan handi uví keetan măn²ké?” ¹¹ Idi ovâytu²an, “Wí sen Jesus gin nakhăwă²i wí nap'o²ay ipaa, hedi naví tsée eedi dí²ăyü, hedi dítu²an oe p'obú²ay Siloam gin dáy²tu²o² iwe dáy²owídí-í. Hediho² omăadi dáy²oewăă, hedi naví keetan donké².” ¹² Óetsikáyin, “Wáyho i²?” “Gáwáy” gin ovâytu²an.

In Pharisees-di i sen natsí²t'aamú²de²i² óehí²máa

¹³⁻¹⁴ I thaa Jesus i nap'o ipaadi i sen natsí²t'aamú²de²iví keetan óemăgi ihaydá Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná. Hediho to²wëndi in Pharisees-ví²piye² i sen óeho² indi óehée²ămídí. ¹⁵ In Pharisees-di wá² óetsikáyin hádídan iví keetan iké²in. Idá ovâytu²an, “Wí sendi năă tsée eedi dínap'o²ăyü, hedá dáy²oewăă, hedi năă dínkeepóe.” ¹⁶ Wáy wên in Pharisees ditú, “I sen kin i²andi-á Yôesi Tádádí wí²ôn²k'ú²pí, gá ná²i kaykhanwówá thaa wí²i²a²gínpidân.” Hewânbo wây-á wëndá ditú, “Wí to²wí t'aywó²to²i namuu²i kí²bi pín²nán há²to ikeeyámí.” Hediho wêege²in dipóe.

^{9:4} Kin natú ihaydi Jesus natú²da², wáy²yédí t'ôegí² naná, wáy²yédá wígínkoedipí ívít'ôe²ămídí, hedi wa²dí naná i-á it'ôe²ămídí, gá óehéyí ihaydi wa²dí wínánăhpídân.

¹⁷ Hedi wíyá in Pharisees-di i sen natsí't'aamú'dé'i? óetsikáyin, “Heyâa ụ, hân iví'gedi ụchanpo?” Ụ-ân unmuu uví keetan mánkê'i?” I sendi ovâyťu'an, “Í-á Yôesi Tádáví tukhe'bi namuu.” ¹⁸ Hewânbo in Hudíyoví p'ó'dédí'in wídíwíhâyüpi ná'i sen ta'gendi natsí't'aamuuwân hebo náä ünkeepóe, hediho' iví tádá'in ovântukánnan iví'gedi ovântsikáyí'nídí. ¹⁹ Hedi ovântsikáyin, “Ti unbí ay ná'i dänmuu? Ti tsí't'aa'i na'aypüyá'in datúní? Hádídan handi náä ünkeená?” ²⁰ I senbí tádá'indi ovâyťu'an, “Gánhanginnándákun na'inbí ay gänmuu'in hedá tsí't'aa'i na'aypüyá'indá. ²¹ Hewânbo háadí náä ünkeená'nin wígánhanginnáhpí, hedá wá' wígánhanginnáhpí to'wídí óekeetanmági'in. Bintsikáyí'be i? Senho namuu. Igí' wí'bo ipihée'ámí.” ²² I senbí tádá'in in Hudíyoví p'ó'dédí'in dänkhuwóeda'máa, gá dáywéhpe'e'andân i méesate ee ovâytsudekhâá'ámídí to'wên ditű'nin Jesus-á namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i? t'owa ovây'aywoenídí. ²³ Handidánkunho datű, “Senho namuu, hediho bintsikáyí'be i?”

²⁴ Hediho wáygíngí' i sen natsí't'aamú'dé'i? óets'údedi óetű'an, “Yôesi Tádáví páadépiye' uví tų bimääní in ta'gen untúnídí. Gínhanginná ná'i sen iví'gedi bihée'andi-ân t'aywó'to'i namuu'in.” ²⁵ Idi ovâyťu'an, “Naa wídínhanginnáhpí háa t'aywó'to'i namuu'in háa yoe, hewânbo ná'in ta'gendi dínhanginná: Tobáháa hándídí otsí't'aamú'de wânbo', náä-á dínkeená.” ²⁶ Hediho óetsikáyin, “Hännan wóe'an? Hándídan wóekeetanmági?” ²⁷ Hedi ovâyťu'an, “Wâyťu'anho', hewânbo wí'úvít'óyanpí. Háadan wíyá ít'oe-í'in ída'? Ti ída' gáhân un wá' idi wovâyhá'ámí'in hedânho iví'piye' úvívihâyü-ídí?”

²⁸ Indi i sen háäwí nachä'muupí waagi óehée'andi óetű'an, “Ụ-ân há'i sendi wóehá'o'i? unmuu. Na'indá Moses-ví hí'dí díhá'anninnân gimuu. ²⁹ Yôesi Tádádí Moses óehée'annin gínhanginná. Hewânbo há'i sendá, wígínhanginnáhpí to'wídí óesannin.” ³⁰ I sendi ovâyťu'an, “Whâyüpiwó'nin namuu. Tobáháa naví keetan idi dímagi wânbo' un wí'únhanginnáhpí to'wídí óesannin. ³¹ Gínhanginná Yôesi Tádádí in t'aywó'to'in wí'ovâykhäge'dopí'in híwó' dív'ámídí, hewânbo in to'wên óe'a'gindo'indá hedá to'wên háa natű waa dív'ó'indá, innânho idi ovâykhäge'do'. ³² I nan oepáa nakhí'yen dihaydi waagibo náä pu'wahaydi to'wí wânbo wí'únkoedipí wí tsí't'aa'i na'aypüyá'iví keetan óemäänídí. ³³ Há'i sen Yôesi Tádádí óesanpídáho há'to ünkoedí-í háawên wânbo i'ámídí.” ³⁴ Indi óetű'an, “Ụ-á t'aywó'to'ídá' un'aypüyá. Ti un'ánde gáhân ụ úkoedí'in na'in díhá'ámídí?” Hedi iwáygedí óekhehpiyedi óekháa'an i méesate ee wíyá nats'únídí.

In to'wên tsí't'aa'in waagi'inbá dimuu'inbí'gedi Jesus ihée'an

³⁵ Jesus únhanginpóe i sen óekhehpiye'in, hedi óenuwădi óeshaa, hedi óetsikáyin, “Ti i to'wí t'ăhkí t'owagí' na'aypüyá'iví'piye' biwhâyunde?” ³⁶ I sendi Jesus óetsikáyin, “Má'măa, to-an ná'i to'wí namuu, t'ăhkí t'owagí' na'aypüyá'i'? Dítű'an to'wí namuu'in, hedânho naa dínkoedí-í iví'piye' dáywhâyü-ídí.” ³⁷ Jesus-di óetű'an, “Ụđi năamű'ho'. Naadi wíhí'măa'i-ân i omuu.” ³⁸ I sendi óetű'an, “Na'inbí Sedó, naa uví'piye' dáywhâyunde,” hedi Jesus-ví páadépiye' idé'gendisóge. ³⁹ Jesus natű, “Naa náä oepáa k'aydipiye' o'ăă hedânho nakeepúwídí to'wên híwó' dív'íkanhonnin

dimuu²in hedá to²wên híwó²pí dívíkanhonin dimuu²indá. Naa o²ää in to²wên wíðáymúndepí²in dínhanginná²nin dínkeepúwídí, hedá in to²wên dínkeet²óe gin dí²ánde²indá ditsí²t'aamuu waagibá dipúwí.”

⁴⁰ Wên Pharisees iwe tso²wa diwin-nindi óetsikáyin, “Ti un²ánde gáhân ná²in wá² gitsí²t'aamuu²in waagi²inbá gimuu?” ⁴¹ Jesus-di ovây²tú²an, “Ítsí²t'aamuu gin únhanginnándáho², t'aywó²di wíwínmá²ve-ípi. Hewänbo náä ítí² ún-keet²óe gin, hedího wá²di unbí t'aywó²di wíwovâyáa²anpi.”

I k'úwá áyí²di-ádi iví k'úwá-ádi inbí²gedí Jesus-di ovây²tú²an

10 “Naadi ta²gendi wây²tumáa, wí to²wí kw'ááyédí oe k'úwá phékhkaa búge nats'ú²di i phékhkaa phódi í²gedí nats'úní²wedí, i-á wí sänbida² namuu. ²Hewänbo i to²wí khaa phódi í²gedí nats'úyá²di-á i k'úwá áyí²di namuu. ³I to²wí in khaa phódi i áyínmáa²idi i k'úwá áyí²digí² ónhuude², hedí i k'úwá áyí²didi in k'úwá ovâykháyá²dedí iví tų² dit'oeđi in khaa phódi í²gedá ovây²pahpiyende². ⁴T'ähkí iví k'úwá i khaa búgedí ovây²piye ihaydi inbí páadépiye² namá², hedí indá iví tų² óntaadi únwóemá². ⁵Indá wíyá to²wí dáy²taapí²ví²di há²to diwóemu-í, hewänbo iví²wedí dishání, gá wíyá pí²wíví tų² wí²óntaapí²dân.”

⁶ Kin Jesus-di k'úwá²ví²gedí in Pharisees ovây²hée²an háäwí ovây²há²amí²dí, hewänbo wí²dika²póyá²pí háa nat²ú²da²in.

Jesus-á i híwó²di k'úwá áyí²di namuu

⁷ Hedího wíyá ovây²hée²andi kinnân ovây²thayyan: “Ta²gendi wây²tumáa, wên phékhkaa phódi waagi omuu in k'úwá²gí². ⁸ Báyékí in naví páadé dí²ää²in sänmin waagi²inbá dimuu, hewänbo in t'owa naví k'úwá waagi²inbá dimuu²indi wí²ovây²t'óyanpi. ⁹ Naa

wên khaa phódi waagi²inbá omuu, hedá in naví²piye² dívíwhâyunde²in wên k'úwá in phékhkaa búge dits'ú²nin waagi²inbá-á dimuu. Hedí k'úwá dipí² inbí koegí² dáysháa-í²dí hedá wíyá dits'úyá² waagibá, in naví²piye² dívíwhâyunde²in ovây²aywoení hedá háäwí dín²táy²i-á dáy²má²ve-í. ¹⁰ Wí sänbí²-á ná²ä² in k'úwá ovâysänhóní²dí hedá ovây²t'áhanú-í²dá, hedá ovây²há²dännamí²dá. Hewänbo naa-á o²ää t'owa dovây²wówátsimáäní²dí, hedí ná²in wówátsi dovây²má²i-á shánkí híwó²nin namuu.

¹¹ “Naa-á híwó²di k'úwá áyí²di waagi²bá omuu. Wí híwó²di k'úwá áyí²di-á nakhây²muu iví wówátsi iví k'úwá²gí²in imáäní²dí. ¹²⁻¹³ Wí to²wí ik'úwá²áyí²namí²dí óewá²ánde²i-á i kodí²di k'úwá áyí²di wínamuupí, hedí in k'úwá-á iví²indá wí²ünmuupí. Hedího wí khúyó ná²ädi imúndedi nashánde², gá wá²áadi²dá it'óe²odân, hedího in k'úwá²dí ta²gendi wä²hphade wí²óe²áyíngimähpí. Hedího i khúyó ná²ädi in k'úwá ovây²khugihónde hedá ovây²wadeyíyende². ¹⁴⁻¹⁵ Naa i híwó²di k'úwá áyí²di waagi²bá omuu. Naví Tádádí naa dí²taa, hedá naadá i-á dó²taa, hedí hanbá in naví²in dínmuu²in dontaa, hedá indí²dá naa-á dí²taa, hedí in dimuudí naví wówátsi wänbo dáy²máäní. ¹⁶ Wây-á t'owa ná²wewin dimuupí²in diyí², indá wá² naví k'úwá waagi²inbá dimuu, hedí naa dínkhây²ä² in wá² dovây²wé²ge²amí²in. Indá naví tų² dín²t'óyaaní, hedí in wé²ge²indá²dí wí²da² dipúwí, hedá wí²da² wí² áyí²di dínchá²ní.

¹⁷ “Naví wówátsi dáy²máäní hedá donwáy²kéyí. Handí²dänkun naví Tádádí naa dí²séegí. ¹⁸ To²wí²dí wänbo naví wówátsi wí²díkwee-ípi. Naví wówátsi-á wí²bo dáy²pähkây²máa. Naa dínk²óe naví wówátsi dáy²máäní²dí

hedá donwáykéyídá, gá naví Tádádí díyondán kin dáy'amídí.”

¹⁹ Jesus kin natú ihaydi in Hudíyo inbí ánskaa iwe wéege?in dipóe. ²⁰ Báyéki kin ditú, “Wí yǎ'dáapí? p'owəwəhəđi óemáa hedá bondoe'i-á namuu. Heháadan bín-t'óyande?” ²¹ Hewänbo wáy-á wëndá ditú, “Wí to'wí wí yǎ'dáapí? p'owəwəhəđi óemáa'i há'to ihée'amí ná'i sen ihée'o waagi. Hedá wá' ti wí yǎ'dáapí? p'owəwəhəđi únkoedi wí nat-sí't'aamuu'ívi keetan óewáymäänídi? Hedán yoe.”

In Hudíyodi Jesus óeyoeği'an

²² Te'núdí naná? dihaydi oe Jerusalem búu'ú dínshánkí'dipóe, háa i méesate hay'i hán'oe dáywaytege waa dín'ánskaa-ídi. ²³ Jesus ná'i méesate iwe nayi?, ee Solomon-bí pohtaa gin dáytu'o? i'ge. ²⁴ In Hudíyoví p'ó'déđí'indi óebúuké'di óetu'an, “Hǎđi pu'wahay-an ná'in dítíkhakankhýmáa dítu'áamídi to'wí unmuu'in? I to'wí Yóesi Tádádí óesóge'i? t'owa ováy'aywoenídi unmuudáho?, náäbo thay'eedi dítu'an.” ²⁵ Jesus-di ováytu'an, “Naadi wáytu'anho?, hewänbo wí'úvíwhäyundepí. T'ǎhkí pínán t'óe dókanhondi-á naa dáy'o? gá naví Tádádí dínk'ú'dán, hedího háa naa dáy'o?indibo wováykeeyo? to'wí omuu'in. ²⁶ Hewänbo naví k'úwá waagi'inbá wí'ímuupíđího wí'úvíwhäyundepí. ²⁷ In to'wén naví k'úwá waagi'inbá dimuu'indi naví tų dín't'óyande?, hedí naadá in dováytaa, hedí naa díyúumá?, ²⁸ hedí wówátsi nahándepí'in dováymá?, hedí há'to hánhay wänbo diháanı, hedá há'to-á to'wídi wänbo naví mangedi ováyhóní. ²⁹ Naví Tádádí in dímági, hedí i-á t'ǎhkíwí shánkí hay'i-án namuu, hedí to'wí wänbo wí'únkoedipí naví Tádáví

mangedi ováyhónídi. ³⁰ Naa-áđí naví Tádá-áđí wí'dá? gamuu.”

³¹ Wíyá in Hudíyoví p'ó'déđí'in dáyk'uuwóehógi óek'usäyühéyídi. ³² Jesus-di ováytu'an, “Báyéki híwó'di hǎäwí bínmúnígí? naa dó'an, naví Tádádí dítu'an waagi. Hedí wé'in hǎäwén dáy'annin namuudan náa naa dık'usäyühâymaa?” ³³ In Hudíyoví p'ó'déđí'indi óetu'an, “Na'indá wén háawén híwó'nin bí'annin namuudi wíwík'usäyühâymaapí, hewänbo a'gin-háhpíwó'di Yóesiví'gedi bihí'maadánho wík'usäyühâymaa. U-á t'owadá'mán unmuu, hewänboänbo untú Yóesi unmuu gin.” ³⁴⁻³⁵ Jesus-di ováytu'an, “In tǎ'nin ungí? wováyta'nannin diwe natú'pí'an, Yóesidi in tsonnin ováytu'an i waagi'inbá dimuu. Hǎ'in t'owa Yóesidi hán'oe iví tų ováymagí'in han ováytu'an, hedí iví hí' hánhay wänbo t'ǎhkí ta'gen únmuu, ³⁶ hedí háadan handi náa ítú? naadi Yóesi Tádá dó'a'ginhánunde'in iví ay omuu'in otúdi? Naa-ánkun naví Tádádí díde?man iví t'óe dón'amídi, hedá náa oepáa k'aydipiýá dísan. ³⁷ Naa naví Tádáví t'óe dáy'opídáho?, wíđínwhäyü-ípí. ³⁸ Hewänbo naa iví t'óe dáy'o-áakun, hedího in dáy'o'in namuudi únkhây'ǎ? navípiye úvíwhäyü-í'in, tobáháa in otú'nin bínwhäyundepí wänbo?. Handíđánho ta'gendí únhanginpúwí naví Tádá naa-áđí namuu'in hedá naa-á naví Tádá-áđá omuu'indá” kin Jesus-di ováytu'an.

³⁹ Ihaydi wíyá óepankéyí'in dida?, hewänbo inbí'wedí namap'ǎ.

⁴⁰ Jesus oe Jordan p'ó'p'ǎnäpiye? nawáymää, John-di páadéđí in t'owa ováy'p'ó'p'oe'an diwepiye'bá, hedí iwebo iwóyí. ⁴¹ Báyéki t'owa iví'piye? dimää. Ditú, “John hǎäwí wänbo pínán wí'ikeeyanpí, hewänbo hǎäwí t'ǎhkí ná'i senbí'gedi natú'i ta'gen

namuu.” ⁴² Hedi iwáyge báyéki t'owa iví'piye² dívíwhäyü.

Lazarus nachuu

11 ¹⁻² Wí sen Lazarus gin nakháwá?i nahaypóe. I-áđi Mary-áđi hedá Martha-áđi diti'úuwinmuu, hedi Bethany búu'ú?ay iwe?in dimuu. Mary-ânkuno i ka'p'o sawó? nasu'í Jesus-ví ân deedi óekâyukhâymaa?i hedáhá? iví phódá óepidikhâymaa?i namuu. ³ Mary-áđi Martha-áđi Jesus ônt'ôesandi óetu'an, “Na'inbí Sedó, ót'óyan, i nâaséegí?i nahay.” ⁴ Jesus ná?in nat'oe ihaydi natú, “Tobáháa nahay wänbo nawówayêení, hediho háa ûnpúwí?in namuudi in t'owa dâymû?di Yôesi Táđá kw'áayébo? óemá?ve-í, hedá naa iví ay omuu?i wá? kw'áayébo díma?ve-í.”

⁵ Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á hedá Lazarus-á ovâségei wänbo?, ⁶ Lazarus nahay?in ûnhanginpóe ihaydi wíye thaa wa?di iwáygebo? itsikha?andi wí'ûnpuwämääpí. ⁷ Ihaydáho? iví khäge?nin itü'an, “Yaho? oe Judea-piye? giwáymú-í.” ⁸ Iví khäge?nindi óetu'an, “Hähkandi?, hânhaybo? in Hudíyoví p'ó?dédí?indi wóek'usâyühéyí?in dida?pí'an. Hedi háadan eepiye? unwáypunda?” ⁹ Jesus-di ovâyü'an, “Thaadi naná? dihaydi tá?di wíye óda nakeenáhpí'an. Wí to?wí thaadi iyíyéndé?i wínanakunde, gá i ko náa oepáa k'aydigí? namuu?idi nakeenândân hediho wáy namän ni?ge imúnde?.” ¹⁰ Hewänbo wí to?wí khüüdi iyíyéndé?i-á nakanunde wí'ûnkohtaynáhpídi.”

¹¹ Ihaydáhá? Jesus-di ovâyü'an, “Na'inbí k'ema Lazarus nayókhá, hedi naa omän dóyóhsaanídi.” ¹² Iví khäge?nindi óetu'an, “Hähkandi?, Lazarus nayókhândáho handidi nahewówa-í.” ¹³ Indá di?ände Jesus natü'da?in Lazarus ta?gendi

nayókháwá?k'óe?in, hewänbo ho nachuu?in natü'da?-á. ¹⁴ Hediho thay?eedi ovâyü'an, “Lazarus-á ho nachuu. ¹⁵ Hedi ungí? shánki híwó? namuu naa iwe wo'yipídi i nachuu ihaydi, gá bînpuwákhâymaađân háa dônkhâymaa?in, hedi handidi shánki naví'piye? úvíwhâyümaańi. Nää yaho? iví'piye? gimú-í.” ¹⁶ Thomas i kwâati gin dâykhyá?de?idi in wé?ge?in khäge?nin ovâyü'an, “Yaho gimú-í, hedi Jesus óehaydáho? i-áđíba gichúu-í.”

Jesus natü i-ân t'owa ovâywaywówápa?i hedá wówátsi nahánde?i in ovâyma?i-á namuu

¹⁷ Jesus oe Bethany búu'ú?ay tso?wa napowa?á? ihaydi óetu'an Lazarus óekhá?k'ú? iweđi yôenu thaahonaphade?in. ¹⁸ Bethany-á Jerusalem diweđi kayí? wínanáhpí, wíye míya ihayhâyü, ¹⁹ hedi Mary-á Martha-á inbí?we báyéki Hudíyo dipówa ovânsiwówá?amidí, inbí tí'úu dänmäädi.

²⁰ Jesus na?á?in Martha ûnhanginpóe ihaydi na?ayyaypee, hewänbo Mary-á oe k'aygibo iwóyí?.” ²¹ Martha-di óeyaydi óetu'an, “Na'inbí Sedó, naví tí'úu nahay ihaydi háy náwe unyidi há?to naháanıwän. ²² Hebo naa dînhanginná nääbo hääwí Yôesi Táđá nâadaa?andi? idi wóemääńi.”

²³ Jesus-di óetu'an, “Uví tí'úu úwaywówápúwí.” ²⁴ Martha-di óetu'an, “Naa dînhanginná i t'á?gi thaa naná? diwe t'ähki t'owa ovâywaywówápaa ihaydi nawáywówápuwagít'óe?in.”

²⁵ Jesus-di óetu'an, “Naa-ân i omuu t'owa dovâywaywówápa?i?, naadi dovâywówátsimá?.” To?wí naví'piye? iwhâyü?i? iwówátsimá?ve-í tobá nachuu wänbo?.” ²⁶ Hedi wí to?wí wa?di nawówayi?i naví'piye? iwhâyüdi há?to nachúu-í. Ti biwhâyunde ná?in?” ²⁷ Martha-di óetu'an, “Hedân haa,

Naʼinbí Sedó, naa dáywhäyundeʼ u-ân unmuu i Yôesi Tádádí wóesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoenídí, Yôesi Tádáví ay-ân unmuu. Ívitsíkhaʼmáawän náä oepáa k'aydipiyeʼ unʼää-ídí.”

Jesus isíhtää

²⁸ Kin natú ihaydiho Martha iweehoʼ, hedí iví tíʼúu Mary itúʼan iʼäähängeʼamídí hedí óesäntuʼan, “I háhkandi ho napówá hedí u-ádí nahíʼdaʼ.” ²⁹ Mary náʼin natʼoe ihaydi weseboʼ iwínú hedí ee Jesus nayíʼ iwepiyeʼ namää. ³⁰ Jesus i búuʼúʼay iwe waʼ wínapówápí, hewänbo waʼdi Martha-di óeyay iwáygebo nayíʼ. ³¹ In Hudíyo ee tewhá íve dikwʼóʼnin Mary óesíwówáʼoʼindi óemúʼ wese iwínúdí yáʼwépiyeʼ napeedi, hedí diʼán Lazarus nakháʼkʼóe iwepiyeʼ namännin isíhtää-ídí, hedího únwóemää.

³² Mary oe Jesus nayíʼ iwe napówá, hedí óemúʼ ihaydi iví páadépiyeʼ idéʼgendisógedi óetuʼan, “Naʼinbí Sedó, naví tíʼúu nahay ihaydi háy náwe unyidi háʼto naháaniwän.” ³³ Mary-á in Hudíyo únwóeʼääʼindá dívísíhtuwnúndedi Jesus-di ovâymuʼ ihaydi, iví píʼná khóʼyé hânho nataachanpóe hedí nathathapóe, ³⁴ hedí ovâytsikáyin, “Wáygan Lazarus óekháʼkʼúʼ?” Óetuʼan, “Naʼinbí Sedó, hêe naʼindádí ókáʼvedi nâamúnídí.” ³⁵ Jesus isíhtää. ³⁶ Hedího in Hudíyo ditú, “Binmúʼdí, taʼgendi Lazarus óeséegí.” ³⁷ Hewänbo wáy wên ditú, “I to sen natsʼtʼaamuuʼiví keetan óemági. Ti wáʼ wíʼúnkoedipíʼan Lazarus ônhekháaʼamídí waʼ nachuupíđibo hedânho wínachúu-ípídíʼ?”

Lazarus óewáywówápaa

³⁸ Jesus wíyá iví píʼná khóʼyé hânho nataachanpóe, hedí wí tʼovápho nacháʼ diwe i pení nakʼóe iwe napówá. Wí kʼuu pháagiʼ nakhaawin tʼovápho ee. ³⁹ Jesus-di ovâytuʼan, “Häʼi kʼuu

wéhánäpiyeʼ binhängeʼan.” I nachuuʼiví páʼdây Martha-di Jesus óetuʼan, “Naʼinbí Sedó, náä-áho nasuhkay, náä-á yôenu thaa nahán diwedi únnaʼ.” ⁴⁰ Jesus-di óetuʼan, “Naadi wítuʼan-píʼan, biwhäyündedáho nâamúní Yôesi Tádá hânho nakayʼin.” ⁴¹ Hedí i kʼuu wéhánäpiyeʼ dâyhängeʼan, hedí Jesus oe makówäpiyeʼ ibéedi natú, “Tádá, naadi wíkúʼdaaʼo naví yûusu dîntʼóyandi. ⁴² Hedá dînhanginná háädi wänbo tʼähkí dîntʼóyandeʼin, hewänbo naa náʼi tûu otú náʼin tʼowa náwe diyíʼin dîtʼóe-ídí udi naa dísannin dívíwhäyümäänídí.” ⁴³ Ihaydáháʼ kaygi natú, “Lazarus, ópive.” ⁴⁴ Hedí i sen nachuʼkʼóeʼi napee. Waʼdi aa saygiʼdidi naʼánmuu, iví ánda mandá wänboʼ, hedá iví tsʼay-á wáʼ aadi únʼánmuu. Jesus-di in tʼowa ovâytuʼan, “Binʼánsuu hedânho ivíʼpiyeʼ namú-ídí.”

In Hudíyoví pʼóʼdédíʼin didaʼ Jesus óehéyíʼin

⁴⁵ Báyéki in Hudíyo Mary-víʼpiyeʼ diʼádâapóyaʼnin háa Jesus iʼannin dâymúʼ, hedí ivíʼpiyeʼ dívíwhäyü. ⁴⁶ Hewänbo wây-á in Pharisees-víʼpiyeʼ dimää ovâytuʼäämídí háa Jesus iʼannin. ⁴⁷ Hedího in owhaʼ pʼóʼdédíʼindádí hedá in Pharisees-ádi in Hudíyoví tuyowaʼ ovâywéʼgeʼan, hedí ovâytsikáyin, “Hännan ívíʼamíʼ? Náʼi sendá báyéki ipínnántʼóeʼoʼ.” ⁴⁸ Kin ikanhondi âymágidáhoʼ, toʼwên tʼähkí ivíʼpiyeʼ dívíwhäyü-í, hedá in Rome-win sundado diʼää-í hedí naʼinbí méesate hayʼi dînnayü-í hedá naʼinbí tʼowa-á dînwáde-í.”

⁴⁹ Wí sen in diwedi ihay pâyoyo naʼowhaʼpʼóʼdédíʼán, i-á Caiaphas kin nakháwá, hedí idá ovâytuʼan, “Undá háäwí wänbo wíʼúnhanginnáhpí. ⁵⁰ Ti wíʼúnhanginnáhpíʼan shánkí yänbedi híwóʼ namúníʼin ungíʼ wíʼdaʼ wí toʼwí tʼähkí naʼinbí tʼowagiʼ iví wówátsi

imãänídí, hedi handidi na'inbí t'owa t'ähki wí'ovâyhánú-ípí." ⁵¹I-á iví ánskaa iwedibo ná'i hí' wínatúhpí, hewänbo wí Yôesi Tádávi tukhe'bi namuu waagibá ihée'andânho háa napuwagít'óe'in natú, gá i paayo owha' p'ó'dédí' namuudân. Hedânkunho natú Jesus-á t'ähki in Israel t'owagí' nachuwagít'óe'in. ⁵²Hewänbo

ingí'da' wínachuwagít'óepí, in to'wên Yôesi Tádávi ây ûnmuu'in wéngé t'ähki diwadekw'ó'ningí'-ân wá' nachuwagít'óe, hedânho ovâywé'ge'amídí, hedá wí'da' dipúwí.

⁵³I thaa iwedí páadépiye' in Hudíyoví p'ó'dédí'in dívíhí'máa hádídí óhéyí i'gedi. ⁵⁴Hediho Jesus wíyá kee'eedi wí'iyíyéndepí, in Hudíyoví p'ó'dédí'indi wí'óemúnípidí, hewänbo iwedí iyâatädi oe ahkónu nú' naná' diwepiye' namäa, wí búu'ú'ay Ephraim gin dâytú'o' iwepiye', hedi iwáyge iví khäge'nindádí iwóyí'.

⁵⁵Ihayhâäbá in Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, Passover gin dâytú'o'í'. Wa' i shánkí'di thaa napówápídiibo báyéki t'owa Jerusalem búu'údí yá'wé dithaa'in iwepiye' dimäa dívípihây'amídí in Hudíyoví khuu dínmuu waa. ⁵⁶Jesus óetwämáa, hedi iwáyge méesate hay'i íve diyidi dívítumáa, "Tigúba i nashánkí'di'äa-í?"

⁵⁷In owha' p'ó'dédí'indádí hedá in Pharisees-ádi in t'owa ovâyôn Jesus wáyge nayi'in dínhanginpóedi ovây't'óe'amí, hedânho óepankéyídí.

**Wí kweedí Jesus-ví ân deedi wí
ka'p'oe sa'wó' nasu'u'í' òn'ewe**

12 Wa'di sí thaa natáy ná'in Hudíyoví shánkí'di Passover gin dâytú'o'í' dinnánídí, hedi Jesus oe Bethany búu'ú'ay iwepiye' nawáymäa. Iwânkun Lazarus na'ân, i-á i sen

Jesus-di óewáywówápaa'ibá namuu. ²Iweho Jesus ònkindihúukhây'an. Martha-di ovâysääsande', hedi Lazarus wá' in wé'ge'indádí nahúu'ân. ³Hedi Mary wí ka'p'oe sa'wó' nasu'u'í' nard kin dâytú'o'í' imaa. I ka'p'oe-á wí' taa nakháa hedá hânho nachä'muu. Hedáhá' Jesus-ví ân deedi òn'ewe, hedá iví phódá Jesus-ví ân deedi óepídi. I ka'p'oe di ee íve i'ge t'ähki sa'wó' nasu'u'p'íde. ⁴⁻⁶Hewänbo wí' iví khäge'ninbí'wedí natsikapóe, "Háadan ná'i ka'p'oe sa'wó' nasu'u'í' wí'ikú'ch'áapí poewin tågintä (300) thaa t'óe díví'andi wá'áadi, i chä' in sehkanäwó' diwówayi'in ovâyãmãänídí?" Ná'i sen kin natú'i-á nakhäwä Judas Iscariot gin, i-á Jesus óekuphekhâyamáa'i-ân namuu, hedi ná'in natú sänbí' namuudi, in sehkanäwó' diwówayi'indi óe'âyîngimädá yoe. Idá in khäge'ninbí chä' ovây'âyînmáa, hedi iwedibo' isänhónde'. ⁷Hewänbo Jesus-di Judas óetú'an, "I kwee ánpí ná'an. Tobá hä'i ka'p'oe imá've-í. I thaa díkhä'k'úwígí' namuu. ⁸Häadi wänbo t'ähki in sehkanäwó' diwówayi'in t'owa undádí diyêení bînhäwímãänídí, hewänbo náwe naa-á hânhay wänbo t'ähki há'to undádí ochá'ní."

**In owha' p'ó'dédí'in
dida' Lazarus óhéyí'in**

⁹Báyéki Hudíyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayi'in, hediho iwepiye' dimäa Jesus nayídiqá'ba yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di óewáywówápaa'í' óemúnídí wá'. ¹⁰⁻¹¹Jesus-di Lazarus óewáywówápaa' ihaydi báyéki Hudíyodi inbí p'ó'dédí'in ovâyyoekanhondi Jesus-ví'piyeda' dívíwhâyuhon, hediho in owha' p'ó'dédí'in dâywéhpêe'an Lazarus wá' óhéyídí.

Jesus wí búndu iwe naʔíʔándí oe Jerusalem búuʔú nats'ú

¹² Wíyá tháwán in báyéki t'owa in Passover shánkíʔdipiyeʔ dipówáʔin dínhanginpóe Jesus oe Jerusalem-piyeʔ naʔáʔin, ¹³ hedi palm taykhóe dáyts'áʔdi únʔayyaymää, hedi kinnân dívítuhkwínuhon: “Wíséegikéndeʔ.” “Naʔinbí Sedó Yôesi Tádádí wóesan, hediho híwóʔ wóeʔámí.” “U-á Israel-ví tsondi hayʔi unmuu.” ¹⁴⁻¹⁵ Jesus wí búnduʔay ho ônkêʔdi iwe naʔíʔán, hediho Yôesi Tádáví tãʔnin diwe hää úntúʔ waagibá napóe. Kinnân nataʔmuu: Un t'owa Zion-win wíyá wíʔíkuhwóedaʔípi.

Binmúʔdí, unbí tsondi hayʔi wí búnduʔay k'léwédi únʔáʔ. [¶]

¹⁶ (Ihaydiho Jesus-ví khägeʔnin náʔi hääwí napoʔiʔ wídikaʔpóyáʔpí, hewänbo tíʔúugédi Jesus wíyá oe makówápiyeʔ nawáypee ihaydânho náʔin ivíʔgedi nataʔmuuʔin dínʔánpówá, hedá dínhanginná hää nataʔmuu waabá oeʔannin.)

¹⁷ Häädankánbo báyéki t'owa Jesus-ádí diyíʔ i thaa idi Lazarus óewáy-wówápaadi penípho iwedí napée-í kin óetuʔan, hedi náá náʔin t'owadibá in wéʔgeʔin t'owa ovâyttumää hää iwe iʔannin. ¹⁸ Hediho náʔin wéʔgeʔin t'owa dínhanginpóe Jesus-á náʔin pínán t'óe iʔannin, hedânkunho únʔayyaymää. ¹⁹ In Pharisees wíʔná táye dívíchânuʔodi ditúʔ, “Ti wíwínmúndepʔan hää ídaʔ waagi wíʔúnpuwamânpíʔin. Binmúʔdí, báyéki t'owa i-ádídaʔ dimän.”

Wên Greek t'owa Jesus-ádí dihíʔdaʔ

²⁰ Wên Greeks dimuuʔin in wéʔgeʔin t'owa-ádí diyíʔ, in oe Jerusalem

dínshánkíʔdínáʔ diwepiyeʔ diʔääʔin Yôesi Tádá óeʔaʔginmäänídi. ²¹ Indá Philip-víʔpiyeʔ dimää (i-á Bethsaida búuʔúʔay oe Galilee nangewi namuu), hedi óetuʔan, “K'ema, Jesus-ádí gihíʔdaʔ.” ²² Philip namää Andrew óetuʔámídi, hedáháʔ Philip-á Andrew-ádá Jesus-víʔpiyeʔ damää óetuʔámídi hää ditúʔin. ²³ Jesus natú, “Ihaydi púnúʔ nanânho nakeepúwídi hayʔi omuuʔin, naa t'ähki t'owagiʔ oʔaypuyäʔiʔ. ²⁴ Hebo taʔgendi wáyttumää, wí táhtá koʔyi óekoedi iví wówátsi imäʔ waagibá únpoʔ hedânho shánkí báyéki iwedí natâhpaa-ídi, hedi iví wówátsi imâhpídaʔ iwedí hääbo wínapaʔpí, iwebo wíʔbo nawânpik'óe. ^{§25} Toʔwên inbí wówátsi náá oepáa k'aydi ingíʔdaʔ dínmuuʔindá inbí wówátsi dipedée-í, hewänbo toʔwên inbí wówátsi náá oepáa k'aydi ingíʔdaʔ wídínmuupiʔindá, inbí wówátsi hânhay wänbo t'ähki dâymáʔve-í. ²⁶ Toʔwên naagiʔ dívít'óeʔámíʔin didaʔdi naa díyüumáʔve-íʔin dínkhâyʔäʔ, hedihoʔ iwáygeʔ naa oyiʔ iwe, naví t'óeʔin iwáygebá diyêení. Toʔwên naagiʔ dívít'óeʔoʔin naví Tádádí ovâyttuʔámí híwóʔ dívítsiyeʔannin.”

Jesus iví chuwa íʔgedí ihéeʔan

²⁷ “Näaho naví píʔná khóʔyé dínkháapóe. Ti naví Tádá dondaaʔámí náʔin dínpuwagit'óeʔin diwedí dínʔaywoenídiʔ Hedân yoe, náʔin dínpuwagit'óeʔin namuudânkun náá oepáa k'aydipiyeʔ oʔää. ²⁸ Hedânho náʔin wídaʔmää naví Tádá, ovâykeeyamí ʔ-á hayʔi unmuuʔin” kin Jesus natú. Ihaydi náʔi ttu makówádi nat'oet'óe: “Han dáyʔanhoʔ, hedá waʔ wíyá hanbá dáykhâymaa.”

¶12:14-15 Zion-dá Jerusalem búuʔú namuu.

§12:24 Jesus náwe wíʔboʔ ivíʔgedí ihíʔmää. Natúʔdaʔ, i koʔyi iví wówátsi imäʔ hääwí iwedí napáa-ídi waagibá, i-á wáʔ únkâyʔäʔ iví wówátsi imääníʔin hedânho t'owa in wówátsi nahândepíʔin dáykéyídi.

²⁹In t'owa iwáygé diwinnin i tũu dit'oe, hedi wáy wên ditú, “Ikwahtaḡan” gin, hedá wáy-á ditú, “Wí makówáwi t'ôepaḡḡḡidi óehée'an.”
³⁰Jesus-di ovâyṭu'an, “Ná'i tũu-á naagiḡḡaḡ wínamuupí, hewänbo ungiḡ wá' namuu. ³¹Ihayḡi púnú' naná Yôesi Táḡḡḡi in ôetaapiḡin ovâykeekw'ôenidí híwóḡpí díví'annin, hedá Penisendi inbí tsondi dínmuuḡi-á óet'aanidá.
³²Hewänbo naa náá nangedi dí'tóhtägek'úwíḡi dítege ihayḡi naadi t'ähkí t'owa dovâyṭukánnamí naví'piyeḡ diḡḡḡ-íḡi.” ³³Ná'in natú ovâythayyamíḡi háawin chuwa ûnpuwagiḡ'ôe'in.
³⁴Ee t'owa yâagedi toḡwíḡi óetṭu'an, “Yôesi Táḡḡḡi ṭaḡnin diwe natáḡmuu i toḡwí idi óesogekhâymaaḡi? t'owa ovây'aywoenidí hânhay wänbo tähkí nawówayêḡenḡin. Heháadan untṭuḡ i to t'ähkí t'owagiḡ naḡaypuyäḡi? óetegé-í óet'óhtägek'úwíḡi? To-an namuu ná'i toḡwí t'ähkí t'owagiḡ naḡaypuyäḡi? Ti i-á namuu i toḡwí Yôesi Táḡḡḡi óesogekhâymaaḡi t'owa ovây'aywoenidí?” ³⁵Jesus-di ovâyṭu'an, “Wí kohthay waagiḡbá omuu, hewänbo undáḡi wí háy tähkíḡaḡ ochangít'ôe. Naa oyiḡ iwe nakeená, hediho waḡḡi náá undáḡi oyidiboḡ unbí wówátsi naa-áḡi binhûu, hedânho nakhûnáḡ níḡge wí'íyêḡenípíḡi. Toḡwí khûu ḡḡe namändi-á wáy namän níḡge wí'ûnhanginnáhpí. ³⁶Naa i kohthay omuuḡiví'piyeḡ bíwhâyṭu waḡ undáḡi oyidiboḡ, hedânho t'owa i kohthay iwe íthaaḡin ípúwíḡi.”

**In Hudíyoví p'óḡḡéḡi'in
 Jesus-ví'piyeḡ wídíwíwhâyundepí**

Ná'in Jesus natú ihayḡihoḡ iwáygéḡi namáadi ikaayan wí'ôeshaa-ípíḡi.
³⁷Hewänbo tobá báyékiḡ pínán inbí páadépiyeḡ ikeeyan wänboḡ, waḡḡi iví'piyeḡ wídíwíwhâyundepí. ³⁸Hediho

háa Yôesi Táḡḡḡi tukheḡbiḡ Isaiah itaḡnan waagi napóe. I-á hân'oe natú, Naḡinbí Sedó, i híḡ ḡitṭuḡiḡ wídíwíwhâyupí. Hedi unkayḡin wídínhanginnáhpí.

³⁹⁻⁴⁰Hediho wídínkoedíḡi dívíwhâyṭu-íḡi, ḡá dínpóedân háa wíyá wáygé Isaiah itaḡnan waa:

Yôesi Táḡḡḡi inbí tsée ovâykhaayan, hedânho wídínkeepoḡpí waagibá dínpúwíḡi,

hedá inbí hangintandá ovâyya'an,

hedânho wídikaḡpówa-ípíḡi,

hedí naví'piyeḡ wídíḡḡḡpí dovây'owóyé-íḡi.

⁴¹Isaiah ná'in itaḡnan ḡá Jesus-á hayḡi napuwagiḡ'ôe'in ho ûnkeepóedân, hedânkun ivíḡgedi ihée'an.

⁴²Hebo tobá Jesus-ví'piyeḡ wáy wên wídíwíwhâyupí wänboḡ, báyékiḡ in Hudíyo p'óḡḡéḡi'in wänbo iví'piyeḡ dívíwhâyumáḡi, hewänbo kee'eedi wídítũhpí dívíwhâyṭuḡin ḡá in Pharisees-di i méesate eepiyeḡ ovâytsudekhâḡamíḡi dikhuwôedaḡḡân, ⁴³hedí ná'in Hudíyo p'óḡḡéḡi'in shánkí didaḡ t'owa híwóḡ inbíḡgedi dívíhéeḡamíḡin Yôesi Táḡḡḡi híwóḡ inbíḡgedi dívíhéeḡamíḡivíwedí.

**Jesus-ví híḡ ovâyṭuḡannin
 ḡáyyoegiḡan, hedânho
 ovâyṭuchänukhâymaa**

⁴⁴Hedi Jesus-di kaygi ovâyṭuḡan, “Toḡwí naví'piyeḡ iwâyṭundeḡi-á naví'piyeḡḡaḡ wí'iwâyṭundepí, hewänbo i naa dísandiví'piyân wáḡ iwâyṭundeḡ. ⁴⁵Hedi toḡwíḡi naa dímunḡedi i naa dísandíḡ wáḡ óémundeḡ. ⁴⁶Naa náá oepáa k'aydipiyeḡ oḡḡḡ wí kohthay waagiḡbá omúníḡi, hedânho toḡwên naví'piyeḡ dívíwhâyṭundeḡin khûu ḡḡe wídíyêḡenípíḡi. ⁴⁷Naa wóḡṭṭuḡpí in toḡwên naví híḡ dit'oedi hewänbo wídâyḡaḡgin-dopíḡi dínhâyḡḡḡ ovâyṭuchänú-íḡin. Naa oḡḡḡ t'owa dovây'aywoenidí, dínhâyḡḡḡ ovâyṭuchänú-íḡin otúnidá

yoe. ⁴⁸I t'ǎ'gi thaa naná' diwe ná'i navi hí' ho dovâyṭu'andi' namuudānkun in to'wên naa díyoe'gi'annin hedá háa otú waa wíḏinséegí'anpí'in ovâyṭuchānukhāymáa, ⁴⁹gá naa háa navi Tádádí dísandidá naa díyôn waagida' dáyhée'o', háa owānpida' waagá yoe. ⁵⁰Hedí dínhanginná i tsontuṭu navi Tádá imági'i wówátsi nahāndepí'in napáyi'in. Hedānho háa navi Tádádí díṭu'annindá' naa otú' hedá ha'wāa dáyhée'o'."

**Jesus-di iví khāge'ninbí
ân ovây'owídi**

13 Wí' thaa wa' natáy i Passover shánkí'di thaagi'. Jesus ūnhanginná i thaa napowa'ǎ'in náa oepáa k'aydi iwedi iví Tádáví'piye' namú-ídi. Hǎǎdi wānbo t'ǎhki in iví'in ūnmuu'in ovây'séegí wa' náadi nayi' ihaydi, hedí náa ovây'keekankhāymáa hānho ovây'séegí'in.

²Wé'ge dívíkindihúuyo' ihaydi, Penísendiḏi Simon-bí ay Judas Iscariot i ánshaa ho óemági Jesus óeku'p'áynídi. ³Jesus ūnhanginná iví Tádádí t'ǎhki kay óemági'in, hedá ūnhanginná Yôesi Tádáví'wedi na'ǎǎ'in hedí iví'piye'ba nawáymānnin, ⁴hedího' ee nahúu'ǎn diwedi iwínúdi iví k'éwé'in to ip'ǎdi, hedí wên p'oeḑidí'in aadi iseeba'áa'an. ⁵Hedáhá' wên oewǎǎbay iwe ip'oesaadi iví khāge'nin i'ân'owíḏihon hedá in p'oeḑidí'in aa naseeba'áamuu'indidá ovây'ānpídi. ⁶Peter-ví'we napówa' ihaydi Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, ti ṭdi naa dí'ân'owíḏíkhāymáa?" ⁷Jesus-di óetu'an, "Nāa wí'unhanginnáhpí háadi kin dáy'o'in, hewānbo wáy wí thaa ūhanginpuwí." ⁸Peter-di óetu'an, "Há'to dí'ân'owídi-f'in wímāáni."

Jesus-di óetu'an, "Naadi wí'owíḏipídi navi' wú'muupího'." ⁹Simon Peter-di óetu'an, "Hedáho', Na'inbí Sedó, navi man dín'owídi hedá navi p'ondá, navi ānda'ba yoe." ¹⁰Jesus-di óetu'an, "To'wí i'oe'iví túu'ú t'ǎhki khāǎpí' ūnmuu, iví ānda' ūn'owíḏítáy. Hedí undá khāǎpí'in ímuu, hewānbo un t'ǎhkiḏíbo-á yoe." ¹¹Jesus ūnhanginná to'wídi óekuhpegí't'oe'i namuu'in, hedānho natú, "T'ǎhkiḏíbo khāǎpí'in wí'ímuupí" gin. **

¹²T'ǎhki inbí ân ovây'owíḏíbowa ihaydi iví k'éwé'in to iwáy'tógi, hedí indádi iwáysóge. Ihaydi ovâytsikáyin, "Ti ūnhanginná háadi kin wáy'annin? ¹³Undi naa díṭu'o hǎhkandi-ádi p'ó'déḏí'-ádi, hedí híwó' kin ítú', hǎ'bi-ānkun omuudi. ¹⁴Hedího' undá ūnkhāy'ǎ' wí'ná táye bín'ân'owídi-f'in, gá naa unbí hǎhkandi' hedá p'ó'déḏí' omuu'idi wáy'ân'owíḏídan. ¹⁵Ná'i háa dáy'annin naadi wáy'keeyan hedānho háa naadi wáy'an waagibá un wá' wí'ná táye úvíkanhúuwí. ¹⁶Ta'gendi wáy'tumáa, wí t'oe'i-á iví tsondiví shánkí hay'i wínamuupí, hedá wí t'óekhuwa'i-á i óeyōndiví shánkí hay'i wínamuupí. ¹⁷Háa wáyṭu'an waa íka'póya'dáho', navi hí' bín'a'ginnamí hedího íhíhchǎa-í.

¹⁸"Hewānbo naa wó'tú'pí un t'ǎhkiḏíbo háa wáyṭu'an waa úvíkhāymáa'in. Naa dínhanginná to'wên in dovâyde'mannin dimuu'in. Hewānbo ná'in háa Yôesi Tádáví tǎ'nin diwe natú' waa ūnkhāy'ǎ' napúwí'in: I to'wí naa-ádi ihúuyandi wānbo híwó'pí' naa díkhāymáa.

¹⁹Nāa wáy'tumáa háa napuwagít'oe'in wa' napóepíḏíbo', hedānho napóe ihay-dá úvíwhǎy-í naa i omuu hán'oeḑibo' oyi'i'. ²⁰Ta'gendi wáy'tumáa, to'wēndi

** **13:11** Páadé ihaydi Jesus in hí' "khāa" kin natúdi inbí túu'ú í'gedí ihí'máa, hewānbo tí'úugé ihaydá Judas-ví t'aywó'ḏi í'gedān ihée'an.

wí naadi dósandi? óeséegí'odi, indi naa wá? díseegi'o waagibá díví'o?, hedi to'wèndi naa díseegi'odá, i naa dísandí? wá? óeséegí'o waagibá díví'o?."

Jesus natú wí to'wídí óekuhpekhâymaa'in

²¹ Jesus-di ná'in ovâytu'an dihaydiho? iví pí'ná ùnkháapóe, hedi thay'eedi ovâytu'an, "Ta'gendi wáytumáa, un diwedi wí'di naa díkuhpekhâymaa."

²² Iví khäge'nin díwíwänpipuwá'o?, to'wíwí'gedi ihí'máa'in wídínhangin-náhpídi. ²³ I khäge'di Jesus-di óeséegí'i? iví nú'ba ná'an. ²⁴ Hediho Simon Peter imannan ná'i khäge'didi óemúnídi, hedi óetu'an, "Jesus nátsikáyin tovt'gedan ihí'máa'in." ²⁵ Hediho? i khäge'di Jesus-ví shánki nú? iháddidi óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, to-an i namuu wóekuhpekhâymaa'i?"

²⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa wí pává i sää iwe dóp'ohtóeni, hedi wí to'wí dópägít'óe. Iví'gedän dáyhi'máa." Hedi wí pává ikê'di ip'ohtógidi Judas óemági, i-á Simon Iscariot-ví ay namuu. ²⁷ Judas i pává ikê? ihaydi wesebo? i Penísendi iví pí'ná ùnts'ú, hedi Jesus-di óetu'an, "Häáwí háa bikhâymaa'i wesebo ná'an." ²⁸ Hewänbo to'wí wänbo? in dihúukw'ó'nin diwedi wí'ünhanginnáhpí háadí Jesus-di kin óetu'annin. ²⁹ Judas-á i chä? múu imáa, hediho wén di'än Jesus-di óetu'an hääwí i shánki'digi? dántáy'i? ikumá-i'in, hedá wáy-á wéndá di'än in sehkanäwó? diwówayi'in wí hääwí ovâymaa'ni gân óetu'an. ³⁰ Hediho Judas i pává ikê'di wesebo napee. Ihaydiho nakhünná.

Jesus iví khäge'nin wén ts'aamin tsonttu imági

³¹ Judas napee ihaydi Jesus natú, "Ihaydi nanänho t'owa dínhanginpúwídi naa t'ähki t'owagi? o'aypuyä'i? hay'i? omuu'in, hedá

háa naa dínpuwagít'óe'in namuudi dínhanginpúwí Yôesi Tádá wá? hay'i namuu'in. ³² Hediho Yôesi Tádádí hay'i naa dípaa-í iví haybá omúnídi, hedá ná'in ikhâymaa wesebo?. ³³ Navi áyyä, wí háyü thaada? undadí ochangít'óe, hedi náa in Hudíyoví p'ó'dédí'in dovâytu'an waagibá un wá? wáytumáa, undi dítwäkhâymaa, hewänbo wáy omän diwepiye? wí'únkoedí-ípi náa ímu-i'in. ³⁴ Naadi wén ts'aamin tsonttu náa wäypäkhâymaa, hedi kinnän namuu: Wí'ná táye úvíséegíhúuwí. Naadi wáyséegi waagibá, hanbá wí'ná táye úvíséegíhúuwí. ³⁵ Úvíséegíhondáho to'wén t'ähki dínhanginnáni navi khäge'nin ímuu'in."

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á poewin untúni naa wídítaapi'in"

³⁶ Simon Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, wépiyan unmán?" Jesus-di óetu'an, "Nä-á wí'úkoedípi wáy omän deepiye? díyüühúuwídi, hewänbo wáy wí thaa wáy omän diwepiye?bá unmú-i." ³⁷ Simon Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, háadan wídínkoedípi wíyüühúuwídi náa? Naa okhâymuu navi wówátsi ügi? dáymaänídi." ³⁸ Jesus-di óetu'an, "Ti naa omuudi unkhâymuu uví wówátsi bimáänídi? Ná'in ta'gendi wítu'äamí: Wí dee sen wa? ikinpídi'bo? u-á poewin untúni wídítaapi'in."

Yôesi Tádáví'piye? gipunda'dá, iví ay Jesus-ví'piye? páadé gimú-i'in gínkhây'ä?

14 Hedáhá? Jesus t'ähki iví khäge'nin itü'an, "Ánshaa iwe wí'íkwo'nípi. Yôesi Tádáví'piye? úvíwhäyüühúuwí hedá navi'piyá. ² Navi Tádáví k'aygi ünná? diwe báyéki ün'ivená. Ná'in ta'gen namuupídáho há'to wáytu'äamíwän ta'gen namuu'in. Hediho náa omän wí íve wí'inbo

wâykhây²amídí. ³Hedi wí íve wâykhây²amídí omáädá wíyá owáy²ää-í un wâyhúuwídí naa-ádí, hedânho wáy o²án diwebá un wá² íkwó²ní. ⁴Un únhanginná wáypiye² omännin, hedá in p²öe naa omän deepiye² wá² únhanginná.” ⁵Thomas-di óetu²an, “Na²inbí Sedó, wíginhanginnáhpí wáypiye² unmännin wänbo². Hedi hádídan in p²öe unmän deepiye² gínhanginnání?” ⁶Jesus-di óetu²an, “Naa-á in p²öe omuu, hedá in ta²gendá, hedá in wówátsi-á. To²wí wänbo wúnkoedípí naví Tádáví²piye² namú-ídí, naví²piye² páadé na²äädída²mânho². ⁷To²wí naa omuu²in ta²gendi únhanginnándáho naví Tádá wá² dîntáa-íwän. Nää iwediho bîntaa hedá bînmú².”

⁸Philip-di Jesus óetu²an, “Na²inbí Sedó, i Tádá na²in dînkeeyamí. Hähayda² gíntáy.” ⁹Jesus-di óetu²an, “Philip, gáhânhay waabo² undádí oyího², hebo wa²di wí²úhanginnáhpí to²wí omuu²in. To²wên naa dímú²indá i Tádá wá² dâymú². Hedi háadan dítumáa i Tádá wáykeeyamí gin? ¹⁰Háadan wíwíwhâyundepí i Tádá-ádí omuu²in hedi i Tádá-á naa-ádá omuu²indá? Ná²i hí² wáytu²o²i naví²da² wí²dînmuupí, hewänbo naa dáyhí²máa ihaydi naví Tádá naa-ádí namuu²i² iví t²öe i²o². ¹¹Ná²i naadi wáytumáa²i binwhâyú: Naa-á i Tádá-ádí omuu, hedá i Tádá-á naa-ádá namuu. Hewänbo naví hí² dînwhâyundepí²áo², i hääwí dáy²o²i namuudi bíwhâyú wé²ge gamuu²in. ¹²Ta²gendi wáytumáa, to²wên naví²piye² dívíwhâyunde²indá, naa dáy²an waabá in wá² dívíkankhâymaa, hedá wa²di shánkí he²endi hääwí-á dívíkankhâymaa, gá naa naví Tádáví²piye² omändân. ¹³Úvíwhâyund-éáo² naa dínk²öe²in wáy²amídí i ída²po²i², naadi wáy²amí-ákun, hedi hääwí naa Yôesi Tádáví ay omuu²i

dó²o²idi t²owa dínhanginnání i Tádá hay²i namuu²in. ¹⁴Hääwí namúni wänbo ída²po²di, naa dínk²öe²in wáy²amídí úvíwhâyundéá, naa dó²amí-ákun.”

Jesus-di i Yä²däa²i P²oewāqhā iví khāgē²ninbí²piye² óesankhâymaa

¹⁵“Undi díséegí²dáho² i tsonttu wáy²mági²i dín²a²ginnamí. ¹⁶Hedi naadi naví Tádá dódaa²amí wíyá to²wí wovâykhāgē²namí²i wovâysaanídí, hedi han i Tádá i²amí. Ná²i wovâykhāgē²khâymaa²i-á häädi wänbo t²āhkí undádí nayēēnī, i-á i Yä²däa²i P²oewāqhā namuu, hedi in ta²gen nahāhkanyí². ¹⁷In to²wên Yôesi Tádá dāytaapí²indá ná²i Yä²däa²i P²oewāqhā wí²óemúndepí² hedá wí²óetaapí²í há²to daykéyí. Hewänbo undídan bîntaa, undádí nayídi, hedá unbí pí²ná kó²yé i bînmá²ve-í.

¹⁸“Naadi wên tādápí²in yíyápí²in waagi²inbá wíwáyyoekankhâymaapí, naa-á unbí²piye² owáy²ä². ¹⁹Hây napóe ihaydi in t²owa Yôesi Tádá dāytaapí²indi naa wiya wí²dímúní²pí, hewänbo undáho dímúní, hedá íwówayēēnī gá naa owówayídan. ²⁰Hedi i thaa napówa ihaydá únhanginnání naa naví Tádá-ádí omuu²in, hedá undádí naa-ádí wé²ge gimuu²indá wá² únhanginnání.

²¹“To²wên naví tsonttu dínhógi²in hedá dín²a²gindo²indá, indânho naa díséegí, hedi to²wên naa díséegí²indá naví Tádádí ovāyséegí, hedá naadi wá² dovāyséegí, hedi dovâykhāgē²namí shánkí híwó² dítāa-ídí” kin Jesus natí. ²²Wí khāgē²di² Judas gin nakhāwá²i², hebo Judas Iscariot-dá yoe, idân Jesus óetsikáyin, “Na²inbí Sedó, heháadan na²indá² díkhāgē²khâymaa shánkí híwó² wítāa-ídí, hedi há²in t²owa Yôesi Tádá dāytaapí²indá yoe?” ²³Jesus-di óetu²an, “To²wên naa díséegí²indá naví hí² dín²a²gindo², hedi naví Tádádáho

ovâyséegímá'vé-í, hedí naví Tádá-ádi naa-ádi inbí pí'ná khó'yé ánthayé-í. ²⁴To'wên naa díséegípí'indá naví hí' wíđín'a'gindopí. Hedí i hí' naadi wáytu'andi-á naví'dá' wíđínmuupí, naví Tádáđí dísandiví hí'-ân únmuu.

²⁵"Ná'í hääwí naadi wáytumáa wa'di náá undáđí oyidibo'. ²⁶Hewânbo i to'wí wovâykhäge'namí'idá t'ähkí ún-táy'í wovâyhá'ámí, hedá t'ähká naadi wáytu'andi-á wovây'ánshaakannamí. I-á i Yá'dâa'í P'owëaahäa-ân namuu, hedí naví Tádáđí i wovâysaaní gá han dódaa'andân.

²⁷"Naadi wâykhäge'namí hedânho ánskaa iwe wí'íkwop'ínípidí. Naada' dínkoedi han wáy'ámí'in, in to'wên Yôesi Tádá dâytaapí'indá wíđínkoedipí. Unbí pí'ná khó'yé wí'í'âyíngi-ípí hedá wí'íkhuwôeda'ípí. ²⁸Naví Tádáví'piye' omän hedá unbí'piyá owáy'ä' gin wáytu'andi í'toe. Naví Tádá-á naví shánkí hay'í namuu hedí ta'gendi undi naa díséegí'dáho' híhchaa-í iví'piye' omändi. ²⁹Ná'í t'ähkí náá wáytumáa wa'di napóepí'dibo', hedânho owáy napóe ihaydá undi naví hí' dínwhäyú-í. ³⁰Wíyá shánkí naadi wíwáytu'ámípi, gá i Penísendi na'ädân, i-á in Yôesi Tádá dâytaapí'inbí tsondi dínmuu. Idá naa wíđítsonmáapí. ³¹Hewânbo náá naví Tádáđí naa díyôn waa dáykhâymaa, t'ähkí t'owa dínhanginnáníđí i-ân dóséegí'in.

"Bíwínú, yaho náwedí gimú-í."

Jesus wên úuva áaphää waagi'ba namuu

15 "Naa wên híwó'nin úuva áaphää waagi'ba omuu, hedí naví Tádá-á i áaphää áyí'di waagi'ba-á namuu. ²In t'owa naví'in dínmuu'in áaphää wa'yáy khóe waagi'nbá dimuu. T'ähkí wa'yáy khóe na'úuvapaapí' naví Tádá its'ándedí iyâa'o', hedá i wa'yáy khóe na'úuvapaa iwedá i

hí'índi híwó'pí' namuu'i-á iyâa'o' shánkí báyéki híwó' napáa-í. ³Undá i híwó'pí' ho únâyamuu i hí' naadi wáytu'andi bín'tóyandi. ⁴Hääđi wänbo t'ähkí naa-ádi ímúní'in únkhây'ä', hedí naa-á hääđi wänbo t'ähká undáđí omúní. Wên wa'yáy khóe wänbo wí'bo wínahääpa'pí, ná'in wa'yáy khóe in áaphää eedi nachândida'mân nahääpa', hedí hanbá un naa-ádi hääđi wänbo t'ähkí ímuupí'dáho', há'to únkoedí-í híwó'di hääwí úv'í'ámíđí.

⁵"To'wên hääđi wänbo t'ähkí naa-ádi dimuu'in hedá naa-á indáđí omuudá, indá báyéki híwó' díví'ámí. Naa-ádi ímuupíđí hääwí wänbo há'to bín'ámí. ⁶In to'wên naa-ádi hääđi wänbo dimuupí'indá wa'yáy khóe t'owa dâys'tá'í' waagibá dínpuwí. Kí'bi wa'yáy khóe-á dâych'áadí nat'a', hedí dâywé'ge'andi dâyphamääde'. ⁷Naa-ádi hääđi wänbo t'ähkí íkw'ôndá naví hí'-á unbí pí'ná khó'yé bínmáadá, únkoedi hääwí wänbo ída'í Yôesi Tádá bínmaa'ámíđí, hedí idá wovâymaa'ní, ⁸hedânho t'owa dínhanginnání naví Tádá hay'í namuu'in, hedího' undá báyéki híwó' úv'í'äämí, hedí kindíđiho ta'gendi naví khäge'nin ímúní.

⁹"Naví Tádáđí naa díséegí waagibá naadi wâyséegí. Naví séegí wóegé hääđi wänbo t'ähkí ímúní. ¹⁰Naa naví Tádáví tsontu'u dôn'a'gindodí iví séegí wóegé hääđi wänbo t'ähkí omuu. Hedá undá hanbá naví tsontu'u dín'a'ginhondáho', naví séegí wóegé hääđi wänbo t'ähkí ímúní. ¹¹Ná'í t'ähkí wáytu'an hedânho' i híhchan dómaa waagibá un wá' unbí pí'ná khó'yé bínmá'vé-í, hedá t'ähkí híhchanda' bínmá'vé-í. ¹²Ná'in tsontu'u naadi wáytumáa: Wí'ná táye úviséegíhúuwí naadi wâyséegí waagibá. ¹³In to'wên inbí wówátsi inbí k'e-ma'ingí' dívímági'indá shánkí hay'in séegí namúní'in dâymáa. ¹⁴Hedí undá hääwí naadi wáyyon waagi bínkan-

hondáho naví k'ema'in ímuu. ¹⁵Nää iwedi páadépiye' naví t'ôe'in ginda' naadi wíwâyṭṭukankhâymáapí, gá wí tsondiví-á iví t'ôe'in háa ikhâymáa'in wí-i-tṭ'opídân, hewänbo naví k'ema'innân gin wâyṭṭu'âamí, gá hääwí naví Tádádí díṭṭu'andi' naadi wâyhangin'annandân.

¹⁶Undi naa wídíde'manpí, naadá un wâyde'man, hedá wovâykw'ódi báyéki híwó' úv'í'amídí, hedí i híwó' úv'í'o'i-á nakâypúwí. Naví Tádádí naa dínk'u'í hääwí ida'póe'i' wây'amídí, hedího úv'íwhâyundédáho' idi wovâymâäní. ¹⁷Kinnân naadi wâyṭsonmáa: Wí'ná táye úv'íséegíhúuwí."

In Yôesi Tádá dâytaapí'indi Jesus-ví khâge'nin ovâyṭ'áy-í

¹⁸"In t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indi wovâyṭ'aydáho wí'ún'óde-ípi unbí páadébo naa díṭ'ay'in. ¹⁹In Yôesi Tádá dâytaapí'in t'owa waagi'inbá ímuudáho', indi wovâyséegí-í, unbí'in dínmuu'in dâyséegí waagibá. Hewänbo in waagi'inbá wí'ímuupí. Naadi wâyde'man Yôesi Tádá bintáa-ídi, hedânkun indího wovâyṭ'ay. ²⁰Wí'ún'óde-ípi háa wâyṭṭu'annin: Wí t'ôe'i-á iví tsondiví shánkí hay'i wínamuupí. Hedího to'wên naa díṭ'ôephadekannannindi un wá' wovâyṭ'ôephadekannamí, hedí to'wên naví hí' dín'a'ginnannindi unbí' wá' wovây'a'ginnamí. ²¹Naví'in ímuudibo t'âhkí ná'i híwó'pí' hääwí t'owadi wovây'amí. Háadi? Gá i naa dísandí' wídâytaapídân. ²²Naadi naví hí' dovâyṭṭu'âamídí o'âäpídáho ná'i t'aywó'di wídínmuupíwân. Hewänbo o'âä-ákun, hedânho náa wí' wänbo wí'únkoedipí natúnídí, 'Naa wídínhanginnáhpí dâyt'aywó'nannin.' ²³To'wên naa díṭ'ay'indá naví Tádá wá'ho dín'tay. ²⁴Wa'di indádí oyi' ihaydi báyéki hääwí dáy'an wíyá to'wí wänbo hânhay wänbo i'anpí'.

Kí'bi t'ôe dáy'anpídáho ná'i t'aywó'di wídínmuupíwân. Hewänbo háa naa dáy'annin dâymû'-ákun, hedí naa-ádi naví Tádá-ádi wí'gíndíbo díṭ'ay. ²⁵Hedí kin dív'í'andi naa háa inbí tṭ'kan naví'gedi nata'muu waa dínpóe, kinnân:

Wên híwó'pí'in wídáy'anpí wänbo naa díṭ'ay.

²⁶"Owáy naví Tádáv'we opówá ihaydi i to'wí wovâykhâge'khâymáa'i-á naadi wâysangít'ôe. Ná'i naví Tádáv'wedi unbí'piye' nakä'âägit'ôe'i-á i Yä'dâa'i P'owâqahâa namuu. Hedí napówá ihaydi naví'gedi ihée'amí. ²⁷Hedá undá wá' t'owa naví'gedi bintṭu'âamí, gá páadé naví t'ôe dóns'an'an diwedibo' un naa-ádi íyidân.

16 "Ná'i hääwí naadi wâyṭṭu'an hedânho unbí whâyṭu wí'únhâanípídí. ²In Hudíyodi inbí méesate íve wovâytsudekhâa'amí, hedá wá' shánkí wänbo únpuwí, wáy wí thaa naná' diwe wovâyṭ'âhânúdáho dí'âaní Yôesi Tádágí' dív'í'ôemáa'in. ³Háadan kin dív'íkhâymáa? Gá Yôesi naví Tádá dínmuu'i wídínṭaapídân, hedá naa wá' wänbo wídítaapí. ⁴Ná'i napuwagít'ôe'i wâyṭṭumáa wa' napóepídíbo', hedânho napóe ihaydá naadi wâyṭṭu'an ní'gedi ún'ánpowagít'ôe. Naadi ná'i hääwí wíwâyṭṭu'anpí páadé naví t'ôe dóns'an'an dihaydi, gá wa'di undádí oyidân."

Háa i Yä'dâa'i P'owâqahâa ikhâymáa'in

⁵"Nää tobá i naa dísandiv'piye' omän wänbo', wénä wí wänbo undi wídítsika'máapí wâhâäpiye' omännin. ⁶Ná'i hääwí wâyṭṭu'andího' unbí pí'ná khó'yé náa báyéki únkháapo'. ⁷Hewänbo in ta'gen wâyṭṭumáa: Ungí' shánkí yänbedi híwó' namuu naa omú-ídi, gá naa omäpídáho' i to'wí

wovâykhäge²khâymaa²i wina²äâ-ípîdân, hewänbo omäädäho² i dōsaani unbî²piye². ⁸Hedi owáy napówa ihaydá t'owa ovâythayyamí piháa di²ánshaamuudi wídika²póya²pí²in inbí t'aywó²di í²gedi, hedá i híwó²di namuu í²gedá, hedá Yōesi Tádádí t'owa ovây tuchänukhâymaa í²gedá. ⁹Idi ovâythayyamí dívít'aywó²nannin, naví²piye² wídíwíhâyundepídí. ¹⁰Naa híwó²di² omuu í²gedi ovâythayyamí, gá naa i híwó²di² omuu²i naví Tádáví²piye² omändân, hedi wíyá wídímúní. ¹¹Yōesi Tádádí t'owa ovây tuchänukhâymaa í²gedi ovâythayyamí, gá ho natúdân idi i Penísendi óetuchänukhâymaa, i-á in t'owa Yōesi Tádá dâytaapi²inbí tsondi dínmuu.

¹²“Naa wa²di báyéki wâytu²âamí²in oda², hewänbo nää wí²únkoedípi ihay bínhóní. ¹³Hewänbo owáy i Yä²dâa²i P'oewāhāa napówa ihaydi, i-á in ta²gen t'āhki nahāhkanyí²i namuu, idi wovâykhäge²khâymaa in ta²gen namuu²in naví²gedi ta²gendi únhanginpúwí, gá iví ánskaa únmuu²íqá² wí²ihí²khâymaapídân, hewänbo háa Yōesi Tádádí óetu²an waagi natúní, hedá háa napuwagít'óe²in wovâytu²âamí. ¹⁴Háa natúní²in naví²wedi ihóní hedi wovâytu²âamí. Handidi wovâyhangin²annamí naa hay²i omuu²in. ¹⁵Naví Tádáví háhkan únmuu²i-á naví² wá² dínmuu. Hedânho naa otú, i Yä²dâa²i P'oewāhāa háa wovâytu²âamí²in naví²wedi ihóní.”

**Jesus-ví khäge²nin inbí pí²ná
khó²yé dikháapúwí, hewänbo
wíyá dihíhchanpúwí**

¹⁶“Hanwaapídíbo² undi wídímúní, hedá iwedá hanwaapídíbo-á undi naa wíyá díwáymúní.” ¹⁷Wên iví khäge²nin wí²ná táye dívítu²an, “Hānnan hēe ná²in dítu²annin natú²da²? Natú,

‘Hanwaapídíbo wídímúní² gin, hedá ‘Twedá hanwaapídíbo-á wíyá naa díwáymúní² gān. Hedá wá² natú, ‘Kin napúwí gá naví Tádáví²piye² omändân.’ ¹⁸Hedi hānnangú iví hí² ‘hanwaapídíbo²’ untú²da²? Hääwí í²gedi ihí²máa²in wígínhanginnáhpí.”

¹⁹Jesus únhanginná ditsikapúwí²in dida², hedího² ovâytsikáyin, “Ti úvítsika²máa háa otú²da²in wâytu²andi, ‘Hanwaapídíbo²’ undi wídímúní, hebo iwedá hanwaapídíbo-á wíyá díwáymúní²? ²⁰Ta²gendi wây tūmáa, undá íséeyēení hedá úvísíhtu²wínú-í, hewänbo in t'owa Yōesi Tádá dâytaapi²indá dihíhchanpúwí. Hebo ík'áykhaápoé wänbo ná²i-á únphadé-í hedi híhchan bínmá²ve-í. ²¹Wí kwee na²eyekhāyí²i hānho nachanpo², na²eyehaypúwí ihay nanāndi. Hewänbo iví ay ún²aypuyā ihaydá, iví hay í²gedi wíyá wí²ún²ánpóya²pí, gá nahíhchanpóedân iví ay ún²aypuyādi. ²²Hedi hanbá undá nää únpo². Un ík'áykhaápo² naa wáypíye² omāndi, hewänbo owáy naa wíyá o²äā ihaydá unbí pí²ná khó²yé híhchaa²-í, hedi to²wí wänbo wí²únkoedí-ípí unbí híhchan únmuu²in wovâykwé-ídi.

²³“Hedi ihaydi wí²untāynípi² hääwí wänbo ditsikáyi²nídi. Ta²gendi wây tūmáa, hääwí naví Tádá bīndaa²andi², naví²piye² úvíwhâyundedi, idi wovâymaān. ²⁴Nää pu²wahay wa²di hääwí wänbo wí²ída²póepí naví²piye² úvíwhâyunde wänbo². Nää bindaa²an, hedânho bínhóní, hedá báyéki híhchan bínmá²ve-í.

²⁵Ná²i hääwí wâytu²andi wâyhá²amídi únthaykantáy, hewänbo owáy wí thaa naná² diwe kindidi wíyá wíwâyhée²amípi², thay²eedân naví Tádáví²gedi wâytu²âamí. ²⁶Hedi ihaydi shánki híwó² bīntaadi un íhääwída²púwí naví²piye² úvíwhâyundedi, hedi wíyá wínatāynípi

naa naví Tádáví'piye' wáyüüusu'ámí, hewänbo idi wovâyséegídi unnânho iví'piye' úvíyüusu'ámí. ²⁷ Hedi idi wovâyséegí gá undi naa díséegídân hedá úvíwhâyundedá naa iví'wedi o'ä'ä'in. ²⁸ Nää oepáa k'aydipiye' naví Tádáví'wedân o'ä'ä-ákun. Hedi nää-á nâwedi naví Tádáví'piyebá ováymän." ²⁹ Iví khäge'nindi öetu'an, "Näbáha'

thay'eedi bihí'máa, nää-á uví hí'-á ûnthaykantáy'i' wí'úmuupí. ³⁰ Nää gínhanginpóe u hääwí t'ähkí úhanginná'nin, hedá hääwí to'wídi wóetsikáyí'ni'in nada'i' u úhangin-nânho wa' wóetsikáyí'pídíbo'. Hedânho ívíwhâyunde Yôesi Tádáví'wedi un'ä'ä'in." ³¹ Jesus-di ovâyütü'an, "Nää-á ítü' naví'piye' úvíwhâyunde'in, ³² hewänbo nää iwedi un t'ähkí íwadedée-í, hedi wí'ínbo' unbí p'öegé bínkéyí hedi naa wí'bo díyoe'ámí. Hewänbo naví Tádá naa-ádi nayidi ta'gendi wí'bo há'to oyêeni. ³³ Naadi t'ähkí ná'i wâyütü'an hedânho naa-ádi ímuudi ánshaa iwe wí'kwö'nípídi. In Yôesi Tádá dáytaapí'inbí yáagé wa' íyí' ihaydibo bint'öephadekhâymaa, hewänbo kay'indi úvíwínú-í, naa i yä'däapí' nää oepáa k'aydiwi dót'an."

Jesus iví khäge'ningí' iyüusu'an

17 Jesus iví khäge'nin ná'i t'ähkí itü'an dihaydi makówápiye' ibeedí kinnân iyüusu'an: "Tádá, ihaydiho dinná. Nää ovâykeeyan naa uví ay omuu'i hay'i omuu'in, hedânho u-á hay'i unmuu'in naadi dovâykeeyámí. ² Udi dísóge t'ähkí t'owaví tsondi omúnídi, hedânho naadi t'ähkí in udi dímági'in in wówátsi nahándepí'in dovâymaa'nídi. ³ Uda' i ta'gendi Yôesi unmuu, hedá naa-á Jesus omuu, i udi dísandí' t'owa dovây'aywoenídi, hedi in to'wên u-ádi naa-ádi dítaa'indáho wówátsi nahándepí'in dáymaa. ⁴ Wa'di nää

oepáa k'aydi oyí' ihaydi in t'owa dovâykeeyan u-á hay'i unmuu'in, gá in t'öe udi díkanyönnin t'ähkí dóbowadân. ⁵ Tádá, naa hay'i omuu wa'di u-ádi oyí' ihaydibo', wa' hääwí wänbo nakhí'yenpí ihaydibo'. Nää uví'piye' ováymän, hediho ovâykeeyámí naa hay'i omuu'in, hää omú'de waagibá.

⁶ "In to'wên nää oepáa k'aydi udi naa dímági'in dovâykeeyan hääwi unmuu'in. Indá páadébo' uví'in úmuu, hedá udi indá dímági, hedi uví hí' wón'a'ginnan. ⁷ Nää in dínhanginpóe hääwí t'ähkí udi dímági'i ta'gendi uví'wedi na'ä'in, ⁸ gá hääwí udi naa dítu'andi' naadi dovâyütü'andân, hedi dáyseegí'an. In dínhanginná ta'gendi uví'wedi o'ä'ä'in, hedá dívíwhâyunde' udi dísannin.

⁹ "Naadi ingí' dovâyüüusu'o'. Nää t'ähkí t'owagí'in wídáyüüusu'opí, hewänbo in udi dímági'ingí'indá'mân dáyüüusu'o', indá uví'in úmuudi. ¹⁰ T'ähkí naví'in dínmuu'in uví'in wá' úmuu, hedi uví'in úmuu'indá naví'inbá dínmuu. Hedi hää inbí wówátsi dáyhon waagidibo nakeepo' naa hay'i omuu'in. ¹¹ Nää uví'piye' omän, hedi nää oepáa k'aydi wó'yêenípí, hewänbo ná'indá náädíbo wa'di diyí'. Naví Tádá, u shánkí yä'däa'i unmuu'i', uví kay úmuu'idi áyíngidibo' ovâyma've-í, i kay udi dímági'idibá, hedânho wí'da' waagibá dimúnídi, naa-ádi u-ádi wí'da' gamuu waagibá. ¹² Wa'di indádi oyí' ihaydi áyíngidi híwó' dovâymaa uví kay úmuu'idi, i kay dímági'idibá, hedá dovây'áyingimáadi wí'da'mân in diwedi napedee, i-á i ha'bi namuu napedeegí'öe'i', hediho hää uví ta'nin diwe iví'gedi nata'muu waa ûnpóe.

¹³ "Hedi nää uví'piye' omän, hedi dáyüüusu'odi ná'i t'ähkí otü' wa'di nää oepáa k'aydi oyidibo', hedânho inbí pí'ná khó'yé t'ähkí híhchan dáyma've-í, naa dómáa waagibá. ¹⁴ Naadi uví hí'

dovâymági, hedi in t'owa wóetaapí'indi ovây'tay, hã'in t'owa waagi'in wídimuupídí, naa wänbo wá' in waagi wó'muupí waagibá. ¹⁵ Naadi wíwída'máapí náá oepáa k'aydi iwedí ovâyýâá'ámídí, hewänbo wída'máa udi áyíngidibo' ovây'má've-ídän, hedänho i Penísendidi wí'ovây'hónípídí. ¹⁶ In wóetaapí'in waagi'inbá wídimuupí, naa wänbo wá'-á yoe. ¹⁷ In ta'gen ovây'há'ámí hedänho ta'gendi uví'piye' dívímää'nídí. Uví hí'-á in ta'gen namuu. ¹⁸ Udi naa náá oepáa k'aydipiye' dísan waagibá, naadi ná'in naví'in dínmuu'in wá' t'ámäpiye' náá oepaa k'aydi dovâysankhâymaa. ¹⁹ In naví'in dínmuudi naa uví'piye' dáymä' hedänho in wá' ta'gendi uví'piye' dívímää'nídí.

²⁰ “Naadi ná'ingí'indá' wídayyûusu'opí, hewänbo wé'ge'in t'owagi' wá' dáyyûusu'o', in to'wên ná'inbí hí' dínmuu'idi naví'piye' dívíwhâyükhâymaa'in, hediho wí'ðá' waagibá dipúwídí. ²¹ Naví Tádá, u-á naa-ádi unmuu, hedá naa-á u-áda' omuu, hedi hanbá innän wá' na'indádi dimúní'in naa oda'. Hedi kin naa dáyyûusu'o' hedänho t'ähkí t'owa dívíwhâyü-ídí udi naa dísannin. ²² Naadi he'ennin dovâypáa-í, udi naa hay'i dípaá waagibá, hedänho wí'ðá' dipúwídí, u-ádi naa-ádi wí'ðá' gamuu waagibá. ²³ Naa indádi omuu, hedi u-á naa-áda' unmuu, hediho ta'gendi wí'ðá' dipúwí, hedi handidi t'ähkí t'owa dínhanginnáni udi naa dísannin, hedá dínhanginnáni wá' udi ná'in naa-ádi dimuu'in ovâyseégi'in, udi naa díséegi waagibá.

²⁴ “Naví Tádá, naa oda' in udi dímagí'in naa-ádi dikwó'ni'in wáy naa ochangít'oe iwebá, hedänho udi naa hay'i dípaá'in dâymúnídí. Udi naa hay'i dípaá gá ho wa'ði ná'i nan oepáa náakhíyépídíbo naa díséegidän.

²⁵ Tádá, u ta'gedá' bi'o'i' unmuu'i', tobá báyéki t'owadi wíwóetaapí wänbo', naadi wítaa, hedi ná'in naví'in dínmuu'in dínhanginná udi naa dísannin. ²⁶ Háawi unmuu'in naadi dovâyhangin'annan, hedá shánkí híwó' dovâyhangin'änkhâymaa, hedänho udi naa díséegi waagibá hã'bi séegibá inbí pí'ná khó'yé dâymá've-ídí, hedá naa-á indádi omúní.”

Jesus óepankê

18 Jesus iyûsubowa ihaydi iví khäge'nindádi iwedí dimää, hedi owáy Kidron kó' p'änäpiye' dimää. Iwáygé wí nava'ay na-olive-taysaa'i nak'óe, hedi Jesus-ádi iví khäge'nindádi i nava'ay iwe dits'ü. ² Judas i Jesus óekü'p'égi'i' ûnhanginná wáygé iwe naná'nin, háyan wänbo Jesus iví khäge'nindádi iwepiye' namäädi. ³ Hediho Judas-di wên Rome-win sundado-á wên sundado i méesate hay'i dâ'yäyí'do'indá hedá wên Pharisees-á ovâymaa, hedi phakó-á kohséephé naphaamuu'i-á inbí k'uuphé-á dínmahkánmuu'i wóegé iwe dipówá. ⁴ Jesus ûnhanginná hääwí t'ähkí háa ûnpuwagít'oe'in, hediho i'ähtuyedi inbí páadépiye' iwí'nú, hedi ovâytsikáyin, “To-an bîntüwämáa?” ⁵ “Gá Jesus i Nazareth-wi-ân” kin óetu'an. Idá ovâytu'an, “Naa-ân i omuu.” Judas i óekü'p'égi'i' iwebá indádi nayí'.

⁶ “Naa-ân i omuu” gin ovâytu'an dihaydi tí'ûupiye' dívíhädidi dikanu. ⁷ Hedáhá' wíyá ovâytsikáyin, “To-an bîntüwämáa?” Indi óetu'an, “Gá Jesus i Nazareth-wi-ân.” ⁸ Jesus-di ovâytu'an, “Wâytu'anho naa-ân i omuu. Hediho naada' dítüwämáada, ná'in wé'ge'in binpunmää.” ⁹ Ha'wâagi ovâytu'an dihaydi háa häädankánbo' iyûusu'an waa napóe. Kinnänho iyûusu'an: “Wí' wänbo in dímagí'in diwedí wíðínpedée-ípi.” ¹⁰ Simon Peter wí tsiyó phá' imáa, hedi

iwhahkê'di i owha' p'ó'dé'dí'ví t'òe'i Malchus gin nakháwǎ'i' óewhǎ'didi iví ko'díngé'dí'in oeyay he'yinbo ònt'ó't-s'á'. ¹¹ Jesus-di Peter óetu'an, "Uví tsiyó phá' hǎ'i súde iwebá mǎnwáyto'. Ná'in t'òephade naví Tádádí naa dínsannindá dínkhây'ǎ' donphadé-f'in."

Jesus oe Annas-ví'piye' óeho'

¹² In sundado-ádí inbí tsondi-ádí in hay'i méesatewin áyí'nindádí Jesus óepankê'di óekhówhi'an. ¹³ Iwedi oe Annas-ví'piye' páadé óeho'. Ihay paayo-á Caiaphas na'owha'p'ó'dé'dí'án, hedí Annas-á Caiaphas-ví yahsédo-á ûnmuu. ¹⁴ Caiaphas-dá in Hudíyoví p'ó'dé'dí'in hǎǎdankánbo ovâytu-makhe'odi ovâytu'an, "Shánkí yǎnbedi híwó' namúní wí'dǎ' wí to'wí t'ǎhkí in t'owagí' nachúu-ídí."

Peter natú idá Jesus óetaapí'in

¹⁵⁻¹⁶ Simon Peter-ádí wíyá khǎge'di-ádí Jesus-ví tí'úugé damǎn. I owha' p'ó'dé'dí'di ná'i khǎge'di' óetaa, hedího i khǎge'di' ûnkoedi nats'únídí i tewhá tehpaá búge i owha' p'ó'dé'dí' nathaa iwe. Peter-á oe tehpaá yá'wébo-á phódi nú' óeyoe'an, hedího i khǎge'di nawáypee ná'i á'yú iphódi'á'yínmáa'i' óehée'ámídí, hedí Peter oe tehpaá búgepiye' óets'úde. ¹⁷ I á'yú'dí Peter óetu'an, "Hǎ'i sen óepankê'iví khǎge'dibá unmuupí'an." Peter natú, "Naa-á yoe."

¹⁸ Nat'èediho in t'òe'indá in hay'i méesatewin sundado-á phaa'uudi dâypa't'égi, hedí phaa nú' disúwáwin. Peter wá' iwebá iwínú.

I owha' p'ó'dé'dí'di Jesus óetsika'máa iví hǎhkan ni'gedí

¹⁹ I tewhá íve i owha' p'ó'dé'dí'di Jesus óetsika'máa iví khǎge'ninbí'gedí hedá iví hí' in t'owa ovâyhá'o' í'gedá. ²⁰ Jesus-di óetu'an, "Naa t'owa t'ǎhkíví

páadépiye' dáyhée'owǎn, hedí hǎǎdi wǎnbo t'ǎhkí dovâyhá'owǎn inbí méesate hí'índí' eeye hedá inbí méesate hay'i' ee-á, wáyge t'ǎhkí in Hudíyo dívíwé'ge'o' eeye. Hǎǎwí wǎnbo kaa'dibo wó'túhpí. ²¹ Heháadan ná'i hǎǎwí naa dítsika'máa? In to'wén dîntóyannin ovâytsikáyí'ní hǎa dovâytu'annin. Indá dínhanginná hǎa otú'in." ²² Jesus ná'in natú ihaydi, wí méesatewí sundado iwe nú' nawindídi Jesus óets'emapháve, hedí óetu'an, "Ha'wǎagá i owha' p'ó'dé'dí' wínǎahée'ámípí." ²³ Jesus-di óetu'an, "Wén háawén híwó'pí'in naa otú'dáho', úkhây'ǎ' ovâytu'âamí'in hǎǎwí namuu'in. Hewǎnbo hǎa otú waa in ta'gen namuu-ákun, hedânho wí'úk'óepí díts'emapháve-f'in."

²⁴ Hedáhá' Annas natsonpóe Jesus nakhówhimuudi i owha' p'ó'dé'dí' Caiaphas-ví'piye' óesaanídí.

Peter wíyá natú Jesus óetaapí'in

²⁵ Oe yá'wé Peter wa'di nasúwáwin, hedí in wé'ge'in iwe diwinnindi óet-sikáyin, "Tí ụ wá' hǎ'i senbí khǎge'dibá wí'unmuupí'an?" "Yoe," kin natú, "naa-á yoe." ²⁶ Wí sen i owha' p'ó'dé'dí'ví t'òe'ibá namuu'i' iwe wá' nawin, i-á i sen Peter-di óe'oyets'á'iví maatu'i' ûnmuu, hedí idi Peter óetsikáyin, "Tí Jesus-ádí oe na-olive-taysaa iwe wíwímú'pí'an?" ²⁷ Peter wíyá natú "yoe" gin, hedí we-sebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-ví'piye' óeho'

²⁸ Wa'déedíbo naná, hedí Jesus-á Caiaphas-ví'wedi óeho' i Rome-wi tųyônbi tewhá hay'i iwepiye'. In Hudíyo ná'i Rome-wi tųyônbi tewhá ee wídits'úhpí, gá inbí khuu dínmuudi dínkhâak'óedân dits'úní'in, hedího dits'úndáho' wídín'ǎhpí ná'i Passover shánkí'di koegi' dâyk'óe-f'in.

††29 Hedīho Pilate oe yá'wépiye² napee, hedi in t'owa ováysikáyin, "Háawin t'ehpiđe-an ná'i senbí'gedi dīnmá'?"

³⁰ In Hudíyodi óetu'an, "Ná'i sen wên t'aywó'nin i'anpídá há'to uví'piye² áymá'íwän." ³¹ Pilate-di ováytu'an, "Un wí'bo binihúu i', hedá bintuyó'nandi bin'an unbí tsontuú untú' waagibá." In Hudíyodá óetu'an, "Hewänbo un Rome-²indá na'in Hudíyo wíðink'úya'pí wí to'wí áyhéyí'in, yá'dāapí i'andi áysha wänbo²." ³² Ná'in ditú' dihaydi Jesus-ví hí' háa nachuwagít'óe i'gedi ta'gen napee. ‡

³³ Pilate iví tuiyôn tewhá ee nawáys'tú, hedi Jesus óetukánnandi óetsikáyin, "Ti ɸ-á in Hudíyoví tsondi hay'i-ân unmuu?" ³⁴ Jesus-di óetsikáyin, "Ti ɸ-ân wí'bo unhangin'ânda², háa in Hudíyodi naví'gedi wóetu'andibo dítsika'máa?" ³⁵ Pilate-di óetu'an, "Ti naa-ân Hudíyo omuu gin un'ánde gâhân? Uví t'owadibo hedá in owha² p'ó'dédi'indádí naví mange wóekán. Háawin t'aywó'ninnan bi'an?" ³⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa tsondi hay'i² omuu, hewänbo in náa oepáa k'aydiwin tsonnin waagá yoe. Hə'bi tsondi omuudáho² in to'wên dováytsónmáa'in dívihánsaa-íwän naa in Hudíyoví mange wíðikáanípídí. Hewänbo otú waa, náādíwin tsonnin waagi wó'muupí."

³⁷ Pilate-di óetsikáyin, "Hedáho², ti ta'gendi wí tsondi hay'i-ân unmuu?" Jesus-di óetu'an, "U'bo untú waa, hə'bi² omuu. Hedí náa oepáa k'aydipiye² o'äa hedá o'aypuýä, in ta'gen namuu i'gedi dáyhee'amídí. To'wên in ta'gen ho dínhanginná'nindá naa dīnt'óyande²."

³⁸ Pilate-di óetsikáyin, "Hândidan

to'wí ûnhanginnání hääwí in ta'gen namuu'in?"

Jesus óekhe'khâymaa, hewänbo Barabbas-á óema²p'áđi

Pilate ná'in natú ihaydi in Hudíyo ee diyí² iwepiye² nawáypeedi ováytu'an, "Naadi wên t'aywó'nin ná'i sen i'an-nin wänbo wíðónshaapí. ³⁹ Hewänbo paayo p'óe waagi ná'i Passover shánkí'di naná² dihaydi undi dídaa'o² wí pan wáyma²p'áđi-íđí. Ti náa ná'i Hudíy-oví tsondi hay'i dóma²p'áđi-i'in ída'?" ⁴⁰ Dívítuwínú, "Hä'i-á yoe. Barabbas-ân gida² nâama²p'áđi-i'in." Barabbas-á sänbi namuu.

19 Hedīho Pilate natsonpóe waa in sundadodi Jesus óepiye hedi púwhí'dí óewháhwhá²nan. ² In sundado wên wáäkhän dáy'ophídé²andi óep'óhtógi. Hedáhá² wên p'í tsáawá²in k'éwé²in to-á óetógi, tsondi hay'iví aa waagi²inbá namuu'in, ³ hedi wí'ín wí'íngin in sundado iví páadépiye² diphademändi óeyanäkítumáa, "Hännan un'án, ɸ Hudíyoví tsondi hay'i² unmuu'i², hedá óets'emapháve. ⁴ Pilate wíyá oe yá'wépiye² napeedi in t'owa ováytu'an, "Bít'óyan, naadi i dópiyegít'óe undi bīnmúníđí, hedänho ûnhanginnáníđí naadi wên t'aywó'nin i'annin wänbo wíðónshaapí'in." ⁵ Hedīho Jesus oe yá'wépiye² óepiye. In wáäkhän ön'ophídé²annin nap'óhto'on, hedá in p'í tsáawá²in k'éwé²in to-á nato'on. Hedi Pilate-di in t'owa ováytu'an, "Binmú'dí, náwe i sen nawin." ⁶ In owha² p'ó'dédi'indádí hedá in hay'i méesate²in sundado-áđí óemú² ihaydi háyyän wänbo dívítuwínú, "Wên phé'wan deedi nát'óhtägek'u²."

††18:28 I tuiyondá Hudíyo wínamuupí, hedi in Hudíyo-á dínkhäak'óe ná'in Hudíyo dimuupí'inbí hääwí dáy'täge-íđí.

‡18:32 Jesus ho natú wên phé'wan deedi nachuwagít'óe'in. Handidi in Rome-²indi in yanäkíkanin ovâyhanúnde², hewänbo in Hudíyodá ná'in yanäkíkanin dimuu'in ovâyk'usâyunde² ovâyhanú-íđí.

Pilate-di ovâyṭuʔan, “Unnân binhûu bînt'ôhtägek'úwídí. Naadâ wên háawên t'aywóʔnin íʔannin wânbo wíðônshaapí.” ⁷In Hudíyodi Pilate óetʔan, “Í-á natú Yôesi Tádáví ay namuuʔin, hedi wên tsontʔu gínk'óeʔin natúʔ, wí toʔwí kin ihéeʔoʔi-á nachúu-íʔin ûnkhâyʔäʔ.”

⁸Pilate náʔi híʔ nat'oe ihaydi shánkí wânbo nakhuwôedaʔpóe, ⁹hedíhoʔ ívî tʔuyôn tewhá ívepiyeʔ nawáyts'ú, hedi Jesus óetsikáyin, “Taʔgendi wáhâáwi-an unmuuʔ.” Hewânbo Jesus-di háabo wíʔóetʔanpí. ¹⁰Pilate-di oetsikáyin, “Tí wíðíhéeʔamípíʔan? Tí wíʔúhanginnáhpíʔan naadâʔmân dínk'óe háa wímaʔp'áđi-íʔin hedíháa ʔ dovâyâmáanıʔin phéʔwan deedi wóet'ôhtägek'úwídíʔ.” ¹¹Jesus-di óetʔan, “Yôesi Tádádí wíwônk'úʔpídáho háʔto úkuʔníwân háa wânbo naa díʔamídí. Hedího i sen uví mange naa díkándi-áho uví shánkí it'aywóʔnan.”

¹²Pilate náʔin nat'oe ihaydi shánkí wânbo nadaʔ Jesus óemaʔp'áđi-íʔin, hewânbo in Hudíyo dívítuwinú, “Náʔi sen náamaʔp'áđidá, ʔ i tsondi Caesar-víʔnăpiyeʔ wíʔunmuupí. Wí toʔwí wí tsondi hayʔi namuu gin natúʔdi-á Caesar-ví hânbiʔ namuu.” ¹³Háa ditú waa Pilate nat'oe ihaydi Jesus oe yáʔwépiyeʔ óepiye, hedi in t'owa ovâyṭuyóʔdoʔ iwe Pilate isóge. Iwáho dâytʔoʔ nak'uupháagfkʔw'óʔ diwe gin, hedi Hebrew tʔudáho “Gabbatha” gin dâytʔoʔ.

¹⁴Waʔdi Passover shánkíʔdi yâadi naná. Ihay thaa-á dâyhâáwíkhâyʔo wíyá tháwángíʔ, kaykhanwówá thaa nanániʔiʔ. Náa taage iwáypiyeʔ naná. Pilate-di in Hudíyo ovâyṭuʔan, “Bin-múʔdí, náwe unbí tsondi hayʔi únwin.” ¹⁵Dívítuwinú, “Náwedí náyâaʔan, phéʔwan deedi nát'ôhtägek'úʔ.” Pilate-di ovâyṭsikáyin, “Tí unbí tsondi hayʔi wáyṭ'ôhtägek'úwíʔ?” In owháʔ

p'óʔdédíʔindi óetʔan, “Í-á naʔinbí tsondi hayʔi wíginmuupí. Naʔindá wíʔdaʔ tsondi hayʔi gínʔán, í-á Caesar-ân namuu.” ¹⁶Hedího Pilate-di Jesus inbí mange óeyoeʔan phéʔwan deedi óet'ôhtägek'úwídí.

Jesus phéʔwan deedi óet'ôhtägek'úʔ

¹⁷Hedáháʔ Jesus óehoʔdi iwedi napee wên phéʔwan igíʔin ipíʔíhondi, hedi in okú “P'óhkhúbay” gin dâytʔoʔ iwe dipówa, Hebrew tʔudá ditúʔ “Golgotha” gin. ¹⁸Iweho in sundaḡodi Jesus in phéʔwan deedi óet'ôhtägek'úʔ, hedá wáʔ wây-á wíye senáʔdá Jesus-ví wíʔná kígédí hanbá ovânʔan, hedi Jesus-ví phéʔwan pinudi ônkídi. ¹⁹Pilate natsonpóe wên phépháʔ eedi náʔi tʔu dâytʔanámí gin: “Náʔi-á Jesus oe Nazareth-wi namuu, Hudíyoví tsondi hayʔiʔ,” hedi kin dâytʔanandi in phépháʔ-á ee phéʔwaʔ kw'áye dâyt'ôhtägek'úʔ. ²⁰Jesus phéʔwan deedi óet'ôhtägek'úʔ iwe oe Jerusalem búuʔú tsoʔwa naná, hedího báyéki Hudíyo iwe diyiʔ, hedi in phépháʔ ee háa natáʔmuuʔin dâytʔuʔan. Hebrew tʔudá, Latin tʔudá, hedá Greek tʔudá natáʔmuu. ²¹In Hudíyo owháʔ p'óʔdédíʔindi Pilate óetʔan, “Wíʔúkhâyʔähpí nâataʔnamíʔin náʔi híʔ ‘Hudíyoví tsondi hayʔi’ gin, hewânbo kinnân nâataʔnamí: ‘Náʔi sennân natú, Naa in Hudíyoví tsondi hayʔi omuu.’” ²²Pilate-di ovâyṭuʔan, “Háa otsonpóe waa dâytʔanámíʔin wíðóʔegókhâymaapí.”

²³In yôenu sundaḡodi Jesus phéʔwan deedi óet'ôhtägek'úʔ ihaydi ívî aa dívíwiye, hedi píʔdínbo wíʔíngí dâyhógi. Hewânbo ívî k'éwéʔin to heʔyinbo namuudi wáygé wânbo wíʔunpányeʔenpí. ²⁴Hedího ditú, “Häʔin k'éwéʔin to-á wíʔâysíve-ípí, hewânbo ívîʔáywámí âymúnídí to-angú in nat'anpúwíʔin.” Hedí han dívíʔandi

náʔin Yôesi Tádávi tãʔnin diwe ho natãʔmuuʔin napôe:
Navi aa dívíwiyedi piʔdinbo wíʔingí
dãyhógi,
hedá navi k'léwéʔin togíʔin dívíʔáywan.

²⁵ Jesus-ví phéʔwan núʔ náʔin yôenu kwiýãʔ diwin: Jesus-ví yíyá-á, hedá Jesus-ví yíyávi tíʔúu-á, hedá Clopas-ví kwiýó Mary-á, hedá Mary Magdalenedá. ²⁶ Jesus iví yíyá iwe nawindi imúʔ, hedá iví khãgẽʔdiʔ iséegíʔi wáʔ imúʔ, hediho iví yíyá ituʔan, “Yíyá, náã iwedí hãʔi sen uví ay waagiʔbá úmúní.” ²⁷ Hedáháʔ iví khãgẽʔdiʔ ituʔan, “Náʔi-á uví yíyá waagiʔbá úmuu náã.” Hediho i khãgẽʔdidi iví whãagépiyeʔ Mary óehoʔ óeʔáyingíʔamídí.

Jesus nachuu

²⁸ Jesus-áho ûnhanginná náʔi t'ãhki iphadeʔin hedânho háa Yôesi Tádávi tãʔnin diwe ivíʔgedi natãʔmuu waagibá napúwídí. Ihaydáháʔ natú, “Naa op'oesáʔaa.” ²⁹ Iwe núʔ wên sãʔáwé whoegiʔin naméenaʔoyohayʔisaaʔin nachá, hediho wên hããwên nap'ohsaadeeʔin i méena iwe dáyʔohtógi, hedi wên poesú hyssop kin dáyʔuʔoʔ eedi dáyʔiʔk'úʔdi Jesus-ví sóe iwepiyeʔ õntegedi, ³⁰ i méena ip'ohún. Ihaydáháʔ natú, “Navi t'ôe dínboʔwanhoʔ,” hedi ip'ôhwhayediboʔ ipichuwamági.

Jesus oe waʔmãägé óeyún

³¹ I thaa in Hudíyo dáyhããwíkhãʔoʔi kaykhanwówá thaagiʔ naná, hedi náʔi kaykhanwówá thaa naʔãʔi shánkí hayʔi thaa dínmuudi wídidaʔpí in chuʔin ee phéʔwan deedi ovâyʔyoeʔamíʔin. Hediho Pilate óedaaʔan natsonpúwídí in dit'óhtãgekʔw'óʔnin ovâyʔpóthãaníʔin shánkí aʔyũgi dichúu-ídí, hedá phéʔwan deeyedá ovâyʔwhãve-í. ³² Hedihoʔ in sundado dimããdi in senáʔ Jesus-ádíba phéʔwan deeyebá

ovânt'óhtãgek'úʔin wíʔgíndíboʔ ovân póthãa. ³³ Hewânbo Jesus-víʔwe dipówádí óemúʔ ho nachuuʔin, hedihoʔ iví pó wíʔontháapí. ³⁴ Wí sundado iví yún phédí Jesus waʔmãägé óeyún, hedi p'oe-ádí ûndádí wónkí ûnpee.

³⁵ (Kin napôeʔin naa náʔin dótaʔ-doʔi dómúʔ, hediho iʔgediho dótaʔdoʔ, hedânho un wáʔ náʔi hããwí úvíwhãýú-ídí. Háa otúʔ waa taʔgen namuu, naa dínhanginná in taʔgen otúʔin.)

³⁶ Haʔwãa Jesus óeʔan dihaydi náʔi Yôesi Tádávi tãʔnin diwe natãʔmuu waa napôe:

Wéhpêe wânbo iví phékhkúu wíʔonthãanípí.

³⁷ Hedá wáʔ wíyá wáygé Yôesi Tádávi tãʔnin diwe kinnân natãʔmuu:
In t'owadi i toʔwí óeyúndíʔ óemúní.

Jesus óekháʔk'úʔ

³⁸ Wí sen Joseph gin nakháwã oe Arimathea búuʔúʔaywi namuu, hedi Jesus-víʔpiyeʔ iwhãýundeʔ, hewânbo in Hudíyoví p'óʔdédíʔin ovâyʔkuwôedaʔdi náãhaydi wínadaʔpí t'owa dínhanginnáníʔin iwhãýundeʔin. Jesus nachuu ihaydi Joseph-di Pilate óedaaʔan i pení óekhuʔwamããnídí, hediho Pilate-di óemágidi óehoʔ. ³⁹ Hedá Nicodemus wáʔ napówá wí woe saʔwóʔ nasũʔi tãgintã (100) taa nakháaʔiʔ ikándí, náʔi woe-á myrrh-ádí aloe-ádí nawóemuu. (Nicodemus-á hãnhay Jesus-víʔpiyeʔ khũʔdédí namããʔi-ân namuu.) ⁴⁰ Joseph-ádí Nicodemus-ádí i pení óehoʔdi híwóʔdi aa ts'ãʔi iwe óeʔánnan i saʔwóʔ nasũʔi woe wóégé. Kindidân in Hudíyodi wí pení óekhákhukhãymáaʔi óekháʔoʔ. ⁴¹ Jesus phéʔwan deedi óet'óhtãgek'úʔ iwáy tsoʔwa wáy wí navaʔay nataysaaʔi nak'óe, hedi iwe wí khãkhugíʔ t'ovápho ts'ãabi nachá, iwe toʔwí wânbo waʔdi wíʔóekháʔk'úʔpí. ⁴² Hediho tsoʔwabo nanândi, hedá ihay tháwándá in

Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínñandi dínvikhây²amí²in dínkhây²ädi, Jesus iwe óekhá²k'ú².

**Wáy Jesus óekhá²k'ú²
iwe wí²óeshaapí**

20 Dumíngu naná² dihay thaa Mary Magdalene i t'ovápho Jesus óekhá²k'ú² iwepiye² namää. Hé²déndí hé²díbo wa²di nakhüññandíbo namää. Napówádí i k'uu pháagi² dáy²t'ídi²i wéhánäpiye² nahângewindi imú². ²Hedího Mary iwedí i²äädí Simon Peter-ádí i wí² khäge²di Jesus-di óeséegi²i-ádi ovânshaa, hedí ovântu²'an, “Na²inbí Sedó Jesus i t'ovápho iwe óeyâ²'an, hedí wáyge² óewáyk'ú²in wígínhanginnáhpí.”

³Hedího Peter-ádí i wí² khäge²di-ádí Jerusalem búu²údí dapeedí i t'ovápho iwepiye damää dânmúnídí háa iwe nak'óe²in háa yoe. ⁴Wí²gíndíbo dán²äähon, hewänbo i wí² khäge²di shánkí nasháadí Peter-ví páádé i²äähondi páádébo napówá. ⁵It²ää itsíhkêenídí, hedí i aa Jesus óe²ánnandi² oe íve nange nakw'óndí imú², hewänbo² ee t'ovápho ee wínats'úhpí. ⁶Iví tí²úugé Simon Peter napówá, hedí i-á ee t'ovápho ívepiye² nats'ú, ⁷hedá i wá² i aa iwe nakw'óndí imú², hedá in aa Jesus nap'ó²ánmuu²indá wá² imú². Ná²indá na²íhpa²andi oe wéhánäpiye² wí²bo nak'óe, i wé²ge²i aa-á dá wínak'óepí. ⁸Hedího² i wí² khäge²di páádé napówá²i wá² t'ovápho ee nats'ú, hedí ná²i aa nakw'óndího² imú²di Jesus nawáywówápóe²in iwhäyü. ⁹(Yôesi Tádáví tã²nin diwe natú² Jesus nawáywówápuwágít'óe²in, hewänbo Jesus-ví khäge²nin wa²di ná²i háäwí i²gedí wídika²póyã²pí.) ¹⁰In wíye khäge²nindá inbí²wepiye² dänweeho².

**Jesus-á Mary
Magdalene-ví²piye² ípíkeeyan**

¹¹Mary-á oe t'ovápho iwe napówádí yá²wébo naséewin, hedí wa²di naséeyídi it²äädí i t'ovápho ívepiye² itsíhkídi. ¹²Hedí wíye makówáwin t'óepã²äã²in da²aats'ä²imuu²in Jesus nak'óewän diwe da²ándí ovânmu², i wí² iví p'ôn ûnk'óewän diwe na²án, hedí i wí²-á iví ân ûnk'óewän diwá. ¹³Indí Mary óetsikáyin, “Háa²an unséeyi²?” Ovântu²'an, “Gá navi tsondi dínpiyedân, hedí wáyge² óek'ú²in wídínhanginnáhpí.” ¹⁴Kin natú ihaydíba íbé, hedí Jesus iwe nawindi óemú², hewänbo ta²gendi Jesus namuu²in wí²ûnhanginnáhpí. ¹⁵Jesus-di Mary óetsikáyin, “Háa²an unséeyi²? To-an nâatüwãmáa²?” Mary-á na²án Jesus-á i nava áyí²di namuu²in hedího² óetu²'an, “Má²mää, wáyge²piye² nâaho²dáho², dítu²äãmí wáyge² nâak'ú²in hedânho² omú-í dókéyídi.” ¹⁶Ihaydí Jesus-di óekháy²ä, “Mary.” Mary-á wíyá íbéedí Jesus-ví²di itsáakídi hedí óetu²'an, “Rabboni.” (Rabboni-á Hebrew tũđi natu²'da² “hâhkandi” gin.) ¹⁷Jesus-di óetu²'an, “Naví²di wívitsáakêenípí, wa²di i Tádáví²piye² wó²peepídi. Hewänbo ópün, in to²wên naví tí²úuwin páádé²in waagi²inbá dínmuu²in ovây²tu²'an naví Tádáví²piye² omän, i-á unbí Tádábáho² únmuu, i-á naví Yôesi dínmuu hedá unbí Yôesibá únmuu.” ¹⁸Hedího Mary Magdalene iwedí namäädi in khäge²nin ovây²tu²'an, “Na²inbí Sedó Jesus dómu²,” hedí ovây²t'óe²'an háa Jesus-di óetu²'an waa.

Jesus iví khäge²ninbí²piye² ípíkeeyan

¹⁹Wa²di Dumíngu naná, hedí nakin dihaydí Jesus-ví khäge²nin wí tewhá íve diwé²gekw'ó. In Hudíyoví p'ó²dédí²in ovây²kuwôeda²di t'ähkí i phódi dínphéhti²din. Ihaydí Jesus

inbí páadépiye² nakeepóedí ovâyṭu²an, “Ánshaaginpidíbo² íkwô²ní.” ²⁰ Kin natú ihaydi iví mandá hedá iví wa²máágé-á háa ûnmuu²in ovâykeeyan hedânho óetaa-ídi. Iví khäge²nin báyéki dihíhchanpóe Na²inbí Sedó Jesus óemû²di. ²¹ Hedáhá² wíyá ovâyhée²andi ovâyṭu²an, “Ánshaaginpidíbo² íkwô²ní. Naadi naví t'ôe dín²amídi wáysankhâymaa, naví Tádádí iví t'ôe dôn²amídi dísan waagibá.” ²² Kin natú ihaydi iví hâadi ovâysiphaydi, hedí ovâyṭu²an, “I Yâ²dâa²i P'oewâhâa unbí pí²ná khó²yé únts'úní. ²³ To²wênbí t'aywô²di dín²owó²yennin ítúdáho², ho dín²owó²yen. Hewânbo wí²dín²owó²yenpí gin ítúdáho², wa² wí²dín²owó²yenpí.”

Jesus-di Thomas óehée²an

²⁴ Hewânbo wí² in tã²di wíye iwedi in wé²ge²indádí wína²ánpíwân Jesus dínpówá ihaydi. Ná²i khäge²di-á Thomas gin nakháwá, hedí Kwâati wá² gin óetü²o². ²⁵ Hedího² in wé²ge²in khäge²nindi Thomas óetümáa, “Na²indá Na²inbí Sedó Jesus âymû².” Hewânbo Thomas natú, “Naadá i kwâk'u ônkhähkídi iwe dómû²pídá, hedí namanphohchân deedi naví mankhúdi dótägepidá, hedá oe wa²máágé ûnphohchân diwe wá² naví mandí dótägepidá, há²to dáyhâyü-i nawówáyí²in.”

²⁶ Wí yâadi naphade ihaydi iví khäge²nin tewhá íve wíyá dikw'ô, hedí Thomas-á indádí nää na²án. T'ähkí i phódi naphéhti²dín, hewânbo Jesus inbí páadépiye² nakwínudeedi ovâyṭu²an, “Ánshaaginpidíbo² íkwô²ní.” ²⁷ Hedí Jesus-di Thomas óetü²an, “Náwe uví mankhúdi dí²tägé-í. Naví man dínmú²di. Ómanki² naví wa²máágé iwe. Whâyüpi² wíyá wí²unmúnípi, hewânbo biwhâyü-i-á.” ²⁸ Thomas-di Jesus óetü²an, “U-ân naví tsondi dínmuu,

naví Yôesi-á.” ²⁹ Jesus-di óetü²an, “Ti nábáha² biwhâyü dímû²di? Hewânbo in dívíwhâyunde²indá shánkí dihíhchâa tobá dímû²pí wânbo².”

Háadi ná²in tã²nin óeta²nannin

³⁰ Jesus-ví khäge²nindi báyéki wíyá pínán t'ôe i²andi² óemû², hewânbo ná²in tã²nin deedá t'ähkí i pínán t'ôe i²an ní²gedi wínata²muupí. ³¹ Hewânbo ná²i hí²-á nata²muu hedânho úvíwhâyü-ídi Jesus-áho namuu i to²wí Yôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, hedá wá² úvíwhâyü-ídi Yôesi Tádávi ay-á namuu, hedânho han úvíwhâyundedi in wówátsi nahándepí²in imä²in bínmá²ve-í.

Jesus-á tsédi diyí²in khäge²ninbí²piye² ipikeeyan

21 Wí hâyü tha naphade ihaydi, Jesus iví khäge²ninbí²piye² wíyá ipikeeyan oe Tiberias p'oekwíngé. Kinnân napóe: ² Ná²inho wé²ge diyí²: Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwâati gin óetü²o²), hedá Nathanael-á (i-á Galilee nangewi búu²ú²ay Cana gin dâytü²o iwe²i namuu), hedá Zebedee-ví e²núndá, hedá wây-á wíye Jesus-ví khäge²nindádí. ³ Simon Peter-di in wé²ge²in ovâyṭu²an, “Naa opaap'okumân,” hedí óetü²an, “Na²in wá² u-ádi gimân.” Hedího dimäadi wí kophênbay iwe dívítógi, hewânbo khuu t'ähkí wídiséegípóepí. ⁴ Nathay²ã² ihaydi Jesus oe p'oekwí² k'âygé nawin, hewânbo iví khäge²nindá wí²dínhanginnáhpí i namuu²in. ⁵ Hedí Jesus-di ovâytsikáyin, “K'ema²in, ti háäbo wí²íséegípóepí²an?” Óetü²an “yoe” gin. ⁶ Idi ovâyṭu²an, “Unbí paap'oku²in há²i kophênbay ko²dínápiye² p'oe iwe bínchänú-í, hedí iwe bínhóni wên.” Hedího háa natú waa díví²an, hedí báyéki in ton

paa dâwhahógidi wídínkoedípi in paap'oku'in dâytegê-ídí.

⁷I khâgê²di Jesus-di óeséegí²idi Peter óetɔ'an, "I-á Na'inbí Sedó Jesus namuu." Simon Peter iví k'ewé²in to napá²din it'ôe²amídí, hedí ná²in óetɔ²annin nat'oe ihaydi iwáy²tógikídí ipip'ohke²t'áve oe p'ô² k'áy²gépiye ikohsáy-ídí. ⁸I kophênbay p'ô² k'áy²gédi kay-í² diwe wína²ánpi, ma² hádi poewintá (30) kwi²ôhpa taa iwehaydida², hedího² in wé²ge²in khâgê²nindá i kophênbay iwedi eepiye dimää, in paap'oku'in napaapi²dendi dâytäähondi.

⁹P'ô² k'áy²gé dipówá ihaydi i kophênbay iwedi dipee, hedí wí phaa²uu phaa iwe dipaakho²kw'ôndi dâymú², hedá wí pává-á nakhâykw'ô.

¹⁰Jesus-di ovây²tu'an, "Binmá² wên paa há²in bînwhahógi²in diwedi."

¹¹Simon Peter i kophênbay iwe itógidi in paap'oku'in oe p'ô² k'áy²gé iwhaapiye. Tägintädáhá² p'ánántá²di poeye (153) paa gáhá²ánnin dito'on, hewänbo tobá báyéki dipaato'on wänbo² in paap'oku'indá wáydi wänbo wínasi²venpi. ¹²Jesus-di ovây²tu'an, "Bíkä²ve, bihé²déndihúuyan." T'ähkídi²bo diwôeda² óetsikáyí²nídi "To-an unmuu" gin, i-á Na'inbí Sedó Jesus namuu²in dínhanginnâdi. ¹³Hedí Jesus i húugi² nasaa iwepiye² namäädi i pává ihógi hedí ovây²mági, hedá i paa wá² ovây²mági.

¹⁴(Nää poewingi² Jesus iví khâgê²n-inbí²piye² ipikeeyan nawáywówápóe iwedi.)

Jesus-di Peter óehée²an

¹⁵Dívhúubowa ihaydi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti ɔdi naa díseegi ná²in wé²ge²indiví shánkí?" Peter-di óetɔ'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, ɔ-ân úhanginná naadi wíseegi²in." Jesus-di óetɔ'an, "In t'owa naví k'úwá²ây waagi²inbá

dínmuu²in ovây²húuyôení." ¹⁶Wáygingí² óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díseegi?" Peter-di óetɔ'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, ɔ-ân úhanginná wíseegi²in." Jesus-di óetɔ'an, "In t'owa naví k'úwá² waagi²inbá dínmuu²in ovây²âyíngí²amí." ¹⁷Poewingi²we

Jesus-di Peter óehée²andi óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díseegi?" Peter naháachanpóe nää poewingi² Jesus-di óetsikáyindi, "Ti naa díseegi" gin, hedího² óetɔ'an, "Na'inbí Sedó, háäwí t'ähki úhanginná, naadi wíseegi²in úhanginná." Jesus-di óetɔ'an, "In t'owa naví k'úwá² waagi²inbá dínmuu²in ovây²húuyôení. ¹⁸Ta²gendi wítumáa, shánkí ts'áabi² unmuu ihaydi wí²bo bipi²awende² hedá biyíyéndé² wéngé unda² i²ge t'ähki. Hewänbo owáy unsedópaa ihaydá bikhóhtäähkâmáa hedí wíyá to²wídi wônwhi²amí hedá wóepahkekhamáa hedá wáy unpunda²pi²wepiye² wóehúuwí." ¹⁹Kin natúdi²ho Jesus-di ónthayk'ú² háawin chuwa únpuwagít²óe²in, hewänbo ná²in iví chuwa únmuu²indá t'owa dínhanginnání Yôesi Táda² hay²i namuu²in. Hedá Peter óetɔ'an, "Naa-ádi óká²ve."

²⁰Peter ibeedí i khâgê²di Jesus-di óeséegi²í dänwóe²ädi óemú². Háädankánbo² i khuu dívkindihúuyo² ihaydi ná²i-ánkun namuu i khâgê²di Jesus-ví nú² na²ándí óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, wé²i-an namuu i wóekúhpegít²óe²i?" ²¹Hedí nää

Peter-di i óemú²di Jesus óetsikáyin, "Heyäa ná²i sen, Na'inbí Sedó?"

²²Jesus-di Peter óetɔ'an, "Owáy naa owáy²ää píhay i nawówayëni²in oda²dáho², navíâyíngi-ân dínmuu, uví²-á yoe. ɔ-ân naa-ádi óká²ve."

²³Hedí in Jesus-ví khâgê²nin ditú² ná²i khâgê²di há²to nachúu²-í²in. Hewänbo Jesus-á wínatúhpi i khâgê²di wínachuwaagít²óepí²in, hewänbo

nawänpitú-á, “Owáy naa owáy²ää píhay i nawówayêení[?]in oda²dáho[?], naví áyîngi-ân dînmuu, uví²-á yoe.”

²⁴ Ná[?]i Jesus-ví khäge[?]di-ân namuu ná[?]i hääwí ita[?]nandi[?], heđi ibá natú[?] ta[?]-gendi napóe[?]in. Heđi na[?]in gínhanginná háa i natú[?]in in ta[?]gen namuu[?]in.

²⁵ Jesus wíyá báyéki hääwí i[?]an ná[?]in ta[?]nin diwe nata[?]muupí[?], heđi hääwí t'ähkí i[?]gedi nata[?]muudáho[?], o[?]ánde t'ähkí náä oepáa k'aydi há[?]to nayâanání[?]in i ta[?]di dâyta[?]namí[?]igí[?].

Háa Jesus-ví T'òekhuwa²in Díví²annin

1¹⁻⁴ K'ema Theophilus, in páadé²in ta²nin wínta²nannin diwe wítu²anpí²an t'áhkí ná²i háäwí Jesus-di in t'owa ovâyhâ²andi hedá i²andi-á páadé it'òe²an dihaydi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuudáhá² nawáywówápóe ihaydi, iví t'òekhuwa²in hándí²díbo ovâyde²manninbí²piye háýánbo ipikeeyan. Jónántä (40) thaa t'áhkí báyéki háäwí i²an ovâykeeyamí²dí ta²gendi wíyá nawáywówápóe²in, hedá Jòesi Tádávi khuu i²gedi ovây²tumáa. Napeepí²díbo², wa²di indá²dí nají²díbo² i² Yä²dáa²i P'owëqahâ² óekaymágí²dí ovây²tu²an, “Nää Jerusalem-di wí²ípee-í²pí. Naadi ho wáy²tu²an navi makówáwi Tádá iví tun imá²gi wí to²wí wovâysangí²o²in. Hedího náä úvítí²sí²khá²ámí ná²i na²äá píhay. ⁵ John i² p'ó²p'òekandí²dá ho wovây²p'óp²p'oe²an p'oe²dí²dá², hewänbo náä iwedí báyéki thaa naphadépí²díbo² i² Yä²dáa²i P'owëqahâ² bínkáyí² wí p'ó²p'òekan bínkê² waagibá.”

Jesus makówápiye napee

⁶ In Jesus-ví t'òekhuwa²in i-á²dí diwé²geji²indi óetsika²yan, “Nanbí Sedó, ti náä-ân ihaydi naná untsondisogedee²-í²in hedânho na²in Israel²-in t'owa díma²p'áä²dí-í²dí in Rome²-inbí²wedí?” ⁷ Jesus-di ovây²tu²an, “Wíwovây²mágí²pí ná²i háäwí i²gedi únhanginnáaní²in. Naví Tádá²dá²mân únk²óe únhanginnáaní²in háä²dí háa wé²i thaa-á ná²i háäwí napuwagí²o²in. ⁸ Hewänbo ginnân undá únpuwagí²o²: I² Yä²dáa²i P'owëqahâ² únwáaní² hedi

ihaydá in kay bínkaykhây²máa, hedi t'owa t'áhkí naví²gedi bín²tu²á²ámí náä Jerusalem bú², hedá t'áhkí Judea nange i²ge Samaria nange i²gá, hedá t'ámäpiye náä oepáa k'ay²dí i²ge t'áhká.”

⁹ Jesus-di ovây²hí²bowa ihaydi, wa²di óemúndedíbo makówápiye Jòesi Tádá²dí óepiye, hedi okhúwá jáa nats'úndi wíyá wí²óemú²pí.

¹⁰ Hewänbo wa²di kw'áye²piye napeemändi óemúnde² ihaydíbo², tsíkhagípí wíje senä² waagi²inbá dánchezá²in, ts'ä²i da²aamuu²in, inbí hânge dakwínudee. ¹¹ Ná²in wíjedi ovây²tu²an, “Un Galilee²in senä², kw'áye²piye íbéesaadi wí²íwë²ní²pí. Tobá Jesus makówápiye napee wänbo², i²bo háa náä namää²in bínmú² waagibá nawáy²ä².”

Matthias óede²man Judas-ví t'òe ón²ámí²dí

¹² Hedího Jesus-ví t'òekhuwa²in okú kw'áye²dí diwändi oe Jerusalem bú²piye dimáa. In okú-á “Olive okú” gin dáy²tu²o², hedi Jerusalem tsowa naná, ma²dí píngé míyadä² iwedí. ¹³ Oe Jerusalem dipówá ihaydi i² tewhá ee dithaa iwe oe wha²k'ay ívepiye dipee. Ginnân dikháwä²: Peter-á, John-dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á, Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay únmuu), Simon-dá (i-á páadédí Zealot t'owa iwe nato²onwän²), hedá Judas-á (i-á wíyá wëe James ginbá nakháwä²í²ví ay únmuu). ¹⁴ Ná²in senä²dá hedá wën kwiyä²dá hedá Jesus-ví jíyá Mary-á hedá Jesus-ví tí²úuwíndá²dí háýánbo dívíwé²ge²o² dívíjûusu²ámí²dí.

¹⁵ Wí thaa in Jesus-ví²piye dívíwäyun-²de²in diwé²gek'wó, ma²dí tágintädá²há² wétä (120) ihay díj²i, hedi Peter iwínú

¹¹1:13 In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysígí²dí dida² in Rome²-in t'owa ovâykhhepeeyé²-í²in, hedi dikhây²muu indá²dí dívíhân²mamí²dí.

ovâyhée²amídí. ¹⁶ Ovâyṭu²an, “Tí²úuwin páádé²in, hán²oebo² i² Yä²dâa²i P'oe-waḡhâa²di David óetu²an hâa Judas Is-caríot ûnpuwag²o²in, hedi David hâa óetu²an waa ita²nan. Hedi ná²in David ita²nannindá ûnkhây²ä² napúuwí²in. Judas-dân in t'owa ovâykeeyan wáyge² Jesus naji²in, indi óepankáyíjídí. ¹⁷ Judas-á nanbí²wedí²i²bá namuu, gá óede²-mandân na²in ív²o²inbá i²amídí² gin Peter-di ovâyṭu²an.

¹⁸ (Ná²i Judas-á in Hudíyo p'ó²dédí²indi óewa²âa yä²dâapí hâäwí i²amídí hedáhá² i² chä² ihógi²i²dì wí nava ônkumä, hedi iwebá páádépiye nake²t²ândi nange nawoe, hedi nasihpândi iví see t²ähkí ûnpee. ¹⁹ T²ähkí in t'owa Jerusalem dithaa²in dínhanginpóe ná²in ûnpóe²in, hediho inbí tundi i² nava dâytü²o² “Akeldama” gin. Akeldama-á natunda² “nava na²ûnp'oecha²dee iwe” gin.)

Hedi gin wá² Peter natú, ²⁰ “In ta²nin Psalms diwe Judas-ví²gedí gin nata²muu: Iví wháagé ônjoe²amí, hedi tóebo iwe há²to ithaayé-í. Hedá ná²in wá² nata²muu: Wíyá to²wídí iví t'oe ôn²amí.

²¹⁻²² “Hedânkun gínkhây²ä² wíyá sen âysóege-í²in t'owa ovâyṭu²amídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe²in, na²indi âytumâa waagibá. Nakhây²ä² ná²i âyde²mamí²i-á namúuni²in wí to²wí na²indádí²bá namää²i² t²ähkí i² thaa wa²dì Jesus na²indádí naji² ihaydibo², John i² p'ó²p'oe²o² ihaydì waabo Jesus oe makówápiye napee píhay” gin Peter-di ovâyṭu²an.

²³ Hediho² in iwe dikw'ó²nindi wíje sená² ovânde²man. I² wêe Joseph Barsabbas gin nakháwá², Justus gin wá² óetu²o², hedá i² wêe-á Matthias-ân namuu. ²⁴⁻²⁵ Hedi ginnân dívíjûusu²an: “Nanbí Sedó Jôesi Táa, u-á úhanginná t'owa t²ähkí² pí²ná

khó²jé hâa dí²ánshaamuu²in. Judas uví t'òekhuwa²i² úmuuwân, hewânbo iví t'oe íjoe²andi in tuhchánu ûn²ä²in ûnpóe. Náa na²in dínkeeyamí wé²i-an ná²in wíje iwedí âysóege-ídí Judas-ví t'oe ôn²amídí.” ²⁶ Hedi wíje k'u²ây eedi in sená²bí kháwá² ovânta²k'û², hedi wêe k'uu dâyké² Matthias-ví kháwá² ûnk'óe²i². Hediho Matthias-á wí Jesus-ví t'òekhuwa²i-á napóedí in wé²gen t'òekhuwa²indádí²bá iwón.

I² Yä²dâa²i P'oe-waḡhâa² napówá

2 In Hudíyoví shánkí²eedi thaa dín-pówá, Pentecost gin dâytü²o², hedi t²ähkí in Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in oe Jerusalem bú² diji²in i² tewhá ee di-wé²gekwo. ² Tsíkhagipí hâäwí dit'oe wí wâḡ hânho kaygi waagibá makówádí nawândi, hedi i² wâḡ íve t²ähkí naji². ³ Hedi báyéki² pha²ây waagibá na-keet'óe²i² dâymû², hân²ây waagibá namuu²i², hedi ná²i nawadédeedi wí²inbo ovâyṭäge. ⁴ Hedi i² Yä²dâa²i P'oe-waḡhâa² pín ta²gedí dâymáadí ovâykhäge²nan báyéki² wíyá pí²wí tundi dínhi²koedí-ídí.

⁵ Oe Jerusalem báyéki² Hudíyo t'owa dithaa, báyéki² nange eejedí dipówá²in, indá Jôesi Tádá óe²a²ginmä²in dimuu. ⁶ Ná²in t'owa hâäwí wí wâḡ waagi²bá namuu²i² dit'oe ihaydì, báyéki² i² tewhá eepiye dimää. Wídínhanginnáhpí hâa napoe²o²in, gá t²ähkí inbí tundi wí²inbo dipit'oe²dân in Jesus-ví t'òekhuwa²in dívíhí²máadí. ⁷ Hediho dit'oe²dì hânho ovâyháa²an, hedi ditú, “Ná²in t'owa dívíhí²máa²indá, ti t²ähkí Galilee nange²indá² wídímuupi²an? ⁸ Hedi háadan handi nanbí nange²i² hí² dívíhí²máadí git'oe²o²? ⁹⁻¹¹ Na²indá Parthia-windá gimuu, hedá Media-windá, Elam-windá, Mesopotamia-windá, Judea-windá, Cappadocia-windá, Pontus-windá, Asia-windá, Phrygia-windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá,

Arabia-windá, hedá Libya-windá oe Cyrene bú⁷ tsowa, hedá wáy wên na²indá Rome bú⁷dá gi⁷ádâapówá. Wáy wên na²in Hudíyo gimuu, hedá wáy wëndá Hudíyo gimupí wänbo ná²in Hudíyoví khuu âyhon. Hewänbo tobá wáñhâáwin gimuu wänbo⁷, ná²in senä⁷ nanbí tundi dívíhí⁷máadí git'oe⁷o, hedi dítumáa i⁷ báyéki he⁷endi Jôesi Tádá i⁷an ni⁷gedi.” ¹²T'ähhí in t'owa ovâyhâa⁷andi wíðinhanginnâhpí háa díví⁷ánshaa⁷amí⁷in, hediho wí⁷ná táye dívítsika⁷máa, “Hânngú napoe⁷o náwe?”

¹³Hewänbo wáy wëndi in Jesus-ví t'ôekhuwa⁷in ovâywänpip⁷âamáadí dítú, “Ná²indá báyéki diméenamuu.”

Peter-di in t'owa Jôesi Tádávi tun ovây⁷t'ôe⁷o²

¹⁴In tä⁷di wíje (12) Jesus-ví t'ôekhuwa⁷in in t'owaví páadépiye dimáa, hedi Peter-di kaygi ovây⁷tú⁷an, “Un t'owa na²in waagin Hudíyobá ímuu⁷in, un kayi⁷ wáñhâádi i⁷äá⁷in hedá náä Jerusalem íthaa⁷indá, ná²i häáwí wây⁷tuhkankhây⁷máa⁷in naa oda⁷ únhanginpúuwí⁷in, hediho áyíngidi bítöeyanbe. ¹⁵Un í⁷ände na²in giháapoe⁷o, hewänbo wígi⁷poe⁷opí, hédéndí whänu iwe nats'annâdi. ¹⁶Ná²i häáwí náä bínmúnde⁷i-á Jôesi Tádávi tukhe⁷bi Joel hân⁷oe natú napuwagi⁷o⁷in. Ginnân ita⁷nan:

¹⁷Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú, ‘I⁷ t'ä⁷ge⁷i thaa púnú⁷ napuwamän dihay-di gin naa dáykhây⁷máa: Navi Yä⁷dâa⁷i P'owëaahâa khâagipíðíbo dovây⁷mâäní t'ähhí nange⁷in t'owa. Ihaydá unbí ây dívíhée⁷amí navi tukhe⁷min waagibá, in e⁷nündá häáwí dovây⁷keeyandi⁷ dâymúuní waagibá dín⁷púuwí, hedá in saydöe-á inbí ää iwebo-á dovây⁷hée⁷amí.

¹⁸Owáy i⁷ thaa napówá ihaydi

t'ähhí in naagi⁷in dívít'ôemáa⁷in navi P'owëaahâa khâagipíðíbo dovây⁷mâäní, kwi⁷yä⁷dá senä⁷dá i⁷ dovây⁷mâäní, hedânho in wá⁷ navi tukhe⁷min waagibá díví⁷hée⁷amí.

¹⁹Hedi makówá-á hedá náä oepáa k'ay-dá i⁷ge t'ähhí

wí taa wây⁷keeyamí wovây⁷hâ⁷amí⁷i⁷:

Ûnp'oe häáwí waagi⁷bá bín⁷püwâkhây⁷máa, hedá phaa-á, hedá eeyä khunwi-á.

²⁰I⁷ than nakhunpúuwí,

hedá i⁷ p'öe-á p'í⁷-á napúuwí ñnp'oe waagibá.

Ná²i t'ähhí napuwagi⁷o i⁷ shánki hay⁷i thaa naa dóde⁷mandi⁷ napówápíðíbo⁷.

²¹Hebo to⁷wên t'ähhí naa díkhây⁷ä⁷dedi díkhäge⁷daa⁷annin dovây⁷aywoeni⁷, gin Jôesi Tádávi hí⁷ ñnmuu Joel ita⁷nandi⁷.”

²²Hedi Peter wa⁷di ihí⁷máadí natú, “Un t'owa Israel-win, bít'öeyan háa wây⁷tuhkankhây⁷máa⁷in. Jesus Nazareth-wi t'ämäge⁷i pinnán t'öe i⁷an. Jôesi Tádávi Jesus in kay öemági ná²i häáwí i⁷amíðí hedi handidi wovây⁷keeyan ta⁷gendi öesannin. Unbo únhanginná háa napóe⁷in, häáwí Jesus i⁷andi bín⁷pímú⁷di. ²³Hân⁷oebo Jôesi Tádá i⁷ánshaamági hedá únhanginná háa ikhây⁷máa⁷in, hediho Jesus-áho unbí mange wovây⁷joe⁷an, hedi undá in to⁷wên in tsontun dâ⁷y⁷a⁷ginpí⁷inbí mangá bínkán wên phé⁷win deedi öet'óhtääge-íðí, hedánkun undi bínhay.

²⁴Hewänbo ná²i t'öephade iphade⁷i⁷ nachuu ihaydi Jôesi Tádávi ñnjâ⁷an, hedá öewây⁷wówápaa, gá chuwa-á in kay wí⁷imáapíðân i⁷ öet'aaníðí.

²⁵Hân⁷oebo Jesus-ví⁷gedi David ita⁷nandi gin natú:

Nanbí Sedó, naa dínhanginná ü-á hân-hay wänbo t'ähhí naa-áðí unji⁷in,

naví páádépiyá naví ko²dínäpiyá naa-ádí unji²,
hedânho kay²indi dáywínunde²
ánshaaginpidíbo².

²⁶ Hedího naví pí²ná kó²jé ohíhchan,
hedí naví híhchan ní²gedí dáyhée²ámí.
Tobá naví tú² dínchuu wänbo²,
naa dínhanginná hedá dótsíkha²máa
owáywówápúuwí²in.

²⁷ Jôesi Tádá, naa uví yä²däa²i t'ôe²i
omuudi ú²di há²to naví hää dín-
joe²ámí in chu²indádí,
owáy ochuu ihaydi há²to naví tú²
dínsijemääni.

²⁸ Ú²dá naa dínkeeyan in p'ôe i²ge
dáy²ah²tuyehúuwí²in wówátsi
donkáyjídí,
hedá naa-ádí unjidi ú²di báyéki
dihíhchanmääni,
gin David ita²nan Jesus-ví²gedí.”

²⁹ Hedí Peter wa²di ihí²máadí natú,
“Tí²úuwín páádé²in, nää thay²eedi
wây²tuhkankhây²máa nanbí hehääwi
thehtáy pahpáa David-ví²gedí háa
ún²póe²in. I-á nachuu hedá óekhä²k'ú²,
hedí wa²di gínhanginná wáy nakhä²k'óe
iwe, náwáy wáydí tsowa naná.

³⁰ David-á Jôesi Tádáví tukhe²bi
namuu, hedí David únhanginná
Jôesi Tádá iví tun ta²gendi imági²in
iví thehtáy pahpá²ây iwedi wí wêe
öntsondisogekhây²máa²in, David nat-
sondi²án waagibá. ³¹ Háa napuwagi²o²in
David ho imú² waagibá napóe, hedí
únhanginná i² to²wí Jôesi Tádádí óeso-
gekhây²máa²i² t'owa ovây²aywoenídí
nawáywówápuwagi²o²in, hedího David
ná²i to²wíví²gedí ihée²andi natú, in
chu²indádí wí²óejokankhây²máapí,
iví tú² wänbo wí²únsijeg²opí. ³² I
to²wí Jôesi Tádádí óewáywówápaa²i-á
Jesus-ân namuu, hedí na²in iví
t'ôekhuwa²in gimuu²indiho âymú²di
gínhanginná nawáywówápóe²in.

³³ Jôesi Tádádí Jesus-á makówápiye
óepiyedi iví ko²díngedí óesóge.

Jôesi Tádá iví tun imági i² Yä²däa²i
P'oweahhâ-á Jesus óemäänidí,
hedí háa natú waa i²an. Hedího
i² hääwi nää náwe ít'oe²o²i² hedá
bînmünde²i-á i² Yä²däa²i P'oweahhâ-ân
i²o². ³⁴⁻³⁵ David-á iví²gedí wí²bo
wí²ihí²máapí makówápiye napee²i²in,
hewänbo Jesus-ví²gedân ihí²máa.
Ginnân David natú:

Naví tsondi hay²i² óetu²an Nanbí Sedó
Jôesi Tádádí,
“Naví ko²díngedí ósoge,
hedí uví hânmindá dovây²t'aaní hedá uví
mangá wín²má²i.”

³⁶ “Un Israel t'owa t'ähki únkhây²ä²
ná²in ta²gendi únhanginnáani²in:
Tobá Jôesi Tádá natú wänbo Jesus-ân
namuu i² shánki natsonji²i-á hedá i²
to²wí t'owa ovây²aywoenídí óesóge²i-á,
undá ída²póe wên phé²win deedi
óet'óhtägek'úuwí²in” gin Peter-di
ovây²tu²an.

³⁷ In t'owa háa Peter-di ovây²tu²an
waa dit'oe ihaydi pí²ná kó²jé di-
taachanpóe, hedí indi Peter-á hedá in
wé²gen Jesus-ví t'ôekhuwa²indá ovây²-
sika²yan, “Tí²úuwín páádé²in, hânna
nää gínkhây²ä² íví²ámí²in?”

³⁸ Peter-di ovây²tu²an, “Un t'ähki
unbí t'aywó²di binjoe²an hedá
íp'ó²p'oe²púuwí bínkeeyamídí Jesus
Christ-ví²piye úvíwâyunde²in, hedího
unbí t'aywó²di wovây²owóejé²-ídí,
hedá Jôesi Tádádá ná²i wovây²pägi²o²i
bínkáyjí, i-á i² Yä²däa²i P'oweahhâ
namuu, ³⁹ gá Jôesi Tádá iví tun
imágidân i² Yä²däa²i P'oweahhâ-á
ovây²pähkhây²máa²in to²wên t'ähki
iví²piye ovây²tuhkankhây²máa²in —
undádí, unbí tí²úugé kâ²ä²indádí,
hedá wé²gen t'owa owáy kayí² ní²gedí
dithaa²indádí.”

⁴⁰ Báyéki wíyá hâ²bibá Peter-di
kay²indi ovây²tu²an, hedá háa
díví²ámí²in ovây²tumakhe²andi
ovây²tu²an: “Úntáy wovây²aywoení²in

hedânho wíwovâyutuhchâânú-ípidí ná'in híwóhpi'in t'owa náwe dithaa'in ovâyutuhchânuhkâyamáa waagibá."

In Jesus-ví'piye dívíwâyü'in háa dithaa waa

⁴¹ Ná'in t'owa Peter-ví hí' dâysígikê'in ovâyü'p'oe'an, hedí i' thaa mađi poje maapaasôn (3,000) wây-á t'owa in wé'gen ho dívíwâyü'indádí dívíwón. ⁴² Hedí ginnân dívíkanhon: In Jesus-ví t'óekhuwa'inbí háhkan t'áhki dâyt'óeyandedá dâysígíhónde', hedá in wé'gen dívíwâyü'indádí híhchandi dívíwé'ge'o', hedá wé'gá dívíhúujo'dá dívíjûusu'o'. ⁴³ Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'óekhuwa'in ovâykhâge'nan báyéki t'ámâge'i pínán t'ôe dâyt'ámídi, hedího in t'owa ná'i háäwí dâymúndedi ovâyháa'an. ⁴⁴ T'áhki in Jesus-ví'piye dívíwâyü'in wêe k'aygi'indá' waagi'inbá dimuu, hedá háäwí t'áhki dínkw'o'di-á dívíwijende'. ⁴⁵ Háädi inbí tewhá-á nava-á hedá wíyá háäwí dínkw'o'di-á dâykü'ch'áa ginhay-á, in dínáy'indádí i' chä' dâyhógi'i dívíwijende'. ⁴⁶ Thamu waa i' méesate hay'i' iwe dívíwé'ge'o', hedí wí thaa wí to'wíwí'we dívíhúujo', wíyá thaa-á wíyá to'wíwí'wá. Híhchandá khâagipídíbo-á wé'ge dívíhúujo'. ⁴⁷ Ihaydä' ditü' Jôesi Tádá-á hânho híwó'di namuu, hedí t'áhki in wé'gen t'owa inbí'piye híwó dichäa.

Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wây-á shánki báyéki t'owa ovây'aywon-de', hedânho shánki dit'owasôemân.

Wí sen ûntsi'kodipí' ònehkháa'an

3 Wí thaa Peter-ádí John-dádí i' Hudíyoví méesate hay'i eepiye damáa. Thamuwaa thí'êedi poje iwe in t'owa dívíjûusu'o', hedí ihaydíba dapówá. ² In méesate phódi, "Sa'wó'nin Phódi" gin dâytü'o' iwe wí sen na'ân. Ná'i sendá iví wówátsi thaa t'áhki

na'aypüyâ ihaydi waabo wûntsi'kodipí, hedí iví k'ema'indi in méesate phódi eepiye thamuwaa óemáyä', in t'owa ditsudemännin ovâychä'daa'amídi. ³ Peter-á John-dá i' méesate eepiye datsudemändi i' sendi ovânmu', hedí ovânchä'daa'an.

⁴ Indi ta'gebo óemúndedi Peter-di óetü'an, "Hín na'in dímú'dí." ⁵ I' sen inbí'piye ibéedi itsíkha'an háäwí óemâänfídi. ⁶ Hebo Peter-di óetü'an, "Chä' wânbo wídómáapí, hewânbo háäwí dómáa'i'á wípägi'o. Jesus Christ Nazareth-wídi dínk'u' wítü'âamídi, ówínúdi ójýé." ⁷ Hedí Peter-di i' senbí ko'díngédí'in man ónyä'di óekwínukhâge'nan. Wesebo iví ânda ânápênda ûnkaypóe. ⁸⁻⁹ Kw'áyeepiye ichänudi iwínú, hedí wesebo natsi'dee, hedí in wíje-ádí i' méesate eepiye dits'ü. Ee íve oepiyá náäpiyá naji' hedá ichänumáa, hedí natü' Jôesi Tádá-á hânho hay'i namuu'in. In t'owa t'áhki ee diji'indi i' óemü', hedá háa natü'nindá dit'oe. ¹⁰ Hedí óemü'di óetaa to' namuu'in — ná'i-ânkun in sa'wó'nin méesate phódi iwe ichä'da'sógénde'i namuu. Hedího náä nawówađi hânho báyéki ovâyháa'an.

Háa Peter-di in t'owa i' méesate hay'i' ee ovâyü'an waa

¹¹ I' sen Peter-ádí John-dádí inbí'di natsaqchá owáy i' méesate pohtâa iwe diwin diwe. (Ná'i pohtâa-á "Solomon-bí pohtâa" gin dâytü'o'.) In t'owa t'áhki hânho ovâyháa'andi in poje senä'bí'piye dívíwânâho'. ¹² Háa díví'o'in Peter imü' ihaydi ovâyü'an, "Un t'owa Israel-win, háadan wovâyháa'an ná'i sen nawówađi, hedí háadan na'in dídamúnde'? Ti í'ânde' ná'i sen ònehkháa'annin na'innân kay ánmáadíbo', hedíháa Jôesi Tádá ánwânpi'a'gindíbo'? Handá wínapóepí. ¹³ Abraham-dá, Isaac-á,

hedá Jacob-á, nanbí hehâäwin thehtáy pahpá²¹in gínmuu²²indi Jôesi Tádá óe²³a²⁴ginmági, hedi i-ânkun iví ay Jesus shánkí kw'áye isóge. Ná²⁵i Jesus-bá undi in tsonninbí mange bínkán, hedi Pilate-di óemahpâdikhâyamáawân, hebo undá wí²⁶ihíjepí. ¹⁴Jesus-á yä²⁷dâ²⁸idä²⁹ namuu hedá iví wówátsi ta³⁰ge ihon, hewänbo undi bínjoegi³¹andi Pilate bîndaa³²an wí to³³wí t'owa t'akhanu³⁴i namuu³⁵i³⁶ óema³⁷p'âädi-ídí, hedá Jesus i³⁸ nawówátsipäji³⁹i namuu⁴⁰i-á bínhay. ¹⁵Hewänbo Jôesi Tádádí i⁴¹ óewâywówápaa, hedi na⁴²indibo⁴³ i⁴⁴ wíyá nawówáji⁴⁵di âypimû⁴⁶. ¹⁶Na⁴⁷in Jesus-ví⁴⁸piye änwâyunde⁴⁹, hedi i⁵⁰dânkun ná⁵¹i sen náwe bînmúnde⁵²i hedá bîntaa⁵³i⁵⁴ óekaymági. Jesus-di in wâyü dímágidi ná⁵⁵i sen unbí páadépiye nahekháapóe.

¹⁷“Hediho náä gin wây-tuhkankhâymaa, ti⁵⁶üwin páadé⁵⁷in: Naa dînhanginná undá hedá unbí tsonnindá úví⁵⁸annin háa Jesus bîn⁵⁹an waa wí⁶⁰únhanginnáhpídi ta⁶¹gendi to⁶²wí namuu⁶³in. ¹⁸Hán⁶⁴oebo Jôesi Tádá iví tukhe⁶⁵min itü⁶⁶an ná⁶⁷i hääwí háa napuwagi⁶⁸o⁶⁹in, hediho indá dâyta⁷⁰nan i⁷¹ to⁷²wí i⁷³di óesogekhâymaa⁷⁴i t'owa ovây⁷⁵aywoenídí it⁷⁶öphadekhâymaa⁷⁷in. Háa Jôesi Tádá natü waa napóe. ¹⁹Hediho náä unbí t'aywó⁷⁸di binjoe⁷⁹andi Jôesi Tádávi⁸⁰piye bípimää, ihaydá i⁸¹di unbí t'aywó⁸²di únmuu⁸³i wovâyjâa⁸⁴amí, hedânho shánkí híwó⁸⁵di híhchandi wówátsi thaa Nanbí Sedódí wovâymaa⁸⁶ni, ²⁰hedá wá⁸⁷ Jesus unbí⁸⁸piye wovâywáysaaní, i-ân i⁸⁹ namuu Jôesi Tádádí óede⁹⁰mandi⁹¹ t'owaví aywondi⁹² óesöege-ídí. ²¹Hewänbo Jesus-á oe makówa wâhâä nachangí⁹³o owáy Jôesi Tádá hääwí t'ähkí ts'äabi⁹⁴ iwáypa⁹⁵ídí nakhâymuupíhay. Hán⁹⁶oebo Jôesi

Tádádí iví yä⁹⁷dâ⁹⁸in tukhe⁹⁹minbí sóphogedi dítu¹⁰⁰an gin ikhâymaa¹⁰¹in. ²²Hediho Moses-di nanbí hehâäwin thehtáy pahpá¹⁰²in ginnân ovâytu¹⁰³an: Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí tukhe¹⁰⁴bi¹⁰⁵ unbí t'owa iwedi¹⁰⁶i¹⁰⁷bo namuu¹⁰⁸i wovâysangí¹⁰⁹o, naa dîsan waagibá, Undá t'ähkí i¹¹⁰di wovâytu¹¹¹hkanhâymaa¹¹²i bîn¹¹³a¹¹⁴ginnamí, ²³hedí wí to¹¹⁵wí iví hí¹¹⁶ önt¹¹⁷öeyanpídi, i-áho iví t'owa iwedi¹¹⁸ óeweejé-í hedá óeháyji.

²⁴“Samuel wá¹¹⁹, hedá t'ähkí in wé¹²⁰-gen Jôesi Tádávi tukhe¹²¹min Samuel-ví wówátsi thaa iwedi páadépiye di wówáji¹²²indá, indi dí¹²³öe¹²⁴an háa náä ná¹²⁵i thaa eeje napuwagi¹²⁶o¹²⁷in. ²⁵Hewänbo háa in Jôesi Tádávi tukhe¹²⁸min dítu waa ungí¹²⁹-ânkun dítu, hedá háa Jôesi Tádá unbí páadé kâ¹³⁰ä¹³¹indádí iwéh-pêe¹³²an waa, undádí wá¹³³ inbá iwéh-pêe¹³⁴an. Ginnân Abraham óetu¹³⁵an: Wí uví äy iwedi¹³⁶i namuu¹³⁷i¹³⁸di t'owa t'ähkí náä oepáa k'aydi dikw'ó¹³⁹nin ovâyhíwó¹⁴⁰namí.

²⁶Hediho Jôesi Tádádí Jesus-á óede¹⁴¹man iví t'öe¹⁴²i namúunídí, hedi unbí¹⁴³piye páadé óesan wovâyhíwó¹⁴⁴namídi unbí t'aywó¹⁴⁵di únmuu iwedi wovâyjâa¹⁴⁶amídi.”

Peter-á John-dá ovântunjó²diwekán

4 Wa¹⁴⁷di Peter-ádi John-dádí in t'owa dânhi¹⁴⁸máa ihaydi, wên Hudíyo owha¹⁴⁹-á Sadducee t'owa-á hedá i¹⁵⁰ méesate äy¹⁵¹i¹⁵²di sundado p'ó¹⁵³dédí¹⁵⁴-ádi in dawin diwepiye dimää. ²Háa in wíjedi in t'owa ovâyhá¹⁵⁵o¹⁵⁶in wí¹⁵⁷ovâyhi¹⁵⁸anpí, gá Jesus nawâywówápóe i¹⁵⁹gedi ovây¹⁶⁰tumáadân, hedi ná¹⁶¹i natunda¹⁶² wé¹⁶³gen t'owa ho dichuu¹⁶⁴in wá¹⁶⁵ diwâywówápuwagi¹⁶⁶o. ^{§§3}Hediho ovân¹⁶⁷pansóge, hedi kindi nanândi¹⁶⁸ho

§§4:2 In Sadducee t'owa dívíwâyü in chu¹⁶⁹indá há¹⁷⁰to diwâywówápuuwi¹⁷¹in.

wíyá tháwán puwahaydi pan tewhá eebo² ovánjoe²an. ⁴Hewánbo báyéki t'owa inbí hí² dit'oe²in Jesus-ví²piye díwíwáyú, hedi náa t'áhkí in t'owa díwíwáyú²in diwedíbo hádee ma² p'ánú maapaasón (5,000) ihay diji² in sená²da².

⁵Wíyá tháwán in Hudíyo p'ó²dédí²indá in tsonnindá hedá in Hudíyoví kuu dáyhá²o²indá t'áhkí²díbo ee Jerusalem díwíwé²ge²an. ⁶Annas i² owhá² p'ó²dédí² namuu²i² iwebá na²án, hedá Caiphas-á, hedá wíyá sen John ginbá nakháwá²i-á, Alexander-á, hedá wáy-á Annas-ví maatu t'owa²indá dikw'ó. ⁷Peter-á John-dá ovánts'úde in t'owaví páadépiye ovánwéénú-ídí, hedi ovántsika²yan, “To²dan in kay wovánmági ná²i sen hehkháa dānmāānídí? To²dan wovánk'ú² han dān²amídí?”

⁸Hedi Peter pín ta²gedi i² Yá²dāa²i P'owəqahəa imáadi ováytu²an, “Un Hudíyo p'ó²dédí²indádí tsonnindádí, ⁹nāa thaa undi ditsika²māa wēn háawin híwó²nin háa wí sen nahaywān ūnpóe i²gedi, hedá hádí²dí ūnehkháapóe²indá. ¹⁰Hedānho un t'owa t'áhkí hedá t'áhkí in wé²gen Israel²-indá ūnhāy²ā² ná²in ūnhanginpúuwí²in: Jesus Christ oe Nazareth-wí²di ná²in dīnk'ú² ná²i sen unbí páadépiye nawindi² ānehkháa²amídí. Hedi Jesus-bá phé²win deedi bīnt'óhtāgek'ú², hewānbo Jōesi Tádádí óewáywówápa. ¹¹Jesus-ví²gedi ginnān nata²muu: I-ānkun wí k'uu waagi²bá namuu hedi undá tewhátehpaa²in waaginbá-á ímuu.

Hedi tobá bīnjoegi²an wānbo² i-á i² k'uu shánkí natáy²i waagibá napóe tehpaá bé²dí.

¹²I²dā²mān ūnkodi t'owa ováy²aywoenídí. Náa oepáa k'aydi t'áhkí wíyá to²wí wānbo wí²ōnk'ú²pí dīn²aywoenídí,

ná²i Jesus gin nakháwá²i²da²mān” gin Peter-di ováytu²an.

¹³In Hudíyoví p'ó²dédí²in ováyháa²an Peter-ádi John-dádí wōeda²ginpídíbo dānhée²andi dit'oe²dí, dínhanginnāndi ná²in wíjedá t'owa he²ennin háa ta²dihá²in wídamuupí²in. Hedi ihaydi dīn²ānpówa Jesus-ádi dānjíyēde²in damuu²in. ¹⁴Hedi i² sen ōnehkháa²andi² iwebá nawindi dāymū²dího wíyá háa wānbo wídīnk'óepí ovāntu²āamídí. ¹⁵Hediho ovāntu²an in tunjowa² diwé²gekw'ó² diwedi já²wépiye dapee-í²in wí²bo dívhée²amídí. ¹⁶Hedi wí²ná táye dívítika²yan, “Hānnan ná²in sená² āy²amí? Báyéki in t'owa náa Jerusalem²-in dínhanginnā ná²in pínān t'ōe hay²in dān²annin, hediho ná²indá wígīnkodipí gitú²unídí wídān²anpí²in. ¹⁷Nāa ná²in wíje sená² āytú²āamí Jesus-ví²gedi wíyá dānhée²andáho āytuhchānukhāymāa, hedānho wáy-á shánkí t'owa ná²i hāwí i²gedi wídít'oe-ípídí.”

¹⁸Hediho wíyá ovāntsudejōndi ovāntu²an wíyá wānbo Jesus-ví²gedi wídānhée²amípí hedá wídānhā²amípí. ¹⁹Hewānbo Peter-ádi John-dádí ováytu²an, “Wé²innan ān²amí? Ti undi dítu²an waa háa Jōesi Tádádí dítu²an waa ná²in ān²a²ginnamí? Undá ūnhāy²ā² úví²ānshāa²amí²in wé²innan Jōesi Tádá natú²uní²in shánkí híwó²nin namuu²in. ²⁰Hebo ná²indá wígānkodipí hānda²díbo gachanídí. Gānkhāy²ā² t'owa āntu²āamí²in háa ānmū²indá gat'oe²indá.”

²¹⁻²²Hedáhá² in Hudíyo p'ó²dédí²indi shánkí kay²indi ovāntu²an ovāntuhchānukhāymāa²in, hewānbo ovānma²p'ádi. Wēn t'aywó²nin wānbo ovāntuhchānū²-í²in wí²ovānshaapí, hedi ovāntuhchānudáho in t'owa há²to ovāyhí²amí. In t'owadi Jōesi Tádá kw'áayébo² óemāa, iví pínāndí ná²i

sen ûnehkháapóedí. I' sendá jónántä (40) paayo'iví shánkí' namuu.

In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in dívíjûusu'o' shánkí kay'in dimúunídí

²³ Ovânma'p'âdî ihaydi wesebo Peter-á John-dá inbí k'ema'inbí'piye damää, hedí ovâytu'an háa in Hudíyo owha' p'ó'dédí'in hedá in tsonnin ditú'in t'âhkí. ²⁴ Inbí k'ema'in ná'in dit'oe ihaydi Jôesi Tádáví'piye t'âhkídíbo ginnân dívíjûusu'an: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, u-ân hääwí t'âhkí nâakhíjé. Makówá-á, náa oepáa k'aydi i'gá, määp'oe-á, hedá hää t'âhkí iwe nasaa'i-á nakw'ó'di-á diji'i-á nâakhíjé. ²⁵⁻²⁶ Hân'oebo' i' Yä'dâa'i P'oewâhââdi na'in dîhé'e'an nanbí hehââwi thehtáy pahpâa David-ví sóphogedi. I-á uví t'ôe'i úmuu, hedí gin-nân ita'nan:

Háadan in Hudíyo dimuupí'in dívít'ayjaa'o'?

Háadan in Hudíyo dimuu'in hääwí nachä'muupí i'gedí díví'ânshaamáa?

In tsonnin t'âhkí nangewin dívít'aywínú, hedí dívíwé'ge'an dívíhânsa'idí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví'piye

hedá i' to'wíwí'piyá i'dí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

²⁷ Hedího ta'gendi han napóe. Ná'i bú' iwe Herod-á Pontius Pilate-á in Hudíyo dimuupí'indá hedá in Hudíyo-ádí t'âhkí dívíwé'ge'an uví yä'dâa'i t'ôe'i Jesus óehânmmamídí, i-á u'dí nâasóge t'owa ovây'aywoenídí. ²⁸ U-á báyéki hang-intandá kay-á määmáadí untú ná'i t'âhkí ûnkhây'ä' napúuwí'in, hedí t'âhkí háa untú waa napóe. ²⁹ Nanbí Sedó Jôesi Táa, náa-á inbí hí' háa ditú'nin ót'ôeyanbe. Ditú' indi jänákí na'in díkhâymaa'in, hewänbo na'in uví t'ôe'in gimuuđi u'dá kay dímmâni uví hí' khun-wôeda'ginpídíbo wînhée'amídí. ³⁰ Wí-da'máa t'owa ovâykeeyamí'in in kay úk'óe'in ovâyhekháa'amídí, hedá ovây-

keeyamí uví yä'dâa'i t'ôe'i Jesus-ví kay-di t'âmäge'i pínán t'ôe-á nakodí'in."

³¹ Dívíjûusubowa ihaydi ee diwé'gek-w'ó' diwe t'âhkí na'a'yäpóe, pín ta'gedí i' Yä'dâa'i P'oewâhââdi dâymáa, hedí khunwôeda'ginpídíbo Jôesi Tádáví tun t'owa ovây't'ôe'o'.

In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in inbí hääwí wí'ná táye dívíyámunde'

³² T'âhkí in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in handa' di'ânshaapóe, hedá wêeda' dimuu waa dichâa inbí pí'ná khó'jé. To'wí wänbo wínat'íhpi, "Ná'i naa dómáa'i' naví'da' dînmuu," hewänbo t'âhkídíbo inbí hääwí t'âhkí dívíyámunde'. ³³ Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwa'in báyéki ovâykaymági in t'owa ovâytu'âamídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe i'gedí, hedá Jôesi Tádá-á t'âhkí indádá hânho híwó'di-á namuu. ³⁴⁻³⁵ Hedího tóebo hääwí wänbo wí'untáypí. To'wí wänbo wí nava háa wí tewhá ûnmuu'i' ikup'égidá, i' chä' ihógi'i-á in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye ihúja' ovây'aanídí, hedá indá in shánkí díntáy'inbí'piye ovâywijende'.

³⁶⁻³⁷ Wí sen Joseph gin nakhâwä'i ginbá i'an. Wí nava iví' ûnmuu'i' ikup'égi, hedí i' chä' in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye iho'dí ovây'an. Ná'i sendá wí Levi-ví ây iwedí'i'bá namuu, oe Cyprus na'aypuyä'i', hedí in t'ôekhuwa'indi óekháyá' "Barnabas" gin. (Ná'in khâwä-á Hudíyoví tundi natunda' "Wí to'wí t'owa ovâykhäge'do'i' kwee waa sen waa di'âanídí" gin.)

Ananias-ádí Sapphira-ádí háa dânpóe'in

5 Wí sen Ananias gin nakhâwä'i-á iví kwee Sapphira-ádí inbí nava dânkup'égi, ² hedí i' chä' dânhógi iwedí wí háyú Ananias ikaakw'ódi

ingí², hedi i² naphade²i chä² in Jesus-ví t'òekhuwa²inbí²piye iho² ovây²ʔanídí. Iví kwee ûnhanginná háa i²annin t'áhkí. ³Peter-di óetu²an, “Ananias, Satan i² Penísendi uví pí²ná khó²jépiye náatsudemági²an. I²dá wóetu²an i² Yä²däa²i P'owëaahâavi²piye bihójo²amí²in, hediho t'áhkí i² chä² i² nava dänkü²p'égi iwedi²i² wínâamaapí. ⁴I² nava mänkü²p'égipídíbo², ti uví² wí²úmuupí²an? Hedá mänkü²p'égi ihaydá, ti háa unda² waagi i² chä²di bí²amí²in wí²úkodípí²an? Hebo ná²in yä²däapí²in ánsaadí wóeké²di Jôesi Tádávi²piye bihójo²an, t'owaví²piyedä²bá joe.”

⁵Ananias ná²in hí² nat'oe ihaydi nachuhkanu, hedi in t'owa háa napóe²in dínhanginpóe ihaydi báyéki dikhunwôeda²póe. ⁶In e²nûn iwe diji²in i² pení wên aa iwe dâ²yánk'û², hedi iwedi óepiyedi óekhä²k'û².

⁷Mađi poje óda naphade ihaydi Ananias-ví kwee ûnpówá, hewänbo wa²di wí²ûnhanginnáhpí háa iví sen ûnpóe²in. ⁸Peter-di óetu²an, “Dítu²an, ti náhayda²mân i² chä² wovânwá²âa i² nava dänkü²p'égi ihaydi?” I-á natú, “Hedi haä, hähayda²mänkun.”

⁹Peter-di óetsika²yan, “Háadan wí²gíndíbo dânwéhpêe²an Nanbí Sedóví P'owëaahâa dântayi²nídí dânshaa-ídí tigúba wovântuhchä²ánú-í iví²piye dánhójo²andi? Ót'óeyan, hää phódi já²wé in uví sen óets'ankhä²k'û²in dín²ʔhsaatú², hedi indibá chu²i wóepiyegí²o.” ¹⁰Wesebo i² kwee Peter-ví ân nú² nachuhkanu. In e²nûn dits'ûndi óechuhshaadá iwedi óepiye, hedi iví senbí nú²bá óekhä²k'û². ¹¹T'áhkí in méesate²in t'owa hedá t'áhká in wé²gen t'owa ná²in háa napóe²in dínhanginpóedí khunwôeda²di ovâyhógi.

Jesus-ví t'òekhuwa²in díwípinnánt'òe²o²

¹²In Jesus-ví t'òekhuwa²in báyéki t'ámäge²i pinnán t'òe dâ²y'o² in t'owa dâymúunídí. T'áhkí in Jesus-ví²piye díwíwâyunde²in díwíwé²ge'o² i² méesate hay²iwi pohtâa iwe, “Solomon-bí pohtâa” gin dâytü²o²i². ¹³In wé²gen t'owa híwó díwíhée²an in Jesus-ví²in dimuu²inbí²gedi, tobá indádi díwíwé²ge²amídí dikhunwôeda²wänbo². ¹⁴Hewänbo shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví²piye díwíwâyü, senä²dádí kwiya²dádí, hedi in wé²gen ho díwíwâyü²indádi díwíwón. ¹⁵Háa napoe²o²in in t'owa dâymû²di báyéki in dihay²in oe p'óegépiye ovâyho², hedi inbí whohpa² eeje ahkhây eejá ovâykw'ódi, hedânho madân Peter naphademändi iví ókhkundi wänbo ovây²náaní, hedi handidi wáy wên ovâyhehkháa²amí. ¹⁶Hedá in t'owadá i bú²ây oe Jerusalem tsowa iwéngé nakw'ó² deejedá in dihay²in ovây²máyä², hedá in to²wên in yä²däapí²in p'owëaahâadi ovây²t'òephadekando²in wá² ovây²máyä², hedi t'áhkí ovâyhehkháa²an.

Jesus-ví t'òekhuwa²in ovây²t'òephadekando²

¹⁷Hediho² i² Hudíyo owha² p'ó²dédí² hedá in i-ádi diji²indá, Sadducee t'owa dimuu²in, hânho dithúupóe. ¹⁸Hediho in Jesus-ví t'òekhuwa²inbí²piye dikhenmäadi in yä²däapí tsiyekannin dipankw'ó² diwebá ovây²pankw'ódi. ¹⁹Hewänbo i² khun Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'òepä²äa²i² óesan i² pan tewhá phódi ihuu-ídí, hedi i² makówáwi t'òepä²äa²i²di ovây²piyedi ovây²tu²an, ²⁰“Jaho bípûn oe méesate hay²i eepiye, hedi owe úwíwé²enú-í, hedi in t'owa ná²in wówátsi ts'áamin ní²gedi

bĩnt'òe'ámí." Hediho haa ovâytu'an waa díví'an.

²¹ Nathay'ä' ihaydi i' méesate hay'i eepiye dits'ú, hedi in t'owa ovâyhâkhanhon. Wa' han díví'odibo' i' owha' p'ó'dédí' hedá in i-ádí diji'indá inbí'we dívíwé'ge'andi in se'daa in Israel tunjowa' dimuu'in ovâyťukánnan, hedi wên sundado oe pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâymá'ídí. ²² Hewänbo i' pan tewhá iwe dipówa ihaydi wí'ovâyshaapí, hediho dívíwáybundi inbí tsonnin ovâyť'òe'an i'gedi. ²³ Ovâyťu'an, "Na'in âymú' i' pan tewhá phódi tégít'aa nati'dinnin, hedá in pan áyí'nin ee phódi nú'-á diwinnindá. Hebo in phódi áyhuudi gits'ú' dihaydi wéná wí wänbo in sená' wí'âyshaapí." ²⁴ I' méesate áyí'di p'ó'dédí' hedá in owha' p'ó'dédí'indá ná'in dit'oe ihaydi wíđínhanginnáhpí haa díví'ámí'in. Wí'ná táye dívíwänpitsika'maa, "Hännangú dínpóe? Hännan wíyá napuwagi'o?"

²⁵ Ihaydi wí to'wí nats'ündi ovâyťu'an, "Bít'òeyan, in sená' bĩnpankw'ódi'in oe méesate hay'i' íve diwindi in t'owa ovâyhá'o'."

²⁶ Hediho i' méesatewin sundadoví p'ó'dédí' iví khäge'nin wógegé i' méesate hay'i' iwepiye dimää, hedi in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâywáymaa, hewänbo wí'ovâywa'anpí, gá han díví'andá dikhunwòeda'dän in t'owadi ovâyku'uhšäyü'-í'in.

²⁷ Hedi in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwepiye ná'in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâyťs'údedi in tunjowa'ví páadépiye ovâywínú, hedi i' owha' p'ó'dédí'di ovâyť'e'p'íde gin: ²⁸ "Na'indi kay'indi ho wâyťu'an in t'owa wíwínhá'âámí'pí ná'i Jesus gin nakháwá'iví'gedi, hebo náä-á undá náä Jerusalem i'ge t'ähkí in t'owa shánkí wänbo bĩnhá'o', hedá

wá' Jesus-ví chuwa ûnmuudi na'in dínchäânú'-í'in ída'."

²⁹ Peter-ádi in wé'gen Jesus-ví t'òekhuwa'indadí óetü'an, "Shánkí gínkhây'ä' Jòesi Tádá haa dítü'an waa äy'a'ginnámí'in t'owaví tun äy'a'ginnámí'wedí. ³⁰ Undi Jesus phé'win deedi bĩnt'óhtägedi bĩnhay, hewänbo Jòesi Tádá, i' to'wí nanbí páadé kâ'ä'ä'indi óe'a'ginmä'i'dibá óewâywówápaa. ³¹ Jesus-ân Jòesi Tádá iví ko'díngedí óesóge, tsondi-á aywondi-á namúunídí, ná'in Israel t'owa ovâykhäge'namídí inbí t'aywó'di dâyjoe'ámí'dí hedânho ovây'owóejé-ídí. ³² Na'in gínhanginná ná'i t'ähkí napóe'in, hedânho i'gedi wâyťumáa, hedá i' Yä'dâa'i P'owäqahâädá hanbá wovâyťumáa, ná'i P'owäqahâä-á Jòesi Tádádí in to'wên óe'a'ginmä'in ovâymági."

³³ In Hudíyo p'ó'dédí'in ná'i hí' dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedi in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâyť'aháânú'-í'in dida'. ³⁴ Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakháwá'í' iwínú in tunjowa' ovâyhée'ámí'dí. I-á Hudíyoví khuu hâhkandi namuu, hedi t'ähkí in t'owadi óe'a'gin. I'dá wên sená' ovâyťu'an in Jesus-ví t'òekhuwa'in oe já'wépiye ovâypeeyé'-í'in, iwe wí hây tähkí dívíťsíkha'ámí'dí.

³⁵ Hedi Gamaliel-di in tunjowa' ovâyťu'an, "Naví t'owa Israel-win, híwó bí'ánshaa'an wa'di ná'in sená' háawên bĩn'anpíđibo'. ³⁶ Ti wí'ún'ánshaapí'an wí sen Theudas gin nakháwá'í' wí háyü paayo phade nángé naji', hedi ná'i Theudas-á natú, 'Naa-ân hay'i omuu,' hedi mađi jónán tągintä (400) sená' i-ádí dívíwón. Hewänbo wên sundadodi óehay, hedáhá' in óeyuümáa'in t'ämäpiye diwijedee, hedi hääwí t'ähkí dâý'andi' háagí' wänbo wíđínchä'póepí. ³⁷ Hedáhá' wíyá háyü paayo naphade ihaydi, t'owa ovâykháwähónde'i paayo

naná? dihaydi, Judas i? Galilee-wi sen na?ä, hedi báyéki t'owa ovâyhee?andi i-ádi dívíwón. Hedi háa Theudas únpoé waabá Judas wá? únpoé. I-á óhaydá t'ähki in óeyuúmaa?in diwijedee.

³⁸ “Hedânho náä wâyümaa, háa ná?in senä? bín'o?in úvíwóyí?ní. Ánpí bín'an. Háa dikanda?in hedá inbí t'ôe-á inbí ánsaada? dínpmuudáho?, háa Theudas-á Judas-á dânpóé waagibá dínpuúwí, hediho há?to háa díví'o waa dínkáypúuwí. ³⁹Hewânbo Jôesi Tádádânho inbí t'ôe iwe ovâykhäge?máadáho?, ná?in senä?dá há?to bín'taaní, hedá wá? mađi Jôesi Tádáví?piyeda? úvíwânpihânsa?í.”

⁴⁰Hediho in Hudíyo p'ó?dédi?indi Gamaliel-ví tumakhe ónt'óeyan. In Jesus-ví t'ôekhuwa?in ovâywaytsudejôn, hedi ditsonpóé in sundađodi púwhí?dí ovâywhâân?in, hedi Jesus-ví?gedi wíyá wídvíhí?amípi gin ovâyü?andiho ovâyma?p'áđi. ⁴¹Hediho tunjówháagédi dipee. Hânho dihihchanpóé, gá Jôesi Tádá indádi báyéki nahíhchandi i?di ovâymagidân ná?in wôeda? iwehay ovâykáanídí Jesus namuudi. ⁴²Hedi thamuwaaagi i? méesate hay?i ee hedá tewhá i?ge t'ähká dívíjýéndedá t'owa Jesus-ví?gedi ovây t'ôekanhon, hedi ovâyhá?o? Jesus-ân namuu i? to?wí Jôesi Tádádí óesóge?i? t'owa ovây?aywoenídí.

In tséđi diji?in méesate?in khäge?nin ovâyde?man

6 Ihayhâäbá shánki wânbo t'owa Jesus-ví?piye dívíwâyunde?, hedi in Israel nangedi já?wedí di?ä?in Hudíyo in kodi Israel.?inbí?piye? dit'ayyaapóé. Ditq? in kwiýä? inbí senä? dín'tahánnin thamuwaaagi ovâykoegi?hääwímá? dihaydi ná?in já?wedí di?ä?in kwiýä? shánki hí?indá? ovâykoegi?mä? in kodi Hudíyo kwiýä?ví?wedi. ²Hediho in tä?di wíje Jesus-ví t'ôekhuwa?indi in wé?gen Jesus-ví?piye dívíwâyunde?in t'ähki

ovâywé?ge?andi ovâyü?an, “Na?indá gínwó?ná Jôesi Tádáví hí? äyt'ôe?odi, hediho híwó wínamúunípi nanbí t'ôe äyjoé?amídi äywanpikoegi?phaadé-ídi. ³Hedânho tí?úuwin páadé?in, tséđi wên senä? unbí?wedi binde?man äykw'ôenídí ná?i koegi? ovâymaânídí. Ná?in senä? gi?min dimúuní?in dínkhây?ä?: T'owa ditq? híwó?nin senä? dimuu?in, hedá i? Yä?dâa?i P'oweahhâa pín ta?gedi dâymâa?indá híwó?di hangintan dâymâa?indá dimúuní. ⁴Hedi ná?in Jesus-ví t'ôekhuwa?in gimuu?indáho ívjúusu?amí hedá Jôesi Tádáví hí? äyhá?amí, hedi ná?indáho nanbí t'ôe-á gínmuuní.”

⁵T'ähki in méesate ee dikw'ó?nin háa in Jesus-ví t'ôekhuwa?in ditq?in ovâyhi?an, hediho Stephen óede?man, i-á báyéki wâyü imâa?i? namuu, hedá i? Yä?dâa?i P'oweahhâa pín ta?gedi imâa?i-á. Ná?in wé?gen senä? wá? ovâyde?man: Philip-á, Prochorus-á, Nicanor-á, Timon-dá, Parmenas-á, hedá Nicholas oe Antioch-wi-á (i-á Hudíyo namuupí wânbo in waagibá iwâyunde?i? namuu). ⁶Hedi ná?in senä? ovâyde?mannin in Jesus-ví t'ôekhuwa?inbí?piye ovâykán, hedi inbí?di in t'ôekhuwa?in dívímankw'óđidi ingí? ovâyjúusu?an.

⁷Shánki wânbo t'owa Jôesi Tádáví hí? dit'oe, hedi oe Jerusalem in Jesus-ví?piye dívíwâyunde?in disôemân. Báyéki in Hudíyo owhá? wânbo ná?i hí? dâý?agindi dívíwâyü.

Stephen óepanké?

⁸Stephen báyéki Jôesi Tádáví sígísehkaná imâa, hedi Jôesi Tádádí kay óemági, hediho t'ämäge?i pínán t'ôe he?endi i?o? in t'owa dâymúunídí. ⁹Hewânbo wên senä? Stephen-dádi dívítuhkando?. Indá ná?i Hudíyoví méesatewin dimuu, “Ovâyma?p'á?di?in Pant'ôe?inbí Méesate” gin dâýü?o?,

hedí Cyrene-windá Alexandria-windá Cilicia-windá hedá Asia-windá dimuu.

¹⁰Hewänbo i' Yä'däa'i P'oewāhādi Stephen báyékí híwó'di hangintan óemági ihée'amídí, hedího in senä' wídnkodipí óet'aanídí.

¹¹Hedího indi wén senä' ovâywá'āa iví'gedí dívíhójo'amídí, hedí ná'in ditú, "Ná'in git'oe a'ginpí waagi ihée'andi Moses-ví'gedí hedá Jōesi Tádáví'gedá." ¹²Gindidiho in t'owa hedá in Hudíyo tsonnin hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá t'ähkí ovây't'e'ya'nan, hedího Stephen-bí'piye dikhenmäädi óeyá', hedí khóhkaydi in tunjowa'ví'piye óeho'. ¹³Hedí wén senä' ovâyts'úde iví'gedí dívíhójo'amídí. Ginnân ditú: "Ná'i sendá hādi wänbo t'ähkí híwóhpí ihée'o ná'i Jōesi Tádáví méesate i'gedí hedá i' tsontun Moses ita'nan ni'gedá. ¹⁴Hedí git'oe natúdí, ná'i sen Jesus oe Nazareth-wi ná'i méesate hay'i' inayukhāymāa'in hedá ná'i khuu Moses-di dímgá'i-á t'ähkí i'egókhāymāa'in."

¹⁵T'ähkí in tunjowa'di tsíhtáye Stephen óemúnde', hedí iví ts'ay wí makówáwi t'óepa'āa'iví'in waagibá ünkeepóe'in dāymú'.

Stephen-di in Hudíyo tsonnin ovâyhi'māa

7 I' owha' p'ó'dédí'di Stephen óet-sika'yan, "Ti ná'i ditú'di t'ähkí ta'-gen namuu?"

²Stephen-di ovâytu'an, "Má'māa'indá tí'úuwín páadé'indá, naa dīnt'ōeyan. Jōesi Tádá i' sa'wó'di kohthay eedi nathaa'i nanbí páadé'i thehtáy pahpāa Abraham-bí'piye ipikeeyan, wa'di Abraham owáy Mesopotamia nange wāhāā nathaa ihaydibo', oe Haran bú'piye wa' namāāpídibo', ³hedí Jōesi Tádádí óetu'an,

'Uví maatu t'owa mánjoe'amí hedá uví nangá,

hedí unmú-í ná'i nange wínkeekankhāymāa iwepiye.'

⁴Hedího in Chaldean-bí nangedí napeedí oe Haran wāhāāpiye ithayegiho'. Iví tádá únchuu ihaydá Jōesi Tádádí óetu'an iwedá namú-f'in, hedí náā nange náā githaa iwe napówá. ⁵Jōesi Tádádí Abraham hāāwí wänbo ná'i nange iwe wí'óemāgipí iví' únmuúnídí, wí nan i'āhkēen'f'i wänbo joe. Hewänbo Jōesi Tádá iví tun imági wáy wí thaa ná'i nan óepākhāymāa'in iví' únmuúnídí, hedá owáy nachuu ihaydá iví tí'úugé kǎ'āā'indá inbí dīnpuwagi'o. Hedí ná'i t'ähkí Jōesi Tádádí Abraham óetu'an wa'di iví páadé'i ay únpuypídíbo'. ⁶Óetu'an wá' iví tí'úugé kǎ'āā'in wíyá nange inbí dīnmuupí'we dívíthayekhāymāa'in, hedí ee nange'in t'owadi jónān tāgintā (400) pāayo t'ähkí ovāypankhonkhāymāadā ovây't'ōephadekankhāymāa. ⁷Hebo óetu'an wá', 'Naadā in t'owa uví tí'úugé kǎ'āā'in ovāypanhógi'in dovāytuhchānukhāymāa, hedá hā'in t'owaví nangedí uví tí'úugé kǎ'āā'in dipeegi'o, hedí ná'i nangepiye dí'āā-í, hedí náwe naa dí'a'ginmāān'. ⁸Hedího Jōesi Tádá gin iwéhpēe'andi Abraham óetu'an wén k'ewe taadi óetaa'amí'in, Abraham ikeeyamídí nahíje'in. Hedí Abraham wí e'nú únpuypā, i-á Isaac gin nakhāwā, hedí khāve thaa naphade ihaydi ná'in k'ewe taadibá óetaa'an. Hedá Isaac wá' iví e'nú Jacob hanbá i'an, hedá Jacob-á iví tā'di wíje (12) e'nún hanbá-á, indá nanbí hehāāwín thehtáy pahpá'in gínmuu.

⁹"Ná'indá inbí tí'úu Joseph-ví'piye dithúupóedí óeku'p'égi, hedí wáy-á senä' oe Egypt-piye dimānnindi óekumādi indádí óeho'. ¹⁰Hewänbo Jōesi Tádá wá' i-ádí namāā, hedí t'ähkí

iví t'ôephade iwedi óejáa'an. Jôesi Tádádí Joseph óekhäge'nandiho i' Egypt-wi tsondi p'ó'dédí' Pharaoh gin óetu'o'i'di báyéki óehí, hedá óemú' híwó'di hangintan imáa'in, hediho i'di Joseph óesóge in Egypt'inbí tunjó dínmuunídí hedá iví hääwí t'ähki òn'áyingi'amídá.

¹¹ "Thayhääbá oe Egypt nange hedá Canaan nangá wéngé t'ähki dihaapóe, hediho báyéki t'owa dâyt'ôephadende'. Nanbí thehtáy pahpá'in wänbo wíðâykoegi'shaadebí. ¹² Hedi oe Egypt dínkoegi'bán'yennin Jacob ûnhanginpóe, hediho iví e'nûn nanbí thehtáy pahpá'in gínmuu'in iwepiye isan dâykoe'gí'kuumá-ídi. Ihaydá páadé iwepiye dits'anmäa. ¹³ Hedi wíyá dimää ihaydi Joseph-di ovâykeeyan i-á inbí t'í'ûu dínmuu'in, hedá Pharaoh-á ûnts'anhanginpóe to'wên Joseph-ví t'owa ûnmuu'in. ¹⁴ Hedi Joseph-di iví maatu t'owa-á hedá iví tádá Jacob-á ovây't'ôesan iví'piye oe Egypt di'ää-i'in. Indá tségintä'di p'ánú (75) ihay diji'. ¹⁵ Hediho gindidi Jacob-ádi nanbí wé'gen thehtáy pahpá'indáídi oe Egypt-piye dimää, hedi iwe dívíthaye dichuu píhay. ¹⁶ Tíúugédí i' pení phékhún Egypt-di oe Shechem-piye dâyo' hedi iwe wí t'owápho iwe wíyá dâywákhä'kw'ódi. Báyéki paayo phade ná'i hääwí napóepíðíbo ná'i t'owápho-á Abraham wí chä'di ho ikumä Hamor-ví e'nûnbí'wedi.

¹⁷ "Iwedi báyéki paayo naphade, hedi nanbí t'owa oe Egypt nange wáhää báyéki di'ây't'owasôe, hedi i' thaa tsowa na'ä' Jôesi Tádá i'amídí háa i'di Abraham óetu'an waa óekhâymaa'in. ¹⁸ Hedi ihaydi wíyá tsondi p'ó'dédí' ts'aabi' Egypt nange nasogedee, i-á hääwí wänbo Joseph-ví'gedi ûnhanginnáhpí' namuu. ¹⁹ I-á wên háawên jänáki'in nanbí t'owaví'piye i'an, i'dá nanbí thehtáy pahpá'in

ovâykaygi'an inbí äy hí'ínnin já'wébo dâyjoe'amídí dínchuu-ídi.

²⁰ "Ihaydibá Moses na'aypuyä, hedi hânho sa'wó'di-á na'aymuu. Iví jíyá-ádi iví tádá-ádi poje p'óe t'ähki inbí k'aygibo óe'áyngi'an. ²¹ Ihaydáhá' oe já'wépiye óepiye óejoe'amídí, hebo Pharaoh-ví a'yú ûn'äädi óeshaadi iví'piye óeho', hedi iví' ûnmuu waabá óesowé. ²² Moses-á ná'in Egypt-winbí hâhkan t'ähki nahâhpóe, hedi iví hí'-á hedá t'ähki i'annindá ûnkay.

²³ "Moses-á jónántä (40) paayo'i napuwamän dihaydi i'ánshaamági iví t'owa in Israel-'in napuwämú-ídi. ²⁴ Hedi namää ihaydi wí Egypt-wi sendi wí Israel-'i' sen óewa'odi óemú', hediho Moses-di ná'i Israel-'i' òn'aywoenídí namää, hedi háa i' Egypt-wídi i' Israel-'i' óe'an waabá Moses-di i' Egypt-wi óe'an óedahay píhay. ²⁵ Moses na'ánde' iví t'owa dínhanginnáan'in Jôesi Tádádí óesóge'in inbí t'ôephade iwedi ovâyma'p'äädi-ídi, hewänbo indá wíðínhanginnáhpí.

²⁶ "Wíyá tháwán nawáy'ää ihaydi wíje Israel-'in dányándedi ovânmu', hedi ovânk'emakannamídí ikhää. Ovântu'an, 'Bát'ôeyanbe un senä', undá t'í'ûuwín waaginbá damuu, hedi háadan wí'ná táye dänwä'o'?' ²⁷ Hewänbo i' sendi i' wêe sen óewa'o'i'di Moses óewänpichänudi óetu'an, 'To'dan wônku'û' na'in dítsonmä've-ídi háa dítu'äämídí híwóhpí ä'n'o'in? ²⁸ Ti naa wá' díháyjí'in unda', tsá'di i' Egypt-wi nâa'an waabá?' ²⁹ Moses ná'in nat'oedi Egypt-di nashavepee, hedi oe Midian nangepiye namäädi iwe wí já'wédí'i waagibá ithaye. Iwáy wáhääho wíje e'nûn ûnpuyä.

³⁰ "Wíyá jónántä (40) paayo naphade ihaydi wí thaa oe Sinai p'in nú' ahkónu wáy naji' ihaydi, wí makówáwi t'ôepa'äa'i wên wää'i phé'yävi nakoje'nin jáage nawindi

óemú? ³¹ Moses ná'i imú'di óeháa'an, hedí shánkí nú'piye ihádi híwó imúunídí, hedí Nanbí Sedó Jôesi Táa ihée'andi nat'oe. Gin Moses óetu'an: ³² 'Naa-á Jôesi Tádá omuu, uví thehtáy pahpá'in Abraham-dá Isaac-á hedá Jacob-á indi dí'a'ginmági'i?.' Moses nakhunwôeda'póedí nathathapóe, hedí wíyá imúuní'in wínada'pí. ³³ Hebo Nanbí Sedó Jôesi Táadí óetu'an, 'Ó'antop'ádi, há'i nan unwin diwe báyéki na'a'ginmuu, naví? dínmuudi. ³⁴ Ta'gendi naa dómú? háa in Egypt-windi naví t'owa ováyt'ôephadekando'in, hedá inbí haytuhkwínda ot'oe, hedího dovâyma'p'âadi-ídí owá. Nää-á u-á bikhây'amí, oe Egypt-piye wíwâysankhâymaa ovâykhäge'namídí.'

³⁵ "Hedího Jôesi Tádádí Moses óesan in Israel t'owaví tsondi dínmuunídí hedá ovâyma'p'âadi-ídá, tobá hándídí indi óejoegi'andi óetu'an wänbo', 'To'dan wônk'ú? nanbí tsondi gínmuunídí hedá dítu'âamídá háa híwó háa híwóhpí ív'í'o'in?' Hedí Moses in Israel t'owaví'piye namää ihaydi i' makówáwi t'ôepa'âa'i? in wáâ'i phé'yávi nakoje'nin jáagé nawindi óehée'andi'bá i-ádi namää óekhäge'namídí. ³⁶ Ná'i Moses-á t'âmäge ipínnánt'ôe'an oe Egypt nange wâhââ, hedá i' p'í? määp'oe gin dâytú'o' iwe tsowa-á, hedá i' ahkónu iwá jónántä (40) pâyoy diji? ihaydi. Handídiho i'di in Israel t'owa Egypt nangedi ovâypiye. ³⁷ Ná'i Moses-dânkun in Israel t'owa ginnân ovâytú'an: 'Jôesi Tádádí wí tukhe'bi? unbí t'owa iwedi'ibo namuu?i wovâysang'í'o, naa dísan waagibá.' ³⁸ Ná'i Moses-á in Israel-índádí naji? oe ahkónu i'ge. Oe Sinai p'in nú? nanbí thehtáy pahpá'indádí naji?, i' makówáwi t'ôepa'âa'i'di wíyá óehée'an dihaydi, hedí i' t'ôepa'âa'i'di óehée'andi wí hí? nahándepe'i ihógi na'in dítu'âamídí.

³⁹ "Hebo nanbí thehtáy pahpá'in wídida'pí Moses ónt'ôeyaamí'in, hedího óewânpioegi'an, hedá oe Egypt-piye diwáypunda'di dibo'aakw'ó. Hedího Aaron dâytú'an, ⁴⁰ 'Wí háäwí ây'a'ginmäänígi? hedá dínpaádéhúuwígi?-á dínpa'í. Ná'i sen Moses oe Egypt-di dípiye'i-á, wíginhanginnáhpí háa únpo'e'in.' ⁴¹ Ihayháädi wí háäwí wí wáasí'ay waa únchaa'i dâypaa, i-á inbí jôesi dínmuu waa dâychaa, hedá dâytú'animâat'ahánú inbí a'gin dívimäänídí, hedí ná'i háäwí inbí mandibo dâypaa'i'í'di báyéki ovâyhíhchanmági.

⁴² "Hedího Jôesi Tádádí ovâyjoe'an hedânho i' thandá p'oe-á hedá in agóyó oe makówá disaa'indá dâytú'a'ginmäänídí. Hân'oebo wí Jôesi Tádáví tukhe'bi ita'nán háa Jôesi Tádá natú'in, ginnân:

Un Israel t'owa, oe ahkónu jónántä (40) pâyoy iji? ihaydi, bín'animâat'ahánúndedi unbí a'gin bínmäänídí, ta'gendi naagi? wí'úv'anpí.

⁴³ Naa dí'a'ginmäänív'íwedí wí híyââ'i te'aa'ay pho? Moloch bínsóge bínhúuwídí, hedá wí háäwí wí agóyó waabá únchaa'i? Rephan gin dâytú'o'í-á bínhon.

Ná'in wíjedi mandibo bínpaain bín'a'ginmági.

Hedânho wên t'owa dovâysankhâymaa wovâyhúuwídí kayi? wâhââpiye oe Babylon-ví shánkí onädi.

⁴⁴ "Jôesi Tádádí Moses óehée'an nanbí thehtáy pahpá'in ovâytú'âmídí wí te'aa gáhâyú'i dâypa'i'in, hedí Moses ón-keeyan háa nakeet'ôení waa. Ná'i te'aa gáhâyú'i-á íve i' k'uu pháagín dak'óe Jôesi Tádáví tsontun eedi nata'muu'i?, hedí i' te'aa dâykée'i oe ahkónu i'ge diji? ihaydi. ⁴⁵ Hedí nanbí thehtáy pahpá'indá i' te'aa gáhâyú'i-á inbí ây

ovâyjoe^{an}, hedáhá[?] inbí ây-á i[?] te^{aa} dâymaa Joshua-di náá nange ovâyt-s'úde ihaydi. Ihaydí^{bá} in t'owa náⁱ nan diwewin dimú^{de}in Jôesi Tádádí ovâykhhepiye. Hedi náⁱ te^{aa} dínk'oe inbí tsondi hayⁱ David-ví thaa puwahay. ⁴⁶David-dá Jôesi Tádá óehíhchan-nan, hedi gin ijûusu^{an}: 'Nanbí Sedó Jôesi Táa, ɔ Jacob-di hán^{oe} wóe^agin-máⁱ, wí wháagé ugí[?] wínk'úuwíⁱⁿ naa dí^máá.' ⁴⁷Hebo David-ví ay Solomon-dân Jôesi Tádágí[?] ôntewhák'ú[?], David-dá joe.

⁴⁸“Hewänbo Jôesi Tádá i[?] shánkí kw'áyewi namuuⁱ? i[?] tewhá t'owa inbí mandí dâyk'w'ódi eejeda[?]bá wínathaapí, i-á t'âmäpiye nathaa. Hân^{oe} wí iví tukhe^{bi}? gin ita[?]nan:

⁴⁹Jôesi Táa natú,
'Makówá t'ähkí naví sogeⁱ waagi[?]bá dínmuu,

hedá náá oepáa k'aydá wí ân kaykhanwówákandi waagibá-á naagi[?] namuu.

Wí wháagé dí^tôenídí wänbo wí'únkodipí bínk'úuwídí,

hedí wáygé dáykaykhanwówá[?]ámí[?]in wídíntáypí.

⁵⁰Ti naví mandibo hää t'ähkí wídókhíjépi[?]an?’ gin Jôesi Táa natú.

⁵¹“Un t'owa p'óhkây[?]inda[?] ímuu, hedí wäyupí[?]in ímuudi Jôesi Tádáví hí[?] pí[?]ná khó[?]jé wí'únts'úya[?]pí hedá wí'ít'oe[?]opí. I' Yä[?]däa[?]i P'oewäähäq hää[?]di wänbo t'ähkí bínjoegimáa. Hää unbí hehääwin thehtáy pahpá[?]in díví[?]an waagibá úvíkanhon.

⁵²Indá Jôesi Tádáví tukhe[?]min t'ähkí ovây^t'ôephadekannanpí[?]an. Ovây^t'ahánú in t'ôepa[?]äq[?]in hán^{oe} ditú[?]in náⁱ to[?]wí iví wówátsi ta[?]ge ihondi namuuⁱ nakä[?]ägi[?]o[?]in. Hedi i[?] napówá ihaydá undidá tunjówháagé bínmangekán, hedi handidi undibo bínhay. ⁵³Tobá Jôesi Tádádí in

makówáwin t'ôepa[?]äq[?]in ovâysan wänbo iví tson^tun wovây^määní[?]dí, náⁱ tson^tundá wívín[?]a[?]ginnanpí.”

Stephen óek'usäyü

⁵⁴Wa[?]di Stephen-di ovâyhi[?]máadi in Huđíyo p'ó[?]dédí[?]in hânho dit'ayyaapóedí ôndawä[?]ts'inde[?].

⁵⁵Hewänbo Stephen-dá i[?] Yä[?]däa[?]i P'oewäähäq pín ta[?]gedí imáadi oe kw'áyepiye ibée, hedi oe makówá Jôesi Tádáví sa[?]wó[?]di kohthay ônmú[?], hedá Jesus-á Jôesi Tádáví ko[?]díngedí nawindi óemú[?]. ⁵⁶Hedi Stephen natú, “Bín^mú[?]dí, makówá nakhuudeedi dómúnde[?], hedá i[?] t'owa t'ähkí[?] na[?]aypüqä[?]i-á Jôesi Tádáví ko[?]díngedá nawin.”

⁵⁷In iwe diwinnin díví[?]oje-mankw'ódidi dívítüwínú, hedá t'ähkí[?]díbo wé[?]ge iví[?]piye dikhenmäa.

⁵⁸Hedi khóhkaydi oe bú[?] já[?]wépiye óeho[?], hedi in ônt'e[?]p'íde[?]in inbí k'éwé[?]i to díví[?]p'á[?]didí wí e[?]nú Saul gin nakháwä[?]iví nú[?] dâyjoe^{an} i[?]äyíngi[?]ámí[?]dí, hedáhá[?] Stephen óek'usäyü óeháyí[?]dí. ⁵⁹Wa[?]di óek'usäyunde[?] ihaydibo ijûusu^{an} gin:

“Nanbí Sedó Jesus, naví häq dínke[?].” ⁶⁰Hedi idége[?]disógedi gin kaygi natú, “Nanbí Sedó Jôesi Táa, in t'aywó[?]nin ná[?]in t'owa díví[?]o[?]in wí[?]ovây[?]chäänú-í[?]pí.” Gin natú[?]dího[?] iví wówátsi ibowa ijó[?]k'ú[?] waagibá.

Saul-di in méesate[?]in t'owa ovây^t'ôephadekando[?]

8¹⁻²Stephen óehaydi Saul-dá óehí[?]an. Hebo wây-á sená[?] Jôesi Tádá óe[?]a[?]gindo[?]indidá báyéki díví[?]síhtää[?]di Stephen óekhä[?]k'ú[?]. I[?] thaa iwedí páadépiye t'ähkí in Jesus-ví[?]piye díví[?]wäyunde[?]in oe Jerusalem dikw'ó[?]nin báyéki ovây^t'ôephadekando[?], hedi in t'ähkí dijândi t'âmäpiye diwadedee oe Judea

nange Samaria nangá i'ge t'ähkí. In Jesus-ví t'òekhuwa²indá² Jerusalem-bo dívíwóyí².

³Saul-di in méesate²in t'owa báyéki ovâyjänäki²o². Tewhá ee t'ähkí ijíyéndedi kwiýä²dá senä²dá inbíjedibo ovâywhaapiyende², hedá ovâypankw'óe²ó.

Oe Samaria nange Jôesi Tádávi híwó²di tun ovây²t'òe²o²

⁴Hediho in t'ämäpiye dishavepee²in wéngé t'ähkí dívíjýéndedi Jôesi Tádávi hí² ònt'òekanhon. ⁵Philip wí Samaria-wi bú²piye namäädí Jesus-ví²gedi ovây²t'òe²o². Ovây²tumáa Jesus-á namuu i² to²wí Jôesi Tádávi óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí. ⁶Báyéki t'owa dívíwé²ge²an hedá háa Philip-di ovây²tumáa²in áyîngidi dívít'òeyande², i² pínán t'òe i²andi dâymú²di. ⁷Báyéki yä²dâapí²in p'owëqahhâ dívítuwinúndedi in t'owa ovây²máa²in diwedí dipee, hedá báyéki in dín²ä²yäkankodipí²indá dipóhay²indá ovâyhekháa²an. ⁸Hedânho in bú²win hânho dihihchanpóe.

⁹⁻¹¹Ee bú² wí sen Simon gin nakháwä²i wí²bo natü² i-á hay²i namuu²in, hedi ichuget'òe²odi báyéki pâyayo in Samaria nange²in t'owa ovây²hää²o². Hediho gin i²odi t'ähkí t'owa he²ennin dimuu²indá he²ennin dimuupí²indá ònt'òeyande², hedi ditü², “Ná²i sendá i² namuu Jôesi Tádávi óepínnánkaymägi²i².” ¹²Hebo Philip-á i² híwó²di tun Jôesi Tádávi khuu i²gedi ovây²t'òe²o² hedá ovây²tumáa Jesus-ân namuu i² to²wí Jôesi Tádávi óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, hedi in t'owa dívíwâyüdi ovây²p'ó²p'oe²an, kwiýä²dá senä²dá. ¹³Simon wänbo wá² iwâyü, hedi óep'ó²p'oe²an dihaydi Philip-ádi wé²ge dänjýénde², hedi hânho óehää²o² t'ämäge²i pínán t'òe Philip i²o²i² imú²di.

¹⁴Oe Jerusalem in Jesus-ví t'òekhuwa²in dit'oe in Samaria²in t'owa Jôesi Tádávi tun ònkê²in, hediho Peter-á John-dá inbí²piye ovânsan. ¹⁵⁻¹⁶Ná²in wíje dapówá ihaydi in dívíts'anwâyü²ingí² ovâyjüusu²an i² Yä²dâa²i P'owëqahhâ dâykâyjídí, gá i² Yä²dâa²i P'owëqahhâ wa²di inbí²piye wídín²äpídân. Ovâywänpip'ó²p'oe²an Nanbí Sedó Jesus-ví²piye dívíwâyüdi. ¹⁷Hedáhá² inbí²di wí²ingin dänmank'ü²di i² Yä²dâa²i P'owëqahhâ dâykê².

¹⁸Hedi ná²in Jesus-ví t'òekhuwa²in in t'owavi²di dänmank'ü²di i² Yä²dâa²i P'owëqahhâ dâykê²in Simon imú²di ovânchä²määni²in nada², ¹⁹hedi ovântü²an, “Naa wá² dínk'u² hedânho t'ähkí naa inbí²di dâymank'ü²in i² Yä²dâa²i P'owëqahhâ dâykâyjídí.”

²⁰Hebo Peter-di óetü²an, “Uví chä² wóegébo péyégepiye unmu²-í, gá un²ándedân i² hääwí Jôesi Tádá imä²i chä²di nâakuumä²-í²in. ²¹Jôesi Tádávi wóemünde pí²ná khó²jé ta²ge wí²unmuupí²in hediho ná²in t'òe há²to úkoedí²í bí²amídí. ²²Nää-á ná²i yä²dâapíkan unkanda²i nájoe²an, hedi pín ta²gedí Nanbí Sedó Jôesi Tádávi²piye bijüusu²amí hádeebá nakodídi ná²i gin un²ánshaamuu²i² wôn²owóejé²-í. ²³Naa-á dínhanginná hânho unthúut'òe²in, hedá uví t'aywó²di² wóewhimáa waagibá úpóe.”

²⁴Simon-di ovântü²an, “Nanbí Sedó Jôesi Tádávi²piye dínjüusu²amí hedânho ná²i dítü²andi naa wídínpuuwípídí.”

²⁵Hedi Peter-ádi John-dádi hääwí Jesus-ví²gedi dänhanginná²di² in t'owa ovây²tü²an dihaydi, hedá Nanbí Sedó Jôesi Tádávi tun ovây²t'òe²an dihaydi, Jerusalem-piye dawáymää. Dänweehon dihaydi báyéki Samaria nangewi bú²ây i²gedi daphade, hedi Jôesi Tádávi híwó²di tun ovây²t'òekanhon.

Philip-ádí i' Ethiopia nangewi tsondi-ádí

²⁶ Ihayhââdibá wí makówáwi t'ôepa'âa'í'í' Philip óetɔ'an, "Ókhây'andi ná'in aakonpiye'in p'ôe i'ge unmú-í, indá Jerusalem-di Gaza-piye namän." (Iwe wí ahkónu naná.) ²⁷ Hediho ikhây'andi namäa. P'ôegé iwéngé namän dihaydi wí sen óemú'. Ná'i sendá Ethiopia-wi tsondi namuu, in Ethiopia-winbí tsondi p'ó'ó'dédí' kweeví chä' t'ähkí òn'áyinmáa'i namuu, i' kwee-á Candace gin nakháwá. Ná'i sen oe Jerusalem-dá najiwän Jôesi Táďá óe'a'ginmäänídí, ²⁸ hedi náä iví'piye iweehon dihaydi iví te phoge na'ándí in ta'nin Jôesi Táďáví tukhe'bi Isaiah ita'nannin itundo'. ²⁹ I' Yä'dâa'i P'owêââhââdi Philip óetɔ'an, "Ja' unmú-í hä'i te nâakâanídí."

³⁰ Hediho Philip iwânäkídiđi óekáa, hedi i' sen itundodi nat'oe, hedi óetsika'yan, "Ti unka'póya' hä'i nâatundó'i'?" ³¹ Óetɔ'an Philip, "Hândiđan oka'póewí wí to'wíđi wíđinthayyohpíđi? Han unchanpóedí ti náä te phoge bitôení naa-ádí bisóege-íđi?"

³² Jôesi Táďáví ta'nin diwe itundo'i ginnân natú'?

Wí k'úwá óekhe'gí'o'i dâyhúja' waagibá óeho',

hedi wí k'úwá'ay óephó'k'owandedi sígínpíđfbo hândá'dibo nawânpik'ôe waagibá, i'ba wá' háabo wínatúhpí.

³³ Óewôeda'iwekán, hedá híwó'dá wí'òntunjó'nanpí.

To'wí wânbo háabo wí'ûnkodipí natúunídí iví tí'úugé kâ'ââ'inbí'gedi gá iví wówátsi náä oepáa k'aydi ûnbowadeedân.

³⁴ Hedi i' Ethiopia-wi tsondiđi Philip óetsika'yan, "Toví'gedan Isaiah ihí'máa? Ti wí'bo iví'gedi háa wíyá to'wíwí'gedi ita'nan? Ti ɔ'dí díťɔ'ámí?"

³⁵ Hediho Philip-di ònthayyan ná'i hí' Isaiah ita'nandi-á Jesus-ví'gedân namuu'in, hedáhá' i' híwó'di tun Jesus-ví'gedi shánká ònthayyan.

³⁶ Iwáy p'ôegé wáy damândi nap'o'k'ôe iwe dapówá, hedi i' tsondiđi Philip óetɔ'an, "Hîn námú'đí, häwe nap'o'k'ôe. Ti wínakodipí'an díp'ó'p'oe'ámíđi?" ³⁷ Philip-di óetɔ'an, "Híwó namuu-ákon unp'ó'p'oe'púuwíđi, pín ta'gedi biwâyundéi." Hedi óetɔ'an Philip "Naa dáywâyunde-ákon Jesus Christ-á Jôesi Táďáví ay namuu'in."

³⁸ Hediho' i' tsondiđi i' sen isan-hondi' óetɔ'an i' te iwóyí'ní gin, hedi Philip-ádí i' tsondi-ádí ee nap'o'k'ôe iwe dawá, hedi Philip-di óep'ó'p'oe'an. ³⁹ P'oe iwedi dapee ihaydi Nanbí Sedó Jôesi Táaví P'owêââhââdi tsíkhagipí Philip iwedi óeho', hedi i' tsondiđi wíyá wí'óemú'pí, hebo iví'piye namän dihay-di báyéki nahíhchanpóe.

⁴⁰ Philip-á oe Azotus bú' óekán, hedi iwediho' i' bú'ây i'ge t'ähkí Jôesi Táďáví híwó'di tun ovây't'òekanhon oe Caesarea bú' napówá píhay.

Jesus-ví'piye Saul ipimági

9 Ihayhââbá Saul ívíwo jänäki in Nanbí Sedó Jesus-ví'piye díwíwâyunde'inbí'gedi ihí'máa. Natú' i'đi ovây't'akhânuhâyímáa'in. ² Hediho in Hudíyoví owhá' p'ó'ó'dédí'ví'piye namäa wí ta'di óedaa'ámíđí. Ná'i ta'di ihondiho in ta'ge óemági i' Hudíyoví méesate oe Damascus bú' eejepiye namú-íđí, hediho wên t'owa, háa kwiýä' háa senä' dimuu'in Jesus-ví p'ôe i'ge dimännin ovâyshaadá, oe Jerusalem-piye ovâypanmá'í ovâypankw'òenídí.

³ In p'ôegé Damascus-piye namän dihaydi, tsowa napowamândi, tsíkhagipí wí ko makówáđí nawá, hedi óe'ánké'.

⁴ Hedi nange nakanu, hedi wí to'wíđi óehée'andi nat'oe. Óetsika'yan, "Saul,

Saul, háadan ɥ'ɗi naa dít'ôephadekan-do?" ⁵ Saul natsikapóe, "Nanbí Sedó, to-an unmuu?" Hedi óetɥ'an, "Naa Jesus-ân omuu, ɥ'ɗi naa dít'ôephadekando?" ⁶ Ówínú, hedi i' bú'piye unmu-í. Iwânho wóetɥ'ámí háa bí'ámí'in."

⁷ In senä' i-ádi dimännin diwän-pikwinudeedi háabo wíditundeepí. Diwänpit'oe hewänbo háäbo wíðaymú'pí. ⁸ Saul iwínú, hewänbo itsíwaa ihaydá háäbo wí'ünkeet'óepí, hediho Damascus-piye óepaho'. ⁹ Poje thaa iví keetan wí'imáapí hedá wá' húukan wänbo sɥwä wänbo wí'i'ohpí.

¹⁰ Ná'i bú' Damascus iwáho wí sen Jesus-ví'piye iwäyunde'i' Ananias gin nakháwá'i nathaa. Nanbí Sedó Jesus-di óekháyá'dedi waagibá ûnt'oeopóe, hedi Ananias natú, "Nanbí Sedó, háä-an unda?"

¹¹ Hedi Nanbí Sedó Jesus-di óetɥ'an, "Wesebo Judas-ví tewhá eepiye unmu-í. Iví tewhá-á náä bú'win p'oe iwe na'án, Ta'ge'in P'oe gin ðaytɥ'o'. Eedi wí sen Saul gin nakháwá'iví'gedi untikapúuwí, Tarsus bú'wi-ân i' namuu. ¹² Náäbo ijúusu'o', hedi i' tewhá ee na'án diwe untuðemändi wóemünde waagibá náäho ûnts'anpuwamän, hedá wá' wóemünde' uví mandá náatägedá iví keetan wíyá ikáyjídí."

¹³ Hewänbo Ananias natú, "Nanbí Sedó, báyéki t'owaɗi ná'i senbí'gedi dít'ôe'an. Dítú uví t'owa Jerusalem-windá i'ɗi hânho ovâyjänäki'an. ¹⁴ Hedá in Hudíyoví owhá' p'ó'dédí'indi ònk'tú' náwe wá' in t'owa t'ähki wóekháyá'de'in dívíjûusu'odi ovâypankw'ôenídí."

¹⁵ Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetɥ'an, "Ópûn, naadân wí'bo dóde'-man naví t'oe dín'amídí. I'ɗá in Israel t'owa-á hedá in wé'gen t'owa wá' inbí tsonnin wóegé ovây't'ôe'amí to'wí omuu'in naa. ¹⁶ Naadân wí'bo dôn-

thayyamí báyéki it'ôephadekhâymaa'in naví t'oe dín'amídí."

¹⁷ Hediho Ananias i' tewhá óetɥ'an deepiye namäa, hedi nats'ú. Hedi iví mandí Saul óetägedi óetɥ'an, "Tí'úu páadé'i Saul, há'in p'óegé náä Damascus bú'piye un'ä' ihaydi Nanbí Sedó Jesus uví'piye ipikeeyan. Hedi i'ɗibá naa dísan wíyá úkeepúuwídí, hedá i' Yä'däa'i P'owäähäa pín ta'gedi mänmä've-ídí." ¹⁸ Wesebo wí háäwí paa okhowa waagi'ba namuu'i' Saul-ví tsée iwedi ûnjäapóe, hedi wíyá ûnkeepóedí iwínú. ¹⁹ Ihaydiho óep'ó'p'oe'an, hedi ihúuyandi iví kay iwáyké'.

Oe Damascus Saul-di Jesus-ví'gedi ovây't'ôe'o'

Saul wí háyú thaa oe Damascus-bo iwóyí' in t'owa Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indádí. ²⁰ Hedi wesebo i' Hudíyoví méesate eeje namäa, hedi ovâythayjo' Jesus-á Jôesi Táavi ay-ân ûnmuu'in. ²¹ In t'owa iví hí' dít'oe'in t'ähki ovâyháa'andi dívípítumáa, "Ti ná'i-ân wínamuupí'an i' to'wídí oe Jerusalem ovâyhánúnde'i' t'ähki in Jesus óekháyá'de'in dívíjûusu'odi? Ti náäpiye wína'äapí'an há'min t'owa ovâywänpipanhóenídí, in Hudíyoví owhá' p'ó'dédí'inbí'piye ovâyhúuwídí?"

²² Hebo Saul-ví hí'-á shánki wänbo ûnkaypuwamändi ovâythayyan Jesus-áho ta'gendi namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hediho in Damascus-'in Hudíyo háäbo wíðayshaapí óetɥ'âamídí.

²³ Báyéki thaa naphade ihaydi in Hudíyo dívíwé'ge'an háawin wên ánshaa ðayk'úuwídí hádídí Saul óeháyjídí waagi. ²⁴ Khup-á thaa-á i' bú' tehpa phódi iwe óetsíkha'máa óeháyjídí. Hewänbo Saul ûnhanginpóe háa óekhâymaa'in, ²⁵ hedi wí khun wên iví hí' iwe dívíwäyunde'indi i' bú'wi tehpa iwepiye óeho', hedi

naphohchá' diwe wên t'únbay hay'in diwedi óewáve.

Saul oe Jerusalem bú' naji'

²⁶ Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namää, hedi in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indádí iwóen'in nada'. Hewänbo t'ähkídíbo i' dâykhuwôeda', wídi'ânpidí ta'gendi Jesus-ví'piye iwäyunde'in. ²⁷ Hewänbo Barnabas-di in Jesus-ví t'öekhuwa'inbí'piye óeho' indi óetaa-ídí, hedi ovâyütü'an hää Saul ünpoé'in in p'óegé oe Damascus-piye namändi. Hää Saul-di Nanbí Sedó Jesus óemü' waagi hedá Jesus-dá óehée'an waagá ovâyütü'an. Ovâyütü'an wá' hää Saul khunwôeda'ginpidíbo' in t'owa oe Damascus Jesus-ví'gedi ovâyit'oe'annin. ²⁸ Hediho in Jesus-ví t'öekhuwa'indi Saul óesígíké', hedi i-á oe Jerusalem i'ge t'ähkí indádí naji'. Iwe wá' khunwôeda'ginpidíbo' in t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi ovâyit'oe'an. ²⁹ Wên t'owa iwe diji', Hudíyobá dimuu hebo Israel nange já'wédí di'ä. Indádí wá' ihí'maadáhá' itühkannan, hedi dit'aypóedí hádídi óeháyí'in dâytuwámáa. ³⁰ Hewänbo in tí'úuwín páadé'in hää óekhâyamáa'in dínhanginpóe ihaydi, oe Caesarea bú'piye óeshaveho', hedá iwedáhá' wíyá bú' Tarsus-piye óesan.

³¹ Ná'i naphade ihayháa in méesate'in t'owa dívíwé'ge'o'in i' nange Judea-á Galilee-á Samaria-á to'wídi wänbo wí'ovâyjänäki'ohpi, hedi shánki dikaypóe. Hedi Nanbí Sedó Jôesi Táa báyéki dâya'ginmä' hedá i' Yä'dâa'i P'owëähâadi ovâykhäge'máa, hedánkun shánki wänbo dit'owasöe.

Peter ipínnánt'oe'o' in bú' Lydda-á Joppa-á eejé

³² Ihaydíba Peter t'ämäpiye namändi Jôesi Táadávi t'owa oe Lydda bú'

dikw'ó'nin napuwäpówá. ³³ Iwe wí sen Aeneas gin nakháwá'i' óejay. Ná'i sendá wí'ün'a'yäkankodipídi kháve paayo wí'ünkodipí ishaa-ídí. ³⁴ Peter-di óetu'an, "Aeneas, nää-á Jesus Christ-di wóehhekháamági. Óshaa, mänpa'sháa." Hedi wesebo han i'an. ³⁵ In t'owa Lydda bú' dithaa'in t'ähkí hedá q'ge oe Sharon nange dithaa'indá hää ünpoé'in dâymü', hedi báyéki in diwedi Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in dipóe.

³⁶ Ihaydíba wí kwee Tabitha gin nakháwá'i', Jesus-ví'piye iwäyunde'i', ee Joppa bú' nathaa. (Ivi kháwá-á Greek tundi "Dorcas" ünmuu, hedi ná'in hí' Dorcas-á "Pää" gin natunda'.) Ná'i kweedá háädi wänbo t'ähkí t'owa híwó ovây'o', hedá in sehkanäwó diwówáji'indá ovâykhäge'máa. ³⁷ I-á nahaypóedí nachuu, hedi i' pení óe'owídi inbí khuu dínmuu waagibá, hedi oe wha'k'ay íve óek'ú'. ³⁸ Lydda iwedi Joppa-á kayi' wínanáhpí, hedi ee Joppa in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in dínhanginpóe Peter-á oe Lydda naji'in, hedi wíje sená' iví'piye ovânsan óetu'äamídi, "Ti wesebo na'indádí wí'un'ä-á-ípi'an, hedi a'yüugi giwáymú-í."

³⁹ Hediho Peter wesebo ikhây'andi indádí namää. I' tewhá ee dipówá ihaydi oe wha'k'ay ívepiye óepiye. T'ähkí in kwiýä' dikw'ó'nin inbí sená' dín'tahánnin Peter-ví nú' diwindi diséji', hedi ônkejo' i' báyéki to-á k'léwé'i' aa-á Dorcas ipaa'i' wa' nawówáji' ihaydíbo'. ⁴⁰ Peter-di t'ähkí ovâypeejóni idége'disóge jîúusu'amídi, hedi ibéedí i' pení óemúndedi natú, "Tabitha, óshaa." I' kwee itsíwaadi Peter óemü'di ishaasóge. ⁴¹ Peter-di óemanyä'di óekwínukhäge'nandá in kwiýä'dádí in wé'gen Jôesivi t'owa-ádi ovâyühkannan dits'üünídi, hedi i' kwee wíyá nawówápóe'in ovâykeeyan.

⁴²In Joppa-win t'owa dínhanginpóe háa napóe'in hedi báyéki Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyü.

⁴³Peter ee Joppa ná'i sen Simon gin nakháwá'ívi'webo híwó hay thaa iwóyí'. Simon-dá púje távikandi'-ân namuu.

Cornelius-di Peter óetuhkánan iví'piye na'äá-i'in

10 Oe Caesarea bú' wí sen Cornelius gin nakháwá'í nathaa. I-á tágintä (10) sundadóví tsondi namuu, hedi iví sundado-á "Italy-win" gin ovâytyú'o'in diwedi'in dimuu. ²I-ádi iví k'aygi'indádi háädi wänbo Jôesi Tádá óe'a'ginmä' tobá Hudíyo dimuupí wänbo', hedi in sehkanäwó diwówáji'in Hudíyo t'owa háyü-anho ovâychä'mä' ovâykhäge'namídi, hedá háädi waa Jôesi Tádávi'piye ijúusu'o'.

³Wí thaa thí'eedi poje iwáypiye nanándi, wí makówáwi t'óepa'äa'i' Cornelius ûnpówádi kee'eedi óemú' waagibá ûnpóe, hedi óekháýä'.

⁴Cornelius hânho óepíhää, hedi i' makówáwi t'óepa'äa'i' óedamúndedi óetü'an, "Nanbí Sedó, háadan un'äá'?"

Hedi i' t'óepa'äa'i'di óetü'an, "Jôesi Tádá uví júusu nat'oe, hedá wóemú' in sehkanäwó diwówáji'in t'owa ovâychä'mági'in hediho háa bí'annin wí'ûn'óede-ípi. ⁵Nää-á wên senä' Joppa bú'piye ü'di ovâysaaní, indá wí sen Simon gin nakháwá'í' óenuuwá-i náwepiye óemá'ídi, i' sendá Peter gin wá' nakháwá. ⁶I-á iwóyinde' wí púje távikandi' Simon ginbá nakháwá'ívi' tewhá ee, ná'i tewhá-á määp'oe nú' nak'óe." ⁷I' makówáwi t'óepa'äa'i'di Cornelius óehí'bowa ihaydi ijää'an, hedi Cornelius-di wíje iví tewhá'in t'óe'indá hedá wí sundado-á ovâytyuhkánan, ná'i sundadodá háädi waa Cornelius óekháge'do hedá Jôesi Tádá óe'a'ginmä'. ⁸Háa i' makówáwi t'óepa'äa'i'di óetü'an waa Cornelius-di

ovâythayyan, hedáhá' Joppa-piye ovâysan.

⁹Wíyá tháwán taagepiye wa'di in senä' p'óegé dimándi, i' bú' tsowa dipowamán dihaydibo', Peter oe wha'k'aypiye napee ijúusu'amídi. ¹⁰⁻¹¹Naháshéhpóedí ihúuyamí'in nada', hebo wa' dâyhääháa'odibo na'äák'óe waagibá ûnpóe, hedi makówá nakhuuδέe'in ûnkeepóe, hedi wí háäwí nangepiye nawhawe'ädi imú', i-á wên aa pháagi'in waagi'inbá namuu, hedi jónu wéegé eee nawhimuu. ¹²In aa iwe t'ämäge'in animâa háäwên dikw'ôn, háäpandá p'oekanu-á páäyü-á hedá tsídé-á. ¹³Hedi to'wídi óehí'máadi nat'oe ginnân: "Peter, ówínú, ovâyhanú há'in hedá ovâyk'óe."

¹⁴Hebo Peter natú, "Joe, há'to, Nanbí Sedó. Naa hânhay wänbo wídok'oe'pí háäwí nanbí khuu gínmuudi gínkhâak'óe'i', gi'bi háäwí khâa'i gin âytumáa'i'."

¹⁵Hedá wíyá i' hí' nat'oe ginnân: "Wí'úkhây'ähpí untúun'in nakhâak'óe'in háäwí Jôesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in." ¹⁶Powin gin napóe, hedi ihaydi in aa pháagi'in wesebo makówápiye óetege.

¹⁷Peter i'ánshaamâa háä-angú i' háäwí ûnkeepóe'i' namuu'in, hedi ihaydibá in senä' Cornelius-di ovâysannin wáy Simon-ví tewhá ûnk'óe'in dâyshaa, hedi oe tehpaá phódi dipówá. ¹⁸Hedi dituhkwínpoedí ditsikapóe, "Ti náwe Simon Peter iwóyí'?"

¹⁹Wa'di Peter i' háäwí ûnkeepóe i'gedi i'ánshaamáadi i' Yä'dâa'i P'oweahâadi óetü'an, "Ót'ôeyanbe, poje senä'di wóetüwámâa. Nää-áho ówhanbe, hedi ánsaaginpidíbo' indádi ópûn. ²⁰Naadân dovâytyü'an náäpiye di'äá-i'in." ²¹Hedi Peter in senä' diji' iwepiye nawân hedi ovâytyü'an, "Naa-ân

iʔ omuu undi dítuwámáaʔiʔ. Háadan íʔäʔ?”

²² In senäʔdi óetuʔan, “Cornelius-dáho naʔin dísan, i-á sundádóví tsondi namuu. I-á iví wówátsi taʔge ihon, Jôesi Tádá óeʔaʔgin, hedí ivíʔgedí in Hudíyo tʔähkí híwó dívíhéeʔoʔ. Wí makówáwi tʔöepaʔäʔiʔdi óetuʔan u wóetuʔäʔamídí iví tewhá eepiye unmu-ídi, hedânho wí híʔ uvíʔwedí natʔoe-ídi.” ²³ Hedího Peter-di ovâytuʔan ditsʔúnní gin, iwebo dívíwʔoʔkwʔöenídí iʔ khun.

Hedí iʔ tháwándá héʔdibo Peter ishaadi ipikhâyʔan, hedí indádí namää, hedá wên Joppa-win Jesus-víʔpiye dívíwâyundeʔindá wáʔ dimää. ²⁴ Wíyá tháwándá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho ivíʔwe natsíkhaʔán, iví ây-á maatuʔindá kʔemaʔindá ovâywéʔgeʔannin wóegé. ²⁵ In Peter-ʔin tʔähkí iʔ tewhá ee dipówá ihaydi Cornelius-di óesengituʔan, hedí Peter-ví páadépiye idégeʔdisóge óeʔaʔgeenídí. ²⁶ Hebo Peter-di óekwínukhägeʔnan, hedí óetuʔan, “Ówínú, uʔ waagibá naa wí tʔowadáʔmân omuu.”

²⁷ Hedí dänhíʔhondi iʔ tewhá íve datsʔú. Peter-di in báyéki tʔowa iwe diwéʔgekwʔóʔnin ovâymuʔ, ²⁸ hedí ovâytuʔan, “Tí wíʔúnhanginnáhpíʔan wí Hudíyo únkhâkʔóeʔin iví khuu únmuudi píʔwên tʔowa-ádi iwóeníʔin hedá inbíʔpiye naʔádâamú-iʔindá? Hebo Jôesidi naa náʔin díhâʔan: Naa wíđínkhâyʔâhpí otúuniʔin wây-á tʔowa híwóʔnin wídimuupiʔin háa naa dínkhâkʔóeʔin indádí dáywóenídí. ²⁹ Hedânkun náwepiye oʔäʔ-ídi dídaaʔandi naa ‘joe’ gin wóʔtúhpí. Hedí náä-á dítuʔäʔamí háadi uʔdi dítuḥkânnannin.”

³⁰ Cornelius-di óetuʔan, “Poje thaaphade poje iwe thíʔeedi, náä waabá naná, hedí naví tewhá ee dáyjûusuʔodi oʔán, hedí tsíkhagipí wí sen otsʔáʔi aa natoʔondi dínkeepóe, hedí naví hânge

nakwínudee. ³¹ Iʔdi naa dítuʔan, ‘Cornelius, Jôesi Tádá uví jûusu natʔoe, hedá iʔ háäwí uʔdi in sehkanäwó diwówájiʔin ovây mágiʔiʔ imúʔ, hedí háa bíʔoʔin háʔto únʔöede-í. ³² Náä-á wí toʔwí oe Joppapiye násân, Simon óetuʔäʔamídí uvíʔpiye naʔäʔ-ídi, i-á Peter gin wáʔ nakháwá. Wí púje távikandiʔvíʔwe naʔán, i-á Simon ginbá nakháwá, hedí mâapʔoe núʔ nathaa.’ ³³ Hedího wesebo wên senäʔ dovâysan wóetuḥkânnamídí, hedí u-á wesebo unʔäʔdi híwó bíʔan. Náä-á náwe tʔähkí gikwʔó, hedá Jôesi Tádá-á wáʔ náwe naʔindádíbá naʔán. Náä gikwʔó ívítʔöeyaanídí háäwí tʔähkí háa Nanbí Sedó Jôesi Tádádi wóetuʔan waa naʔin díʔöeʔamídí.”

Peter-di in Cornelius-ʔin Jôesi Táđáví híʔ ovâyʔtʔöeʔoʔ

³⁴ Hedí ginnân Peter natú: “Nää naa dínhanginná taʔgendi Jôesi Táđádí tʔowa tʔähkí handaʔ ovây máaʔin. ³⁵ Tʔähkí toʔwên iʔ dáyʔaʔginnin hedá híwó dívíʔoʔindá iʔdi ovây síghóndeʔ, tobá wáḥäʔäwín dimuu wânboʔ. ³⁶ Iʔdi iví tun in Israel tʔowa ovây mági, hedí ovâytuʔan dínkodí i-ádi dívíwóenídí Jesus Christ iʔandi namuudi, i-á tʔowa tʔähkígiʔ shánkí natsonjiʔi-ân namuu. ³⁷ Un únhanginná háa tíʔúgedí napóeʔin oe Galilee nange hedá háyú Judea nange nanáʔ tʔähká, John iʔ pʔóʔpʔoekandiʔdi in tʔowa dipʔóʔpʔoepúuwíʔin ovâytuʔan dihaydi. ³⁸ Únhanginná Jôesi Táđádí iví Yäʔdâaʔi Pʔoewâḥâḥâ ónsannin Jesus Nazareth-wíʔ, hedânho Jesus-áho óesógeʔin ikeeyamídí hedá in pínnánda óemâánídá, hedí Jôesi Tádá i-ádi najídi Jesus-di híwó in tʔowa ovâyʔoʔ wáy namää wânboʔ, hedá háyú iʔ Penísendídi ovâyʔtʔöephadekannannin hekháa ovây mági.

³⁹ “Hääwí Jesus-víʔgedí gínhanginnáʔdi naʔindi tʔowa äytʔöeʔoʔ, háa

i'an waa ee Jerusalem bú' hedá i' wé'ge'i bú'ây in Hudíyoví nange t'áhká naná'di'. I-á óet'óhtágek'ú'di óehay. ⁴⁰I-ánkun i' namuu Jôesi Tádádí óewáywówápaai', hedi dínkeeyan i' powage'i thaa nachuu iwedi wíyá nawówápóe'in. ⁴¹T'áhkí t'owadá wí'óemú'pí, hebo na'in iví'gedí ív'íhée'ámídí páadébo díde'man-nindânho i' áymú'. Wíyá nawówápóe ihaydi i-ádí ív'íhúuyan. ⁴²Hedi i'di na'in díjôn Jôesi Tádáví tun in t'owa áytunphaadé-ídí, hedá áytú'âámídá ta'gendi i-ánkun namuu Jôesi Tádádí óesóge'i' t'áhkí t'owa ovâykeekw'óenídí háa híwó háa híwóhpí díví'annin, wí'gíngí in ho dichuu'indá in wa' diwówáji'indá. ⁴³T'áhkí Jôesi Tádáví tukhe'mindi dítu'an, t'áhkí to'wên Jesus-ví'piye dívíwâyunde'inbí t'aywó'di dín'owó'jen. Jesus-ánkun ónk'ú' gin dín'ámídí."

In Hudíyo dimuupí'in i' Yá'dâa'i P'owəəəhəə dəyke'

⁴⁴Wa'di Peter-di gin ovâyţumáadí i' Yá'dâa'i P'owəəəhəə nawá t'áhkí in iví hí' ónt'óeyande'inbí'wepiye. ⁴⁵Hedi in Hudíyo Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in Peter-ádí di'áá'in hânho ovâyhâa'an, i' Yá'dâa'i P'owəəəhəə in Hudíyo dimuupí'in wá' báyéki'bo ovâymagídi. ⁴⁶Dínhanginpóe ovâymagí'in inbí hí' ho dit'oeđi, gá pí'wí tundi dívíhée'odân, hedá Jôesi Tádá ívíwo hay'i namuu gin ditú'dá.

⁴⁷Hedi Peter-di in i-ádí di'áá'in ovâyţu'an, "Ná'in t'owa-á i' Yá'dâa'i P'owəəəhəə dəyke', na'in i' áyke' waabá. Hedánkun tóebo wí'únk'óepí ovâykhâa'ámídí p'oeđi ovây'p'oe'ámí'in, hewä." ⁴⁸Hediho in Cornelius'in ovâyţu'an dínkhây'á' dip'ó'p'oe'púuwí'in, dáykeeyámídí Jesus Christ-ví'in dimuu'in. Hedáhá'

indi óedaa'an wí háyú' thaa indádí iwóyí'nídí.

Peter-di ovâyţumáa in Jerusalem-'in méesate'in háa napóe'in

11 In Jesus-ví t'óekhuwa'indá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Judea t'áhkí dikw'ó'nindá dínhanginpóe in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' Jôesi Tádáví hí' iwe dívíwâyú'in. ²⁻³Hebo wáy wên t'owa Jerusalem bú'win dichanpóe t'áhkí t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dínkhây'á' in Hudíyoví khuu wá' dáyhúuwí'in. Hediho Peter Jerusalem-piye namáa ihaydi indi óetú'an, "Hääwí gínkhâak'óe'i bí'an. Heháadan in Hudíyoví k'ewe taa dáymaapi'in t'owaví'we unji', hedá indádá bihúuyan?" ⁴Hedi Peter-di ovâythayyan t'áhkí háa páadé iwedi'bo napóe'in.

⁵Ginnân natú: "Oe Joppa bú' o'án dihaydi naa dáyjûusu'o', hedi o'áák'óe waagibá dín'póedí wí háäwí dínkeepóe. Wên aa pháagín waaginbá namuu'in makówádí nawândi dínkeepóe, jónu wéegé eeje nawhimuu'in, hedá naví nú' dín'pówá. ⁶Hedi híwó in aa phoge dómú', hedi t'ámäge'in háäpandá p'oe'kanu-á páäyü-á tsídé-á dovâymu'. ⁷Hedi to'wídí díhí'máadí ot'oe. Ginnân dítu'an: 'Peter, ówínúdí ovâyhanú há'in hedá ovâyk'óe.'

⁸"Hebo naa-á otú, 'Joe, há'to Nanbí Sedó. Hânhay wânbo naví sóphoge wí'ótógipí wí háäwí nanbí khuu gínmuudi gínkhâak'óe'i', gi'bi háäwí khâa'i gin áytumáa'i'."

⁹"Hebo oe makówádí wíyá i' hí' ot'oe, gin: 'Wí'úkhây'áhpí untú'pín'in nakhâak'óe'in háäwí Jôesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in.' ¹⁰Powin gin napóe, hedá háä t'áhkí makówápiye óewáytege.

¹¹"Ihaydíbáho poje senä' Caesarea bú' iwedi ovâysannin i' tewhá

ee o'án diwe dipówá. ¹²Hedi i' Yä'dâa'i P'oewāhâadi dítu'an, 'Ánshaaginpidíbo' indádí ópûn.' Wên sí tí'úuwin páadé'indá wá' naa-ádi dimää, hedi i' sen dítuhkännandivi tewhá ee gits'ú. ¹³I'dân na'in dítu'an wí makówáwi t'öepä'äa'i' iví tewhá íve nawindi öemú', hedi i' t'öepä'äa'i' di ginnân öetu'an: 'Wên senä' oe Joppa-piye ovâysan ná'i Simon náwe öemá'ídi, i-á Peter gin wá' nakháwá. ¹⁴I'dibá wovây't'öekankhâymáa hádídí u-á hedá háyú uvi k'aygi'indá wovây'aywoeni'in.'

¹⁵"Cornelius-di naa dñi'bowá ihaydáhá' naadá dovâyhée'an. Wa'di báyéki otúhpídíbo i' Yä'dâa'i P'oewāhâa inbí'wepiye nawân, páadé na'in gínpoé waagibá. ¹⁶Hedi dñ'ánpówá i' to hí' Nanbí Sedó Jesus háädi wânbo natú'di', gin: 'John-di t'owa p'öedidá' ovâyp'ó'p'oe'an, hebo undá i' Yä'dâa'i P'oewāhâa-á bñkáyji wí p'ó'p'oekan waagibá.' ¹⁷Jöesi Tádádí i' Yä'dâa'i P'oewāhâa ovây'mági, hedá hanbá na'in dímági, Nanbí Sedó Jesus Christ-ví'piye íwíwäyü ihaydi. Hediho háä-an naa omuu, ti naa dñk'öe Jöesi Tádá dówóy'í'ndí? Naa-á joe."

¹⁸Hediho in t'owa háa Peter-di ovây-tu'annin dit'oe ihaydi wíyá wíditúhpí híwóhpí i'annin. Dítú, "Jöesi Tádá hânho hay'i namuu. I'di in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovâykhäge'nán inbí t'aywó'di dáyjoe'amídí, wówátsi nahándepí'in dáy'má've-ídi."

Oe Antioch bú' Jöesi Tádáví tun dáywäyunde'

¹⁹Stephen óehay ihaydi phäapiyedi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâyjänäki'o' hediho t'ämäpiye dishavemää. Wáy wên oe Phoenicia nangepiye dimää, wây-á oe Cyprus nangepiyá, hedá wây-á oe Antioch bú'piyá. Eeje indi in Hudíyo

t'owadä'mânho Jesus-ví'gedi ovâytu'an, in Hudíyo dimuupí'in t'owa-á joe. ²⁰Hewânbo wáy wên in dijá'nin senä'dáho oe Antioch bú'piyebá dimää'indá in Hudíyo dimuupí'in wá' Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi ovây't'öe'o'. Ná'in senä'dá Cyprus-windá hedá Cyrene-windá dimuu. ²¹Hedi Nanbí Sedó Jöesi Tádádí ná'in senä' íwíwo ovâykaymágidi híwóhay t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyüdi iví'piyá dívímági.

²²Oe Jerusalem in méesate'in t'owa háa oe Antioch napóe'in dínhanginpoé, hediho iwepiye Barnabas óesan. ²³⁻²⁴Barnabas-á híwó'di sen namuu, hedi pín ta'gedi i' Yä'dâa'i P'oewāhâa-á imáa, hedi íwíwo Jesus-ví'piye iwäyü. Hedi oe Antioch napówá ihaydi imú' hânho híwó'di Jöesi Tádádí ovây'o'in, hediho nahíhchanpoé, hedi ovâytumakhe'an pín ta'gedi Nanbí Sedó Jesus-ádi dimúunídí. Báyéki t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíts'anwäyü.

²⁵⁻²⁶Ihaydáhá' Barnabas-á Antioch iwedí oe Tarsus bú' naná' diwepiye namää Saul óenuuwá-ídi, hedi óeshaa ihaydi oe Antioch eepiyebá óemaa. Iwânho indá hedá in wé'gen méesate'in t'owa-á wí paayo t'ähki dívíwé'ge'o', hedi in wíjedi báyéki t'owa ovâyhá'an. Ee Antioch in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in páadé ovâyts'ankháyá' "Christian" gin.

²⁷Ihaydibá wên Jöesi Tádáví tukhe'min Jerusalem diwedí oe Antioch-piye dimää. ²⁸Wí wêe in diwedí Agabus gin nakháwá'i' iwínú, hedi in méesate'in t'owa ovâytu'an, "I' Yä'dâa'i P'oewāhâa naa dínhangin'annan dihaapuwa'g'o'in wáhâa t'ähki." Háa Agabus natú waa ta'gendi napóe Claudius natsondimuu ihaydi. ²⁹Hediho in Antioch-win Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in t'ähki

dâywêhpêe²an háyú dínkodí ihay inbí chă⁷ dâywé⁷ge⁷amí⁷in, in tí⁷úuwín páadé⁷in oe Judea dithaa⁷inbí⁷wepiye ovâysaaní⁷dí. ³⁰Hedího han díví⁷andi Barnabas-ádí Saul-ádí í⁷ chă⁷ ovân⁷an, hedí indá in Jerusalem méesate⁷in tsonninbí⁷wepiye dânho⁷.

In Jesus-ví²piye² dívíwâyunde²in wíyá ovâyt⁷ôephadekannan

12 Ihayhăă han napoe²o iwáy⁷dí í⁷ nangewi tsondi Herod wên méesate⁷in t'owa ovâyjänăkí⁷amí⁷dí natsonpoe. ²Hedá wá⁷ natsonpoe James wí tsijó phá⁷dí óeháyjídí, í-á John-bí pá⁷dây ûnmuu. ³Herod ûnhanginpoe háa í⁷annindi in Hudíyo ovâyhíhchannannin, hedího Peter wá⁷ óepankáyjídí natsonpoe. Gin í⁷an ná⁷i Hudíyoví shánkí⁷eedí dínna⁷ dihay⁷dí, “Oewáaseepí⁷ pává koe shánkí⁷eedí” gin dâytú⁷o. ⁴Peter óeyâ⁷dí óepansóge, hedí tă⁷dí sí (16) sundadodí óe⁷âyînmăa, jó⁷năngin díví⁷egó⁷o. Iwedânho í⁷ Hudíyoví shánkí⁷eedí Passover gin dâytú⁷o naphade ihay⁷dí, Herod-di Peter óepiyekhây⁷măawăn in t'owaví páadépiye ôntunjó⁷namí⁷dí. ⁵Hebo wa⁷dí Peter napannăn dihay⁷dí, in méesate⁷indi ihay⁷dá⁷ ônjúusu⁷o⁷ Jôesi Tádádí óekhăge⁷namí⁷dí.

Peter í² pan tewhá iwedi óema⁷p'ăûnwhihsuu.

⁶Khu⁷déedí naná, hedí wíyá tháwăn hédénpiye Herod-di Peter óepiyekhây⁷măawăn. Perer-á nakadénawhimuu wíje sundadoví jáagé, hedí handidí najó⁷k'óe. In wây-á wíje sundado-á oe pan tewhá já⁷wé⁷in phódi iwe da⁷âyînwîn. ⁷Tsikhagipí wí makówáwí t'ôepă⁷ăă⁷í⁷ iwe nakwînuđee, hedí pan tewhá íve nakohkeepoe. Í⁷ makówási t'ôepă⁷ă⁷idí Peter k'uuwoe eedí óewádă⁷andi óekhehshaa, hedí óetų⁷an, “Ówănăkí⁷, óshaa.” Hedí

í⁷ kadéna khóe eeje nawhimuu⁷í⁷ ûnwhihsuu. ⁸Hedí Peter óetų⁷an, “Uví siba⁷ăa-ádí uví anto-ádí óto⁷.” Hedího Peter han í⁷an. Hedáhá⁷ óetų⁷an, “Năă-á uví k'êwé⁷in to-á wá⁷ óto⁷, hedí naví tí⁷úugé unwóe⁷ăă-í.”

⁹Hedího Peter pan tewhá iwedi í-ádí napee, hebo wí⁷ûnhanginnăhpí háa í⁷ makówáwí t'ôepă⁷ăă⁷í⁷ í⁷o⁷in ta⁷gendi napoe⁷o⁷in háa hádêewáy iví ânshaa iwe waagi ná⁷i hăăwí imúnde⁷in. ¹⁰Wêe sundado na⁷âyînwîn diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáhá⁷ in kwăk'u phódi iwe dapówá, í⁷ bú⁷p'ôégé iwe nachá⁷nin. In phódi wí⁷bo napikhuudee. Hedí dapee, hedí wêhpêe p'ôe daphade, ihay⁷dáhá⁷ í⁷ makówáwí t'ôepă⁷ăă⁷í⁷ wáypiye napóedí Peter wí⁷bo óe joe⁷an.

¹¹Năă-á Peter ûnhanginpoe ná⁷i hăăwí ta⁷gendi ûnpoe⁷in, ăăđă⁷ wínamuupí, hedí ginnân í⁷ânskaa⁷an: “Năbăa dînhanginná ta⁷gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádă iví t'ôepă⁷ăă⁷í⁷ isan naa Herod-ví mangedí hedá in Hudíyo t'owaví⁷wedă dîn⁷aywoenídí, hedânho háawên jănăkí⁷in dikanda⁷in wí⁷dí⁷amípídí.”

¹²Ihaydăhá⁷ John Mark-ví jíyá Mary-ví⁷piye namăă. Ee-á háyú-anho t'owa dívíjúusu⁷odi dikw'ó. ¹³Napówá ihay⁷dí in já⁷wé⁷in tehpa phódi iwe ipópó⁷an, hedí wí tewhá t'ôe⁷í a⁷yú, Rhoda gin nakhăwă⁷í⁷ namăă imúunídí to-angú namuu. ¹⁴Peter ihée⁷andi nat'oeđí í⁷ a⁷yú wese ûnhanginná to⁷wí namuu⁷in. Hânho nahíhchanpóedí in phódi ihuu-íví⁷wedi oe ívepiye í⁷ăăts'úde in t'owa ovâyt⁷ôe⁷amí⁷dí, “Peter oe já⁷wé teh-paa phódi iwe nawin.” ¹⁵Indi óetų⁷an, “Ū-ân unbondoemuu.” Hebo í⁷ a⁷yú-á ihe⁷jídídă⁷ natú⁷, “Háa wây⁷tų⁷an waa ta⁷gennânkun namuu.” Indi óetų⁷an, “Hádêewáy wí makówáwí t'ôepă⁷ăă⁷í⁷ namuu, Peter óe⁷âyînmăa⁷í⁷.”

¹⁶Wa⁷dí dívíhí⁷măadíbo Peter-á ihe⁷jídídă⁷ ipópó⁷o⁷, hedí in phódi

dâyhuu ihaydi to'wí namuu'in dâymu'di ovâyháa'an. ¹⁷ Peter imannan dituhâanídí, hedi ovây't'ôe'an hâa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi t'ôepa'âa'i' isan waa i' pan tewhá iwedi ôepeeyé-ídí. Hedáhá' ovâytu'an, "James-á hedá in wé'gen tí'úuwin páadé'indá bint'ôe'an hâa dînpôe'in." Hedi iwedi wíyá wápyiye namää.

¹⁸ Nahé'dénpôe ihaydi in sundado hânho dîntü'. ¹⁹ "Wáyho Peter?" gin dívítsika'máa. Herod natsonpôe dâynuwwá-ídí, hebo wí'ôeshaapí. Hediho Herod-di in áyí'nin ovâytsika'yan hâa napôe'in, hedi in wídínhanginnáhpídí natsonpôe ovâyhâanú-ídí.

Ihaydáhá' Herod-dá Judea nange iwedi oe Caesarea bú'piye namää, hedi wí háyú thaa iwe iwóyí'.

I' tsondi Herod nachuu

²⁰ Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaa'inbí'piye. In t'owa ná'in wíje bú'win Herod-ví nange iwedi inbí húugi' dín'ää'ä, hedânho dívíwé'ge'an dívíhée'ámídí, hedáhá' wên senä' iví'piye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'ó'dédí' t'ôe'i-á'dí dívík'ema'an, i-á Blastus gin nakháwá, hedi i' ôetu'an Herod ôedaa'ámídí wíyá indá'dí wínat'ay-ípidí.

²¹ Herod wí thaa ovâyhée'ámídí ide'man. Iví tsondiwi aa i'awe, hedáhá' i' tsondi púwédé eedi isóge, hedi thaa t'ähki in t'owa ovâyhée'an. ²² Ihí'máa ihaydi in t'owa ginnân dívítuwínunde', "Jôesidân dîhí'máa waagibá nat'oet'ôe, wí sendidá'ba joe." ²³ Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa'âa'i' ôesan Herod ôehay'ámídí, hedi pubá'dí iví see ônk'oe'diho nachuu. Han ûnpôe idi in t'owa wí'ovâytu'anpídí Jôesi Tádáda'mân hay'i namuu'in.

²⁴ Hewänbo báyéki t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun shánki wänbo dit'oe'o, hedá báyéki ônsíghónde'.

²⁵ Ihayhâábá Barnabas-á Saul-á'dí inbí t'ôe oe Jerusalem dânbowa, i' chá' in méesate'in tsonnin ovâymgídi, hedi iwedi oe Antioch-piye dawáymää. John wá' indá'dí dânho', i-á Mark gin wá' nakháwá.

Barnabas-á Saul-á ovânde'mandá ovânsan Jôesi Tádáví hí' t'owa ovây't'ôe'ámídí

13 Oe Antioch bú' iwe in wé'gen méesate'indá'dí wên Jôesi Tádáví tukhe'mindá hedá wên iví hí' ovâyhá'o'indá diji'. Ginnân dikháwá: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á "Phéndi Sen" gin ôetu'o'), Lucius-á (i-á Cyrene nange'i namuu), Manaen-dá (i-á'dí hedá i' tsondi Herod-á'dí wé'ge dasôe). ² Wí thaa diwé'gekw'ó Nanbí Sedó Jôesi Tádá ôe'a'ginmää'nídí hedá dívíhâadá'ámídá, hedi i' Yä'dâa'i P'owâqhâadi ovâytu'an, "Naadi Barnabas-á Saul-á'dí dovânde'man wí t'ôe hääwí dîn'ámídí. Nää-á undá in wíjebá bînsôege-í han dân'ámídí." ³ Hediho wíyá dívíhâadá'an, hedi in wíjeví'dí dívímankw'ó'dídi ovânjûusu'an, hedi ovânsan.

Barnabas-á Saul-á oe Cyprus daji'

⁴⁻⁵ Hediho Barnabas-á Saul-á'dí damää, i' Yä'dâa'i P'owâqhâadi ovântu'an waa. John Mark wá' indá'dí naji' ovânkhäge'namídí. Oe Seleucia bú'piye dimää, iwedáhá' kophé iwedi wí p'ojâadi Cyprus gin dâytu'o' iwepiye dimää. Hedi Salamis bú'-á dipówá, hedi iwe Jôesi Tádáví tun in Hudíyoví méesate eeje ovây't'ôe'o'.

⁶ In poje senä' ná'i p'ojâadi i'ge t'ähki diji', ihaydáhá' oe Paphos bú' dipówá. Iwe wí Hudíyo sen ôemü', Bar-Jesus gin nakháwá' (Greek tundi "Elymas")

gin nakháwǎ). I-á pínnándi namuu hedí natú⁷ i-á Jôesi Tádáví tukhe⁷bi-ân namuu, hewânbo ihójomáa. ⁷Ná⁷i sendá i⁷ nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema únmuu. Sergius Paulus-á hânho há⁷i sen namuu, hedí Jôesi Tádáví hí⁷ nat'ôeyanda⁷di Barnabas-á Saul-á ovântuhkânnan. ⁸Hebo ná⁷i pínnándi nada⁷ ovânkhâ⁷ámí⁷dí, hedânho i⁷ tsondi⁷ ôetumáa, “Wíwíwǎyú-í⁷pí háa wóetumáa⁷in.” ⁹Hedí Saul (náa Paul gin wá⁷ óekhá⁷ǎ⁷de⁷) i⁷ Yǎ⁷dâa⁷i P'oweahâ⁷ pín ta⁷gedí imáa, hedí tsíhtáyē Elymas óedamúnde⁷, ¹⁰hedí ôetu⁷an, “U-á Penísendiví ay-ân kavêe unmuu, u-á wí hójo⁷ida⁷ unmuu, háäwí bí⁷o⁷i-á yǎ⁷dâapí⁷da⁷ namuu, háäwí híwó⁷di namuu⁷i-á nâat'ay, u-á Jôesi Tádáví ta⁷ge⁷in p'ôe mânmägi⁷ámí⁷in unda⁷. ¹¹Nää-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó Jôesi Tádádá wóetuhchânu⁷khây⁷máa, hedânho untsí⁷t'aapúuwí, hedá ívíwo hay thaa i⁷ than wânbo wí hýǎ⁷ wânbo wínâamúuní⁷pí.”

Paul ihí⁷bowa ihaydi wesebo Elymas-ví tsée iwe ûnkhadeedí t'ǎhkí ûnkhunpóe, hedí oepiyá náäpiyá najidi wí to⁷wí ôetu⁷wámáa óepaamá⁷ve-í⁷dí. ¹²Háa Elymas ûnpóe⁷in i⁷ tsondidi óemú⁷ ihaydi Jôesi Tádáví tun iwǎy⁷u. I⁷ háäwí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví⁷gedí nahâhpóe⁷i⁷dí óeháa⁷an.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú⁷ Pisidia nange naná⁷ diwe daji⁷

¹³Paul-á⁷dí iví k'ema⁷indádí Paphos-di kophé iwedi dimáa, hedí oe Pamphylia nange iwe Perga bú⁷ dipówá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á ovânjoe⁷an hedáhá⁷ i-á Jerusalem-piye nawáymää. ¹⁴Perga iwedi in wíje damáa, hedáhá⁷ Antioch bú⁷ oe Pisidia nange dapówá. Hedí kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate⁷ay ee dats'ú Jôesi dân⁷a⁷ginmää⁷ní⁷dí. ¹⁵Wí to⁷wí wí háyú⁷ háa Moses ita⁷nan di-

wedi itunnan, hedá wíyá to⁷wí-á háyú⁷-á in Jôesi Tádáví hân⁷oe⁷in tukhe⁷min dáyta⁷nan diwedá itunnan. Dântunkanbowa ihaydi in méesate p'ó⁷dédí⁷indi to⁷wí ôetu⁷an Barnabas-á Saul-á⁷dí ovântú⁷ámí⁷dí, “Tí⁷úuwín páadé⁷in, ti wên tumakhe wânbo ná⁷in t'owa ovây⁷mää⁷ní? Dada⁷dáho náa ovây⁷hée⁷ámí.” ¹⁶Hedího Paul iwí⁷nú⁷dí imannan dívít'ôeya⁷anídí, hedí ginnân ovây⁷tu⁷an:

“Un Israel t'owa, hedá un wé⁷gen t'owa Jôesi bín⁷a⁷ginmä⁷indá, bí⁷t'ôeyanbe. ¹⁷Na⁷in Israel t'owa Jôesi Tádáví⁷piye ívíwáyunde⁷, hedí hân⁷oebo⁷ i⁷dân nanbí thehtáy pahpá⁷in dinde⁷man, hedá oe Egypt nange dithaa ihaydi ovây⁷khäge⁷nan díví⁷áy⁷t'owasôewé-í⁷dí, tobá iwewin wídimuupí wânbo⁷, hedáhá⁷ iví kaydi há⁷i nange iwedi ovây⁷piye. ¹⁸Hedí jónántä pǎayo ahkon ní⁷ge diji⁷ ihaydi ovây⁷ǎyíngi⁷an. ¹⁹Hedí Jôesi Tádádí ovây⁷khäge⁷nan tsé ihay háä⁷ge⁷in t'owa ná⁷i nange Canaan gin dáy⁷tu⁷an diwe ovây⁷háanú-í⁷dí, hedáhá⁷ i⁷dí in Israel t'owa Canaan ovây⁷wije. ²⁰Jónán tǎgintǎdáhá⁷ p'ánántä (450) pǎayo óeho⁷ ná⁷i t'ǎhkí napúuwí⁷dí.

“Iwedáho Jôesi Tádádí ovây⁷tsonninkw'óe⁷ó, iví tukhe⁷bi Samuel óesóge puwahay. ²¹Hedí in t'owadi Samuel óedaa⁷an wí kw'áye⁷i tsondi ovây⁷sôege-í⁷dí, i⁷ wé⁷ge⁷i nange⁷in t'owa dín⁷án waagibá, hedího Jôesi Tádádí Saul ovây⁷mägi, i-á Kish-ví ay únmuu, hedí in Benjamin-bí áy iwedi⁷i⁷báho namuu. Saul-á jónántä (40) pǎayo inbí kw'áye⁷i tsondi dínmuu. ²²Ihaydiho híwóhpí i⁷andi Jôesi Tádádí óejâa⁷an, hedí David óesóge inbí kw'áye⁷i tsondi dínmúuní⁷dí, i-á Jesse-ví ay únmuu. Jôesi Tádá natú, ‘Naa dínhanginná David-ví ánshaa-á naví⁷ waagibá únmuu⁷in, hedá i-á háäwí t'ǎhkí háa naa otú waa ikanhúuwí.’ ²³Jôesi Tádá iví tun imági David-ví thehtáy pahpá⁷áy

iwedi wí naʔäʔin náʔin Israel-win t'owa ovâyʔaywoenídí, hedi i-áho nää napówá, i-á Jesus-ânho namuu.

²⁴ “Hewänbo waʔdi Jesus iví t'öe its'anʔanpídíboʔ, John iʔ p'óʔp'oe kandiʔdi in Israel-win t'owa t'ähkí ovâyʔumáa, ‘Unbí t'aywóʔdi binjoeʔan, ihaydânho wâyp'óʔp'oeʔamí.’
²⁵ Hedi John iví t'öe ibowakhâyʔoʔ ihaydi, ihaydâʔ ovâyʔumáa, ‘Ti naa-ân iʔ bîntsíkhaʔmáaʔiʔ omuu gin íʔändeʔ? Naa-á joe. Bítʔöeyanbe, naví shánkí tíʔúgá wíyá toʔwí napowagíʔo, i-á naví shánkí itsonmáaʔiʔ namuu. Naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí iví anto wänbo dônʔp'äädí-ídí, ginnânho John natú.

²⁶ “Tíʔúuwin páadeʔin, un Abraham-bí ây iwediʔin ímuuʔindá hedá un wéʔgen t'owa Jöesi Táďá bînʔaʔginmäʔindá, undáďí naʔindáďí Jöesi Táďáďí dítuʔan háďíďí in t'owa ovâyʔaywondeʔin.
²⁷ Hewänbo in t'owa Jerusalem dithaaʔin hedá inbí tsonnindá taʔgendi wídínhanginnáhpí toʔ Jesus namuuʔin, hedá iʔ híʔ Jöesi Táďáví tukheʔmin Jesus-víʔgedí dâytaʔnandi wídikaʔpóyaʔpí. Tobá inbí méesate eeje kaykhanwówá thaa waa náʔi híʔ dâytundo wänboʔ, híwó wídikaʔpóyaʔpí. Hedânho dítú Jesus óeháyjíʔin ûnkhâyʔäʔ, hediho haa in Jöesi Táďáví hânʔoeʔin tukheʔmin dâytaʔnan waa taʔgendi napóe. ²⁸⁻²⁹ Hääwí t'ähkí Jesus óeʔandi Jöesi Táďáví taʔnin diwe ho nataʔmuu. Náʔin t'owadi Pilate óedaaʔan natsonpúuwíďí Jesus óeháyjíďí, tobá wên t'aywóʔnin wíʔônshaapí wänboʔ. Hedi han óeʔandá nachuudá in phéʔwin diwedí óewáve, hedá wí t'owápho ee óekʔúʔ.

³⁰⁻³¹ “Hewänbo Jöesi Táďáďí óewâywówápa. Hâyân wänbo wên t'owavíʔpiye Jesus ipikeeyan, indá dimuu in toʔwên óeyuuhonnin Galilee iwedi Jerusalem iwehay waʔ nachuupídíboʔ. Hedi náʔin

t'owadá wéʔgen t'owa ovâyʔumáa nawâywówápóeʔin dâymúʔ.

³²⁻³³ “Hedi nää-á naʔindá wáʔ náʔiʔ híwóʔdi tun wâyʔt'öeʔoʔ: Jöesi Táďá nanbí hehääwi thehtáy pahpáʔin iví tun imági Jesus óewâywówápakhâymaaʔin, hedi haa ovâyʔuʔan waa naʔin inbí ây iwediʔin gimuuʔingíʔ iʔan. In eediʔin Psalm diwebo haa Jöesi Táďáďí Jesus óetuʔan waa ginnân nataʔmuu:

Nää thaa dovâykeeyan naa uví Táďáho omuuʔin.

³⁴ Wíyá wáygé Jöesi Táďá gin wáʔ natú: Naadi David dótuʔan taʔgendi hânho híwó dókhâymaaʔin, hedi un wáʔ hanbá wâykhâymaa.

Hedi náʔi híʔ-á ginnân natundaʔ: Jesus-ví túʔ-á wíʔünseejé-ípí gá óewâywówá-pakhâymaadân, hedi háʔto wíyá nachuu-í. ³⁵ Hedânho David-di wây-á wéhpêe Psalm itaʔnan diwe Jöesi Táďá gin óetuʔan:

Uví yäʔdâaʔi ayví túʔ wínaasijepäkhâymaapí.

³⁶ David-á wíʔbo ivíʔgedí wíʔihíʔmáapí. Iví thaa waʔ nawówájíʔ ihaydi haa Jöesi Táďáďí óetuʔan waa iví t'owagíʔ iʔan, ihaydáháʔ nachuu, hedi iví páadeʔ kâʔääʔin ovâykhäʔkw'óďí iwebá óekhäʔk'úʔ, hediho iví túʔho únsije.

³⁷ Hewänbo Jesus-ví túʔ-á wíʔünsijepí, i-á iʔ Jöesi Táďáďí óewâywówápaai namuu.

³⁸⁻³⁹ “Tíʔúuwin páadeʔin, naa odaʔ íkapóewíʔin náʔin nää wâyʔtuhkankhâymaaʔin: Haa Jesus iʔannin namuudí unbí t'aywóʔdi wovâyʔowóejé-í. Tobá iʔ tsontun Moses itaʔnandi bînʔaʔginnamíďí úvíkhääde wänboʔ, háʔto unbí t'aywóʔdi wovâyjâaʔamí, hewänbo Jesus-víʔpiye úvíwâyundedáho wovâyjâaʔamí-á kun.

⁴⁰ Nää undá bíʔâyíngíʔan hedânho náʔin Jöesi Táďáví híʔ iví tukheʔmin dâytaʔnannin wíʔúnpúuwípíďí:

⁴¹ Un ítúʔin naví híʔ wídínchäʔmuupíʔin bítʔöeyan.

Unbí thaa eeje wí hääwí wäyupíwóʔdi namuuʔi hânho hayʔi namuudi naa dâykâymáa,

hedí wíʔúvíwäyukhâymaápi tobá wí toʔwídí wovâythayjo wânboʔ.

Hediho wovâyhâaʔamí, hewânbo wíʔúvíwäyü-ípi, hedânho ichuuwí.”

⁴² Paul ihíʔbowa, hedí i-ádi Barnabas-ádi iʔ Hudíyoví méesate iwedí dapeemân dihaydi in t'owa didaʔjiʔ owáy wíyá kaykhanwówá thaa náʔi hääwí ditʔoe iʔgedíba shánkí ovâyhéeʔamíʔin, ⁴³ hedí dínwéʔgekʔeweʔ dihaydi, báyéki in t'owa Paul-ádi Barnabas-ádi dimää, hedí in wíjedi ovâytumakheʔan Jôesi Tádávi sígísehkaná iwe dívíwäyühúuwídi. Wáy wên náʔin t'owa-á Hudíyo dimuu, wây-á wëndá Hudíyo dimuupí wânbo in Hudíy-oví khuubá dâyhon.

⁴⁴ Wíyá jáadi iʔ kaykhanwówá thaa nanáʔ diwe, tʔähkí waa in búʔwin t'owa dívíwéʔgeʔan náʔi Jôesi Tádávi tun Paul-ádi Barnabas-ádi dântʔoeʔodi ditʔoe-ídi. ⁴⁵ In Hudíyoví pʔóʔdédiʔindi náʔin báyéki t'owa in wíjeviʔpiye dimändi ovâymuʔ ihaydi, ívíwo dithúupóe, hedí ovâytumáa Paul-ví híʔ-á taʔgen wíʔünmuupí, hedá ivíʔgedá híwóhpí dívíhéeʔan. ⁴⁶ Hebo Paul-ádi Barnabas-ádi khunwôedaʔginpídiʔboʔ ovâyhéeʔan. Ginnân datú: “Nakhâyʔäʔ Jôesi Tádávi híʔ un Hudíyo páadé wâyʔöeʔamíʔin, hediho han ânʔan. Hebo bînjoegiʔandi úvíkeejoʔ undá in wówátsi nahándepíʔin bínkâyjíʔin wíʔimuupíʔin, hedânho náa naʔindi wâyjoekankhâymaá, hedá in Hudíyo dimuupíʔinbíʔpiye gamän, ⁴⁷ gá Nanbí Sedó Jôesi Tádávi iví taʔnin diwe naʔin ginnân dítuʔandân:

Naadi uʔ wídeʔman wí ko waagiʔbá unmuúnídi, in Hudíyo dimuupíʔinbíʔpiye unmu-ídi,

in t'owa tʔähkí náa oepáa kʔaydi hádídi ovâyʔaywoeniʔin ovâytuʔäamídi.”

⁴⁸ In Hudíyo dimuupíʔin iwebá dijiʔin náʔi híʔ ditʔoedi hânho dihíhchanpóe, hedí dítú, “Nanbí Sedó Jôesi Tádávi híʔ híwóʔdi ünmuu.” Hedí tʔähkí in toʔwên Jôesi Tádávi ovâydeʔmannin náʔin wówátsi nahándepíʔin dâykâyjídi ivíʔpiye dívíwäyü.

⁴⁹ Hedí shánkí wânbo t'owa iʔ nange tʔähkí dikwʔóʔnin Nanbí Sedó Jôesi Tádávi tun ditʔoemän. ⁵⁰ Hewânbo in Hudíyodi in búʔwin kwiyaʔ koditʔowa dimuuʔin Jôesi Tádá óeʔaʔginnin ovâyʔeʔyaʔnan, hedá in senáʔ kwʔáyeʔin dimuuʔin wáʔ, hediho náʔindá Paul-á Barnabas-á ovânjänákíʔan hedá inbí nan diwedí ovânkhehpiye. ⁵¹ Hediho inbí anto iwedí dânnáʔjeepídi in t'owa ovâykeeyamídi kodí wídíviʔanpiʔin, hedáháʔ náʔi wêe búʔ Iconium eepiye damää. ⁵² Hedí in Antioch búʔ dithaaʔin Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin hânho dihíhchanpóe, hedá pín taʔgedá iʔ Yäʔdâaʔi Pʔowäqähä-á dâymáa.

Paul-ádi Barnabas-ádi Jôesi Tádávi tun oe Iconium búʔ ovâyʔöeʔoʔ

14 Hâa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dânpóe waabá oe Iconium wáʔ dânpóe. Iʔ Hudíyoví méesateʔay ee datsʔü, hedí hânho híwó ovâyhéeʔandi báyéki t'owa Hudíyo dimuuʔindá Hudíyo dimuupíʔindá Jesus-víʔpiye dívíwäyü. ² Hewânbo wên Hudíyo inbí híʔ dívíwäyundepíʔindá wây-á Hudíyo dimuupíʔin ovâyʔeʔyaʔnan, hediho náʔin Hudíyo dimuupíʔin in Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔinbíʔpiye háa dichäa. ³ Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jáadi iwebo dânwóyíʔ, hedí khunwôedaʔginpídiʔbo Nanbí Sedó Jesus-víʔgedí dânhíʔmáa. Hedí iʔdá ovânkaymági pinnân tʔöe dântʔamídi, hedânho in t'owa ovâykeeyamídi iʔ híʔ iví sígísehkaná ünmuu iʔgedá taʔgen

namuu²in. ⁴Hebo in t'owa i² bú²windá dit'oedi handa² wídi²ánshaamuupí. Wëndá in Hudíyo-ádi dipóe, wëndá in wíje Jesus-ví t'òekhuwa²indádá.

⁵Hediho wên Hudíyo-ádi wên Hudíyo dimuupí²indádí in bú²win p'ó²dédí²in wóegé díví²ánshaamági ovânwa²amídí hedá ovânk²usäyü-ídá. ⁶⁻⁷Hebo háa ovânkây²máa²in Paul-á Barnabas-á dânhanginpóe, hediho oe Lycaonia nangepiye dajân, hedi wíje bú² Lystra-á Derbe-á iwe hedá i²ge t'ähk²á Jôesi Tádávi híwó²di tun in t'owa ovây²t'òekanhon.

Paul oe Lystra bú² óek²'usäyü

⁸Ná²i bú² Lystra iwe wí sen natsi²'dee²ipi² na²án. Na²aypüyädibó hã²bi namuu, hediho wáy²mûu wânbo wí²i²jíyépí. ⁹Paul ihí²máadí ná²i sendá nat'òeyannán. Paul-dá ta²gebo óemû²di ûnhanginná i² sen in wäyü ûnhekháapúuwídi imáa²in, ¹⁰hediho kaygi óetu²an, “Óta²gewínú.” Hedi i² sen ichânuwínúdí natsi²'dee.

¹¹In báyéki t'owa iwe diji²in háa Paul i²annin dâymû²di dí²ánde wên wíje inbí jôesi damuu²in, hediho kaygi ditú inbí tundi, “Wên jôesi damuu²in makówá²di nanbí²wepiye dawân hedi na²in t'owa waaginbá dapaa.” ¹²Ditú Barnabas-á Zeus-ân namuu, hedi Paul-á Hermes gân óekháy²á², gá Paul shánkí ihí²máadân. ^{*13}Wí méesate hay²i oe bú²dí já²wé nak'óe, iwe in t'owa Zeus dây²a²ginmá². I² méesatewi owha² wên tôedo-á hedá póvi ophidé²i-á i² bú² teh-paa phódi iwepiye imaa, hedi i-ádi in t'owa-ádi in tôedo dâyt'ahâanú²-i²in dida² ovân²a²ginmâânídi.

¹⁴Hebo Paul-á Barnabas-á háa in t'owa dívíkhây²máa²in dânhanginpóe

ihaydi inbí k'léwé²in to dânwhé²an ovâykeeyamídí háa díví²o waa wí²ovânhí²anpí²in, hedá in t'owaví jáa dân²äätst'údedi dântuwínú, ¹⁵“Háadan gin úví²o²? Na²indá t'owadã² gamuu un waaginbá. Na²indá ga²äã Jôesi Tádávi híwó²di tun wây²t'òe²amídí, hedânwa² ná²i hãäwí nachã²muupí² úví²o²i bínjoe²amídí, hedá i² nawówãji²i Jôesiví²piye úvíwäyü-ídá. I-ân makówá-á nandá mâap²oe-á hedá hãäwí t'ähkí eejé nakw²ó²di-á ikhíjé. ¹⁶Hedi tobá hân²oebo náa puwahay wáyjé t'ähkí²in t'owa háa díví²amí²in dida² waa Jôesi Tádádi ovâykanmági wânbo², ¹⁷thay²'eedi ovâykeeyan háawi i² namuu²in hânho híwó ovây²andi. I²dân in kwan makówá²di wovâyjemu, i²dibá hãäwí i² nan diwedí napaa²i wovâypaye. I²dân koegi² wovây²má² hedá wíyá hãäwí unbí pí²ná wovâyhíhchannamíg²-á,” gin Paul-di ovây²tu²an. ¹⁸Hebo tobá t'ähkí ná²i ovây²tumáa wânbo², báyéki t'òe dânpóe in t'owa ovâywóyí²nídi in tôedo wí²dây²t'ahâanú-ípídi in ovân²a²ginmâânídi.

¹⁹Ihaydibá wên Hudíyo Antioch bú²win hedá Iconium bú²windá dipówá, hedi Paul-á Barnabas-á ovântunsúumáadí in Lystra-win t'owa háa ná²in dipówá²in ditú waagida² dívíwäyü. Hediho Paul óek²'usäyü hedi óehay gin dichanpóedí ee bú²dí já²wépiye óewhaapiye. ²⁰Hewânbo wên Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in Paul-ví²wepiye di²äã, hedi wa²di iví²ge dibúuwín dihaydi iwínú, hedá wíyá i² bú² iwebá nawáyts'ú. Wíyá tháwándá i-ádi Barnabas-ádi oe Derbe bú²piye damää.

^{*14:12} In Lycaonia-win t'owa-á in wé²gen Greek t'owa waaginbá dimuudi báyéki jôesi dínkw'ó. I² shánkí p'ó²dédí²-á “Zeus” gin óekháyánde², hedá wí t'òekhuwa²i-á “Hermes” gân nakhãwã.

**Paul-á Barnabas-á oe Antioch
bú²piye dawáymää**

²¹ Oe Derbe bú² Jôesi Tádáví híwó²di tun ovâyt²ôe²an, hedí báyéki t'owa Jesus-ví²piye dívíwäyü. Ihaydiho oe Lystra-á Iconium-dá i²gepiye hedá Pisidia nangewi bú² Antioch-piyá dawáymää. ²² Ná²i bú² eeje in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in ovâykhäge²nan shánkí kay²indi dívíwäyü-í²dí, hedá dântumakhe²an ta²gendi dívíwäyühûuwí²in. Ovâytü²an, “T'ähkí ná²in âyt²ôephaadé²-í²in gínpuuwi oe makówa gipówápí²díbo².” ²³ Hedí t'ähkí i² méesate eeje tsonnin ovâykw²ódi, hedáhá² dänjûusu²andá dänhâädá²andá t'ähkí in dívíwäyü²in ovâytü²an, “Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wovâypahûuwí.”

²⁴ Nää-á Pisidia nange i²ge daphademää, hedá Pamphylia nange iwá dapówa. ²⁵ Iwe in Perga bú²win t'owa Jôesi Tádáví tun ovâyt²ôe²an, hedá iwedá wíyá wêe bú² Attalia-piye damää. ²⁶ Iwedáhá² kophé iwedá i² wêe Antioch bú² iwepiye dawáymää. Iwedânho hân páadédí wáypiye damää hedí damääpí²díbo in méesate iwe²in t'owadi ovânjûusu²an Jôesi Tádáví sígísehkanädi ovân²âyíngi²ámí²dí, iví t'ôe dân²ámí²dí. Hedí nää-á inbí t'ôe-á dânbowadi dawáy²ä.

²⁷ Oe Antioch dapówa ihaydi t'ähkí in méesate²in t'owa ovâywé²ge²an, hedí ovâytü²an háa Jôesi Tádádí ovânkhäge²nannin i² t'ôe dân²andi t'ähkí, hedá ovâythayyan háa in Hudíyo dimuupí²in wá² Jôesi Tádádí ovây²mági²in dívíwäyü-í²dí. ²⁸ Báyéki thaa oe Antioch in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²indádí dänwóyí².

**Oe Jerusalem in méesate²in
tsonnin dínwé²gepóe**

15 Wên senä² oe Antioch dipówa Judea nange iwedí, hedí indi in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in ovâyhá²o². Gin ovâytü²an: “In Hudíyo waaginbá ík'ewetaamuupí²dá Moses natsonpóe waa, undá há²to² oe makówápiye ímú-í.” ² Paul-á Barnabas-á ívíwo wí²ovânhi²anpí háa in senä² dipówa²in ditü²nin, hedí indádí báyéki dívítühkannan. Hedího Paul-á Barnabas-á hedá wây-á wên Antioch-win senä²dá ovâyde²man Jerusalem-piye dimú-í²dí, iwe ovâyhée²ámí²dí in Jesus-ví t'ôekhuwa²indá in méesate²in tsonnindádí ná²i hääwí napóe i²gedí.

³ Hedího ná²in senä² Antioch iwedí ovâysandi ná²in wíje nange Phoenicia-á Samaria-á i²ge diphade. Eeje in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in ovâytü²an hääwí t'ähkí háa in Hudíyo dimuupí²in dínpóe²in, inbi khuu dâyoje²andi Jesus-ví²piye dívímági. Hedí ná²i hí² dit'oe²di hânho dihíhchanpóe. ⁴ Jerusalem bú² in senä² dipówa ihaydi, in méesate²in t'owa-ádí in Jesus-ví t'ôekhuwa²indádí hedá in méesate iwe²in tsonnindádí in ovâysígíhógi. Ihaydiho Paul-ádí Barnabas-ádí ovâytü²an t'ähkí i² hääwí Jôesi Tádádí ovâykhäge²nandi díví²ámí²dí i²gedí.

⁵ Hebo wên Jesus-ví²piye dívíwäyunde²indá Pharisee t'owa-ân dimuu, hedí dívíwínú²dí ginnân ditü, “In Hudíyo dimuupí²in t'owa-á dínkhây²ä² in Hudíyoví k'ewe taadi ovâytaa²ámí²in, hedá wá² nakhây²ä² ovâytü²äámí²in t'ähkí i² tsonnun Moses ita²nandi² dâyo²a²ginnamí.” ⁶ Hedího indádí in Jesus-ví t'ôekhuwa²indádí in méesate iwe²in tsonnindádí dívíwé²ge²an ná²i hääwí i²gedí dívíhée²ámí²dí.

⁷Híwó hayho dívíhée'an, ihaydiho Peter iwínúdí ovâytu'an, "Tí'úuwin páadé'in, únhanginná háyú hay paayo phade Jôesi Tádádí naa díde'mannin in Hudíyo dimuupí'in dovâyhée'amídí iví híwó'di tun dit'oe-ídí hedá i'piye dívíwäyü-ídí. ⁸Jôesi Tádá t'owa t'ähkíví ánskaa únhanginná, hedí na'in dínkeeyan i'dá in Hudíyo dimuupí'in wá' ovâysíghógi'in i' Yä'däa'i P'oewäahäa ovâymagídi. Na'in dímgági waabá in ovâymagí. ⁹Hedá ikeeyan t'ähkí indádí na'indádí handá' dímgáa'in, gá indi iví hí' ónwäyüdi i'dá inbí t'aywó'di inbí pí'nádi ovâyjää'andân. ¹⁰Heháadanho náa un ída' Jôesi Tádá bint'ayjaa'amí'in? Undá ítsonpoe'o in Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwäyü'in wên háäwên kây'in díví'amí'in, hewänbo háa bintsonmáa'indá na'in wígínkodipí iví'amídí, nanbí thehtáy pahpá'in wá' wänbo wídgínkodipí. Wí háäwí kháa'i inbí t'ú'k'eegi bín'í'k'úya' waagibá úv'í'o. Ha'wäa wí'úv'í'amípí. ¹¹Na'indá ívívâyunde Nanbí Sedó Jesus-ví sígísehkanä únmuudíbo dín'aywoenídí, hedá in Hudíyo dimuupí'in wá' handidíba ovây'aywoení."

¹²Ihaydáhá' Barnabas-ádi Paul-ádi ovâyhée'an. In t'owa t'ähkí diwé'gekw'ó'nin händá' dikwodee ovánt'öeyandedí in wíjedi ovâytmáadi háa Jôesi Tádádí ovánkähäge'nannin t'ämäge'i pinnán t'öe dân'amídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa-ádi daji' ihaydi. ¹³Dänhí'bowä, ihaydáhá' James-dá ginnân ihée'an: "Tí'úuwin páadé'in, náa-á naa-áhá' dín't'öeyan.

¹⁴Simon Peter-di na'in dítu'an Jôesi Tádádí in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovây'âyíngimáa'in, hedí handidí dínkeeyan wên in diwedí ovâyhógi'in iví'in únmuunídí. ¹⁵In Jôesi Tádáví tukhe'min hán'oebo hanbá dítu, hedí háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú'in ginnân dáyta'nan:

¹⁶⁻¹⁸T' tsondi David-ví äy iwedi'inbí tsonkhuu dínhándí wí tewhá nakanu'i waagi'inbá dipóe, hewänbo wáy wí thaa naa owáy'ä' hedá inbí tsonkhuu dovâywáymääní.

Háa dimú'de waagibá dovâywáykwohkhâymaa.

Naa han dáykhâymaa hedänho t'ähkí in wé'gen t'owa dida'ídí dítaa'-ín, háyú in Hudíyo dimuupí'in dovây'hógi'in naví'in dínmuunídí.'

Ginho Nanbí Sedó Jôesi natú, i'dá hán'oe ná'i háäwí t'owa ovâyhangin'annan."

¹⁹Hedá James gin wá' natú, "Ná'i hí' Jôesi Tádá natú'i namuudi, ginnân naa dínchanpoe'o: Wígínkhây'ähpí in Hudíyo dimuupí'in Jôesiví'piye dívíts'anwäyü'in äyü'ä'amí'in háawin kây'in dáy'amídí. ²⁰Han ívíví'amí'wedi, äyta'namí ginnân äyü'ä'amídí: Wídayk'o'ípí i' koegí' nakoekhâak'óe'i gá in wé'gen t'owa inbí jôesi dáymagídan, 'hedá wíyá to'wíwí kwee-ádi háa sendádí wídvíwí'kw'óenípí, hedá in animâa ovâyk'éwhihánú'inbí píví i' ún'p'oe napeepí'-á wídayk'o'ípí, hedá i' ún'p'oe wänbo-á wídayk'o'ípí. ²¹Gin naa otú' gá ná'i háäwí i'gedí Moses ita'nandân, hedí kaykhanwówá thaa waagi

^{†15:20} 15:20 In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dáyhääwíkhíjé inbí jôesi dínmuunídí, hedí koegí'-ádi wíyá háäwí-ádi ná'i jôesiví'piye dáyhüja' dáy'a'ginmäänídí, hedáhá' i' koegí'bá dáyku'ch'áade' in t'owa dáyk'o'ídí. In Hudíyo díchannpoe'o ná'i koegí' dáyk'oe'dá, in wé'gen t'owaví jôesi dáy'a'ginmä' waagibá díví'amí.

^{‡15:20} In Hudíyo dínkhâak'óe ná'i píví na'ún'p'oepeepí' dáyk'o'ídí, hedího in Jesus-ví t'öekhüwa'in wídida'pí in Hudíyo dimuupí'in gi'bi píví dáyk'o'í'in in Hudíyo dimuupí'in wí'ovâyháachannamípí.

Hudíyoví méesate eeje báyéki paayo phade waabo ná'in Moses ita'nannin t'owa dáyundo, hedá iví hí'-á t'ähkí bú' naná' deeje önt'öe'o'."

In Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in wên ta'nin ovâysan

²² Hediho in Jesus-ví t'öekhuwa'indá in méesate'in tsonnindá hedá t'ähkí in wé'gen méesate'indá ginnân ditú, "Wên senä' na'inbí'wedibá dimuu'in äyde'-mamí, hedi Antioch-piye äysaaní Paul-á Barnabas-á indádí." Hediho Silas-á Judas-á ovânkê', ná'i Judas-áho Barsab-bas gin wá' nakháwá. In méesate'in t'owadi ná'in senä' báyéki ovân'a'gin. ²³ Hedi wên ta'nin indádí dáyho' ginnân nata'muu'in:

"Un Hudíyo ímuupí'in hebo nanbí tí'úuwín páadé'in ímuu'in, un oe Antioch bú' hedá in nange Syria-á Cilicia-á íthaa'in, na'in Jesus-ví t'öekhuwa'indá hedá in méesate'in tsonnindá unbí tí'úuwín páadé'in gimuu'indi wâysengitumáa. ²⁴ Na'in gínhanginpóe wên t'owa náwedí dimää'indi piháawi háäwí wovâytu'annin, hediho inbí hí' dínmuudi wí'úhanginnáhpí háa úv'ámí'in, hedá t'ähkí únbéede. Hebo na'indá há'in t'owa wí'âytu'anpí ha'wáa dív'ámí'in. ²⁵⁻²⁶ Hedânho ívíwé'ge'an hedi äywéhpêe'andi gitú híwó namúuní'in Paul-á Barnabas-á unbí'piye wâysaaní. Indá senä' äysígí'in damuu, hedá dakhâmmu inbí wówátsi Nanbí Sedó Jesus Christ-gí' dänmääní. Hedá wá' gitú híwó namúuní'in wây-á wên senä' äyde'mamí'indádí damú-í, ²⁷ hediho Judas-á Silas-á äysan. Háa ná'in ta'nin diwe äyta'nan waa indibo hanbá wovâythkankhâmmáa. ²⁸⁻²⁹ I' Yä'däa'i P'owäqahäa natú híwó wínamuupí'in wí háäwí kây'i wâytu'äamí'indi úv'ámí'indi hedá na'in wá' hanbá

gichäa. Hebo ná'i hí'-áho únkhäy'ä' bín'a'ginnamí'in: Wíwínk'o'ípí i' koegí' in wé'gen t'owa inbí jöesi dâymági'i', hedá wíwín'únp'oek'o'ípí, hedá in animáa ovâyk'éwhihánú'inbí píví i' únp'oe napeepí' wíwínk'o'ípí, hedá wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendádí wí'úvíwho'kw'öenípí. Ná'i háäwí wí'úv'ánpí' híwó únpúuwí. Sndgidiho'."

³⁰ Hediho Judas-á Silas-á Barnabas-á hada Paul-á Antioch-piye ovâysan. Dipówá ihaydi in méesate'in t'owa t'ähkí ovâywé'ge'an hedi in ta'nin ovâymagí. ³¹ In t'owa dáyunnan dihaydi hânho dihihchanpóe in híwó'nin tumakhe dit'oeđi.

³² Judas-ádí Silas-ádí Jöesi Tádáví tukhe'min damuudi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in báyéki ovâyhée'andi ovâytu'an kwee waa sen waa dí'äanídí, hedi inbí hí'dí ovâykhäge'nan shánkí kay'indi dívíwäyú-í. ³³⁻³⁴ Ihay háyú thaa iwe da'än, ihaydáhá' datú Jerusalem-piye dawáymú-i'in, iwedibáho páadé ovânpunjön. In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in Antioch-'in dimuu'indi ovântu'an, "Jöesi Tádáví wovân'äyingihúuwí háä p'öegé damändi," hedi damää.

³⁵ Hebo Paul-á Barnabas-ádí oe Antioch-bo dänwóyí'. Eewân indá hedá báyéki wây-á dikw'ó'nindádí Nanbí Sedó Jöesi Tádáví hí' in t'owa ovây't'öe'o'.

Paul-ádí Barnabas-ádí dänwije

³⁶ Wí háyú thaa naphade ihaydi Paul-di Barnabas öetu'an, "Jaho gawáymú-í t'ähkí bú' eeje, háä Nanbí Sedó Jöesi Tádáví tun äntunphade eeje, hedá há'in méesate'in tí'úuwín páadé'in ánmúuní, gánhanginpúuwí' tígú híwó'gí dimän." ³⁷ Barnabas-á nada' John Mark indádíbá dänhúuwí'in. ³⁸ Hebo Paul-á wínahíjepí. Ihe'jidiđa' natú Mark-á indádí wí'än-

hûuwípi, gá oe Pamphylia nange diji⁷ ihaydi ovânjoe²andân, hedi iwe Mark wíyá wínada³pí indádí in t'ôe i²amí²in. ³⁹Hedi ívíwo dântuhkannandi dânwije. Barnabas-di Mark óeké² i-ádí damú-ídí, hedi kophé iwedí oe Cyprus-piye damää. Hewânbo Paul-dá Silas-á óede²-man. ⁴⁰In Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in dívíjûusu²an Jôesi Tádádí ovânsígr²âyín-hûuwí²in, hedi damää. ⁴¹In nange Syria-á Cilicia-á i²ge damää, hedi in méesate²in t'owa ovâykhäge²nan shánkí kay²indi dívíwäyyú-ídí.

**Paul-ádí Silas-ádí Timothy
namää ovânkhäge²namídí**

16 Cilicia nange iwedí Paul-á Silas-á ná²i bú² Derbe-piye damää, hedá wíyá bú² Lystra-á. Iwe wí sen Timothy gin nakháwá²i² nathaa, i-á Jesus-ví²piye iwâyunde²i namuu. Iví jíyá Hudíyo-ân ûnmuu, hedi i² wá² Jesus-ví²piye iwâyü, hebo iví tádá-á Greek-ân ûnmuu. ²In Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in oe Lystra-á Iconium-dá dithaa²in ditú² Timothy-á híwó²di sen namuu²in. ³Paul nada² Timothy-²di ovânyuuhûuwí²in, hewânbo páádé óe-ho² i² Hudíyoví k'ewe taadi óetaa²amídí, gá ee dimän ni²ge báyéki Hudíyo dithaadân, hedi indá t'ähkí dínhanginná Timothy-ví tádá Greek ûnmuu²in. ⁴Iwáy bú² iwéngé dimän dihaydi in méesate²in t'owa ovâyhangin²annan háa in Jesus-ví t'óekhuwa²indá hedá in méesate²in tson-nindá oe Jerusalem ditú²in, hedá ovây-tú²an ná²i hí² dáy²a²ginnamí²in. ⁵Hedi in méesate²in t'owa shánkí kay²indi dívíwäyyü, hedá shánkí wânbo t'owa-á dívíwäyyuhon.

Háa Paul oe Troas imú²in

⁶Oe Asia i² Yä²däa²i P'oe-waahâadi Jôesi Tádáví hí² i²gedi wí²ovâyhí²mágipí,

hedího in nange Phrygia-á Galatia-á i²ge diphade. ⁷Oe Mysia nange nantaa dipówá ihaydi ná²i nange Bythinia ditsudedá², hewânbo i² Yä²däa²i P'oe-waahâadi ovâykhâa²an. ⁸Hediho Mysia nange i²ge wá² daphade, hedi Troas bú² iwá dapówá.

⁹I² khun Paul wí hääwí ûnkeepóedí imú² waagibá ûnpoe. Wí sen Macedonia-wi iví páadépiye nawindi kay²indi óeda²máa, “Náá Macedonia-piye óká²ve ná²in díkhäge²namídí.” ¹⁰Hedi Paul ná²i ûnkeepoe i²gedi dí²tú²an dihaydi wesebo ná²in ívíkhây²an Macedonia-piye gimú-ídí, gínhanginnândi ta²gendi Jôesi Tádá nada² iví híwó²di tun in t'owa iwe²in äyt'ôe²amí²in. [¶]

**Oe Philippi bú² Lydia-á
Jesus-ví²piye iwâyü**

¹¹Troas-di kophé iwedí gimäädi i² p'ojâadi Samothrace-piye gipówá, hedá wíyá tháwándá iwedáhá² ná²i bú² Neapolis-piyá gimää. ¹²Iwe i² kophé iwedí giwá, hedi nangedibo oe Philippi-piye gimää. Philippi-á hay²i bú² namuu Macedonia nange iwe, hedi báyéki Rome²in t'owa iwe dithaa. Hâyü thaa iwebo ívíwóyí².

¹³I² kaykhanwówá thaa-á i² bú² tehpaá phódi já²wépiye gipee, ihaydáhá² p'o²k'áygépiyá gimää, gá gichanpóedân in Hudíyo t'owa iwepiye dimää²ä dívíjûusu²amídí. Iwá wên kwiýä² diwé²gekw'ó, hedi nange ívíkw'ódidi äyhée²an. ¹⁴Wí kwee in diwedí nakháwá Lydia gin. I-á Thyatira bú²wi-ân namuu, hedi i² aa p'í tsáawá²i² ívíwo nachä²muu²i kühcha²i namuu. I²dá Jôesi Tádá óe²a²ginmä², hedi Paul-ví hí² ônt'ôeyandedí Nanbí Sedó Jôesidi óekhäge²nan háa natú²in isígíkáyjídí. ¹⁵Lydia-á hedá iví k'aygi²indá dívíwäyyüdi ovây²p'ó²p'oe²an.

[¶]16:10 Luke náá indádí naji², i² to ná²i hääwí ita²nandi².

Ihaydiho i²di na'in dítu'an, "Nää-á únhanginpóe naa ta'gendi Nanbí Sedóvi²piye dáywâyunde²in. Hedáho naví tewhá eepiye bíkã²ve, hedi iwebo úvíwóyí²ní." Hânho kay²indi dítumáadiho gimää.

Paul-á Silas-á ovânpansóge

¹⁶ Wí thaa ee dívíjûusu²o² ipiye gimân dihaydi, wí a'yúdí díjay. Ná²i a'yú-á wên t'owadi óekumä, hedi wí yã²dâapi² p'owëähâadi óemää. Ná²i p'owëähâadi hää t'ähkí hí² óetu²o² natúunídi háa t'owa dínpuwagi²o²in. Iví tsonnin háyú-anho dáyçhä²hónde² i² i²o²i²di. ¹⁷ Hedi Paul-á na'indá i² a'yú gínwójei²di itúwínunde² ginnân: "Ná'in senä²dá Jôesigi² dívít'óemää, i-á i² shánkí kw'áyewi namuu. Indá wovâytu²âamí hádídi wovây²aywoeni²in." ¹⁸ Háýú thaa ginho i²o² Paul nat'ayjaapóe píhay, hediho ibéedi i² yã²dâapi² p'owëähâä óetu'an, "Jesus Christ-di naa dínk'ú² wíjôenídi, hä²i a'yúvíwedi ópeeve." Hedi i² p'owëähâä wesebo ûnpee.

¹⁹ I² a'yúví tsonnin dínhanginná i² a'yúdí wíyá wí'ovây-chä²t'ankhâyamáapi²in, hediho indi Paul-á Silas-á ovânýâ²di ovânkhóhkay²an i² bú²win p'ó²dédí²in dikw'ó² diwepiye i² bú² pingé, ²⁰ hedá ovâytu²an, "Ná'in Hudíyo senä²dá nanbí bú² iwe in t'owa ovâyte²ya²do². ²¹ Indá inbí khuu nanbí t'owa ovâyhá²o², hedi na'in gínkhâak²óe ná'in khuu áykáyji²in háa ây²a²ginnamí²in, na'indá Rome t'owa gimuu²di."

²² Hediho in wé²gen t'owa iwe diji²indi Paul-á Silas-á ovânýâ², hedi in bú²win tsonnindi inbí aa ovânwhée²an, hedi ditsonpóe ovânwhääni²in. ²³ Báýékí ovânwhädi ihaydáhá² ovânpansóge, hedi i² pan tewhá áyí²di óetu'an híwó ovân²áyíngi²amí²in. ²⁴ Gin

óetu'an dihaydi i²dá pan tewhá pingé ovânsóge, hedi ovânpó²t'áak²ú².

²⁵ Khun pinudi háädi Paul-á Silas-á dänjûusu²o² hedá dänkha²wo² Jôesi Tádá óekú²daa²amídi. In wé²gen pan dikw'ó²nindi ovânt²óeyande².

²⁶ Ihaydi tsíkhagipí i² nan hânho na²á'yäpóe, hedi i² pan tewhá tepú wânbo na²á'yäpóe. Wesebo i² pan tewhá phódi nakhuudee, hedi i² kadéna in pan ovâywhi²kw'ódi²i dínwhisuu²dee. ²⁷ I² pan tewhá áyí²di najósa²wo hedi i² pan tewhá phódi nakhu²undi imí², hediho na²ân t'ähkí in pan dishavepee²in, hediho iví tsijó phá² iwahkê² hedi ipikhe²khâyamáawân. ²⁸ Hebo Paul itúwínú, "Wí²bo wíwíwä²amípi. Na'indá t'ähkí wa²di náäbo gikw'ôn."

²⁹ I² pan tewhá áyí²didí wí to²wí óetu'an, "Wên phakó dínmä²," hedi ônmaadi i² pan tewhá ee iwânäts'úde. Hânho nathathapoe²o² nakhunwôeda²di, hedi wesebo Paul-ádi Silas-ádi inbí páadépiye idége²disóge. ³⁰ Hedi iwínúdi oe já²wépiye ovânpiye hedi ovântu²an, "Naví sedó²in, hânnan dáy²amí naa dín²aywoenídi?" ³¹ Indi óetu'an, "Nanbí Sedó Jesus-ví²piye bíwâyú, u-ádi uví k'aygi²indádi, handidânho wovây²aywoeni²."

³² Hedi Paul-ádi Silas-ádi Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí² i² pan áyí²di-á hedá t'ähkí iví k'aygi²indá ovâytu²an, ³³ hedi wese i² khun i² pan áyí²didí ovânho² ovân²owéedi-ídi ee datsa²an deeye, hedá wesebo-á i-á hedá in wé²gen iví k'aygi²indá ovâyppó²p'oe²an. ³⁴ Hedáhá² Paul-á Silas-ádi iví tewhá eepiye ovânpiye hedá ovânhuújôn. I-á iví k'aygi²indá t'ähkí ívíwo dihfchanpóe, náäáho Jôesi Tádávi²piye dívíwâyúdi.

³⁵ Wíyá tháwân hédéndí in bú²win tsonnindi wên áyí²nin senä² ovâysan i² pan áyí²di óetu²âamídi Paul-á Silas-á ovânma²p'âädi-í²in. ³⁶ I² pan áyí²didí Paul óetu'an, "In bú²win tsonnindi

naa dítu'an wânma'p'ââdi-f'in. Nää-áho damú-í. Jôesi Táadáho wovân'âyîngi-hûuwí." ³⁷Hebo Paul-dá in âyî'nin senä' dipówá'in ovâytu'an, "Tobá wí t'aywó'di wíðînshaapí wânbo', hedá tobá oe Rome gáñkháwâta'k'óe wânbo', in bú'win tsonnin ditsónpóe na'in díwhâñí'in in t'owa t'âhkí dí múuní iwe, hedáhá' dí pansóge. Hedá nää-á kaadibo wáypiye dísaani'in dida'. Hebo há'to han dí'amí. Ja' ovâytu'an náwe wí'bo dí'ââ-í hedí indân dípeemâáni."

³⁸Hedího in âyî'nin senä'di in bú'win tsonnin ovây't'ôe'an háa Paul natú'in. In wíje Rome'in damu'in in tsonnin dínhanginpóe ihaydi hânho dikhunwôeda'póe, ³⁹hedího i' pan tewhá eepiye dimää hedí kay'indi ovântu'an, "Dîn'owójé undi." Hedáhá' iwedi ovânpiye hedí ovândaa'an i' bú'dí dapee-í'in. ⁴⁰Hedího pan tewhá eedi dapeedi Lydia-ví'piye damää. Iwe in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in ovâykweweawaasenaatu'andi ee bú'dí dapee.

Oe Thessalonica bú' Paul-á iví k'ema'indá ovây't'ôephadekannan

17 Paul-á Silas-á ná'in wíje bú' Amphipolis-á Apollonia-á i'ge daphade, ihaydáhá' Thessalonica bú' dapówá. Iwe wí Hudíyoví méesate'ay dínk'óe. ²Hedí Paul i' Hudíyoví méesate eepiye namää, ihayda' i'o waabá wáñhâ namää wânbo'. Eewá poje jáadi kaykhanwówá thaa eeje Jôesi Táadávi ta'nin ovây'tundo', hedí i-ádi indádi dívihé'an itunnan ní'gedí. ³Háa Jôesi Táadávi ta'nin natunda'in ovâythayyan, hedá ovâykeeyan ná'in ta'nin ta'gendi natú'nin i' to'wí Jôesi Táadávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'ôephadekhâymaadáhá' nachuwagí'o, hebo wíyá nawáywówápuwagí'o. Hedá ovâytu'an wá', "Ná'i Jesus, iví'gedí naadi wáytumáa'i', i-ân

i' namuu Jôesi Táadávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí." ⁴Wên Hudíyo iwe diji'indá hedá báyéki Hudíyo dimuupí'in Jôesi Táadá dâya'a'ginmá'indá, hedá báyéki p'ó'dédí'in kwiya' wá', indá díwíwâyutá'gen namuu'in háa Paul natú'nin, hedí Paul-ádi Silas-ádi díwíwón.

⁵Hewânbo in wé'gen Hudíyo-á dithúupóe báyéki t'owa díwíwâyudi, hedího wên senä' dichä'muupí'in háâdi waa ee bú' pingé dívkwînumáa'in ovâyhógidáhá' báyéki wây-á t'owa ovâywé'ge'an, hedí ovây't'e'ya'nandi ee bú' t'âhkí dínwânpitú. Ihaydáhá' in Hudíyo-ádi in senä'dádi wí sen Jason gin nakháwá'ívi tewhá eepiye dimää, i-á Jesus-ví'piye iwâyunde'i namuu, hedí in phódi ônthâan'in dívikhâäde'. Paul-á Silas-á ovântuwámáa oe já'wé ovânpeeyé-ídi in t'owavi páadépiye. ⁶Hebo in wíje wí'ovânshaapí, hedího in senä'di ovâypiye Jason-dá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye díwíwâyunde'indádi. Khóhkaydi in bú' tsonninbí'piye ovâyho', hedí dívítuwînúndedi ditú', "Ná'in senä'di wáñhâ dimää wânbo t'owa ovây't'e'ya'do', hedí nää-á náawá dipówá. ⁷Hedí ná'i Jason-dá ovâysigíhógi. T'âhkí ná'in t'owa i' tsondi Caesar-ví tsontun dâya'a'ginhânúnde'. Ditú' wí to'wí Jesus gin nakháwá'í' i' kodí tsondi namuu." ⁸Hedího in t'owa t'âhkí hedá in bú'win tsonnindá dit'oe ihaydi dit'ayyaapóe. ⁹Ihaydiho in tsonnindi Jason-dá in i-ádi diji'indádi ovâychä'wá'âakannan ovâyma'p'ââdi-ídi.

Oe Berea bú' báyéki t'owa Jesus-ví'piye díwíwâyuy

¹⁰Wesebo i' khun in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'indi Paul-á Barnabas-á wíyá bú'piye ovânsan, Berea gin dâytú'o'i'. Iwe dapówá ihaydi i' Hudíyoví

méesate²ay eepiye damää. ¹¹In t'owa iwe²indá in Thessalonica-winbí shánkí dikhâmuu ovânt'öeyaanídí. Háa datú²in dit'öeyanda², hedí thamuwaagi Jöesi Tádáví ta'nin dâytundo² dínhanginpúuwídí tigúba háa ovây²tu'an waa ta'gen namuu²in. ¹²Báyékí t'owa inbí hí² ovânwäyü, in diwedi wên p'ó²dédí²in Greek senä²dá kwiyä²dá diji².

¹³Hewänbo wên Thessalonica-win Hudíyo dínhanginpóe Paul-dá Jöesi Tádáví hí² oe Berea wá² ovây²t'öe²o², hedího iwepiye dimäädi báyékí t'owa hânho ovây²t'e²ya²nan. ¹⁴Wesebo in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²indi Paul oe mâap²oe k'áygépiye óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dänwóyí². ¹⁵Wên t'owa-ádí Paul namää, hedí indi Athens bú²piye óeho². Iwe i²di ovây²tu'an oe Berea-piye diwáymú²-í²in, Silas-á Timothy-ádí ovântu²âámídí hääwí dánkodi ihaydi iví²piye da²äá²-í²in. Hedího han díví²an.

Paul-di in Athens²in t'owa ovây²hée²an

¹⁶Wa²di Paul-di Silas-á Timothy-á oe Athens ovântsikha²máadíbo kodi wínachanpóepí imúndedi báyékí hääwí dínkw'ó²di² in t'owa dâykhi²jé²di inbí jöesi dínmuu waa dâychä²í². ¹⁷Hedího in Hudíyoví méesate²ay ee báyékí ovây²hée²an Hudíyo-á Hudíyo dimuupí²indá, to²wên Jöesi Tádá dâ²y'a²ginmä²in. Hedá wá² thamuwaa-á bú² pingé dâyhääwí²ku²ch'áade² iwe in to²wên diphademännindá ovây²hée²o².

¹⁸Hedá wëndá senä² wá² iwe diji², indá in Epicurean t'owa-á Stoic t'owa-á inbí hâhkan dínmuu²in dívíhá²o². ¹⁹Ná²in senä² Paul-ádí dívítuhkandodi wên ditsikapóe, “Hânnan ná²i hâhsó²yó

natunji²?” Hedá wëndá ditú, “Hádéewáy pi²wên t'owaví jöesiví²gedí ihí²máa.” Gin ditú² gá Paul-di Jesus-ví²gedí ovây²t'öe²odân, hedí ovây²tumáa nachuu²in hedá nawáywówápóe²indá.

¹⁹Hedího in tunjowa²ví²piye óeho², ee okú eedi Areopagus gin dâytü²o²í², hedí óetu²an, “Na²indá gihangin²ânda² ná²i ts'aabi² hääwí i²gedí ü²di t'owa ovây²há²o²í². Ti na²in dít'öe²ámí i²gedí? ²⁰Báyékí hääwí náwe bihée²andi wémüu wänbo wígit²oepí, hedânho háa natunda²in gínhanginnáaní²in gida².” ²¹(In Athens-windá² hedá in já²wé²in t'owa iwe dithaa²indá² häädi wänbo t'âhkí hääwí wänbo ts'aabi² namuu i²gedí² díví²hí²máa hedá dit'öe²o. Hedânkun han óetu²an Paul.)

²²Hedího Paul in tunjowa²ví² páadépiye iwínú hedí ovây²tu'an, “Un Athens²in t'owa, naadi wáymunde² un báyékí ún²hääwí²kw'ó²nin bín²a²ginmä²in. ²³Unbí bú² i²ge ojidi wáyjé unbí jöesi bín²a²ginmä²i dómú², hedá wá² wí antâa-á dómú², iwe bín²hääwí²kw'óe²ó i² bín²a²ginmä²í²gi², hedí eedi gin nata²muu: Wí jöesigi² ná²i antâa âypaa, tobá i² âytaapí wänbo². Ná²i ma²di bín²a²ginmä² tobá bín²taapí wänbo², hedího náa-á iví²gedá naadá wáy²t'öekankhây²máa. ²⁴“I-á Jöesi Tádá namuu, i-á ná²i nan oepáa-á hedá i² hääwí t'âhkí iwe nakw'ó²di-á ikhíjé, hedí i-á oe makówa-á náa nangá shánkí natsonji². Hedânkun i² méesate t'owa dâyk'w'ó²di eejedá²mân wínathaapí. ²⁵Hedího t'owaví²wedi khäge² wänbo wí²üntáypí, gá hääwí wänbo t'owa dâypa²i wí²üntáypí²dân. I²dânkun t'owa t'âhkí inbí wówátsi-á inbí hää-á hedá hääwí dín²tá²yí t'âhká ovây²mä². ²⁶Jöesi Tádá²di wêe sen ikhíjé, hedí iwedího t'âhkí nange²in t'owa dipuyä

§17:18 In Epicureans dívíwäyunde² i² shánkí híwó²di hääwí in t'owagi² namuu dihíhchaanídí náa oepáa k'aydi. In Stoics-á dihâhkanji² ta²gendi gihíhchaanídí wígin²khây²âhpí hääwí wänbo gida²i²in hedíháa wáy²di wänbo wíghaytaachaani²pí.

nää oepaa k'aydi t'ähkí dívíthaayé-ídi. Hewänbo in dipuyäpídiíbo? Jôesi Tádá í'ánshaa'an häädi hedá wéngé dívíthaayé-í'in. ²⁷ Jôesi Tádádí in t'owa ovâykhíjé indi óenuuwá-ídi, hedi hádeebá óeshaa-í óetuwámáadi. Hewänbo ta'gendi na'in t'owaví'wedi kayí? wínajihpí, wēeví'wedi wänbo-á joe. ²⁸ Jôesi Tádá namuudänkun na'in giwówáji?, hedá ív'í'q'yanmáa, hedá t'owa-á gimuu. Wáy wēn unbí ta'kannin wänbo ditú, 'Na'in wänbo ív'í áy gimuu.' ²⁹ Hediho Jôesi Tádáví áy gimuudi wíginghây'ähpí gi'äaní'in i-á wí hääwí waagi'ba namuu'in t'owa í'gedi diwänpí'ánshaapóedí inbí mandibo dāypaa'í? óedodi háa kwák'u ts'ä'í'ídi háa k'uudi. ³⁰ Jôesiví'gedi t'owa híwó wídika'póya'pí ihaydi, í'ídi wí'ovâytu'anpí ihaydiho naná ovâyguhchäänú-í'in, hewänbo nää t'owa t'ähkí wéngé t'ähkí diji'in ovâytumáa inbí t'aywó'di dāyjoé'amídi wí'ovâyguhchäänú-ípídi, ³¹ gá owáy wí thaa ide'mandi? naná? diwe ovâyta'geekkw'óení t'ähkí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin, hedi wí senho óesóge gin ovâytu'amídi, hedi ná'i sen óewáywówápaadi thay'eedi dínkeeyan óesóge'in" gin Paul-di ovâytu'an.

³² Wí to'wí nachuu'í nawáywówápóe í'gedi dit'oe ihaydi, wēn dip'ääjidi t'ämäge Paul óetumáa, hewänbo wáy-á wēndá ditú, "Owáy wíyá häädi ná'i bi-hée'andi? wíyá git'oe-í'in gida?". ³³ Hedi Paul iwediho namää. ³⁴ Wēn sená? ív'í hí? ónwäyüdi i-ádi dívíwón. Wí sen in diwedi Dionysius gin nakháwá, i-á Areopagus-wi tunjowa? diwedi'í'ba namuu. Wí kwee wá? iwäyü, Damaris gin nakháwá'í? Hedá wáy wáy-á t'owa iwe diji'in wá? dívíwäyü.

Paul-di Jôesi Tádáví híwó'ídi tun oe Corinth bú' ovây't'óe'an

18 Ná'i naphade ihaydi Paul Athens-di namää, hedi Corinth bú' napówá. ² Iwe wí Hudíyo sen Aquila gin nakháwá'í? óets'antaa, i-á oe Pontus nange na'aypuyä. Iví kwijó Priscilla-ádi Italy nange wāhäädi dats'anpówá, gá í? Rome-wi tsondi p'ó'ó'dédi? Claudius-di t'ähkí in Hudíyo oe Rome-di ovâykhehpiyedän. ³ Paul-á ná'in wíje'inbí'piye namää hedi indádi iwóyí? I-ádi indádi te'aapa'in dimuudi wé'ge díví't'óe'an. ⁴ Kaykhanwówá thaa eeje Hudíyoví méesate'ay eepiye Paul namää'ä, hedi kay'indi ovâyhée'o?. Ikhääde Hudíyo dimuu'in hedá Hudíyo dimuupí'indá ív'í hí? ónsígi'amídi.

⁵ Silas-ádi Timothy-ádi Macedonia-di dapówá ihaydiho Paul wíyá wí'ite'aa-paapí, hebo thaa t'ähkí Jôesi Tádáví hí? in t'owa ovây't'óe'o?, hedi thay'eedi in Hudíyo ovâyhá'o? Jesus-áho namuu í? to'wí Jôesi Tádádí óesóge'í? t'owa ovây'aywoenídi. ⁶ Hewänbo wí'ónsígí'anpídi ív'í'piye dit'ayjaapóe, hedá híwóhpí'dá? ív'í'gedi díví'hée'an. Hediho ív'í aa iwedi ina'jeepídi ovâykeeyamídi ovâyjoekankhâymaa'in. Ovâytu'an, "Jôesi Tádáví'wedi ípedeedá, unbí'innän únmuu, naa wí'dínchäänú-ípí. Nää iwedi páadépiye in Hudíyo dimuupí'innän ná'i hí? dovây't'óekankhâymaa."

⁷ Hediho ovâyjoe'andi wí sen Justus gin nakháwá'ív'í'piye namää. Justus-á i Hudíyoví méesate'ay nú? nathaa, hedi Jôesi Tádá báyéki óe'a'gin. ⁸ I? Hudíyo méesate p'ó'ó'dédi? nakháwá Crispus gin. I-ádi ív'í k'aygi'indádi t'ähkí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyü, hedá báyéki wáy-á ná'in Corinth-win t'owa wá? Jôesi Tádáví tun dit'oe diwíwäyüdáhá? ovây'p'ó'p'oe'an.

⁹Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemû⁷ waagibá ûnpóe, hedi Paul óetu⁷an, “Wí⁷unkhunwóeda⁷ípí ovây⁷t’ôe⁷âamí⁷dí naví⁷gedi, wíwíwóyí⁷ní⁷pí. ¹⁰Naadi wí⁷âyíngimáa, hediho wí to⁷wí⁷dí wóeyá⁷dá há⁷to wóewa⁷amí, gá náá bú⁷ báyé⁷kí t’owa naví⁷in dínpuu⁷wí⁷in dithaadán.” ¹¹Hediho Paul wí paayodá píngé ee bú⁷ iwóyí⁷ Jôesi Tádáví hí⁷ ovâyhá⁷odí.

¹²Oe Achaia nange wáhâ⁷ Gallio óep’ó⁷dédí⁷sóge ihayhá⁷adibá, in Hudíyo díwíwé⁷ge⁷andi Paul ûnkenmää, hedi oe tunjó wháagépiye óeho⁷di Gallio óetu⁷an, ¹³“Ná⁷i sendá t’owa ovâyhá⁷o⁷ Jôesi Tádá piháa óe⁷a⁷ginmää⁷ní⁷dí, nanbí khuu gínmuu waagá yoe.”

¹⁴Paul ihí⁷khây⁷máawän hebo Gallio-di in Hudíyo ovây⁷tu⁷an, “Ná⁷i sen wên háawin t’aywó⁷nin hediháa wên háawin wâhphade yá⁷dâapí⁷in namuu⁷in i⁷andáho⁷, ihaydânho híwó namúuní naa dáysíkha⁷amí unbí t’ehpide tun iví⁷piye wây⁷t’óeyaaní⁷dí. ¹⁵Hewänbo náá úwíwänpitu⁷hänbo wáy wí tun namuu i⁷gedi, wáy wí kháwá⁷ namuu i⁷gedá, hedá unbí khuu i⁷gedá. Hedáho unnânho únpikhây⁷ä⁷ ná⁷i háäwí bínkodí⁷amí⁷in. Naa wó⁷da⁷pí otú⁷uní⁷in gi⁷bi háäwí háa híwó⁷di háa híwóhpi⁷ namuu⁷in.” ¹⁶Gin Gallio-di ovây⁷tu⁷an dihaydi i⁷ tunjó wháagé iwedi ovây⁷khhepiye. ¹⁷Ihaydi in t’owadi ná⁷i Hudíyoví méesate p’ó⁷dédí⁷ óeyá⁷, i-á Sosthenes gin nakháwá⁷, hedi Gallio-ví páadépiyebo óewhá⁷, hewänbo háa díwí⁷o⁷indi Gallio wí⁷óe⁷âyíngimá⁷gipí.

Paul oe Antioch bú⁷piye nawáymää

¹⁸Paul oe Corinth bú⁷bo wíyá háyú⁷ thaa iwóyí⁷, hedáhá⁷ in wé⁷gen Jesus-ví⁷piye díwíwâyunde⁷in ovây⁷joe⁷andi i-adí Priscilla-adí hedá

Priscilla-ví sen Aquila-adí oe Cenchrea bú⁷piye dimää. Cenchrea iwe Paul óek’owa, t’owa ovây⁷keeyamí⁷dí i⁷annin háa Jôesi Tádáví⁷piye iví tun imági waa. ^{**}Iwedáhá⁷ kophé iwedá oe Syria nangepiyá dimän. ¹⁹Hebo iwe dipówápí⁷díbo⁷ oe Ephesus bú⁷piye dimää, hedi Aquila-adí Priscilla-adí ee bú⁷bo dänwóyí⁷. Paul-dá ovân⁷joe⁷andi in Hudíyoví méesate⁷ay eepiyá namää, hedi iwe in Hudíyo-adí báyé⁷kí ihé⁷an. ²⁰Wëndi óedaa⁷an báyé⁷kí thaa indadí iwóyí⁷ní⁷dí, hewänbo Paul wínahíjepí. ²¹Ovâysengitü⁷andi ovây⁷tu⁷an, “Jôesi Tádá natú⁷dáho naa wíyá unbí⁷piye owáy⁷ä⁷-í.” Hedi iwedi kophé iwedi namää.

²²Oe Caesarea bú⁷ napówá, iwedáhá⁷ oe Jerusalem-piye namää in iwe⁷in méesate⁷in t’owa ovâysengitü⁷âamí⁷dí. Iwedáhá⁷ oe Antioch-piyá namää. ²³Iwáy wáhâ⁷ báyé⁷kí thaa na⁷án, hedi iwedi oe Galatia nange i⁷ge t’ähkí hedá Phrygia nange i⁷gá namää in Jesus-ví⁷piye díwíwâyunde⁷in ovây⁷khäge⁷namí⁷dí shánkí kay⁷indi díwíwâyü⁷-í⁷dí.

Apollos-di Jôesi Tádáví híwó⁷di hí⁷ oe Ephesus-á Corinth-á ovây⁷t’ôe⁷an

²⁴Ihayhá⁷adibá wí Hudíyo sen Alexandria bú⁷ iwe na⁷aypüyä⁷i⁷ Apollos gin nakháwá⁷i⁷ oe Ephesus-bá napówá. Ná⁷i sendá nahí⁷magan, hedá Jôesi Tádáví ta⁷nindá híwó⁷dá ôntaa. ²⁵I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu i⁷gedi ûnhanginná, hediho pín ta⁷gedi wây-á t’owa i⁷gedi ovây⁷hi⁷máa, hedá âyíngidá Jesus-ví⁷gedi ovây⁷há⁷o⁷, tobá John i⁷ p’ó⁷p’oekandiví háhkan ni⁷gedidá⁷ ûnhanginnân wänbo⁷. ²⁶Khunwóeda⁷ginpí⁷díbo⁷ in Hudíyoví méesate⁷ay ee Apollos-di ovây⁷hée⁷an. Priscilla-adí Aquila-adí dat’oe ihaydi in-

^{**} 18:18 Wáyjédí in Hudíyo sená⁷ inbí tun díwímá⁷ Jôesigí⁷ díwít’ôe⁷amí⁷dí, hedi inbí phó dâysômä⁷ inbí t’ôe dâybowa pihay.

bí'piye óeho², hedi Jôesi Tádávi khuu shánkí thay²eedi ònthayyan.

²⁷ Hedáhá² Apollos-á Achaia nangepiye napunda², hedi in Jesus-ví'piye díwíwâyunde²indi óetu²an híwó namuu²in namú-ídí, hediho indi in Achaia-win Jesus-ví'ínbá únmuu²in ovâyta²nan Apollos-á óesígikáyí²in. Apollos-á oe Achaia napówá ihaydi báyéki ovâykhäge²nan in to²wên Jôesi Tádávi sígisehkaná únmuudi Jesus-ví'piye díwíwâyú²in. ²⁸Iví tun únkay, hedi in t'owa t'ähkíví páadépiye in Hudíyo ovâytu²an piháa díwíwâyunde²in, hedi Jôesi Tádávi ta²nin ovây tundodi ovâythayyan Jesus-á namuu i² to²wí Jôesi Tádávi óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí.

Oe Ephesus bú² Paul-di Jesus-ví'gedi ovâyhee²an

19 Wa²di Apollos oe Corinth bú² wáy naji² ihaydi, Paul i² nange i²gedi na²ädi Ephesus bú² napówá, hedi wên t'owa John i² p'ó²p'oe kandiví hí² ónwâyú²in ovây²mú². ²Paul-di ovâytsika²yan, “Ti ná²i Yä²däa²i p'oe wāhāa bīnkē² úwíwâyú ihaydi?” Indi óetu²an, “Na²in wígnhanginnáhpí wí Yä²däa²i P'oe wāhāa wānbo naji²in.” ³Paul-di ovâytsika²yan, “Háadan handi wovây²p'ó²p'oe²an?” Indi óetu²an, “Gá John i² p'ó²p'oe kandiví háhkan áywâyú²dān.” ⁴Paul-di ovâytu²an, “John-di in t'owa ovây²p'ó²p'oe²an gá inbí t'aywó²di dāy²joe²andān, hedi ovây²tumāa, ‘Naví tí²úugé wí napowagi²o²iví²piye úwíwâyú-í.’ Hedi há²i-á Jesus-ān namuu.”

⁵Paul-ví hí² dit'oe ihaydi ovây²p'ó²p'oe²an dāy²keeyāmídí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye díwíwâyú²in. ⁶Hedi Paul iví²di imank'ú²di i² Yä²däa²i P'oe wāhāa dīnwān, hedi wíyá pí²wí tundi díwíhí²māa, hedá Jôesi Tádávi

tukhe²min waabá díwíhee²an. ⁷Ma²di tã²di wíje senä² iwe diji².

⁸Poje p'óe t'ähkí Paul in Hudíyoví méesate eepiye namäa²ä, hedi khunwōeda²ginpídíbo² in t'owa ovây²hí²māa. Ovâythayjo² Jesus-ān namuu i² to²wí Jôesi Tádávi óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, hedi ikhāāde² iví hí² ónsígí²āmídí. ⁹Hebo wáy wên díwíp'óhkāy²andi wídíwíwâyú²pí, hedá Jesus-ví p'óe i²gedá híwóhpí-á in iwe dikw'ó²nin ovây²hee²an. Hedānho Paul-di ná²in ovây²joe²andi in Jesus-ví'piye díwíwâyunde²in i-á²di ovây²ho², hedi wí tewhá eepiye dimāa, wí sen Tyrannus gin nakhāwā²i²di t'owa ovây²hā²o² iwe. Iwá Paul-di thamuwāagi Jôesi Tádávi hí² ovâythayjo². ¹⁰Wíje pāayo t'ähkí Paul gin i²an, hedi handidi in t'owa Asia iwéngé dithaa²in Na²inbí Sedó Jesus-ví'gedi dit'oe, Hudíyo dimuu²indá²di Hudíyo dimuupí²indá²di.

Sceva-ví e²nūn dida² in yä²dāapí²in p'oe wāhāa ovaykhehpeeyé-í²in

¹¹⁻¹² Jôesi Tádávi Paul óekhäge²nan pínán t'óe i²āmídí, gi²bi háāwí in t'owa wémūu wānbo dāymū²pí², hediho aa²āy háāwí dedantāa háāwí itāge²i² in dihaykw'ó²ninbí²piye ovây²ho², hedi dihehkāapóe, hedá yä²dāapí²in p'oe wāhāa-á in t'owa ovây²māa²in dínpee.

¹³Ihayhāābā wên Hudíyo wá² wéngé t'ähkí díwíjyíyēnde ná²in yä²dāapí²in p'oe wāhāa t'owaví²wedi ovâykhehpeeyé-í²di. Nāa-á indá díwíkhāāde hanbá díwí²āmídí Jesus-ví khāwā² ónkhāyā²dedi. Ginnān ovây²tumāa in p'oe wāhāa: “Nā²i Jesus-ví khāwā² dōnkhāyā²de², iví²gedi Paul-di in t'owa ovây²t'óe²o², hediho naadi wítsonmāa nāābo ópeeve ná²i t'owaví²wedi.” ¹⁴Wí Hudíyo ow²hā² p'ó²dédí² Sceva gin nakhāwā²i² tsé ihay e²nūn gin díwí²o²in únkw'ó.

¹⁵ Hewänbo han ditú ihaydi, i' yä'däapí' p'owəqəhədi ovəytú'an, "Jesus dótaa, hedá to'wí Paul namuu'indá dínhanginná. Hebo undá — to'innan ímuu?" ¹⁶ Hedí i' sen i' yä'däapí' p'owəqəhədi óemáa'i'di ovəytsəqəhənuđi hânho ovəyməhpúu ovəyt'an píhay, hedí aawhée buugi'nin diwəhkanmuu'in i' tewhá iwedi dishavepee.

¹⁷ In Ephesus bú' dithaa'in Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá dínhanginpóe háa dínpo'e'in, hedího dikhunwóeda'póe, hedí ditú' Nanbí Sedó Jesus hânho hay'i namuu'in. ¹⁸ Hedí báyéki in Jesus-ví'piye dívíwəyú'in Paul-ví'we dipówá, hedí dívít'aywó'dihəätsi'andá dáykeekw'ódi háa dívítsiyekanhonnin. ¹⁹ Wáy wên dichugekanhá'indá inbí chuge háhkan ta'di dáykan, hedí dáyphahánú in t'owa t'əhki dáymuunídi. I' ta'di háyú nachá'muu'in dáymaapaa ihaydi p'ánántə maapaasôn (50,000) kwák'u ts'ä'i chá' napóe. ²⁰ Handího shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' dit'oe'o hedá i'piyá dívíwəyunde'.

Háa Paul nakanda' waa

²¹ Ná'i həäwí napóe'i naphade ihaydi, Paul i'ánshaamági namú-ídi oe Macedonia nangepiye hedá Achaia nangepiyá hedáhá' oe Jerusalem bú'piyá. Natú, "Owáy eepiye omää ihaydáhá' dínkhə'ä' oe Rome-piye wá' omú-i'in." ²² Oe Macedonia-piye wíje iví khəge'nin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á shánkí háy təhki oe Asia nangebo iwóy'.

Demetrius-di in t'owa ovəyt'e'ya'nan hedânho híwóhpi díví'amídi

²³ Ihayhədi oe Ephesus báyéki t'owa dit'ayyaapóe in Jesus-ví p'óe i'ge dimänninbí'wepiye. ²⁴ Wí sen Demetrius gin nakhəwá'i' iwe na'án, i-á

kwák'u ts'ä'i'di ihəäwípa'i namuu, hedí méesate hí'indi ipa', ná'i méesate-á i' kwee Diana dáy'a'ginmä' iwe'i méesate hay'i waagibá nakeet'óe'i'. Demetrius-á hedá in wé'gen i-ádi dívít'óemáa'indá híwó hay chá' dínts'úya' inbí t'óe iwedi. ²⁵ Hedího Demetrius-di iví t'óe'in hedá wáy-á wéndá hə'bi t'óebá díví'o'indá ovəywé'ge'an, hedí ovəytú'an, "K'ema'i'ə, únhanginná báyéki chá' nanbí t'óe iwedi gínts'úya'nin. ²⁶ Unbo bínmú' hedá ít'oe háa ná'i sen Paul ikanhonnin. I' natú' in jôesi t'owa dáypa'in dáy'a'ginmäänídi ta'gennin jôesi wídimuupí, hedí wí'gingí náä Ephesus-á hedá ná'i Asia nange t'əhki t'owa iví hí' ovəywəyukannan, hedá iví hí' únmuudi báyéki t'owa Diana-ví'wedi dívíjā'an. ²⁷ Hádée nanbí t'óe i'gedi t'owa híwóhpi díví'ánshaa'amí'in napúuwí. Hedá iwedá mađi wá' napúuwí t'owa di'ān'í'in i' hay'i kwee Diana i' to'wí na'indi əy'a'ginmä'iví méesate wí'unchə'muupí'in. Hedá tobáháa t'əhki t'owa náä Asia-windádi hedá in wé'gen həwéngé t'əhki dithaa'indádi náä óe'a'ginmä' wänbo', mađi náä iwedi páadépiye di'ān'í hay'i wínamuupí'in."

²⁸ In t'owa háa Demetrius natú'in dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedí dívítúwínunde gin, "Diana náä Ephesus-wí namuu'i báyéki hay'i namuu." ²⁹ Hedí shánkí báyéki t'owa diwé'gepóe, hedí dívít'ehtúwínunde', hedí wên wíje sená' oványə'di ovánkóhkay'an oe bú' pingé t'owa dívíwé'ge'o' iwepiye. In sená'dá Gaius-á Aristarchus-á gin dakhəwá, indá Macedonia nangewin damuu, hedí Paul-ádi wéngé t'əhki dānjíyende'. ³⁰ Paul in t'owa dikw'ó' diwepiye natsudeda' ovəyhée'amídi, hewänbo in Jesus-ví'piye dívíwəyunde'indi óekhə'an. ³¹ Hedá wên Asia-win p'ó'dédi'in sená' Paul-ví k'ema'in

ûnmuu²indi Paul ônt'ôesan ôetu²âamídí in t'owaví páadépiye wí'ikeehúuwí²in.

³²In t'owa t'âhkí wé²ge shánkí dîntùhkíwîntú². Wênho wên háawên dívítuwînúnde², hedá wáy-á shánkí piháa wânbo-á. Wên háyúhaydí² t'owa dínhanginná háadí diwé²gepóe²in.

³³Hedí in Hudíyodi wí sen Alexander gin nakháwá²i² oe páadépiye ôewínúdí ôetu²an háa natúuní²in. Hedího Alexander imannan in t'owa dívít'ôeyaaní². Nada² in t'owa ovâytu²âamí²in in Hudíyo wí²ovâyhíwóhpichâânú-í²pí² ná²i napuwamän ni²gedí. ³⁴Hebo Alexander-á Hudíyo namuu²in in t'owa dínhanginpóe ihaydi t'âhkí²í²bo ma²di wíje ôeda t'âhkí shánkí kaygi wânbo dívítuwînúnde², “Ná²i Ephesus-winbí Diana hânho hay²i namuu²” gin.

³⁵T'ôediwän i² bú²wi ta²kandidi hânda² ovâykannan in t'owa, hedí ovâytu²an, “Un Ephesus-win ímuu²in, t'âhkí t'owa wéngé t'âhkí dikw'ó²nin dínhanginnáhpí²an ná²in Ephesus bú²win t'owa ná²i hay²i Diana-ví méesate ûnmuu²i² ây²âyîngimáa²in, hedá i² k'uu Diana waagibá ûncháa²i² oe makówádí ûnke²t'á²di-á wá²ây²a²gindo².

³⁶Tóebo wûnkodípí natúuní² ná²i háäwí ta²gen wínamuup²in. Hedânho ánpí íkwo²ní, hedí wíyá háawên wí²úví²ámí²pí híwó úví²ánshaapí²í²bo².

³⁷Undi ná²in wíje sená² náäpiye bînmaa tobá háäwí wânbo méesate iwedí wí²dânsä²manpí wânbo², hedíháa nanbí Diana ây²a²ginmä²iví²gedí háawin t'aywó²nin wídatúhpí wânbo². ³⁸Hedího Demetrius-ádi in i-ádi dívít'ôemáa²indádi wí to²wí ônt'e²p'êede-í²in dida²dá, dínkhây²ä² ôetsondiwekáani²in. In tsonnin dívíwé²gekw'óe²ó t'owa ovây²tunjó²namí²di, hedí in t'owaví t'ehpíde tun ovây²t'ôeyande². ³⁹Hebo

wíyá háäwí í²gedí íhéeda²dá, hedân úntsíkhakanpoe²o in bú²win p'ó²dédí²indi in t'owa t'âhkí ovây²wé²ge²an píhay. ⁴⁰Ná²i gin otú, gá ma²di in Rome-win tsonnin ditúuní²dân un nâwewin t'owa unbí p'ó²dédí²indádi²bo úvípíhánmáa²in. Háa náä thaa napóe waa wínakhây²âhpí napúuwí²in, hedí tóebo wí²ûnkodípí ovây²tu²âamí²di háadí un t'owa úví²t'aywé²ge²andi.”

⁴¹Hedí han natú ihaydi ovây²tu²an t'âhkí²í²bo² inbí²piye dimú-í²in.

Paul-á iví k'ema²indádi oe Macedonia-piye hedá Greece-piyá dimää

20 T'âhkí hânda² napóe ihaydi Paul-di in Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in ovây²wé²ge²an, hedí ovây²tu²an kwee waa sen waa di²á²be-í²di. Hedáhá² ovâysengitu²andi ovây²joe²an oe Macedonia nangepiye namú-í²di. ²Ee Macedonia iwéngé t'âhkí íjýéndedi in dívíwâyunde²in iwe dikw'ó²nin wá² hanbá ovây²hée²an, hedáhá² oe Greece-piyá namää. ³Iwáy wá²hâä poje p'óe ná²án. Ihaydáhá² íkhây²an oe Syria nangepiye kophé iwedí namú-í²di, hewânbo ûnhanginpóe in Hudíyo ôeháyí² í²gedí dívíhí²máadí, hedího iví ánshaa í²egó²andi oe Macedonia nange í²ge nawáymää.

⁴Ná²in sená² i-ádi dimää: Sopater oe Berea bú²wi², i-á Pyrrhus-ví e²nú ûnmuu; Aristarchus-á hedá Secundus-á oe Thessalonica bú²win damuu²indá; Gaius oe Derbe bú²wi-á; Tychicus-ádi Trophimus-ádi oe Asia nangewindá; hedá Timothy-á. ⁵⁻⁶Ná²in sená² oe Troas bú²piye dipáadémää, hedí Paul-ádi naa-ádi oe Philippi bú²bo änwóyí², in Hudíy-oví shánkí²eedí dínphade píhay, ná²i shánkí²eedí dâytú²o² “Owáaseepí² Pává Dâyk'o²i Thaa” gin. ††Ihaydá iwedá

††20:5-6 Luke wíyá Paul-ádi nají².

kophé iwedi gamää, hedi p'ánú thaa naphade ihaydi oe Troas gapówá, in wé²-gendi na²in dítsíkha²máa iwe, hedi wí jáadi iwe gikw'ó.

Oe Troas i² e²nú Eutychus nachuudi óewáywówápaa

⁷Dumingu iwe íwíwé²ge²an i² méesa buwá áyk'o²ídí, hedi Paul-di díhí²máa. Khunpinu puwahaydi ihée²an gá wíyá tháwán iwedi ijáakankháymáadán. ⁸T'áhkí²díbo oe wha²k'ay íve giwé²gekw'ó, hedi báyéki naphakókohsaa. ⁹Wí e²nú Eutychus gin nakháwá²i nawháphódikhuuchá² deedi na²án, hedi hânho najóeda²puwamán Paul thaa t'áhkí ihí²máadí. Téegíndi najókhândi, na²án diwedi oe já²wépiye najóke²t'á, hedi óedaygi²an dihaydi chu²i óeshaa. ¹⁰Paul wha²k'aydi nawá, hedi idége²disógedi i² e²nú óeba²aaké², hedi ováytu²an, “Íwíwo²gi wí²ítaachanpúuwípi. Ná²i-á náa nawówámuu.” ¹¹Hediho wíyá oe wha²k'aypiye napee, hedi indáí ipáváhávedi ihúuyan, hedá shánkí ováyhee²an nathay píhay. Ihaydá ováyjoe²an. ¹²I² e²nú ív'ípiye indi wówá²i óeho², hedi báyéki dihíhchan.

Paul oe Miletus bú²piye namää

¹³⁻¹⁴Paul-di ho dítu²an kophé iwedi gipáadémú-í oe Assos bú²piye i² áyt-síkha²amí²dí, hebo i-á nangedíbo namú-í hedi iwe i² wá² i² kophé itokháymáa. Hediho han ív'ían, hedáhá² Assos iwedá Mitylene bú²piyá gimää. ¹⁵Iwedá wa²di kophé iwedi Chios-piye gimää, i-á p'o-jáadi namuu, hedá wíyá tháwándá wíyá p'ojáadi Samos-á gipówá. Oe Trogyl-lium bú² íwíwóyí², hedá wíyá tháwándá oe Miletus bú² gipówá. ¹⁶Paul i²án-shaamági oe Ephesus wí²wóyí²nípidí, báyéki thaa oe Asia nange í²ge wí-nayëenípí²dí. I-á nawó²on oe Jerusalem napóewí²dí híwó² dihaydibo², in Hudíy-

oví shánkí²eedi thaa Pentecost gin dáy-tu²o dínnáhpídíbo², hádée²ho únkodí²di.

Paul-di in Ephesus bú²in méesate²in p'ó²dédí²in ováytumakhe²an

¹⁷Wa²di Miletus wáy naji² ihaydibo², oe Ephesus bú²piye it'óesan, in méesate²in tsonnin ováytu²amí²dí ív'ípiye dí²äá-í²dí. ¹⁸In dipówá ihaydi ováytu²an, “Un t'áhkí únhanginná háawi sen omuu²in i² páadé²i thaa Asia opówá ihaydi waabo náa puwahay. ¹⁹Naa Nanbí Sedó Jesus-gí² dáy²t'óe²andi wídáypitegendepí. Háyan wänbo dáysíhtää in t'owaví²gedi o²áyíngipóedí. Báyéki t'óephade dínpówá in Hudíyodi dí²annin namuudi. ²⁰Un únhanginná naa wídáywóyí²pí²in háäwí wänbo úntáy²i wáytu²odi wáykháge²namí²dí, hedá íwé²gekw'ó² deejá unbí wháage í²gá wáyhá²o². ²¹Kay²indi naadi wáytu²an wí²gín Hudíyo-á Hudíyo ímuupí²indá unbí t'aywó²di bínjoe²amí²in hedá Jôesi Tádáví²piye úvibée²-í²indá, hedá Nanbí Sedó Jesus Christ-ví²piye úvíváäyí²-í.

²²“Nää-á Jerusalem-piye omän, ginho i² Yä²däa²i P'owəḡahāḡadi dítu²andi. Naa wídínhanginnáhpí háa owáy wáḡhāḡ dínpuwagí²o²in, hewänbo ná²indáho dínhanginná: ²³Nää bú² í²ge ots'í eeye t'áhkí, i² Yä²däa²i P'owəḡahāḡadi dínthayyan ta²gendi dípansogekḡāymáa²in hedá dont'óephadeḡhāymáa²indá. ²⁴Hewänbo háa dínpóe wänbo ḡāḡbo wídínmuupí, tobáháa díháyí² háa owówápee-í wänbo². Naa owänpida² dóboewa²-í²in in t'óe Nanbí Sedó Jesus-di dítu²an dó²amí²in. Hedi ná²in t'óe-á ginnân namuu: I² híwó²di tun Jôesi Tádáví sígíseḡkanā í²gedi pín ta²gedi in t'owa dováyt'óe²amí.

²⁵“Undáí naa oji² Jôesi Tádáví khuu í²gedi wáyt'óe²odi. Hewänbo náa dínhanginná wéedi wänbo

un diwedi há'to wíyá dímuuni'in.
²⁶ Hedânho náä-á naadi ta'gendi wâytu'âamí ná'in: Wí to'wí Jôesi Tádáví'wedi napedeédáho', tóebo wí'unkodipí naa dínchäânú-ídi, ²⁷ gá wó'khunwôeda'pidân wâytu'âamídi háäwí t'âhkí Jôesi Tádá ikhâymaa'in.
²⁸ Wí'bo bípi'âyíngi'an, hedá t'âhkí há'in t'owa Jôesi Tádáví'in únmuu'indá bin'âyíngi'an, wí k'úwá áyí'di' ív k'úwá í'âyí'do waagibá. Í' Yä'dâa'i P'owëäähâädi un wovâytsonninkw'ôdi, wên k'úwá áyí'nin waaginbá ímuunídi. In t'owa Jôesi Tádáví' méesate eejé'in dimuu'in iví'in únmuu, ingí' ív ímágidi ív ínp'oe ich'âanídi. ²⁹ Naa dínhanginná owáy naadi wâyjoe'an dihaydáho', wáy-á wên t'owa unbí'ye dipowagi'o, wên t'ayjaa'in khunjó in k'úwá dâyhâânú-ídi di'ää'ä waagibá, ³⁰ hedí wáy wên unbí jâa diji'indi wânbo in Jesus-ví'piye díwíwâyú'in ovâyhójo'amí, indádi dâypuhkannamídi. ³¹ Hedânho bí'âyíngi'an há'min t'owadi, hedá wí'ún'ôede-ípi naadi poje pâyö t'âhkí khüü-á thaa-á wâyhá'annin, hedá un ímuudiho naví tsí'p'oe donch'ää.

³² "Nää wâytumáa, Jôesi Tádádí wovây'âyíngi'amí hedá wovâysígséhkanä'o'in wovâyhangin'annamí. Í' unkodi wovâykhäge'namídi kay'in ípaa-ídi hedânho shánkí ív'piye úwíwäâyí-ídi, hedá wá' unkodi í' kâ'äá únmuu'i wovâydenkw'ôdi'i wovâymaa'ní'in. Hedá to'wên t'âhkí í'di ovâyde'mannin wá' ná'i híwó'di háäwí'ba diyâmu-í. ³³ Wíyá to'wíwí chä'dá aa-á naagi' wó'da'pí. ³⁴ Naví mandi dáy't'ôe'andi í' dîntáy'i donhógi, hedá hanbá in to'wên naa-ádi diji'in dîntáy'i wá' ingí' dovâyhógi. Un t'âhkí ná'in únhanginná. ³⁵ Naa háädi wânbo t'âhkí há'wâa dáy'an wâykeeyamídi háa únkhây'ä'in úv'í'amí'in.

Hânho úvikhää-í to'wên dîntáy'in bínkhäge'namídi. Wí'ún'ôede-ípi ná'i tun Nanbí Sedó Jesus-ân wí'bo natú'in: "To'wí imä'i-á shánkí nahíhchan to'wí ihónde'ívi'wedi."

³⁶ Paul ihí'bowa ihaydi idége'disóge hedí t'âhkí in wé'gendádi dívjúusu'an. ³⁷ T'âhkídi'bo hânho dívísíhtäädi Paul óeba'aakê' hedí hânho óesígí'sengitu'an. ³⁸ Dik'âykháapóe í'di ovâytu'andi, "Undi wíyá há'to dímuuní" gin. Hedáhá' t'âhkídi'bo na'indádi í' kophé iwepiye dimää dí'sengitu'âamídi.

Paul Jerusalem-piye namää

21 Na'indi in t'owa áyjo'e'an dihaydi í' p'ojâadi Cos gin dâytú'o' iwepiye ta'gebo gimää. Wíyá tháwân oe p'ojâadi Rhodes gin dâytú'o' iwepiye gimää, iwedáhá' oe Patara bú'piyá. ² Iwe wíyá kophé oe Phoenicia nangepiye namändi na'ân, hedí ívítógidi iwedi gimää. ³ Cyprus p'ojâadi nanbí yä'mángédi nak'óe, hedí í' giphademändi äymú'. Iwedá oe Syria nangepiye gimää, hedí Tyre bú' gipowá. Wí hé iwepiye dâyhondí dâydaykhâymaa. ⁴ Wa' gin dív'odi wên Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in äynuwa, hedí äyshaadi wí jâadi indádi ívívóyí'. Indi Paul óetu'an Jerusalem-piye wínamú-ípi gin, gá í' Yä'dâa'i P'owëäähâädi ovâytu'andán háa ínpuwagi'o'in. ⁵ Na'in kophépiye wíyá gimú-ídi napóe ihaydi, t'âhkí in senä' inbí kwíyá' hedá inbí áyyäá wóégé oe bú' já'wépiye dípahó', hedí määp'oe kíngéwi okhá' deedi ívídége'dikw'ódidi ívjúusu'an. ⁶ Ívísengituhkanbowa ihaydi na'in gimännin í' kophé iwe ívítógi, hedí in Tyre-windá dívívéehe'. ⁷ Tyre iwedi gimää hedí oe Ptolmais bú' gipowá. In Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in iwe dithaa'in äysengitu'an, hedí wí thaa indádi ívívóyí'. ⁸ Wíyá tháwân iwedi gípee,

hedí oe Caesarea bú⁷ gipówá. Wí sen Philip gin nakháwá⁷íví⁷piye gimää, i-á Jôesi Táďáví híwó⁷di tun ovây⁷t'ôe⁷o⁷i namuu, hedí i-áďí ívíwóyí⁷. I-á wêe namuu in tséďí diji⁷in senä⁷ diwedí, in oe Jerusalem ovâyde⁷mannin in Jesus-ví t'ôekhuwa⁷in ovâykhâge⁷namíďí. ⁹Philip-á jónu a⁷yûn kôhtsaapí⁷in ûnkw'ó, indá Jôesi Táďáví tukhe⁷minnân ûnmuu. ¹⁰Hâyú⁷ thaa iwe gikw'ôn dihaydi wí sen Agabus gin nakháwá⁷i⁷ oe Judea nangedí napówá. I-á wá⁷ Jôesi Táďáví tukhe⁷bibá namuu. ¹¹I⁷ sen nanbí⁷piye na⁷ää, hedí Paul-ví ba⁷áa ônkê⁷di wí⁷bo íví ândáďí íví mandáďí ipiwhi⁷an, hedí natú, “I⁷ Yä⁷dâa⁷i P'oewâqhâ⁷ natú, gínbá in Jerusalem-win Hudíyodi óewhihkankhây⁷máa to⁷wí ná⁷in ba⁷áa íví⁷in ûnmuu⁷í⁷, hedá in Hudíyo dimuupí⁷inbí mange óekánkhây⁷máa.”

¹²Ná⁷in git'oe ihaydi in wé⁷gen t'owa-áďí kay⁷indi Paul âytumáa oe Jerusalem-piye wínamú-ípí gin. ¹³Hebo Paul natú, “Hânnan úví⁷o⁷? Háadan íséje⁷? Háadan dík'âykháa⁷o⁷? Naa okhâymuu t'owadi díwhi⁷ámíďíďa⁷bá joe, okhâymuu wá⁷ oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gí⁷ ochuu-íďí.” ¹⁴Wíginkodípí âyhíjekannamíďí, hedího giwânpitú, “Háa Nanbí Sedó Jôesi Táďá natú waa napúuwí,” hedí wíyá wí⁷ây⁷anpí.

¹⁵Wíyá háyú⁷ thaa naphade ihaydi nanbí háäwí âykhây⁷an hedí Jerusalem-piye gimää. ¹⁶Wên Caesarea-win Jesus-ví⁷piye dívíwâyunde⁷in na⁷indáďí dimää. Oe Jerusalem gipówáďí Mnason-bí tewhá eepiye dího⁷ iwe gikwoníďí. Ná⁷i sendá Cyprus-wi namuu, hedí wí in páade⁷in Jesus-ví⁷piye dívíwâyunde⁷inbí⁷wedí⁷i⁷bá namuu.

Paul-di James-á in méesate⁷in tsonnindá ovây⁷an háa ûnpóe⁷in

¹⁷In Jerusalem-win Jesus-ví⁷piye dívíwâyunde⁷indi híhchandi dísíghógi. ¹⁸Wíyá tháwân Paul-áďí na⁷indáďí James-ví⁷piye gipuwämää. T'âhkí in méesate⁷in tsonnin wá⁷ iwe dikw'ó. ¹⁹Paul-di ovâysengitú⁷an, hedáhá⁷ t'âhkí háa napóe waabá ovây⁷an, háa Jôesi Táďáďí in Hudíyo dimuupí⁷in ovây⁷an waa in t'ôe Paul i⁷annin namuudi. ²⁰Ovây⁷t'ôe⁷andi dit'oe ihaydi Jôesi Táďá kw'âyébo dâymáa.

Hedáhá⁷ Paul-á óetú⁷an, “Tí⁷úu páade⁷i⁷, úhanginná báyéki maapaasôn in Hudíyo wá⁷ Jesus-ví⁷piye dívíwâyumági⁷in, hedí indá i⁷ tsontun Moses ita⁷nan deepiye hânho dívíkay⁷o⁷. ²¹Ná⁷in Hudíyo uví⁷gedi ginnân ovây⁷an: Ú⁷di t'âhkí Hudíyo in Hudíyo dimuupí⁷inbí nange eeje dithaa⁷in ovây⁷há⁷o⁷ Moses-ví hí⁷ dâý⁷a⁷ginnamípí⁷in, hedá inbí áyyä⁷ in Hudíyoví k'ewe taadi wí⁷ovây⁷taa⁷ámípí⁷in, hedá in Hudíyoví khuu-á wíďây⁷âyíngí⁷ámípí⁷indá.

²²Ná⁷in Hudíyo dimuu⁷in Jesus-ví⁷piye dívíwây⁷in ta⁷gendi dínhanginpúuwí ụ náwe unpówá⁷in. Hedího ívítsika⁷yan háa gínkhây⁷ä⁷ íví⁷ámí⁷in. ²³Gá ginnân: Ú-á ná⁷in wítqhkankhây⁷máa⁷in ó⁷an. Nanbí jáa jónu senä⁷ diji⁷, inbí tun Jôesi Táďá dâymági⁷in háa igí⁷ dívíkhây⁷máa⁷in. ²⁴Indáďí ópûn, hedí háa ditú waa dívíbowa⁷in dâýkeeyan dihaydi, ụ-á háa díví⁷o waa hanbá bí⁷ámí, hedá ingí⁷ ovây⁷wá⁷áa-í t'âhkí ovây⁷k'owéá-íďí. ²⁵Gin bí⁷andáho t'âhkí t'owa dínhanginnáaní ná⁷i Moses-ví tsontun mân⁷a⁷gindo⁷in, hedího háäwí uví⁷gedi ditú⁷di-á ta⁷gen wínamuupí⁷in.

²⁵Hewänbo in Hudíyo dimuupí⁷in

††21:24 Wa⁷ in senä⁷ ovây⁷k'owapíďíbo dínkhây⁷ä⁷ wên animáa dâýkuumá-í⁷in dâyhâantú-íďí Jôesi Táďá óemääníďí.

Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in na'indi äyta'nan äytü'äamídí ná'in na'in äywéhpêe'annin: Wíðâyk'o'ípi i' koegí' in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymági'i', "hedá wíðây'ûnp'oek'o'ípi, hedá in animáa ovâyk'êwhihánú'inbí píví i' ûnp'oe napeepí' wá' wíðâyk'o'ípi, hedá wíyá to'wíwí kwee-ádi haa sendádi wíðíwíwho'kw'ôenípí."

²⁶ Hediho Paul-di in jónu sená' i-ádi ovâyho', hedi wíyá tháwán indádi haa dínkhây'ä' waa díví'an inbí khuu dâý'a'ginnamídí, hedi i' méesate hay'i ee dits'ú in owha' ovâytu'äamídí háýú thaa ovâyhúuwí'in ná'i t'ähkí dâýboewá-ídi. Ihayðânho dâýk'úwákhanugi'o wí'íngí' Jôesi Tádá óemäänídí.

Paul i' méesate hay'i' iwe óepankê'

²⁷ Hedi i' jáadi naphaðemän dihaydi wên Hudíyo Asia-windi Paul ee méesate hay'i' iwe óemû', hedi indi in t'owa iwáygé diji'in Paul-ví'piye ovây't'ayjaa'andáhá' óeyä'. ²⁸ Ginnân dívítuwínunde': "Un t'owa Israel-win, díkhäge'nan. Ná'i-ân namuu i' sen wéngé t'ähkí t'owa ovâytumáa'i nanbí khuu gínmuu'i hedá nanbí t'owa-á hedá ná'i méesate hay'i-á háagí' wänbo wígínchä'muupí'in, hedá wá' ná'in Hudíyo dimuupí'in wänbo ná'i méesate ee i'di ovâyts'úde, hedânho ná'i tewhá Jôesi Tádáví' ûnmuu'i' òn'a'ginhánú." ²⁹ Gin ditú gá Trophimus oe Ephesus-wi óemû'ðân Paul-ádi oe bú' i'ge dajidi, hediho di'ân Paul-di i' méesate ee óets'úde'in.

³⁰ In t'owa ee bú' i'ge t'ähkí dit'ayjaapóe, hedi wáy Paul nawin diwepiye dívíwänäho'di óeyä'di i' méesate eedi já'wépiye khóhkaydi óeho', hedi in phódi dâýt'ídi. ³¹ Paul óeháyj'i in dida', hediho to'wí i'

Rome-win sundaðoví p'ó'dédí' tsondiví'piye namää óet'ôe'mídi in Jerusalem-win t'owa t'ähkí báýékí dit'ayjaapóe'in. ³² Wesebo i'di wên sundaðo inbí tsonnin wóégé ovâywé'ge'an, hedi indá owáy in t'owa diji' iwepiye díví'äähö'. Iví sundaðo wóégé dipówádi in t'owadi ovâymu' i' haydi wesebo Paul óewhädidi dívíwóyí'. ³³ I' sundaðoví p'ó'dédí' Paul-ví'piye namäädi iví khóe ônyä', hedi in sundaðo ovâytu'an kadénadi óewhi'amí gin, hedá in t'owa ovâytsika'yan, "To-an ná'i sen namuu? Hännan i'an?" ³⁴ Wên t'owa wí hääwí dívítuwínunde', wáy-á wëndá hääwí piháa-á, hedânho hânho dínthkwíntí'di wí'ûnkodipí ûnhanginpuuwí'in ta'gendi haa napóe'in. Hediho in sundaðo ovâytu'an, "Nanbí sundaðo tewhá iwepiyebo bînts'ûude-i" gin. ³⁵ In sundaðodi iwáy she'áy iwepiye óeho', hedi iwedáhá' óetegekê'di kw'áyepiye óepiye, gá in t'owa hânho dívít'ayyaa'odân, ³⁶ hedi Paul ûnwóemändi dívítuwínunde' "Ja' äyháyj'i" gin.

Paul-di wí'bo iví'gedi in Hudíyo ovâyhee'an

³⁷ In sundaðodi Paul inbí'piye óet-sudehon dihaydi, Paul-di Greek tundi i' sundaðo p'ó'dédí' óetu'an, "Ti wên háawên wítu'äamí?" I'di Paul óetu'an, "Naa wíðínhanginnáhpíwän Greek tundi bihéé'o'in. ³⁸ Hediho u-á wí'unmuupí i' to Egypt-wi', wên t'owa i' nangewin tsonnindadi ovâyhánkannandi', hedáhá' i'di in jónu maapaasôn (4,000) sená' oe ahkónupiye ovâyho', t'owa t'akhänu'in gin ovâytu'o'in." ³⁹ "Joe" gin Paul natú, "Naa Hudíyo-ân omuu. Tarsus bú'wibá omuu, hää'i-á wí bú' hay'i' oe Cilicia nange iwe'i namuu, hedi iwe othá'de. Ti

náʔin t'owa naa díhíʔmääniʔ” 40 Hediho in t'owa ovâyhéeʔamídi óemágidi Paul sheʔáy kw'áye wáy iwínú, hedi iman-nan dívít'òeyaaniḏí. Ditùhán dihayḏi inbí Hebrew tundi ovâyhéeʔan. Ginnân ovâyṭuʔan:

22 “Máʔmääʔindá tʔíʔuuwin páadéʔindá, bít'òeyan. Naadi wáyṭuhkankhâymaa naa háawên wânbo híwóhpiʔin wíḏáyʔanpiʔin.” 2 Hebrew tundi ovâyhiʔmáadi dit'oe ihayḏi shánkí wânbo hândáʔ dínpóe.

3 Hedáháʔ ovâyṭuʔan, “Naa Hudíyo-ân omuu. Oe Tarsus búʔ Cilicia nange iwe oʔaypyä, hewânbo náä Jerusalem osôe. Gamaliel naví háhkandi dînmuu, hedi iʔdi áyîngidi nanbí thehtáy pahpáʔinbí khuu naa díhíʔan. Háa Jôesi Táḏá nadaʔ waagi naa pín taʔgedi odaʔ dáýʔamíʔin, náä thaa un íkandaʔ waagibá, 4 hedânho naa osôedi oʔân híwó namúuniʔin háʔin Jesus-ví p'óegé diʔahsaaʔin báýékí t'òephade iwe dovâykáaniḏí ovâyṭ'aháanú-íḏí, hedi naa otsonpóedí kwiýäʔdá senäʔdá ovâywhiʔankíḏáháʔ ovâypankw'ódi. 5 Iʔ owhaʔ p'óʔdédíʔ-áḏí hedá in tunjowaʔ-áḏí dínkodi wovâyṭuʔáamídi naadi in taʔgen wáyṭumáaʔin. Indá wí taʔdi naa dímagí nanbí Hudíyo t'owa oe Damascus búʔ dovâymaaʔinḏí, hedi naa omää in t'owa Jesus-víʔpiye díwíwâyundeʔin owáy wáḥḥä dikw'óʔnin dovâypanhóeniḏí hedá náä Jerusalem-piye dovâywaymáʔíḏí ovâyṭuhcháanú-íḏí.”

**Paul-di ovâyṭuʔan háḏíḏí
Jesus-víʔpiye iwâyüʔin**

6 “Naa p'óegé omändi oe Damascus búʔ opowamän dihayḏi taage púnúʔdí naná. Tsíkhagipí wí ko makówáḏí nawá hedi díʔánkêʔ. 7 Nangepiye okanu, hedi wí toʔwíḏí naa díhíʔmáadi ot'oe. Ginnân natú: ‘Saul, Saul, háadan uʔdi naa díʔephadekandoʔ’ 8 Naa otsikapóe,

‘Nanbí Sedó, to-an unmuuʔ’. Iʔdá díṭuʔan, ‘Naa Jesus Nazareth-wi omuu. Naa iʔ uʔdi díʔephadekandoʔi-ân omuu.’ 9 In toʔwên naa-áḏí dijiʔin iʔ ko dâymûʔ, hebo iʔ toʔwíḏí díhíʔmáaʔiví tun wíḏikaʔpówápi. 10 Naa otú, ‘Nanbí Sedó, hânnan dáýʔamíʔ’ Iʔdi díṭuʔan, ‘Ówínúḏí oe Damascus-piye ópûn, hedi iwe wóetuʔamí háa úkhâyʔäʔ bíʔamíʔin.’ 11 Iʔ ko hânho nakayḏi naa otsíʔtaapóe, hediho in naa-áḏí dijiʔindi naa dípahtsaákêʔ, hedi handiḏi oe Damascus opówa.

12 “Wí sen Ananias gin nakháwáʔiʔ iwe nathaa. Náʔi sendá taʔgendi Jôesi Táḏá óeʔaʔgin, hedá in Hudíyoví khuu-á t'áhkí ihon, hedi t'áhkí in Hudíyo Damascus dithaaʔin ditṭʔ híwóʔdi sen namuuʔin. 13 Navíʔpiye naʔäḏi naví núʔ iwínú, hedi díṭuʔan, ‘Tíʔuu páadéʔi Saul, uví keetan mánkeʔ.’ Wesebo naví keetan donkéʔdi iʔ dómûʔ. 14 Iʔdi naa ginnân díṭuʔan: ‘Jôesi Táḏá nanbí thehtáy pahpáʔindi óeʔaʔginmäʔiʔḏân wóedeʔman háa nakandaʔin úhanginnáaniḏí, hedá Jesus i toʔwí iví wówátsi taʔge ihondi namuuʔi nâamúuniḏá, hedá iʔ tun wóetuhkankhâymaaʔiʔ unt'oe-íḏá. 15 Taʔgendân uʔ iʔgíʔ bihéeʔamí, hedi uʔdi t'owa t'áhkí háäwí nâamûʔi hedá unt'oeʔi-á ovâyṭuʔáamí. 16 Hediho náä wíyá shánkí wíwítsíkhaʔamípi. Ópûn, unp'óʔp'oejúuwí, hedá Jesus nádaaʔan uví t'aywóʔdi wônjáaʔamíḏí,’ gin Ananias-di díṭuʔan.”

**Paul-di ovâythayyan Jôesi
Táḏáḏí óetuʔannin in Hudíyo
dimuupíʔinbíʔwepiye namúʔin**

17 “Jerusalem-piye owáymää ihayḏi iʔ méesate hayʔi ee ots'úʔdi oʔäḏiʔ waabá dînpóe. 18 Iʔ äḏi iwe Nanbí Sedó Jesus dómûʔ, hedi díṭuʔan, ‘Oe Jerusalem háäwí navíʔgedi ovâyṭuhkankhâymaaʔi háʔto

wónsígí'ámí, hediho ówǎnǎkí', iwedi ópeeve.' ¹⁹Hedi naa otú, 'Hewǎnbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnán naa wéngé t'ǎhkí i' Hudíyoví méesate eeje dáyíyéndewǎn in uvi'piye dívíwǎyunde'in dováypanhóenídí hedá dováywhǎǎnǎdí. ²⁰Hedi Stephen i' uvi'gedi ováyt'óe'andiví ùnp'oe ònch'áa ihaydi, naa wá' ok'aawin ee nú'. In to'wèndi óehéyi'ninbí k'éwé'i aa dováy'áyínmáa, hedi híwó díví'o' gin naa o'ǎn.' ²¹Hewǎnbo Nanbí Sedó Jesus-di dítu'an, 'Ópún, naadi kayí' wǎhǎǎpiye wísankhǎymáa, in Hudíyo dimuupí'inbí'wepiye.'"

²²In t'owadi Paul ònt'óeyande', hewǎnbo ná'i hí' in Hudíyo dimuupí'inbí'gedi natú ihaydi dívít'ehtúwínú, "Binhe', wínachǎ'muupí nawówáyèènídí." ²³Wídituhánde pídí shánkí dívítúwínúnde', hedi inbí k'éwé'i aa dáythathá'o' hedá kw'áyepiye dǎynahchǎnunde dáykeeyámídí dit'ay'in. ²⁴I' Rome sundado p'ó'édéí'di in sundado ováytu'an Paul inbí'piye óets'úde-i'in óewhǎhwhǎ'namídí hedǎnho ùnhanginpúuwídí háadi in t'owa Paul-ví'piye dívít'ehtúwínúnde'. ²⁵Hediho óewhiwínú púwhí'dí óewhǎǎnǎdí, hebo Paul-di óetu'an in tǎgintǎ (100) sundadoví tsondi iwe tsowa nawindi', "Ti i' tsontun natú' úk'óe'in naa díwhǎǎnǎdí? Naa-á oe Rome dínkhǎwǎta'k'óe, hedi wa'di wíwínkeek'ú'pí háa naa híwóhpí dáy'annin háa joe."

²⁶Ná'in nat'oe ihaydi in sundadoví shánkí p'ó'édéí'ví'piye namáa hedi óetu'an, "Ti úhanginná háa bitsiyekhǎ'o'in? Ná'i sendá oe Rome ùnkhǎwǎta'k'óe." ²⁷I' sundadoví shánkí p'ó'édéí' Paul-ví'piye namáadi óetu'an, "Dítu'an, ti oe Rome úkhǎwǎta'k'óe?" "Hedǎn hoi" gin Paul natú. ²⁸Óetu'an Paul, "Naa oe Rome dínkhǎwǎta'k'úwídí báyéki chá'

dáywǎ'áa." Paul-di óetu'an, "Navi tádá'in Rome-win t'owa damuudiho naa wá' Rome-wibá omuu." ²⁹Wesebo in to'wèn Paul óetsikakhǎymáa'in iví'wedi dívíjǎatǎǎ. I' sundado tsondi p'ó'édéí' wǎnbo nakhunwóeda'póe ùnhanginpóedí Paul-á Rome-wi t'owabá namuu'in, gá i'báho natsonpóedǎn kadénadi Paul óewhi'ámí'in.

Paul-di in Hudíyo tunjowa' ováyhí'máa

³⁰I' sundado tsondi p'ó'édéí' nahang-in'anda' ta'gendi háawin híwóhpí'in in Hudíyodi Paul ònchǎnunde'in, hediho wíyá tháwǎn óewhihsuu hedi in Hudíyo owha' p'ó'édéí'in hedá in wé'gen Hudíyo p'ó'édéí'indá dívíwé'ge'ámí'in ováytu'an. Ihaydiho Paul óets'úde inbí páadépiye óewéènú-ídí.

23 Paul-di in tunjowa' ta'ge ováymúndedi ováytu'an, "Tí'úuwín páadé'in, Jôesi Táadáví páadépiye ná'in naadi wáytu'ǎamí: Navi pí'ná k'ó'jé dínhanginná navi wówátsi thaa t'ǎhkí híwó'nin wówátsi donhonnin." ²Ná'in nat'oe'di Ananias i' owha' p'ó'édéí' namuu'i'di in Paul-ví nú' diwinnin ováytu'an sóe eedi óemapháave-i'in. ³Paul-di óetu'an, "U-ǎn Jôesi Táadáví wóemaphavekhǎymáa. Wí paa ijánúmáa'i waagi'ba unmuu. Úkhǎy'ǎ' úhanginpúuwí'in háa wèn t'aywó'nin dáy'annin háa joe, ná'i tsontun namuu'i natú' waagi, hewǎnbo u wí'bo há'i tsontunbá wínáa'a'ginpí, ná'in t'owa dísomapháave-i'in ováytu'andi." ⁴In iwe diwinnindi Paul óetu'an, "Háadan Jôesi Táadáví owha' p'ó'édéí' uvi hí'dí mân'a'ginhǎnúnde'?" ⁵Paul-di ováytu'an, "Tí'úuwín páadé'in, naa wíđínhanginnáhpí owha' p'ó'édéí' namuu'in. Dínhanginnándáho há'to han otúnníwǎn, gá Jôesi Táadáví ta'nin diwe ginnán nata'muudǎn: Wígínkhǎy'ǎhpí

wên háawên t'aywó'nin nanbí t'owavi tsonninb'gedi gitúuní'in."

⁶Hedi Paul-di ovâyâmú' wáy wên in iwe diji'in Sadducee t'owa dimuu'in hedá wëndá Pharisee t'owa-á. Hediho kaygi in tunjowa' ovâytu'an, "Tí'úuwin páádé'in, naa Pharisee t'owa-ân omuu, naví tádá Pharisee-bá dînmuu. Náwe dítsondiwekán gá in dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywâyundédân."

⁷Han ovâytu'an dihaydi in Pharisees-ádi in Sadducees-ádi dívítuhkannan, hedi diwijedeedi wêege'in dipóe. ⁸Gin díví'an gá in Sadducee t'owa wídívíwâyundepídân in dichuu'in wíyá diwáywówápúuwí'in, hedá p'oewáqhâá-á makówáwin t'ôepa'âá'indá diji'in wídívíwâyundepí; hewânbo in Pharisee t'owa-á dívíwâyunde diji-ákun. ⁹In t'owa t'âhki shánki kaygi dívítúwínúnde', hedi wên Hudíyoví khuu dáyhâ'o'in, Pharisee t'owabá dimuu'in, dívíwínúdí kay'indi ditú, "Ná'i sendá wên háawin t'aywó'nin i'annin wânbo wí'âyshaadebí. Madi hádéewáy wí p'oewáqhâádi háa wí makówáwi t'ôepa'âá'i'di ta'gendi óehée'an."

¹⁰Hânho dívítuhkandodi dívítúqhâkâ'o', hediho i' sundado tsondi p'ó'dédí' nakhunwôeda'póe. Na'ánde Paul hânho óewa'ámí'in, hediho in sundado ovâyjôn, "Ja' bípûn, Paul bínkê'di há'in Hudíyoví'wedí bínjâa'ámí, hedi unbí'piyebo bints'ude."

¹¹I' khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwínudeedi óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípi. Ú' oe Jerusalem naví'gedi ho bihée'an, hedá oe Rome hanbá bikhâymaa."

Paul óeháyj'i'in dida'

¹²⁻¹³Wíyá tháwán hédéndí wên Hudíyo dívíwé'ge'an dívíhée'ámídi wên ánskaa dáyk'úuwídi. Ditú, "Ívíhâáđákhâymaa, hedi

wí'ívíhúukankhâymaa'pí Paul áyhay píhay. Han íví'anpídá, tobá Jôesi Tádádí díjuhcháänú-í." Ná'in gin ditú'in jónántä'diví (40) shánki diji'. ¹⁴Hedi dimää in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyo tsonnindá inb'wepiye, hedi háa dáywéhpêe'annin ovâytu'an. Háa dikanda' i'gedi ovâythayyan dihaydiho ovâytu'an, ¹⁵"Nää undádi hedá in tunjowa'dádá i' sundado'ví tsondi p'ó'dédí' bint'ôesan. Bintu'an Paul náa unbí'piye óemá'í'in. Bintu'an shánki íhangin'ánda' háa Paul i'annin. Na'indáho gikhâymuuní áyháyjídí náa tsowa napówápídi'bo'."

¹⁶Hebo Paul-ví máámä'ay nat'oe dívíkhakwogi'o'in óeháyjídí, hediho in sundado'v'piye nats'úndi i'gedi Paul óetu'an. ¹⁷Paul-di wí tágintä (100) sundado'ví tsondi óetuhkánandi óetu'an, "Ná'i e'nú i' sundado tsondi p'ó'dédí'v'piye náhúu. I' e'núdi wên háawên óetu'ámí'in nada'." ¹⁸Hediho i' e'nú i' sundado'ví tsondi p'ó'dédí'v'piye óeho', hedi óetu'an, "Paul i' to gínpannándi'di naa díjuhkánandi ditú'an ná'i e'nú uvi'piye dómá'í gin, wên háawên wóetu'âá'ámí'in nada'di."

¹⁹I' sundado'ví tsondi p'ó'dédí'di i' e'nú oe hângepiye óepahtsâakê' wí'bo dayêenídí, hedi óetsika'yan, "Hää-an naa dí'tôe'ámí'in unda'?"

²⁰I' e'núdi óetu'an, "In Hudíyo dáywéhpêe'an wóedaa'ámídi tha'di Paul tunjówháagépiye óehúuwídi, háa i'annin shánki dihangin'ánda' waagibá. ²¹Hebo wíwóewâyúkannamípi. Jónántä'diví (40) shánki senä' dívíkhakw'ó óeháyjídí. Jôesi Tádáví páádepiye dívítunmägi wídívíhúuyámípi'in wídây'p'oesúuwá-ípi'in Paul óehay píhay. Nää dikhâymuu hedi ditsíkha ú' untúunídí i' náasaani'in." ²²Óetu'an i' e'nú, "To'wí wânbo wínaatu'âá'ámípi ná'i dí'tôe'andi'." Hedi iwáygedí óesan.

Paul i² tunjó Felix-ví²piye óeho²

²³ Hedi i² sundadóví tsondi p'ó²dédí²di wáy-á wíje sená² ovântuhkánan, indá tágintá (100) sundádo dântsonmáa²in damuu, hedi ovântu²an, “Wíje tágintá (200) sundádo nangedi²indá, hedá tségintá (70) kwáájêe k'ewédí²in sundádo-á, hedá wáy-á wíje tágintá (200) júnphé wóegé²in sundádo-á ovâytu²an dívíkhây²amí²in, nää khun whänu iwáypiye oe Caesarea-piye dimú-ídi. ²⁴ Hedá wíje wên kwáájêe Paul i²íhsóege-ígi² bínputesoge, hedi oe Felix i² tunjóví²wepiye bin²áyínhúu.” ²⁵ Hedi wên ta²nin ita²nandi gin natú:

²⁶ “Návi tunjó Felix hânho wí²a²gindi², naa Claudius Lysias-di wísengitú²an. ²⁷ Wên Hudíyodi wí sen Paul gin nakháwá²i² óeyá²di óekhe²khâymaáwân, hewânbo naa dínhanginpóe i-á oe Rome ûnkháwáta²k'oe²in, hediho in sundádo-ádi omää inbí mangedi dójáa²amídi. ²⁸ Háawin híwóhpí²in ònchänunde²in naa ohangin²anda², hediho inbí tunjówháagépiye naadi dóho². ²⁹ Naa dínhanginpóe in híwóhpí²in ònt'e²p'ídénde²indá wên háawin kây²in wânbo óepansóege-ídi háa óeháyjídí wínamuupí²in. In Hudíyo wên háawên inbí khuu i²gedida² dívíwânpihí²máa. ³⁰ Ihaydáhá² to²wídi naa dí²t'óe²an dáywéhpêe²annin ná²i sen óekhegi²o²in, hediho wesebo uvi²piye i² dósan, hedi in to²wên in híwóhpí²in ònt'e²p'ídénde²in dovâytu²an uvi²piyân dimú-í²in wóetu²amídi háadi iví²piye dit'ay²in” gin ita²nan.

³¹ Hediho in sundádo háa ovâyjôn waagi díví²an. Khu²dédí² oe Antipatris bú²piye Paul óeho². ³² Wíyá tháwân in sundádo kwáájêe k'ewédí²indida² Paul óehon, hedi in wé²gen sundádo in-bí²wepiye dívíweeho². ³³ Oe Caesarea bú² in Paul-²in dipówa² ihaydi i² tunjó in ta²nin òn²an hedi Paul iwebo óejoye²an.

³⁴ In ta²nin i² tunjó itunkanbowa ihaydi Paul óetsika²yan, “Wé²i nangewi-an un-muu?” “Oe Cilicia-wi-ân” gin Paul-di óe-tu²an. ³⁵ I² tunjó ná²in nat'oe²di Paul óe-tu²an, “Owáy in to²wên wònt'e²p'ídén-de²in dipówa² ihaydânho naadi wîntun-jó²namí.” Ihaydá in áyí²nin ovâyjôn Paul híwó óe²áyíngi²amí²in i² tewhá hay²i Herod ik'ú² iwe.

In Hudíyodi Paul ònt'e²p'ídénde²

24 P'ánú thaa naphade ihaydi, Ananias i² owha² p'ó²dédí² namuu²i-á hedá wên Hudíyo tsonnindá dipówa². Wí sen Tertullus gin nakháwá²i² hânho nahí²há²i namuu²i² indádi dáykán, hedi i² tunjóví²piye dimää i² tunjó óetu²amídi háa Paul i²annin. ²⁻³ Paul óets'úde, hedi Tertullus-di i² tunjó óehée²an Paul ònt'e²p'íede-ídi. Ginnân natú:

“Nanbí tunjó Felix, ú² báyéki wí²a²gindi², báyéki gikú²daapóe t'ähki ná²ingí² wéngé t'ähki bí²andi namuudi. Ú² unmuudánkunho hánpídíbo báyéki pāayo githaa, hedá uvi hangintandi báyéki híwóhpí² nanbí nan diwedi dínjáa²an. ⁴ Nää naa wó²da²pí hânho wíjáap'íde²amí²in, hediho unsehkanát'oe²di wí háy tãhkiwân dînt'óeyaaní, han unchanpóedí. ⁵ Ginnân hîn napóe: Na²indi ná²i sen ovây²t'owat'e²ya²do²di áymú². Ná²in Hudíyo wéngé t'ähki ovây²pitsaakando², hedá i-á p'ó²dédí² namuu in to²wên i² Nazareth-wi senbí hãhkan deepiye dívíwâyunde²ingí². ⁶⁻⁸ Nanbí méesate hay²i wânbo i²a²ginhánú, hedánkun âypankê². Gida²wân âytunjó²namí²in âynuuwá²ídi háa ta²gendi nanbí khuu i²a²ginnanpídí háa joe. Hebo Lysias i² sundadóví tsondi p'ó²dédí² napówa², hedi kay²indi nanbí man diwedi óejáa²an, hedáhá² ovâyjôn in to²wên ònt'e²p'íde²in uvi páadépiye dí²ä-ídi. Ú²di wí²bo híwó ná²i sen

nâatsika'yandáho úhanginpúuwí t'áhkí ná'i iví'gedi wít'e'p'ídénde'i ta'gen namuu'in" gin ovâytu'an.

⁹T'áhkí ná'i Tertullus Paul-ví'gedi natû'di' in Hudíyo hanbá ditû, hedá ditû i' t'ehpidé tun Tertullus ihí'máa'i ta'gen namuu'in.

Paul wí'bo iví'gedi ihí'máa'dí i' tunjó Felix óetu'an híwóhpi wí'i'anpí'in

¹⁰I' tunjó imannan Paul óehí'máanídí, hedího ginnân Paul-di óetu'an: "Naa dínhanginná báyéki paayo ná'in t'owagí'in tunjówhágé un'ánnin, hedânho báyéki ohíhchan dáyhée'amídí wí'bo dáy'aywoenídí. ¹¹Madi tá'di wíje (12) thaa phade ihaydi naa Jerusalem-piye omáa Jôesi Tádá dó'a'ginmáanídí. ¹²T'ôepídíbo

úhanginpúuwí ná'i ta'gendi namuu'in. Naa to'wí-á'dí wídaytuhánbopí, hedá wíðovây't'owat'e'ya'nanpí i' Hudíyo méesate hay'i' iwe, háa inbí méesate hí'indi eeje wânbo joe, hediháa i' bú' i'ge wânbo joe. ¹³Indá wíðínkeekankodipí ná'i naví'gedi dînt'e'p'ídénde'i ta'gen namuu'in.

¹⁴"Hebo ná'innân naa otûuní: In p'óegé iwe naa dáy'ahtuyende'indá ná'in t'owa ditû' pí'wên p'óegé namuu'in, hewânbo i'ge dáy'ahtuyendedi Jôesi Tádagí' dáy't'ôemáa, i-á nanbí thehtáy pahpá'indi óe'a'ginmá'. T'áhkí ná'i khuu Moses ita'nandi' hedá in Jôesi Táadáví tukhe'min dáyta'nandi-á naa dáywâyunde'. ¹⁵Háa ná'in t'owa dívíwâyunde'in napuwagí'o'ínbá naa wá' dáywâyunde', hedí ginnân namuu: Jôesi Táadá'dí t'áhkí in dichuu'in ovâywówápakhâymaa, híwó'nindá híwóhpi'indá. ¹⁶Hedí gin dáywâyundedi, háädi wânbo t'áhkí dáykhäde Jôesi Táadáví páadépiye hedá t'owaví páadépiyá híwó dáytsiye'amídí, hedânho naví

pí'ná khó'jé dínhanginnáanídí híwó dáykanhonnin.

¹⁷"Báyéki paayo Jerusalem bú' iwe wó'ánpíwân, hedáhá' dáywáybun wí chä' in naví t'owa dikäkw'ó'nin dovâymaa'nídí, hedá wí naví háäwí dînmúuní'i-á Jôesi Tádá-á dómáanídí. ¹⁸I' méesate hay'i ee gin dáy'o' ihaydi in t'owadi naa dímu'. Naa dáykhây'anho' Jôesi Tádá dó'a'ginmáanídí, nanbí khuu gínmuu waabá. Báyéki t'owa iwe wíðijihpí, hedí t'áhkí hândá' naná.

¹⁹Wên Asia-win Hudíyo wá' iwe diji'. Indáho dínkhây'ä' wóetu'âamí'in háawin wên t'aywó'nin naa dáy'annin, naví'gedi wóet'e'p'êede-i' in dida'di.

²⁰Hewânbo náa náwe wíðijihpídí, tobá ná'in diji'indân wóetu'âamí háawin t'aywó'nin dáy'annin dínhanginpóe'in in Hudíyoví tunjówhágépiye díkán dihaydi. ²¹Ná'in wéhpêedá'mân dáy'an iwe owin dihaydi: Dáytuwínú'dí dovâytu'an, 'Naa dítsondiwekán gá in dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywâyundedân'" gin Paul-di óetu'an.

²²Felix Jesus-ví p'ôe i'gedi híwó ûnhanginná, hedího in iwe diji'in ovâytu'an, "Náa-á wíyá wí'ívíhée'amípí. Owáy Lysias i' sundaðoví tsondi p'ó'dédí' napówá ihaydânho naadi wâytu'âamí háa unbí hí' i'gedi o'ánde'in." ²³Hedího wí sundaðoví tsondi gin óetu'an, "Ná'i sen ná'áyíngi'an, hewânbo napannán waagidá joe. Iví k'ema'in i' ovâypuwâmmáaní, i' háäwí ûntáy'i' ônkáanídí."

Felix-á'dí Drusilla-á'dí Paul ônt'ôeyan

²⁴Wí háýú thaa naphade ihaydi Felix nawáy'ää iví kwee Drusilla wóegé, i-á Hudíyo kwee-ân namuu. Paul óets'údedi dánt'ôeyansóge, hedí Paul-di ovánthayk'û' hádídí to'wí Christ Jesus-ví'piye iwäýý-í'in. ²⁵I'dí

ovânhi' máa hádídí inbí wówátsi ta'ge dânhûuwí i'gedi, hedá háa dawânpida' waa dâncanhûuwí'in wíđânkây'âhpi i'gedá, hedá i' thaa Jôesidi t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpi díví'an ni'gedá. Han ihí'máadí Felix nakhunwôeda'póedí ôetu'an, "Náwedí ôpeeve wíyá wítuhkânnan píhay, háädi naa dînpóe ihaydi." ²⁶ Hebo Felix natsíkha Paul-di ôechä'mâânídí, hedânho óewá'áadá óema'p'âädi-í, hedího ihaydä' ôetuhkândo' i-ádi ihée'amídí.

²⁷ Wíje pâyao daphade ihaydi Felix óe-tunjóää'an hedi Porcius Festus natunjósogedee. Felix-di Paul oe pan diwebo óe-joe'an, in Hudíyo-ádi nak'emamúuni'in nada'di.

Paul nada' Caesar-di ôntsonnamí'in

25 Festus i' tunjó ts'aqabi namuu'i' oe Caesarea bú' napówá, hedi poje thaa naphade ihaydá iwedá oe Jerusalem bú'piyá namää. ²⁻³ Oe Jerusalem napówá ihaydi in owha' p'ó'édí'indádi hedá in wé'gen Hudíyo senä' he'ennindádi Paul wíyá ônt'e'p'íde, hedi kay'indi Festus dida'póe wên háäwên ovây'amídí. Dida' Paul oe Jerusalem-piye óemá'í'in, gá dînwéhpêemuudân dívíkhakw'ôení'in óeháyjídí wa' p'óegé namändibo'. ⁴⁻⁵ Felix-di ovâytu'an, "Paul-á oe Caesarea napannân. Naa wí háyú thaa iwe oepiye owáymän. Hedáho wên unbí senä' he'ennin bîntu'âqamí naa-ádi dimú-í, hedi wên híwóhpi'in Paul i'andáho', indi óetunjó'diwekáani."

⁶ Festus mađi wíyá kháve háa tă thaa iwebo iwóyí', hedáhá' Caesarea-piye nawáymää. Wíyá tháwân ovâytsónnamídí isóge, hedi in sundado ovâytu'an Paul dikenmú-í'in. ⁷ Paul óekán, hedi nats'ú' dihaydi in Hudíyo oe Jerusalem-di di'ää'in iví nú' iwéngé diwindi ônt'e'p'ídédedi ditú' báyéki kây'i háäwí

híwóhpi' i'andi, hewânbo wíđínkodipí ta'gendi dâythayyamídí ná'i ditú'di ta'gen namuu'in. ⁸ Paul wí'bo i'aywoenídí ihée'andi gin natú: "Naadi in Hudíyoví khuu wíđovây'a'ginhánúpi, hedá ná'i Hudíyoví méesate hay'i ee a'ginkhanugí' wó'ts'úhpi, hedá wên háawin t'aywó'nin wânbo in Rome-ínbí tsondi Caesar-ví'piye wíđáy'anpi."

⁹ Hebo Festus in Hudíyo ovâyhíwó'-namí'in nada', hedího Paul óetsika'yan, "Ti oe Jerusalem-piye unpunda' iwe navi páadépiye wîntsonnamídí ná'i wôn-t'e'p'ídénde' i'gedi?"

¹⁰ Paul-di ôetu'an, "Joe, náwebânkun dîntsonnamí'in oda'. Náä uví páadépiye owindi i' tsondi Caesar-ví páadépiye owin dîntsonnamídí waagibá namuu. Hedá wá' ụ-á wí'bo híwó úhanginná wên háawên t'aywó'nin wânbo in Hudíyoví'piye wíđáy'anpi'in. ¹¹ Wáy wên háawên t'aywó'nin dáy'andáho', hedi ná'in t'aywó'nin namuudi ochuu-í'in dînkây'áđáho', há'to otúuní wíđíháyjípí'in. Hebo náä háäwí ná'in t'owadi dînt'e'p'ídénde'i ta'gen namuupídá, to'wí wânbo wí'unk'óepí inbí mangepiye díkáani'in. Hedího oe Rome diwe Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjó'namí'in oda'" gin Paul-di ôetu'an.

¹² Festus-di in óetumakhemáa'in ovâyhée'an, ihaydáhá' Paul-ví'piyá ibéedí ôetu'an, "Caesar-ví tunjówháagé iwe wôntunjó'namí'in unda'diho iví'piye wísaani."

Paul-di Agrippa-ádi Bernice-ádi ovânhée'an

¹³ Háyú thaa naphade ihaydi i' tsondi Agrippa iví kwee Bernice-ádi oe Caesarea dapówá Festus óesengitú'amídí. ¹⁴ Wí háyú thaa da'án dihaydi Festus-di Paul-ví'gedi Agrippa óet'ôe'an. Ginnân óetu'an:

“Náá pan diwe wí sen naʼán Felix iʼ tunjó phadeʼiʼdi óejoeʼandiʼ. ¹⁵Naa oe Jerusalem ojiʼ ihaydi in Hudíyo owhaʼ pʼóʼdédíʼindi hedá in tsonnindá hăʼivʼgedi dítʼeʼpʼíde, hedí in didaʼ otúunʼin hăʼi tʼehpide tun taʼgen namuuʼin. ¹⁶Hewänbo dovâytuʼan, ‘In Rome-windi hânhay wänbo wí toʼwí wíʼóekándeʼpi in toʼwên ontʼeʼpʼídeʼinbí mange. Páadé nakhâyʼăʼ in toʼwên ontʼeʼpʼídeʼinbí páadépiye iwéénúʼ-íʼin, hedân wíʼbo iʼaywoenídí ihéeʼamí náʼi hăăwí ontʼeʼpʼídeʼinʼ iʼgedi.’

¹⁷“Hediho náwe diwéʼgepóe ihaydi wídáysíkhaʼanpí. Wíyá tháwánho dovâytsosnamídí dáysóge, hedí in sundado dovâytuʼan iʼ sen óetsʼúudeʼíʼin. ¹⁸Ivʼgedi dítʼeʼpʼéedeʼídí dívíwínú ihaydi, naa oʼán wên háawin kâʼin iʼannin dívuhkankhâymaaʼin, hebo han wídívíʼanpí. ¹⁹Náʼi sen Paul gin nakhâwăʼ-ádí dívíwânpiuhkandoʼ inbí wăyü dínmuu iʼgedi hedá wí sen Jesus gin nakhâwăʼivʼgedá, i-á nachuu wänbo Paul natú nawówájiʼ gin. ²⁰Naa wídínhanginnáhpí hádídí dóskaaʼíʼin náʼi hăăwí háawin namuuʼin, hedího dôtsikaʼyan, ‘Ti oe Jerusalem-piye unpundaʼ, iwe náʼi hăăwí wöntʼeʼpʼídeʼinʼ iʼgedi wíntunjóʼnamídí?’ ²¹Hebo Paul nadaʼpóe náá pan diwebo nachanʼin hedá iwedá Caesar-ví tunjówháagépiye namú-í Caesar-di ontunjóʼnamídí. Hediho in sundado dovâytuʼan óeʼáyíʼnamíʼin Caesar-víʼpiye dósan pihay” gin Festus-di Agrippa óetuʼan. ²²Hedi Agrippa natú, “Naa wáʼ náʼi sen háa natúʼnin otʼoeʼíʼin odaʼ.” Festus-di óetuʼan, “Thaʼdibo untʼoeʼí-áhay.”

²³Wíyá tháwán Agrippa-ádí Bernice-ádí náʼi íve hayʼi datsʼú, wên sundado tsonnin heʼennin wóegé hedá wây-á búʼwin tsonnin wóegá. Saʼwó daʼaamuu, hedá hăăwí

tʼăhkí hânho saʼwó nakeetʼóe. Festus natsonpóe Paul óetsʼúudeʼíʼin. ²⁴Hedi Festus-di ovâytuʼan, “Tsondi Agrippa hedá un tʼowa náwe íjiʼin tʼăhkí, binmúʼdí náʼi sen. Ivʼgedi tʼăhkí in Hudíyodi oe Jerusalem-windáđí hedá náwe dijiʼindáđí naa díheeʼan. Dívítuʼwínúndeđi naa dítuʼan náʼi sen óeháyjiʼin ûnkhâyʼăʼ. ²⁵Naadi wên háawin wänbo wídónshaapi óeháyjídí. Hebo i-á wíʼbo nadaʼpóe Caesar-di ontunjóʼnamíʼin, hedího naa dáýʼánshaamági Caesar-víʼpiye dósaaʼíʼin. ²⁶Hebo hăăwí wänbo wídínhanginnáhpí náʼi senbíʼgedi naví tsondi pʼóʼdédíʼ Caesar dónaʼnamíʼin. Hedânho un tʼăhkíví páadépiye dómaa bínheeʼamídí, hedí shánkídí uví páadépiye, naví tsondi Agrippa. Hedi bintsikabowa ihaydi shánkí dínhanginpúuwí hăăwí iʼgedi Caesar dónaʼnamíʼin. ²⁷Han dáýʼan, gá dínchanpóedân bondoeʼi namúunʼin wí pan dósaaʼinídí páadé wídovâythayyanpídí hăă iʼgedi ontʼeʼpʼídeʼinʼ.”

Paul wíʼbo iʼaywoenídí ihíʼmáađí Agrippa óetuʼan híwóhpí wíʼiʼanpíʼin

26 Agrippa-di Paul óetuʼan, “Naadi wínkʼúyaʼ uvíʼgedi bipihéeʼamídí.” Hedi Paul imannandi ihéeʼan wíʼbo iʼaywoenídí. Gin natú:

²“Tsondi Agrippa, náá naadi wí-tuhkankhâymaaʼ navíʼgedi hedá náʼi hăăwí náʼin Hudíyodi naa dítʼeʼpʼídeʼinʼ iʼgedá, hedí naa ohíhchan ʼ-ân iʼ unmuuʼin uví páadépiye owindi. ³Hedi shánkídí ohíhchan ʼ-á taʼgendi náʼi Hudíyoví khuu dínmuu iʼgedi úhangin-nândi, hedá úhanginná wáygéhăă han-dáʼ wídívíʼánshaaʼopíʼin. Hediho pín taʼgedi wídaʼmáa dítʼóeyaaníʼin.

⁴“Tʼăhkí in Hudíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphadeʼin oʼeʼnújiʼ ihaydi waagiboʼ, wíʼgín oe

naví nangá hedá oe Jerusalem bú² iwá. ⁵Hedi in dida²dáho wóetu²áamí ná²in: Báyéki paayo dínhanginná naa páadédíbo Pharisee omuu²in, hedi ná²in Pharisee t'owa-á nanbí khuu shánkí kay²in dáyhúja² ná²in wé²gen Hudíyo t'owaví²wedi. ⁶Nää naa dítunjó²diwekán gá dáywäyundédän Jôesi Tádá i²ámí²in iví tun nanbí thehtáy pahpá²in ovây²mági²in. ⁷T'ähkí in t'ä²di wíje Israel-ví e'núnbí äy iwedi²in wá² ná²in in Jôesi Tádá natú²in ikhây²máa²inbá dívíwäyunde², hediho khü-á thaa-á i² óe²a²ginmá². Hedi nää, naví tsondi unmuu²i², naa wá² hanbá dáywäyundédíbo² in Hudíyodi naa dînt'e²p²í²dénde². ⁸Heháadan un Hudíyo wí²unkodipí úvíwäyú-í²dí Jôesi Tádádí in dichuu²in ovâywäywówápa²in?

⁹“Naa-ân o²ânwän báyéki dînjänäkíkanpoe²o²in ná²i Jesus oe Nazareth-wi gin nakháwá²iví²piye. ¹⁰Hediho oe Jerusalem han dáy²an. In owha² p²ó²dédí²indi naa dînk'ú² báyéki t'owa Jesus-ví²in ûnmuu²in dovâypankw'ôeni²in, hedá ovây²t'akhanukhây²máa ihaydi naví tun wá² eepiyebá dáy²mági. ¹¹Hây²ânbo naa omää in Hudíyoví méesate eejepiye otsonpúuwí²dí ovâywhähwhá²namí²dí, hedá dáykhä² dovâykaygi²ámí²dí dítú²uní²dí Jesus-ví²piye wí²dívíwäyundepí²in. Naa hânho inbí²piye ot'ayyaapóedí Hudíyo namuupí²wí bú² i²ge dáykhenjýénde dovâyhóení²dí.”

Paul-di Agrippa óetu²an háa ûnpóe²in hediho Jesus-ví²piye iwäyunde²in

¹²“Hediho han dáy²ámí²dí naa oe Damascus bú²piye omänwän. In owha² p²ó²dédí²indi wên ta²nin ho dîn²an dóhúuwí²dí dînk'úuwí²dí in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in dovâypanhóení²dí. ¹³Naví tsondi unmuu²i², taagedi oe p²óegé omän dihaydi wí ko oe

makówádí nawândi dómú², i² thanbí shánkí nakohkay²i namuu, hedi ná²i kodí na²in gimännin t'ähkí dí²ánhógi. ¹⁴T'ähkí²díbo nange gikanu. Ihaydi wí to²wí²dí Hebrew tundi díhée²andi ot'oe. Dítú²an, ‘Saul, Saul, háadan naa dít'ôephadekando²? U wí²bo biwänpiwá²o², wí búdu in phék'e²indi óesanhonnin i²á²ts'ádíndedí ipiwá²o² waagibá.’ ¹⁵Naa otsikapóe, ‘Nanbí Sedó, to-an unmuu²? I²dí dítú²an, ‘Jesus-ân omuu, ú²dí dít'ôephadekando²i². ¹⁶Nää ówínú. Naa uví²piye dáykeeyan gá wíde²mandân naví t'ôe dîn²ámí²dí, hedi ú²dí t'owa ovây²t'ôekankhây²máa nää thaa dímú²in, hewänbo ná²idá²bá joe, owáy wíyá uví²piye dáykeeyandi hääwí wítúhkan²gí²o²i wá² ovây²t'ôekankhây²máa. ¹⁷Naadi wísankhây²máa wí²gín in Hudíyo dimuu²inbí²piye hedá in Hudíyo dimuupí²inbí²piyá, hedi inbí²wedi naadi wín²aywoeni. ¹⁸Dínkhunná waagibá dikw'ó, hewänbo ú²dí ovâykhä²gí²khây²máa dínkeepúuwí²dí hedá Jôesi Tádávi ko i²ge dívíhúuwí²dí. Hedá Satan i² Penísendiví mangedi ovâyjää²andi Jôesi Tádávi mange ovâykwohkhây²máa. Hediho naví²piye dívíwäyundedi inbí² t'aywó²di ovây²owóejé-í, hedá in wé²gen naví²piye dívíwäyundedi naví²in dînmuu²indádí dívíwóení² gin Jesus-di dítú²an.”

Paul-di Agrippa óetu²an iví t'ôe i²gedí

¹⁹“Hediho tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítú²an waa makówádí dínkeepóedí díhée²andi naa dáy²a²ginnan. ²⁰Páadé in Damascus bú²win dovâyhée²an, iwedá in Jerusalem-indá, hedá oe Judea nange i²ge²in t'ähká, hedá in Hudíyo dimuupí²in wänbo-á. Dovây²tú²an inbí² t'aywó²di dáyjoe²andi Jôesi Tádávi²piye dívíhää²di-í, hedá híwó dívítsiye²ámí dáykeeyámí²dí ta²gendi inbí² t'aywó²di dáyjoe²annin. ²¹Gin

dáy²odiho wên Hudíyodi i² méesate hay²i khó²jé díyá² hedi díháyyí²in dívíkhäädé². ²²Hewänbo Jôesi Tádáđí häädí wänbo t'ähkí naa díkhäge²do², hediho nää náwe owindi in ta²gen namuu²in t'ähkí t'owa doväytümáa, tobáháa he²ennin dimuu háa he²ennin dimuupí wänbo². Hääwí t'ähkí ná²in t'owa doväytümáa²i-á, Moses-áđí in Jôesi Tádáđí tukhe²mindáđí ditú²in napuwagl²o²inbá namuu, hedi wíyá hääwí wänbo wó²tú²pí. ²³Indá ditú i² to²wí Jôesi Tádáđí óesóge²i² t'owa ovây²aywoeníđí it'óephadekhâymaa²in nachuu píhay, hedi i-á i² páadé²i namúuúni chuwa iwedi nawáywówápúuwíđí, hedänho i²đi wí²gín Hudíyo-á Hudíyo dimuupí²indá Jôesi Tádáđí p'óegé ovâykeekankhâymaa².”

²⁴Wa²đi Paul ná²i hääwí ithaykw'óe²ó ihaydi Festus tsíkhagipí itúwínú, “Paul, u-á bondoe²i-ân unmuu. Báyéki bihá²an, hedánkun unbondoeupuwamän.”

²⁵Hebo Paul-di óetú²an, “A²gindi Festus, naa bondoe²i wó²muupí. Naa híwó donhangintanmáađí in ta²gen namuu²indá² dáyhí²máa. ²⁶I² tsondi Agrippa náwe na²ándi² ûnhanginná ná²i hääwí t'ähkí i²gedí. Hedánkun iví páadépiye dáyhí²máađí hääwí wänbo wíđókaayohpí. Naa híwó dínhanginná t'ähkí ná²i hääwí napóe i²gedí Agrippa-á nat'oe²in, gá kaadi wínapóepíđän. ²⁷Tsondi Agrippa, ti biwäyunde² háa in Jôesi Tádáđí tukhe²min ditú²in? Dínhanginnân biwäyunde²in” gin Paul natú. ²⁸Agrippa-di Paul óetú²an, “Ti un²ân gáhân u²đi wesebo wí Christian dípa²i²in?” ²⁹Paul-di óetú²an, “Hádéebé wesebo háa wíyá shánkí díhúuwí. Hebo naa Jôesi Tádáđí²piye dáyyúusu²o² u-áđí hedá t'ähkí ná²in nää thaa dit'óeyankw'ó²nindáđí naa waagibá

ípúuwí²in. Hewänbo naa wó²da²pí kadénadi íwhimúuní²in, naa owhimuu waagibá.”

³⁰⁻³¹Paul ihí²bowa ihaydi i² tsondi Agrippa hedá i² tunjó Festus-á, Bernice-á, hedá in wé²gen iwe dikw'ó²nindá díwíwínú, hedi oe já²wépiye dipeedi díwíhée²an. Ditú, “Ná²i sendá háawin wên wänbo wí²i²anpí óeháyyíđí háa napanchaníđí wänbo².” ³²Hedi Agrippa-di Festus óetú²an, “Ná²i sen dóma²p'áädi-í²in dínkodíwän, hewänbo nää wíđínkodípí, gá Caesar-di óntunjó²namí²in nada²póedän.”

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-íđí

27 Hediho in tsonnin di²ánshaapóe na²in kophé iwedi oe Italy-piye dísaaníđí, ^{§§}hediho Paul hedá wáy-á pandáđí ovâyjoe²an wí tágintä (100) sundado ovâytsontmáa²iví mange. Ná²i sendá Julius gin nakháwá², hedi in sundado i² Rome-wi tsondi p'ó²déđí²ví²in gin ovâykháyá²de²in diwedi²i-ân namuu. ²Wí sen Aristarchus gin nakháwá²i wá² na²indáđí naji², i-á Macedonia nangewi bú² Thessalonica iwedi²i namuu. Hedi wí kophé Adramyttium bú² iwedi²i² ívítógi. Ná²i kophé-á nakhâymuu i² bú²ây eeje oe Asia nange p'o kíngé i²gepiye namú-íđí.

³Wíyá tháwän oe Sidon bú² iwe íwíwóyí². Julius-di Paul híwó óe²andi iví k'ema²in óepuwámági, indi hääwí ûntáy²i² óemääníđí. ⁴Iwedá i² kophé iwedi gimää, hewänbo i² wáađi t'í²úupiye díchänuhúja², hediho oe Cyprus p'o-jáadi shánkí nawáakaypí i²gedi gimää. ⁵Oe p'o² p'ánäpiye giphade, hedi Cilicia nange hedá Pamphylia nangá p'o kíngé i²ge gimää, hedáhá² oe Lycia nange wí bú² Myra gin dáy²tú²o² iwe gipówá. ⁶Iwe i² sundadóví tsondi wíyá pí²wí

§§27:1 Luke wíyá Paul-áđí naji².

kophé Alexandria-wi namuu⁷i² ishaa. Ná⁷i kophé-á Italy-piye namän, hediho dítu²an iwe ívítöení⁷in.

⁷I² waa hânho nakaydi jóngí²dá² wí háyú² thaa gipundee, hedá báyéka ívít'öe²andi Cnidus bú² tsowa gipówá. I² waa kay²i namuudi ee gimän diwepiye wíyá wíginpukodí²pí, hediho Crete k'áyge í²gedi giphade, Salmone gin dáytu²o² iwe, hedá nawaakaypí²we í²gedá gimän. ⁸Jóngí²dá² p'o kíngé í²ge gipundee, hedi wí bú² Lasea gin dáytu²o²i tsowa gipówá. Náwe naná² diwá dáytu²o² “Híwó naná i² kophé dívíwóyí²ní²gí²” gin.

⁹Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihaydi nate²núpuwamändi híwó wínamuupí wíyá shánkí gimú-í²dí, hedânho Paul-di ginnân ovây²tumakhe²an: ¹⁰“K'ema²in, naa ochanpoe²o wíyá shánkí náwedi gimäädá áy²t'öephadekhây²máa. Ná⁷i kophé-á hé wógebo gipedée-í, hedá wáy wên wá² díví²p'ot'aháanú-í.” ¹¹Hebo i² sundadóví tsondi Paul-ví hí² önt'öeyaaní²ví²wedi i² sen i² kophé íví² ünmuu²i hedá i² sen isanhondi-á inbí hí²-á shánkí ovánt'öeyan. ¹²Ná⁷i kophé nawhi²án diwe wâhphade híwó² diwe wínanáhpí dáyte²núphaadé-í²dí, hediho t'âhkí waa díví²ánshaamági i² kophé iwedi wíyá bú²ay Phoenix gin dáytu²o²i² oe Crete nangebá naná² diwepiye dimú-í²dí, iwe dáyte²núphaadé-í²dí. Oe Phoenix dáykophéwhikw'öe²ó, hedi aakonpiye thanpiye jáadi hedá p'inpiye thanpiye jáadá öewa²ahkhándé².

Hânho iwaa²andá ikwá²nan

¹³Hediho aakonpha²gedi híyâä iwaa²an dihaydi di²án háa dítú waagi díví²ámí²in, hediho iwedi gimäädí ná⁷i Crete p'ojâadi tsowa p'o kíngé í²gedi gimän. ¹⁴Hebo hây napée ihaydi wí waa hânho kay²i ná⁷i Crete nange í²ge iwaa²an, i² waa-á p'inpiye thanpiye jáadi²i waa gin dáytu²o². ¹⁵I² waa

hânho nakaydi i² kophé óenándí wíyá páadépiye wí²ünpukodí²pí, hediho i² kophé dáybee, hedi wáy i² waa²di díhon diwepiyeda² gimäa. ¹⁶Wí p'ojâadi²ay Cauda gin dáytu²o²i tsowa giphade, i² waa wâhphade wínakaypí iwe, hedi báyéki ívít'öe²an i² kophé²ay âywhimáa²i ná⁷i kophé gáháyú²i² iwe kw'áye âytaygé-í²dí. ¹⁷I² kophé²ay dáywhisóge ihaydá i² kophé gáháyú²i² whihkannin kay²indi dáywhibuugi²an wínatha²dee-í²pí²dí. Hedá i² te²aa i² waa²di i² kophé óechänunde²i-á dáywáve, gá dikhunwóeda²dân oe Syrtis gin dáytu²o² iwe dikhâkwodee-í²in, i² p'oe iwe wâhphade wí²nawä²änpí²dí. Hediho iwedi díwânpipí²omáa.

¹⁸Wíyá tháwán wá² i² waa hânho nakay, hediho in kophé²in sená² wí hé i² kophé iwe naku²undi p'oe iwepiye dáychänu, i² kophé wâhphade wí²nakháa-í²pí²dí. ¹⁹Hedá wíyá tháwándá inbo i² kophé²i háäwí wá² p'oe iwe dáychänu. ²⁰Báyéki thaa agóyó wänbo than wänbo wí²ây²mú²pí, hedi i² waa nahánpí²dí kay²i iwaa²o². Hediho gi²án há²to wówá²in gipee-í²in.

²¹Báyéki thaa wí²í²ví²hú²uyanpí. Hedi Paul inbí páadépiye nawindi ovây²tu²an, “K'ema²in, shánkí híwó namúuníwän naví tun dînt'öeyaaní²dí Crete diwedi wí²gipee-í²pí²in otú waa. Hây úvít'öeyandáho há²to ná⁷i kây iwe gipóewíwän hedá i² háäwí há²to gipedée-í²wän. ²²Hebo náa wí²úví²áyíngimäâní²pí. Tobáháa ná⁷i kophé natha²dee wänbo há²to to²wí wänbo óep'oháyjí. ²³Naa Jöesi Tádáví² omuu, hedá íví² t'öe-á dôn²o², hedi khu²di wêe íví² makówáwi t'öepá²aa²i dînpówá, ²⁴i-á naví nú² nawindi ginnân dítu²an: ‘Paul, wí²unkhunwóeda²í²pí. Ú² ta²gendi Caesar-ví páadépiye bikwínugi²o, hedi ú² unmuudi ná⁷in ú-ádí diji²in há²to wêe wänbo nachuu-í.’ ²⁵Hedânho

k'ema'in, wí'íkhunwōeda'ípi. Naa dáywáyunde ná'in Jōesi Tádá nat'ínbo napuwagi'o'in. ²⁶ Hewänbo wí p'ojâadi eedi gikhâhkwodee-í."

²⁷ Wíje jáadi daphade, hedi wa'di i' wâadi i' mâap'oe Adriatic gin dâyt'u'o' i'ge díchânuhon. Khun pinudi hâadi naná' dihaydi in kophé'in sená' ditú nan tsowa nú' gipowamännin. ²⁸ Dáywâ'antaayan, hedi wétâ'di jónu (24) kwi'óhpa taa nawâ'an gin dâyskaa. Wíyá shánkí háy dimáadá wíyá dáywâ'antaayan dihaydá tá'di kháve (18) kwi'óhpa taa-á nawâ'an. ²⁹ Dikhunwōeda' i' kophé k'uu eedi óechânukhâymáa'in, hediho i' kophé tí'úpah'gedi jónu kháa'i kwák'u maayâ'i dáywaje whihkannin eeje, hedá diwówáyêenídí nathay píhay dívíjûusu'an.

³⁰ Ná'in kophé'in t'ôe'in i' kophé iwedi diwhaveda' dijáanídí, hediho i' kophé'ay p'oe iwe dáywáve. Hedáhá' i' kophé gáhâyú'i páadépiyedi wíyá maayâ'i dáywajekhâymáa waagibá díví'o'. ³¹ Hebo Paul-di in sundado hedá inbí tsondi-á ovâytu'an, "Ná'in kophé'in t'ôe'in ná'i kophé iwe dívíwóy'ípidá, undá há'to wówá'in ípee-í." ³² Hediho in sundado i kophé'ay nawhi'ándiví whihkannin dâys'tá', hedi i kophé'ay nama'p'á.

³³ Nathaypuwamän dihaydi Paul-di ovâytu'an dívíhúuyamí gin. Ovâytu'an, "Wíje jáadi t'âhkí hânho úv'í'ánshaamáadi húukanp'ínbo íji". ³⁴ Hediho náa naadi kay'indi wâytmáa, háawin wên híwóhpi'in wänbo wí'únpuwagi'opí, hedânho bíhúuyan, wí koegi' untáy íchuu-ípidí."

³⁵ Ihí'bowa ihaydi wí pává ikê'di Jōesi Taa íkú'daa'an, hedi wí ihávedi ik'oe. ³⁶ Indi gin i'annin óemú'di shánkí híwó dichanpóedí in wá' dívíhúuyan. ³⁷ Wégín tágintádáhá' tségintá'di sí (276) t'owa i' kophé iwe gito'on.

³⁸ T'âhkí dívíshu'an dihaydi, i' táhtân p'oe iwe dáychânu, i' kophé ihay wínakhaa-ípidí.

I' kophé natha'dee

³⁹ Nathanpee ihaydi, in kophé'in t'ôe'in i' nan dáywú'i' wídâytaapí. Hewänbo na'okhânná hedá nap'oe'hángíná' diwe dáywú', hediho díví'ánshaamági dínkodídáho i' kophé dáypuhkannamídí iwepiye, hedânho i' okhân deedi dáywóy'ínidí. ⁴⁰ I' kwák'u maayâ'i nawhi'wa'jendiví whihkannin dâys'tá', hedi i' p'oe iwebo dáyjoe'an. Hedi ihaydibá i' kophé óebéede'i phéphá' nawhimuu'i whihkannin dáywhihsuu. Hedáhá' in páadépiye'in te'aa dáytege, i' wâadi i' kophé ee na'okhânná' diwepiye óechânuts'úude-ídí. ⁴¹ Hebo wí'náph'gedi nap'ohkayji' iwe na'okhânboedí'án, hedi iwe i' kophé páadépiye ichânudi nakhâhsogedeedi wínajâapóepí. Ihaydá i' kophé tí'úupiye'i' i' p'oe oepiyá náäpiyá kaygindi na'á'yâpoe'odi óewhéekanhon.

⁴² In sundado díví'ánshaamáa in pan ovâyhâanú-ídí, hedânho nan diwepiye wídívíkohsáy-ípidí dijáanídí. ⁴³ Hewänbo Paul-ví wówátsi ôn'aywoen'ín i' sundadoví tsondi nada'di to'wí wänbo wí'ovâykhe'mágipí. In to'wên dikohsayhá'in ovâyjôn p'oe iwe dívíjaymú-í nan diwepiye dívíkohsáy-ídí. ⁴⁴ Ihaydáhá' in wé'gendá ovâytu'an i' phéphá' háa i' kophéwi phéwhée óep'omáa'i'di dívítsâhsaa-i'in. Handidânho t'âhkídíbo nan diwe wówá'in gipówá.

Oe Malta diji

28 T'âhkídíbo nan deedi wówá'in gipówá ihaydi, ná'i p'ojâadi Malta gin dâyt'u'o'in gínhanginpóe. ² In t'owa iwe'indi híwó dísigí'an.

Ikwa²dodi nat'êe, hediho dâyp²hâ²t'êgi, hedi dítu²an i² phaa nú²piye ívîhâ²adi-í²dí ívísúwá²amídí. ³Paul iphé²âywé²ge²an ipha²kw'ôenídí, hedi ipha²kw'ôe²ó ihaydi wí pǎǎy²u phaadi óesúwánándi phé jâadi napee, hedi Paul-ví man deedi ikhuugeewhi²k'û². ⁴In t'owa i² nange²indi i² pǎǎy²u Paul-ví man deedi nawhi²k'ôe²in óemû², hedi dívítu²an, “Ná²i sendá ma²i ta²gendi t'owa t'akhanu²i² namuu, hedi tobá óep'ohaypí wänbo², nanbí jôesi ‘Ovâyt'owatuhchânunde²i²” gin gínkháwá²i²dí há²tó óewówápeemâáni.” ⁵Hewänbo Paul iví man iwádâa²andi i² pǎǎy²u i² phaa iwe nake²t'á, hedi háabo Paul wí²ûnpóepí. ⁶In t'owa di²ánde² i² pǎǎy²u²di óekhuugee ee ûntee-í²in, háa ma²i wesebo nachuhkaanú-í. Hewänbo thaa t'áhkí dívítsíkha²andi Paul háabo wí²ûnpóepí, hediho inbí ánshaa dâye²gô²andi dívítu²an, “Ta²gendi ná²i sendá Jôesi waagi²bá namuu.”

⁷I² sen ná²i p'ojâadi ee natsonnándi² Publius gin nakháwá. Ívísúwá²o² iwe tsowa ûnnavakw'ó, hedi sígídí na²in díhógidi iví tewhá ûnná² diwe poje thaa díwóyí²mági hedá híwó²dá dí²âyîngi²an. ⁸Publius-ví tádá whohte eedi ûnhayk'ôe. Natsáwäp'íde² hedá nasihaydi óe²ââde². Ee nahayk'ôe eepiye Paul nats'û, hedi iví mandí óetâgedi ônjûusu²andi hehkháa óemâgi. ⁹Ná²in napóe ihaydi báyéki in wé²gen nangewin dihay²in Paul-ví²piye dí²ââ, hedi in wá² hehkháa ovây²mâgi. ¹⁰Indi báyéki díhââwímâgi na²in, hedi poje p'ôe naphade ihaydi iwedi gimän dihaydi i² gíntáy²i² t'áhkí dí²mâgi.

¹¹Wí kophé Alexandria-wi namuu²i² i² p'ojâadi iwebá ite²núphade²i² iwe ívítógi. I² kophé-á Castor-á²dí Pollux-á²dí gin dâytü²o². ^{*12-13}Oe Syracuse bú²

gipówá, hedi poje thaa iwe ívîwóyí². Iwedi p'lo kíngé i²gedá² gimää, hedi Rhegium bú² iwe gipówá. Wíyá tháwän aakonpha²gedi iwaá²an, hediho wíyá tháwándá Puteoli bú² gipówá. ¹⁴⁻¹⁵Iwe wên Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in âyshaa, hedi indi kay²indi dívítu²an indádí wêe jâadi ívîwóyí²ni²in. Iwedi wíyá gimändi oe Rome-piye wây-á tí²ûuwin páadé²in Rome-win dimuu²in nanbí²gedi dínhanginpóe, hediho gín²ayjay²ââ. Dâyhââwíku²kw'ôe²ó iwe Appius gin dâytü²o² iwehay wáy wên dí²ââ, wây-á wëndá wâhphade kayí² wídí²âhpídí oe “Poje Kaykhanwówá Tewhá” gin dâytü²o² iwe díjay. Paul-di ovây²mu² i²haydi Jôesi Tá²dá óekü²daa²an, hedá iví pí²ná khó²jé-á shánkí nakaypóe. Han âyphade, ihaydáhá² wí háyü² thaa iwe oe Rome gipówá.

Oe Rome Paul napannán diwe in Hudíyo ovâyhi²máa

¹⁶Oe Rome gipówá ihaydi Paul wí²bo óethayemâgi, hewänbo wí sunda²dodi óe²âyîngimáa.

¹⁷Poje thaa naphade ihaydi Paul-di in Hudíyo p'ó²dédí²in oe Rome dithaa²in iví²we ovâywé²getü²an. Dípówá ihaydi ovây²tu²an, “Tí²ûuwin páadé²in, tobá nanbí thehtáy pahpá²inbí khuu a²gínkhanu naa wídáy²anpí wänbo², hedá nanbí t'owaví²piye wên yä²dâapí²in wänbo wídáy²anpí, in Jerusalem-win p'ó²dédí²indi dípanké², hedi ná²in Rome-winbí mange díkán. ¹⁸In Rome-windi háawin t'aywó²nin naa dáy²annin dínnuwä, hewänbo indá dínhanginpóe háawin díháyi²in wänbo wídáy²anpídí, hediho díma²p'ââdi-í²in dida²wän. ¹⁹Hewänbo in Hudíyo wídida²pí in Rome-windi díma²p'ââdi-í²in, hediho shánkí híwó

^{*28:11} Ná²i kophé páadépiye wíje p'ônbay waagi dakeet'ôe²in dachá, indá in Alexandria t'owaví jôesi dínmuu, Castor-á²dí Pollux-á²dí gin dakháwá.

dĩnpóe otúunídí Caesar-ví tunjówháagé iwe dıntunjó'namí'in. Naa gin dáy'an tobá wên t'ehpide tun wídómaápí wänbo naví t'owa in Hudíyo dimuu'in dovây'te'p'èede-ídí.

²⁰ Hedânkun naadi wâyťuhkännan ná'i hăăwí i'gedi wâyhée'ámídí. I' to'wí in Israel-win t'owađi óetsíkha'máa'iví'piyebá naa dáywâyundedânho ná'i kadénadi owhimuu."

²¹ Indi Paul óetu'an, "Na'in wên ta'nin wänbo uví'gedi natú'nin oe Judea-di wí'âyke'pí, háa wí Hudíyo tí'úu páadé'i owedí na'ăă'i wänbo wên híwóhpi'in nat'oe'in uví'gedi wínat'íhpi. ²² Hebo na'in gínhanginná to'wên t'ăhki híwóhpi dívíhí'máa'in ná'in ts'aamin háhkan ní'gedi. Hedânho gida' u'đi dítu'ăamí'in háawi uví wâyü úmuu'in."

²³ Hediho in Hudíyo wí thaa dáyde'-man wíyá di'ăă-ígi', hedi i' thaa napówá ihaydi báyéki di'ăă. Hédéndí hé'dibo iwedi nakin diwehay báyéki hăăwí Paul-di ovâyhée'an. Háa Jôesi Tádádí t'ăhki t'owa ovâysíghóení'in nada' waa ovâythayyan, hedi Moses-ví tun ní'gedi hedá Jôesi Tádáví tukhe'minbí tun ní'gedá ovây't'ôe'andi ikhăăde Jesus-ví'piye ovâywâyukannamídí. ²⁴ Paul-ví hí' dâysígi'andi dívíwâyü wáy wên, wáy wëndá joe. ²⁵ Hedi in Hudíyo handa'

wídín'ánshaamuupídí iwedi dívíjâa'an, hewänbo wa' dipeepídíbo Paul-di ná'i t'ă'ge hí' ovâyťu'an: "I' Yă'dâa'i P'oe-wăăhăăđi hán'oe Isaiah óetu'an unbí thehtáy pahpá'inbí'piye namú-ídí ná'i Jôesi Tádáví hí' ovâyťu'ăamídí.

²⁶ Ihayđa' ít'ó've-í, hewänbo há'to íka'póewí, ihayđa' bínmú'be-í, hewänbo há'to únkeepúuwí.

²⁷ Íp'óhkâymuudi wí'íka'póya'pí. Úví'ojemankw'óđidáhá' úvítsikhămu. Gin úví'anpídá unbí tséedí bínmúuní hedá unbí ojedá ít'oe-í hedá ta'gendi íka'póewí, hedá naví'piye í'ăă-í yă'dâa'in wây-pa'ídí, gin Jôesi Tádá natú.

Ná'i hí' natú'i-á ta'gen namuu. ²⁸ Hedânho náa ná'in únkhây'ă' únhanginnáani'in: Jôesi Tádáví hí' in Hudíyo dimuupí'in ovâysan ovây'ay-woenídí. Innânkun dívít'ôeyaani."

²⁹ Paul ihí'bowa ihayđi in Hudíyo dívítuhánbodi dipee.

³⁰ Paul wíje paayo iwe na'án, hedi iwá'âa i' tewhá ee nachanídí. To'wên ûnpuwăpówá'in t'ăhki ovâysíghógi.

³¹ I'đi Jôesi Tádáví khuu i'gedi ovây't'ôe'an, hedá Jesus Christ i' shánki natsonji'iví'gedá ovâyhă'an. Khunwôeda'ginpídíbo ihée'an, hedi to'wídí wänbo wí'óekhăă'anpí.

In Tə'nin Paul-di In Rome Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

1 Naa Paul omuu'i?, Jesus Christ-gi? dáy't'oe'o'idi ná'in tə'nin wáysande? un Rome búu'ú iwe íthaa'in. Yôesi Tádádí naa díde'man hedá dísaanígi? dísođe iví híwó'di tųu t'owa dovây't'oe'ámídi. ² Hán'oebo Yôesi natú ná'i híwó'di tųu ná'in dínmáani'in, hedi iví tukhe'min iví tə'nin diwe i dáyta'nan. ³⁻⁴ Iví ay Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'iví'gedi dáyta'nan. Na'aypuyä ihaydi nat'owasenpaa, hedi iví thehtáy pahpaa David i hán'oe'i tsondi namuu'iví tí'úugé ká'ää'inbí'wedího na'aypuyä. Hedi Jesus nachuudi nawáywówápóe ihaydi i Yä'dää'i P'owəəhəədi dínkeeyan ta'gendi Yôesi Tádáví ay wá' únmuu'in. ⁵ Haa Jesus i'an waa namuudi Yôesi Tádá naví'piye? híwó'di namuu, hediho in Hudíyo dimuupí'in t'owa wéngé t'ähkí dithaa'inbí'piyeho naa dísan dovâykhäge'namídi iví tųu ipiye? dívíwhäyü-ídi hedá ón'a'ginnamídi. Kin dáy'o? hedánho t'owadi óetegé-ídi. ⁶ Hedá un wá' Yôesi Tádádí wovâyttúkannan Jesus Christ-ví'in ímúnídi.

⁷ Hediho un t'ähkí oe Rome íkw'ó'nin wáysengitumáa. Yôesi Tádádí wovâyseégi hedá wovâyde'man iví t'owa ímúnídi. Idá hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-dída séegísehkaná wovâynmáani hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpídi'bo íkwó'nídi.

Paul oe Rome-piye? napunda?

⁸ Hedi náa-á häädi Jesus Christ dóhé'e'an gínhay-á Yôesi naví Tádá dókú'daa'o? un t'ähkí ímuudi, gá wéngé t'ähkí t'owa dívíhí'máadán unbí whäyü í'gedi. ⁹⁻¹⁰ Yôesi Tádá-áho

únhanginná ná'i naa otú'di ta'gen namuu'in. Igi? pín ta'ge haydi dáy't'oe'máa t'owa dovâyttú'odi i híwó'di tųu iví ay Jesus-ví'gedi, hedi häädi wänbo t'ähkí wáyyüusu'o?. Yôesi dóda'máa i-á natúdáho hanwaapídi'bo unbí'piye? dípunmáani, ¹¹ gá hânho ó'ádaapunda'dân. Naa oda? hääwi i Yä'dää'i P'owəəhəədi naa díhə'andi? wáyphadé-i'in, hedánho unbí whäyü shánkího únkay-ídi. ¹² Kinnán otú'da?: Undádí naa-ádi wé'ge ívíkhäge'namí kwee waa sen waa gi'áani'dí, handa? ívíwhäyundedi.

¹³ Tí'úuwín páadé'in, oda? únhangin-nán'in háyan wänbo dáy'ánshaamáa omú-ídi unbí'piye?, hewänbo häädi waa hääwídi dí'ahkhánde?. Hânho oda? báyéki'dí unbí búu'úwín Jesus-ví'piye? dovâywhäyü'ámí'in, in wé'ge'in Hudíyo dimuupí'in t'owa dovâywhäyü'an waagibá. ¹⁴⁻¹⁵ Naa t'ähkí t'owa hääwí ophaamuu waagibá ochaa, tobá háawin dimúni wänbo?, in Greek tųu'di dívíhée'o'indá in pí'wí tųu'di dívíhée'o'indá, in hânho díhə'indá in díhəpí'indá, gá Yôesidi naa dísoğedán iví híwó'di tųu t'ähkí t'owa dovây't'oe'ámídi. Hedánho shánkí oda? un oe Rome diwe íkw'ó'nin wá' wáy't'oe'ámí'in.

Yôesi Tádáví híwó'di tųu-á únkay

¹⁶ Yôesi Tádáví híwó'di tųu'di naa wídiwóeda'mähpi. Ná'i tųu-án nakay, hedi í'gedi Yôesidi t'ähkí t'owa in ipiye? dívíwhäyunde'in ovây'aywonde?, páadé in Hudíyo dimuu'indá, hedá in Hudíyo dimuupí'indá wá'. ¹⁷ Ná'i híwó'di tųu'di díhə'andi gínhanginná haa Yôesi Tádádí t'owa ovâyçhəəmáa'in t'aywó'di dáymaapi waagi. Hewänbo inbí whäyü dínmuu'idi'da? kin i'o?, hääwí híwó'di díví'o'i namuudá yoe, iví tə'nin diwe únta'muu waagi:

Wí to'wí Yôesiví'piye' ta'gendi
iwhâyundedáho', iví whâyü
ûnmuudiibo Yôesidi óechaamáa
t'aywó'di imáapí waagi,
hedi wówátsi óemáání.

**Yôesi Tádádí wên t'owa
ovâyutchanukhâymaa**

¹⁸ Yôesi Tádá oe makówa na'ándidi
dínkeeyo' ovâyutchanukhâymaa'in
in to'wên óe'a'ginpí'indá hedá in
yă'dâapí' dîví'o'indá, háa dîví'o'in
namuudi nat'aydi. Hedi híwó'pí
dîví'odibo Yôesiví ta'gen ûnmuu'in
ônkaayo hedânho wé'ge'in t'owa
wídaytáa-ípídí. ¹⁹ Dínkoedi híwó'
dínhanginnánídí Yôesiví'gedi, gá
idi ovâyhangin'annandân. ²⁰ Yôesi
Tádá pinnán kay imáa hânhay wânbo
nahándépí'in, hedi idá' Yôesi namuu
hânhay nanân wânbo'. Tobá tséedí
Yôesi âymúndepí wânbo', ná'i nan
oepáa ikhíyé ihaydi waabo' thay'eedi
ná'i hääwí gínhanginná iví'gedi i hääwí
ipaa'ídi. Hedânkun t'owa wídkínkoedípi
ditúnídí wídkínhanginnáhpí'in.

²¹ Hewânbo tobá Yôesiví'gedi
t'owa dínhanginnân wânbo',
óe'a'ginnamíví'wedi hedíháa
óekú'daa'ámíví'wedi dínkhây'ă' waagi,
inbí ánskaa wídkínchă'muupí hedá inbí
hangintandá dâymáapídí khuu í'gebo
diyí'. ²² Báyéki dihă kin dí'ánde',
hewânbo hangintăhpí'indá' dimuu.
²³ Tobá Yôesi-á t'ăhkíví kw'áye namuu
wânbo', hedá iví wówátsi-á hânhay
wânbo wí'ûnhándepí, ná'in t'owadáho
wíyá wí'óe'a'ginmăhpí; hedi tobá
Yôesi nachu'pí wânbo hedá t'owa-á
dit'ăhânde wânbo', báyéki hääwí t'owa
waabá dínchăq'in dâykhiyé inbí yôesi
dínmúnídí, hedá báyéki wíyá hääwí-á
dâypaa, tsídé-á p'oekanu-á hääpandá
păâyü-á waagá dínchăq'í', hedi ná'i
hääwí dâypaa'i wá' dâya'a'ginmă'.

²⁴ Hedího Yôesidi ovâyoye'o'
dîví'amídí ná'i yă'dâapí' inbí
pí'ná khó'yédí dikanda'i', hedi
wôeda'ginpídí yă'dâapí' hääwí wí'ná
táyeđi inbí túu'údí dîvítsiye'o'.
²⁵ Wíyá wídkívít'óyandepí in ta'gen
namuu'in Yôesiví'gedi, hedi i hôeyó
namuu'idá' dîvíwhâyunde'. I hääwí
Yôesi ikhíyé'idá' dâya'a'ginmă' hedá
ipiye' dîvíyûusu'o', Yôesiví'piyá yoe,
i-á ná'i hääwí ikhíyé'i namuu. Idá'mân
hay'i namuu kin t'owa dínkhây'ă' häädi
wânbo t'ăhkí ditúní'in. Hamân.

²⁶ Hedi in t'owa ná'i yă'dâapíkan
dîví'o'indá Yôesidi ovâyoye'o' i
wôeda'wó'gí hääwí hânho dikanda'i
wíyá dîví'ăamídí. In kwiya' wânbo
háa inbí wówátsi thaa dínmúní waagi
wídkithaapí, hedá wây-á kwiya'dádí
inbí túu'údí dîví'taywó'kanmăa.
²⁷ Hedi in senă wá' han waagibá
dîvíkanhon. Inbí kweeyôe-ádi
dîvítháye'bé-íví'wedi dínkhây'ă' waagi,
shánkídí dida' wây-á senă'dádí inbí
túu'údí dîví'taywó'kanmă've-í'in. Hedi
ná'in senă wôeda'wó'gí wí'ná táyeđi
dîvítsiye'ođi i tuchănu dín'ă'i ovâyma',
hedi inbí t'aywó'di dínmuudi inbí túu'ú
dâypedee'o'.

²⁸ Dichanpo' wínachă'muupí'in
Yôesiví'gedi ta'ge dîví'ánskaa'ăamídí,
hedího Yôesidi ovâyoye'o' inbí
yă'dâapí' ánskaa-ádi, i hääwí
dínkankhây'ăhpí' dîví'amídí.
²⁹ Yă'dâapí'-ádi híwó'pí'-ádídá' inbí
pí'ná khó'yé dinto'on; hânho diha't'aa;
wây-á to'wéndádá háa'wânbo-á
dimuu; hânho dithúut'óe; häädi wânbo
t'ăhkí dit'owat'ăkhanuda'; hânho
dîví'taymăa; häädi wânbo t'ăhkí
dîvíhōeyómăa; wây-á t'owaví'gedi
yanăki dîví'ánshaamăa hedá
dîvíhí'măa; ³⁰ t'owa dâytûusú'o'; Yôesi
dâyt'ay; t'owa t'ămăgi' dâytumăa;
dîvíyengi; dîvípiphuude'; wíyá shánkí
t'aywó'di ts'ăbi í'gedi dîví'ánshaamăa

díví'ámídí; inbí tádá-á yíyá-á wídayt'óyandepí; ³¹ inbí ánskaa-á wídíńchă'muupí; háa dívítu'pí'an waa wídíví'opí; inbí maatu'indá wídayseegípí; wáy-á to'wénb'piye' wídí'iyapo'pí. ³² Yôesi natsonpôe in to'wén ha'waa díví'o'indá dínkhây'ă' dihăan'f'in, hewânbo ná'i dínhanginnân wânbo handa' dívíkanhon, hedá hă'ida'ba yoe, ovâyh'f'an wáy-á to'wén hanbá díví'ámídí.

**Na'indá wígíńk'ôepí gitúnídí
t'owaví'gedí háa dín'ă'in**

2 Hediho wí to'wídí wáy-á t'owa ovâytuusúu'odi natú' t'aywó'to'in dimuu'in, i-á há'to ûńkoedí-í natún'f'in wí'bo wí'it'aywó'nanpí'f'in, tobá to'wí namúní wânbo'. In wê'ge'inb'gedí kin waagi ihée'odi, wí'bo iví t'aywó'di ipi-keekw'ôe'ó, gá in waagibá it'aywó'-dodân. ² Hedi gínhanginná Yôesi híwó' i'o'in in t'owa kin díví'o'in ovây-tuchănuđi, gá i-á ûnhanginnândân ta'-gendi háawin dimuu'in. ³ Ná'i to'wídí wáy-á to'wén ovâytuusúu'odi hewânbo in waagibá it'aywó'dodi ma'di na'ánde Yôesidi há'to ôetuchănú-í'f'in. ⁴ Hedá wá' tobá Yôesi na'inb'piye' híwó'di namuu wânbo hedá hânho nabo'ată wânbo-á, ma'di ná'i to'wí na'ánde hăăbo wínamuup'f'in. Ti wí'ûnhangin-năhpí'an Yôesi i-áđi híwó'di namuu'in, gá Yôesi nada'dân ná'i to'wí iví t'aywó'di iyoe'ámí'f'in?

⁵ Hewanbo t'óyanpí'đa' namuudi hedá iví t'aywó'di iyoe'anpíđi, iví tuchănu shánkí pín'aywó'nin ûnmúní owáy Yôesidi t'owa ovây-tuchănu ihayđi, inbí t'aywó'di dínmuudi nat'ayđi. Ihayđá Yôesi in t'owa ovâyta'gekeekw'ôení háa híwó' háa híwó'pí díví'annin. ⁶ Wëndá híwó' iví'o', hedá wëndá híwó'pí iví'o', hedi Yôesidi na'in wí'ínbo dímăání hăăwí gín'ă'i'. ⁷ Wáy wén t'owa-á

hăăđi wânbo t'ăhkí híwó' dívíkanhon, hedi dida' Yôesidi ovâytege-í'f'in hedá híwó' ovâyma've-í'f'in, hedá dida' hânhay wânbo t'ăhkí diwówayêen'f'in. Ná'in t'owa-á Yôesidi wówátsi nahândep'f'in ovâymaání. ⁸ Wáy-á t'owa-á dihăăkhăăđá ingí'đa' hăăwí t'ăhkí dikanda', hedi Yôesiví ta'gen ûnmuu'in wí'ôn'a'ginpí, hewânbo shánkíđi in yă'đăapí'f'in namuu'in dívíkanhon. Kí'min t'owa-áho Yôesidi ovây-tuchănukhăymáa, indáđi nat'ayđi. ⁹ To'wén t'ăhkí dívíyă'đăapítsiye'annindá wí'ínbo báyékí t'ôephade dínpuwí, páadé in Hudíyo dimuu'indá, hewânbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰ Hewânbo in t'owa híwó' díví'annindá Yôesidi ovâytege-í hedá híwó' ovâyma've-í, hedá híhchan ánskaa-á ovâymaání, páadé in Hudíyo dimuu'indá, hewânbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá, ¹¹ gá Yôesidá t'ăhkí t'owa handa' ovâymaadân.

**Yôesi Táđăđă'mân ûńk'ôe natúnídí
t'owaví'gedí háa dín'ă'in**

¹² In Hudíyo dimuupí'f'in wídaytaapí i tsontu Moses ită'nandí', hewânbo dívít'aywó'dodibo' ovây-tuchănú-í tobá i tsontu dăymáapí wânbo'. Hedá in Hudíyo-á ná'i tsontu-á dăytaa wânbo', dívít'aywó'dodibo i tsontuđá inbí t'aywó'di dínmuu'i ovâykeekw'ôení. ¹³ In to'wén Yôesiví tsontu dăy'a'ginnannindáho Yôesidi ovâychămáa t'aywó'di wídaymáapí waagi, in to'wén diwănpit'o'indá'ba yoe. ¹⁴ Tobá in Hudíyo dimuupí'f'in Moses-ví tsontu dăymáapí wânbo', háa ná'i tsontu natú' waagi wí'bo díví'odá, kindíđi nakeepo' ho dínhanginná'nin háa híwó'di namuu'in hedá háa híwó'di namuupí'indá, ¹⁵ hediho háa díví'o'in namuudi nakeepo' i tsontu Moses ită'nandibá inbí ánskaa iwebo

dâymaa'in, hedi inbí pí'ná k'ó'yé wá' ditaachanpo' háa híwó' díví'o'in háa yoe. ¹⁶Hediho i thaa napówá-i Yôesi Tádádí t'áhkí t'owa ovâykeekw'ôenídí háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, tobá kaadi díví'an wänbo'. Hedi Christ Jesus-áho i namuu óesóge'i kin ovaytú'amídí. Kindá ihaydá' t'owa dovâytu'o', Yôesiví híwó'di tũu dovây't'ôe'odi.

In Hudíyo-ádi Yôesiví tsontũu únmuu'i-ádi

¹⁷Ma'di wí to'wí wí'bo iví'gedi ihí'máadí natũ' wí kodí'di Hudíyo namuu'in, hedi na'ánde Moses-ví tsontũu itaadibo' ôn'aywoeni'in, hedi iyêngihée'odi natũ' Yôesi óe'a'ginmá'in. ¹⁸I-á ûnhanginná háa Yôesi nada'in i'amí'in, hedá ûnhanginná wá' wé'i wí yä'dâa'i namuu'in wé'i wí yä'dâapi' namuu'indá gá Yôesiví tsontũu iwedi naháhpóedân, ¹⁹hediho na'ánde' ovâypahûuwí'in in to'wên tsí't'aa'in waagi'inbá dimuu'in, Yôesiví'gedi wídnhanginnáhpídí, hedá in to'wên phahkhũ ee dikw'ó'ningí'-á wí kohthay waagibá namuu gin na'ánde'. ²⁰Hedá wá' nada' in to'wên Yôesiví'gedi háäbo wídnhanginnáhpí'in ovâyháäwíthayyamí'in, hedá in to'wên áyyää waagi'inbá dimuu'in ovâyhá'ámí, gá ná'i tsontũu imáa'in diwedi ûnhanginnândân t'áhkí in ta'gen namuu'in. ²¹Idi pí'wên t'owa ovâyhá'o', hedi háadan i-á wí'bo wí'ipihá'opí? Idi ovâyumakhe'o wídvísä'mamípidí, hedi háadan i isä'bo'? ²²Wây-á t'owa ovâytu'o wíyá to'wíwí sedó-ádi háa kwiyo-ádi wídvíwíhkhwomá've-ípi gin, hedi háadan i-á wí'bo kinbá it'aywó'do'? I natũ' it'ay'in i háäwí t'owa dâykhiyé'i' inbí yôesi dínmuu waa dâychäa'i', hedi háadan i-á ná'i háäwíbá isä'bo' i tewhá wáyýe nakw'ó' deeye? ²³Iphuudedi

natũ' Yôesiví tsontũu itaa'in, hedi háadan ná'i tsontũu i'a'gindopídí Yôesi wôeda' iwe óesógénde'? ²⁴Háa Yôesiví tã'nin diwe natã'muu waa napo', kinnân natũ'di:

Háa un Hudíyo ímuu'in úví'o'in namuudi ná'in Hudíyo dimuupí'in Yôesiví'gedi yanákí dívíhée'o'.

In Hudíyoví k'ewé' taadibo há'to in ovây'aywoeni

²⁵Wí Hudíyo Yôesiví tsontũu i'a'gindodáho', in Hudíyoví k'ewé' taa imáa'indá ûnchá'muu; hewänbo ná'i tsontũu i'a'gindopídá, tobá nataamuu wänbo' iví taa wí'ûnchá'muupí. ²⁶Hedi wí Hudíyo namuupí' Yôesiví tsontũu i'a'gindodi tobá in Hudíyoví k'ewé' taa imáapí wänbo', Yôesidi óechäa nataamuu waagibá. ²⁷Wí to'wí iví túu'ú ûnk'ewé'taamuupídí hewänbo i tsontũu i'a'gindodá un Hudíyo ímuu'in wovâykeekw'óe'ó híwó' wí'úví'opídí, gá i tsontũu wíwín'a'gindopídân, tobá ná'i tsontũu-á untã'muu wänbo hedá tobá ík'ewé'taamuu wänbo'.

²⁸⁻²⁹To'wí wänbo wí Hudíyo waa nawänpi'aypuyä'dibo ta'gendi Hudíyo wínamuupí. Hedi wí to'wí in ta'gennin k'ewé' taa wí'imáapí wên k'ewé' taadi iví túu'ú eedi óewänpitaa'andibo'. Hewänbo nakhây'ä' wí to'wí iví pí'ná k'ó'yé-áho kodí'di Hudíyo namúní'in hedânho ta'gendi ha'bi namúnídí, hedá in ta'gennin k'ewé' taa-á pí'ná k'ó'yébá imá've-i'indá ûnkhây'ä'. Hedi kin waagi ûnpo' i tsontũu iwänpi'a'gindodidä'bá yoe, hewänbo i Yä'dâa'i P'owäqähädi óetaa'an waagibá nakhây'ä'. Wí to'wí ha'biví'gedi Yôesi-ân híwó' ihée'o', t'owadä'bá yoe.

3Ma'di to'wí na'äaní, "Hää-an in Hudíyo dâymáa in wé'ge'in t'owa dâymáapí'? Hedi háagi'innan nachä'muu há'in Hudíyoví k'ewé' taa?" ²Gá báyéki'í'innân. Páadé

iweho Yôesidi in Hudíyo iví tsontuú ovây mági dâý'âyíngi'ámídí. ³Hedi tobá wáy wên in háa dínkhây'ă? waagi wídíwí'opí wânbo?, ti Yôesi wá' ûn'óde-í i'ámídí háa ituu'an waagi? ⁴Yoe, há'to ûn'óde-í. Gínkhây'ă? gitúní'in Yôesi-á wí'ihôeyó'opí'in tobá t'ăhkí t'owa dihôeyó wânbo?. Yôesiví tǎ'nin diwe iví'gedí ûntú? waa:

Ihée'andá t'owa dínhanginnání ta'ge ihí'máa'in.

Hedi t'owadi ònt'e'p'ídénde wânbo dínhanginpuwí hânhay wânbo híwó'pí wí'i'opí'in.

⁵Hewânbo ma'di wí to'wí t'owadâ? namuudibo kin na'ánde?: “Naa dâý-híwó'pí'andá, Yôesi-á shánkí híwó'dá i'o'in nakeepo?; hedânkun híwó' wínamuupí Yôesidi dítuchânú-í'in.”

⁶Hewânbo wígínkhây'ăhpí kin waagi ívîhée'ámí'in. Yôesi wí'bo híwó' i'opídá, hândidan i-á ûnkoedí-í ta'ge natúní'in in t'owa dívít'aywó'nannin?

⁷⁻⁸Hedi ma'di to'wí kinnân natúní: “Naa dâýhôeyó'andáho?, iwedi nakeepo? Yôesi-á shánkí hay'i namuu'in, gá i-á wínahôeyópídân. Hediho kin napo'di Yôesi wí'ûnk'óepí dítú'ăámídí t'aywó'to'i omuu'in.” Hewânbo to'wí kin ihée'andiví hí' ûntú'da? gínkhây'ă? ívít'aywó'nâamí'in, hedânho na'inbí t'aywó'di iwedi hăăwí híwó'di napúwí. Wên t'owa yanákí naví'gedí dívíhôeyóhí'máadí dítú? kin waagi naa ohăhkanyí'in. Hă'min t'owa-áho i tuchănu dín'ă'i? dâýhóní-áhe?.

T'ăhkídíbo dívít'aywó'nann

⁹Năă otsikapúwí, ti na'in Hudíyo shánkí híwó'nin gimuu in wé'ge'in t'owaví'wedi? Hedân yoe. Naadi ho wâykeekw'ódi t'ăhkídíbo t'aywó'to'indâ? gimuu'in, na'in Hudíyo-á hedá in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰Yôesiví tǎ'nin diwe kinnân ûntă'muu:

To'wí wânbo iví wówátsi ta'ge wí'i-honpí, wí' wânbo yoe.

¹¹To'wí wânbo wínaka'póya'pí háa in yă'dăa'in namuu'in,

to'wí wânbo wínada'pí Yôesi óetaa-í'in.

¹²T'ăhkídíbo Yôesiví'wedi dívíhange'an,

inbí wówátsi-á hăăbo wídínchă'muupí, wí' wânbo wína'ănpí híwó' i'o'í?.

¹³Wí penípho óehuudi nasuú waagibá inbí hí'-á tay'i dínmuu,

hôeyóda? inbí hân diwe dínkw'ó,

háa dítú? waa whănpûuví só'p'oe waagi'í'ba dínmuu,

¹⁴hedi inbí sóphogedi t'aywó'di hí'-á hedá hí' nawhăkant'óe'i-á báyékího dínpi?.

¹⁵Hăădi wânbo t'ăhkí dikhâymuu dâý'towat'ăhănú-ídí,

¹⁶wăhăă dimăă wânbo hăăwí dâýpedee'o?, hedá t'owa-á ovâydaháachando?.

¹⁷Háa inbí wówátsi tsăaginpidíbo dâý-húuwí'in wídínkoedihanginnăhpí,

¹⁸hedi Yôesi-á hây wânbo-á wídây'a'ginpí.

Yôesidi in t'owa ovâychăamăa t'aywó'di wídây máapí waa inbí whăyú dínmuudíbo?, háa díví'o'in namuudá yoe

¹⁹Gínhanginná t'ăhkí Yôesiví tsontuú natú'di-á in to'wên dâý'a'ginnamídí dívísó'dêe'ingí'in namuu'in, hedânho wídítúnípidí wídívít'aywó'nanní'in, hediho t'ăhkí t'owa dínhanginnání Yôesiví'piye? dívít'aywó'nannin.

²⁰Yôesi há'to natúní wí to'wí t'aywó'di imăapí? waagi namuu iví tsontuú òn'a'ginnamídí iwănpisó'díndedíbo?, gá nă'i tsontuudá in t'owa ovâykeekw'óe'óđân dívít'aywó'do'in. ²¹⁻²²Hediho năă-áho nă'in nathaypóe háa t'ăhkí Yôesiví tǎ'nin diwe ûntú? waa: Yôesidi in t'owa ovâychăamăa t'aywó'di wídây máapí waagibá

inbí whäyü Jesus Christ-ví'piye?
dínmuudi, i tsontüü dáy'a'ginnamídi
dívísó'díndedida'ba yoe. Ná'i tų-á
t'ähki t'owagi? namuu, t'ähki t'owa
hä'minda? gimuudi, ²³gá t'ähkidibo
ívit'aywó'nandán, hedího to'wí
wänbo yä'däa'ida? wínamuupí Yôesi
t'ähki yä'däa'i namuu waagibá.
²⁴Gínt'anmuupí wänbo Christ Jesus ív
ünp'oedi iwá'áa na'inbí t'aywó'di iwedí
díma'p'ádi-ídi, hedí ná'i namuudího
Yôesi Tádádí íví séegísehkaná ünmuudi
díchaámáa t'aywó'di wí'âyámápi
waagibá. ²⁵⁻²⁶Hänwänbo Yôesi Tádá
i'ánshaamági Jesus ósaanídi, ív
ünp'oe ich'aanídi, hedänho ív'piye?
ívíwhäyundeda'ho na'inbí t'aywó'di
dínyäa'amí. Hänhay waabo t'owa
dívit'aywó'nán wänbo Yôesi Tádá
nabo'atádi itsíkha'andi wesebo
wí'ovâyutchanupí dín'ä waagi. I-á
wí'bo t'aywó'di wí'imáapi kin i'an
wänbo?, gá Jesus-dáho in t'owaví
t'aywó'di ovâyâakankhâyámáadán.
Hedího nää-á híwó'da? i'o'in na'in
dínkeeyo?, to'wén Jesus-ví'piye?
dívíwhäyunde'in ovâychaámáadi
t'aywó'di wídâyámápi waagibá.

²⁷Hedího Yôesi Tádádí há'wáa
na'ingí? i'andi, ti gínk'óe ívíyengi-
hée'amídi? Hedän yoe. Háadi? Gá
Yôesi Tádádí díchaámáadán t'aywó'di
wí'âyámápi waagi hääwí híwó'di
ívi'andi namuudá yoe, hewänbo
Jesus-ví'piye? ívíwänpiwhäyundédán.
²⁸Hedänho gínhanginná Yôesi
Tádádí t'owa ovâychaámáa t'aywó'di
wídâyámápi waagi inbí whäyü
dínmuudibo?, i tsontüü dáy'a'ginnamídi
dívíkhäädededida'ba yoe.

²⁹Hedí ti gi'âní Yôesi-á in
Hudíyoví'da? namuu'in, in Hudíyo
dimuupí'inbí-á yoe? Hedän yoe.
Yôesi-á in Hudíyo dimuupí'inbí?
wá? namuu, ³⁰gá wí'da? wí Yôesi
na'ándán, hedí idáho ovâychaámáa

in Hudíyo dimuu'in Jesus-ví'piye?
dívíwhäyunde'in t'aywó'di wídâyámápi
waagibá, hedá in Hudíyo dimuupí'in
wá? hanbá. ³¹Hedänho na'inbí
whäyü gínmuudibo ti ná'i tsontüü-á
âyyoegi'o? Hedän yoe. Nää-á shánki
gínkoedi äy'a'ginnamídi háa natü? waa.

Abraham-bí whäyü háawin ünmuu'in

4 Nää wáyhí'khâymaa Abraham-
b'gedí háa ünpo'e'in, i-á na'in
Hudíyo gimuu'inbí páadé'i thehtáy
pahpáa gínmuu. ²Yôesi natüdáho idá
Abraham-dá óechaámáa'in t'aywó'di
imáapi waagi híwó? i'odibo?, hedänho
Abraham ünkoedi-íwän ív híwó'di
tsiyekan ní'gedí iyêngihée'amídi.
Hewänbo Yôesi wínatühpí Abraham-dá
ünkoedi iyêngihée'amí'in. ³Yôesiví
tä'nin diwe kinnán nata'muupí'an:

Abraham Yôesiví'piye? íwhäyüdánkun
Yôesidi óechaámáa t'aywó'di
wí'imáapi waagi.

⁴Kin waagi namuupí'an: To'wí
it'óe'andi-á óewá'ánde?, hedí ív wá'áa
ünt'anmuu háyü it'óe'an waagidi,
wí'óewänpidamáhpí. ⁵Hewänbo
to'wí wänbo híwó'di hääwí i'andi
nawänpimuudibo há'to ünkoedí-í
natünídi t'aywó'di wí'imáapi waagi'ba
namuu. Yôesida'män ün'k'óe wí to'wí
óechaámá've-ídi t'aywó'di wí'imáapi
waagi, ná'i to'wí t'aywó'to'i namuu
wänbo?, hedí kin óechaámáa ív
whäyü ünmuudibo?, híwó? i'amídi
iwänpikhäädededida yoe. ⁶Hedánkun
David hán'oe natü in to'wén Yôesidi
ovâychaámáa'in t'aywó'di wídâyámápi
waagi dihíhchaa-í, hewänbo híwó?
díví'amídi dívíkhääde'in namuudá yoe.

⁷Kinnán itá'nán:
In to'wén inbí yä'dáapi tsiyekan
ovây'owóyé'indádi
in to'wén inbí t'aywó'di ovâyâa'an-
nindádi dihíhchaa.

⁸I toʷwí Yôesidi wíyá wíʹóetuʹopí t'ay-wóʹkandi gin nahíhchaa.

⁹Hedi toʷgíʹ-an náʹi híhchan namúniʹ? Ti in Hudíyogíʹdaʹ? Yoe, in Hudíyo dimuupíʹingíʹ wáʹ namuupíʹan. Gínhanginnáhpíʹan Yôesi natúʹin idi Abraham óechaamáa t'aywóʹdi wíʹimáapí waagi iví whäyü ûnmuudi.

¹⁰Hewänbo ti Abraham in Hudíyo-ví k'ewéʹ taadi ho nataamuu ihaydän kin Yôesi ivíʹgedí natúʹ? Yoe, waʹdi óetaaʹanpídíbo-än.

¹¹Tíʹúugédän Yôesi natú Abraham in taa ikéyíʹin nathaypúwídi Yôesidi ho óechaamáaʹin t'aywóʹdi wíʹimáapí waagi. Hewänbo kin Yôesi ho iʹan Abraham-bí whäyü ûnmuudibo waʹ in taa imáapídíboʹ. Hedänkun Abraham-dá t'ähkí in toʷwên taʹgendi Yôesivíʹpiyeʹ dívíwhäyundeʹinbí tádá waagiʹbá dínmúni, tobá náʹin Hudíyoví k'ewéʹ taa dâymáapí wänboʹ, hedi in wáʹ Yôesidi ovâychaamáa t'aywóʹdi wídâymáapí waagi. ¹²Hedá in toʷwên kin ditaamuuʹindá wáʹ Abraham-dá inbí tádá waagiʹbá dínmuu, hewänbo in t'ähkíwíʹ-á yoe. Abraham-bí ây waagiʹin taʹgendi dimúnídi, indá dínáy iví ahtaa eeye dívíʹahtuyé-ídi, i waagibá whäyü dâymáʹvé-ídi, in taadaʹbá yoe, gá náʹi whäyü-áho Abraham imáadän waʹ in taa ikéʹpídíboʹ.

¹³Yôesidi iví tų Abraham óemági idi Abraham-dádí iví ây iwediʹindádí ovâymääníʹin hääwí t'ähkí náa oepáa k'aydiwiʹ, hewänbo kin natú gá Abraham óechaamáadän t'aywóʹdi wíʹimáapí waagi iví whäyü ûnmuudi, i tsontų iʹaʹginnamídi ikhääʹdedída yoe. ¹⁴Yôesidi i hääwí ipähkâymáaʹiʹ in toʷwên i tsontų dâyaʹaʹginnamídi dívísóʹdindeʹin ovâymääníʹdâhoʹ, in whäyü ivíʹpiyeʹ wínatâynípi, hedi i tų Yôesi imágiʹi-á hääbo wíʹûnmúnípi. ¹⁵Hewänbo wí toʷwí i tsontų iʹaʹginhánúda Yôesidi óetuchänundeʹ.

Tsontų wänbo nayipída háʹto nakoedí-í wí toʷwí iʹaʹginhánú-ídi, hewänbo nayi-ákun náʹi tsontų.

¹⁶Hedänkun hääwí híwóʹdi ivíʹanpídíbo Yôesi iví tų imági t'ähkí in Abraham-bí ây iwediʹin dimuuʹin dínkoedi iví séegísehkaná dâykéyíʹin inbí whäyü dínmuudi. Hedi kin Yôesidi ovâyʹâamí in toʷwên i tsontų dâymáaʹindáʹbá yoe, hewänbo t'ähkí in toʷwên dívíwhäyundeʹin Abraham iwhäyü waagibá. Abraham-dá tádá waagiʹbá gínmuu t'ähkí naʹin taʹgendi Yôesivíʹpiyeʹ ívívwhäyundeʹingíʹ. ¹⁷Yôesiví taʹnin diwe ûnkwíʹq háa Yôesi natú waagi:

Abraham, wí tádá waagi wísóge báyéki t'owagiʹ wéngé dithaa wänboʹ.

Abraham-dá Yôesivípiyeʹ iwhäyundeʹ, hediho Yôesidi i-á ho óechaa háʹin t'owaví tádá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoedi chuʹin wänbo ovâywówápaa-ídi, hedá tobáháa hääwí waʹ wínapóepí wänboʹ, napúwí gin Yôesi natúdâhoʹ, napúwí-ákun.

**Háa Abraham Yôesivíʹpiyeʹ
iwhäyü waa naʹin wáʹ
gínkhâyʹäʹ ívívwhäyü-íʹin**

¹⁸Hediho tobá whäyupíwóʹ waa namuu wänboʹ Abraham-dá iwhäyü báyéki t'owa wéngé t'ähkí dithaaʹinbí tádá dínpuwagítʹóeʹin, gá Yôesidi óetuʹandän báyéki tíʹúugé kâʹäʹin ûnkwóʹgítʹóeʹin, hedi han ûnpóe. ¹⁹Iví túuʹú íʹgedí iʹánshaamáadi, háʹto iʹâykwʹôení waa nachaa, maʹdi tăgintä (100) paayoʹi ho namuudi, hedá iví kwiyo Sarah-á wähpshade kwiyo náa ûnmuudihoʹ, háʹto nasáhpúwí íʹgedí wáʹ iʹánshaaʹan. Hewänbo tobá kin namuu wänbo iví whäyü waʹdi ûnkay. ²⁰Yôesiví tų óemágiʹin ônwhäyü, hedi iví whäyü ûnhááníwíʹwedi shánkí ûnkaypóe, hediho Yôesi-áho kwʹáayéboʹ óemáa.

²¹ Iví pí'ná khó'yého' ûnhanginná Yôesi ûnkoedi'in hæwí t'ähkí natú'i' i'amídi. ²² Hedânkun Yôesi natú idi Abraham óechaamáa t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whäyü ûnmuudi. ²³ Hewänbo ná'i hí' Abraham-bí'gedi Yôesi natú'i' Abraham-gí'dá' wínatá'muupí, ²⁴ hewänbo na'ingí'-ân wá' nata'muu, gá Yôesi-á natú'dân na'in wá' dícháa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi iví'piye' ívíwhäyundedi, idá Jesus na'inbí tsondi shánkí hay'i gínmuu'i' óewáywówápaa. ²⁵ Yôesi Tádádí Jesus óemági na'inbí t'aywó'di gínmuudi nachúu-ídi, hedá óewáywówápaa nakeepúwídi dícháamáa'in t'aywó'di wí'âyamáapí waagi.

Jesus-ví'piye' ívíwhäyundeda'ho Yôesi Tádádí dícháamáa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi.

5 Hediho náa Na'inbí Sedó Jesus Christ-di na'indádí Yôesi Tádá-ádi díwón, gá Yôesi Tádádá dícháamáadân t'aywó'di wí'âyamáapí waagi na'inbí whäyü gínmuudi. ² Hedi na'inbí whäyü gínmuudibá Jesus-di Yôesi Tádáví'piye' díkán, iví séegísehkaná áytáa-ídi, hedi háädi wänbo t'ähkí ná'i séegísehkaná-á áymá've-í. Hedi hânho ívíhíhchando', gá gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví sa'wó'di kohthay iwe i-ádi gikwó'gít'óe'in. ³ Hewänbo hähay-di'dá'ba wíghíhchanpí. Gíhíhchan wá' áyt'óephadende wänbo', gá tobáháa gínpóe wänbo ná'i t'óephade namuu'idi gíhápó'dân ívíyáá'amídi. ⁴ Hedá ívíyáá'andá shánkí gikweesenpa', hedi gikweesenpaa iwedáho shánkí gínhanginná ho napúwí'in háa Yôesi natú waa dípágít'óe'in. ⁵ Hedi kin ívíwhäyundeda' há'to gíchanpúwí híwó'pí'piye' ívíwhäyunde'in, gá i Yä'däa'i P'owäqähäa Yôesidi dímagí'i na'inbí pí'ná khó'yé áymaadân, hedi idá dínthayyo Yôesi Tádádí hânho na'in díseegi'in. ⁶ Wa'di wí'bo

ívípikhäge'namídi yä'däa'in gímúnídi gínkoedípídi'bo', híwó' naná' dihaydân Christ nachuu na'in gímuudi, in Yôesi áy'a'gínpi'in gímuu wänbo'. ⁷ Nabâapu'wan óeshaa-ídi wí to'wí nahíye-í'i wíyá to'wígí' nachúu-ídi, tobáháa i wíyá to'wí i tsontüu i'a'gindo wänbo'. Ma'dân wí to'wí nahíye-í wíyá to'wí iví wówátsi ta'ge ihondi namuu'igí' nachúu-ídi. ⁸ Hewänbo wa'di na'inbí wówátsi thaa t'aywó'diwe gikw'ó' dihaydibo Christ na'ingí' nachuu. Kindidân Yôesi Tádádí dínkeeyan na'in hânho díseegi'in.

⁹ Hedânkun ta'gendi gínhanginná Jesus-di dín'aywoen'i'in Yôesi Tádádí wídítuchänú-ípídi, gá na'ingí' ho nachuudi iví ûnp'oe ich'áadân, hedânho Yôesi Tádádí dícháamá've-ídi t'aywó'di wí'âyamáapí waagi. ¹⁰ Yôesi Tádáví hánmin gímú'dewän, hewänbo náa-á i-ádi ívíwón iví ay na'ingí' nachuudi. Hediho náa Yôesi Tádá-ádi ívíwóní gínhanginná ta'gendi dín'aywoen'i'in gá iví ay wíyá ûnwówápóedân. ¹¹ Hewänbo hähayda'ba wínamuupí, náa-á gíhíhchan wá' gá Jesus Christ, i shánkí natsonyi'i namuu'i hedá i Yôesi Tádá-ádi díwóní-á, idiho dínkeeyan háawi Yôesi Tádá namuu'in.

Háa Adam i'annin namuudi in chuwa na'in dínkán, hewänbo háa Christ i'annin namuudá wówátsi áymáa

¹² Wí wí' to'wí Adam gin nakháwá'i' it'aywó'nan, hedi i-á it'aywó'nandi t'ähkí t'owa t'aywó'di gíyámu. Adam-dá it'aywó'nandi nachuu, hedi na'in wá' ívít'aywó'nandibo t'ähkídi'bo git'aháani. ¹³ Wí tsontüu wänbo nayipídáho Yôesi há'to natúni t'owa wídaytsontüu'a'gínmáapí'in hediho wínatúnípi dívít'aywó'nannin. Hewänbo náa oepáa k'aydi in t'owa-á dívít'aywó'doho wa'di Moses i tsontüu itá'nanpídi'bo'. ¹⁴ Ná'in gínhanginná

gá Adam-bí thaa iwedí Moses-ví thaa iwehay chuwa-á t'ähkí t'owa dínpówádän, tobá inbí t'aywó²di dínmuu²i Adam-bí t'aywó²di waagi wídnmuupí wänbo². ¹⁵Háa Adam ünpoé²indi dihá²o Jesus-ví²gedí, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihaydi wa² náa oepáa k'aydi wínapówápí. Hewänbo háa Adam i²annindá hedá háa Jesus i²annindá handá² wídnmuupí. Hääwí Yôesidi khâagipí dímä²i-á Adam-bí t'aywó²diví shánkí nakay. Wí² wí sen Adam namuu²i Yôesiví p'óegé²di ihângé²andibo t'ähkí t'owa dit'ahán. Hewänbo Yôesiví séegísehkanä-á hedá hääwí dímä²i-á shánkí gáhây²i ünmuu Adam-bí t'aywó²di ünmuu²iví²wedí, hedí t'ähkí t'owa dínkoedi ná²i Yôesi imä²i dâyhóní²dí, wí² wí sen Jesus Christ namuu²iví séegísehkanä ünmuudi. ¹⁶Hedí háa napóé²in i Yôesi Tádádí dímä² iwedí hedá háa napóé²in Adam-bí t'aywó²di iwedá handá² wídnmuupí. Ná²in wéhpêe t'aywó²nin Adam i²annin namuudá Yôesi Tádá natú tuchänu-á na²ä-í, hewänbo tobá báyéki wây-á t'owa báyéki t'aywó² díví²o wänbo², Yôesidi wí híwó²di hääwí wá²apí²dibo na²in dímä² waagibá idi dícháamáa t'aywó²di wí²âyáapí waagi. ¹⁷Hedänkun wí wí² sen it'aywó²nandibo chuwa²di na²in t'ähkí díhógi. Hewänbo háa ná²i wíyá wí sen Jesus Christ namuu²i² i²annindá shánkí hay²in namuu. Idá hânho báyéki séegísehkanä-á dímä², hedí kinnân dítmáa: Tobá gínt'anmuupí wänbo², i-á natú² idi dícháamáa t'aywó²di wí²âyáapí waagi, hedí wówátsi nahánde²pí²in âymá²ve-í, hedá iwe tsonnin waagi²inbá githáa-í.

¹⁸Hediho ha²wáagi napóe. Wéhpêe t'aywó²nin Adam i²annin namuudiho tuchänu napówa t'ähkí t'owagi², hedá han waagibá wí wí² ta²gedá² hääwí Jesus i²annin namuudi nakoedi

t'ähkí t'owa ovây²tu²amí²dí t'aywó²di dâymáapí²in waagi²in dimuu, hedá wówátsi nahánde²pí²indá ovây²määní. ¹⁹Wí wí² to²wí Adam namuu²i háa Yôesi Tádádí óetu²an waa wí²i²a²gín²pí²dího t'ähkí t'owa dit'aywó²to²in²paa. Hanbá i wíyá wí² to²wí Jesus namuu²i² i²a²ginnandibo t'ähkí t'owa dínkoedí² dipúwí²in in Yôesidi ovây²cháamáa²in t'aywó²di wí²dâymáapí waagi. ²⁰Yôesi iví tsontu² imági t'owa ovây²thayyámí²dí háy²ú hânho díví²t'aywó²nannin. Hewänbo i t'aywó²di gínkepoé ihaydá Yôesiví séegísehkanä-á shánkí wänbo-á ünkepoé. ²¹Hedího i t'aywó²di kay²i namuudíbo t'owa ovây²t'andânho chuwa²ho dínk'óe, hewänbo Yôesi Tádáví séegísehkanä-á t'aywó²diví shánkí ün²kay, hedího na²in dícháamáa t'aywó²di wí²âyáapí waagi hedânho wówátsi nahánde²pí²in âykéyí²dí, háa Jesus Christ na²inbí tsondi hay²i gínmuu²i na²ingí² i²annin namuudi.

Háa Christ i²annin namuudiho ta²gendi giwówâyê²ení

6 Báyéki t'aywó²di dín²owóyéndedího Yôesiví séegísehkanä shánkí ünkepo². Hediho hân gínkhây²ä² íví²amí²in? Ti in ta²gen gínk'óe ívít'aywó²kanhúuwí²dí wíyá shánkí iví séegísehkanä ünkeepúwí²díbo²? ²Hedân yoe. T'owa chu²in dimuu²indá wí²dívít'aywó²dopí, hedího t'owa chu²in waagi²inbá gínkhây²ä² gimú²ní²in hedânho t'aywó²di eeye wí²ívíhúuwí²pí²dí. ³Na²in díp'ó²p'oe²an âykeeyámí²dí Christ Jesus-ádi wí²da² gimuu²in. Ti wí²únhanginnáhpí²an díp'ó²p'oe²an dihaydi i-ádi gichuu waagibá âykeeyan. ⁴Hedänkun díp'ó²p'oe²an dihaydi, i-ádi gichuudáhá² díkhä²kw'ódi waagibá napóe, hedânho Yôesi Tádáví pín²nán kaydi Christ nawâywówápóe waagibá, na²indá wá² wówátsi ts'áamin âymá²ve-í.

⁵ I-ádí gichuu waagibá gipóe, hedího kindídi i-ádí wí'ḍa' waagibá gipóe. Hedānkun i nawáywówápóe waagibá ná'in wá' díwáywówápaa-í. ⁶ Gínhanginná ná'in: T'aywó'to'in t'owa gimuuwān, hewānbo Jesus-ádí phé'wan deedi gichuu waagibá gínpóe hedānho hāa gimú'de waagi'in wíyá wíginúnípidí, hedá iwedá i t'aywó'di iwedi díma'p'ádi-í, ⁷ gá to'wēn dichuu'indá t'aywó' diwedi díma'pāndān. ⁸ Ná'in ívíwhāyunde': Christ-ádí gichuudá i-ádífbá giwówayēēn, ⁹ hedí gínhanginná Christ nawáywówápóedí hānhay wānbo wíyá wínachúu-ípi. Chuwadi há'to wíyá óet'aaní. ¹⁰ Christ nachuudiho t'aywó'didi há'to wíyá óekéyí, hedí náa wíyá nawáywówápóedá hānhay wānbo t'āhkí nawówayēēn i Tádá óehíhchan-māānídí. ¹¹ Hedí un wá' chu'in ímuu waagi kin únkhāy'ā' í'āan'in hedānho wí'úvít'aywó'kanhūuwípidí. Náa-á Jesus Christ-ádí ímuudi unbí wówátsi bín'āmí Yōesi Tádá bínhíhchannamídí. ¹² Hedānkun wí'úvímāānípí i t'aywó'didi wovāyt'aanídí, hedí unbí túu'ú iwe hāa íwānpichāa waagi wí'úvíkanhūuwípi, ná'i túu'ú-á wáy wí thaa únkhángít'óe. ¹³ Wáy wí wānbo' unbí túu'údí t'aywó'kan wānbo yā'dāapíkan wānbo wíwínkanmāānípí. Shánkídí kinnān úvít'āmí: Unbí wówátsi-á Yōesi Tádá bínmāān gá idān chuwa iwedi wovāywhahógidi wówátsi ts'āamin wovāymāgidān, hedá unbí túu'ú t'āhkídá híwó'didá' Yōesi Tádági' bín'āmí. ¹⁴ Náa iwedi t'aywó'didi wíyá wíwovāyt'ankhāymāapí gá wí'úvíwānpisó'dínepídān híwó'nin ípúwídí i tsonṭu bín'a'gindodibo', hewānbo Yōesiví séegísehkanādān wovāykhāge'do híwó' úvíkanhūuwídí.

Gínkhāy'ā' híwó'di ívíkanhūuwí'in

¹⁵ Hedího kin napo'di hānnan náa ívít'āmí? Tí gínk'óe i tson-ṭu āy'a'gínhanú-ídí hedí kin ívít'aywó'nāamí? Hedān yoe. ¹⁶ Únpíhanginnāhpí'an wí to'wíwí'piye' úvímāgidá igí'ḍa' úvít'óe'āmídí hedá idá' bín'a'ginnamídá, hedān ná'i to'wíwí pant'óe'in waagi'inbá ímuu. Hedího hanbá úvíwānpit'aywó'kanhondá kindídi t'aywó'diví panho ímuu, hedá íchúu-í. Hewānbo Yōesiví'piye' úvímāgidá bín'a'ginnamídí, íví pant'óe'in waagi'in ímuu, hedí idá wovāychāamāa t'aywó'di wíwínmāapí waagi. ¹⁷ Naadi Yōesi dókú'daa'o', gá tobá úvít'aywó'dodi ná'i t'aywó'diví pant'óe'in waagi'in ímú'de wānbo', náa-á pín ta'ge haydi in ta'gen háhkan wovāymāgi'in bín'a'gindodān. ¹⁸ Náa-áho t'aywó'di iwedi íma'p'ā, hedí unbí wówátsi thaa úvímāgi híwó'didá' úvít'āamídí. ¹⁹ Yā'dāakan ní'gedá t'óedi íka'póyā', hedānho ná'in pant'óe'inbí'gedí naadi wāyhí'māa wāythayyāmídí shánkí íka'pówá-ídí. Wāymūu-áho úvít'aywó'dodi wēn pant'óe'in waagi'inbá ímuuwān, hedího unbí túu'ú t'āhkídí úvít'aywó'dowān, hedá hāādi wānbo t'āhkí híwó'pí' úvít'owān. Hewānbo náa-á Yōesiví'piye' úvípimāān íví pant'óe'in waagi'in ímúnídí, unbí wówátsi ta'ge bínhūuwídí, hedānho yā'dāa'indá' ímúnídí hāa Yōesi nada' waagi. ²⁰ T'aywó'diví pant'óe'in ímuu ihaydi wí'ída'píwān unbí wówátsi ta'ge bínhūuwídí. ²¹ I t'aywó'di hāāwí úvít'andídi náa wovāywōeda'mā', hedí hāndídan ná'i t'aywó'didi wovāykhāge'nan? Wéngedí wānbo yoe. I t'aywó'di úvít'o'i namuudi chuwa iwe ípowagít'óewān. ²² Hewānbo t'aywó'di iwedi íma'p'āndi náa-á Yōesiví pant'óe'in waagi'in ímuu, hedí

idi wovâykhäge²do² yä²däa²in ípúwídi. Hedí Yôesiví²piye² úvímágidího wówátsi nahánde²pí²in bínkéyí. ²³T'aywó²dígí² ívít'ôe²andá chuwa-ân na²inbí wá²âa-á gínmúní. Hewänbo Jesus Christ na²inbí tsondi hay²i-ví²in gimuudá, in wówátsi nahánde²pí²in Yôesi Tádádí díma².

Paul khóhtsaq í²gedí ita²do² hedânho wíyá hääwí gihâhpúwídi

7 Tí²úuwin páadé²in, tsonttú í²gedí únhanginná²nin ímuu, hedího wâyhí²khâymaa kinnân: Únhanginnáhpí²an únkhây²ä² ná²i tsonttú bín²a²ginnamí²in háyú wówátsi úntä²ân diwe pu²wahaydá². ²Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsaq²ándi-á únkhây²ä² iví sedó-ádídá² natháa-í²in háyú wówátsi thaa iví sedó úntä²ân diwehay. Hewänbo iví sedó únchuu ihaydáho iví sedó-ádí wíyá wínawhí²ánpí. Hannânho natú² in khóhtsaq tsonttú. ³Hedí wíyá pí²wí sendádí ithayedá wa²di iví sedó únwówayidibo², iví sedóví²piye² it'aywó²do². Hewänbo iví sedó únchuudáho in khóhtsaq tsonttú iwedi nawhima²p'á, hedího wíyá pí²wí sendádí ikhó²yä²dáho t'aywó²to²i wínamúní²pí.

⁴Un wá² kin waagibá únpo², naví tí²úuwin páadé²in. Christ-ví túu²ú únchuu ihaydá un wá² íchuu waagibá únpo² hedí kindídi ná²i tsonttú Moses ita²nan diwedí wovâywiye. ⁵Hedího náä-á únkoedi wíyá to²wíví² ímúní²in, i to²wí nawáywówápóe²i-ân i namuu. Hedího náä-á iví² gimuudi gínkoedi híwó²di hääwí Yôesi Tádágí² ívít'âamí²in. ⁶Háa giwânpida² waagi ívít'aywó²dodi na²inbí wówátsi âyhonwânho², hedí ihaydá wíyá shánkí ívít'aywó²namí²in gida²po² ná²i tsonttú git'o²di, hedí chuwa iwe

gipóya²wän ná²i t'aywó²didí na²inbí túu²ú dîntsonmáadibo². ⁶Hewänbo náä-á i tsonttú iwedi gima²p'á. Náä-á Christ-ádí gichuu waagibá gínpo²di i tsonttúdi wídítsonmáapí. Náä-á wíyá ts'äabi gihâhpóe Yôesi ây²a²ginnmânídi i Yä²däa²i P'oewâhâädi díhâ²o waagi, háa ívít'owän waagá yoe i tsonttú nata²muu²i² ây²a²ginnamídi ívísó²dinde ihaydi.

Wáyyedí shánkí i tsonttú gínhanginnândi shánká ívít'aywó²do²

⁷Hedí ti gitúní ná²i tsonttú-á t'aywó²di namuu gin? Hedân yoe. I tsonttúdidá²mânho dínkeeyan hääwí ta²-gendi t'aywó²di namuu²in. Gá kinnân: I tsonttú-á natú², Hääwí wíyá to²wí únkw'ó²di² wí²ída²ípi. Han natúnípidá há²to naa dínhanginnáníwän wíyá to²wíví hääwí odada²di dáyt'aywó²do²in. ⁸Hewänbo hä²in tsonttú í²gedí ohâhpóe ihaydá shánkí dáyt'aywó²namí²indá oda²póe, hedího wíyá i hääwí naví² namuupí² shánkí owânpida². Hewänbo i tsonttú nak'óepídá há²to ta²gendi dínhanginnáníwän dáyt'aywó²nannin. ⁹⁻¹⁰Naa o²ân owówâmuu²in wa² Yôesiví tsonttú oka²pówápí ihaydibo². Hewänbo ná²in tsonttú natú²in wídínkhây²âhpí wíyá to²wíví hääwí oda²í²in ta²gendi oka²pówá ihaydá, shánká dáyt'aywó²namí²indá oda², hedí ochuu waagibá dínhanginpóe. Hedího tobá na²in wówátsi âykéyídi Yôesidi iví tsonttú dímgá wänbo², naa-á in chuwa²dá dínkán. ¹¹I tsonttú í²gedí ohâhpóe ihaydá, i t'aywó²didá in ta²gen ná²i tsonttú í²gedí namuu²in dínkaayan, hedí ná²i t'aywó²didí²bá díhay waagibá dínpo²e.

7:4 Ná²i hí² wínatu²da²pí wígínkhây²âhpí i tsonttú ây²a²ginnamí²in, hewänbo natu²da²-á, wígintáypí i ây²a²ginnamí²in hedânho Yôesidi dícháamá²ve-ídi t'aywó²di wí²ây²máapí waagi, gá Jesus-ví²piye² ívít'ây²yundeda² han dícháamáadân.

¹²I tsonttu Moses ita²nandi-á Yôesiví²wedi na²ä, hedi t'ähkí i hí² iwe nata²muu²i yä²däa²i-á ta²gendi-á híwó²di-á namuu. ¹³Ti ná²i híwó²di tsonttu²di wí²bo in chuwa dínkán? Hedân yoe. Naví t'aywó²didân in chuwa dínkán. Hewänbo tobá ná²i tsonttu-á híwó²di namuu wänbo², naa dáy²t'aywó²nandânho i tsonttu natú chuwa iwe díkáan²i². Hediho dínhanginpóe ta²gendi háawi i t'aywó²di namuu²i². I tsonttu²dân dínthayyan t'aywó²di-á hânho yä²däapí² namuu²i².

**Häawídi na²inbí pí²ná kó²yé
dihänbo waagibá gínpo²**

¹⁴Gínhanginná Yôesiví P'oewäähâädi ná²i tsonttu dímagí²i². Hewänbo naa-á wí to²wí háa okanda² waagi dáywänpi²o²i omuu, gá t'aywó²diví pant²ôe²i waagibá omuudân. ¹⁵Naa wí²dínhanginnáhpí háadí kin waagi dáy²o²i². Tobá híwó² okanda² wänbo², híwó² wí²dáy²opí, hewänbo i híwó²pí² dót²ay²i-á ihaydä² dáy²o². ¹⁶Hedi híwó²pí² ta²gendi wó²kanda²pí wänbo dáy²odá, iwedi nakeepo² naa ochanpo²i² in tsonttu-á híwó²di-änkun namuu²i². ¹⁷Hediho nää-á naa-á wí²bo i wó²muupí ha²wâagi dáy²o²i², hewänbo i t'aywó²di naví pí²ná dínkw'öndidân kin waagi díkando². ¹⁸T'owa-ân omuudi hääbo híwó²di naví pí²ná kó²yé wí²dínkw'óhpí. Ná²i-á dínhanginná gá tobá híwó² okanda² wänbo wí²dínkoedipidân. ¹⁹Wíyá otúni: I híwó²di okanda²i-á wí²dáy²opí, hewänbo i híwó²pí²-áho dáy²o², oda²pí wänbo². ²⁰Hedi i okanda²pí²-á dáy²andáho², naa-á wí²bo i wó²muupí ha²wâagi dáy²o²i², hewänbo i t'aywó²di naví pí²ná dínkw'öndidân kin waagi díkando².

²¹Hedânkun kin waagi häädi wänbo t'ähkí dínpo² naa: Híwó² okanda² wänbo², shánkí wí²dínbâapu²wanpí

dáy²t'aywó²namídi. ²²Naví pí²ná kó²yé-á ochanpo² Yôesiví tsonttu-á híwó²di² namuu²i². ²³Hewänbo dínhanginná häädi wänbo t'ähkí naví túu²ú t'ähkí iwe wíyá pí²wí hääwí nayí², i-á naví híwó²di ánskaa-ádi ihänbo waagibá, hedi naví túu²ú iwedi owänpit²t'aywó²dikanda²di wí pant²ôe²i waagi opo². ²⁴⁻²⁵Hedi kindidiho naví pí²ná kó²yé-á ta²gendi Yôesigí²dä² ot²ôeda². Hewänbo naa t'owa²dä² omuudi dáy²t'aywó²do². Áhkhí²yowän, to²dân díkhäge²namí naa, hedânho ná²i túu²údi chuwa iwe wí²díkáanípí²i²? Naadi Yôesi Tá²dá dókú²daa²o² gá Jesus Christ i shánkí natsonyi²i² namuu²idáho díkhäge²dodân.

**I Yä²däa²i P'oewäähâädi na²i²
dikhä²ge²máa na²inbí wówátsi
yä²däa²i äyhûuwídi**

8 Hediho nää-á in to²wên Christ Jesus-ádi dimuu²indá Yôesi Tá²dá²di wí²ovây²tuchänú-ípí, ²gá Christ Jesus-ádi wí²dä² waagibá gimuudi i Yä²däa²i P'oewäähâä i wówátsi napäyí²i² ûnkoedidân díma²p²ädi-ídi t'aywó²diwedi hedá chuwa iwedá. ³Na²indá t'owa²dä² gimuudi wí²gikaypí, hediho Yôesiví tsonttu ihay wí²ây²a²gindopí hedânho t'aywó²diwedi dín²aywoenídi. Hewänbo Yôesi Tá²dá-ânho ûnkoedi dín²aywoenídi. Kin i²amídi iví ay dînsan wí t'owa napáa-ídi, na²i² kaypí²i² in t'aywó²to²i² in t'owa waagibá napóe, hedi tobá t'aywó²di wí²i²anpí wänbo na²inbí t'aywó²di gínmuudi nachuu. Handidiho ná²i t'aywó²di-á ôet²an, hedânho t'aywó²didi na²i² wíyá wí²ít²aanípídi. ⁴Hedi kin i²an hedânho Yôesiví tsonttu natú waa na²inbí wówátsi ta²ge äyhûuwí. Hedi nää-á háa giwänpida² waagida² wí²ívíkanhonpí, hewänbo háa i Yä²däa²i P'oewäähâä natú iví²amí waagân.

⁵In to'wên háa diwānpida' waagi díví'o'indá hǎǎdi wānbo t'ǎhki díví'ánshaa'o hǎǎwí dikanda' i'gedida', hewānbo in to'wên háa i Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎa nada' waagi díví'o'indá hǎǎdi wānbo t'ǎhki díví'ánshaa'o' i hǎǎwí i Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎa nada'poe'i'. ⁶Hedi háa giwānpida' waagi ív'í'ámí'in ní'gedida' ív'í'ánshaamáada' chuwa iwe gipówa-i, hewānbo háa i Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎadi dítu'an waagi i'gedi ív'í'ánshaamáada' ta'gennin wówátsi-á híhchan ánskaa-á gín'ǎǎ-i. ⁷Hedǎnkun wí to'wí háa nawānpida' waagi i'ámí'inda' i'ánshaa'odi Yôesiví hǎnbi' waagi'ba namuu, gá Yôesiví tsontu wí'i'a'gindopídán, hedi wí'únkoedipí òn'a'ginnamídí. ⁸Hedi kí'min t'owadá há'to Yôesi óehíhchannamí.

⁹Hewānbo Yôesiví P'owəqahǎa ta'gendi unbí pí'ná kǎó'yé únthaada' háa i natú' waagi úvíkanhúuwí, háa íwānpida' waagida'ba yoe. Wí to'wí ív'í pí'ná kǎó'yé i Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎa Christ-di ònsandi' imáapídá Christ-ví' wínamuupí. ¹⁰Hewānbo tobá unbí t'aywó'di únmuudi unbí túu'ú únchúwí wānbo', Christ unbí pí'ná kǎó'yébo bínmáada' i Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎadi wówátsi nahánde'pí'in wovâyma', gá Yôesi Tádádí wovâychaamáadan t'aywó'di wíwínmáapí waagibá. ¹¹Yôesi Tádádí Jesus óewáywówápaa, hedi ív'í Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎa unbí pí'ná kǎó'yé únthaada', i Tádádíba undá wíyá wovâywówápaa-i, Christ Jesus óewáywówápaa waagibá. Tobá unbí túu'ú únchuu wānbo', Yôesiví P'owəqahǎa unbí pí'ná kǎó'yé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâyma'áni.

¹²Hediho tí'úuwín páadé'in, náa-á hǎǎwí gíphaamuu waagibá hǎǎwí híwó'di gínkhây'ǎ' ív'í'ámí'in, háa giwānpida' waagida'ba yoe. ¹³Háa íwānpida' waagida' unbí

wówátsi bínhondá íchuu-í. Hewānbo i Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎa úvímágidáho wovâykhǎge'namídí i t'aywó'di unbí túu'údí úv'í'o'í bínýaa'amídí, kindidánho in ta'gennin wówátsi bínkéyí.

¹⁴T'ǎhki in to'wên Yôesiví P'owəqahǎadi ovâypahonnindá Yôesiví áy dimuu. ¹⁵Yôesiví P'owəqahǎa bínkê' ihaydá pant'òe'in dikhuwòeda'in waagi'in wí'ímuupí, páadédí íchǎa waagibá. Hewānbo i Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎadi wovâyséeghógi Yôesi Tádáví áy ímúnídí, hedánho Yôesiví'piye' úv'yúusu'o' ihaydá wí'ínbo bínkhây'ǎ'ní "Naví Tádá" gin. ¹⁶I Yǎ'dǎa'i P'owəqahǎadánho na'inbí pí'ná kǎó'yé díhangin'ando' Yôesi Tádáví áy gimuu gin. ¹⁷Hedi ív'í áyho gimuudi i hǎǎwí ív'í áygi' iwiyekw'òdi'í' áyhóní. Christ-ádí wé'ge ná'í hǎǎwí áyhóní. Christ-ví'in gimuudíbo áyt'òephadende' i it'òephade waagibá, hediho i-ádíba Yôesi Tádádí he'ennin dípaa-í.

**Tobá náa t'òephade iwe gikw'ón
wānbo', wáy wí thaa-á hǎǎ
t'ǎhki híwó' gínpuwí**

¹⁸Ná'í sa'wó'di hǎǎwí Yôesidi dínkhâyma' i'gedi dáy'ánshaamáadi, naa ochanpo' náa oepáa k'aydiwi t'òephade-á hǎǎbo wínamuupí waagibá. ¹⁹Hǎǎ t'ǎhki nakhí'yendi-á nawó'onpo'di natsíkha Yôesi Tádá ikeekw'òenídí na'in ta'gendi ív'í áy gimuu'in. ²⁰⁻²¹Yôesi Táa i'ánshaamági hǎǎwí t'ǎhki nakhí'yendi' nachǎ'muupí waagibá napúwí'in. Ná'í hǎǎwí wí'bo kin waagi wínapuwagít'òepí, hebo Yôesi-án natú kin napúwí'in. Hewānbo wá' natú ná'í hǎǎwí nakhí'yendibá wíyá híwó'di napúwí hedánho wínakhanmú-ípídí. Kindidi owáy Yôesi Tádáví áy chuwa iwedi dima'p'ándi hǎǎ

t'ähhkí sa'wó² ingí² dínpoedí, ná²i hääwí nakhí'yendi-á wá² hanbá napúwí.

²² Ná²i gínhanginná, wí kwee na²eyehaydi únhaytú² waagibá, ná²i hääwí t'ähhkí nakhí'yendi-á wá² han waagibá napo², wa²di wíyá ts'aabi wínakhí'yenpídí. ²³ Hedi kin waagi wí'úpó²pí ná²i hääwí nakhí'yendida². Na'in wänbo gínhaytú² waagibá gínpo², gíwó²onpo²di gitsíkhakw'óndi Yôesi Táda íkeeyamídí na'in iví áy gípúwídí díséegíhógi²in, hedá na'inbí túú² ts'aabi dínpáa-ídí wá² gitsíkhakw'ó. Hedi dínkeeyamídí han dínkhâymaa'in, idi i Yä'dâa'i P'oewahâa na'in dímagi. ²⁴ Yôesidi dín'aywon dihaydi waabo ná²i napúwídí ívísíkhahon. Wí to'wí wí hääwí itsíkha'máa'i ho iké'dáho², hedáho wa²di wínatsíkhapi. Háadan wí to'wí wíyá itsíkha'amí wí hääwí ho iké'di? ²⁵ Hewänbo hääwí áyke²pí² wa²di áytsíkha'máadáho², nakhây²á' gibo²atá²-í²in tobá wó²ondi áytsíkha'máa wänbo².

I Yä'dâa'i P'oewahâadi díkhäge'máa

²⁶ Hedá wá² kay gíntáydi i Yä'dâa'i P'oewahâadá díkhäge²do². Kaypí²in gimuudi wáyýedí wígiyúusuháhpí, hedi i hí² wí'âyshaadepidí gínwänpihaytú². Hewänbo kin gínpo²di, na'inbí haytúu iwedibo² i Yä'dâa'i P'oewahâadá na'ingí² Yôesi Táda óehée²o². ²⁷ Yôesi Táda-á únhanginná hääwí na'inbí pí'ná khó'yé gínkw'ó²di², hediho únhanginná háa i Yä'dâa'i P'oewahâa natú²da'in, gá Yôesi Táda nada² waagi i Yä'dâa'i P'oewahâa-á Yôesi Táda'í t'owagi² iyúusu²odân.

Yôesidi na'in díséegídiho hääwídi wänbo há²to díwiye-í ivíwedi

²⁸ Ná²i wá² gínhanginná: Tobáháa napo² wänbo², ná²i hääwí napo²idiho Yôesi-á híwó² íkhâymaa in to'wên i óséegí²ingí², innänkun iví²in únmunídi

ovâytukánnan, i'ánshaamági waagi. ²⁹ Hân²oebo únhanginná to'wên dimúni²in in iví²in únpuwagít'óe²in, hedi iwéhpêe²an indá iví ay Jesus únmuu²i waagibá dipúwí²in. Kindidiho Jesus wí pá'dây waagibá namúni hedá na'indá báyéki tí'úuwín waagi²inbá-á. ³⁰ In to'wên há'mín dipúwí²in Yôesi Táda iwéhpêe²an dimuu²indá idi ovâytukánnan iví²in únmunídi, hedi iví²in únmunídi ovâytukánnandá natú² t'aywó²di wídâymaapi²in waagi²in dimuu, hedi ná²in t'aywó²di wídâymaapi²in waagi²in dimuu²in ovâytu²annindá he'ennin ovâypáa-í, háa Jesus namuu waagibá.

³¹ Hedänkun, ná²i hääwí t'ähhkí i'gedi gínhanginnândi, náa-á ta'gendi ná²in gínkoedi gitúnídi: Yôesi Táda-á na'inbí'näpiye² namuudiho to'wídi wänbo há²to dí'taaní. ³² Yôesi Táda-á wínakhâapóepídi iví ay Jesus imági na'in t'owa t'ähhkí² nachúu-ídí. Hedi kin i'andänkun, nakhâapídi t'ähhkí wé²ge²i híwó²di hääwí wá² ta'gendi dímaäní. ³³ Yôesi Táda-án namuu i natú²di² in to'wên ovâyde²-mannindá t'aywó²di wídâymaapi²in waagi²in dimuu, hedänho to'wí wänbo wí'únkoedipí ta'gendi dín'taywó²dichänú-í²in. ³⁴ Hediho to'wí wänbo wí'únk'óepí natúnídi na'inbí t'aywó²di gínmuudi gínkhây²á' dí'tuchänú-í²in, gá Christ na'in gimuudi nachuudân, hedá wíyá shánká hääwí-á i'an, i-á nawáywówápóe-á, hedi náa-á Yôesi Táda'í ko²dínadá na'án, hedi iwedi na'ingí² dín'yúusu²odiho Yôesi Táda dinda'máa.

³⁵ Christ-di díséegídi to'wídi wänbo há²to díwiye-í ivíwedi, tobá áyt'óephadende wänbo², háa sehkanäwó² na'inbí thaa gínmuu wänbo², háa na'inbí whâyü gínmuudi t'owadi díyanäki²o wänbo², háa koegí²-á awegí²-á gíntáy wänbo², háa

díwhaʔámíʔindá díʔahánú-íʔindá t'owa didaʔ wänboʔ. ³⁶ Kin gínpoʔ haa Yôesiví ʔaʔnin diwe natáʔmuu waagi:

Náʔinbí Sedó Yôesi, uviʔin gimuuḁibo náʔindá hääḁi wänbo t'ähki díʔakhānukhāʔoʔ.

Wên k'úwá ovâyʔt'ahánú-íʔin gimuu waagi t'owadi dímaa.

³⁷ Hewänbo tobáháa náʔi t'ähki gínpoʔ wänboʔ, wéngedí wänbo wíḁíʔaanípi, hewänbo náʔindáho git'anoʔ, gá Christ i díseegiʔi namuudān, hedí díkhāgeʔdoʔ.

³⁸⁻³⁹ Naa dáykoediwhäyunde hääwíḁi wänbo háʔto díwiye-í Yôesi Táḁávi séegi iwedi, náʔi séegi-á Jesus Christ náʔinbí tsondi hayʔi gínmuuʔidi dímaagi. Tobá giwówayidi haa gichuu wänboʔ, háʔto iwedi giwiyedee-í. Makówáwin t'ôepaʔaaʔindi wänbo háʔto iwedi díwiye-í, haa p'owəḁahāḁi tsonnindi hedihāa wáy wíyá toʔwí tsonkhuu imāaʔidi. Tobáháa napóe wänbo nää haa páadépiyeʔ gimān diwe, haa hääwí oepāa kw'āye hedihāa nansoge núuge náʔāndidi, haa wáy wíyá hääwí nakhíʔyendidi háʔto iví séegi iwedi díwiye-í.

Háa Yôesi Táḁáḁi in Israel t'owagiʔ ovâyʔan waa

9 Naa haa otugít'óeʔindá taʔgen namuu, naa wíḁáyhôeyómáapi, gá Christ-víʔ omuudān, hedá i Yāʔdāaʔi P'owəḁahāḁi navi píʔná khóʔyé donmáadi díhanginʔāndo taʔge dáyhiʔmāaʔin. ²⁻³ Naa hānho ok'áykhaa, hedá navi píʔná khóʔyé hääḁi wänbo t'ähki otaachanpoʔ dáyʔánshaamáadi navi t'owavíʔgedi, indá nää oepāa k'aydi navi maatuʔin dimuu. Híhchangidi Christ-víʔwedá owiyedee-í, kin naa dīnpóeʔindi ovâykhāgeʔnamídáhoʔ. ⁴ Indá Israel-ví

ây iwediʔinbá dimuu, hedí Yôesi Táḁáḁi ovâyhógi iví sówéʔây waagiʔinbá dimúnidi, hedá idá iví saʔwóʔdi kohthay ivíwedi únʔāʔiʔ ovâykeeyan. Haa iwéhpéeʔannin in Israelʔinbá ovâyʔuʔan, hedá iví tsontuḁ-á ovâymaagi. Ovâyýeye haa óeʔaʔginmāanidi, hedá haa ovâykhāyāaʔin ovâyʔuʔan. ⁵ In hánʔoeʔin seʔdaa-á náʔin Israelʔinbí thehtáy pahpáʔin dínmuu, hedí Christ nat'owapaa ihaydi inbíwediʔibá namuu. I-á Yôesi namuu, i-á t'ähki itsonmāa, hedí t'owa dínkhāʔāʔ hānhay wänbo t'ähki óetégeʔbé-íʔin. Hamān.

Háa Yôesi Táḁá in Israelʔin t'owa ovâyʔuʔan waaho iʔan

⁶ Hewänbo naa ok'áykhaa gá tobá náʔi t'ähki dāyāa wänboʔ, Yôesi-adi wíḁimuupíḁān. Naa wóʔtúʔpi Yôesi Táḁá-á wíʔiʔaʔginpiʔin iví tuḁ imāgiʔin, hewänbo kinnān napoʔ: Báýéki in Israel-víây iwediʔindá kodíʔnin Israelʔin wíḁimuupí, ⁷ hedá wáʔ t'ähki in Huḁíyo iwediʔindá Abraham-bí kodíʔninây iwediʔin wíḁimuupí iví tūu únʔoe diwānpimuudiboʔ, hewänbo kinnān Yôesi Táḁáḁi óetuʔan Abraham: Uví ay Isaac úmuuʔivíây iwediʔindaʔmānho taʔgendi uví tíʔúuge káʔāʔin kin ovâyʔuʔāamí.

⁸ Náʔi híʔ kinnān natuʔdaʔ: T'ähki Abraham-bí tūu únʔoe-á Yôesi Táḁáviây wíḁimuupí, hewänbo in toʔwên haa Yôesi Táḁá iví tuḁ imāgi waa diʔäpuyāʔin, inbíʔgediḁaʔmān gitúni taʔgendi Abraham-bíây iwediʔin dimuu. ⁹ Kinnānho Yôesi Táḁáḁi iví tuḁ Abraham óemāgi haa ônkhāyāaʔin:

Wí pāayo nää iwedi uvíʔpiyeʔ owáyʔāā-í, hedí ihaydá uví kwíyo Sarah wí enúkáy ho iʔäpuyākhāyāa.

^{39:6} Wí toʔwí kodíʔdi Israelʔi namúnidi únkhāʔāʔ taʔgendi Yôesivíʔpiyeʔ iwhāyú-íʔin.

10-12 Hebo Yôesi wíyá shánkí natú. Rebecca-di wên kwâati ovân'ayyan, hedí in áyyâ-á wí'ḏa' tádá dánmuu, i-á na'inbí thehtáy pahpâa Isaac namuu, Abraham-bí e'nú. Hewânbo wa'di in áyyâ-á da'aypuyäpíḏibo', wa'di háawên dân'anpíḏibo', háa híwó'di háa híwó'pí', Yôesidi Rebecca kinnân ôetu'an. I páadé'i-á i tí'úugé'igí' it'ôe'amí.

Hedí Yôesi-á kin i'an nahanginpúwídi i-ân namuu t'owa ovâyde'bo'i', háawên dív'i'annin namuudidá'bá yoe, hewânbo idânho to'wên napida'in ovâyde'bodân. 13 Yôesi Táḏá-á iví tã'nin diwe kinnân natú'?

Jacob-á dóde'man, hewânbo iví pá'dây Esau-á dóyoegi'an.

Wígíkhây'ähpí gitúní'in Yôesi-á híwó'pí i'o'in háa nada' waa i'odi

14-15 Hedân ti gitúní Yôesi Táḏá-á ta'ge wí'i'opí wí to'wí ôede'bodi hedá wíyá to'wí ôeyoegi'odá? Hedân yoe. I-áho ûnkoedi kin i'amídi, hedího Moses ôetu'an,

To'wíwí'piye' naa oda'i-áho o'iyapúwí, to'wíwí'piye' osehkanäkanda'i-áho dósehkanä'amí.

16 Hedânkun Yôesiví iya ûnmuudibo wí to'wí idé'bo', ná'i to'wí ôede'-mamí'in nawânpida'dibo-á yoe, háa isó'díndedibo-á yoe. 17 Yôesi Táḏáví tã'nin diwá ûntã'muu háa idi i Egypt-wi tsondi hay'i ôetu'an waa, kinnân:

Naadi wínk'û' untsonchã'nídi hedânho háa wíkhâymaa'in namuudi naví kay dínmuu'in donkeeyamídi, hedá náä oepâa k'aydi t'ähkí t'owa háawi naa omuu'in dínhanginnání.

18 Hedânkun Yôesi háa nada' waa i'odi wáy wênbí'piye' na'iyapo', hedá wáy-á wëndá t'óyanpí'in dimúní gin ovâykannan.

19 Ma'di wí to'wídi dítsikáyí'ní naa, "Ha'wâagi Yôesi i'odá háadan idi in t'owa ovây't'e'p'idénde"? Tóebo

wí'ûnkoedipí Yôesi óekhâ-á'amídi i'amídi háa nada' waagi." 20 Hewânbo naadá i kin natú'di kinnân dótu'amí: "To-an unmuu Yôesi nâatüwhánnamídi, t'owa'ayḏa' unmuudi? Ti wí nat'údi ûnk'ôe i nat'úpa'i' ôetu'â'amídi, 'Wí'úkhây'ähpí háa omuu waagi naa dípaa-i'in'? Hedân yoe. 21 I nat'úpa'i-á ûnk'ôepí'an i pí'indi háäwí nada'i' ipâa-ídi. Ná'i pí'in diwedibo' ûnkoedi wên nat'ú sa'wó'gí'indá' ipâa-ídi, hedá wáy-á háäháakangi'indá."

22 Hedânho Yôesi Táḏá wá' ûnk'ôe kinnân i'amídi: Tobáháa nada' wânbo ikeeyamí'in hânho nat'ay'in t'owavi t'aywó'di dínmuudi, hedá iví kay ûnmuu'in âytáa-i'in nada' wânbo-á, owáy oedi i-á nabo'atáḏí itsíkha'o' ovây'tuchänú-ídi in to'wên inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi, inbáho' ovây'hänú-i'in dínkhây'ä'. 23 Hedá wá' nada' in to'wên iví iya ônhógi'in ovâyhangin'ánnamí'in háa hay'i i namuu'in, inbá páadédibo' ovâyde'man báyéki híwó'di háäwí dâyhónídi.

24 Hedí na'innân gimuu in Yôesi Táḏádi dítkánnannin iví iya âyhónídi. Wáy wëndá Hudíyo gimuu, hewânbo wáy-á wígimupí. 25 Kinnân Yôesi Táḏá natú, hedí Hosea-á hân'oe itã'nan:

In to'wên naví t'owa dínmuupí'indáho naadi dovây'tu'amí naví t'owa gin.

In to'wên naadi wíḏovây'séegipíwân, indá náä-á in to'wên dovây'séegí gin dovây'tu'amí.

26 Hedí wáy Yôesidi wáymûu ovây'tu'an diwe, "Undá naví t'owa wí'imupí" gin,

iwebáho náä-á ovây'tu'â'amí "Yôesi i nawóway'i'iví ây" gin.

27 Hedá hân'oe Isaiah-á in Israel t'owaví'gedi kaygí'di natú:

Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyéki diyi wânbo', háyü okhá i mâap'oe k'áygé i'ge nakw'ó' dihaybá,

wên hâyúdída? ovây'aywoení,
²⁸gá Na'inbí Sedó Yôesi-á wína-
 hayyêepúwípídí iví tuchänu
 ibowá-ídí nää oepáa k'aydí, háa
 natú waagi.

²⁹Isaiah wá? natú kinnân napúwí gin:
 Na'inbí Sedó i hääwí t'ähkí itsonmáa?i
 namuu'ídi wên tí'úugé ká'ä?in
 dínyoe'anpídá,
 gihäaníwän in t'owa Sodom
 búu'úwindádí Gomorrah-windádí
 t'ähkí dihán waagibá.

In Hudíyo Yôesiví?wedí dipedee

³⁰Hediho háa ots'antú waa kinnân
 natú'da?: In t'owa Hudíyo dimuupí'in
 dívíwhäyundedi dipóe in to'wên
 Yôesi Tádádí ovâyçaaamá?in
 t'aywó?di wíðây máapí waagi,
 tobáháa hádiídí kí'min dipúwí'in
 dâytuwämäapí wänbo? ³¹Hewänbo
 in Israel-?indá dânuwände hádiídí
 t'aywó?di wíðây máapí'in waagi?in
 dipúwí'in, hewänbo wíðâyshaadepí.
³²⁻³³Hedí háadan wíðâyshaadepí?
 Gá dívíwänpiwhäyü-íví?wedí
 dívíkhäädedän híwó? díví'amídí
 hedänho Yôesidi ovâyçaaamá?ve-ídí
 t'aywó?di wíðây máapí waagi. Wí
 k'uu Yôesi Tádáví ta'nin diwe í'gedí
 nata'muu'í? iwe dip'ídedí dikanu
 waagibá dínpoé. Kinnân natú?:

Bít'óyan, oe Zion búu'ú iwe wí dósóge.
 I-á wí k'uu waagi?bá namuu, t'owa iwe
 dip'ídedí dikanunde?,
 hewänbo to'wên iví'piye? dívíwhäyun-
 de?indá há'to dichanpúwí
 híwó?pí'piye? dívíwhäyunde?in. ¹

10 Tí'úuwín páadé?in, pín ta'ge
 haydi Yôesi Tádá dóda?máa naví
 t'owa in Israel-?in dimuu?in ovây'ay-
 woenídí. ²Ta'gendi wây tumáa, indá
 hânho dida? Yôesi óehfchanmääni'in,

hewänbo piháa dívísó?dinde díví'amídí.
³Ho wíðínhanginnáhpí háa Yôesi i'o?in
 hedänho idi t'owa ovâyçaaamá?ve-ídí
 t'aywó?di wíðây máapí waagi, hedího
 indá dâytuwämäa hádiídí há'min wí'bo
 dívípíáa-ídí, hedího háa Yôesidi kin
 ovây'amí?in wíðâyhóndepí. ⁴Nääho
 t'ähkí in to'wên Christ-ví'piye?
 dívíwhäyunde?indá wíyá ho wíðintáyí
 dívísó?dée-ídí i tsontü dâyt'a?ginnamídí
 hedänho dipúwídi in to'wên Yôesi
 Tádádí ovâyçaaamá?in t'aywó?di
 wíðây máapí waagi.

⁵In t'owa dívísó?dinde?in Yôesiví
 tsontü dâyt'a?ginnamídí hedänho
 Yôesidi ovâyçaaamá?ve-ídí t'aywó?di
 wíðây máapí waagi, inbí'gedí Moses
 kinnân itá?nan:

Wí to'wí t'ähkí Yôesiví tsontü
 i'a?gindo?i-á wówátsi imá?ve-í.

⁶Hewänbo kinnân nata'muu in
 to'wênbí'gedí inbí whäyü dínmuudi
 Yôesidi ovâyçaa?in t'aywó?di
 wíðây máapí waagi:

Wí'ítúnípi, "To'wí ðnkhây?ä?
 makówápiye? napée-í'in."

(Ná?indá natú'da?, Christ óedaa?amídí
 makówádí nawhaye?ä?ä-ídí.) Hedá wá?
 nata'muu:

⁷Wí'ítúnípi, "To'wí ðnkhây?ä? in chu?in
 dikw'ó? diwepiye? nawhání'in."

(Ná?indá natú'da?, in chuwa?inbí?wedí
 Christ óetegé-ídí óewówápaa-ídí.)

⁸Hewänbo kinnân nata'muu:
 Yôesiví tü-á undádího nayí?,
 unbí sóedí ítúní hedí unbí pí'ná khó'yé-á
 bñmáa.

Hedí ná?i tü whäyü í'gedí namuu?i-á
 t'owa äyt'ôe'o?. ⁹Hedänkun t'owaví
 páadépiye? ítúdí Jesus-á i shánkí
 natsonyi?i namuu?in, hedá Yôesi
 Tádádí wíyá óewáywówápaa?indá
 unbí pí'ná khó'yé-á úvíwhäyundedi,

^{9:32-33} Christ-á i k'uu namuu, hedí iví'piye? wíðíwhäyundepídí dikanunde
 waagibá dínpoé.

wovây²aywoení, ¹⁰ gá na²inbí pí²ná khó²yé Jesus-ví²piye² ívíwhäyundedá Yôesi Tádádí díchaamáa t'aywó²di wí²âyáapí waagi, hedi íví²piye² ívíwhäyunde²in gitúdá, dín²aywoení. ¹¹ Yôesiví tã²nin diwá ûntû²,

In to²wên íví²piye² dívíwhäyunde²indá há²to dichanpúwí híwó²pí²piye² dívíwhäyunde²in.

¹² T'ähkí t'owagí² handá² napo², in Hudíyogi²indá, in Hudíyo dimuupí²ingí²indá wá², gá t'ähkí t'owagí² wí²da² wí shánkí natsonyi²i na²ándân, hedi idá báyéki híwó²di ovây²má² in to²wên íví²piye² dívíyûusu²annin ovâykhäge²namí²í.

¹³ Yôesiví tã²nin diwá ûntû² waagi: To²wên i shánkí natsonyi²íví²piye² dívíyûusu²andi di²aywonda²póedí idá ovây²aywoení-ákun.

¹⁴ Hewänbo hádídan íví²piye² kin dívíyûusu²amí íví²piye² wídívíwhäyundepí²í, hedá hádídan dívíwhäyú-í íví²gedi wídínhanginnáhpí²í, hedá hádídan dínhanginpúwí to²wídí íví tûu wí²ovây²t'ôe²anpí²í, ¹⁵ hedá hádídan wí to²wídí ovây²t'ôe²amí Yôesidi wí²ôesanpí²í? Kinnân Yôesiví tã²nin diwe nata²muu:

In to²wên wí híwó²di tûu dâymáyã²inbí ahta²a-á sa²wó² dínkeet²ôe.

¹⁶ Hewänbo Isaiah natú waagibá, t'ähkí in Hudíyo Yôesiví híwó²di tûu wídâyseegi²anpí. Kinnân itã²nan: Na²inbí Sedó Yôesi, wên háyúhaydida² t'owa i háäwí navi²wedi dit²oe²?i dívíwhäyü.

¹⁷ Hedânkun Yôesiví²piye² ívíwhäyü-í²í, gíntáy íví tûu git²ôe-í²í, hedá ná²i tûu-á git²o² wí to²wídí Christ-ví²gedi dí²t'ôe²odi.

¹⁸ Héyâa in Israel²-in, ti Yôesiví tûu wídít'oe²pí²an? Dit²oe-ákun, Yôesiví tã²nin diwe ûntû² waa: Yôesiví tûu-á náa oepáa k'aydi t'ähkí ûntûmää,

hedího t'owa t'ähkí wáyyé t'ähkí dik-w'ó²nin ná²i tûu dínpówá.

¹⁹ Hedânkun in Israel²-in dínhangin-nândákun háa Yôesi ikhây²máa²in. Kin Moses páadé itã²nan háa Yôesidi ovây-tû²an waa:

Wây-á pí²wên t'owa dimuu²in naadi dovây²aywondibo wâythúukannamí,

Háa hä²in t'owa hangintan dâymáapí²ingí² dovâykhây²máa²in namuudi wây²t'e²ya²namí.

²⁰ Hedá Isaiah-á shánkí kay²indá ihí²máadí ná²i Yôesiví hí² ûntû²: In to²wên naa wídítûwämáapí²indi naa díshaa.

Inbí²piye² dáykeeyan, naví²gedi ditsikayipí wänbo².

²¹ Hewänbo in Israel t'owaví²gedi Yôesi kinnân ihí²máa:

Hä²ädi wänbo t'ähkí okhóewaa²án ná²in t'owa dovâyséegí²amí²í, tobá wídí²a²ginmáapí wänbo² hedá naví tûu dínyoegi²o wänbo-á.

Yôesidi in Israel²-in ovâyséegísehkanã²andiho wáy wên in ovâyde²man

11 Hedího ti gi²ãaní Yôesi Tádá íví Israel²-in t'owa iyoegi²annin? Hedân yoe. Naa wá² Israel-wibá omuu, naa-á Abraham-bí ây iwedí²ibá omuu, hedá Benjamin-bí t'owa iwedí²bá omuu. ² Hedího Yôesi-á íví t'owa wí²ioegi²anpí, indá hân²oebo ûnhanginná íví²in ûnmúní²in. Ta²gendi un ûnhanginnáhpí²an háa íví tã²nin diwe Elijah-ví²gedi ûntû²nin. Elijah-di in Israel²-inbí²gedi Yôesi óehí²máadí kinnân ovây²t'e²pí²íde:

³ Na²inbí Sedó, t'ähkí in wé²ge²in uvi tukhe²min wôn²t'ahánú,

hedá t'ähkí uvi antâa-á wôn²nayü.

Naada²mân ote²dee, hedi t'owa hádí²í naa díhéyí²in dítûwäyí².

⁴ Hedi kinnân Yôesidi óetû²anpí²an:

Tsé maapaasôn (7,000) ihay senä²
dovây²âyîngimáa hedî wa²di
navî²näpiyebo dimuu,
indá Baal-ví páadépiye² wídíwíde²-
gendikw'ódipí óe²a²ginmäänídî.
§

⁵Nää wa²di hanbo napo². Yôesi-á
naséegísehkanät'óedí wa²di wên háyú
haydi Israel⁻²in Yôesidi ovâyde²mannin
dikw'ôn. ⁶Hewänbo iví séegísehkanä
ûnwänpimuudibo Yôesidi ovâyde²man,
hääwí híwó²di dívî²andídida²bá
yoe. Hedî hääwí híwó²di indá
dívî²andídibo idi ovâyde²mandáho²,
há²to iví séegísehkanä ûnmuu²idída²
ovâyde²mamíwän.

⁷Hedîho kinnân napoe: T'ähkí in
Israel-win t'owa wídínhanginpóepí
hádídí dipúwí²in in to²wên Yôesidi
ovâychaa²máa²in t'aywó²di wídây²máapí
waagi, hewänbo in to²wên Yôesi Tádádí
ovâyde²mannindáho dínhanginpóe,
hedî in wé²ge²indá t'óyanpí²indá²
dipóe. ⁸Yôesi Tádáví tã²nin diwá ná²in
wé²ge²in t'owaví²gedí kinnân natá²muu:
Yôesidi inbí hangintan ovâypedee²an,
hedî tsée nakeet'óepí²-á, oeyay nat'o²pí²-
á ovây²mági,

hedî nää thaa pu²wahay kinbo dínpo².

⁹David wá² hán²oe inbí²gedí²bá natú,
Báyékí hääwí dínkw'ó²dibo dí²ánde
híwó² dínpo²in, hewänbo Yôesi
dóda²máa ná²i hääwí dínkw'ó²dibá
wên phay iwe diwhêe²in waagibá
dínpuwí²dí,

háa hääwí iwe dip'ídedí waagibá dín-
púwí iwe dikanú-ídí,

hedá iwebo inbí tuchänu dín²ä²i-á
dâyhóní.

¹⁰Ditsíkhämugí²t'óe waagibá dínpuwí
hedänho wídínkeet'óenípídí,
hedá häädi wänbo t'ähká inbí túu²ú-á
dínbé²gayní dínhéhkháadí waagibá.

¹¹Hedîho hännan natú²da² ná²i
otú²i²? Ti natú²da² ná²in Israel⁻²in t'owa
dikanu²in wíyá há²to dikwínudée-í
waagibá dínpoe? Hedän yoe. In
Israel t'owaví t'aywó²di dínmuudîho
Yôesidi in Israel⁻²in dimuupí²in
t'owa-áho ovây²aywon, hedî iwedîho²
in Israel⁻²in t'owa wá² hânho
didá²i hanbá dínpuwí²in. ¹²In
Israel⁻²in t'owa pedee iwe dipówádí
Yôesiví²wedí dívîhänge²an, hebo iwedí
t'ähkí in wé²ge²in t'owa Israel⁻²in
dimuupí²in Yôesiví tũu dâyhógi, hedî
handidân dikodit'owapaa waagi²inbá
dipóe. Hedîho owáy in Israel-win
dívíwhâyunde²in shánkí báyékí dipóe
ihaydá, in wé²ge²in t'owa-á wá² wíyá
shánká híwó² dínpuwí.

In t'owa Hudíyo dimuupí²in ovây²aywoení

¹³Un Hudíyo ímuupí²in, nää-á undá
wâyhí²khây²máa: Yôesi Tádádí naa
unbí²piye² dísan, hedîho naa ochanpo²
naví t'ôe-á báyékí dín²a²ginmuu²in.

¹⁴Hääwên naadi wây²o²in namuudí,
ma²di in to²wên naa waagibá Israel⁻²in
dimuu²in wá² hânho didá²i i tũu un
wây²má²i dâyhónídí, hedî kindídi wáy
wên in wá² ovây²aywoení. ¹⁵Yôesi
Tádádí in Hudíyo ovây²yoegi²an dihaydi
idi in wé²ge²in t'owa t'ämäpiye² nää
oepáa k'aydi dithaa²in ovây²k'emahógi.
Hedänkun owáy idi in Hudíyo
ovây²wáyséegi²an dihaydá, shánkí
wänbo híwó² namúni, ihaydá indá
chu²in diwâywówápóe²in waagi²inbá
dimúni.

¹⁶I páadé²i pává dâyhwhakhê²i Yôesi
óemágídá, t'ähkí i wé²ge²i pává wá²
iví²da² ûnmuu. Hedá i taypúu Yôesi
óemágídá, i wa²yáy khóe wá² iví²bá

§11:4 Baal-á wí hääwí wí sen waagibá ûnchaa²i namuu, i-á in wé²ge²in t'owa
dâykhíyé inbí yôesi dínmúnídî.

ûnmuu. ^{**17}In Hudíyo wên olive tay óekhăhkídi²in waagi²inbá dimuu, hewânbo wáy wên in diwedi wa'yáy khóe dâys²â²i waagi²inbá dimuu, hedi un Hudíyo ímuupí²indá wên olive tay nawânpisôe²inbí wa'yáy khóe waagi²inbá-á ímuu, ná²i wa'yáy dâys²â²i-á i wê²ge²i wa'yáy-ádi dâywânpit²ihsaa, hediho i taypúu iwedíi tayp'oedi i wa'yáy khóe dâyt²ihsaa²i híwô² nasôemân waagibá, năă-á hanbá hăăwí in Hudíyo iwedí na²ăă²iđi híwô² undá wá² únpô². ¹⁸Hediho năă-á wí²î²âanípí i wê²ge²i wa'yáyví shánkí híwô²nin ímuu²in. Wí²úvíyêngihée²amípí, undá wa'yáy khóe waagi²indá² ímuudi, hediho ná²i tayp'oe wíwînmăhpí i taypúu nawówámúníđi, i taypúudân un unbí wówátsi khóekhú²-á wovâymă².

¹⁹Hewânbo ma²đi wí Hudíyo namuupí²-á kin natúní, “I wê²ge²i wa'yáy khóe-á óets²â² hedânho na²in dít²ihsaa-íđi.” ²⁰Nă²indá ta²gen namuu. In Hudíyo ovâys²â² gá Christ-ví²piye² wíđíwíwhăyupíđân, hedi undá unbí whăyú únmuudi wovâyt²ihsaa. Hewânbo úvíyêngihí²mă²ve-íví²wedi únkhăy²ă² hânho úví²âyíngí²amí²in. ²¹Yôesíđi in Hudíyo ovâytuchănu, tobá in tayví kodí²đi wa'yáy khóe waagi²inbá dimuu wânbo², hediho háa díví²an waagibá úví²odáho hanwaagibá un wá² wovâytuchănú-i.

²²Hediho iwedí nakeepo² Yôesi-á t'owaví²piye² hânho híwô²đi namuu²in, hewânbo wáy wênbí²piyá khăă²i namuu. In to²wên iví²wedi dívíhânge²annindá ovâytuchănunde², hewânbo unbí²piyá híwô²đi namuu, hedi ná²i híwô²đi wovây²o²i bînséegíkéndedá kin waagibá wa²đi ikanhúuwí. Hewânbo bînséegíhógipíđá un wá² wí wa'yáy

khóe waagibá wovâys²âa-í. ²³Hedi in Hudíyo ovâys²â²in díví²egó²andáhá² wíyá dívíwhăyudá, Yôesi Tăđáđí ovâywâyt²ihsăa-í, gá i-á ûnkoedíđân han i²amíđí. ²⁴Hedânkun un t'owa Hudíyo ímuupí²in wên olive tay năpisôe²inbí wa'yáy khóe waagi²inbá ímuu, hedi iwedí wovâys²â²đi wây-á olive tay óekoe²in deedi wovâyt²ihsaa, tobá páadéđí iwedí²in ímuupí² wânbo². Hediho shánkí wínabâapu²wanpí in Hudíyo in tay eedíbá ovâywâyt²ihsăa-íđi, gá indá in tayví kodí²đi wa'yáy khóe waagi²inbá-á dimuudân.

Yôesi-á t'ăhkí t'owaví²piye² nasehkanăpo²

²⁵Tí²úuwîn páadé²in, naa oda² un Hudíyo ímuupí²in wên ta²gen ní²gedí íka²pówá-í²in, hedânho únhanginnândi wí²úvíchăă²ăamípí. Náwehayđi ná²in ta²gen wa²đi wínaka²powamuupí, hedi kinnân in namuu: Tăhkí in Israel-win t'owa há²to hăăđi wânbo t'ăhkí yoegikannin dimúní, hewânbo báyékí in Hudíyo dimuupí²in t'owa Yôesiví²piye² dívíwhăyú iwehayđá²mân hă²min dimúní. ²⁶Hedi owáy ná²in wê²ge²in t'owa Yôesiví²piye² đí²ăă² ihayđânho t'ăhkí in Israel²-in wá² ovây²aywoení. Yôesi Tăđáví tă²nin diwe ûntă²muu háa i natú²in:

I aywondi-á Zion diwedi nakă²ăăgít²ôe, hedi in Israel²-inbí yă²đăapíkan ovây²yăă²amí.

²⁷Hedi owáy inbí t'aywô²đi dovây²owóyé ihayđáho háa ingí² dovây²amíđí dówêhpêe²an waa napúwí.

²⁸Yôesiví híwô²đi tųų in Hudíyo dăyyoegi²andi năă-á Yôesiví hânmin dipóe. Hewânbo háa díví²annin

****11:16** I páadé²i pává-á in taypúu-á in Hudíyoví páadé²kă²ăă²in t'owa Yôesíđi ovây-de²mannin waagi²bá namuu, hedi i wê²ge²i pává-á wa'yáy khóe-á in shánkí tí²úugé kă²ăă²in Hudíyo waagi²bá-á namuu.

namuu'indi un Hudíyo ímuupí'in wovâykhäge²nan Yôesi bîntáa-ídi. Hewänbo Yôesidi ná²in Hudíyo t'owa ovâyséegí gá iví hehâ²win thehtáy pahpá²in ovâyde²mandân. ²⁹Yôesidá in to²wên ovâyde²mannin wí²ovâyyoegi²opí, hedá i hä²wí híwó²di ovâymägi²i wí²ovâykweedepí. ³⁰Wáymûu un Hudíyo ímuupí²indá Yôesi Tádá wí²vín²a²ginmäapí, hewänbo ná² in Hudíyodi óe²a²gindopí²dihó² unbí²piye² na²iyapo². ³¹Hanwaagibá in Hudíyodi ná² Yôesi wí²óe²a²gindopí, hewänbo unbí²piye² na²iyapo²di inbí²piye² wá² na²iyapúwí. ³²Yôesi-á natú t'ähkí t'owadi wí²óe²a²gindopí²di inbí t'aywó²di dínmuu²idiho pan waagi²inbá dipaa, hedi kindidi t'ähkí t'owa handa² ovâymäadí t'ähkí²v²piye² na²iyapúwí.

Gínkhây²ä² Yôesi Tádá äytege²í²in

³³Yôesi-á hânho hay²i namuu. Iví hangintandá hä²i-á hânho báýékí ûnmuudi há²to äytaayámí, hedi há²to gínhanginnání háadí háa hândidi i²o² háa ikanhonnin. ³⁴⁻³⁵Iví t²²nin diwe ûnt²²muu waa:

To²wí wänbo wí²ûnhanginnáhpí háa Yôesi Tádá na²ánshaamuu²in, to²wí wänbo wí²ûnkoedipí óetumakhemäänídi. To²wí wänbo wí²ûnkoedipí natúnídi, "Naadi hä²wí Yôesi dómägi, hedânho i-á ûnkhây²ä² díwáywá²âa-í²in."

³⁶Yôesi-áho hä²wí t'ähkí ikhíyé. Hä² t'ähkí wa²di namän Yôesiví mange imáadí, hedá hä² t'ähká iví²-á ûnmuu. Hedího hânhay wänbo t'ähkí kw²áayébo² äymá²ve-í. Hamân.

Yôesiví²piye² pín ta²ge haydi ívímääní

12 Tí²úuwín páadé²in, Yôesidi iví séegísehkaná wovâykeekw'ódi, hedího ná²in namuudi kaygi²di

kinnân wây²tumáa: T'owadi in animáa dáy²t'ahánú²in Yôesi óemä², hedi han waagibá unho unbí túu²ú úvímääní, hewänbo wówá²innân, hedá wá² yä²dää²inda² ímúní hedânho bínhíhchanmäänídi. Kindidân unbí pí²ná khó²yé Yôesi bín²a²ginmääní. ²Háa in t'owa Yôesi dáy²taapí²in díví²o waagibá wí²úvikanhúuwípí, hewänbo bínmäá Yôesidi ánskaa ts²ä²bi wovây²määnídi, hedi handidího unbí wówátsi wovây²egó²ámídi. Kindidânho únhanginpúwí háa Yôesi nada²in úví²ámí²indá híwó²ninda² namuu²in, hedá óéhíhchando²indá, hedá t'ähkí ta²gennindá.

³Hedi Yôesidi naa dínk²t²² un wí²ínbo ná²in wây²tumakhe²ámídi: Wí²í²âní²pi he²ennin ímuu²in ha²min ímuupí²di, hewänbo ta²gendi unbí²gedi úví²án-shaa²ámí, hedânho únhanginnánídi háa únkoedi úví²ámídi i whäyü Yôesidi wovây²mägi²idi. ⁴⁻⁵Na²inbí túu²ú-á háyü²díbo gínpa²an, hewänbo ná²i hä²wí-á handa² wí²it²óe²opí. Hanwaagi²inbá na²in gimuu. Tobáháa báýékí²di giyi wänbo wí²da² waagibá gimuu, gá Christ-ádí wí²da² gimuudân, hedá giwhí²kw'ó wéhpée túu²ú gimúnídi waagibá. ⁶Yôesidi pí²dínbo magan dímägi, hewänbo t'ähkí ha²bí²da² wí²gínmuupí. Wí to²wí ûnkoedí²di wí Yôesiví tukhe²bi waagibá ihée²ámídi, i-á ûnkhây²ä² kin i²ámí²in háyü iví whäyü ûnmuu ihay iwedí. ⁷To²wí méesatewi khäge²di² namúní²in ûnkoedí²i-á ûnkhây²ä² híwó i²ámí²in. To²wí Yôesiví tüü ovây²há²ámí²i namuu²i-á ûnkhây²ä² híwó² ovây²há²ámí²in. ⁸To²wí natumakhe²há²i-á ûnkhây²ä² iví tumakhe imääní²in. To²wí iví hä²wí ûnkw'ó²di iwiyyendedi wé²ge²indádí, i-á pín ta²ge haydi ovây²määní. To²wí óetsondísóge²i namuu²i-á ûnkhây²ä² hânho it²óe²ámí²in. To²wí in sehkanáwó²

diwówayi'in ovâykhäge²do'i-á
úñkhây²ä' hîhchangidi kin i'amí'in.

⁹Un Úñkhây²ä' ta'gendi bîn-
t'owaséegihûuwí'in, wānpidida²bá
yoe. I hääwí t'aywó²di namuu²i-á
binyoe'amí hedá hääwí yä²dāa'i namuu
eedá téegí t'aagá úvitsaasáa-i. ¹⁰Wí'ná
táye úvíséegihûuwí t'úuwín páadé'in
dínkhây²ä' waagi, hedá úví'a²ginmá²ve-i
häädi wānbo t'ähkí. ¹¹Wí'íbaa-ípi,
hewānbo pín ta'ge haydi Na'inbí
Sedó Yôesigí² úvít'ôe'amí. ¹²Yôesiví
híwó²di hääwí wovây²pägit'ôe'i
bintsíkha²máadíbo' íhíhchaa-i.
Bînt'ôephade wānbo bíyää'an.
Häädi wānbo t'ähkí úvíyûusu²āamí.
¹³Yôesiví t'owa hääwí dín²táy²indádi i
hääwí úñkw'ó²di bînwiyé-i, hedá unbí
k'aygipiyá bînséegí'amí.

¹⁴Yôesi bîndaa'amí idi
híwó²da' ovây²āamídi in to²wēn
wovây²t'ôephadekando'in. Híwó²
gin otú, híwó²pí-á yoe. ¹⁵Wí to²wí
nahíhchaa²i-ádíba íhíhchaa-i. Wí
to²wí naséeyidá i-ádíba úvísíhtä²ä-i.
¹⁶T'ähkídi handa² úvímá²ve-i.
Wí'úvíyēngí'ānshaamá²ve-ípi, hewānbo
in wāhphade kw'áye'in dimuupí²indádi
úvíwōení. Wí'í'āanípí hää t'ähkí íhā²in.

¹⁷Wí to²wídi yanákí wovây²odá
yanákídi²ba wíwínwá²āa-ípi. I
hääwí t'owa t'ähkí dínhanginná²di
híwó²di namuu²indá bîn²āamí.

¹⁸Unnānho úñk'ôe úvíkhää²-ídi
hedānho nakoedidāho t'ähkí
t'owa-ádi tsaaginpidíbo unbí wówátsi
bínhûuwí. ¹⁹Un wāyséegí'in, ná²in
wāytú'amí. In t'owa un wovâywhā²o'in
wíwínwhā²amípi, hewānbo Yôesiví²we
binyoe'an ná²i tuchānu, gá Yôesiví
tā²nin diwe kinnān úntā²muudān:

“Naa-ān dínk'ôe t'owa dovây²tuchān-
ídi,
naa-ān dínk'ôe dovây²māānídí hääwí
dín²ā²i,”

kin Na'inbí Sedó Yôesi natú.

²⁰Kin wá² natā²muu:

Uví hānbi nahāhsēndi nákoegí²māā,
hedí nap'oesá²aadā nap'oemāā.

Kin úví²odá i-á hānho nawōeda²pōedí
íví wōeda²di ôephahānūnde waag-
ibá nachanpúwí.

²¹Wíwínmāānípí hääwí yä²dāapí² na-
muu²ídi wovây²t'āanídí, hewānbo híwó²
úví²odíbo yä²dāapí² hääwí namuu²i²
bînt'āaní.

Gínkhây²ä' in tsonnin āy²a²geení'in

13 Na'in t'ähkí gínkhây²ä'
in to²wēn dítsónmāā²inbí
khómapho² ívfkw'ôení'in, gá Yôesi
natúdího gíntsonninkw'ôndān,
hedího Yôesidānho inbí tsonkhuu
ovāymā². ²Hedānkun to²wídi in to²wēn
dāytsonkhuumāā²in ovāy²a²gindopídí,
hääwí Yôesi ik'ú²i wānbo wí²i'a²ginpí,
hedí wí to²wí kin i'o²i-āho ôetuchānū-i.

³In to²wēn híwó² díví²o²indá in tsonnin
wídaykhuwōeda²ípi, hewānbo in
yanákí díví²o²indāho dikhuwōeda²i.
Hedího i to²wí natsonnāndí²
wíwínkhuwōeda²ípi'in ída²dāho²,
híwó²da² úvíkanhûuwí, hedí unbí²gedí
híwó²da² íhée'amí. ⁴I-á Yôesiví t'ôe²i
waagi²bá namuu, i-á unbí híwó²gí²da²
i'o². Hewānbo úvíyā²dāapí²odá,
íkhuwōeda²i, ná²i tsondi-á wēn
ta²gen úñk'ôedí wovây²tuchānū-ídi, gá
Yôesiví t'ôe²i waagi²bá namuudího
tuchānu imáyā²dān in to²wēn
dívíyā²dāapí²o²ingí². ⁵Hedího un
úñkhây²ä' in tsonnin dimuu²in
bîn²a²ginnamí'in, hewānbo i tuchānu
bínkhuwōeda²didā²bá yoe. Shánkídi
bîn²a²ginnamí gá unbí pí²ná khō²yé un
únhanginnāndān ná²indá in ta²ge²in
namuu²in.

⁶Hedího i tax chā² in tsonnindi
wovâyphahsande²i-á úvíwá²ānde²,
gá indá inbí t'ôe dāy²odíbo Yôesigí²
waagibá dívít'ôemāādān. ⁷Hedího in
t'ähkí bînmāān hääwí dín²ā²i². Hääwí

in tsonnindi wovâphahsande'i t'ăhki úvîwá'aa-í, hedá in to'wên in tsonkhui dâymáa'indá hânho-á bînpî'a'geenî.

**T'owa âyséegîhûuwí
hedá híwó'dá ívî'ámí**

⁸ Ũnkhây'ă' unbí séegí wí'ná táye hăăđi wânbo t'ăhki íphaamúni'in, hewânbo wíyá hăăwí wânbo-á yoe. Wí to'wíđi t'owa ovâyséegîhondáho', kindidi t'ăhki Yôesiví tsonțu ô'n'a'gindo'. ⁹ I tsonțu kinnân namuu:

Wíyá to'wíwí sedó-ádi háa kwiyo-ádi wí'úvîwhqhkwomá've-ípi, wíwint'owat'hánú-ípi, wí'úvísă'mâamípi, thúudí wíyá to'wíwí hăăwí wí'íđa'ípi, hedá wíyá hă'bi tsonțu wá' nakw'ô. Hewânbo t'ăhki ná'i tsonțu wê'ge wên wêhpêđă' tsonțu waagi'ba namuu, kinnân:

Háa un wí'bo úvîpíséegí waagibá, wê'ge'in t'owa wá' bînséegîhûuwí. ¹⁰ Wí to'wí t'owa t'ăhki iséegí-i-á há'to wíyá to'wí yanăki ôe'amí. Hedího ta'gendi bînt'owaséegíđă, kindidi t'ăhki i tsonțu bî'n'a'gindo'.

¹¹ Ná'i wăytu'andi-á úvî'ăamí, gá únhanginnândân hăăđi naná'nin. Năă-á shánki tso'wa naná Jesus nawáypowá-íđi đin'aywoeníđi páadé ívî'piye' ívîts'anwhăyü ihayđiví'wedí, hedího năă-á ihayđiho nanân fyósa'wó-íđi waagibá namuu. ¹² Năă-á wa' nawáypowápíđi gínkhuná waagibá gínpuwamân, hewânbo i khü naphademân hedí nathay'ă' kin waagibá napo', hedího i t'aywó'di in t'owa nakhuná' dihayđi dívî'o'i' âyyoe'amí, hedí sundăo inbí kwăk'u hân aadi di'aamuu'in waagi'inbá gimúni, nathayná' diwe ívîyíyê-íđi. ¹³ Năă-á t'owa thaadi dínkhây'ă' waagibá, híwó' na'inbí wówátsi

âyhûuwí. Wáy dínshánki'dipo'di dívî't'aywó'do' eeye wí'ívímá've-ípi, wígisuwătsit'ôenípi, tsé waagi'inbá wígyêenípi, wí'ívî't'aymá've-ípi, hedá wí'ívîthúumá've-ípi. ¹⁴ Hewânbo wí kwăk'u hân aadi wovây'ăyîngi'o waagibá, Na'inbí Sedó Jesus Christ-dân wí'bo wovây'ăyîngi'amí, hedí i t'aywó'di kaygi'di íkanda' i'gedi wí'úvî'ânshaamá've-ípi.

Wí'ná táye wí'ívîtuusúumá've-ípi

14 Wí to'wí ívî whăyü kay'in wí'ünmuupí wânbo bînséegíke', hewânbo hăăwí híwó' naka'póyă'pí i'gedíđă' i-ádi úvîtuhânâmáidă yoe. ² Gá kinnân: Ma'di wí to'wí iwhăyunde' hăăwí koegi' namuu wânbo ik'oedi wí't'aywó'dopí'in, hewânbo wíyá to'wí ívî whăyü kaypi'in ünmuu'i-á wí'ípívík'ohpi. ^{††3} I to'wí koegi' t'ăhki ik'o'i-á wí'ünkhây'ăhpi na'ăan'in i to'wí ípívík'ohpi'ví hânho shánki híwó'di namuu'in, hedí i to'wí ípívík'ohpi' wá' wínatúnípi ípívík'o'i-á yă'dăapi i'o'in, gá Yôesidi i wá' ôeséegímáadân. ⁴ Ũ-á wí'úk'ôepí wíyá to'wíwí t'ôe'i mânttuusúu'amíđi. I t'ôe'ívî tsonđidă'mân ûnk'ôe ôetu'amíđi háa híwó' háa híwó'pí' i'o'in. Hedí ta'gendi Na'inbí Sedóví t'ôe'i híwó' i'amí, gá Na'inbí Sedó ûnkoedíđân ôekhăge'namíđi.

⁵ Hedá wá' ma'di wí to'wí nachanpo' wí thaas shánki na'a'ginmuu wê'ge'i thaavi'wedí, hewânbo wíyá to'wí-á nachanpo' t'ăhki thaas hă'bi thaadă' naná'nin. Gínkhây'ă' wí'inbo ívîpi'ân-shaamăân'in ná'in ní'gedi. ⁶ I to'wí wí thaas wíyá thaavi shánki i'a'gindo'i-á Na'inbí Sedó ôe'a'ginnamíđân i'o'. Hedí i to'wí t'ămăgi' koegi' ik'o'i-á wá' Na'inbí Sedó ôe'a'geeníđi kin i'o', gá i koegi' ôemăgiđi Yôesi

^{††} 14:2 Ná'i pívi i'gedi íhî'máa'i-á t'owa inbí yôesi dâymăgi.

óekú²daa²odân, hedî i to²wí wí hääwí ik'ohpí²-á Na²inbí Sedó óe²a²geenídí kin i²o², i wá² nakú²daapóedí kinbá i²o². ⁷⁻⁸Tobá giwówayídi háa gichuu wänbo², wí² wänbo na²ingí²da²mân kin wí²íví²opí, gá giwówayída Na²inbí Sedógi²-ân giwówayí², hedî gichuudá Na²inbí Sedógi²bá gichu². Hedîho tobá giwówayídi háa gichuu wänbo Na²inbí Sedóvi²inda² gimuu. ⁹Christ nachuu hedá nawáywówapóe hedânho t'owa t'ähkígi² i shánkí p'ó²dédí² namúnídí, in ho dichuu²ingí²-á hedá in wa²di diwówayí²ingí²-ádí. ¹⁰Hedîho wí² wänbo wí²únk'óepí unbí tí²úuwin páadé²in bîntuúsúu²amí²in, hedî wí²únk'óepí íchanpúwí²in undá inbí shánkí híwó²nin ímuu²in. Wáy wí thaa wänbo na²in t'ähkí Yôesiví páadépiye² gikwînudée-í, hedî ihaydí i-ânho natúní ta²gendi háawin gimuu²in. ¹¹Kinnân Yôesiví ta²nin diwe nata²muu:

“Ta²gendi naa owówayí²” kin natú Na²inbí Sedó,
 “hedî ta²gendibá t'ähkí
 t'owa naví páadépiye²
 dívidé²gendikwokhâymaa,
 hedá t'ähkídiibo-á ditugít'óe naa-ânkun
 ta²gendi Yôesi omuu²in.”

¹²Hedî ná²i hí² natú²da² na²in t'ähkí gínkhây²ä² Yôesi âytu²amí²in háa íví²annin hedá háadí íví²annindá.

¹³Hedânkun wíyá íví-tuúsúu²âamí²víwedi, íví²ânshaamâáni hääwí wänbo wí²íví²amí²in na²inbí tí²úu páadé²i² óet'aywó²kannamí²i². ¹⁴Na²inbí Sedó Jesus-ádí omuudiho naa dînta²gendihanginná hääbo wí²bo wígínkhâak'óepí²in, hewänbo wí² to²wí wí hääwí igí² ûnkhâak'óe²in nachanpóedáho², hedân ta²gendi hää²i hääwí-áho ûnkhâak'óe-âkun. ¹⁵Gá kinnân: Hääwí bînk'oe²i namuudi unbí tí²úu páadé²i bînháachanmáadiho², háa úví²o²indáho nakeepuwagít'óe ta²gendi wíwînséeghônpi²in. I hääwí

bînk'oe²idân wíyá to²wíwí wówátsi wíwînpedee²amí²pí, igí² Christ nachuudi. ¹⁶Tobáháa híwó²gí úví²o kin íchanpo² wänbo², hääwí úví²o² yanákí namuu gin t'owa ditúdáho², wíyá wí²úví²âamí²pí. ¹⁷Yôesigi² na²inbí wówátsi âyhondáho hääwí koegi²-á sùwägi²-á namuu í²gedida² wí²íví²ânshaamâapi, hewänbo ná²i² í²gedân: I Yä²dâa²i P'owëwähâadi na²in díkhäge²máa in ta²ge²in p'óegé í²ge gimú-ídí, hedá tsäaginpídíbo-á na²inbí wówátsi-á âyhon, hedá híhchandá âymáa. ¹⁸To²wí kí²bi namuu²i Christ-gí² it'óe²o²idá Yôesi óehíhchanmä² hedî t'owa-á wá² ditúní híwó² i²o²in.

¹⁹Hedânkun nää-á ívísó²dée-í íví²amí²dí i hääwí díkhäge²do²i na²inbí wówátsi wé²ge sa²wó²gí âyhûuwídí, ná²i hääwídíbá díkhäge²namí wí²ná táye na²inbí whäyü ívíkay²amí²dí. ²⁰Hääwí íwânpikoeda²diibo wíwînpedee²amí²pí háa Yôesi wí to²wígí² i²annin. Hääwí koegi² wänbo wínakhâak'óepí óek'oe-ídí, hewänbo híwó² wínamuupí wí hääwí to²wí ik'óe-ídí, han i²odá wíyá to²wí-á in ta²ge²in p'óegédí óehänge²odi. ²¹Shánkí híwó² namúní wíwînpívík'oe-ípí háa wíwînméenasuwä²-ípí háa wíyá hääwí unbí tí²úu páadé²i² in ta²ge²in p'óegé iwedi óehänge²o²i wí²úví²amí²pí.

²²Tobáháa háa ná²i hääwí í²gedi wí to²wí nachaa wänbo², i-ádí Yôesi-ádída² dânkây²ä² dânhanginnání²in. Wí to²wí híwó² i²o gin ûnchanpo²di, hedá tí²úugédá híwó²pí i²annin wínachanpóepídí, i-á nahíhchaa. ²³Hewänbo wí to²wí wí hääwí ik'oe²dáho², hewänbo wí²únkoedihanginnáhpí híwó² namuu²in ik'óe-ídí, Yôesi-á natúní híwó²pí i²annin, gá ná²i to²wí-á ta²gendi wí²ûnhanginnáhpídan háa híwó² i²annin háa yoe, hedî wí hääwí íví²odá hewänbo ta²gendi wígichanpo²pí híwó² namuu²in

kin ívî'ámídí, há'índá t'aywó'nin namuu na'ingí'.

**Wé'ge'in t'owa
bínhíhchanmääní, undá'ba yoe**

15 Na'inbí whäyü kay'in gínmuudá gínkhây'ä' in to'wên inbí whäyü kay'in dínmuupí'in âykhäge'nâamí'in, wí to'wídí wíyá to'wíví hé òntegende waagibá, hedi háa giwänpida' waagida' wí'íví'âamípi. ² Gínkhây'ä' na'inbí tí'ûuwín páadé'inbí'gedi ívî'ánshaa'âamí'in hedá ingí' híwó'dá ívî'âamí hedânho inbí whäyü dínke'ennídí, ³ gá Christ wänbo-á wí'bo ívî'gedida' wí'í'ánshaa'anpídân. Yôesi Tádáví tã'nin diwe kinnân natã'muupí'an háa Christ-di óetq'annin Yôesi Tádá:

I yanäki hí' uví'gedi dívíhee'andi-á naví'webá dñpówá.

⁴ Hedi ná'i hääwí Yôesi Tádáví tã'nin diwe hân'oe dáyta'nandi-á natã'muu hedânho na'in díhá'ámídí âytsíkha'ámídí i hääwí híwó'di Yôesidi na'ingí' dínkhây'máa'i', gá i hääwí iwe natã'muu'idá na'in díkweewaasenwaatümáadân hedá díkhäge'do' ívíyää'ámídí.

⁵⁻⁶ Yôesidânho díkweewaasen-waatümáa, hedi tobá háa gínpo' wänbo díkhäge'do' ívíyää'ámídí, hedi idá wovâykhäge'namí wá' wí'da' waagi unbí pí'ná khó'yé ímúnídí. Kindidiho úví'âamí háa Christ i'an waagibá, hedânho t'âhkídíbo wé'ge Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-ídí, i-á Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá ûnmuu.

**In t'owa Hudíyo dimuupí'in wá'
Yôesi Tádáví tũu dí't'óe-í**

⁷ Wí'ná táye bíséeghó'gí. Christ-di un wovâyséeghógi waagibá, un wá' wí'ná táye úvíséeghúuwí, hedânho t'owa Yôesi Tádá dáytege-ídí. ⁸ Wí'ún'óde-ípi ná'in: Christ wí khäge'di waagi

in Hudíyoví'we napówá, t'owa ovâykeekw'ôenídí Yôesi Tádá-á ta'gendi i'ó'in háa na'inbí hehääwin thetáy pahpá'in ovâytu'an waa ikhây'máa'in, ⁹ hedá wá' Christ wí khäge'di waagi napóe hedânho in Hudíyo dimuupí'inbí'piye' na'iyapo'di indá Yôesi Tádá kw'áayébo' âymá've-ídí. Kinnân Yôesiví tã'nin diwe ûntã'muu: In Hudíyo dimuupí'indádí oyidi naadi wítege-í,

hedá iwebá dókha'woði uví kháwá wínkhây'á'ní.

¹⁰ Wíyá wáygá kinnân natã'muu:

Un Hudíyo ímuupí'in Yôesiví t'owa-ádí bínhíhchanpuwave.

¹¹ Hedá wíyá wáygá wá' natã'muu:

Un Hudíyo ímuupí'indi Na'inbí Sedó bintégé, un t'owa t'âmäpiye' ówíngé'indi báyéki bintégé.

¹² Isaiah wá' kinnân itã'nan:

Wí Jesse-ví ây iwedi'i na'aypuyä'i-á

in Hudíyo dimuupí'ingí' òntsondisogekhây'máa,

hedi i-ân namuu i dáytsíkha'máa'i' híwó' ingí' ovây'ámídí.

¹³ Yôesi Tádá dá na'in díhangan'ândo' híwó'di dínkhây'máa'in, hediho' íví'piye' úvíwhäyundedi idibá báyéki wovâyhíhchanmääní hedá wovâykhäge'namí ánshaa iwe wí'íkwó'nípidí, hedânho i Yä'dää'i P'oewäqähäqädi kay wovây'määní hääwí Yôesi Tádá dí na'in dínkhây'máa'i' häädi wänbo t'âhki ítsíkhakwó'nídí.

**Paul-di ovâythayyo' háadí ná'i
hääwí i'gedi idi ovâyta'do'**

¹⁴ Naví tí'ûuwín páadé'in, naa-á ta'gendi dáywhäyunde' undá hânho híwó'nin ímuu'in, undá Yôesiví khuu i'gedi báyéki únhanginná, undá únkoedi wí'ná táye úvítumakhe'ámídí. ¹⁵⁻¹⁶ Hewänbo wáy wí hääwí i'gedi wó'yoeqipídí wáyta'nán hedânho

ún'ánpówá-ídí. Kin waagi wáyta'nan gá Yôesi Táadá naví'piye' híwó'dí namuudi wên t'ôe dímgáidân dáy'amídí, hediho náa Christ Jesus-gí' dáy't'ôemáa un t'owa Hudíyo ímuupí'in wáykhäge'namídí. Wí owha? háäwí Yôesi Táadáví'piye' ihúyá' waagibá, naadá Yôesiví híwó'dí tũu in Hudíyo dimuupí'in dováy't'ôe'o' heđânho indá Yôesi Táadáví'piye' dovâyhúuwídí, hedi idá ovâyséegihónde gá i Yä'däa'i P'owəḡahhādi ovâykhäge'nandân iví'in dimúnídí.

¹⁷ Hediho Christ Jesus-ádi wé'ge gamuudi naa dínkoedi naví t'ôe Yôesigí' i'gedi híwó' dáyhee'amídí. ¹⁸⁻¹⁹ Hewänbo háäwí Christ-di díkhäge'nan dáy'amí i'gedida'mânho wôeda'ginpídíbo dáyhee'amí. Haa otú waagidá haa dáy'an waagidá, heđá i t'ámägi' pinnán t'ôe i Yä'däa'i P'owəḡahhādi díkhäge'nandi dó'amídí namuudá, in Hudíyo dimuupí'in t'owadi Yôesi óe'a'gindo'. Hediho Jerusalem búu'ú iweđi oe Illyricum nangepiye' t'ámäpiye' omändi ná'i híwó'di tũu Christ-ví'gedi dováy't'ôekanhon. ²⁰ Háädi wänbo t'ähki wáy Christ-ví'gedi wídit'oe'pí eeyeda' naa dáysó'dinde ná'i Yôesiví híwó'di tũu t'owa dováy't'ôe'amídí. Wáy wíyá to'wí naví páadébo ipúupaa iwebá naa wó'da'pí wí háäwí dópaa-i'in, ²¹ hewänbo haa Yôesi Táadáví tã'nin diwe ûntã'muu waa oda' napúwí'in, kinnân:

To'wên wa'di to'wídí wänbo Yôesiví'gedi ovây't'ôe'anpí'indá dínthaypúwí, in to'wên wa'di iví'gedi dit'oe'pí'indá dika'pówí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

²² Hediho kin dáy'odi hânho dínwó'nândi wa'di wíđínkoedipí unbí'piye' omú-ídí. ²³⁻²⁴ Hewänbo

nää-á naví t'ôe t'ähki nängé donbowa, hedi báyéki paayo wáymúní'in oda'di nää-á ma'di unbí'piye' omú-í. Oe Spain-piye' ophađemändibo' oda' wáymúní'in, heđá wí háyú yâadi undadí o'áđäacha'ní hedi ihaydi naa oda' undi díkhäge'namí'in eepiye' omú-ídí. ²⁵ Hewänbo nää-á oe Jerusalem-piye' omän wí háäwí in Yôesiví t'owa iwe' in dovâyhúuwídí, ²⁶ gá in Macedonia-ádi Greece-ádiwin méesate'in t'owa wí chä' dáywe'ge'amídí díví'ánshaamáidân, in to'wên Yôesiví t'owa sehkanäwó' diwówáyí'in oe Jerusalem dimuu'in ovây'määnídí. ²⁷ In Macedonia-windá in Greece-'indadí wí'bo ditú híwó' namúní kin díví'amídí, hewänbo ta'gendi háäwí in Jerusalem-'in dínphaamuu'i' ovâywáywá'ánde waagibá díví'o', gá in Hudíyo dimuu'indi páadé in Hudíyo dimuupí'in ovây'yámúdân i híwó'di háäwí Yôesi Táadáví inbí häägi' ovây'mági'i', hedi nää-á in Hudíyo dimuupí'indá dínkhây'ä' ovây'yámú-i'in i háäwí in Hudíyo dimuu' in dín'táy'i híwó' ovâykhóekhúumäänídí. ²⁸ Ná'i t'ôe dínbowadee ihaydi i chä' in Jerusalem-'inbí mange dovâykándí, iweđi oe Spain-piye' omän, hedi ihaydá dáywóyí'ní wáymúnídí. ²⁹ Naa dínhanginná owáy unbí'we opówá ihaydá báyéki híwó'di háäwí Christ-ví'wedi wáyyo'e'amí.

³⁰ Tí'úuwín páadé'in, unbí whäyü Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'piye' únmuudi heđá in séegi i Yä'däa'i P'owəḡahhādi na'in dímgá'i'in namuudá, kaygi'di naadi wáyda'máa Yôesi Táadáví'piye' pín ta'ge haydi dínyúusu'amídí, naa wí'bo wáyýúusu'o waagibá. ³¹ Úvíyúusu'amí heđânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óe'a'gindopí'indi bahpíbo naa díphadəmääní, heđá Yôesi Táadáví t'owa oe Jerusalem-windá in khäge' dovâyhonnin híhchandi

dâyséegí'ámí. ³² Hediho Yôesi Tádá natúdáho unbí'we híhchandibo opówá-í, hedá undádí o'án dihaydi dínkoedí-í dáykaykhanwówá'ámí. ³³ Yôesi Tádádí na'in díkhäge'do' ánsshaaginpidíbo gikwó'nídí, ibá un t'ähkí-ádí nacha'ní. Hamân.

**Paul-di in méesate'in
t'owa ovâysengitumáa**

16 Naa oda' na'inbí t'í'úu páadé'i Phoebe bintáa-í'in, I-á i Cenchrea búu'úwi méesate'i khäge'di namuu. ² I-á Na'inbí Sedóví' únmuudi binséegí'an, Yôesiví t'owa dínkhây'á' waagibá, hedá hääwí i úntáyda, hä'i únk'w'ó' diwedi binyámú-í, gá idá báyéki t'owa ovâykhäge'nandân, hedá naa wá' díkhäge'nan.

³ Priscilla-ádí Aquila-ádí naví sengituu-á dovânsan, indá naa-ádí Christ Jesus-gí' ívít'ôe'an. ⁴ Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmäânídí naa bahpíbo opúwídí. Hediho dovânkú'daa'o', hewânbo naadida'ba yoe, t'ähkí in Hudíyo dimuupí'in méesate'indi wá' ovânkú'daa'o'. ⁵ Hedá in t'owa inbí tewhá ee dívíwé'ge'o'in Yôesi ôe'a'ginmäânídí, in wá' binsengitú'ámí.

Hedá ná'in wé'ge'in t'owa wá' dînsengitú'ámí: Epanetus, naadi dóséegí'i', i-á oe Asia nange i páadé'i Christ-ví'piye' iwhäyü'i namuu, ⁶ hedá Mary-á, hânho ungí' it'ôe'o'i namuu, ⁷ hedá Andronicus-ádí Junius-ádí naví t'owa dînmuu'indá. Naa-ádí indádí wé'ge gipankw'ônwân, hedi Yôesiví t'ôekhuwa'indi híwó' ovântaa. Indá naví páadébo Christ-ví'piye' dänwhäyü.

⁸ Hedá Amplius-á wá' dînsengitú'ámí, i-á dóséegí hedi i wá' Na'inbí Sedóví'piye' iwhäyunde', ⁹ hedá Urbanus-á, i-á na'indádí Christ-gí' it'ôe'an, hedá Stachys-á, i-á dóséegí, ¹⁰ hedá Apelles-á, nakeepo' i-á ta'gendi

Christ-ví' únmuu'in, hedá Aristobulus-ví k'aygi'indá, ¹¹ hedá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, hedá in to'wên Narcissus-ví k'aygi'in diwedi Na'inbí Sedóví'piye' dívíwhäyunde'indá.

¹² Hedá wá' dînsengitú'ámí Tryphena-ádí Tryphosa-ádí, indá Na'inbí Sedógi' hânho dânt'ôe'o', hedá Persis-á, i-á dóséegí, hedá i wá' Na'inbí Sedógi' hânho it'ôe'an.

¹³ Rufus-á wá' dînsengitú'ámí, i-á Yôesidi ôedé'mandí' namuu, hedá iví yíyá-á, naví yíyá waagibá dóchaa.

¹⁴ Dînsengitú'ámí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á hedá in t'í'úuwin páadé'in indádí diyí'indá. ¹⁵ Hedá wá' dînsengitú'ámí Philologus-ádí Julia-ádí, hedá Nereus-ádí hedá i kwee iví t'í'úu únmuu'i-ádí, hedá Olympas-á, hedá t'ähkí in wé'ge'in Yôesiví t'owa indádí diyí'indá.

¹⁶ Wí'ná táye úviséegisengitú'ámí. T'ähkí Christ-ví méesate eeyewin t'owa t'ämäpiye' dikw'ó'nindi wovâysengitú'o'.

**Paul-di ovây tumáa
dívípi'âyingi'ámí'in**

¹⁷ T'í'úuwin páadé'in kaygi'di wây tumakhemáa, in to'wên wovâywiye-í'in hedá in ta'ge'in p'ôe iwedi wovâyhänge'ámí'in dida'inbí'gedi úv'âyingi'ámí, indáho hääwí íhâhpóe'iví'wedi wíyá piháawi wovâyhá'o'. Inbí'wedi úv'yâa'ámí.

¹⁸ Kí'min t'owa-á Na'inbí Sedó Christ-gí' wídívít'ôe'opí, hewânbo ingí'dá' háa dida' waagi dívíwânpi'o'. T'owaví'gedi dívíhí'máadí inbí hí' sa'wó' dînt'oet'ôe, hewânbo kindidi in to'wên ihay ka'powa dâymáapí'in ovâyhóeyo'o'.

¹⁹ T'ähkí t'owa dínhanginná undi Yôesi bîn'a'gindo'in, hediho naa ohíhchaa han úv'í'odi. Hewânbo naa oda' in hangintan

bĩnmá've-í' in heḁânho únhanginnánídí
wé'í wí híwó'ḁi namuu' in heḁi
iwedího t'aywó'kanhá' in ímúnípídí.
²⁰ Yôesi Tádádí na' in díkhăge'ḁo'
ánshaaginpídíbo gikwó'nídí, heḁi
idibáho hây napôe ihayḁi Penísendiví
kay ônhânú-í heḁânho undi bĩnt'áanídí.
Christ-ví séegísehkană-á bĩnmá've-í.

²¹ Timothy naa-ádí Yôesigí' it'ôe'ḁo'ḁi
wovâysengitḁ'an, heḁá Lucius-á Jason-
ḁá heḁá Sopater-á naví t'owa dĩn-
muu' indí wá' wovâysengitḁ'an.

²² (Naa Tertius omuu'í' dótă'ḁo hâa
Paul natí' in, heḁá naaḁi wá' Na' inbí
Sedóví' omuudi wâysengitḁ'mâa.)

²³ Gaius-di wá' wovâysengitḁ'an. Naa
iví k'aygi o'án, iwebá t'ăhkí in Jesus-
ví'piye' dívíwhăyunde' in ná'í búu'úwin
dimuu' in dívíwě'ge'ḁo'. Heḁá Erastus-
á ná'í búu'úwi chă' í'ăyí'ḁo'ḁi wá'
wovâysengitḁ'an, heḁá na' inbí tí'úu
páadé'í Quartus-di wá'.

²⁴ Na' inbí Sedó Jesus Christ-ví
séegísehkană bĩnmá've-í t'ăhkídíbo'.
Hamân.

In Ta'nin Paul-di In Philippi Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

1 Na'in Paul-ádi Timothy-ádi Christ Jesus-gí' änt'ôemáa. Ná'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in p'ó'dédí'indádí in khäge'nindádí hää Philippi búu'ú íthaa'in, hedá t'ähká un wé'ge'in Yôesi Tádáví t'owa Christ Jesus-ádi ímuu'in wá' wâyta'do'.

² Yôesi Tádá na'inbí Tádá gínmuu'i-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkanä wovâymaßäni hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo' íkwó'nídí.

Paul-di in méesate'in t'owa oe Philippi búu'ú dikw'ó'nin ovâyýûusu'o'

³ Häädi unbí'gedi dáy'ánshaa'an ginhay naadi naví Yôesi donkú'daa'o' un ímuudi, ⁴ hedí häädi wänbo un t'ähkígí' dáyýûusu'an ginhay-á híhchandi kin dáy'o', ⁵ gá i páadé'i thaa úvíwhäyü iwedíbo nää pu'wahaydi na'in díkhäge'nandän i híwó'di tûu Jesus-ví'gedi t'owa äyt'ôe'ámídi. Páadé úvíts'anwhäyü ihaydi Yôesi Tádá unbí pí'ná khó'yé wí hääwí híwó'di i'an, ⁶ hedí naa ta'gendí dínhanginná Yôesi Tádábá namuu ná'i ikhâymaa'i' nää iwedí páadépiye', hedí owáy i thaa Christ Jesus nawáypówá ihaydá ná'i híwó' wovây'o'i-á únbowadée-i.

⁷ Hedí híwó' namuu kin ochäa-ídi unbí'piye', häädi wänbo t'ähkí naví pí'ná khó'yé híhchandi unbí'gedi dáy'ánshaamáadi. Yôesi Tádá naví'piye' híwó' nachäadi wí t'ôe dímaßi dôn'ámídi, hedí undídá naa díkhäge'máa ná'i t'ôe dáy'ámídi. Ná'in khäge' undi dímaß' tobá opannán wänbo háa hä'in tsonninbí páadépiye' owin wänbo Yôesi Tádáví

híwó'di tûu dôn'âyînmá've-ídi hedá dovâythayyamídi ta'gen namuu'in. ⁸ Yôesi Tádá únhanginná in ta'gen naa otú'nin, unbí'piye' báyéki otaachampo'. Háa Christ Jesus iví pí'ná khó'yé naséegímuu waagibá naa wá' hanbá unbí'piye' ochäa.

⁹ Hedího ná'in namuudi naadi wâyýûusu'o' kin únpuwídi: Shánki wänbo unbí séegí únsôe-í, hedí iwedá wíyá shánki híwó'di hangintandá ka'powa-á wovâymaßäni. ¹⁰ Kindidânho únhanginnání wé'i wí híwó'di namuu'in hedá wé'i wí híwó'pí' namuu'indá, hedânho i híwó'pí' namuu iwedí úvíyaa'ámí, hedího owáy i thaa Christ nawáypówá ihaydi yä'däa'indá' ímúni hedá to'wídi wänbo-á há'to wovây't'e'p'íde-í. ¹¹ Jesus Christ-dânho wovâykhäge'namí báyéki híwó'di hääwí úví'äämídi, hedânho t'owadi Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-í, hedá ditúni hay'i namuu'in.

Paul napannán wänbo Yôesivi tûu t'owa ovây't'ôe'o'

¹² Tí'úuwín páadé'in, naa oda' ná'in únhanginnání'in: Háa naa dînpóe waagídi shánki báyéki t'owa i híwó'di tûu Jesus-ví'gedi dit'oe, ¹³ hedího t'ähkí in äyí'nin sundado ná'i tsondiví tewhá iwe'in dimuu'indá hedá in wé'ge'in t'owa náwe dithaa'indá dínhanginpóe naa Christ-gí' dáywänpit'ôemáadi'bo' opannánnin. ¹⁴ Hedá naa opannánnin dínhanginnândího t'ähkí waa in tí'úuwín páadé'in nää Rome dithaa'inbí whäyü Na'inbí Sedó Yôesivi'piye' shánki dínkaymân, hedá nää inbí khuwôeda' dínhandedí Yôesi Tádáví tûu in t'owa shánki ovây't'ôe'o'.

¹⁵⁻¹⁷ Wáy wên inbí ánsaa híwó'di dínmuudiho Christ-ví'gedá t'owa ovây't'ôe'o', hedí indá naa díséegídi kin díví'o', dínhanginnândí Yôesi Tádáví naa dísóge'in i híwó'di tûu Jesus-ví'gedi

dó²áyíngi²ámídí. Hewänbo wây-á wëndá naa díwänpithúumáadí hedá dituhánt'óedá in t'owa Christ-ví²gedi ovây²t'óe²o², hediho pín ta²ge haydi wídíví²opí, indá ingí²ḍa²mân díví²o². Dí²ánde naa wa² náa pan dee o²ándí shánkí wänbo t'óephade iwe dí²tôení²in.

¹⁸ Hewänbo háa indi dí²o wänbo wídí²áyíngimähpi. Háa híwó² háa híwó²pí díví²ánshaamáa wänbo², Christ-ví²gedi in t'owa ovây²t'óe²odá híwó²di namuu, hediho shánkí wänbo naa díhíhchando².

¹⁹ Hedi wa²di híhchandibo² omúni. Un t'ähkí²díbo naa dinyúusu²odi, hedá i Yä²ḍaa²i P'owəḥḥə Jesu Christ-di dí²mä²idi naa díkhäge²dodá, handidi dínhanginná t'ähkí híwó² naa dínpuwagít'óe²in. ²⁰ Hânho wên hääwên oda², hedi dáywhäyunde ná²in oda²in dínpuwagít'óe²in, hedi ná²innân in namuu: Há²to hääwí²dí díwóeda²määni²i dáy²amí. Náa pu²wahay khuwóeda²gíní²díbo² oyi², hedi náa ḥa²bibo omúni²in oda², hedânho háa naví wówátsi donhon waagidi t'owa dí²túní²dí Christ hay²i namuu²in, tobáháa owówayí² háa díhay wänbo². ²¹ Kinnân naagi² namuu: Christ-ân naví wówátsi waagi²bá dínmuu, hedi ochuudáho shánkí wänbo i-ádi ochá²ní. ²² Hewänbo wa²di náa oepáa k'aydíbo naví wówátsi díntä²ándáho², shánkí wänbo híwó²di hääwí naví t'óe iwedi dínpee-í, hediho naa wídínhanginnáhpí wé²i wí dóde²mamí²in, háa owówayēēni²in háa ochúu-í²in. ²³ Naa wēge²in ánskaa-á donmáa. Náa oepáa k'aydí²in wówátsi dóyoe²amí²in oda² Christ-ádi ochá²ní²dí, gá han dínpoedáho shánkí híwó² naagi² namúní²dán. ²⁴ Hewänbo ungí²-áho shánkí natáy wa²di náá²dí dáywóyí²ní²dí. ²⁵ Naa dínhanginná ná²in wáy²tumáa²in ta²gen namuu²in, hediho wá² dínhanginná náá²díbo dáywóyí²ní²in

undá²dí owówayēēní²dí, hedânho unbí whäyú únmuu²i shánkí únkay-í²dí hedá iwedá shánká íhíhchaa-í, ²⁶ hedá owáy unbí²we wíyá opówá ihaydá Christ-di shánkí báyé²kí wovâyíhíhchanmääni² naa omuudi.

²⁷ Hewänbo tobáháa napóe wänbo híwó²nin wówátsi bínhúuwí, i híwó²di tūu Christ-ví²gedi natí² waabá íthaa-í²dí. Kin únkhây²ä² úví²amí²in hedânho tobá unbí²piye² opuwämää wänbo háa omääpí wänbo², naa dínhanginná kay²indi íwinnin, hedá unbí ánskaa-á unbí taachandá wa²di wēeda² únmuu²indá, hedá i híwó²di tūu Jesu-ví²gedi t'owa dívíwhäyú-í²dí un wé²ge úvísó²dínde²indá. ²⁸ To²wên unbí²piye² híwó² dichäpí²in háy wänbo wíwínkhuwóeda²í²pí. Íkhuwóeda²pí²in wovây²múndedi bínkeekw'óení indá dípedeemuu²in, hewänbo undá Yôesi Tádádánho wovây²aywoeni²in. ²⁹ Yôesi Tádádí wovây²mä² Christ namuudi bín²t'óephadé-í²dí, iví²piye² úvíwhäyú-í²dí²bá yoe. ³⁰ Undí²dá naa ho dí²mú² háa wí Yôesi Tádáví sundaḍo waagibá dáyhánbo²in, hedá náa-á únhanginpóe wa²di hanbo dáy²o²in. Hedá un wá² náa hanbá bínphadende².

Háa Christ i²an waabá na²in wá² gínkhây²ä² íví²amí²in

2 Christ-ádi gimuudi gínkoedi wí²ná táye ívíkweeaaasenwaatu²ä²amí²dí. Idi dí²séegí²dí gínkoedi wí²ná táye ívíbo²aawówá²amí²dí. I Yä²ḍaa²i P'owəḥḥədi díwóndedi gínkoedi wí²ḍa² gimuu waabá gíchäa-í²dí. Na²inbí pí²ná khó²yé gitaachanpo²di gínkoedi wí²ná táye ívísehkanähúuwí²dí.

² Hediho únkhây²ä² wéhpēeda² í²ánshaamúni²in hedá wí²ná táye-á úvíséegí²húuwí²in hedá t'ähkí unbí ḥäa-á unbí taachandá handá² únmu²ní²indá. Handí²ho shánkí wänbo naa díhíhchanmääni². ³ Wên háawên

wänbo ungí'ḍa', haa úvpitegë-íḍíḍa' wí'úví'āamípi, hewänbo āagë úvikipw'ōení hedá in wé'ge'in t'owa-á unbí shánkí híwó'nin dimuu waagibá íchanpúwí. ⁴Wây-á wé'ge'in t'owaví wówátsi bín'āyīngimá've-í, unbí'ḍa' bá yoe. ⁵Haa Christ Jesus i'ánshaa'an waabá un wá' únkây'ā' hanbá úv'ánshaa'amí'in. ⁶Tobá haa Yōesi Tádá namuu waagi'ba Christ wá' hāḍi wänbo t'āhkí hā'bibá namuu wänbo', wínachanpōepí únkây'ā' in wá'di hā'bibo namún'in, ⁷hedího napida'di iví hāḍwí t'āhkí iyoe'an wí pant'ōe'i waagibá napáa-íḍí. Wí t'owa waagibá na'aypuyā hedá wí t'owa waagibá-á iví wówátsi iho'. ⁸Hedáhá' Yōesi Tádá óe'a'ginnandi iví wówátsi imāgidi wēn phé'wan deedi nachuu.

⁹Hedi han i'andi Yōesi Tádádí shánkí kw'āye óesóge, hedá natú i-á to'wēn t'āhkíwí shánkí hay'i namuu'in, ¹⁰hedího t'āhkíḍíbo dívidé'gendik-w'ōení Jesus óe'a'ginmāānídí, t'āhkí oe makówá dikw'ó'nindá, náā oepáa k'aydi i'ge diyí'indá, hedá nan soge núuge dikw'ó'nindádí, ¹¹hedá t'āhkíḍíbo-á ditúní Jesus Christ i shánkí p'ó'dédí' namuu'in, hedi kindidi nakeepúwí Yōesi Tádá hay'i namuu'in.

Gínkhây'ā' ívisó'dēe-f'in Yōesigí' githáa-íḍí

¹²K'ema'in, undádí oyi' ihaydi hāḍi wänbo t'āhkí naví hí' dīnt'óyande', hediho náā-á wá' tobá undádí wó'yipí wänbo shánkí dīnt'óyaaní. Yōesi Tádádí wovây'aywon, hediho ihayḍa' úvisó'dí'be-í hāḍwí únkây'ā' i' úvíkanhūuwíḍí, hedānho t'owa bínkeeyamíḍí in wovây'aywonnin ímuu'in. ¹³Yōesi Tádá-ān unbí pí'ná k'ó'yé ún'āndí iwebá it'ōemāa, hedá íḍáho wovâykhāgë'māa hedānho íḍa'íḍí haa i natsonpōe waa úvíkanhūuwí'in,

hedá wá' wovâykhāgë'do' kin úví'āamíḍí.

¹⁴Tut'ayginpíḍíbo tūwhānpíḍíbo hāḍwí t'āhkí bín'amí. ¹⁵Handidi t'owadi wíwovây'tūusúu'amípi, hedi unbí pí'ná k'ó'yé-á yā'dāa'indá' ímúní, hedānho úvípíkeekw'ōení Yōesi Tádáví āy ta'gendi ímuu'in, hedá yā'dāa'indá' unbí wówátsi-á bínhūuwí tobá in híwó'pí'in t'owaví yāa íthaa wänbo', indá in ta'ge'in p'ōegé namuupí i'gedā' dimān. Oe makówá in agóyóḍí dínko'o' waagibá nakhây'ā' náā oepáa k'ayḍibo un wá' wí ko waagi'inbá ímúní'in, ¹⁶i tūu nawówátsipāyi'i' in t'owa ovāyhondi. Kin úví'andá, owāy i thaa Christ nawáypówá ihaydi naa dínkoedí-í híhchandi otúnídí híwó' dáy'annin, hedá wí āḍa'i' íkhāḍde waagibá naa wá' ochanpúwí hānho dáykhāḍ'in, hediho hāḍwí dáy'andi' wíḍínpedeepí. ¹⁷T'owadi animāa dāy'tāhánú'in Yōesi Tádá óemā' waagibá, undá iví'piye' úvíwhāyundedi unbí wówátsi-á iví'piye' úvímāgi hedá igí' úvít'ōemāa. Ma'di naví ūnp'oe donch'āaní hedānho unbí t'ōe Yōesigí' únbowaḍēe-íḍí, hebo tobá han dīnpōe wänbo naa ohíhchanpo', hedá un wá' kí'min híhchan bínmá've-f'in oda'. ¹⁸Naa ohíhchāa waagibá un wá' únkây'ā' íhíhchāa-f'in, hediho unbí híhchan oyāmu-í.

Timothy-ví'gedi

Epaphroditus-ví'gedá Paul ita'nān

¹⁹Na'inbí Sedó Jesus natúḍáho hanwaapíḍíbo Timothy unbí'piye' dōsaaní hedānho haa íkw'ó'nin dīnhanginpúwíḍí hedi kindidi naa obo'aawówápúwí. ²⁰Wíyá to'wí wänbo i waagi naa-áḍí wína'ānpí. Íḍa'mān na'āyīngidi ta'gendi unbí'gedi i'ánshaa'o'. ²¹T'āhkí in wé'ge'in inbí wówátsi i'gedíḍa' díví'ánshaamāa, Christ Jesus-ví t'ōe

i'gedá yoe. ²²Unbo únpihanginná Timothy-dá dínkeeyannin i-á ta'gendi báyéki nachä'po'in. Wí ay iví tádá ikhäge²do waagibá, idá naa báyéki díkhäge²nan i híwó²di tũũ Jesus-ví'gedi ánt'oe'amídí. ²³Hediho owáy háa naa dínpuwagít'oe'in dínhanginpóe ihaydi, wesebo unbí'piye² i dósaañí, ²⁴hedí naví p'í'ná k'ó²yé ochaa Na'inbí Sedó Yôesidi hanwaapídíbo naa wá' unbí'piye²bá dípuhpägit'oe'in.

²⁵Hewänbo naa ochanpo² nakhây'ä'in Epaphroditus unbí'piye² wesebo dówáysaaní. Dínkhäge²táy ihaydi undá naví'piye² i dínzan, hedí naagi² wí t'í'ũu waagi²bá namuu, naa-á dá wé²gá ánt'oe'an, hedá wíye sundado wé²ge änhánbodi waagi²inbá gamuu. ²⁶Nää hânho un napuwäda², hedá nat'oe un únhanginpóe'in i-á nahay'in, hedí hää'indá oe'áyíngimági hediho unbí'piye² dówáysaaní. ²⁷Ta'gendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého na'ánwän. Hewänbo Yôesi Tá dá ún'yapóedí oehehkháamági. Hedí han i'andi naví'piye² wá' na'yapóe, hedânho wíyá shánki wänbo wó²k'áykháapúwípí. ²⁸Hediho wíyá shánki wó²tsíkhada²pí unbí'piye² dówáysaaní, hedânho i bínmúní. Hedá íhíhchanpúwí, hedí handí naa-á ánskaa iwe wó²chä²ní. ²⁹I-á Na'inbí Sedó Jesus-ví' namuudi híwó² híhchandi bínseégikéyí. I-á dí hedá to²wên i waagi²bá dimuu²indá dí bín'a²ginnamí, ³⁰gá Christ-ví t'oe on'odi chuwa k'áygéhay napówádân, hedá hääwí naagi² i'andi i-á nakhâymuu iví wówátsi imáání. Ná'i hääwí undá wí'únkoedípí dín'amídí naví'wedí kayí² diwe íkw'óni.

Háa in ta'ge'in wówátsi ívihuuwí'in.

3 Tí'ũuwin páadé'in, náa ná'i wáy-tú'äämí: Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudiho² úvíhíhchanmá²ve-í. Tobá

ná'i hääwí i'gedí wáyta²nan wänbo², kaykhan wídnpo²pí inho wáyta²nan-inbá náa wíyá wáyta²namídí, hedí ná'i hí' wáyta²do²idá wováy²aywoení.

²Úv'í'áyíngi'äämí hää'in hôeyó'in háhkannin dimuu²inbí'wedí, indá yä²däapí²dá² díví'o², indá in Hudíyoví k'ewé² taadi ováytaa'an wänbo ná'in taa-á wên tsaa nachä²muupí²indá²mân inbí túu²ú dínmuu. ³Na'innân in ta'gen k'ewé² taa waagi²inbá áymáa'in gimuu, gá Yôesiví P'oewähädi na'in díkhäge²dodân Yôesi Tá dá äy'a²ginnmáání, hedá na'indá híhchandi gití² Christ Jesus-ví'in gimuu'in, hedá wí'ívíwhâyundepí hääwí wí'bo íví'o²idíbo na'in dín'owóyé-í'in.

⁴Ma²di wí to²wí nachanpo² híwó²di hääwí i'odíbo² on'owóyé-í'in, hewänbo kinho nachanpóedáho naa-á dínkoedí-í iví shánki ochanpúwí'in i hääwí naa dáy²andíbo dín'owóyé-í'in. ⁵Naa-á kháave thaa ihay²i omuudi in Hudíyoví k'ewé² taadi dítaa'an; naví tá dá-á yíyá-á Israel²-in dínmuu; wí Benjamin-bí äy iwedí²i-ân omuu, hedânho wí kodí²di Hebrew omuu, hedí Pharisee t'owabá omuudi in waagibá Moses-ví khuu t'ähkí dónhon; ⁶hedí pín ta'ge haydi naví whây² khuu donhondi in Jesus-ví'piye² dívíwhâyunde²in t'owa t'oeephade iwe dovâykw'ódi. I tsontũũ Moses itä²-nandí² t'ähkí dó'a²gindodi to²wí wänbo wí'únkoedípí dín'te²p'íde-í.í.

⁷Ná'i hääwí namuudi naa dáyyengi²owän, hewänbo náa Christ dóséegí dí ná'i hääwí nachä²muupí waabá dínchanpo². ⁸Hedí ná'i hääwí dá²bá yoe, hääwí t'ähkân nachä²muupí waagibá dínchanpo², gá náa-á Christ Jesus naví p'ó²dédí² dínmuu²i dontaadân, hedí i-á shánki híwó²di namuu hääwí t'ähkíví²wedí. Hedí náa Jesus dótaadi ná'i wé²ge²i hääwí dínpedee waagibá dóchaa,

hedí ná'i hääwí-á phé'yávi whée óecha'gít'óe'ída' waagi'ba namuu gin otúni hedânho Christ shánkí híwó' dótaa-ídi. ⁹Naa oda' Christ-ádi wí'da' gamúní'in hedânho Yôesi Tádádí díchaamá've-ídi t'aywó'di wídómáapí waagi. Hewänbo há'to kin díchaá-i i tsontu Moses ita'nandi' dó'a'gin-namídi dáykhäädedibo', hewänbo Christ-ví'piye' dáywhäyundedan, gá Yôesi Tádá natú'dân in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhäyunde'innân idi ovâychaamáa t'aywó'di wídâyamáapí waagi. ¹⁰Naa oda' ta'gendi Christ dótaa-i'in. I-á nawáywówápóedí in kay imáa'in napäyi', hedí naa oda' ná'in kaybá dímmáni'in dóma've-ídi. Hedá i-á it'ôephade waagibá naa wá' hanbá dont'ôephade-i'indá oda', hedá haa i namuu waagibá nachuu ihaydi, naa wá' hanbá omúni'indá oda', ¹¹hedânho tobáháa napóe wänbo' owáy naa ochuu ihaydi owáywówápúwi.

Páadépiyeda' ívíkhää-i

¹²Naa wó'tú'pí Christ ho dótaa'in haa dínkhây'ä' waa, hedí naa wó'tú'pí ho opóe'in haa dínkhây'ä' omúni waagi, hewänbo ha'bi opúwídi ihayda' dáykhääde' i dántáy'i donhónídi, gá hangí'-ân Christ Jesus-dída' ho naa díké'dân. ¹³Tí'úuwin páadé'in, wí'ochanpo'pí t'ähkí há'i dántáy'i ho donhógi'in, hewänbo ná'indá' dáy'o'. Haa ho dínpóe'indá' dáy'annindá' í'gedi wídáy'ánshaa'opí, hewänbo shánkídi haa dáykhây'máa í'gedân dáy'ánshaakanhon. ¹⁴Wí ää'i' páadébo napówa-ídi ikhääde waabá naa wá' dáykhääde hedânho hääwí Yôesi Tádádí dímmáni'in ot'anpúwídi. Hedí kinnân idi dínkhây'máa: Christ Jesus naagi' i'annin namuudi Yôesi Tádádí makówápiye' dítukánkhây'máa.

¹⁵T'ähkídiibo hangintan dâymáadi ta'gendi dikweesenpaa'indá dínkhây'ä'

díví'ánshaamääni'in ná'i otú'i híwó'di namuu'in. Hedí wí to'wí hây piháa í'ánshaamáadá, Yôesi Tádádí ná'in wänbo ònthayk'úwí. ¹⁶Hedího in nahaydi giháhpóe'inbá ívíkanhondi, hanbá na'inbí wówátsi äyhúuwí. ¹⁷Tí'úuwin páadé'in, haa naa navi wówátsi donhon waabá un wá' t'ähkí hanbá unbí wówátsi bínhúuwí. In to'wên yä'dáa'in wówátsi dâyhonnin haa wáykeeyan waagibá híwó' bínmúni, hedí haa díví'o waa un wá' hanbá úví'äämí. ¹⁸Hâyán wänbo wáytu'an hedí náa-á sée'indída' wíyá wáytumáa, báyéki t'owa haa inbí wówátsi dâyhon diwedí nakeepo' dâyyoegimáa'in haa Christ-di na'ingí' dín'an waa phé'wan deedi nachuu ihaydi. ¹⁹Indáho péyégepiyeho dimän. Yôesi dáy'a'ginmääni'wédi húukandá sūwä-á í'gedi shánkí díví'ánshaa'o'. Hääwí wôeda'wó'di díví'o' í'gedá dívíyêngihée'o'. Indá i hääwí náa oepáa k'aydiwi í'gedída' díví'ánshaamáa. ²⁰Hewänbo na'indáho makówa í'gedá íví'ánshaa'o', gá iwá na'inbí úwáná waagibá gínnândân, hedího pín ta'ge haydi äytsíkha'máa na'inbí aywondi gínmuu'i' iwedí gínwáy'ää-ídi, i-á Na'inbí Sedó Jesus Christ namuu, ²¹hedí i-áho in kay imáadi na'inbí túu'ú kaypí' gínmuu'i' gínchuwagít'óe wänbo dín'egókhây'máadáhá' ts'aabi dínpakhây'máa, haa iví' únmuu waagibá nawówápóe waabo'. I-áho hääwí t'ähkí í'gedi natsonyidi únkoedi kin í'amídi.

4 Hedího navi tí'úuwin páadé'in, Na'inbí Sedó Yôesiví'piye' kay'indi úvíwhäyuhúuwí. Naadá un báyéki wáyséegídi wáymúni'in oda'. Undída naa díhíhchando', hedí hääwí dáy'andi ot'anpóe'i waagi'inbá ímuu gin wáychaá.

²Euodia-ádi Syntyche-ádi kaygi'di dovântumáa dänwóeni hedí wí' dänpáa-í, indáho Na'inbí Sedó Jesus-ví'in

wí'gín damuudi. ³ Hedá ɥ ta'gendi naa-ádí bit'òe'o'í? unmuudi, wída'máa ná'in kwiya' ovánkhäge'namídí wí' dapúwídí, indá dánt'òe'o' i híwó'di tɥ Jesus-ví'gedi t'owa dánt'òe'ámídí. Hedá Clement-dádí wáy-á wé'ge'indádí hanbá dívít'òe'o', inbí kháwá-áho in tɥ'nin diwe dínta'muu, iwe nat'í? to'wên dimuu in wówátsi nahánde'pí' in dáy'máa'in.

⁴ Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudi háädi wänbo t'ähkí úvífíhchanmá've-í, hedá wíyá hanbá wáy'tɥ'áamí, úvífíhchanmá've-í.

⁵ T'ähkí t'owa-ádí híwó'da' ímúní, Na'inbí Sedó Jesus-áho hanwaapídíbo na'ädi. ⁶ Báyéki ánskaa iwe wí'íkwó'nípí, hewänbo háäwí t'ähkí í'gedi úvífíusu'áamí-á, hedá Yôesi Tádá-á háäwí úntáy'i bínkaa'amí, hedi kin úví'odi bínkú'daa'áamí wá'. ⁷ Yôesi Tádádí díkhäge'do' ánskaa'gín'pídíbo gikwó'nídí, tobá na'in t'owa'da' gimuudi wígínhanginnáhpí wänbo háa kin dín'o'in. Hedi kin wováy'odi t'ähkí unbí pí'ná khó'yé bínmáa'i-á unbí hangintandá wováy'áyínmá've-í, Christ Jesus wé'ge ímuudi.

⁸ Tí'úuwín páadé'in, ná'i-á naví t'ä'gidi hí' unbí'piye dínmuu: Háädi wänbo t'ähkí ná'i háäwí í'gedi úví'ánskaa'áamí: háäwí ta'gen namuu'indá na'a'ginmuu'i-á, in ta'ge'in p'óegé í'ge wováy'hondi-á, i yä'däa'i namuu'i-á, naséegímuu'i-á, t'owa t'ähkí ováy'hí'andi-á, i shánkí híwó'di namuu'i-á, hedá í'gedi t'owa híwó' dívíhée'o'i-á. ⁹ Naví hí' ít'oe hedá naví tsiyekan dínmú', hediho t'ähkí naví'wedi íhápóe'i-ádí i háhkan naví'wedi bínhógi'i-ádí ihayda' úvíkanhúuwí, hedi kin úví'oda' Yôesi Tádá undádí nayëení, idá díkhäge'do' ánskaa'gín'pídíbo gikwó'nídí.

¹⁰ Tobá híwó' hay thaa naphade wänbo náa undi wíyá naa dí'ánskaamáa

díkhäge'namídí, hedi handidán Na'inbí Sedódi báyéki híhchan naa dí'mági. Naa dínhanginná ta'gendi naví'gedi ho úví'ánskaa'o'in, hebo náa pu'wahaydi wí'únkoedípí háa íchäa'in dínkeeyámídí. ¹¹ Naa dínháawítáy'in wó'tú'pí. Oháhpóe ohíhchaa-ídí tobá háyú dínkw'ón wänbo'. ¹² Naa dínhanginná naví wówátsi donhúuwí'in wí sehkanáwó' nawówáy'i' waagibá háa wí kodit'owa namuu'i' waagibá. Naa oháhpóe hádídí ohíhchanpúwí'in, tobá híwó' dáyhúuyo háa oháhsên wänbo', tobá báyéki dínkw'ón háa háäwí dín'táy wänbo'. ¹³ Christ-di in kay dí'mädiho ná'i háäwí t'ähkí dínkoedi dáy'amí'in.

¹⁴ Hewänbo tobá háäwí t'ähkí dín'táy'i dómáa waabá ochäa wänbo', undá naví'piye' híwó'nin ímuu díkhäge'nandi wa' náwe dont'òephadendedíbo'. ¹⁵ Un Philippians, unbo ná'i únhanginná: Oe Macedonia nange iwedi opáadépee ihaydi i híwó'di tɥ Jesus-ví'gedi t'owa dováy't'òe'ámídí, undida'mán háäwí naa díyámú, wáy-á méesate iwe'indidá yoe, undida'mán dínchä'san. ¹⁶ Oe Thessalonica búu'ú wänbo o'ándí dínkhäge'táy ihaydi undi wáymúwí shánkí háäwí dín'san. ¹⁷ Wí'í'áanípí náa wáyda'máa'in wíyá háäwí dí'määnídí, hewänbo oda' unnánho báyéki híwó'di bínhóní'in Yôesiví'wedi, wí to'wí iví t'òe iwedi báyéki wá'áa ihónde waagibá. ¹⁸ Náa-á háäwí dín'táy'i-á hedá shánkí wänbo dín'táy'iví'wedi dómáa. Ná'i báyéki háäwí-á dómáa gá Epaphroditus-di háäwí undi dín'sandi' dínkándán. T'owadi háäwí sa'wó' nasu'u'i-ádí hedá animáa dáy'hánú'indádí Yôesi Tádá ônhon óemäänídí, hedi i-á iséegíhógidi nahíhchanpo'. Hedi hanbá ná'i háäwí undi naa dín'sandidá wá' Yôesi Tádá óehíhchando'. ¹⁹ Hediho Christ Jesus-ví'in ímuudi naví Yôesidiho háäwí un úntáy'i wováy'määní iví

báyékí híwó²di háäwí ûnk^w'ó² diwedí.
²⁰Hânhay wänbo t'ä^hkí na²inbí Yôesi
 kw'áayébo² âymá²ve-í, i-á na²inbí Tádá
 gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengitü²an

²¹⁻²²Yôesi Tádáví t'owa t'ä^hkí ovây-
 sengitü²âamí, indá Christ Jesus-ví²in

dimuudi. In tí²ûuwin páádé²in naa-ádí
 diyí²indá hedá t'ä^hkí in wé²ge²in Yôesi
 Tádáví t'owa náä dikw'ó²nindá wovây-
 sengitü²an, i tsondi Caesar-ví tewhá ee
 dikw'ó²nindi shánkí wänbo².

²³Na²inbí Sedó Jesus Christ-ví
 séegísehkanä unbí pí²ná khó²yé
 bînmá²ve-í.

**In PáadÉ'IN Tə'nin
Paul-di In Thessalonica
Búu'úwi Méesate'in
T'owa ovâyta'nannin**

1 Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in wâyta'-do', undá Yôesi na'inbí Tádáv'i'indá ímuu. Yôesiví séegísehkaná bínmá've-í, hedí idi wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo' íkwô'nídí.

**Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica
búu'ú dithaa'in dívíwhâyunde waa
hedá háa inbí wówátsi dâyhon waa**

² Hâädi waa ívíyûusu'o' ihaydi Yôesi Tádá áykú'daa'o' un ímuudi, ³ hedí Yôesi na'inbí Tádáv'i'piye' ívîhâdîndedi ívíyûusu'amídí hâädi wânbo t'âhkí ívî'ánshaa'o' háa úvî'o'in Jesus-ví'piye' úvíwhâyundedi, hedá háa báyéki úvít'ôemáa'indá Jesus bînséegídí, hedá háa úvíyâä'o'indá Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ä-ídi úvîtsíkha'máadi.

⁴ Tí'úuwin páadé'in, un Yôesi Tádádí wovâyséegí'in, gínhanginná idi wovâyde'mannin iví'in ímúnídí. ⁵ Yôesi Tádáví híwô'di tûu na'indi wâyamági'i tûüda' wínamuupí, hewânbo hâäwí kay'i namuu, hedí wây't'ôe'odi i Yä'dâa'i P'owêâhâa na'indádí nayí', hedí gínhanginná ná'i tûu-á ta'gen namuu'in. Undá únhanginná háawin wówátsi áyhonnin undádí giyi' ihaydi, hedí t'âhkí ívî'andi-á ungi'da' namuu. ⁶ Hedí ihaydi úvísó'dêe na'in waagi'inbá hedá Na'inbí Sedó Jesus waagi'ba-á ímúnídí, hedí tobáháa báyéki t'ôephade únpówa wânbo', i Yä'dâa'i P'owêâhâädi híhchan wovâyamági na'inbí tûu dínhógi ihaydi.

⁷ Hedího t'âhkí in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in oe

Macedonia nange hedá Greece nangá dikw'ô'nin undá bínkeeyan háawin wówátsi in dínkhây'ä' dâyhûuwí'in. ⁸ I tûu Na'inbí Sedó Jesus-ví'gedi thay'eedi unbí'wedi napeedi oe Macedonia-piye' hedá Greece-piyá nawadedee, hewânbo iwepiyeda'ba yoe, wéngé t'âhkí t'owa ho dit'oe háa Yôesiví'piye' úvíwhâyunde'in, hedího wínatáypí wíyá háawên unbí whâyü i'gedi âytü'âamídí. ⁹ Hâ'in t'owabo unbí'gedi ditü' háa undi na'in díséegí'annin, hedá háa hâäwí bínkhíyédí unbí yôesi waa bínchaa'i bínyoe'annin Yôesiví'piye' úvíwhâyü-ídi, hedá háa náä-á i kodí'di Yôesi bín'a'ginmá'in, i-á i ta'gendi nawówayi'i namuu, ¹⁰ hedá wá' dit'oe háa náä iví ay ûnmuu'i bîntsíkha'máa makówádí nawáy'ä-ídi, i-á Jesus namuu, i Yôesi Tádádí óewâywówápaa'i', hedí idíbabá dîn'aywonkhâymaa owáy ihay thaa Yôesi Tádádí t'owa ovâyutuchänu iwe, inbí t'aywô'di dínmuudi nat'aydi.

**Háa Paul oe Thessalonica
búu'ú Yôesigí' it'ôe'an waa**

2 Tí'úuwin páadé'in, únhanginná unbí'we giyi' ihaydi háa ívî'an waa wínapedeepí. ² Undá únhanginná unbí'we gipówápídíbo báyéki dít'ôephadekannannin hedá báyéki híwô'pí' na'in díhêe'annindá oe Philippi búu'ú. Hewânbo tobáháa báyéki t'owadi dí'ahkhâa'amí'in dida' wânbo na'inbí Yôesidi khuwôeda' dînyâa'an iví híwô'di tûu wâyü'âamídí. ³ Na'indi wâywhâyü'amídí ívísó'dinde' ihaydi, in ta'gen namuu iwedí wí'ívíhänge'anpí, hedá na'inbí ánsaa-á yä'dâapi' wígínmuupí, hedí hâäwí wânbo unbí'wedi wí'âykaayanpí. ⁴ Yôesi Tádádí na'in dítayi', hedá dímu' ihay híwô'nin gimuu'in iví híwô'di tûu âyt'ôe'amídí. Hedího ívîhí'máadi wí'ívísó'dindepí t'owa

âywänpihfhchannamídí, hewänbo Yôesi Tádá-ân âyhíhchannamíðân. I-áho hääwí t'ähkí na'ínbí pí'ná khó'yé âymáa'i? imúnde? ⁵Un únhanginná sa'wó'gí unbí'gedi wí'íwíwänpihée'anpí, hedá wá' wí'íwíhóeyó'anpí undi hääwí dímaänídí. Yôesi Tádá únhanginná ná'indá in ta'gen namuu'in. ⁶Hedá undádí giyi? ihaydá wí'ívisó'dindepí t'owa na'ínbí'gedi híwó' dívíhée'ámídí, un wänbo-á háa wáy-á to'wên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'òekhuwa'in gimuuđi gínk'óe wänbo he'ennin dípaa-ídí.

⁷Hewänbo na'in undádí giyi? ihaydi, wí yíyá ivi áyyäá itsäá'odi ovây'âyínmáa waagibá wáysehkana'an. ⁸Na'indi báyéki wáyda?, hedi na'ínbí séegi unbí'piye? gínmuudánkun gikhâymuu Yôesi Tádávi híwó'di tų wáymaänídída'ba yoe, hewänbo na'ínbí wówátsi wá'. ⁹Tí'úuwin páadé'in, ti wí'ún'ánshaapi'an, undádí gikw'ó' dihaydi báyéki ívít'óe'an. Yôesi Tádávi híwó'di tų wáyttųphadende? ihaydibá khų-á thaa-á ívít'óe'an wá' áychä't'aanídí, hedânho un wí'bo wí'úntâynpí hääwí gíntáy'i dímaänídí.

¹⁰Un Christ-ví'piye? úvíwhâyunde'indádí na'in gikw'ó' dihaydi, háa na'ínbí wówátsi âyhon waagi yä'däa'indá ta'ge'indá gínmuu, hedá to'wí wänbo-á wí'únkoedipí wên háawên wänbo na'ínbí'piye? dít't'e'p'íde-ídí. Un únhanginná hedá Yôesi Tádá wá' únhanginná ná'in in ta'gen namuu'in. ¹¹⁻¹²Hedá wá' un únhanginná wí'ínbo wáyhée'annin, hedi na'indi wáyttumakhe'an wí tádá ivi áyyäá ihée'o waagibá, hedá wáykweweaaßenwaatu'an, hedá kaygi'dída wáyhée'an unbí wówátsi híwó' bínhúuwídí hedânho Yôesi Tádá nahíhchaa-ídí. Iðânho wówáttukánnan ivi'piye? í'äá-ídí makówápiye? ímu-ídí hedá iwá he'ennin ípúwídí.

¹³Hedi wíyá hääwí namuudi wá' Yôesi Tádá häädi wänbo t'ähkí âykú'daa'o?. Ná'i tų wáyttumáa'i? un ít'oeđi hedá bínseegi'andá Yôesiví'wedi na'äá'in úvíwhâyų, t'owaví'wedída'ba yoe. Hedi ta'gendi Yôesiví tų-ân únmuu, hedi ná'i tųbá un ipiye? úvíwhâyunde'ínbí pí'ná khó'yé ít'òemáa.

¹⁴Tí'úuwin páadé'in, háa in Judea nangewin méesate'in t'owa Yôesi Tádá óe'a'ginmä'in hedá Christ Jesus-ví'piyá dívíwhâyunde'in dínpóe waagibá un hanbá únpoé. Unbí ówíngé'in t'owadibo wovây't'òephadekannan in Hudíyodi inbí t'owa oe Judea ovây't'òephadekannan waagibá. ¹⁵In Hudíyodánkun hán'oe Yôesi Tádávi tukhe'min ovâyhanú, hedá indibá Na'ínbí Sedó Jesus óehay, hedá na'indá wá' díkhèhpiye. Indída Yôesi Tádá hây wänbo wí'óehíhchandopí, hedá to'wên t'ähkí dáyyoegi'o?. ¹⁶Dívísó'dée dí'ahkhâa-ídí in Hudíyo dimuup'in t'owa hádídí ovây'aywoen'in wí'ây't'óe'âamípídí, hedi handídi ná'in Hudíyoví t'aywó'di dínsòemän, hediho Yôesi Tádá inbí'piye? nat'aydi náa inbí tuchänu ho dínpówá.

**Paul hânho nada' in
Thessalonica-win méesate'in
t'owa ovâymuní'in**

¹⁷⁻¹⁸Tí'úuwin páadé'in, unbí'wedi wí hây tähkí giwiyedee, hewänbo tobá undádí wígikw'òhpí wänbo wa'di na'ínbí pí'ná khó'yé unbí'gedi wáy'ánshaamáa, hediho hânho wíyá wáymuní'in gida?, hedi unbí'piye? gimú-ídí ívisó'dinde?. Naa Paul háyänbo dáysó'dée wáymunídí, hewänbo i Penísendiđi dí'ahkhânde?. ¹⁹Owáy Na'ínbí Sedó Jesus nawáy'äädí ivi páadépiye? giwin dihaydi, gitsíkha unnân iwebá wáymunídí, hedá un ímuudá gihíhchangít'óe, hedá

unbí'gedá ívíyèngihée'ámí, wí háäwí git'anpóe'i' ímuu waagibá. ²⁰ Un ímuudánkun na'in hânho híwó' gichanpo' hedá ívíhíhchando'.

3¹⁻³ Na'in hânho gihangin'ânda' háa un únpo'in, hedí báyéki gitaachanpóedí wígitsíkhakanda'pí gínhanginpúwí'in, hedânho gi'ân shánkí híwó' namúní kinnân íví'ámí'in: Naa oe Athens o'ân dihaydi iwebo dáýwóyí', hedí iwedí na'inbí tí'úu páadé'i Timothy unbí'piye' âysan, i-á na'indádí it'ôe'o' t'owa ovâyit'ôe'ámídi Yôesi Tádáví híwó'di tų Christ-ví'gedí. Hedího unbí'piye' i wáysan wovâykweweaaasenwaatu'âámídi hedá wovâykháge'namídi shánkí kay'indi Christ-ví'piye' úvíwhâyú-ídi, hedânho i t'ôephade únpoe'i' namuudi wí'úvíyâa'ámípidí unbí whâyú iwedí. Unbo únpíhanginná Yôesi Tádádí ná'i t'ôephade dínpuwí'in imä. ⁴ Wa'di undádí giyi' ihaydibo wa' napóepídi'bo' ihayda' wáytu'o' âyt'ôephadegít'ôe'in, hedí únhanginná hanho napóe'in.

**Timothy-di Paul óetu'an in
Thessalonica-win méesate'in
t'owa híwó' dimännin**

⁵ Hedánkun báyéki otaachanpóedí wídíntsíkhakoedípí Timothy unbí'piye' dósaanídi. Naa hânho ohangin'ânda' unbí whâyú i'gedí háa kay'in únmuu'in háa yoe. Áyíngi iwe o'ânwân gá o'ândân hádíwáy i Penísendidi wovâyit'annin, hedí wovâyit'andá háäwí t'âhkí ungí' íví'andi pedee'in gínpuwí. ⁶ Hewânbo náä-á Timothy na'inbí'we nawáypówá, hedí wí híwó'di tų úvikanhon ní'gedí dínkán. Idi dítu'an unbí whâyú wa'di únkay'in hedá séegi-á bínmáa'in, hedá háädi wânbo t'âhkí na'inbí'gedí híwó'da' úví'ánshaamáa'in, hedá ta'gendá ída'in wíyá díwáymúní'in, na'indi wáymúní'in gida' waagibá. ⁷ Hedânho tí'úuwín páadé'in, wa'di

híwó'bo úvíwhâyunde'in gínhanginpóe ihaydi báyéki gihíhchanpóe, tobáháa báyéki kây'i t'ôephade iwe gikw'ôn wânbo'. ⁸ Náä gínhanginná unbí whâyú Na'inbí Sedó Jesus-ví'piye' kay'in únmuu'in, hedího hânho sa'wó' na'inbí wówátsi âyhon. ⁹ Na'indi Yôesiví'piye' wáyyúusu'odi hânho gihíhchanpo', hedího un ímuudi tobáháa háyú Yôesi Tádá âykú'daa'o wânbo', ihay kú'daa wânbo wa' wí'ây'ohpí. ¹⁰ Khų-á thaa-á pín ta'ge haydi Yôesi Tádáví'piye' ívíyúusu'o' idi dípunmâänídi unbí'piye', hedânho wíyá wáyhá'amídi, hedí handidi wíyá háäwí úntáy'i' íhâhpúwí shánkí híwó' úvíwhâyú-ídi.

¹¹ Yôesi na'inbí Tádá hedá Jesus na'inbí tsondi hay'i-á âyda'máa unbí'piye' díhúuwídi. ¹² Gida'po' Na'inbí Sedó Jesus-di wovâykháge'namídi hedânho shánkí wânbo wí'ná táye úvíséegíhúuwí, hedá wé'ge'in t'owa-á wá' hanbá bíniséegíhúuwí. ¹³ Handidânho Na'inbí Sedó Jesus-di unbí píná kó'yé shánkí wovâykaymâäní, hedího owáy i nawáypówá ihaydi t'âhkí in wé'ge'in t'owa íví'in únmuu'in wóegé, undá yä'dâa'inbo Yôesi Tádáví páadépiye' úvíwínú-í, hedá wên háawin wên wânbo wovâyit'e'p'íde-í'in wíwínmá've-ípi unbí píná kó'yé.

**Gínkhây'ä' híwó' na'inbí wówátsi
âyhúuwí'in Yôesi âyhíhchannamídi**

4 Tí'úuwín páadé'in, náä ná'i wáytu'âámí: Háa unbí wówátsi bínhúuwí'in Yôesi Tádá bínhíhchan-namídi wáyhá'anho', hewânbo Na'inbí Sedó Jesus-di dínk'ú' wáydaa'ámídi hedá wáytumakhe'ámídi shánkí wânbo úvísó'dêe-í'in kin úví'âámídi. ² I tsontų wáytu'andi' un únhanginnânho', hedí ná'i tsontų-á Na'inbí Sedó Jesus-ví'wedân na'ä.

³ Kinnân Yôesi Tádá nada² úvíkanhúuwí'in: Yă²dâa²indá² unbí wówátsi bînghúuwí, hediho to²wí unbí sedó háa kwiyo wí²únmuupí²-ádí wí²úvíwhqhkwmá²ve-ípí.

⁴⁻⁵ Yôesi Tádá nada² un únhanginnán²in háa unbí túu²ú bîntsonmá²ve-í²in, hedânho yă²dâa²in ímúní hedá t'owadá wovây²a²geení, hedi unbí túu²údí háa íwânpichaa waagidá² wí²úví²âamípí, hedânho in wé²ge²in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí²in dívíkanhon waagi wí²úví²âamípí.

⁶ To²wí wânbo wí²únkhây²âhpí wíyá to²wí Jesus-ví²piye² iwahyunde²i híwq²pí óemá²ve-í²in háa iví kwee háa sen óekwee-í²in. Thay²eedi hedá kay²indá ho wáytu²an, Na²inbí Sedó Yôesidi in to²wên han díví²o²indá ovâyutchanukhâymaa. ⁷ Yôesi Tádádí na²in dítukánnan iví²in gimúnídí hedânho yă²dâa²indá² gipúwídí, tsé waagi²inbá giyeenidá yoe. ⁸ Hediho to²wên ná²i híwq²di háhkan dâyyoegimáadáho wí hí² t'owaví²dá² wí²ovâyyoegi²opí, hewânbo Yôesi Tádáví hí²-ân ônyoegi²o². Yôesi Tádádânho iví P'oweahhâ dímági, hedi ná²i P'oweahhâ-á yă²dâa²i namuu.

⁹ Wínatáypí naadi wáytu²namí²in háa únkây²â² in wé²ge²in Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²in bînséeghúuwí²in. Yôesi Tádádí ho wovâyhá²an kin úvíkanhúuwí²in. ¹⁰ Hedi ta²gendi undi t'âhkí in Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²in háâ Macedonia nange dikw²q²nin bînséegí, hewânbo kaygí²di wáytumáa wíyá shánkí wânbo bînséeghúuwí.

¹¹ Úvisó²dí²be-í unbí wówátsi hanginpí híwq² bînghúuwídí, hedá ún²âyîngiwq²náhpí í²ge wí²úvítomá²ve-ípí, hedá unbí wówátsi únmuu²ígi² úví²t'ôe²âamí bînpichâ²t'aa nídí, háa na²indi wáytu²an waagibá.

¹² Kin úvíkanhondi t'owaví khâge² wí²úntâyíní, hedá háa unbí wówátsi bînthon waagidi t'owa Yôesiví²piye² dívíwhâyunde²in dimuu²indá wovây²a²ginhúuwí.

Háa napuwagít'ôe²in Jesus nawáy²ââ ihaydi

¹³ Tí²úuwín páadé²in, gida² un únhanginnán²in háa in to²wên inbí wówátsi dâybowa²in dínpuwagít'ôe²in. Wáy wên t'owa-á í²gedi wídínhanginnáhpí, hedânkun to²wí nachuu ihaydi dik²âykháapo². Naa wó²da²pí íchanpúwí²in háa in dichaa waagibá. ¹⁴ Ívíwhâyunde Jesus nachuu²in hedá nawáywówápôe²indá, hedânkun kin wá² ívíwhâyunde²: To²wên Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²in inbí wówátsi dâybowa wânbo², Yôesi Tádádí ovâywáywówápaa-í Jesus-ádí dikw²q²nídí owáy nawáy²ââ ihaydi.

¹⁵ Ná²in wáytukankhâymaa²in Na²inbí Sedó Jesus-ví hí² únmuu: I nawáy²ââ ihaydi in to²wên inbí wówátsi dâybowa²inbí páadébo na²in wa²dí giwówáyí²in iví²piye² wígimânpí. ¹⁶ Kinnân napúwí: T'owa dit'ôe-í wên tsonttu kaygi nakeetú²nin waagi²inbá, hedá i p'ó²dédí² makówáwi t'ôepá²ââ iví² tûu waagibá-á, hedá Yôesi Tádáví tenphé waagibá-á. Ihaydáhá² Na²inbí Sedó Jesus-á makówádá nawhání. Ihaydíbá in to²wên dihánnin Jesus-ví²piye² dívíwhâyú²indá diwáywówápúwí, ¹⁷ hedáhá² na²in wa²dí giwówáyí²indá wé²ge in dihánnindádí oe okhúwá nakw²q² diwepiye² dípiyegít'ôe, hedi iwe Na²inbí Sedó Jesus áyyáy-í, hediho i-ádí hânhay wânbo t'âhkí gikwq²ní. ¹⁸ Hediho únkây²â² ná²i háâwí í²gedi wí²ná táye úvíhí²má²ve-í²in hedânho wí²ík²âykháa-ípídí.

Gínkhây²ä' gikhây²múni'in
Jesus nawáy²ä-ídi

5 Tí²úuwín páadé²in, háädi háa wé²i thaa Jesus nawáy²ä' i'gedi wáyta²namí'in wínatáypí. ²Unbo ta'gendi únpihanginná Na'inbí Sedó Jesus nawáy²ä'in, hewänbo wínahanginnáhpí háädi i thaa nanání'in. Wí sänbi tsíkhagipí khú²déedí na'äa waagibá, Jesus wá² tsíkhagipí napowagít'óe. ³T'owa ditú²be-í, "Häwí t'ähkí áyíngipídíbo híwó² gínmān, hediho há²to háäwí wänbo híwó²pí² gínpuwí." Hewänbo wa²di ha²wāa dívíhí²máadíbo t'óephade dínpuwí, hedi há²to iwedi bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí ná²i dínpuwagít'óe, wí kwee nats'an²eyehaypo² waagibá.

⁴Hewänbo tí²úuwín páadé²in, undá wēn t'owa khū ee dithaa²in waagi²in wí²muupí, undá híwó² únkeet'óe, hediho Jesus nawáy²ä'i thaadi áyíngipídíbo wíwovâyhóní, wí sänbidi wovâyhóní waagibá. ⁵Undá t'owa háäwí t'ähkí thaadida² úv²o²in hedá nakohtayná² ní²ge ímānnin waagi²inbá ímuu, in t'owa háäwí t'ähkí khūdi nakohkeet'óepí ee díví²o²in waagi²inbá wí²gimuupí. ⁶Hedānho wí²gínkhây²āhpí t'owa yó²in dimuu²in waagi²inbá gimúní²in, hewänbo giyósa²wo waagi gikwó²ní, hedá na'inbí tsiyekandá híwó²dá äy²áyíngihūwí. ⁷Khú²déedān t'owa diyókhây² hedá díví²suwâyíyēnde². ⁸Hewänbo na'in thaadi²in gimuu, hediho na'inbí tsiyekan gínkhây²ä' äy²áyíngi²āmí'in. Yōesivípiye² ívíwähýí-í hedá t'owa-á äyséeghūwí, hedi kin íví²odá wēn sundado dikhâywinnin waagi²inbá gimúní, inbí píhkhú iwe²i kwák'u aa dívípítógidi inbí túu²ú dāy²áyíngi²āmí. Hedá pín ta'gedi gitsíkha-í Yōesidi dín²aywoenídí, hedi handidá in sundado inbí kwák'u

p'óhkhändá inbí p'ón dāy²áyíngi²o²in waagi²inbá gimúní. ⁹Na'inbí Sedó Jesus na²ingí² i'annin namuudi Yōesi Tádádí díde²man dín²aywoenídí, t'aydi dítuchānú-ídá yoe. ¹⁰Jesus na²ingí² nachuu, hedi owáy nawáy²ä' ihaydi tobáhāa na'inbí wówátsi äybowa wänbo háa wa² giwówayi wänbo² hānhay wänbo t'ähkí i-ádí gikwó²ní. ¹¹Hediho wí²ná tāye úvíkay²āmí hedá úvíkweewaasenwaat²āmí, háa nāa úvíkanhon waagibá.

Báyékí háäwí i'gedi ováy²tumakhe²an

¹²Tí²úuwín páadé²in, ná²in na²indi wáyda²māa: Bín²a²ginnamí in to²wēn unbí²ge diyí²in Na'inbí Sedó Yōesidi ováykw'ódi²in wovây²pahūwídi hedá wovây²hā²āmí. Indá kin dāy²āmídi báyékí dívít'ōemāa. ¹³Hediho ná²i háäwí wovây²o²i namuudi báyékí bín²a²ginhūwí hedá bīnséeghūwí. Hedi t'ähkídi²bo tsāaginpídíbo wé²ge íthaa-í.

¹⁴Tí²úuwín páadé²in, ná²in tumakhe wá² wāymāānī: In dit'ōeda²pí²in bīntú²āmí hā²min wídimúní. In dikhuwōeda²in dimuu²in ováykhāge²namí wí²dikhuwōeda²-ípí. In kay²indi dívíwínunde²pí²indá wá² ováykhāge²namí. T'ähkí t'owa-ádí úvíbo²atā²āmí. ¹⁵Wí to²wídi wíyá to²wí híwó²pí óe²andáho², wíwínkanmāānípí i wí²di híwó²pí²ba ōnwáy²būnídí, hewänbo undá únkhây²ä' háädi wänbo t'ähkí úvísó²dēe-í²in wí²ná tāye híwó²dá² úvíkanhūwídi, hedá wé²ge²in t'owa t'ähká wá² hanbá bīnhūwí. ¹⁶Hädi wänbo t'ähkí íhíhchāā-í. ¹⁷Hädi wänbo t'ähkí íkhây²múní úvíyūusu²āmí. ¹⁸Íkú²daapúwí tobáhāa háa napóe wänbo². Kinnānkun Yōesi Tádá nada² úví²āmí²in, gá Christ Jesus-ví²in ímuudān.

¹⁹I Yä²dāa²i P'owāahāavi t'ōe wíwín²ahkhāa-ípí. ²⁰Yōesi

Tádáví tukhe²min dimuu²inbí hí² hääwí dínchä²muupí waagibá wíwínchanhûuwí. ²¹Hewänbo hääwí t'ähkí híwó² bîntayi²ní, hedá i híwó²di namuu²idä² bînkohonhûuwí. ²²T'ähkí yä²däapí² namuu iwedi úviyâa²amí, tobáhâa hääwí namú²ní wänbo².

²³Yôesi Tádádí díkhäge²do² ánsaaginpídíbo gikwó²nídí, hedí idânho wovâykhäge²namí wá² yä²dâa²indä² ímúnídí, hedí idá unbí wówátsi thaa t'ähkí wovây²âyîngi²amí, unbí p'oewâhâa-á unbí hâa-á hedá unbí túu²ú-á, hedânho owáy Na²inbí Sedó Jesus Christ

nawáy²ää ihaydi hääwí² wänbo wíwovây²t'e²p'íde-ípídí. ²⁴Hedí Yôesi Tádádí ta²gendi wovây²âyîngikhây²mâa. Idá wovây²tukánnan iví²in ímúnídí, hedí háa natû² waa ta²gendi i'o².

²⁵Tí²úuwin páadé²in, dînyûusu²âamí.

²⁶T'ähkí in wé²ge²in méesate²in tí²úuwin páadé²in iwe dikw'ó²nin bînséegísengitü²âamí.

²⁷Naadi wâytsónmâa, ná²in tã²nin t'ähkí in wé²ge²in méesate²in tí²úuwin páadé²in dit'ôe-ídí bîntüü²amí, gá Na²inbí Sedó Jesus kin nada²dân.

²⁸Na²inbí Sedó Jesus Christ-di iví séegísehkanä wovây²mâäní.

**In Eedi'in Ta'nin
Paul-di In Thessalonica
Búu'úwi Méesate'in
T'owa Ovâyta'nannin**

1 Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi ná'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in, Yôesi na'inbí Tádáv'i'in hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'indá ímuu. ²Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkaná wovâymaâní hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo' íkwó'nídí.

**Paul-di ovâyýúusu'o'
t'ôephade dínpoedí**

³Tí'úuwín páadé'in, un ímuudi gínkhây'ä' häädi wänbo t'ähkí Yôesi Tádá äykú'daa'amí'in, hedá híwó'dá namuu han íví'amí'in, gá unbí whäyü Jesus-ví'piye' shánkí kay'in únpuwamändän, hedá shánkí wänbo-á wí'ná táye-á úviséegíkanhondá. ⁴Hedänkun wáhää wänbo t'ähkí Yôesi óe'a'ginmä' eeye híhchandi unbí'gedí ívíhée'o', gá úvíyää'odän hedá úvíwhäyühondá tobáháa unbí whäyü únmuudiho t'owadi wovâywhä'o hedá wovây't'ôephadekando wänbo'.

⁵Yôesi Tádáv'i'in ímuudíbo nääho un bint'ôephadende', hedího i-änho natúni un ihay híwó'nin ímuu'in makówápiye' ímu-ídi. Hedi handídi idi ná'in dínkeeyo híwó'da' i'o'in, i híwó'di ún'ä'i' wovâymädi. ⁶Gínhanginná Yôesi Tádá-á ta'ge i'o', hedího in to'wëndi wovây't'ôephadekando'inbá idá hanbá ovây't'ôephadekankhâymaa, ⁷hewänbo un nää bint'ôephadende'indá unbí t'ôephade iwedi wovâyýäakankhâymaa, hedá ná'indá wá' hanbá díkhâymaa. Ná'indáho napúwí owáy Na'inbí Sedó Jesus nawáypówá ihaydi. Owáy makówádí nawáy'ädi nakeepuwagít'óe

iví kay'in makówáwin t'ôepa'äa'in wóegé hedá wí phaa kop'í'áade'i nakeet'óe'i waagi'bá wóegá. ⁸Ihaydíbá in to'wên i híwó'di tütü namuu'i' iví'gedí wídây'a'ginhonpí'indadí hedá in Yôesi Tádá óetaa'i'in wídida'pí'indadí idi ovây'tuchänukhâymaa. ⁹Hedi kinnän inbí tuchänu dínmúni: Hânhay wänbo t'ähkí dipedeeyêení, gá Na'inbí Sedó Jesus-ví'wedi ovâywiyeikhâymaädän, hedá iví kay báyéki únmuu'indá há'to dâymúni. ¹⁰Ná'i napuwagít'óe owáy i thaa Jesus nawáypówá ihaydi. Ihay thaa in to'wên iví'piye' dívímägi'in he'ennin ovâypaá-í, hedi ná'in iví'piye' dívíwhäyunde'indibá óetegekhâymaa. Hedá undá wá' ná'inbí hí' wâyphade'andi' dínwhäyundedi indádíbá íkwó'ní.

¹¹Hedi ná'i gínhanginnândiho', häädi wänbo t'ähkí wâyýúusu'o'. Na'inbí Yôesidi wovây'tukánnan iví'in ímúnídi, hedího áyda'máa idi wovâykhäge'namídi híwó' unbí wówátsi bínhúuwídi hedänho i-á natúnídi ta'gendi iví'in ímuu waagi íthaa'in. Áyda'máa wá' in kay wovâymaânídi hedänho háa ída' waagibá híwó'nin ímúní, hedá iví kaydi wá' wovâykhäge'namí bínbowá-ídi hääwí t'ähkí úví'o'i Jesus-ví'piye' úvíwhäyundedi. ¹²Hedi owáy ná'i ívíýúusu'o'i napóe ihaydi unbí híwó'di wówátsi únmuudi t'owa ditúni Na'inbí Sedó Jesus hay'i namuu'in, hedá undá he'ennindá ípúwí iví'in ímuudi. Ná'i-á napuwagít'óe gá Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi inbí séegísehkaná wovâymaágidän.

**Háa napúwí'in Jesus
nawáy'äpídíbo'**

2 Tí'úuwín páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ä', hedi i na'án diwe díwé'gekhâymaa, hedi nää í'gedí wâyhí'khâymaa. ²Ma'di wí

to'wídí wovâytu'âamí Jesus-ví thaa ho ûnpówá hedího nawáy'ää gin. Hedá wá' ma'di wovâytu'âamí ná'i hääwí i'gedi ûnhanginná'nin gá wí p'oewaa'hâadi óetu'andân, háa wí hí' i'gedi nat'oadá, háa wên ta'nin dônta'nannin diwá kin nata'muudá. Hewänbo kin to'wídí wovâytu'andáho naadi kay'indi wâytmáa wesebo wí'fyashapúwípí háa báyéki áyíngi-á wíwovâymaânípi. ³ Wíwínmâánípi to'wídí wänbo wovâyya'âamí in ta'gen namuu iwedí, tobáháa dívíkhäde wänbo'. Wa' Jesus nawáy'äâpídíbo ná'i wâytukangít'oe'i napuwagít'oe: Báyéki t'owa Yôesi Tádáví'wedí dívíyâakankhâymáa hedá i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymáa'i nakeesogegít'oe, i-á hâ'bi namuu napeedeegít'oe'i. ⁴ Ná'i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymáa'i-á hääwí wänbo t'ähki t'owa inbí yôesi dínmuu waa kin dâychaa'i hedá dâya'áginmä'i-á iyoegikhâymáadáhá' i-áho ná'i hääwí t'ähkívi shánki kw'áye ipitegekhâymáa, hedá Yôesi Tádáví méesate hay'i ûnmuu iwe wänbo wí'bo ipisogekhâymáa hedí natúní "Naa-áho Yôesi omuu."

⁵ Ti wí'ún'ánshaapí'an wa' undádí oyi' ihaydíbo ná'i hääwí t'ähki i'gedi naadi wâytu'annin? ⁶ Owáy ná'i yä'dâapíkan t'ähki ikhâymáa namuu'iví thaa ûnpóe ihaydáho i-á nats'ankeepúwí, hewänbo náä hääwídí óe'ahkhánde', hedí unbo ûnhanginná hääwí namuu'in. ⁷ Náäbo báyéki yä'dâapíkan kaadíbo dâyanmáa, hewänbo wí to'wí náä ná'i yä'dâapíkan i'ahkhánde' hedí kin wa' ikanhúuwí óeyâa'an píhay. ⁸ Hedí owáy óeyâa'an dihaydânho i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymáa'i namuu'i nakeepúwí. Hewänbo owáy Na'inbí Sedó Jesus napówá ihaydi ná'i yä'dâapíkandívi wówátsi óekwee-í óewänpisiphaydeedíbo', Jesus-ví kothay ûnmuu'idíbo óehéyi. ⁹ Hewänbo

óehaypídíbo' i Penísendídi kay óemâáni t'ämägi' pínán t'oe i'amídi t'owa ovâyhóeyówhâyü'amídi, ¹⁰ hedí t'ämägi' yä'dâapi' namuu'i wóegé wá' nayëení in dipedeegít'oe'in dimuu'in ovâyhóeyó'amídi. Indá dipedeegít'oe gá in ta'gen namuu'in ovây'aywoení'in wíðäyséegíkhâymaápíðän. ¹¹ Hedího Yôesi Tádáví in ta'gen namuu'in diwedí dívíyâa'amídi ovâymaâni, hedího hóeyóda' dívíwhâyükhâymaá. ¹² Hedí ná'in namuudi to'wên t'ähki in ta'gen namuupí'in dívíwhâyundédi híhchandi dívíyä'dâapítsiye'o'indáho Yôesi Tádáví ovâyutühânukhâymaá.

Nakhây'ä' inbí whâyü kay'in dínmúní'in

¹³ Tí'úuwín páadé'in, un Na'inbí Sedó Yôesidi wovâyséegi'in, un ímuudá häädi wänbo t'ähki Yôesi Tádá äykú'daa'o', gá hán'oe naná' dihaydíbo idi wovâyde'mandân wovây'aywoenídi. Hedí i Yä'dâa'i P'oewaa'hâadi wovâykhäge'maadí Yôesi Tádáví'in ípúwídi hedá in ta'gen namuu'in bínwhâyundédi idi wovây'aywon. ¹⁴ Yôesívi híwó'di tûu na'indi wâyto'oe'andi' ít'oe ihaydi idi wovâytukánnan iví'in ímúnídi, hedânho Na'inbí Sedó Jesus Christ hay'i namuu waagibá un wá' he'enninbá ímúnídi. ¹⁵ Hedího tí'úuwín páadé'in, to'wí wänbo wíwínmâánípi wovây'egó'amídi háa úvíwhâyunde waagi, hedá in khuu na'indi na'inbí hí'dá hedá ta'nindá wâyhá'annin wíwínyoe'amípi.

¹⁶⁻¹⁷ Yôesi na'inbí Tádá gínmuu'idi dínkeeyan idi na'in díséegi'in, hedí iví séegísehkaná ûnmuudíbo na'in díkhäge'nan häädi wänbo t'ähki kwee waa sen waa gi'á'be-ídi hedá ta'gendi gínhanginnánídi hääwí natú'i dímaâni'in áyhóní'in. Hedího Yôesi Tádá-á hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-á áyda'máa shánki wovâykhäge'namídi

un wá? kwee waa sen waa í'âanídí, hedá âyda'máa in kay wovâyâmâánídí hedânho t'âhkí híwó?di namuu'idá? úv'í'âamídí hedá híwó?di í'gedida? úv'íhée'âmídá.

Paul-di ovâyda'máa ônyûusu'âmídí

3 Tí'úuwin páadé'in, náa ná'i wâytu'âamí: Na'in dînyuusu'âmí, hedânho háa unbí'ge napóe waagibá Na'inbí Sedó Jesus-ví tûu únmuu'i? we-sebo t'âmâpiye? t'owa dínhanginpúwídí, hedá t'owadi Yôesi Tádá kw'áayébo? óemá've-ídí. ² Hewänbo to'wên t'âhkí Jesus-ví'piye? wídíwíwhâyundepí, hediho úvíyûusu'âmí wá? Yôesi Tádádí há?in t'owa hânho yä'dâapi?in dimuu'in ovây'ahkhâa-ídí hedânho na'in wídíwóyí'nípídí.

³ Na'inbí Sedó Jesus háa iví tûu imági waagi í'o?, hedi idân in kay wovâyphâkhâymaa hedá i yä'dâapi? namuu'iví'wedí wovây'âyîngikhâymaa. ⁴ Hedá wá? Na'inbí Sedódí naa díkhäge'máa ná'i dáywhâyü-ídí: Undá t'âhkí háa wâyýôn waa úvíkanhon, hedá hanbo-á úvíkankhu'wakhâymaa.

⁵ Na'inbí Sedó Jesus-di wovây-pahûuwí hedânho Yôesi Tádáví séegí únmuu'in unbí p'ná khó'yé bînmá've-ídí, hedá wá? háa Christ í'an waagibá un wá? háäwí t'âhkí í'gedí úvíyâ'âmídí.

Dínkhây'ä? wí'inbo híwó? dívít'ôe'âmídí

⁶ Tí'úuwin páadé'in, ná'in tsonťu Na'inbí Sedó Jesus Christ-di dínk'ú? wâyâmâánídí: Wí to'wí na'inbí tí'úu páadé'ibá namuu'i bâa'in wówátsi ihondáho hedá na'indi wâyhá'an waagi wínathaapídá, undá wí to'wí kí'bi namuu'iví'wedí úvíyâa'âmí. ⁷ Unbo únpíhanginná háawin wówátsi âyhonnin undádí giyi? ihaydi, hediho háa na'in íví'o waagibá un wá?

únhây'ä? hanbá úví'âmí'in. ⁸ Undádí giyi? ihaydi na'in wígibâakw'ôhpi na'inbí wówátsi ây'âmídí, hedá wá? wâymuu wänbo-á wá'âapídá wí'íwíhúyânpi, hewänbo khüü-á thaa-á shánkí ívít'ôe'an hedânho un wí'úntâynípídí unbí chä? bînhânú-ídí háäwí díâmâánídí. ⁹ Ha'wâa ív'an hedânho únkeepúwídí háa un wá? únhây'ä? waa unbí wówátsi bînhûuwí'in, hedi kin ív'an tobá wâydaa'âmí'in díhääwímâánídí gínk'ôe wänbo?. ¹⁰ Wa'dí undádí giyi? ihaydibo ná'in tsonťu wâymagí: To'wí nat'ôeda'pí-á wíwínhúuyôenípi.

¹¹ Kin wâyhí'máa gínhanginpóedí wây wên un diwedí úvibâawhaak-womáa'in. Báyéki dínwó'nân waagibá díví'o?, hewänbo dín'âyîngiwó'náhpí í'gedá'mân dívíwânpitomáa. ¹² Na'inbí Sedó Jesus Christ-di na'in dínk'ú? kí'min t'owa ná'in tsonťu âymâánídí hedá kaygi?di âytu'âamídá: Hanginpi híwó? inbí wówátsi dâyhûuwí, hedá dívít'ôe'âmí inbí wówátsigí? dâychä't'aanídí.

¹³ Hewänbo tí'úuwin páadé'in, undá ihayda? híwó'da? úvíkanhûuwí, wí'úvíwóyí'nípí. ¹⁴ Wí to'wí ná'i hí? ná'in tã'nin diwe wâyta'nannin í'a'ginnanpídí, to'wí namuu'in bîn'âyîngí'âmí, hedá i-áda wí'íyêenípí hedânho nawôeda'púwídí. ¹⁵ Naa wó'tu'da'pí to'wí há'bi? namuu'i? unbí hânbi? únmuu waagibá bînchâamá've-í'in, hewänbo shánkídí unbí tí'úu bîntumakhe'o waagibá ná'i to'wí bîntumakhe'âmí hedânho i-á únhanginpúwídí híwó? wí'íkanhonpi'in.

I t'ä'gi hí? Paul-di ovâyta'nandí?

¹⁶ Na'inbí Sedó Jesus-dân díkhäge?-do? ánsshaaginpídíbo gikwó'nídí, hedi tobáháa napóe wänbo? idáho háädi wänbo t'âhkí han wovâykhâymaa, hedá íbá undádá namú-í.

¹⁷ Hedi nää naa Paul omuu^ʔiḍi naví
mandibo wâysengituta^ʔdo^ʔ, kinbá t'ähkí
ta^ʔdi dósan deeye dáy^ʔo^ʔ. Kinhêe dó-
ta^ʔdo heḍânho únhanginnáníḍi ta^ʔgendi
naví^ʔwedí na^ʔä^ʔi namuu^ʔin.

¹⁸ Na^ʔinbí Sedó Jesus Christ-di un
t'ähkíḍi iví séegísehkanä wovâymâäní.

In Páadé'in Tə'nin Paul-di Timothy Ôntə'nannin

1 Naa Paul omuu'i ná'in tə'nin dóta'-do'. Naa Christ Jesus-ví t'òekhuwa'i omuu, Yòesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'idí hedá Christ Jesus i pín ta'ge haydi áytsíkha'máa'idá dítu'andi kí'bi t'òe'i omúni'in. ²Naadi u Timothy ná'in wíntə'do'. U-á navi kodi'di ay waagi'ba unmuu, naa waagiba Christ-ví'piye' biwhäyundedi. Yòesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Christ Jesus-ádi séegísehkaná wóemääni hedá uví'piye' da'iyapúwí hedá wóekhäge'namí án-shaaginpidíbo' unchə'nídi.

Paul-di oväytumakhe'an díví'äyíngi'ámídi in hòeyó'in háhkanninbí'wedí.

³Naa oe Macedonia nangepiye' omäápídíbo wítumakhe'an, hedí náä-á inbá wítumakhekhâymaa: Oe Ephesus búu'úbo biwóyí'ni, gá iwe wén t'owa piháa dāyhá'odān, hedí udi ovāyyōení ha'wāa wídíví'āamípi'in. ⁴Ovāytū'āamí wídívíhí'má've-ípi ná'i háäwí pehtsiyedə' waagi'ba namuu i'gedi hedá inbí hehāäwin thehtáy pahpá'inbí khāwá háädibo hānho báyéki dínťa'muu i'gedá. ⁵T'owa ná'i háäwí i'gedida' dívíhí'máadāho dívíwānpit'aymāa, hedího kin díví'odá inbí hí'dí há'to ovāykhāge'namí díví'āmídi háa Yòesi Tádá natsonpóe waa, hewānbo iví'piye' ívíwhäyundeda' gínhanginná háa natsonpóe'in íví'āmídi. ⁶Hedího oda' udi kin ovāyyōení'in hedānho in séegí dāymá've-í'in. Hedí híwó'dida' inbí án-shaa dínmuudāho', hedá háäwí híwó'di namuu'in dínhanginná'dida' díví'odá, hedá Yòesi Tádávi'piyá pín ta'ge

haydi dívíwhäyundeda', handidānho ná'in séegí dāymá've-í. ⁶Hewānbo wén t'owa-āho han wídíví'opí, hewānbo háäwí nachä'muupí i'gedida' dívíhée'odi Yòesiví ta'ge'in p'óegédí dívíhānge'an. ⁷Dida' háhkannin dipimúni'in hedānho t'owa Yòesi Tádávi' tsonttu in t'owa ovāyhá'āmídi, hebo inbo wídika'póya'pí háa ditú'nin, hedí tobá dí'ānde' wānbo dínhanginná'nin háa dívíhí'máa i'gedi, ta'gendi wídínhanginnáhpí.

⁸Gínhanginná Yòesi Tádávi' tsonttu-á híwó'dida' únmuu'in, hewānbo ta'ge ovāyhá'āmí'in nakhāy'ä'. ⁹Ná'i-āho gínkhāy'ä' gínhanginnání'in: Yòesi Tádá-á iví tsonttu wí'imāgipí in t'owa inbí wówátsi ta'ge dāyhonningí', hewānbo t'owa kinnān díví'o'ingí'-ān: Tsonttu dāy'a'gínhānūnde', t'óyanpí'indá dimuu, Yòesi Tádá-á wí'óe'a'gínmāhpí, díví'taywó'do', Yòesi Tádá-á wídikw'óhpí, Yòesi Tádávi' háäwí-á únchä'muupí waagá dāy'o', inbí yíyá-á tádá-á báyéki ovāywha'o', dāyt'owahānūnde', ¹⁰tsé waagi'inbá diyi', senä'dá wāy-á senä'dádíbo dívíwhōkwomāa, t'owa-á ovāyhōnde' ovāyku'ch'āanídi, hòeyó'indá dimuu, ovāytuyó'dodá dívíwānpíhōeyó'o', hedá wíyá háäwí ha'wāagi namuu'idá'ba dívíkanhondibo in ta'gen háhkan namuu'in dāyyoegimāa. ¹¹Yòesi Tádá i áytegende'idá naa díso'ge t'owa dovāyt'òe'āmídi háa iví hānho híwó'di tūy únťu' waa ná'in háhkan ní'gedi.

Paul-di Yòesi Tádá óekú'daa'an

¹²Na'inbí Sedó Christ Jesus dókú'daa'o' gá nachanpóedān naa híwó' dó'āmí'in háa dítu'an waa, hedího naa díso'ge iví t'òe dōn'āmídi, hedá dókú'daa'o wá' in kay dímāgídi

^{1:4}In Hudíyo inbí hán'oe'in thehtáy pahpá'inbí khāwá dāyťa'kw'ódi inbí'gedi wídín'óde-ípidí, hewānbo wá' inbí'gedi dāy'ógédípaadi dívíťhkhando ná'i ógédí i'gedi háa ta'gen namuu'in háa yoe.

kin dáykanhûuwídi. ¹³Hedi idá kin naagi² dîn'an tobá a'ginghâpí waagi iví'gedi dáyhi'máawân wânbo², hedá yanáká dó'an, hedá iví t'owa-á dovâywha'an. Hewânbo Yôesi Tádá naví'piye² nasehkanápóe wíđinhanginnâhpídi ta'gendi háa dáy'o'in. Ná'i hääwí dáykanmáa wa'đi Christ-ví'piye² dáywhâyundepíđibo². ¹⁴Hewânbo Na'inbí Sedódá hânho báyéki séegísehkaná dímági. Nää-áho Christ Jesus-ví'piye² dáywhâyunde hedá dóséegi wá².

¹⁵Ná'i tųu naadi wáyutukankhâyamáa'i-áho whâyüwó²di namuu, hediho t'owa dínkhây'ä² t'ähki dáyseegi'amí'in: Christ Jesus-á náa oepáa k'aydipiye² na'äa na'in t'aywó²to'in gimuu'in dîn'owóyé-ídi. Hedi náaho i shánki p'ándiki² omuu. ¹⁶Hewânbo Yôesi Tádá naví'piye² na'iyapóe, hedânho in to'wên dívíwhâyükhâyamáadi in wówátsi nahándepí'in dáykéyi'indáho naa i shánki p'ándiki² omuu'i dímúni háa dînpóe waa, hediho indá dínhanginpúwí Christ Jesus hânho nabo'atá²in. ¹⁷Häädi wânbo t'ähki Yôesi Tádá äy'a'ginghûuwí, hedá kw'áayébo² äymá've-í. I-ân i tsondi shánki hay'i namuu, i-ân wínachu'pí, i-ân wínakee'ánpí, i-ân i wí'đá² Yôesi namuu. Hamân.

Háa Timothy ûnkhây'ä² i'amí'in

¹⁸Timothy, u naví ay waagi²bá unmuu'i², ná'i wítumáa'i-á oda² áyíngidi náa'amí'in, i-á háa in Yôesi Tádávi tukhe²mindí ho wóetu'an waa bi'amí'inbá namuu, hedi inbí hí'điho wóekhäge²namí Yôesi Tádávi t'ôe híwó² mân'amídi, wí híwó²di sundado híwó² ihânbo waagi²bá unmúnídi. ¹⁹Biwhâyü'bé-í ná'in ta'gen háhkan, hedá hääwí úhanginná'di híwó²di namuu'indá bikanhûuwí. Wáy wên t'owa-áho ná'i híwó²di

hääwí dáyyoegi'an, hediho nää-á piháawi háhkan dívíwhâyunde². ²⁰Hymenaeus-ádi Alexander-ádi ho ha'min damuu. Indáho Satan i Penísendivi mange naadi dovâynoe'an hedânho daháhpúwídi Yôesi Tádávi'gedi wíđányanákíhí'má've-ípídi.

Háa in méesate'in t'owa dínkhây'ä² díví'amí'in dívíwé'ge'o' ihaydi

2 Páadé kaygi²di wítumáa, u-ádi hedá uvi méesate'in t'owa-ádi úvíyûusu'amí t'owa t'ähki², hedá ingí²-á Yôesi Tádá-á bínhé'e'amí, hedá i-á bîndaa'amí hääwí dîntáy'i² ovâymaßnídí, hedá bínkú²daa'ä'amí. ²Úvíyûusu'amí i nangewi tsondi hay'igi² hedá t'ähki in wé'ge'in tsonningí²-á, hedânho khuwôeda'ginpíđibo githáa-í hedá t'owadá t'ämägá wídi'ä'amípi, hedá häädi wânbo Yôesi Tádá-á hedá t'owa t'ähká äy'a'géeni. ³Híwó² namuu kin ívíyûusu'amídi, hedi kin íví'odi Yôesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'i² äyhíhchando². ⁴Yôesi Tádá-á nada² t'ähki t'owa ovây'aywoen'in hedá háa in ta'gen háhkan namuu'in diháhpúwí'indá. Hedi i-á t'ähki t'owagi² namuu, ⁵gá wí'đá² wí Yôesi na'ándân, hedi i-ádi hedá na'in t'owa-ádi na'inbí pinudi wí'đá² wí to'wí gínwin dívóenídi, i-á Christ Jesus-ân namuu, hedi t'owabá napóe. ⁶I-á ipimágiđi iví wówátsidi iwá'áa hedânho t'ähki t'owa wówátsi ovâymaßnídí. Hedi Yôesi Tádá ide²man i thaa häädi kin Jesus i'amí'in, na'in dínkeek'úwídi nada'in t'ähki t'owa ovây'aywoen'in. ⁷Hedi Yôesidi naaho dísóge igi² dáyhée'amídi hedá iví t'ôekhuwa'i-á omúnídi, t'owa dovây't'ôe'amídi ná'i hääwí i'gedi. In ta'gen wáytumáa, wídayhóeyómáapi, naaho dísóge'i-ân omuu ná'in Hudíyo dimuupí'in t'owa dovây'há'amídi háa dívíwhâyü-i'in hedá hääwí ta'gen namuu'i-á.

⁸Naa oda² t'ähkí i méesate eeye in senä² inbí man dáytege-ídí dífíyúusu²ámí, hewänbo wídkhây²ähpí ná²i mandibá dífít'aywó²nâámí²in, hedá wé²ge²in t'owa-ádí wídit'áy-ípí, hedá wídfítukannâámí²ípí.

⁹Hedá in kwiýä² wá² oda² hâ²minbá dimúní²in. Indá dínkhây²ä² hífó²dá² dífí'áwé²bé²-í²in, dífíyengi²ámígí²dá²bá yoe, hewänbo dífípi²a²gindo waa dínchâa-ídí dífí'awé-í.

Wídfíwänpiphókoedí²âámí²ípí hedá wídfíwänpitôení²í báyékí óedo-á, sa²wó²di k'uu-á, aa hânho nachä²muu²i-á, dífíwänpichâa²âámí²í.

¹⁰Han dífí'âámí²íwé²di in kwiýä² dínkhây²ä² sa²wó²nin dífípipâa-í²in hääwí hífó²di dífí'o²ídi. Ná²i-ânho i hääwí hífó²di namuu in kwiýä²gí², in Yôesi Tádá dâ²y²a²gin gin ditú²nin.

¹¹Kwiýä²dáho hânda²dibo-á a²gindi-á ee méesate dikwó²ní Yôesí²í tûu dihâhpúwí²í.

¹²Naa wó²da²pí kwiýä²di in senä² ovâyhá²ámí²in háa ovâytsónmá²ve-í²in, hewänbo hânda²dibo dikwó²ní. ¹³Háadan kin otú²? Gá i sen Adam páádé óekhíyédân, ihaydáhá² i kwee Eve-á óekhíyé, ¹⁴hedá wá² i kwee Eve-á i Penísendi²í íví hōeyó t'ähkí óedawhây²u²an, i sen Adam-dá yoe, hediho i kweedi Yôesi Tádá²í tûu òn²a²ginhânú. ¹⁵Yôesi Tádádáho kwiýä² ovây²áyíngí²ámí dífí'ayyo² ihaydi íví²piye² dífíwhâyundedi, hedá t'owa-á dâyséégí²dá, hedá yä²dâa²in wówátsi-á dâyhondá hedá dífípi²a²gindodá.

In méesate²in tsonnin háawin dínkhây²ä² dimúní²in

3 Ná²i tûu t'owa ditú²di-á ta²ge²í²dá² namuu: Wí sen méesatewí tsondi namúní²in nada²dáho², ná²i t'òe í²ámí²in nada²i-á hífó²di-ânkun namuu. ²Hediho wí méesate²i tsondi-áho kí²bi namúní²in ûnkhây²ä²: Hífó² íví wówátsi ihûuwí hedânho to²wí wänbo

há²to ûnkoedí-í íví²gedi natúní²í hífó² wí²i²opí²in, wí²dá² kwiýó ûnchá²ní, háa í²o wänbo-á áyíngí²dá í²ámí, hífó²nin nap'ônbaymúní, t'owa-ádá hífó²di-á namúní, íví k'aygi ee-á in t'owa-á ovâyhéegí²ámí, t'owagí²-á hífó²di háhkandi namúní, ³wí sùwâto²i-á tsaa²i-á wínamúní²í, hewänbo ûnp'oe khâapí² namúní, wí t'aytûwä²i wínamúní²í, hedi chá² ní²gedá wâhphadá wí²i²ânshaamá²ve-ípí, ⁴íví k'aygí²dá hífó²di tsondi-á namúní hedá íví áyâä²-á háa dífí'o wänbo t'óyannindá a²ginhá²indá dimúní. ⁵I-á ûnkhây²ä² kí²bi sen namúní²in íví tewhá ee, gá wí sen íví k'aygí²di hífó²di tsondi namuupí²dá Yôesi Tádá²í méesate²in t'owa wänbo-á há²to hífó² ovây²áyíngí²ámí. ⁶Hedi i-áho Jesus-ví²piye² its'anwhây²u²i wínamúní²í, gá kí²bi namuudáho má²di iyengi-í hedi kin í²andáho Yôesi Tádá íví²gedi natúní it'aywó²nan gin, háa Yôesi Tádá i Penísendi²í²gedi natú waabá, iyêngimáá²di it'aywó²nan. ⁷Hedi nakhây²ä² wá² in t'owa méesate²in dimuupí²indi ná²i méesatewí tsondi óe²a²geení²in, hedânho yä²dâapí íví²gedi wídfíví²í máve-ípí hedi Penísendi²dáho ònphayk'ú² íwá wíawhêe-ípí.

In méesate²in khäge²nin háawin dínkhây²ä² dimúní²in

⁸In senä² méesate²in khäge²nin dimuu²in wá² hâ²minbá dimúní, hedânho ovây²a²ginhûuwí²í, inbí hí² wídayégó²âámí²í, báyékí méena wídaysúwä²bé²-ípí, chá² hâ²t'aa²in wídimúní²í, ⁹hewänbo pín ta²ge haydi in háhkan Yôesi Tádá²í ná²in dínthayyannin dífíwhây²u²-í. ¹⁰Wá² méesate khäge²gí²in ovâykw'ódipí²díbo nakhây²ä² ovâytaí²ní²in, hedi hífó²nin dipeedáho² ovâyde²mamí. ¹¹Nakhây²ä² t'owadi ná²in méesate²in khäge²ninbí kwiýä² wá² ovây²a²geení²in, hedá

ná²in kwiýä²dá pi²wênbí²gedi yanäki wí²dí²ví²hí²má²ve-í²pí, hedá sūwäto²indá wí²dímúní²pí, hedá háä²di wänbo t'ähkí dívíkanhúuwí háäwí dínkankhây²ä²i².¹² Wí sen méesate khäge²di namuu²i-á ünkhây²ä² wí²ä² ünkwéechä²nídí, hedá híwó²di tsondi-á namúní iví k'aygídi iví áyyä²ä-á²dí hedá in wé²ge²in ünkw'ó²nindá²dá. ¹³Méesate khäge²nindá híwó² inbí t'òe dāy²odá t'owadi kw'áye ovāykw'òení, hedí dínkoedí-í khuwòeda²ginpídí²bo dívíhée²amídí Christ Jesus-ví²piye² dívíwhäyunde² i²gedí.

I háäwí Jesus-ví²gedí ívíwhäyunde²i²

¹⁴Tobá o²ánde wänbo hanwaapídí²bo uví²piye² omú-í²in ná²i háäwí-áho náäbo wíntá²do², ¹⁵hedího ohayyēepóedáho² úhanginnání háa t'owa dínkhây²ä² dívíkanhúuwí²in in wé²ge²in Yòesi Tádáví k'aygi²indádí dívíwé²ge²an dihaydi. Ná²in t'owa-áho i nawówayí²i Yòesiví kodí²nin méesate²in dimuu, hedí in ta²ge²in háhkan dāykeeyo² hedá dāy²áyīnmāa. ¹⁶Hedí t'ähkí²dí²bo dínkhây²ä² ditúní²in i háäwí Yòesiví²gedí ívíwhäyunde²i-á ta²gendi he²endi namuu, ná²i háäwí wígínhanginnáhpí² idi ná²in dínthayyan píhay. Hedí kinnān namuu: I-á wí t'owabáho napaadi náä oepāa k'aydi napová.

Hedá iví wówátsi ta²ge ihonnin i Yä²dāa²i P'owēāhā²dā dīnkeeyan. In makówāwin t'òepa²ä²indídá óemú². In Hudíyo dimuupí²in t'owa-á iví²gedá ovāyt²òe²an. T'owa-á iví²piyá dívíwhäyü wa² náä oepāa k'aydi nayí² ihaydíbo². Hedá oe kw'áye sa²wó² naná² deepiyá napee.

Wên hòeyó²in háhkannin dipowagít²òe

4 I Yä²dāa²i P'owēāhā²ho thay²eedi natú² i t'ä²gi thaapowa²ä² ihaydi wên t'owa inbí whäyü Yòesiví²piye dāy²oegikankhāy²māa hedí kin díví²andího ovāyt²óyankhāy²māa in t'owa in dihòeyó²in p'owēāhā²adi ovāy²māa²in, hedá ná²in yä²dāapí²in p'owēāhā²aví háhkanho dāyséegí²amí. ²Ná²i háhkandá wên hòeyó²in t'owa paa waagi²inbá dívíyánú²māa²in dimuu²indi wé²ge²in t'owa ovāyhá²amí. Ná²in yä²dāapí²in háhkannindá wí to²wí iphahánú²dí na²òepóedí háabo nataachanpo²pí² waagi²inbá dimúní, indá yä²dāapí² díví²o wänbo wíditaachanpúwí²pí. ³Gá kinnān: T'owa ovāykhā²akankhāy²māa dívíkhó²yā²á-í²dí, hedá ovāyt²ü²amí wáy wí koegí²-á wídāyk²òe-í²pí. Hewänbo Yòesi Tádá-áho ná²i háäwí imági hedānho in to²wên iví²piye² dívíwhäyunde²indáho in ta²gen dínhanginná²nindí ná²i háäwígí² óekú²dāa²amí hedá dāyk²òe-í. ⁴Hääwí t'ähkí Yòesi Tádádí dímági²i-áho híwó²di namuu, hedí äy²oegí²amí²ví²wedí äyhóní, igí² Yòesi Tádá äykú²dāa²andí. ⁵Hedí ná²i háäwí-á híwó²di namuu gá Yòesi Tádá han natú²dān, hedá äyhónde² ihaydi ívíyūusu²o².

Wí Jesus-ví híwó²di t'òe²i háa unkhây²ä² i²amí²in

⁶Ná²i háäwí üdi in méesate²in t'owa ovāyhá²amí, hedí handídi Christ Jesus-gí² híwó² bit²òe²amí, hedí ná²i Yòesi Tádáví hí² ívíwhäyunde²i-á hedá ná²i híwó²di háhkan nāa²a²ginnandí-á koegí² waagi²bá namúní wóekaymāānídí. ⁷Hewänbo ná²i hí² pehtsiye waagi²bá namuu²i-á wínāa²äyīngí²amípí, ná²i hí²dá t'owa-á Yòesi Tádáví²wedá ovāywānpiyāa²o². Ü-á shánkídí úkhây²ä²

bikhâä'-í'in uví wówátsi mánhûuwídí Yôesi Tádá nada⁷ waabá. ⁸Na'inbí túu'ú âykaa'ámídí ívíkhâädedáho⁷, háyda⁷ gínchâ'púwí, hewänbo háa Yôesi Tádá natsónpóe waa na'inbí wówátsi âyhondáho háäwí t'âhkígí⁷ gínchâ'muu, hedi gínhanginná ta'gendi na'inbí wówátsi nää nää oepáa k'aydi hedá in wówátsi na'ä'indá wá⁷ híwó⁷ gínpuwí'in. ⁹Ná'i tûu wítumáa'i-áho ta'gen namuu, hediho t'âhki náaséegi'ámí. ¹⁰Hedânkun hânho ívít'ôemáa hedá ívíkhâäde⁷, gínhanginnândi Yôesi nawówayi'i-áho ikhâymaa'in háa natú waa. I-á i aywondi namuu t'âhki t'owagi⁷, hedi in Christ-ví'piye⁷ dívíwhâyunde⁷indáho⁷ ovây'aywonde⁷. ¹¹Nakhây'ä⁷ udi t'owa ná'i háäwí í'gedi ovâyhá'ámí'in, hedá ovayyôení kin dâ'y'ámídí.

¹²Tobáháa ts'aqabibo⁷ unmuu wänbo híwó⁷ uví wówátsi mánhûuwí hedânho t'owadi wíwóe'a'gínhanú-ípídí, hediho uví wówátsi híwó⁷di úmuudiho in Christ-ví'piye⁷ dívíwhâyunde⁷in ovâykeeyámí háawin dínkhây'ä⁷ dimúní'in. Háa dívíhée'ámí waa ovâykeeyámí, hedá háa dívíkanhûuwí waagá, hedá háa t'owa ovâyseégíhûuwí'indá, háa Yôesi Tádáví'piye⁷ dívíwhâyú'bé-í'indá, hedá háa yä'dâa'indá⁷ dimúní'indá. ¹³Hedi uví'we opówa píhay nakhây'ä⁷ in t'owa i méesate ee diwé'gekw'ó'nin Yôesi Tádáví ta'nin diwedí ovâyttu'ä'ámí'in, hedá ovâyttumakhemá've-í'in, hedá ovâyhá'ámí'in. ¹⁴In Yôesi Tádáví tukhe'mindi wóhée'andi in méesate'in tsonnindá uví'di dívímankw'ódidi Yôesi Tádádí háawên híwó⁷nin wóemági hedânho iví t'ôe mân'ámídí, hediho nää-á ná'in wóemági'indá úkhây'ä⁷ híwó⁷ mân'âyíngi'ä'ámí'in. ¹⁵Ná'i háäwí ipiye⁷ bikhâä'-í, hedá bipimâáni kin nää'ámídí, hedânho t'owadi wóemúnídí háa thamuwaa

u shánki híwó⁷ nâakanhondi. ¹⁶Nakhây'ä⁷ bí'âyíngi'ámí'in háa uví wówátsi mánhon waa hedá háäwí ovâyhá'o'i-á. Kin bí'ä'ámí hedânho wí'bo bí'aywoenídí hedá in to'wên wônt'óyande'indá wá⁷ ovây'aywoení.

Háa Timothy-di in méesate'in t'owa ovâyma've-i waa

5 In senä⁷ uví shánki saydôe dimuu'in udi ovâyttumakhemáadá t'aygidi wí'ovâyhée'ámí, hewänbo shánkidí ovâyhée'ámí uví tádá mánhée'o waagibá. Hedá in shánki ts'aqamin senä'dá uví tí'úuwín mánhée'o waabá ovâyhée'ámí. ²Hedi kweeyôe ovâyhi'máadá uví yíyá mánhée'o waabá ovâyhée'ámí, hedi shánki ts'aqamin kwiya⁷ unbí tí'úuwín mánhée'o waabá ovâyhée'ámí, hedi ovâyhi'máadá yä'dâa'i' ánsaadá⁷ mánma've-í.

³In kwiya⁷ inbí senä⁷ dínhânnin wíyá tóebo wídn'ánpídí ovây'âyíngi'ámí. ⁴Hebo wí kwee iví sen ûnhândi⁷ ûn'âykw'ôndi háa ûnsa'yâa'âykw'ôndi, ná'in ây-á dínkhây'ä⁷ páadé inbí k'aygi dithaa'in ovây'âyíngi'ámí'in hedi handidiho dihâhpúwí Yôesi Tádá óe'a'gínhûuwídí. Kindidiho⁷ inbí yíyá'indá sa'yâa'indá ovâywaywá'ánde waabá díví'ä'ámí, hedá wá⁷ Yôesi Tádá-á óehíhchannámí. ⁵Wí kwee iví sen ûnhândi⁷, tóebo wí'ûn'ánpídí óe'âyíngi'ámí, hediho wí'bo namuu, i-áho pín ta'ge haydi natsíkha Yôesi Tádádí óekhâge'namídí hedi khuu-á thaa-á iyúusu'o Yôesi Tádá óekhâge'-da'máadí. ⁶Hewänbo i kwee iví sen ûnhândi-á igí'da⁷ ipihíhchanmâánídí iví wówátsi ihondáho⁷, i-á ho nachuu waagi⁷bá namuu tobá wa'di nawówayi wänbo⁷. ⁷Ná'i háäwí díví'ámídí ovâyôení hedânho to'wí wänbo há'to ûnkoedí-ídí natúnídí híwó⁷ wídví'opí'in. ⁸T'âhkídíbo dínkhây'ä⁷ inbí t'owa ovây'âyíngi'ámí'in, shánki

wänbo inbí k'aygiwin. Wí to'wí kin i'opídá iví whäyü Christ-ví'piye' iyoe'gi'an waagibá i'o', hedá wí to'wí hânhay wänbo iwhäyundepí'ví shankí p'ándíki'-á namuu.

⁹In kwiya' inbí senä' dínhannin diwedí wáy wenda' inbí kháwá' ovâyta'kw'öení hedânho khä'ge' dâyhónídí, indá kí'minnânho dimúni: Sígintä (60) paayo iwedi diphademuu'in, hedá wa'di inbí senä' dínwówayi' ihaydibo' indádí híwó' dithá'de'in, ¹⁰hedá inbí'gedá t'owa-á dínhanginná hääwí híwó'di díví'annin, kin waabá: Inbí äyyä'á híwó'gi dâysówé; inbí k'aygi ee-á t'owa-á híwó'dá dâyséegi'an; tobá hääwí namúni wänbo-á Yôesi Tádávi t'owagi'-á ovây'an; in t'öephade iwe dikw'ó'nindá ovâykhä'ge'nan; hedá häädi wänbo dívísó'dée t'ämägi' híwó'di wé'ge'i hääwí díví'amídí.

¹¹⁻¹²Hewänbo in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senä' dínchuu'indá wí'ovâykháwá'ta'kw'öenípí, indá wáy kay'i taachan inbí túu'ú dínmuu iwe dâymá've-í hedí wíyá dikhóhtsaada'púuwí, hedího hää Christ-gí' páadé dívítuu'an waa wídíví'opídí t'owa inbí'gedí ditúní híwó' wídíví'opí gin. ¹³Hää ma'di wá' bää'in dipúwí, hedá oe'piyá náäpiyá diwänpiyëni. Hedá iwedá ma'di shánkí p'ándíki'indá dipúwí, t'owaví'gedí t'ämägi dihi'yëni, hedá wídín'äyngiwó'náhpí i'gá dívítomá've-í hedá hääwí dínkhây'ähpí' ditú'be-í. ¹⁴Hedânho otú' shánkí híwó' namúni'in in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senä' dínchuu'indá dívíkhó'yäa-ídi hedá dâ'yäkw'öení, hedá inbí k'aygi dâ'yäyngi'amí, hedânho in to'wên na'inbí'piye' hää dichäa'in háabo yanákí tūu namuu'i wídây'má've-ípi na'inbí'gedí ditúnídi. ¹⁵Wáy wên ná'in shánkí ts'aamin kwiya' inbí senä'

dínchuu'indá Yôesi Tádávi p'öegé'dí dívíyää'an, hedího i Penísendi Satan-bí p'öegé i'gá dimän.

¹⁶Hewänbo wí kwee Christ-ví'piye' iwhäyundedi hedá ünmaatut'owak-w'ondá wí'bo diyoekandee'in, i-á ünkhây'ä' ovây'äyngi'amí'in. Kindidi in wé'ge'in méesate'in t'owa bá'yéki t'öe wídín'púwípi ovâykhä'ge'namídí, hedá shánkí dínkoedí-í ovâykhä'ge'namídí in wé'ge'in kwiya' inbí senä' dínchuu'in wíyá töebo wídín'änpi'in ovây'äyngi'amídí.

Hää in méesate'in t'owadi inbí tsonnin ovây'má've-í waa

¹⁷In méesate'in tsonnin dimuu'indá híwó' inbí t'öe dívíkanmáadi híwó' ovâywá'äa-i'in nakhây'ä', hedí in hânho dívít'öe'o'in Yôesiví hí' önt'öe'amídá önhä'amídá shánká ovâywá'äa-í. ¹⁸Yôesi Tádávi ta'nin diwe hanbá natú'.

Kinnân natá'muu:

Wí wéyu itá'a'ts'ádinde'i-á wíwínsówhi'amípí hebo bínhúumääni.

Hedá wá' natú', nakhây'ä' wí to'wídí it'öe'o'i-áho öewa'äa-i'in.

¹⁹Wí'da' wí to'wídí wên háawên híwó'pí'in wí méesate'i tsondi önhänundedi wínâat'öyaanípí. Hebo wên wíye hää poeye t'owa híwó'pí i'annin ditú'dída'mânho ovây't'öyaaní. ²⁰Hewänbo ta'gendi wí méesate'i tsondi' it'aywó'kanhondáho', in méesate'in t'owa t'ähkívi páadépiyebo iví t'aywó'di nâatú'äamí, hedânho in wé'ge'in méesate'in tsonnin dikhuwôeda'ídi dívít'aywó'namídí.

²¹Yôesi Tádávi páadépiyebo', hedá Christ Jesus-ví páadépiyá, hedá in makówáwin t'öepa'aa'in Yôesi Tádádí ovâyde'manninbí páadépiyá, kay'indi wítumáa, ná'i ho wítu'andi' nâa'a'ginnamí, hedí wí'bo wí'untúnípi wí to'wí'gedí

háa híwó⁷ háa híwó⁷pí i²annin úta⁷gendihanginnáhpídíbo⁷, hedi wí⁷untúní⁷pí wí to⁷wí híwó⁷di namuu⁷in náawánpíhídíbo⁷. ²²Wíwíwó⁷onnamí⁷pí wí to⁷wíwí⁷di bimank⁷úwí⁷di méesate⁷i tsondigí⁷ náasóge-í⁷dí. Kin bí⁷andi heyáa i-á t'aywó⁷to⁷i-án namuudá, ụ-áho⁷ iví t'aywó⁷ iwebá bitóe⁷ó waagibá bí⁷o⁷. Bípí⁷áyíngí⁷ámí hedáho yă⁷dâa⁷íbo unmuní⁷dí.

²³Hăyánnan⁷ho unhaypóe, hediho náa p'oeđá⁷ wínâasúwă⁷bé-ípí, hewânbo wí híyăă méena⁷ây wá⁷ náawóení hedáho wí⁷unsihaypúya⁷bé-ípí⁷dí. ¶

²⁴Wáy wên t'owa-áho kee⁷eedi⁷ho dívít'aywó⁷do⁷, hediho ná⁷i hăăwí dívít'o⁷i-á nahanginpo⁷ wa⁷di ovây⁷tuyó⁷diwekánpídíbo⁷. Hewânbo wây-á wên t'owaví t'aywó⁷di-á tíúúgedáho nats'anhanginpo⁷. ²⁵Hedi híwó⁷di hăăwí t'owa dívít'odá hanbá napo⁷, wesebo nahanginpo⁷, hewânbo tobá náa wesebo híwó⁷ wínahanginnáhpí wânbo⁷, wáy wí thaa-áho nahanginpúwí.

Háa in pant'ôe⁷in dínkhây⁷ă⁷ dívít'ámí⁷in

6 In to⁷wên pant'ôe⁷in dimuu⁷in Jesus-ví⁷piye⁷ dívíwhăyunde⁷indá hăăđi wânbo t'ăhkí dínkhây⁷ă⁷ inbí tsonnin dâya⁷ginhúuwí⁷in, hedáho t'owa yanákí wídívíhí⁷má⁷ve-ípí⁷dí Yôesi Tăđáví⁷gedi hedá iví hăhkan tų ũnmuu í⁷gedá. ²Hedi inbí tsonnin Jesus-ví⁷piye⁷ dívíwhăyundedáho⁷, in pant'ôe⁷in wídínkhây⁷ăhpí ovây⁷a⁷ginhánú-í⁷in tíúúwin páadé⁷in diwănpimuudíbo⁷, hewânbo dínkhây⁷ă⁷ ingí⁷ shánkí híwó⁷ wânbo dívít'ôe⁷ámí⁷in, gá ná⁷in tsonnin in panbí t'ôe iwedí híwó⁷di dăyhónde⁷indá Christ-ví⁷piye⁷

dívíwhăyunde⁷in wá⁷ dimuudân, hedá Yôesídá ovăyséegí.

I chă⁷ wăhphade wí⁷ây⁷séegí-ípí

³Nakhây⁷ă⁷ ụđi in t'owa ovây⁷hă⁷ámí⁷in hedá ovây⁷yôen⁷in ná⁷i hăăwí dívíkanhúuwí⁷dí. Ma⁷đi wáy wíyá to⁷wídá piháa ovây⁷hă⁷o⁷, hedá i ta⁷gen tų Na⁷inbí Sedó Jesus Christ natú⁷i-á wí⁷ovây⁷hă⁷opí, hedá wá⁷ wí⁷ovây⁷hă⁷opí háa Yôesi nada⁷ waagi dívíkanhúuwí⁷dí. ⁴Kí⁷min t'owa-á dívíwănpíphuude⁷, hedá hăăwí wânbo-á wídínta⁷gendihanginnáhpí. Inbí ánshaa-á híwó⁷di wídínmuupí⁷dí t'ămăgi⁷ hăăwí í⁷gedi ditsikayi⁷ hedá tų í⁷gedídá⁷bá ditųhănyi⁷. Iwedího dithúupo⁷ hedá t'ayđá⁷ dívímáa, hedá wí⁷ná táyeví⁷gedi yanákí dívíhí⁷máa, hedá di⁷ándé⁷ in wê⁷ge⁷in t'owa-á yă⁷dâapí⁷ ánsaadă⁷ dínmuu⁷in. ⁵Inbí ánshaa dínpedeemuudi hedá in ta⁷gen namuu⁷in dínýaapóedí dívíwănpít'aymáa. Indá di⁷ánshaapo⁷ Yôesíví khuu ipiye⁷ dívíwănpíwhăyundedíbo dikodít'owapáa-í.

⁶Hewânbo in to⁷wên Yôesíví khuu ipiye⁷ dívíwhăyunde⁷indáho dihíhchăă i hăăwí dínkw'ó⁷didíbo⁷, hediho kodít'owa waagi⁷inbá ho dimuu. ⁷Gí⁷ăypųyă ihayđi hăăwí wânbo wí⁷âymaapí náa oepáa k'ayđi⁷piye⁷, hedi gichuu ihayđi wânbo-á náa oepáa k'ayđi iwedí hăăbo wí⁷ăy⁷khuwakhăymáapí. ⁸Hediho koegí⁷-á awegí⁷-á gínkw'ó⁷dá gínkhây⁷ă⁷ gichanpúwí⁷in híwó⁷ hay gínkw'ó⁷nin. ⁹Hewânbo in to⁷wên dikodít'owapáa-í⁷in diwănpida⁷in dimuu⁷indá yă⁷dâapíđá⁷ dívíkanhúuwí⁷in dichanpo⁷, i hăăwí dida⁷i dăyhóní⁷dí. Inbí t'aywó⁷di dínmúní⁷đi wên phay ovăy⁷k'ú⁷ waabá dínpóe, hedi iwe diwhêe. Indá díví⁷ánshaa⁷anpídíbo⁷

¶5:23 Inbí p'oe-á wáyýedí sųwăgí⁷ híwó⁷di wídínmuupí, hediho⁷ iwe dăymée-nawónde woegí⁷ namúní⁷dí.

i hääwí ovâywânpíwhâhkangít'óe'i dida', hedi ná'i hääwí dá áagépiye' ovâywháve-í hedá pedee iwe ovâytoení.
¹⁰ T'owa-á dâychä'séegídí hääwí t'ähkí híwó'pí'dá' dívítisiye'o'. Wáy wéndáho' hânho dichä'da'diho' inbí whäyü Yôesiví'piye' dínmuu iwedi dívihânge'an, hediho wí'bo báyéki dívípiwhá'an.

**Paul-di Timothy
 óetumakhe'an híwó' i'ámídí**

¹¹ Hewänbo Timothy, ü-á Yôesi Tádáví' unmuu, hediho ná'i híwó'pí' hääwí namuu iwedi biyâatää-í. Shánkídí bikhää-í uví wówátsi ta'ge mánhûuwídí hedá háa Yôesi nada' waagá úvíkanhûuwí, hedá Yôesiví'piyá biwhäyühûuwí, t'owa-á ovâyseégíhûuwí, biyää'ámí tobá úkháamän wänbo', hedá t'ayyaa'i-á wí'unmúní. ¹² Wí ää'i háa wí tsaa'i' ikhääde' waabá ü wá' kay'indi bikhää-í híwó' uví wówátsi mánhûuwídí. Yôesi Tádádí wóetükánnan in wówátsi nahánde'pí'in mánkéyídí, hedi báyéki t'owaví páadépiye'bo untú Jesus-ví'piye' biwhäyunde'in, hediho in wówátsi nahánde'pí'in iweho bitsaakéení. ¹³ Náa hääwí Yôesi Tádáví páadépiye'bo wíyóení, i-á hääwí t'ähkí nawówámuu'i' nawówátsipäyi', hedá Christ Jesus-ví páadépiye'bo-á, idá Pontius Pilate in ta'gen óetu'an Pilate-ví páadépiye' nawin dihaydi. Kinnân úkhây'ä' bitsiye'amí'in: ¹⁴ I tsontü wóetu'andi' nâa'a'ginnamí, hedânho uví wówátsi híwó'ninda' úmúní hedá to'wídí wänbo-á hääwí i'gedá há'to wónchänú-í. Kin bikanhûuwí Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ää pihay. ¹⁵ Häädi'i thaa ide'man dihaydiho Yôesi Tádádí Christ óekeesogekhâymaa. Yôesi Tádádáho namuu i na'indi äy'a'ginmääni'i', ibá t'ähkíví shánkí kay-á imáa, ibá-á shánkí natsonyi' t'ähkí

wé'ge'in tsonnin dimuu'inbí'wedi, hedá ibá-á in kw'áye dimuu'inbí'wedá shánkí kw'áye'i-á namuu. ¹⁶ Idá'män hânhay wänbo há'to nachüü-í, idá' wí'bo nakohtayná' diwá na'án, ná'i ko-á hânho nakaydi toébo há'to ee nú' iwepiye' ihádi-í. To'wídí wänbo wáymûu wänbo wí'óemü'pí, hedá to'wídí wänbo-á hânhay wänbo-á há'to únkoedí-í óemúni'in. Yaho kw'áye äytege-í hedá häädi wänbo-á na'inbí tsondi-á gínmúní. Hamân.

**In kodit'owa dimuu'in háa
 dínkhây'ä' díví'amí'in**

¹⁷ In to'wên kodit'owa dimuu'in báyéki náa oepáa k'aydiwi hääwí dínkw'ó'nin ovâytu'äämí wídívíyengi'äämí'pí'in, hedá wídí'ääní'pí inbí chä'dá hääwí t'ähkí i'gedá ovâykhäge'nâamí'in, gá inbí chä'dáho häädi nanân wänbo dínháanídân. Hewänbo shánkí dínkhây'ä' dívíwhäyü-i'in Yôesi Tádádânho ovâykhäge'namí'in. Idânho ná'i báyéki hääwí na'in t'owa dímä' díhíhchannamídí. ¹⁸ Ná'in kodit'owa dimuu'in ovâytu'äämí híwó'gí dívíkanhûuwí'in. Indá báyéki hääwí híwó'di dínkw'ó, hediho dínkhây'ä' báyéki híwó'di-á díví'äämí'in, hedá inbí hääwí iwedá wídihääkhä-í'pí, hedá wé'ge'in t'owa-á dá dívíwiyé-í. ¹⁹ Kin dívíkanhondáho inbí híwó'di tsiyekan dínmuu'i-á wên kay'in tepú waagi'ba namúní inbí wówátsigí', hedi hääwí shánkí nachä'muu'i dâyte'kw'óe'ó waagibá díví'amí, gá handidi in kodí'nin wówátsi namúní'in dâykéyídân.

**I t'ä'gi hí' Paul-di
 Timothy ónta'nandi'**

²⁰⁻²¹ Timothy, hâ'in háhkan Yôesi Tádádí uví mange wónyoe'annin nâa'âyíngi'amí. In to'wên Yôesi

óe'a'ginpí waa dívíhée'o'in
 wí'ovâyt'óyaanípí. Inbí hí' dínmuu'i
 wídínchǎ'muupí. Hedá in to'wên háa
 dívíhée'o'in ihayḍa' dâý'egó'o'in
 wänbo-á wí'ovâyt'óyaanípí. Indá
 di'ánde' hǎäwí dínhanginná'nin,

hewänbo ta'gendi wídínhanginnáhpí.
 Wáy wên hǎ'min t'owa-á in ta'gen
 whǎyü namuu'in diwedí dívíyâa'an.
 Yôesi Táḍáḍí iví séegísehkanä-áho
 wovâymâäní.

In Eedi'in Ta'nin Paul-di Timothy Onta'nannin

1 Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'òekhuwa'i-ân omuu, Yôesi Tádá natsonpóedí kî'bi' omúni'in, hedânho t'owa dovây't'òe'âamídí Yôesi Tádá ívî tûu imági'in to'wên Christ Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'indáho in wówátsi nahándépí'in ovâyâmâni. ²Ná'in ta'nin naadi u Timothy wînta'do', u-á naví ay waagibá wíhçaa hedi wíséegi. Yôesi na'inbí Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkaná wóemâni, hedá uví'piye' nasehkanápúwí, hedá wóekhägé'namí ánsaaginpídíbo' unchá'nídí.

Timothy-ví'gedi Paul i'ánshaamáadi Yôesi Tádá óekú'daa'o

³Naa Yôesi Tádá dókú'daa'o', i-á namuu ívî t'òe dônkanmáa'i', hedi dínhanginná pín ta'ge haydi kin dáy'o'in, naví thehtáy pahpá'in díví'an waabá. I dókú'daa'o' u' unmuudi, khúu-á thaa-á ugí' dáyyúusu'odi. ⁴Naa hânho oda' wíyá wímúni'in hedânho ohíhchanpúwí, uví'gedi báyéki ánsaa dínpóya'di háa bisíhtä'ä'in ánwíye ihaydi. ⁵Hedi dáy'ánsaa'o' háa Jesus-ví'piye' ta'gendi biwhâyunde'in. Páadé uví sa'yâa Lois hedáhá' uví yíyá Eunice-á inbí pí'ná khó'yé-á dänwhâyü, hedá naa dínhanginná u-á wá' hanbá biwhâyunde'.

Paul-di Timothy óetu'an Yôesiví tûu t'owa híwó' ovây't'òe'âamídí

⁶Hedânkun u wí'ánshaakannamí, naa uví p'ó'dé dáymank'ú' ihaydi Yôesi Tádá wí hääwí wóeyôn mân'âamídí. Nää wíyá bipimâni hää'i t'òe híwó' mân'âamídí, páadé ihaydi bitsiye'o waagibá. ⁷Yôesi Tádá in' in khuwóeda' wídímápipí na'inbí pí'ná

khó'yé, hewânbo kay-áho díma', hedá díkhäge'do t'owa âyséegímá've-ídi, hedá hangintandá díma' na'inbí wówátsi híwó' áyhúuwídi.

⁸Hediho wí'unwóeda'ípi Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi t'owa ovây't'òe'âamídí, hedá wídíwóeda'ípi tobá ívî t'òe dôn'odibo dípansóge wânbo', hewânbo shánkídi naa t'òephade iwe o'án waagibá un wá' unkhâyímúni mânt'òephade-ídi Yôesi Tádá híwó'di tûu t'owa ovây't'òe'âamídí, hedi Yôesi Tádádáho kay wóemâni kin bí'âamídí. ⁹Idânkunho na'in dín'aywon hedá ívî'indá' gimúnídi dítkánnan. Hedi kin i'an wên háawên ívî'annin namuudida'ba yoe, hewânbo báyéki séegísehkaná imáadân. Hân'oebo wa' hääwí nakhí'yenpídíbo wí'bo i'ánshaamági kin i'âamídí, Christ Jesus-di dínkhâyímá'in namuudi.

¹⁰Hedi nääho Yôesi Tádá ná'i séegísehkaná na'in dínkeeyan Christ Jesus-á napówa ihaydi dín'aywoenídi. Christ-dáho in chuwa namuu'in na'inbí'wedá dínýaa'an, hedá handídi dínkeekw'ódi hádídi Yôesi Tádá híwó'di tûu áywhâyundedi ná'in wówátsi nahándépí'in áykéyídi.

¹¹Hedi Yôesi Tádádáho naa dísóge t'òekhuwa'i-á hedá hâhkandi-á omúnídi, ívî híwó'di tûu únmuu i'gedi t'owa dovây't'òe'âamídí. ¹²Hedi ná'i t'òe dáy'o'i namuudi naa t'òephade iwe nää o'án. Hewânbo tobáháa kin dínpo' wânbo wó'wóeda'pí, dínhanginnâdi to'wíwí'piye' naa dáyywhâyunde'in, hedá híwó'dá dínhanginná i-á únkoedi'in i hääwí ívî mange dónyoe'andi' dín'âyíngi'âamídí i t'ä'gi thaa napówa píhay. ¹³Naadi wínthayyan háawin in ta'gen hâhkan namuu'in, hediho u-á úkhây'ä' ná'in hâhkan diwebá bitsaakêni'in. Hedi kin bí'odi in whâyü-á in séegi-á Christ Jesus napäyi'i nâahúuwí. ¹⁴Ná'i

híwó²di háäwí Yôesi Táďáďí uví mange wónyoe²andi² män²áyíngihúuwí. I Yä²ďáa²i P'oewəəhəə na²inbí pí²ná k'ó²yé gínthaa²idáho wóekhəge²namí kin bí²amíďí.

**Wáy wēndi Paul óeyoe²an
hewānbo Onesiphorus-dá yoe**

¹⁵ Ūhanginná t'əhkí in Asia nangewin t'owaďi naa díyoe²an, Phygelus-áďi Hermogenes-áďi indi wānbo díyoe²an. ¹⁶ Na²inbí Sedóví²piye² dáyyúusu²o² in Onesiphorus-ví k'aygi²inbí²piye² nasehkanäpúwíďí, idá naa háýānnanho díbo²aawówá²an, hedá tobá náā pan tewhá ee ow'hi²ān wānbo wíďíwōeda²pí. ¹⁷ Nawōeda²iví²wedi náā Rome-piye² na²āā, hedi napówá ihayďá ihe²yidibo naa díťwəməáa díshaa píhay. ¹⁸ Naa dáyyúusu²o² owáy i t'ə²gi thaa napówá ihayďi Na²inbí Sedó iví²piye² nasehkanäpúwí. Ūbo híwó² ūhanginná, oe Ephesus búu²ú iwe i-áďi naa-áďi gayi² ihayďi idi báyéki díkhəge²nannin.

**Timothy ūnkhāy²ā² híwó²
Yôesigi² it'óe²amí²in**

2 Naví ay, Christ Jesus-di iví séegísehkanā ūnmuu²in díməgi, hedi ná²indibá wóekay²amí. ²I háäwí naadi báyéki t'owa dovāyhə²andi² unt'oe, hedi náā ná²i unt'oe²ibá wāy-á t'owa ovāyhəhphadé-í, indá dínkhāy²ā² háäďi wānbo t'əhkí háa dínwó²nān waa dívikanhūuwí²indá dimún²in, hedáhá² indá wá² dínkoedí-í wé²ge²in t'owa-á ovāyhə²amíďí.

³ Ū-á wí sundado Jesus Christ-ví² waagi²bá unmuu, hediho naa don-t'ōephadende waagibá ū wá² ūkhāy²ā² unkhāymúní²in igi² mǎnt'ōephadé-íďí. ⁴ Wí sundado namuu²i-á wa²ďi háa óeyōn waa i'odibo há²to iwedi iyāa²amí i²amíďí háa in sundado dimuupí²in díví²o waagibá, gá iví p'ó²ďéďi² ihíhchannamí²in nada²ďān. ⁵ Hedá

to²wí i'áďāamāa²i-á háa ūnkhāy²ā² waa i'áďāa²opíďá há²to háäwí in dit'ānpo²in ovāymā²i² óemāān. ⁶ Hedá wí to²wí nava iwe báyéki it'ōe²andi-á ūnkhāy²ā² i páadé²i namúní²in i háäwí napaa iwedi ihóníďí. ⁷ Híwó² bí²ānshaa²amí ná²i wítumāa i²gedi, hedānho Na²inbí Sedóďi híwó²di ka²powa wóemāān háäwí t'əhkí ūtáy²i² unka²pówá-íďí.

⁸ Jesus Christ-ví²gedi bí²ānshaa²amí. I-á nachuu wānbo nawāywówápōe, i-á David-ví āy iwedi²ibá namuu. Ná²i-ān namuu i híwó²di tūu iví²gedi t'owa dovāyt'ōe²o². ⁹ Ná²i tūubá namuudi t'ōephade iwe o²ān, hedi wí yanākíkandi waagibá náā pan tewhá iwe ow'hi²ān, hewānbo Yôesi Táďávi tūu-á ūnkayďi wí²ūnwhimuupí. ¹⁰ Tobá háa naa dīnpo² wānbo dáyyā²ā²o² in Yôesi Táďáďi ovāyde²mannin dimuu²in dovāykhəge²namíďí hedānho in wá² Christ Jesus-di ovāy²aywoeníďi, hediho hānhay wānbo t'əhkí sa²wó²ďa² naná² diwe dithāa-í. ¹¹ Ná²i hí² náā otúní²i-á ta²genda² namuu: Christ-áďi gichuudá i-áďibá wáy na²ān diwebá giwówákwō²ní. ¹² Ívít'ōephadeyā²ā²andáho², i-áďi wé²ge gitsonyēēn. Hewānbo i wí²āytaapí gin gitúďáho², i wá² natúní² na²in wānbo-á wíďítaapí²in. ¹³ Tobáhāa na²in háa gínkhāy²ā² waa wí²iví²anpí wānbo², i-áho háäďi wānbo t'əhkí háa ūnkhāy²ā² waa i²o², gá wí²ūnkoedipíďān i'egó²amíďi iví hí² natú²in.

**Timothy in ta²gen namuu²in
ihūuwí²in ūnkhāy²ā², hedi in
ta²gen namuupí²indá iyoe²amí**

¹⁴ Ū-á ūkhāy²ā² in méesate²in t'owa ná²i háäwí wítu²an ní²gedi ovāy²ān-shaakannamí²in, hedá Yôesi Táďávi páadépiye² kay²indíďá ovāytú²āamí tūu i²gedíďa² wíďívítuhānmá²ve-ípi. Han dívítuhkanmāadáho² wíďínchā²muupí, hedi in to²wēn dívít'óyande²inbí

ánshaa-á ovâywânpipedee^o? ¹⁵ Hăăđi wânbo uví t'ôe áyîngîđi măn'âamí hedânho Yôesi Tádá natúníđi híwó² bí'annin, hedá háa bí'o²in namuudi wí'unwôeda'ípí, hedá Yôesi Tádáví ta'gen tųų únmuu²i t'owa ta'ge ovâyt'ôe'âamí. ¹⁶ In t'owa Yôesi dâý'a'ginpí waa dívíhée^oinbí'wedí hedá to'wên inbí hí' dínchă'muupí'in-bí'wedí biyâa'ámí. Ha'wâa'i hí'đí t'owa Yôesiví'wedí shánkí ovâyâa^o? ¹⁷ Wí phée nawówa'pí² nawadedi'đá i khowa óehá'đândo waagibá, ná'in t'owaví hí'-áho t'âmăpiye² dínwadedí², hedi handíđi t'owa ovâyhá'đândo². Hymenaeus-áđí Philetus-áđí wên wíye senă² damuu in ha'wâa dívíhée^oin diwedí. ¹⁸ Indáho in ta'gen namuu²in diwedí dănyâa'an. Kinnân datŭ²: Christ-ví'piye² ívíwhăyų ihayđiho giwáywówápoe waabá ho gínpoé, hediho owáy gichuu ihayđáho na'inbí túu²ú wígiwáywówápúwípí. Inbí tųųđiho báyekí t'owa inbí whăyų iwedí ovâyâakanhon. ¹⁹ Hewânbo Yôesi Tádáví tųų únmuu²i-áho wên kay²in tepú na'ingí² dínk'ŭ² waagi'inbá namuu, hedi íví ta'nin diwe kinnân ũntă²muu: Na'inbí Sedó-áho ũnhanginná wé'in íví t'owa únmuu²in.

Hedá kindá wá' nată²muu:

To'wên t'ăhkí ditŭ²nin Na'inbí Sedóví'in dimuu²indáho dívít'aywó²kanwóyí²ni'in dínkhăy'ă².

²⁰ Wí kodit'owa namuu²íví tewhá ee wí să'ăwé ũnsaa óedodi háa kwă² ts'ă²íđi napa'andi², hedi ná'i să'ăwé-áho i hăăwí shánkí híwó²di namuu²i' óesaa'igí² namuu. Hewânbo wá' wíyá să'ăwé-áho phédá nap'odá napa'andi² nasaa, hedi i-áho i wăhphade híwó² namuupí² hăăwí óesaa-ígí²-á namuu. ²¹ Hăăwí yă'đăapi² namuu²íví'wedí ívíyâa'andá, handíđi i să'ăwé hăăwí híwó²di óesandi waagi²bá gimúní, hedá Na'inbí Sedóví'indáho ta'-

gendá gipúwí, hedi íđiho wí t'ôe dímaâní igí² íví'amíđí, hangí² ívíkhăy'odi, hedi ná'i t'ôe díma'i-á híwó² íví'amí.

²² Ná'i híwó²pí² taachan wáy wên e'nún dăymăa'íví'wedí óyâa'an. Shánkíđí bikhăă-i uví wówátsi ta'ge mănĥuuwíđí, hedá Yôesiví'piye² biwhăyų'bé-íđí, hedá t'owa-á ovâyséegĥĥuuwíđí, hedá indăđá tsăaginpíđíbo-á unthăa-íđí. Kin bí'andá in to'wên yă'đăa'in inbí pí'ná khó'yé dimuudi Yôesiví'piye² dívíyŭsukanmăa'in waagi'inbá unmuní. ²³ T'owa ánshaapí'in dimuu²in hedá hăăwí wânbo wíđínhanginnăhpí'in dimuu²indá dívítŭhkandodi wí'ovâyt'óyaanípí. Ha'wâa'i hí' dăypiymăa'in dimuu²indá wí'ná táye dívíwănpit'ayyaa^o? ²⁴ Hebo to'wên Na'inbí Sedógi² dívít'ôe^oindá wíđínkhăy'ăhpí t'aytŭhkannin dimúní'in, hewânbo shánkíđí t'ăhkí t'owa-áđí híwó²nin dimúní, hedá híwó²nin hăhkannindá bo'ată²indá dimúní. ²⁵ Dínkhăy'ă² in to'wên Yôesiví hí' ônséegí'opí'in ovâythayyamí'in pihăa díví'o²in, hewânbo kin ovâythayyodi t'ayginpíđíbo² ovâyhée'âamí, hedi ma'đânho Yôesi Tádáđí ovâykhăge²namí inbí t'aywó²di dăyyoe'ămíđí, hedânho in ta'gen namuu²in dihăhpúwíđí, ²⁶ hedi kindíđáho inbí hangintan dăywaykéyí, hedá Penísendiví'wedáho dívíyâa'ámí. Idá wên phay ovâyk'ŭ² waagibá i'andi iwe diwhée, hediho íví pan waagi'inbá dipóedí háa natŭ² waa ho díví'o².

Hăa napúwí'in i t'ă'gi thaa napowa'ă² ihayđi

3 Naa oda² ná'in wítŭkankĥăymăa'in ŭhanginnání'in: I t'ă'gi thaa napowa'ă² ihayđi báyekí kăy²in napuwagít'ôe. ² T'owa-áho wí'bo dívípíséegĥĥăymăa hedá inbí chă² ní'gedíđă² díví'ánshaakhăymăa.

Indá dívíyêngikhâymaa, kw'áye-á dívípitegekhâymaa, t'owa-á t'ámägi-á ovâyṭukankhâymaa, inbí yíyá'indá tádá'indá wí'ovây'a'geenípí, kú'daa-á wídívímäänípí, Yôesiví hääwí-á wí'ôn'a'geenípí. ³Inbí k'aygi'in wänbo wí'ovâyseegi-ípi, häädi wänbo t'ähki dívíyá'be-i'in didá'i, pí'wên t'owaví'gedá yanäki-á dihi'yëeni, hää diwänpichaa waagá dívikhâymaa, hää'wänbo dimúni, hedá i híwó'di hääwi namuu'i-á dáy'táy-i, ⁴inbí k'ema'indá inbí maatu t'owa'indá ná'inbí hánmin dínmuu'inbí mangá ovâykáani, díví'ánshaa'anpídíbo hääwi t'ähki dívikhâymaa, dívipíphúu-i, Yôesi Táda dáyseegíma've-ívi'wedi indá'ba dívipíhchannam'i'indá didá'i, ⁵indáho Yôesiví'näpiye' dimuu waabá dívíkanhúuwí, hewänbo háawin iví kay únmuu wänbo wídínhanginnánípi. Ha'waa'in t'owaví'wedi biyâatää-i.

⁶Wáy wên ha'waa'in inbí hôeyó wóégé tewhá eeye dits'úyá', wáy kwiýá' ánschapí'in dimuu'in dithaa eeye, kwiýá' báyéki t'aywó'di dáymaa'in hedá t'ámägi' híwó'pí' taachandi ovâykaygímáa'in, hedí ná'in kí'min kwiýá' in dihôeyó'indá dívisó'dinde' inbí hähkan ovâywhäyü'amídí inbí'näpiye' ovâyma'ídi. ⁷Ná'in kwiýá'didá in hôeyó'in hähkannin ovây'tóyandedi häädi wänbo t'ähki wíyá shánki didá' diháhpúwí'in, hewänbo há'to in ta'gen namuu'in diháhpúwí. ⁸Ha'min hähkannindá in ta'gen namuu'in dáyyoegi'o', hán'oe Jannes-ádi Jambres-ádi Moses-ví hí' dányoegi'an waabá. Ná'in hähkanninbí ánskaa yä'däapí'da' dínmuudi inbí whäyü Yôesiví'piyeho wídínchá'muupí. ⁹Hewänbo hää dívíkanhon waa há'to híwó' dínpuwí. Iwebo nakeepúwí ánschapí'in dimuu'in, in wíye senä' Jannes-ádi Jambres-ádi dânpóe waagibá.

Timothy in ta'gen namuu'in úhanginnândi híwó' ikanhúuwí

¹⁰Hewänbo údá áyngidi ho naa dímu' hää dáykanhon waa, hedího úhanginná hääwí in t'owa dovâyhá'o'i', hedá hää naví wówátsi donhon waagidá, hedá hääwí ipiye' dáykhääde'indá, hedá hää dáywhäyunde'indá, hedá hää dáybo'atá'o'indá, hedá hää t'owa dovâyseegi'indá, hedá hää dáyýää'o'indá. ¹¹Hedá dímu' hää t'owadi naví whäyü dínmuudi díyanäki'annindá, hedá hää indi dí'tôephadekannannindá. I búu'ú Antioch-á Iconium-dá hedá Lystra-á eeye kin naa dínpóe. Hebo tobá díyanäki'an wänbo', Na'inbí Sedódí ná'i hääwí t'ähki iwedí dín'aywon. ¹²Hedá to'wên t'ähki didá'in inbí wówátsi dáyhúuwí'in Yôesi Táda óehíhchanmäänidí, in wá' Christ Jesus-ví'in dimuudíbo ovâyyanäkíkanhâymaa. ¹³Hedí ná'in yä'däapí'in t'owa dimuu'indá hedá in t'owa dáyhóeyóhá'o'indáho shánki p'ándíki'inho dipuwagít'óe. Ná'indá wáy-á t'owa-á in ta'gen namuu'in diwedá ovâyýäakankhâymaa, hedá in wá' in ta'gen namuu iwedíba dívipiyäakankhâymaa.

¹⁴Hewänbo u-á úhanginná to'wídí wóehá'annin. hedího téegi t'aagi hää unháhpóe'in diwe hedá hää biwhäyunde'in diwá bitsaakëeni. ¹⁵Híyää'i unmuu ihaydi waabo ná'i ta'kan Yôesi Táda'v'wedi na'ää'i' úhanginná, hedí ná'i ta'kan namuu'idíba wóehá'o' hää Christ Jesus-ví'piye' biwhäyundedi wón'aywoeni'in. ¹⁶Hääwí t'ähki Yôesi Táda'v' ta'nin diwe natá'muu'i-á i Yä'däa' P'owäqähä'v'wedi na'ää'idida' namuu, hedího báyéki nachä'muu díkhäge'namídí in ta'gen namuu'in giháhpúwídí, hedá hää híwó'pí' ívi'o'in dínthayyamídá, hedá in ta'ge'in p'óe

namúni⁷ in dínkeeyamí⁸da, hedá haa í⁹ge ívíhúuwí¹⁰ in díh¹¹á¹²amí¹³da. ¹⁷Hediho ná¹⁴ in háhkan gihádího ná¹⁵ in Yôesi Tádá¹⁶gi¹⁷ ívít¹⁸'ôe¹⁹o²⁰indáho há²¹awí²² t'áhki gíntáy²³i²⁴ áymáa hedánho híwó²⁵ ígi²⁶ ívít²⁷'ôe²⁸amí²⁹di, hedi hangí³⁰ wíyá há³¹abo wígínte³²'dée-ípi.

4 ¹⁻²Yôesi Tádávi páadépiye³ hedá Na⁴'inbí Sedó Jesus Christ-ví páadépiyá wítumáa kinnân bí⁵'amí⁶di: Yôesiví tũ⁷ t'owa ovây⁸tũphadé-í hedá há⁹adi nanân wânbo unkhây¹⁰múni kin bí¹¹'amí¹²di. Híwó¹³'pí in t'owa díví¹⁴'odá ovây¹⁵thayyamí, hedi ovây¹⁶tũ¹⁷'amí ha¹⁸'wáa wídíví¹⁹'amí²⁰pí²¹in, hewânbo i híwó²²'di namuu²³'idá²⁴ díví²⁵kanhúuwí. Há²⁶adi waa kin ovây²⁷há²⁸'odi indá²⁹di bibo³⁰'atá³¹'amí. Ná³²'i kin wây³³tũmáa gá Na³⁴'inbí Sedó Jesus-di t'áhki t'owa ovây³⁵keekw'ôenídân haa híwó³⁶' haa híwó³⁷'pí díví³⁸'annin, in diwówayi³⁹'indá in ho dichuu⁴⁰'indá⁴¹di, hedi kin ikhây⁴²máa owáy⁴³ nawáypówá⁴⁴di nap⁴⁵'ó⁴⁶dédí⁴⁷'sogedee ihaydi. ³Hediho ná⁴⁸á úkhây⁴⁹'á⁵⁰ Yôesi Tádávi tũ⁵¹ t'owa ovây⁵²t'ôe⁵³'amí⁵⁴in, gá wáy⁵⁵ wí thaa naná⁵⁶ diwáho in t'owa in ta⁵⁷'gen háhkan namuu⁵⁸'in há⁵⁹'to dit⁶⁰'oyandá⁶¹'í, hewânbo shánkí⁶²di báyéki hôeyó⁶³'in háhkan⁶⁴nin ovây⁶⁵tũwákhây⁶⁶máa, hedi díví⁶⁷wânpihí⁶⁸channamí⁶⁹di didá⁷⁰'í ná⁷¹'in háhkan⁷²nindi ovây⁷³tũ⁷⁴'amí⁷⁵in há⁷⁶awí⁷⁷ dit⁷⁸'oeda⁷⁹'idá⁸⁰. ⁴Hedá in ta⁸¹'gen namuu⁸²'in wídít⁸³'ôe-í⁸⁴pí⁸⁵di díví⁸⁶'oyephohtí⁸⁷ikhây⁸⁸máa, hewânbo i hí⁸⁹' ta⁹⁰'gen namuupí⁹¹' pehtsiye waagi⁹²'bá namuu⁹³'i⁹⁴ dit⁹⁵'ôe-í⁹⁶di díví⁹⁷'oyephohkhuukhây⁹⁸máa. ⁵Hewânbo u-á úkhây⁹⁹'á¹⁰⁰ ta¹⁰¹'gedá¹⁰² bí¹⁰³'ánshaa¹⁰⁴'amí¹⁰⁵in, hedá mânt¹⁰⁶'ôephadendedá biyá¹⁰⁷'amí, hedá t'ámäpiye¹⁰⁸ unyê¹⁰⁹ení Yôesiví híwó¹¹⁰'di tũ¹¹¹ in t'owa ovây¹¹²t'ôe¹¹³'amí¹¹⁴di, hedá in t'ôe Yôesidi wóeyônnin híwó¹¹⁵'dá bikanhúuwí.

⁶Ná¹¹⁶'i há¹¹⁷awí¹¹⁸ wítũ¹¹⁹'an gá ná¹²⁰aho Yôesigí¹²¹ naví¹²² ûn¹²³'p'oe donts'an-cha¹²⁴'khây¹²⁵máadân, naví¹²⁶ wówátsi dáypákhây¹²⁷máa, ihaydiho naná¹²⁸ ná¹²⁹

oepáa k'aydidi dáyyáa¹³⁰'amí¹³¹di. ⁷Wí tsaa¹³²'i haa wí¹³³ á¹³⁴á¹³⁵'i hânho isó¹³⁶'dinde waagibá naa wá¹³⁷ dáysó¹³⁸'dée Yôesiví híwó¹³⁹'di t'ôe dôn¹⁴⁰'amí¹⁴¹di, hedá haa díyôn¹⁴² waagá dôn¹⁴³bowa, hedá i há¹⁴⁴awí¹⁴⁵ ívíwhâyunde¹⁴⁶'i-á dó¹⁴⁷'áyíngi¹⁴⁸'an. ⁸Hediho in to¹⁴⁹'wên díví¹⁵⁰'á¹⁵¹dedi páadé dipówá¹⁵²'in wí há¹⁵³awí¹⁵⁴ dit¹⁵⁵'anpo¹⁵⁶ waabá, naa wá¹⁵⁷ há¹⁵⁸awí¹⁵⁹ naagi¹⁶⁰' dinte¹⁶¹'kw'ódi¹⁶²'i donkekây¹⁶³máa, gá naví¹⁶⁴ wówátsi ta¹⁶⁵'ge donhondân. Na¹⁶⁶'inbí Sedó Jesus-á namuu¹⁶⁷ i to¹⁶⁸'wí t'owa ta¹⁶⁹'ge ovây¹⁷⁰tũkankhây¹⁷¹máa¹⁷²'i haa híwó¹⁷³' haa híwó¹⁷⁴'pí díví¹⁷⁵'annin, hedi idáho ná¹⁷⁶'i dinte¹⁷⁷'kw'ódi¹⁷⁸'i naa dí¹⁷⁹má¹⁸⁰ání, hewânbo naa¹⁸¹á¹⁸²'bá yoe, in wé¹⁸³'ge¹⁸⁴'in t'owa pín¹⁸⁵ ta¹⁸⁶'ge haydi óetsíkha¹⁸⁷'máa¹⁸⁸'in nawáy¹⁸⁹'á¹⁹⁰á-í¹⁹¹di, innân wá¹⁹² hanbá ovây¹⁹³má¹⁹⁴ání.

Wên t'owaví¹⁹⁵gedi Paul itá¹⁹⁶'nan

⁹Bisó¹⁹⁷'dée-í hanwaapí¹⁹⁸di¹⁹⁹bo naví²⁰⁰'piye²⁰¹ un²⁰²'á²⁰³á-í²⁰⁴di. ¹⁰Demas-dí²⁰⁵dáho díyoe²⁰⁶'an, i-á ná²⁰⁷'i oepáa k'aydiwi há²⁰⁸awí²⁰⁹ shánki iséegí²¹⁰dího²¹¹, hediho oe Thessalonica búu²¹²'úpiye²¹³ namáa. Crescens-á oe Galatia nangepiyá namáa, hedá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá. ¹¹Ná²¹⁴-á Luke-dá²¹⁵'mân naa-á²¹⁶di ná²¹⁷'án. Mark-á nâamá²¹⁸'í, i-á ûnkoedi naví²¹⁹ t'ôe iwe díkhäge²²⁰'namí²²¹in. ¹²Tychicus-á oe Ephesus búu²²²'úpiye²²³ dósan. ¹³Hedi un²²⁴'á²²⁵di naví²²⁶ k'éwé²²⁷'in aa oe Troas búu²²⁸'ú Carpus-ví²²⁹'we donyoe²³⁰'annin dín²³¹má²³²'í, hedá naví²³³ ta²³⁴'di-á wá²³⁵ dín²³⁶má²³⁷'í, hewânbo shánkí²³⁸di i púye eedi natá²³⁹'muu²⁴⁰'i ta²⁴¹'di-á.

¹⁴Alexander i kwák²⁴²'u²⁴³di ihä²⁴⁴awí²⁴⁵pá²⁴⁶'idá naa báyéki díyanáki²⁴⁷'an, hediho i híwó²⁴⁸'pí²⁴⁹ dí²⁵⁰'andi namuudi Na²⁵¹'inbí Sedódáho báyéki óetuchänukhây²⁵²máa. ¹⁵U-áho há²⁵³'i senbí²⁵⁴'wedi ó²⁵⁵'áyíngi²⁵⁶'an, i-á na²⁵⁷'inbí hí²⁵⁸' t'aygí²⁵⁹di iyoegi²⁶⁰'andi.

¹⁶Páadé naa dítũyó²⁶¹'diwekándí naa wí²⁶²'bo dáý²⁶³'aywoení²⁶⁴di dáyhée²⁶⁵'an dihaydi tóebo wí²⁶⁶'iwínú²⁶⁷pí naa díkhäge²⁶⁸'namí²⁶⁹di. T'áhki²⁷⁰di²⁷¹bo díyoe²⁷²'an. Naa oda²⁷³ Yôesidi ovây²⁷⁴'owóyé-í²⁷⁵in tobá han díví²⁷⁶'an

wänbo[?]. ¹⁷ Hewänbo Na[?]inbí Sedó-á naa-áđí nayidi idân díkhäge[?]nan, heđá in kay-á dímági t'ähkí iví tųu t'owa dovâyt'ôe[?]amíđí, heđiho t'ähkí in Hudíyo dimuupí[?]in iwe diyi[?]in dit'oe. Heđi Yôesidi naa dîn[?]aywon, wí to[?]wí wí khänbí wăă iwedi ôewhahké[?] waabá naa dí[?]an. ¹⁸ Heđi Na[?]inbí Sedódáho t'ähkí i híwô[?]pí[?] t'owađi díkhâymaa[?]in dida[?] iwedi díwhahkéyí, heđá idá oe makówá wáy i natsonnân diwepiye[?] bahpíbo díhûuwí. Hânhay wänbo t'ähkí t'owa dínkhây[?]ă[?] kw'áayébo[?] óemá[?]ve-í[?]in. Hamân.

Wí sengitųu namuu[?]i[?]

¹⁹ Priscilla-á Aquila-á ovânsen-
gitų[?]âamí, heđá in Onesiphorus-ví

k'aygiwindá wá[?]. ²⁰ Erastus-á oe Corinth búu[?]úbo iwóyí[?], heđi Trophimus-á nahayđi oe Miletus búu[?]ú iwá dóyoe[?]an. ²¹ Bisó[?]dêe-í wa[?]đi nate[?]núpóepíđíbo[?] unpówá-íđí. Eubulus-dá wóesengitų[?]an, heđá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-đá, heđá t'ähkí in wé[?]ge[?]in tí[?]ûuwin páadé[?]indá inbí sengitųu wónsan.

²² Na[?]inbí Sedó Jesus uví pí[?]ná khó[?]yé mänmá[?]ve-í, heđá iví séegísehkanä-á wóemâäní.

In Ta'nin Paul-di Titus Ônta'nannin

1 Naa Paul omuu'i ná'in ta'nin dóta'do'. Naa Yôesi Tádávi t'ôe'i hedá Jesus Christ-ví t'ôekhuwa'i-á omuu. Naa dísan in to'wên Yôesi Tádádí ovâyde'manninbí'piye', hedânho dovâykha'ge'namídí shánkí iví'piye' dívíwhâyú-ídí, hedá in ta'gendá dovâyhâ'qamídá, hedânho háa Yôesi nada' waagi inbí wówátsi dâyhûuwí. ²In wówátsi nahánde'pí'in gín'á'in âytsikha'máa âykeyídí. Yôesi-á wí'ihôeyó'opí, hedi hân'oebro iví tûu imági kí'min wówátsi dímaânídí, ³hedi híwó' naná' dihaydi i'gedi díhangin'ánnan. Yôesi na'inbí aywondidi naa díyôn hedá dísóge ná'i tûu t'owa dovâytuuphadé-ídí. ⁴Naa di u Titus wínta'do', u-á navi ta'gendi ay waagibá wíchaá, naa dâyhâyunde'ibá u wá' biwhâyundedi. Yôesi i Tádá-á'dí hedá Christ Jesus na'inbí aywondi-á'dí séegísehkaná wóemâáni hedá wóekhâ'ge'namí ánsaaginpídíbo' unchâ'nídí.

Háa Titus oe Crete p'oyâadi i'ámí waa

⁵Naadi oe Crete p'oyâadi iwe wíyoe'an hedânho háäwí iwe wa'di natáy'i bí'ámídí, hedá méesate'in tsonnin t'áhkí búu'ú eeye ovâykw'ôenídá. Kinnân hêe wítu'an: ⁶Wí méesate'i tsondi-á ûnkây'á' wí sen to'wídí wânbo wí t'aywó'di wí'ônsháa-í'pí' namúni'in. I-á ûnkây'á' wí' kwee-á'díqá' nakhóhtsaçhâ'ní'in, hedá iví ây-á whâyú'indá' dimúni, hedá ná'in âyví'gedi t'owa wídítúní'pí háa diwânpida' waagi díví'o'in hedíháa t'óyanpí'in dimuu'in. ⁷Wí méesate'i tsondidá Yôesiví t'ôe ôñ'âyínmáa, hedânho otú waa ûnkây'á' wí sen to'wídí wânbo wí t'aywó'di

wânbo wí'ônsháa-í'pí' namúni'in. I-á wína'âámí'pí idá'mân in ta'gen imáa'in, hedá wesebo wínat'ayyaapúyá'be-í'pí, hedá suwáto'i' háa tsaato'i' háa nachâ'hâ't'aa'i' namúni'in wí'ûnkây'á'hpí. ⁸Shánkí'dí ûnkây'á' iví k'aygidi nat'owaséegít'ôení'in, i yá'dâa'i' namuu'i-á iséegí-í, hanginta'di-á namúni, iví wówátsi-á ta'ge ihûuwí, háäwí Yôesi natsonpóe'i-á háädi waa i'âámí, hedá áyíngidi iví wówátsi ihûuwí'in ûnkây'á'. ⁹Yôesiví hí' whâyúwó'di ûnmuu, hediho i méesate'i tsondi-á háa naháhpóe waa ná'i hí' ipiye' iwhâyúhûuwí, hedânho in wé'ge'in t'owa ovâykhâ'ge'namídí ná'in ta'gen háhkan dipiye' shánkí dívíwhâyú-ídí, hedá in to'wên ná'in háhkan dâyséegí'anpí'indá piháa di'ánshaamuu kin ovâythayyamí.

¹⁰Han i méesate'i tsondi ikanhûuwí gá báyéki t'owa-á t'óyanda'pí'in-dá' dimuudân, hedi inbí hí'á wídínchâ'muupí, hedi inbí hí'dí wây-á t'owa-á piháa ovây'ánshaakando'. In Hudíyo dimuu'in shánkí wânbo há'min dimuu. ¹¹Nakhây'á' ná'i kí'bi hí' ây'ahkhâa-í'in, gá háäwí dínkhây'á'hpí' dâyhá'o'dân hôeyó'dí dâywânpichâ't'aa'nídí, hediho báyéki tádá'indá yíyá'indá inbí ây wóegé ovâypedee'o'. ¹²Wí Crete-wi sen wânbo', i-á inbí khuu i'gedi itu-makhe'o'i' namuu'i natú, "In Crete-win háädi wânbo t'áhkí dihôeyó, khân t'ayyaa'in waagi'inbá dimuu, baa'in de'de'in dimuu." ¹³Ná'in inbí'gedi natú'indá ta'gen namuu. Hediho u-á úkhây'á' kaygí'di ovây tumakhe'amí'in hedânho inbí whâyú Yôesiví'piye' ta'ge dínmúnídí, ¹⁴hedá wíðây't'óyaanpídí in Hudíyoví pehtsiye-á'dí hedá i tsontu in t'owa in ta'gen namuu iwedi dívíyaa'annin dâypipaa'i-á'dí. ¹⁵In to'wên yá'dâa'in dimuu'ingí' háäwí t'áhkí híwó'di namuu,

hewänbo in yä²däapí²in dimuu²in hedá wídíwíhâyundepí²ingí²-á hääbo híwó²di wídínmuupí. Ná²inbí ánskaa wänbo yä²däapí² dínmuudi wídínhanginnáhpí wé²i wí híwó²di namuu, wé²i wí híwó²pí² namuu²indá. ¹⁶Yôesi dâytaa gin dití², hewänbo hää dívíkanhon waagidi nakeepo² ta²gendi wídâytaapí²in. Daháa díví²o², wídí²a²ginháhpí, hedá hääwí híwó²di namuu wänbo díví²ámí²in wídínkoedípí.

In ta²gen háhkan namuu²in

2 Hewänbo uví²wân úk²óe t'owa ovâyhá²ámí²dí hää inbí wówátsi dâyhúuwí²in, in ta²gen namuu²in dívíwíhâyü²mä² dihaydi. ²Saydôe ovâyhá²ámí wídisuwät²ôenípí²dí, hedá híwó²dá inbí wówátsi-á dâyhúuwí² hedânho t'owadi ovây²a²geenídí. Ovâyhá²ámí hangintá²nin dimúní²dí, hedá in ta²gendi whâyü-ádi séegí-ádi dâymá²ve-í²dí, hedá tobáhää napo² wänbo dívíyää²ámí²dí. ³Hedá kweeyôe-á wá² ovâyhá²ámí hää inbí wówátsi dâyhon waagidi dâykeeyámí²dí Yôesi dâya²a²ginhonnin. Wây-á t'owaví²gedi yanákíwó² wídíví²má²ve-í²pí, hedá suwätó²in wídímúní²pí. Indá dínkhây²ä² hääwí híwó²di namuu²i dâyhá²ámí²in, ⁴hedânho in shánkí ts'aamin kwiýä² ovâyýeye-í²dí inbí senä²dádí inbí ây-ádi dâyséegí²húuwí²dí, ⁵hedá hangintá²nindá dimúní, yä²däa²in wówátsi-á dâyhúuwí, inbí k'aygi-á híwó²dá dâya²yingí²ámí, diséegít²ôení, hedá inbí senä²dá dâya²a²ginnamí. Han díví²odi to²wí wänbo há²to ûnkoedí-í híwó²pí ihée²ámí²dí Yôesiví tpu² í²gedi.

⁶Hanwaagibá in senä² shánkí ts'aamin dimuu²in kaygi²di ovâyhá²ámí hangintá²nin dimúní²dí. ⁷T'ähkí ü bí²o²i híwó²dá² bí²äämí, hedi handidi ná²in shánkí ts'aamin dimuu²indi wóemúndedi üdi ovâykeeyámí hää indá dínkhây²ä² díví²äämí²in.

Ovâyhá²odi in ta²genda²bá bihee²ámí, hedá ovâykeeyámí pín ta²ge haydi biwhâyunde²in. ⁸Uví hí² ta²ge²ida² úmúní hedânho tóebo wí²ûnkoedí-í²pí²dí wóetü²súu²ámí²dí. Handidi to²wí uví²näpiye² namuupí² nawôeda²púwí, hääwí wänbo híwó²pí² wí²ishaadepí²dí na²inbí²gedi natúní²dí.

⁹In pant²ôe²in dimuu²in ovâyü²tü²äämí inbí tsonninbí tpu² dâyt²ôyaaní, hedá i t'ôe dâyt²o²í²dí inbí tsonnin ovâyhíhchan-namí, hedá wá² wídívítüwhännâámí²pí, ¹⁰hedá wídívísä²mâámí²pí. Shánkí²dí dâykeeyámí sähto²indá hôeyó²indá wídímuupí²in, hedânho hää inbí wówátsi dâyhon waagidi nakeepúwí²dí i hääwí Yôesi na²inbí aywondíví²gedi âyhá²andi² sa²wó²di namuu²in.

¹¹Yôesi Tádádí iví séegísehkanä na²in dínkeeyan, hedi ná²i séegísehkanä-á ûnkoedí t'ähkí t'owa ovây²aywoenídí.

¹²Hedi iví séegísehkanä iwedi giháhpóe ná²i a²ginháhpí hääwí Yôesiví²piye² íví²o²i² âyyoe²ámí²dí, hedá i híwó²pí hääwí in t'owa Yôesi dâytaapí²in kay²indi dikanda²i-á âyyoe²gi²ámí, hedi náä oepáa k'aydi na²inbí wówátsi ta²gá hedá hangintá²dí²dí âyhúuwí, hää Yôesi nada² waa. ¹³Hedi gitsíkha i hääwí híwó²di Yôesidi dípägít²ôe²i², hedi kinnân namúní: Jesus Christ nakeepúwí iví sa²wó²di kohthay wóegé, i-á i hay²i Yôesi-á hedá i dín²aywondi-á namuu. ¹⁴I-á na²ingí² ipimági na²inbí t'aywó²di iwedi díma²p'ádi-í²dí hedá ná²i t'aywó²di dînyaa²ámí²dá, hedânho ta²gendi iví t'owa gimúní²dí, hedi pín ta²ge haydi gida²í²dí híwó²dá² ívíkanhúuwí²dí.

¹⁵Ná²i hääwí í²gedi t'owa ovâyhee²ámí. Kaygi²di ovâyü²tü²äämí hää díví²äämí²in, hedá in to²wên híwó²pí dívíkanhonnin ovâyta²gep²ôegésaaní. Ü-á úk²óe kin bí²ámí²dí, hedânho to²wí wänbo wí²ûnkoedípí²dí wóe²a²ginhánú-í²dí.

**Háa Titus-di in Jesus-ví'piye'
dívíwhäyunde'in ovâyhá'ámí waa**

3 Ihaydá² in t'owa ovây'ánshaakan-nâamí t'ähkí in nange'in tsonkhuu dâymáa'inbí khómapho² dívíkw'óení. Dínkhây'ä² díví'a'gint'óení'in, hedá dikhây'múni hääwí t'ähkí híwó'di namuu'i² díví'âamídi. ²Ovâytu'âamí wây-á to'wênbí'gedi yanákí wídívíhí'má've-ípi, hedá wídívítuhkanmá've-ípi. Shánkídí ûnp'oe kháapí'in dimúni hedá t'ähkí t'owa-ádi a'gindibo dívíhûuwí. ³Gínkhây'ä² kin waagi íví'âamí'in, gá wáymúu na'in wá' hangintahpí'in gimú'dedân, hedá t'óyanpí'indá gimuuwân, in ta'gen namuu iwedi gihângépóewân, háa na'inbí túu'ú iwe gichâa waagida² íví'odi wí'bo ívípihíhchanmädi ná'i híwó'pí' hääwídi na'in dípanhógi waa gínpóe, na'inbí wówátsi-á t'ähkí yä'dâapída² íví'owân, githúut'óewân, wây-á t'owadá dí'taywân hedi na'indi wá' indá âyt'aywân. ⁴Hewânbo Yôesi na'inbí aywondida dínkeeyan i-á t'owa-ádi híwó'di namuu'in hedá inbí'piye² séegi-á imáa'indá, ⁵hedího dín'aywon, hewânbo na'in híwó'di hääwí íví'annin namuudá yoe, íví sehkanä ûnmuudân dín'aywon. Dí'owídidi waagibá wówátsi ts'âamin dímgá, hedá i Yä'dâa'i P'owêahâadâ ts'âamin waagi'inbá dípaa. ⁶Jesus Christ na'inbí aywondi na'ingí' i'annin namuudi, Yôesi Tádádí i Yä'dâa'i P'owêahâa báyéki dímgá. ⁷Hediho Yôesi Tádá íví séegísehkanä ûnmuudi díchâamáa t'aywó'di wí'âyamápi waagi, hediho in wówátsi nahándépí'in gitsíkha'in âykéyi. ⁸Ná'i otú'i-á ta'gen namuu, hedi oda' udi in t'owa ihaydá² í'gedi ovâyhí'má've-í'in, hedânho in

Yôesiví'piye² ho dívíwhäyunde'in häädi wânbo t'ähkí híwó'dá² díví'âamí.

Ná'i otú'i-á híwó'dída² namuu, hedá in t'owa t'ähká ovâykhäge²do². ⁹Hewânbo in to'wên hangintahpí tsika dívítsika'máa'in wí'ovây'tóyaanípí, hedá to'wên inbí thehtáy pahpá'inbí kháwá í'gedi ihaydá² dívíhée'o'indá, ¹⁰hedá to'wên Moses-ví tsontu í'gedi dívíwânpituhkando'indá. Kí'bi hí'dá tóebo wí'óekhäge²dopí hedi wínachä'muupí. ¹⁰Wí to'wí piháa iwhäyundedi nat'owawiyet'óe'i namuu'i² undádí nayída náatú'ámí han wí'í'ámípi, hedi natáyda wíyá hanbá náatú'ámí, hedi it'óyanpída náayoegi'ámí. ¹¹Ûhanginná wí to'wí kí'bi namuu'i-á t'aywó'to'ída² namuu'in hedá in ta'ge'in p'ôe í'gá wínamänpí. I-á wí'bo ûnpihanginná híwó'pí ikanhonin.

I t'ä'gi hí' Paul-di Titus ônta'nandi²

¹²Háa Artemis háa Tychicus uví'piye² dósankhâyamá, hedi owáy wé'i wí napówa ihaydá, bisó'dêe-í oe Nicopolis búu'ú díyay-ídi. Naa dáy'ánshaamági náä te'nú iwebo dáywóyí'nídi. ¹³Zenas i sen i tsontu itaa'i namuu'i-á hedá Apollos-á wáypíe² damän. Bisó'dêe-í ovânkhäge²namídi hedânho hääwí wânbo wídäntäynípídi. ¹⁴Na'inbí t'owa dínkhây'ä² diháhpúwí'in híwó'dá² häädi wânbo t'ähkí dívíkanhûuwídi, hedânho in to'wên hääwí díntáy'in ovâykhäge²namídi. Han díví'opída inbí wówátsi wídínchä'púwípi.

¹⁵In náwe naa-ádi dikw'ó'nindi inbí sengitú wónsan. Uda in to'wên Christ-ví'piye² dívíwhäyundedi na'in díséegi'in ovâysengitú'âamí. Yôesi Tádávi séegísehkanä t'ähkídiho bínmá've-í.

In Ta'nin Paul-di Philemon Ônta'nannin

1 Naa Paul omuu⁷i⁷ opannán Christ Jesus-gí⁷ dáy⁷t'ôe⁷odi. Naa-áđi hedá na⁷inbí tí⁷úu páadé⁷i Timothy-áđi ụ Philemon wínta⁷do⁷, ụ-á na⁷inbí tí⁷úu wíséegí⁷i hedá na⁷inbí t'ôe iwe díkhäge⁷do⁷i-á unmuu.

² Hedá in méesate⁷in t'owa uví k'aygi díwíwé⁷ge⁷o⁷in wá⁷ ánta⁷do⁷, hedá na⁷inbí tí⁷úu Apphia-á, hedá Archippus-á, i-á wí sundađo na⁷inbí hänge nawindi díkhäge⁷namíđi waagi⁷bá namuu.

³ Yôesi na⁷inbí Táđáđá hedá Na⁷inbí Sedó Jesus Christ-dá inbí séegísehkaná wovây⁷määni hedá wovâykhäge⁷namí ánsaaginpidíbo⁷ íkwó⁷níđi.

Philemon-bí séegi ûnmuu í⁷gedi ônta⁷do⁷

⁴ Philemon, hääđi wänbo wínyúusu⁷an ginhay Yôesi igí⁷ dáy⁷t'ôemáa⁷i dókú⁷daa⁷o⁷, ⁵ dínhanginpoedí uví whäyü Na⁷inbí Sedó Jesus-ví⁷piye⁷ úmuu í⁷gedi, hedá wá⁷ dínhanginpóe Yôesi Táđávi t'owa t'ähkí ụđi ovây⁷séegí⁷in. ⁶ Ụ-áđi naa-áđi handa⁷ ánwähýunde⁷, hedí naa dáy⁷yúusu⁷o⁷ ná⁷in whäyü gánmuu⁷indi wóekhäge⁷namíđi shánkí wänbo úhanginnáníđi t'ähkí i híwó⁷di hääwí ánmáa⁷i⁷ Christ wé⁷ge gamuudi. ⁷ Navi tí⁷úu páadé⁷i⁷, ụđi Yôesi Táđávi t'owa inbí pí⁷ná khó⁷yé ovây⁷híhchannan, hedího uví séegí mánmáa⁷íđi naa wá⁷ díhíhchannan, hedá báyéki díkhäge⁷nan sen waa o⁷añaníđi.

Paul-di Philemon óedaa⁷an Onesimus óeséegíkéyíđi

⁸⁻⁹ Hedího wí⁷ná táye ánséegíhondi hääwí bí⁷amíđi wída⁷khây⁷máa. Tobá Christ-di dínk⁷ú⁷ wänbo thay⁷cedi wíyôeníđi háa úkhây⁷ä⁷ bí⁷amí⁷in, wén tsontüu wímää⁷níví⁷wedi naadi wíwänpida⁷khây⁷máa. Wí⁷ú⁷óde-ípi naa Paul sedó omuu⁷in, hedá Jesus Christ-ví⁷ omuudiho⁷ opannán. ¹⁰ Wí hääwí Onesimus-gí⁷ mán⁷amíđi kaygi⁷di wída⁷máa. I-á navi e⁷nú waagi⁷bá dínmuu, naa wa⁷ náa opannán dihayđibo⁷ iví táđá waagi⁷bá opóedí.

¹¹ Tobá i-á páadéđi ụgí⁷ úchä⁷póepí wänbo⁷, náa-áho wí⁷gíndígí⁷ ụgí⁷-áđi naagi⁷-áđi gánchä⁷póe. ¹² Náa-á i uví⁷piye⁷ dówáysankhây⁷máa, hedí báyéki dóseegíđi navi pín wá⁷ i-áđí⁷bá ihon waagibá ochanpo⁷. ¹³ Yôesi Táđávi híwó⁷di tųü t'owa dovây⁷t'ôe⁷o⁷in namuudi náa wa⁷đi opannándi naa oda⁷wän Onesimus náwe naa-áđi dówóyí⁷ní⁷in, hedánho ịđi uví⁷gedi naa díkhäge⁷namí. ¹⁴ Hewänbo naa wó⁷da⁷pí uví päpíđíbo dówóyí⁷ní⁷in. Naa wó⁷da⁷pí wí⁷kaygi⁷amí⁷in hääwí híwó⁷di bí⁷amíđi, shánkíđi oda⁷ ụ wí⁷bo kin bí⁷amí⁷in.

¹⁵ Ma⁷đi Onesimus uví⁷wedi wí hây tähkíđá⁷ nawiyedee hedánho uví⁷piye⁷ nawáymu-íđi hedá ụ-áđí⁷bá hääđi wänbo t'ähkí nacha⁷níđi. ¹⁶ Páadéđi pan namuu, hewänbo náa-á pan wínamuupí, náa-á wí panbí shánkí hay⁷i namuu, náa-á na⁷inbí tí⁷úu páadé⁷i gánpóe ánséegíhúuwí⁷. Hedího naadi hânho dóseegí, hewänbo ụđá shánká náaséegíhúuwí, t'owa namuudi hedá náa-á Na⁷inbí Sedó Jesus-ví⁷ namuudá.

¹⁷ Hedí ụ-áđi naa-áđi wé⁷ge änt⁷ôe⁷o waagibá unchä⁷adáo⁷, Onesimus náseegíke⁷ naa díseegíkéyí waagibá.

*1:11 In kháwá Onesimus-á natu⁷da⁷ “To⁷wí nachä⁷muu⁷i⁷” gin.

¹⁸ Hedi uví'piye' it'aywó'nandáho', háa uví'piye' hääwí naphaamuudáho', naa díphahsaaní. ¹⁹ Nábâa naabo ná'i hí' dótá'kankhâymaa: "Naa Paul omuu'idi wíwá'âa-í." Hewänbo nää wó'da'pí wí'ánshaakannamí'in, u-á uví wówátsi-ân naa unphaamuu'in. ²⁰ Tí'ûu páadé'i', Na'inbí Sedó Jesus-ádí wé'ge gamuu, hediho oda' ɔ́dǎ ná'i híwó'di hääwí wídaa'andi' naa dín'ámí'in. Handidi Christ-ví'in gamuudi naví pí'ná khó'yé naa díhíhchannamí. ²¹ Ná'in tá'nin wíntá'do' dínhanginnândi i hääwí oda'póe'i nâa'a'ginkhâymaa'in, hedi shánkí wänbo hääwí wá' nâakhâymaa.

Wí sengitɔ́u namuu'i'

²² Hedi nää wa'di wíyá hääwí wí-daa'ámí: Ti wí íve dínkhây'ámí dáy-

whonwóyí'nídí? Undi dínýûusu'odiho naa ochaa hanwaapídíbo Yôesi Tádádí díwáypunmääní'in unbíwepiye'.

²³ Epaphras-di iví sengitɔ́u wónsan, i-á wá' Christ Jesus-gí' it'ôemáadíbo naa-ádíbá napannán. ²⁴ Hedá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, hedá Luke-á naa-ádí wé'ge dívít'ôemáa'indi wá' wóesengitɔ́an.

²⁵ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí pí'ná khó'yé mánmá've-í.

In Ta²nin James Ita²nannin

1 Naa James omuu, Yôesi Tádáví t'ôe²i hedá Jesus Christ i shánkí natsonyi²iví²-á. Naadi un tã²di wêege²in Israel t'owa t'ämäpiye iwadekw'ô²nin wâysengituta²do².

T'ôephade-ádi hedá whäyü-ádi i'gedi ita²do²

²Tí²üuwin páadé²in, hânho bñfhchanpuwave tobáháa bñt'ôephadende wänbo², ³gá únhanginnândân unbí whäyü wovây-tayindedá shánkí iyäákanhâhpúwí²in. ⁴Hewänbo häädi wänbo t'ähkí úvíyää²âami ta²gendi íkweesenpáa-ídi, hedânho wíyá hääwí wänbo wí²unte²dee-ípi kí²min ímúnídi.

⁵Hedi wená wí wänbo un diwedi únhanginnâhpídi háa kin i'ámí²in, i-á ûnkây²ä² Yôesiví²piye² iyûusu²ámí²in, hediho in hangintan óemääni únhanginnánídi. Na²inbí Sedó Yôesi khâagipí t'owa t'ähkí báyéki hääwí napäyi², hedi wí²ovây²t'e²yopí dida²póedí. ⁶Hewänbo bñndaa²andi, pín ta²ge haydi úvíwhäyü²-í wovây²määni²in. Wí²úví²âyíngimäänípí háa wovây²määni²in háa wovây²määnípí²in. Wí to²wí pín ta²ge haydi iwhäyunde²pí²-á wí p'oe oepiyá nääpiyá wädi óechänumáa²i waagi²bá namuu. ⁷⁻⁸Wí to²wí kí²bi namuu²iví ánskaa wí²unta²gemuupí, hedi tobá hääwí i'an wänbo híwó² wí²i'ähkéé-ípi. Hediho i-á wí²ûnkây²ä²hpí na²âani²in hääwí nada²póe²i Na²inbí Sedó Yôesidi óemääni²in.

To-an ta²gendi kodit'owa namuu?

⁹Wí to²wí Jesus-ví²piye² iwhäyunde²i namuu²i sehkanäwó²gí wówátsi thaa ihondá ûnkây²ä² nahíhchanpúwí²in, gá Yôesi Tádádí kw'áye óesógedân. ¹⁰Hedá

wí to²wí Jesus-ví²piye² iwhäyunde²i kodit'owa namuu²i-á wá² ûnkây²ä² nahíhchanpúwí²in Yôesi Tádádí áagépiye² óesógedí, gá in kodit'owa dimuu²indá hää² ahkónu i²gewi póvi²ây nasaa²i waagibá dihâanídân. ¹¹I than napeedi natsáwäpóe ihaydi, i taa t'ähkí óet'awende², hedá i póvi-á t'ähkí nathanändedá wíyá sa²wó²di wínamuupí. Wí to²wí kodit'owa namuu²i-á wá² hanbá ûnpo². Wa²di wíyá shánkí chä² it'andedibo nahâani.

Híwó²di-á híwó²pí²-á, wähäädan na²ä²?

¹²Wí to²wí óetayinde²i it'ôephadeyää²andi-á nahíhchanpúwí, gá híwó² iví tayí² diwedi napee ihaydi wówátsi nahánde²pí²in úntsaa²whihkedée-í, wí ää²i páadé napówa²i hääwí híwó²di ikénde waagibá. Yôesi Taa iví tûu imági kin ovâykhây²máa²in in to²wénde óeséegí²ingí²in.

¹³Hewänbo wí to²wí óetayinde²i ihaydi wén t'aywó²nin nakanda²dá wí²ûnkây²ä²hpí Yôesi Tádá ònchänú²-í²in. Hääwí yä²däapí² namuu²i há²to ûnkoedí-í Yôesi Tádá óekannamídi nat'aywó²kandá²-ídi, hedi Yôesi Tádádí wänbo-á to²wí wänbo wí²óet'aywó²dikanyómä²pí. ¹⁴Hewänbo wí to²wí hääwí hânho nada²dibo t'aywó²diwe itóe²ó ikéyídi. ¹⁵Hedi iví pí²ná khó²yé nat'aywó²kanda²di, iwedi t'aywó²diho napüyá, hedá shánkí wänbo wíyá it'aywó²dodi pedee iwe napóyá².

¹⁶Hedânho navi tí²üuwin páadé²in wâyséegí²in, piháa wí²úví²ánskaamá²ve-ípi ná²i hääwí i²gedi. Yôesidi wídi²tumáapí git'aywó²dikandá²-ídi. ¹⁷Hääwí t'ähkí híwó²di namuu²i dímagí²i-ádi, hedá hääwí ta²gendi yä²däa²idä² namuu²i dñnmáyä²dádí, makówádí gínpóyá². Yôesi Tádá t'ähkí

i kohthay oe makówá nasaa'i ikhíyé, hedi ná'i kohthay-á haa nakeet'oe waagi na'egópo' hedá dáy'óhkhú'o', hewänbo Yôesi-á wína'egópo'pí. ¹⁸ I-ân napida'di wówátsi ts'aamin dímgá, iví ta'gen tpu únmuu'i ívíwhäyü ihaydi. Kin i'an hedänho t'ähki ts'aabi hääwí ipakhâymaa iwedí na'indá in páadé'in ts'aamin gimuu'in waagi'inbá gipúwídi.

**Háa Yôesidi na'in dítmáa
waa wígiwänpidat'oe-ípi,
hewänbo íví'ami-á**

¹⁹ Navi tí'úuwin páadé'in wáyséegí'in, ná'i hääwí wáytu'andi' úhanginnânho'. Hedänho häädi waa íkhâymuní Yôesiví tpu úvít'óyaanídí. Wí'úvíwó'onnámípi úvít'hée'ámídi, hedi hääwí hí'indidibo wí'ít'ayyaapúyá'bé-ípi. ²⁰ Git'ayyaapóedá Yôesiví tpu wí'ây'a'gindopí, hediho i hääwí i natú' híwó'di namuu'in wí'ây'opí. ²¹ Hediho t'ähki i híwó'pí' namuu'i' úvíkanmáa'i bínyoe'ámí, hedá ná'i báyéki híwó'di namuupí' unbí pí'ná khó'yé únk'w'ó'di-á bínyaa'ámí. Yéngipídíbo Yôesiví tpu bínkéyí. Ná'i tpu-á unbí pí'ná khó'yé únsogedee wí ko'yi waabá, hedi nasôedi in kay imáa unbí hää wovây'aywoenídí.

²² Hewänbo iví tpu bín'a'ginnamí, wí'íwänpit'oe-ípi. Yôesiví tpu ít'oedi hewänbo í'ándedi wí'únk'hây'ähpi háa natú' waa úví'ámí'in, unbí ánskaa-á pi-háa únmuu. ²³ Wí to'wí Yôesi Tádávi tpu nat'oedi hewänbo i'a'gindopídá, i-á wí to'wí waagi'bá namuu ip'oet-síwhayedi iví ts'ay háa únchaa waa imúnde'i', ²⁴ hewänbo tobá ipimú' wänbo', i p'oetsíwhaye namuu iwedí iyáa'an dihaydi, wesebo' ún'ódénde' háa únchaa waagi. ²⁵ Hewänbo wí to'wí Yôesi Tádávi tsontpu híwó' ónt'óyandedi, hedi wí'ún'óde'pí háa nat'oe'in, hewänbo háa Yôesidi óetu'o waagi i'odi, t'ähki iví tsiyekan diwe nahíhchanpúwí. Ná'i tsontpu-á t'ähki híwó'didá' namuu, hedi

t'owa ovâyma'p'áđinde' inbí t'aywó'di iwedí.

²⁶ Wí to'wí na'ándedi Yôesi óe'a'gin-má'in, hewänbo hähso'yó'i namuudá, wí'bo ipihóeyó'o', hedi iví tsiyekandá háagi' wänbo wí'únchä'muupí. ²⁷ Hewänbo wí to'wídi Yôesi na'inbí Tádá ta'gendi óe'a'ginmá'i-á kinnân íkhâymaa: In to'wên yíyápi'indá táđápi'indá dimuu'in hedá in kwiýá' inbí sená' dínchuu'in dimuu'indá idi ovâypuwákhâymaa ovâykhäge'namídi inbí t'ôephade iwedí ovâyýaa'ámídi, hedá wá' ipi'áyíngi'ámí hedänho ná'i yá'dáapíkan in t'owa Yôesi Tádá dáytaapi'in díví'o'i namuu'idi wí'ópedee'ámípidí.

**Wíginkhây'ähpi
git'owayoeigít'ôení'in**

2 Tí'úuwin páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ i shánki hay'iví'piye' úvíwhäyunde'. Hediho wáy wên t'owa shánki híwó' wíwínmá've-ípi in wé'ge'inbí'wedí. ² Ma'di kinbáho namúní: Wíye sená' unbí méesate ee dats'úndi, i wí' namantomuu óedodi napa'annin, sa'wó'dá na'aamuu, hedi i wí'-á sehkanäwó'dá na'aamuu, ³ hedi ma'di i shánki sa'wó'di na'aamuu'i bín'a'gindi bintumáa, "Hä'i shánki híwó'di púwédé eedi ósoge," hewänbo i sen híwó' na'aamuupí'-á bintumáa, "Owáy hängedíbo ówínú, háa naví ân nú'bo ósoge," ⁴ hedáho kin úví'odá nakeepo' íchanpo'in wí sen shánki híwó'di namuu'in i wí'ví'wedí, hedänho unbí ánskaa híwó'pí únmuudíbo t'owaví'gedí úví'ánshaamá' háawin dimuu'in.

⁵ Bí'tóyanbe naví tí'úuwin páadé'in wáyséegí'in, Yôesi Tádádi in t'owa ovâyde'man in wé'ge'in t'owadi ovâytumáa'in sehkanäwó' diwówayi'in dimuu'in, hewänbo shánki kodit'owa waagi'inbá dimuu pí'ná khó'yé

inbí whäyü Jesus-ví'piye dínmuudi. Yôesi Tádá iví tũu imági in to'wëndi ósésegi'in i-ádíba oe makówa dikwó'ní. ⁶ I sehkanäwó' nawówáyí'i namuu'i-á bínháawaagimáa. Hewänbo ti wí'únhanginnáhpí'an in kodit'owa dimuu'indidânho wovây't'áãmáa, hedá wovây'tuyó'diwekáyä'. ⁷ Christ-ví kháwá' ün'a'ginmuu, hedi t'owadi in Christ-ví'in ímuu gin wovâykháyä'de', hewänbo in kodit'owa dimuu'indidá iví kháwá'-á ün'a'ginhánunde'.

⁸ Ná'in tsontũu Yôesiví tạ'nin diwe nak'óe'in in shánkí'in namuu:

Un úvipiséegi waabá, to'wên t'ähkí bínséegíhúuwí.

Hedi ná'in tsontũu bín'a'gindodáho', híwó' úvíkanhon. ⁹ Hewänbo wáy wên t'owadä' in wé'ge'inbí shánkí híwó' bínmáadá, handidi úvít'aywó'do', hedi Yôesi Táadí t'aywó'kannin wovâyshaa, gá iví tsontũu únmuu'in bín'a'ginhánundédân. ¹⁰ Wí to'wí wên wéhpí'indä' Yôesiví tsontũu únmuu'in i'a'ginnanpídá, tobá i wé'ge'i tsontũu i'a'gindo wänbo', hanbá namuu t'ähkí tsontũu i'a'ginhánú waabá. ¹¹ Kinho namuu: Yôesi Tádá natú,

Wíyá to'wíwí kwiyo-ádi háa sedó-ádi wí'úvíwhqhwomá've-ípí.

Hedá Yôesi Tádábá natú,

Wíwint'owat'ahánú'bé-ípí.

Hedânho tobá wíyá to'wíwí kwiyo-ádi háa sedó-ádi wí'úvíwhqhwomáapí wänbo', wí to'wí bínhaydi Yôesiví tsontũu t'ähkí bín'a'ginhánú waagibá úví'an. ¹² Yôesi Tádádí dítukankhâymaa háa híwó'ây'a'ginnin háaây'a'ginpí'in iví tsontũu, ná'i tsontũu-á únkoedi na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'á'di-ídi. Hedânho úví'áyingí'ámí háa ítí'indá úví'o'indá. ¹³ Nää-á t'owaví'piye' na'in gisehkanäpóepídi, owáy i thaa Yôesi Tádádí t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'ódi ihaydi, i-á wá' na'inbí'piye'

wínasehkanäpuwagít'óepí; hewänbo gisehkanäpóedáho', há'to dítuchänú-í.

Na'inbí whäyü-ádi hedá na'inbí tsiyekandádi

¹⁴ Náví tí'úuwín páadé'in, tobá wí to'wí natú' wänbo in whäyü Jesus-ví'piye' imáa'in, wáy-á t'owa idi híwó' wí'ovây'ohpídáho', ti ná'i to'wíwí hí' únchä'muu? Ti Yôesi Tádádí ün'aywoení wí to'wí kí'min whäyü únmuudibo'? Yoe, há'to'. ¹⁵⁻¹⁶ Gá kin-nân: Ma'di wí sen háa wí kwee Jesus-ví'piye' iwhäyunde'i koegí-á awégi'-á untáy, hedi bínwänpitumáa, "Sengidi ópün, Na'inbí Sedó Yôesidânho wóekhäge'namí uvi awégi'-ádi koegí'-ádi mánhónidí." Kin úví'odi hebo undi wí'bo i háäwí untáy'i wíwínmähpídá, unbí tũu háagi' wänbo wí'únchä'muupí. ¹⁷ Hediho whäyüda' bínmáadi hewänbo wáy-á t'owagi' híwó' wíwín'ohpídi, unbí whäyü-á wí'únchä'muupí.

¹⁸ Hewänbo ma'di wí to'wí natúni, "Wáy wên t'owa in whäyüda' dāymáa, híwó'di tsiyekandá yoe, hedá wáy-á wéndá híwó'di tsiyekandá' dāymáa, whäyü-á yoe." Hewänbo to'wí kin natúdáho naadi dótu'áamí, "Wí'úkoedipí dínkeeyamí'in Jesus-ví'piye' biwhäyunde'in híwó'gí háäwí bikanhonpídi, hewänbo naadá wínkeeyamí naa dáywhäyunde'in i híwó'gí háäwí dáy'o'ídibo'." ¹⁹ Untú' wí'da' Yôesi na'án gin biwhäyunde'. Híwó' namuu ha'wáa biwhäyundedi, hewänbo in yä'dāapi'in p'owəhāhā wänbo wá' hanbá díwíwhäyunde', hebo híwó' díví'āamíwí'wedí diwānpithathapo' dikhuwōeda'di.

²⁰ U ánshaapi' unmuu'i', naadi wítu'anpí'an, tobáháa Christ-ví'piye' biwhäyunde wänbo', híwó'gí háäwí bikanhonpídá uvi whäyü-á wí'úchä'-muupí. Ti wíyá wínthaykw'óení'in unda'? ²¹ Ti wí'ú'ánshaapi'an, na'inbí

hehâäwi thehtáy pahpâa Abraham nakhâymuuwän iví ay Isaac ipihéyídí i antâa k'ewé, háa Yôesi Tádádí óeyôn waagi. Gá kin nakhâymuudânho², Yôesi Tádádí óechâa t'aywó³di wí'imáapí waagi. ²²Úhanginná háa ûnpóe²in. Yôesiví¹piye² iwhäyü, hedá wá² háa Yôesi natsonpóe waa í'an. Hedího háa Yôesi natsonpóe waagi í'andibo² ikeeyan ta²gendi Yôesiví¹piye² iwhäyunde²in, ²³hedího iwedí nathaypóe háa Yôesiví tã'nin diwe Abraham-bí²gedí nata²muu waa, kinnân:

Abraham-di Yôesi Tádáví hí² ônwhäyü, hedí iví whäyü ûnmuudi Yôesi Tádádí óechâa t'aywó³di wí'imáapí waagi, hedá Yôesiví k'ema ûnmuu kin óetü²an. ²⁴Hedího úhanginná Yôesi Tádádí wí to²wí óechâamáa t'aywó³di wí'imáapí waagi iví híwó³di tsiyekandi iwhäyü-keeyodi, in whäyü imáa²in nawän-pitúdída²bá yoe.

²⁵Hedí hanbá ûnpóe ná²i kwee Rahab wänbo², i-á senä²bí²piye² ikü²p'áy²é²i namuu. Hebo tobá hã²bi namuu wänbo², in wíye Hudíyo senä² kaadí dapówá²in i búu²ú dânmúnídí ovânkhäge²nan, hedí wây-á pí²wên p'óegé í²gedí dawáymu-í kin ovântü²an hedânho in búu²úwin t'owa²di wí'ovânhéyípidí. Hedáho kin ovânkhäge²nandibo Yôesi Tádádí Rahab óechâa t'aywó³di wí'imáapí waagi.

²⁶Wí to²wí iví túu²údí i p'oe²waahâa ûnpeedá chu²i namuu. Hedí hanbá namuu wí to²wí iwhäyunde²i hewänbo híwó³gí hääwí wí²i²opídí. Iví whäyü-á chu²in waagi²inbá ûnmuu.

Na²inbí hân ní²gedí James itã²nan

3 Tí²úuwin páadé²in, báyéki un diwedí wí'únkhây²ähpí ída²i²in háhkannin íkwo²dee-í²in Yôesiví tũu in t'owa ovây-há²amídí, gá gínhanginnândân Yôesidi na²in háhkannin gimuu²in háa íví²o²in

shánki áyîngidi dînmúni²in in wé²ge²in t'owa háa díví²o²inbí²wedí.

²T'ähkí²dibo háyân wänbo piháa íví²o². Wí to²wí piháa natühpí²-á t'ähkí yä²däa²i namuu, i-á iví wówátsi t'ähkí itsonmáa. ³In kwä²äyêe äysówhi²opí²an, hedânho háa gida² waa díví²amídí. Handidi inbí túu²ú t'ähkí äybéede². ⁴Bí²ánshaa²an wá² wí p'oe iwe nayí²i kophênbay í²gedí. Tobáháa gáhäyü²i namuu wänbo², hedá wí wäa kay²ídi óesayhüyá² wänbo-á, i to²wí isanhondi² wên phéphá²ay híy²ä²indá² tí²úu²piye² nachá²nin namuu²indí²dibo hanginpi íbéede² háa nada² waa. ⁵Hedí hanbá namuu na²inbí hân. Tobáháa na²inbí túu²ú eedí in hân híy²ä²indá² namuu wänbo², báyéki ívíyênghíee²o², hääwí t'ähkí gihá waabá.

Wí te²k'ayâa iwe nakoyé²di nakop²i²áa waabá napúwí, tobá páadé íhay²di i phaa híy²ä²i namuu wänbo². ⁶Hedí hanbá na²inbí hân gínmuu wí phaa waagibá. I phaa oe péyége nakw²ó²didá na²inbí hân dínphaa²o² waagibá gínpo², hedí wí phaa waagibá na²inbí händibá na²inbí wówátsi t'ähkí dínpe²dee²o². Báyéki híwó³pí² na²inbí hân diwedí gínpi², hedí wíyá hääwí²di wänbo na²inbí túu²ú iwe gínkw²ó²didí yä²däapí²in wídípa²pí in händi dí²o waagi. ⁷T'owa ho dâysahánú hedá nää wa² dâysahánúnde² t'ämägi²in animáa dimúni²in, tsídé hääwéndá, pãäyü hääwéndá, hedá määp²oe iwe díví²kohsaymáa²in dimuu²indá. ⁸Hewänbo to²wí wänbo wí'únkoedipí iví hân isahánú-í²di. Na²inbí händá ná²i yä²däapí² tũu wínahí²wóyí²di²pí, hedá whân²püvú só²p'oe waagi²bádá napi²den. ⁹Na²inbí händi na²inbí Tádá Yôesiví¹gedí híwó³gí íví²hée²o², hewänbo na²inbí händibá t'owaví²gedá híwó³pí² namúni²i-á íví²hée²o², tobá Yôesidi in t'owa i namuu waagibá ovâykhíyé wänbo². ¹⁰Hedí kindidi ná²in sóphogedá wí²gíndí híwó³di-á híwó³pí²-á gíntühpí²

tobá wéhpí'inda? gisóphomuu wänbo? Navi tí'úuwin páadé'in, kindá wí'gínkhây'áhpí ív'í'áamí'in. ¹¹ Ti wí p'ohpee iwedi wêege'i p'oe napée-í, sūwāgí' híwó'di-ádí híwó'pí'-ádí? Yoe, há'to. ¹² Navi tí'úuwin páadé'in, ti wên fig tay iwedi na-olive-páa-í, hediháa wên úuwa áaphāā iwedi na-fig-páa-í? Hedān yoe. Hedá wá' wí p'ohpee áhsāā'i' iwedi híwó'di p'oe sūwāgí' namuu'i há'to napée-í.

In kodí'nin hangintan háawin namuu

¹³ Ti to'wí un diwedi báyéki únhanginná hedá ihangintanmáa? I-á únkhây'ā' yā'dāa'in wówátsi ihúuwí'in, hedá híwó'dá ikanhúuwí, hedi iyēngi'anpídí ikeeyāamí ta'gendi ihangintanmáa'in. ¹⁴ Hewänbo unbí pí'ná khó'yé wāy-á t'owa bínkaygi'amí'in ída'di, hediháa shánki kw'áye úvípítegé-í'in ída'di in wé'ge'inb'í'wedi, wí'úvíyēngihéé'amípí báyéki íhā waagi. Han úví'odáho' úvíwānpíhōeyómáa. ¹⁵ Yōesidi ta'gennin hangintan dímgáidá kí'min wí'gímúní'pí, hewänbo in to'wên han dívíkanhonnindáho i háäwí náā oepáa k'aydi namuu í'gedidá' díví'ánshaa'o', hedá háa inb'í pí'ná khó'yé diwānpichāa waagidá' díví'o', hedá háäwí i Penísendi na'ā'i-á dāyhon. ¹⁶ Hedi to'wēndi in wé'ge'in t'owa ovāykaygi'amí'in dida'di, háa shánki dívípítegé-í'in dida'di in wé'ge'inb'í'wedi, iwedi dínwānpit'aypa', hedá háäwí t'áhkí híwó' namuupí' dívíkhāymáa. ¹⁷ Hewänbo i to'wí oe kw'áye na'ándidi híwó'nin hangintan dímgáidá, na'in pí'ná khó'yé híwó'didá' gínkw'ó, hedānho wí'ívíyá'be-í'pí, hedá ún'p'oe khāapí'in gímúní, hedá wé'ge'inb'í ánshaa-á āy'a'ginnamí, hedá in dāyt'ōephadehonninb'í'piyá gisehkanāpúwí hediho báyéki híwó'di

ingí' āy'āamí, hedá t'áhkí t'owa handá' āymá've-í, hedá wí paa waagibá wí'ívíyánúmá've-í'pí. ¹⁸ Hedi wên to'wên dívít'aymáadi na'indi āywóyí'dáho', kindidi na'in wá' wí'ívít'aymá've-í'pí, hediho iwedi báyéki híwó'di napi', wí híwó'di ko'yi óekoe iwedi báyéki nahāāpayedi' waabá.

Háadan i háäwí ída'i' wí'ún'áhpí?

4 Háadan wáy wên un t'owa úvíyānde' hedá úvít'aymáa? Háäwídi unbí pí'ná khó'yé wovāyhānbo waa íchāa, gá háädi wänbo t'áhkí únwānpíhēegínání'inda' ída'dān. ² Ihaykanpí'inda' ímuu, hewänbo háäwí ída'i wí'únkw'óhpí, hedānkun ídakhāymuu bín't'owat'āhānū-ídi inb'í háäwí dínmuu'i bín'hóní'dí. Thúuto'in ímuudi wé'ge'in t'owaví háäwí ída', hewänbo wíwínhóndepídí indá'dí úvíyānde hedá úvít'e'yo'. Hewänbo háäwí wí'únkw'óhpí gá Yōesi wíwíndaa'opídān. ³ Hedi bín'daa'odá wíwovāymāhpí, híwó'di ánshaa únmuudiibo wíwíndaa'opídí, wí'bo wovāywānpíhíhchannamídí ná'i háäwí bín'hóní'in ída'di.

⁴ Ti wí'únhanginnáhpí'an wí to'wí in t'owa Yōesi dāytaapí'inb'í tsiyekan óe-hí'andá Yōesiví hānbi' waagi'bá na-paa. Undá ha'wāa úvíkanmáa, hedi handidi ná'i háäwí Yōesiví shánki bín-séegídího', wên kwiyā' waagi'inbá ípaa inb'í senā' dāyyoe'andi wāy-á pí'wên senā'dá'dí dívíthayé-í'dí. ⁵ Wí'í'āanípí pí-háa nat'í'nin ná'i hí' Yōesiví ta'nin diwe natā'muu'í', "I p'owēāāhā Yōesidi dín-tógi'i nathúupo'di hānho nahāāwída'." ⁶ Hewänbo Yōesi-á báyéki na'inb'í'piye' nakhāge'pā't'óe. Hedānkun ív'í ta'nin diwe ún'tí'.

To'wên diyēngit'óe'in dímuu'in Yōesi Tádá'dí ovāyyoegi'o'.

Hewänbo to²wên diyêngit'ôepí²in
dimuu²indá Yôesi Tádádí iví
séegísehkaná ovâyma².

⁷Hedáho Yôesi Táaví²piye
bípimáa hedânho i-á unbí tsondi
únmúnídí, hedá bíkay²an Penísendi
binyoetu²amídí, hedânho i-á unbí²wedi
nashání. ⁸Yôesiví nú²piye bíhádi,
hedá i-á unbí nú²piyá shánká
ihádi-í. Un t'aywó²kannin ímuu²in,
binyá²dâapítsiyekanwóyí². Un to²wên
unbí ánskaa wí²únta²gemuupí²in,
binyaa²an há²i t'aywó²di unbí
pí²ná khó²yé bínmaa²i². ⁹Unbí
t'aywó²di únmuudi bítaachanpuwave,
hedá bík'áykhaapuwave, hedá
bísíhtäá. Íséeyêení²in únkhây²ä²
íp²aayêeniví²wedi. Íhíhchaa²-íví²wedi,
bínkeeyamí ík'áykhaapóe²in. ¹⁰Yôesiví
páadépiye² áagé²in bípuwave, hedí
idáho shánkí kw²aayá wovâytege²-í.

Wây-á t'owaví²gedí híwó²pí wí²úvíhée²amípi

¹¹Tí²úuwín páadé²in, wí²ná táye
wí²úvítuúsúumá²ve-ípí. Wí to²wídí
in Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²in
ovâytuúsúu²odi háa inbí²gedí natí²
híwó²pí²in dimuu²in, hanbá Yôesiví
tsontuú únmuu²in ôn²o², gá Yôesidá
dítmáadân na²inbí t'úuwín páadé²in
han wí²ây²amípi²in. Hedího wí to²wí
na²ándedi wí²únkhây²ähpí²in i²âamí²in
háa Yôesiví tsontuú úntí² waa, i-á
i²a²ginnâamiví²wedi iwânpikeeyo²
nachanpo²in ná²i tsontuú-á híwó²di
wínamuupí²in. ¹²Yôesidá²mân
tsontuupä²i namuu, hedí idá²bá
únkoedi natúnídí háa ây²a²gindo²
háa yoe. Idá²mân únkoedi na²inbí
wówátsi dín²aywoenídí háa díkwee-ídí.
Hedânho ti unbí²we únk'óe wí to²wí
bín²aywó²dichánú-ídí? Yoe, há²to².

Wí²úvípiphúu-ípí

¹³Bít'óyan un kin úvíhée²o²in, "Nää
thaa háa ma²di tha²di wí búu²ú gida²
iwepiye² gimân, hedí i búu²ú iwebo
wí paayo gikwó²ní, âyhäáwíkumá²-ídí
âyku²ch²aanídá, báyéki wíyá chä²
ây²aanídí." ¹⁴Wí²únhanginnáhpí háa
unbí wówátsi tha²di únmuu²in. Unbí
wówátsi-á wí okhí háy tähkí nakeepo²i
hedí wesebo nahánde²i waagibá únmuu.
¹⁵Shánkí híwó² namuu kinnân ítúnídí:
"Yôesi natúdáho giwówáyêení, hedí
kindá kindá ívfkhâymaa²." ¹⁶Hewänbo
näa íyêngidi úvíwânpiphuude²
háa úvfkhâymaa² í²gedí. Hedí kin
úvíhí²máadi, t²ähkí yä²dâapi²dä² namuu.
¹⁷To²wí únhanginnândi únkhây²ä²in
híwó² i²âamí²in hewänbo i²anpídá, i-á
it²aywó²do².

In dikodit²owamuu²inbí t'aywó²di

5 Nää bít'óyan un kodit²owa ímuu²in,
unbí tsí²p²oe únmuu²i² bínch²a²
hedá bísítu²wínú, gá báyéki t²ôephade
ún²ädân. ²I báyéki háäwí únkw'ó²di
únpedeepuwamân, hedá unbí aa háäwí
únmuu²i²-á kha²nindidá wovâykha²hon.
³Unbí óedo-á kwä² ts²ä²i-á t²ähkí
únphénpeemân bínwânpite²kw'ódidi,
hedí iwediho nakeepuwagít²ôe
íkhä²in, hedí han úví²andibo bín-
t²ôephadekhâymaa², unbí túu²ú únmuu²i
phaadi wovâyphakhanukhâymaa²
waagibá. Unbí háäwí báyéki únmuu²i
bín²te²kw'ódi hewänbo i t²ä²gi thaa-áho
napowa²ä². ⁴Bít'óyan, in táhtsaa²in
unbí nava í²ge dívít²ôe²anninbí
kä²ää wíwínwá²aapí, hedí i chä²
wí²ovâymagípi²-á Yôesi imúnde hedí
únhanginná in t²ôe²in bín²âywannin.
Hewänbo Yôesi oe makówa² t²ähkí
itsonmáa²i nat²oe in dívít²ôe²annin
diphahsanyidi dívítu²wínunde². ⁵Nää
oepáa k²aydi unbí wówátsi thaa
sa²wó²gí bínphadende², hedí t²ähkí

úntáy²i hedá ída²i-á bínkumände²
 únwānpihéegínánídí. Wēn wáasí tūu²in
 waagi²inbá ímuu, hewānbo kí²min wáasí
 ovāyhānūnde waagibá i thaā napówá
 Yōesi Tádádí wovāytuchānū-ídí. ⁶Undi
 hā²in híwó²nin t'owa bīnpankw'óe²ó
 hedá bīnt'āhānūnde², hedí indá
 wídínkoedípí wovāy²ahkhāa-ídí.

Bo²atá í²gedi James itā²nan

⁷Hedáho tí²úuwin páadé²in, bo²atádí
 bítískhakw'o² i shánkí natsonyí²i
 namuu²i nawáy²āā pí²wehaydi. Un
 únhanginná háa wí to²wí iko²yiko²i
 namuu²i bo²atádí itsíkha²o²in iví híwó²di
 hāāpaye iví nava iwe únkhāymuu
 pí²wehay. I-á únkhāy²ā² itsíkha²āmí²in
 i páadé²i kwandá i tí²úugé²i kwandádí
 napówá pí²wehay. ⁸Un wá² hanbá
 bo²atádí úvítískha²āāmí. Unbí pí²ná
 khó²yé bíkay²an, gá i shánkí natsonyí²i
 namuu²i hanwaapídá²dibo na²āān.

⁹Tí²úuwin páadé²in, bīnt'ōephadēdē-
 edá wí²ná táye wí²úvíchānu²āāmípí.
 Wí²ná táye úvíchānu²andá Yōesi natúní
 híwó²pí úví²annin. Christ-ān namuu i
 to²wí t'owa ovāykeekw'ōení²i háa híwó²
 háa híwó²pí díví²annin, hedí i-á han-
 waapídíbo na²āā-í.

¹⁰Tí²úuwin páadé²in, hādídí
 úváyāā²āmí²in únhanginnánídí,
 bī²ānshaa²an in hān²oe²in Yōesiví
 tukhē²minbí²gedí, indá Na²inbí Sedó
 Yōesigí² dívíhée²an, hedí t'ōephadē
 iwe ovāykw'ódi wānbo dívíyāā²an.

¹¹In diyāā²indá híhchannin dimuu
 gin āytū²o². Ít'oe háa hān²oe Job
 iyāā²annin it'ōephadēde wānbo², hedá
 háa Na²inbí Sedó Yōesidí āāgēwān
 híwó²di igí² ōn²annindá. Kindidího
 gínhanginná Na²inbí Sedó Yōesi hānho
 naséegísehkanāt'ōe²in.

Ta²geda² ívívíhée²āmí

¹²Tí²úuwin páadé²in, háa nāā
 wāytúkankhāymāa²indá báyékí
 nachā²muu. Unbí tūu úvímādi
 wí²ítúnípí, “Ta²gendi ná²i oepāa k'aydi
 háa makówá nanān waagibá, ta²genbá
 naví hí² dīnmuu.” Ná²i tūu háa wíyá tūu
 kí²bi wí²ítúnípí. Hewānbo “hāā” gin
 ítúdáho², hāā in namúní, hedá “yoe”
 gin ítúdá, yoe indáho namúní, hedānho
 Yōesidí wíwovāytū²āāmípídí híwó²pí
 úvívíhée²annin.

Yūusu í²gedi James itā²nan

¹³Wēnā wēn un bīnt'ōephadēdēdi
 únkhāy²ā² úváyūusu²āmí²in; hedí
 íhíhchandidá bínkha²wāmí Yōesi
 bīntegé-ídí. ¹⁴Wí to²wí nahaydá in
 méesatewin tsonnin ovāytúkānnamí,
 hedí indá Na²inbí Sedó Jesus-ví khāwā
 ōnkhāy²ā²dēdi ná²i nahay²iví nú²
 diwindi ōnyūusu²āmí, hedá wí olive
 kā²p'ōedá óe²āyú-í. ¹⁵Úváyūusu²odi
 Yōesiví²piye úvívíhāyundēdā, i nahay²i
 nawówa-í unbí yūusu únmuudi.
 Kindidí Yōesidí i nahay²i hehkhāa
 óemāānī, hedí it'aywó²nandáho², iví
 t'aywó²di-á ōn²owóyé-í. ¹⁶Hedānho
 wí²ná táye úvít'aywó²dihāātsi²āmí,
 hedá wí²ná táyegí²-á úváyūusu²āāmí,
 hedího handidí wovāyhehkhāa²āmí.
 Wí to²wí iví wówātsi ta²ge ihondiví
 yūusu-á únkaydi báyékí únkankoedi.
¹⁷Yōesiví tukhē²bi únmuu²i², Elijah
 gin nakhāwā²i² t'owadā²bá namuu,
 i-á na²in waagi²bá namuu. Hewānbo
 kaygí²di iyūusu²andi nada²póe
 wí²ikwā²namípídí, hedí poeyedá
 pí²ge paāyo ee nange kwan wānbo
 wídiyemupí. ¹⁸Hedí wíyá iyūusu²an
 dihaydá, Yōesidí báyékí kwan

^{15:12} In Hudíyo wídida²pí Yōesiví khāwā² ditúní²in, hewānbo Yōesi-á hāā t'āhkí
 ikhíyē²i namuu, hedího makówá-á ná²i oepāa k'aydá í²gedi dívíhí²māádí ta²gendi
 Yōesiví²gedi dívíhí²māā²in nathayk'óe.

ovâyyemu, heḏi wíyá dínhääwípayeḏee
inbí nan diwe.

¹⁹⁻²⁰ Naví tí'ûuwin páadé'in, ná'in
ni'gedi úv'ánshaa'ámí: Wí to'wí
in ta'ge'in p'óegé namuu'in diweḏi
ihânge'andi, heḏi wíyá to'wíḏí

óebundá, i to'wíḏí ná'i it'aywó'nandi'
óebundi óekhäge'nan iví hâa ûnmuu'i
péyégepiye wí'ûnmú-ípíḏí, heḏá
Yôesidá iví báyéki t'aywó'di ûnmuu'i'
ônyâa'ámí.

In Páadé'in Ta'nin Peter Ita'nannin

1 Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'òekhuwa'i', hedi ná'in ta'nin wáyta'do' un t'owa Jòesi Tádádí wovâyde'mannin, un íthaa'in ná'i wé'ge'i nange eeje: Pontus-á, Galatia-á, Cappadocia-á, Asia-á, hedá Bythinia-á. Unbí ówíngedí t'owadi wovâykhehpiye, hedi náá ná'i nan deeje íwadekw'ó. ²Jòesi Tádá hán'oebo ho únhanginnandi undá iví'in ípúuwí'in wovâyde'man, hedi iví Yá'dâa'i P'owəəəhəədá wovâykhəge'do yá'dâa'in ípúuwídí. Wovâyde'man hedânho Jesus Christ bín'a'ginnamídí hedá iví ún'p'oe ich'áa'i'dá wovây'owēēdī-ídí. Jòesi Tádádá iví sígísehkaná báyéki'bo wovâymaāni hedá wovâykhəge'namí ánsaaginpidí'bo íkwonídí.

Gínhanginná hăăwí hânho híwó'di namuu'i' dípăkhâymaa'in

³Gínkhây'ă' báyéki'bo Jòesi Tádá áy'kú'daa'amí'in, i-á Nanbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá únmuu. Hânho ná'inbí'piye nasehkanápóedí Jesus Christ óewáywówápaadi ná'in wá' wówátsi ts'áamin dímgí. Hediho náá-á ná'in wówátsi áymáadi ná'in giwó'onpoe'odi gitsíkha háa Jòesi Tádádí dín'amí waa. ⁴Wí tádá iví áy wí hăăwí ovâyjoe'an waagibá, oe makówa Jòesi Tádádí hăăwí ná'ingí' dindenkw'ódi'i' dípăkhâymaa, hedi ná'i-á hânhay wânbo wínakayjee-ípí, háa wínapedee-ípí, háa wínaháanípí. ⁵Jòesivi'piye' úvíwâyundediho iví kay únmuu'i'di wovây'âyíngikhâymaa owáy i' t'ă'ge'i thaa napówa pihay. Hedi i' thaa-á hádídí i'di wovây'aywonkhâymaa'in nakeepúuwí. ⁶Hediho náá úvíhíhchanmá've-í

tobáháa t'ămäge hăăwí ún'poe'o wânbo wovâyta'yí'nídí, hedi iwediho wí hây táhki bint'òephadende wânbo'.

⁷T'owa wí óedo phaađi dáyayinde', dínhanginpúuwídí háa hăăwí híwóhpí' i-áđí nawóemuu háa joe. Hedi hanbá ná'i hăăwí kháa'i-á ún'poe'o unbí wâyü wovâyta'yí'nídí, hedânho nakeepúuwídí háa ta'gendi úvíwâyunde'in háa joe. Hewânbo unbí wâyü-á ná'i óedoví shánki wânbo únchă'muu. Wáy wí thaa-áho óedo-á naháani. Hewânbo owáy Jesus Christ wíyá ipikeeyan dihaydáho unbí wâyü únmuu'i' únta'yindi i'di wovây'at'ámí híwó' úví'annin, hedá he'ennindá wovâypa'i, hediho kw'áye wovâykw'óení. ⁸Undi Jesus bín'sígí tobá wáy'múu wânbo bín'mú'pí wânbo'. Hedi tobá náá bín'múndepí wânbo' iví'piye úvíwâyunde', hedá iwedi hânho-á íhíhchan. Unbí híhchandá báyéki' únmuu hedá hânho sa'wó'di-á únmuudi ihay hí'-á wí'únkw'óhpí bínthayyamídí háawi únmuu'in. ⁹Hedi unbí wâyü únmuudiho únhanginná wovây'aywoen'in.

¹⁰Hán'oe in Jòesi Tádáví tukhe'min áyíngidí dívíhă'o shánki dínhanginnáanídí háa Jòesi Tádádí t'owa ovây'aywonde i'gedí, hedi i' hăăwí híwó'di Jòesi Tádádí wovây'păgi'o i'gedá dívíhée'o'. ¹¹Christ-ví P'owəəəhəə inbí pí'ná khó'jé dăymáa'i'điho ovây'tu'an Christ-ví'gedí háa únpuwagi'o'in wa'di ún'póepídí'bo'. Ovây'tu'an Christ it'òephadekhâymaa'in, hewânbo tí'úugedí báyéki' hay'i napuwagi'o, hediho hânho dívísó'dínnde dínhanginpúuwídí hăăđi hedá hádídí ná'i hăăwí napuwagi'o'in. ¹²Hewânbo Jòesi Tádádí ovâythayyan ná'i hăăwí i'gedí dáyta'nandi-á ingí' wídínmuupí'in, hewânbo ungi'-án. Ná'i hăăwí-á hânho he'endi namuudi in

makówáwin t'ôepá'áa'in wänbo hânho dida' i'gedi shánkí dínhanginpuúwí'in. Hedi nää ná'i thaa eeje i' Yä'däa'i P'oeqaqha makówádi dînsandi'di wây-á to'wên wá' ovâykhäge'nän Jôesi Tádávi híwó'di tun wovây't'ôe'amídi, hedi indá hanbá wovây'tumáa haa Jôesivi hân'oe'in tukhe'min ditú waagibá.

**Jôesidi dítumáa gínkhây'ä'
yä'däa'in wówátsi äyhúuwí'in**

¹³ Hediho un únkhây'ä' fkhây'múuní'in ta'ge úv'i'ánshaa'amídi, unbí tsiyekandá bîn'áyîngi'amí, hedá pín ta'gedi ítsikhakwoní i híwó'di hääwí bînhoení'i' owáy Jesus Christ wíyá nawáy'ä'ädi nakeepóe ihaydi. ¹⁴ Undá Jôesi Tádávi äy ímuu, hediho haa natsonpóe waagi úvíkanhúuwí. Wa' Jôesi Tádá bîntaapídiibo haa íwänpichäa waa úv'i'an, hebo nää-á ha'waa unbí wówátsi wíwîn'húuwípi. ¹⁵ Jôesi Tádá yä'däa'idá' namuu, hedi i'di wovây'tuhkánan iví'in ímúunídi, hediho nää-á häädi wänbo t'ähkí yä'däa'idá' úvíkanhúuwí. ¹⁶ Iví ta'nin diwe iví hí' únmuu'i ginnân ûnta'muu: Naa yä'däa'idá' omuudi un wá' únkhây'ä' yä'däa'indá' ímúuní'in.

¹⁷ Jôesi Tádávi'piye úvíjûusu'odi bîntú'o "Nanbí Tádá" gin, hedi i-ân namuu i' únhanginná'di' haa na'in t'owa wí'ínbo ív'i'o'in, hediho handá' dímáadi wí'ínbo ta'gendi dítú'o' haa híwó haa híwóhpi ív'i'annin. Hedânho wa'di nää oepáa k'aydi íkw'ôndibo únkhây'ä' unbí wówátsi bîn'húuwí'in i' bîn'a'ginnmáadi. ¹⁸ Unbí hehâawin thehtáy pahpá'indá inbí wówátsi dâyhonnin wídínchä'muupi, hedi iwedibáho un íhâhpóe unbí wówátsi hanbá bîn'húuwí'in. Hewänbo híwó

únhanginná hääwídi nawá'âamuu'in unbí t'aywó'di iwedi íma'p'ánídi hedânho gin waagi wíyá unbí wówátsi wíwîn'húuwípi. I' hääwí nawá'âamuu'i-á kwák'u ts'ä'i haa óedo wínamuupi. Hâ'bi hääwí-áho hanwaapídiibo nahánde'. ¹⁹ Hewänbo Christ-á iví ún'p'oe únchä'muu'i' ich'ää'i'di iwá'aa. I-á wí k'úwá'ay ts'ä'idá' nataamuupi' waagi'bá namuu. ²⁰ Wa'di Jôesi Tádá ná'i nan oepáa ikhíjépídiibo Christ óede'man nachuu-ídi, hewänbo nää i' t'ä'ge'i' thaa napowa'ä' ihaydiho nää oepáa k'aydi napówa gin ungí' i'amídi. ²¹ Hedi Christ i'annin namuudânho Jôesi Tádávi'piye úvíwâyunde'. I'dá Christ nachuu wänbo óewâywówapaa hedá hay'i namúunídi óesóge. Hediho nää-á Jôesi Tádávi'piye úvíwâyunde hedá ítsíkha haa i'di ungí' wovâykhây'máa'in.

²² In ta'gen háhkan namuu'in ho bîn'a'ginnandi unbí t'aywó'di únmuu'i' wovâyjâ'an, hediho nää-á únkodi ta'gendi unbí tí'úuwín páadé'in bînsígí-ídi. Hediho úvíkhä-í pín ta'gedi bîn-sígíhúuwídi. ²³ Wíyá í'äypuyä waagibá ípóe, hediho nää-á i' to'wí hân-hay wänbo nachuu-í'pí'ví äy ípóe, wí to'wí nachuu'uví'indá joe. Gínho ún'póe Jôesi Tádávi tun bîn'wâyundediibo'. Ná'i tundá wówá'i-á hedá na'egópoe'opí-á namuu, Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu waagi. Ginnân natú':

²⁴ I' ahkónuwi táa nakhangí'o waagibá, t'ähkí t'owa-áho diháani, hedá t'owaví sa'wó'di hääwí-á wá' dínkhangí'o, i' póvi táa jáa nasô'i' naháani waagi'bá, gá i' táa-á nat'a'dân, i' póvi-á nawänpithanände'.

²⁵ Hewänbo Nanbí Sedó Jôesivi tundá há'to hânhay wänbo ún'háani.

¹1:19 Wên k'úwá'ây gi'min in Hudíyo t'owa dâyhánunde Jôesi Tádá óemâánídi hedânho inbí t'aywó'di dínmuu'i' ovây'owóje-ídi.

Hedi iví hí'-á wovâyt'ôe'andi-ânho namuu.

2 Hedânkun, t'âhkí yä'dâapíkan bînjoe'amí. Wí'úvíhojô'amípí, paa dívíjánúmáa'in waaginbá wí'ímúunípí, wí'íthúut'ôenípí, hedá pí'wênbí'gedá wí'úvíjânákíhí'má've-ípí. ²Wí hínchâ'i ay nats'an'aypuyä'i nawâap'oda' waagibá, un wá' únkây'ä' hânho ídâ'í'in Jôesiví tun íhâhpúuwí'in. Iví tundá yä'dâa'í'dâ' únmuu, hedá ná'i tundá unbí pí'ná khó'jé únk'w'ôndi wovâykhóekhúumá', hedího bînhógidá unbí wâyü-á únkaypúuwí, hedá wovây'aywoení. ³Häawí nak'âagi'i bîndâadi híwó'di namuu'in únhanginpóe waagibá, únhanginpóe wá' hâa Nanbí Sedó Jesus unbí'piye hânho híwó'di namuu'in.

Háawin Jôesi Tádáví t'owa dimuu í'gedí ithayyan

⁴Jesus-á wí wówá'i k'uu waagi'ba namuu, hedí tobá t'owadi óejoegi'an wânbo Jôesi Tádádí óede'man, hedá Jôesi Tádágí'-á báyéki nachä'muu. ⁵Un wá' wówátsi wovây mágidiho wówá'i k'uu waaginbá ípóe. Hedího Jesus-ví'piye úvíhâadi-í, hedânho un diwedí Jôesi Tádá wí méesate waagibá ik'úuwí'dí í' Yä'dâa'i P'owêahâa iwe ithaayé-í'dí. Hedi iwe un Jôesi Tádáví'piye úvípimági'indá owha' waaginbá ímuu, hedí in Hudíyo owha' häawí Jôesi Tádá óemá' waagibá, undá häawí unbí pí'ná khó'jé bînmáa'-í-á bînmá', hedí Jesus Christ-di wovâykhâge'dodi ná'i bînmá'í'dá Jôesi Tádá óehíhchando'. ⁶Jôesi Tádáví ta'nin diwe ná'i tun ûnta'muu hâa í' Christ-ví'gedí natú waa: Bít'ôeyan, naadi wí to'wí dóde'man, í-á oe Zion diwe dósogekâymáa. [¶]

I-á wí k'uu tehpaá bé'dí shánkí natáy'i' waagi'ba namuu.

To'wên iví'piye dívíwâyunde'indá há'to dichanpúuwí híwóhpi'piye dívíwâyunde'in.

⁷Hedího un iví'piye úvíwâyunde'ingí' í-á báyéki nachä'muu, hewânbo in to'wên dívíwâyunde'ingí'-á ná'in iví'gedí nata'muu:

I-á wí k'uu waagi'ba namuu, hedí in t'owa-á tewhâtehpaá'in waaginbá-á dimuu.

Hedí tobá ná'i k'uu dâyoegi'an wânbo í-á í' k'uu ee tehpaá bé'dí shánkí natáy'i' waagibá napóe.

⁸Hedá ná'in wá' Jesus-ví'gedí nata'muu: I-á wí k'uu waagi'ba namuu, t'owa iwe dip'íde'dedí dikanunde'. Ha'wâa dínpo'e'o Jôesi Tádáví tun ûnmuu'in wí'dây'a'gindopí'dí, hedího í-áho natú nakhây'ä' gin dínpuuwí'in.

⁹Hewânbo unnânkun in t'owa Jôesi Tádádí wovâyde'mannin ímuu. Undá owha' í' tsondi hay'ídi wovâykw'ódi'in waaginbá ímuu. Undá in to'wên Jôesi Tádádí in wé'gen t'owaví'wedí wovâywije'in ímuu. Undá in t'owa Jôesi Tádáví'indá' ímuu, hedânho í' shánkí he'endi häawí í'an ní'gedí wé'gen t'owa bînhangin'ânnamí'dí. Jôesi Tádádânkun wovây'tuhkânnan iví'in ímúuní'dí, hedí khun diwedí wovâywhahógidi iví sa'wó'di kohthay iwe wovâykw'ódi. ¹⁰Wáymûu Jôesi Tádáví t'owa wí'ímuupíwân, hebo náa-áho iví'in ímuu. Wáymûu-á Jôesiví sehkaná wíwíntaapíwân, hewânbo náa-áho únhanginná iví sehkaná wovây mági'in.

Unbí wówátsi Jôesigí'dâ' bînhûuwí

¹¹Un naadi wâysígí'indá, náa oepáa k'aydi unbí k'aygi ta'gendi wí'únmuupí, náwe hây tâhkí'da'mân ípíyétha.

[¶]2:6 Zion-dá Jerusalem bú'-ân namuu.

Hedânho kay'indi wâyţumâa, nâ'i yâ'dâapîkan in wê'gen t'owa inbí tú' iwe dichâadi hânho dikanda'i-âho wí'úví'âamípi. Gi'bi hâäwí-â unbí hâä-âdí ihânbo'. ¹² Undá nâ'in t'owa Jôesiví'piye dívíwâyundepí'inbí jâa fji', hediho yâ'dâa'i wówátsida' bînhûuwí'in únkây'â'. Gindidiho tobáhâa híwóhpí úví'o'in ditû' wânbo', in híwó'nin úvíkanhonnin dâymúuní, hediho owây Jôesi dînpówâ ihaydáho indi kw'áayébo óemá've-í.

¹³ T'âhkí in nange'in tsonnin dimuu'inbí khómapho' íkwoní'in únkây'â', hedi gindidi Nanbí Sedó Jesus bînhfchannamí. Háa i' nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i' natsonpoe'o waa úvíkanhûuwí, ¹⁴ hedá in wê'gen tsonnin wá' bînt'ôeyaaní, gá indáho nâ'i kw'áyewi tsondidi ovâykw'ódidân in t'owa yâ'dâapîkan díví'o'in ovâyguhchâänú-ídi hedá in t'owa yâ'dâa díví'o'inbí'gedá híwó dívíhée'amídá. ¹⁵ Jôesi nada' híwó úví'âamí'in hedânho t'owa ánschapí'in dimuu'in hedá háa dívíhí'mâa'in dînhanginnáhpí'in dimuu'in háabo híwóhpí' wíðâyamá've-ípi unbí'gedi ditû'unídi. ¹⁶ Undá pan wí'ímuupí, hediho pan dimuupí'in waagi'in unbí wówátsi bînhûuwí. Hewânbo íma'p'á'nin íwânpimuudibo wí'f'âanípi únkodi'in áyîngipídi'bo yâ'dâapîkan úví'âamídi. Nää-á Jôesiví t'ôe'in ímuu, hediho i'gí'ðá' unbí wówátsi bînhûuwí. ¹⁷ T'âhkí t'owa bîn'a'ginhûuwí. In méesate'in tí'úuwíin páadé'indá bînsígíhûuwí. Jôesi-á bîn'a'ginmâäní. Hedá i' nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i' wá' bîn'a'geení.

In pant'ôe'in Christ-ví t'ôephade iwedi dihâhpúuwí

¹⁸ Un pant'ôe'in ímuu'in, unbí tsonninbí khómapho' úvípikw'ôení

tobáhâa wovâytsionmâa wânbo'. In t'âhkí bîn'a'geení, in híwó'nin dimuu'in hedá in ún'p'oe khâapí'in dimuu'indá'ba joe, hewânbo in t'ayjaa'in dimuu'in wá'. ¹⁹ Tobá wên háawên híwóhpí'in wí'úví'anpí wânbo wovây't'ôephadekannandáho', Jôesiví'gedi úví'ánschapí' nâ'i wâhkan wovây'andi' úví'âä'andá, Jôesi-á undádi nahfchannapúuwí. ²⁰ Yâ'dâapîkan úví'odi wovâywhâdidi úví'âä'andáho', i'gedi wí'úví'jengi-hée'amípi. Hewânbo tobá híwó úví'o wânbo wovây't'ôephadekandodáho', hedá úví'âä'andá, Jôesi Tádá undádi nahfchannapúuwí.

²¹ Jôesi Tádádi wovâyţuhkânnan iví'in ímúunídi hedânho bîn-t'ôephade wânbo úví'âä'amí'in íhâhpúuwí, gá Christ wá' ungí' it'ôephadedân. Gindidi wovâyjéye háa únkây'â' úví'âamí'in, hedi iví áhtaa i'gebá ímú-í. ²² Christ wáymûu wânbo wí'it'aywó'nanpí, hójo wânbo iví sóphogedi wí'únpeepí. ²³ Jänákí óehée'andi óetunsúu'an dihaydá, in to'wên gin óe'annin wí'ovây-tunsúu'anpí. Óet'ôephadekannan dihaydá wínatûhpí t'ôephadedibá ovây'waywá'âa-f'in, hewânbo Jôesi Tádáví mange wí'bo ijoe'an, gá Jôesi Tádáðá'mânho ta'ge natû'dân háa híwó háa híwóhpí wí to'wí i'o'in. ²⁴ Christ-dá phé'win deedi óet'óhtägek'û'di iví tú'dí nanbí t'aywó'di dînhó'. Nachuu ihaydá na'in wá' gichuu waagibá gipóe, nanbí t'aywó'di iwedi díweejé-ídi, hediho nää-á nanbí wówátsi ta'ge áyhûuwí'in gínkhây'â'. Christ-ví wâhkandi undá íwówa waagibá ípoe. ²⁵ Wên k'úwá dipedeje'i'in waaginbá ímuuwân, hebo nää-á unbí áyí'diví'piyebá íwáypówá, i'dá unbí hâä wovây'âyí'do'.

**Háa in dikhóhtsaakw'ó'nin
dínkhây'ä' dithaaní'in**

3¹⁻² Un kwiya' íkhóhtsaakw'ó'nindá wá' wáytu'amí, únkhây'ä' unbí senä'bí khómapho'dí íkwoní'in. Ma'di wáy wén senä'dá Jôesi Tá'dáví tun wí'ónwâyundepí, hewänbo Jôesi bín'a'gindodi yä'däa'in ímuudá, unbí wówátsi wovây múuní, hedí gindidi tobá undá háabo Jôesiví'gedí ítúhpí wänbo in wá' ma'di iví'näpiye dívíjäänú-í. ³ Wí'úvíkhä-í-pí shánkí sa'wó'nin ímúunídí unbí phó hânho bínkodí'odibo', háa báyéki háäwí óedodi napa'andi úvítóe'ódíbo', háa nachä'muu'í' aadi úví'awendedibo'. ⁴ Gin úví'äämíví'wedí unbí pí'ná khó'jé nakeet'óepí iwe yä'däa'in ímúuní. Gindidân shánkí sa'wó'nin waaginbá ímúuní. Unbí wówátsi jèngiginpídíbo hedá hanginpí híwó bínhondi, gindidá háädi waa sa'wó'nin ímúuní. Jôesi Tá'dá-á natú, gin úví'odá, ná'i-á shánkí igí' únkhä'muu. ⁵ Gindidânkun in hân'oe'in kwiya' Jôesiví'piye dívíwâyunde'in sa'wó'nin waaginbá dimuu, unbí senä'bí khómapho' dikw'óndi. ⁶ Sarah wá' ha'waa ikanhon. Iví sedó Abraham ónt'óeyande', hedí óetu'o' iví tsondi gin. Hedí náä undá yä'däada' úvíkanhondáho hedá khunwóeda'ginpídíbo jashaginpídíbo' íthaadá, undá Sarah-ví a'yún ímuu waagibá napúuwi.

⁷ Un senä' íkhóhtsaakw'ó'nin wá' únkhây'ä' híwó'di hangintandi unbí kwiya'dádí íthaani'in. Indá un waagi wídikaypí, hedá wá' in wówátsi nahándepí'in Jôesi imä'in indádí wé'ge bínkhonkhây máa, hedího únkhây'ä' bín'a'geeni'in. Híwó bínmá've-í hedânho híwó únkoedí-ídí wé'ge indádí úvíjûusu'amídí.

**Híwó íví'äämí tobáháa
dí't'óephadekando wänbo'**

⁸ Hedá náä-á t'ähkídíbo-á wáytu'kankhây máa, únkhây'ä' wéhpée ánskaa'indá' ímúuní'in, wí'ná táyeví'piye ítaachanpúuwi, tí'úuwin páadé'in ímuu'in waagibá úvímá've-í, wí'ná táye úvísehkanähúuwi, hedá wí'íjèngit'óenípí. ⁹ Wí to'wídí jänákí wovây'andi háa wovây tunsúu'andi, híwóhpí'dibá wívínwáywá'aa-í-pí, hewänbo Jôesi bínmaa'amí híwó ón'amídí. Hannânkun Jôesidi wovây-tu'an úví'ää'amídí, iví'in ímúunídí wovâytu'kannan dihaydi, hedânho un wá' híwó í'dí wovây'ää'amídí. ¹⁰ Iví ta'nin diwe ginnân ûnta'muu:

Wí to'wí iví wówátsi híhchandi ihúuwi'in nada'í'

hedá híwó'di thaa nada'dá,

wí'únkhây'ähpí yä'däapí tun ihée'amí'in

hedá wínahó'jot'óenípí.

¹¹ I' yä'däapí' namuu iwedi ijää'amí'in únkhây'ä' hedá í' yä'däa'í namuu'idá' í'äämí.

Pín ta'gedí íkhä-í háädi wänbo t'ähkí tsaaginpídíbo iví wówátsi ihúuwidí,

¹² gá Nanbí Sedó Jôesidi in to'wén in ta'ge'in p'óe í'ge dimännin ovây'âyí'dodân,

hedá inbí jûusu-á háädi wänbo t'ähká ovây't'óeyande',

hewänbo in yä'däapí díví'o'indá t'aygi ovây múunde'.

¹³ Ta'gendi úvíkhäädédi híwó'dída' úví'amídí, ti to'wídí wovâywá'amí? Hedân joe. ¹⁴ Hewänbo tobá híwó'di namuu'idá' bín'o wänbo t'owadi wovây't'óephadekandóháho', undáho híhchan bínshaa-í. Hedího ha'min t'owa wívínkhunwóeda'í-pí hedá wähpade wí'úví'âyíngimäänípí. ¹⁵ Hewänbo unbí pí'ná khó'jébo Christ bín'a'ginmääní, hedânho í-á unbí tsondi únmuunídí.

Hedi to'wídí wovâytsika'yandi háadan gin úvíwâyunde'in, únkhây'ä' íkhây múuní'in bínthayyámídí. Hewänbo t'ayginpídíbo-á a'gindibo-á bínhée'ámí. ¹⁶Hä'ädi wänbo t'ähkí únkhây'ä' unbí pí'ná khó'jé únhangin-náaní'in yä'däada' úvíkanhonnin, hedänho wí to'wí jänákí unbí'gedi ihée'an wänbo nawôeda'púuwí iví hí' únmuudi, gá Christ-ví'piye úvíwâyundedi yä'däa'in wówátsi bínhondän. ¹⁷Tobá híwó úvíkanhon wänbo t'ôephade únpúuwí'in Jôesi natúdáho', ná'indá shánkí híwó'nin namuu bint'ôephaadé-íví'wedí yä'däapí úví'o'in namuudi.

¹⁸Wí'ún'ôede-ípi Christ wá' óet'ôephadekannannin. I-á híwó'dida' namuu, hewänbo in híwóhpi'in t'owa dimuu'ingi' nachuu. Wáy múuda' nachuu nanbí t'aywó'di gínmuudi hedänho Jôesi Tádáví'piye díkáanídí. Hewänbo tobá iví tú' ônhay wänbo iví p'oe wáahâ-á wówa'i únmuu. ¹⁹Iví p'oe wáahâ-á in wé'gen hán'oe dihánninbí p'oe wáahâ'ví'piyebá namáa, indá dipankw'ôn waaginbá dimuu, hedi Jôesi Tádáví hí' ovâyhangin'ánnan. ²⁰Hä'in t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihaydiwinbá dimuu. Wa'di Noah i' kophé hay'i' ipa' ihaydi, Jôesi Tádá in t'owa-ádí báyéki iyáá'odi ovâytsíkha'máa iví'piye dívíwäyü-ídí, hewänbo wídívít'ôeyandepí. Hedänkun wên cháädída' t'owa i' kophé iwe dívíkuu. I' kophé ôep'oe kè' ihaydi kháve ihayda' dívíwówáwhahógi. ²¹Hedi hä'i p'oe-á i' p'oe wovây'óp'oe'andi' waagi'ba namuu. Náa-á wovây'aywonde ná'i p'óp'oe kandi unbí tú' kháapí wovây'owídíndedída'ba joe, hewänbo Jôesi Táa bînda'maadän wovâykháge'-namídí únhanginnáanídí unbí t'aywó'di únmuu'i wovâyjáa'annin, hedi Jesus Christ nawáywówápóedího

wovây'aywonde'. ²²I-á nawáywówápóe ihaydá makówápiye napee, hedi náa-á Jôesi Tádáví ko'díngédí na'án. Iwedího t'ähkí in makówáwin t'ôepa'ä'indá hedá in to'wên tsonkhuu dáy máa'indá t'ähká ovâytsónmáa.

Gínkhây'ä' Jôesigi'da' nanbí wówátsi äyhúuwí'in

4 Hediho Christ iví tú' iwe it'ôephadedí, háa na'ánshaamuu waa un wá' únkhây'ä' í'ánshaamúuní'in hedänho shánkí íkay-ídí, hedá íkhây múuní bint'ôephaadé-ídí. Wí to'wí Christ-ví'piye iwâyunde'i' iví tú' iwe it'ôephadedá wíyá wínada'pí it'aywó'namí'in. ²Hediho náa iwedí wa'di náa oepáa k'aydi unbí wówátsi bínhon dihaydi, i' t'aywó'di in wé'gen t'owa inbí tú'dí dikanda'i wí'únkhây'ähpi úví'âamí'in, hewänbo háa Jôesi Tádá nada' waagân úvíkanhúuwí. ³Híwóhay thaa unbí wówátsi phade iwá háa in wé'gen t'owa Jôesi dáytaapi'in díví'o waagibá úví'owän. Wên tsé waagibá íjiwän, hedáhá' háa unbí tú'dí íchanpóe waagida' úví'owän. Íháapoe'owän, hedá wé'gen t'owa-ádá úvíwé'ge'owän bínwänpisúuwá-ídí hedá wíyá ha'wâagi'i t'aywó'di úví'âamídí. Hä'áwí bínkhíjé'i' unbí jôesi únmuu waa bínchaa'i-á unbí a'gin bínmäwän, ná'i-á Jôesi Tádá nakhâapóe. ⁴Hedi náa-á in t'owa Jôesi Tádá dáytaapi'indádíba wíyá wí'úví't'aywó'dopídí, indá wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'ámí'in, hedänkunho jänákí t'ämäge unbí'gedi dívíhée'o'. ⁵Hewänbo wáy wí thaa-áho Jôesi Tádáví páadépiye diwin dihaydi i'di ovâytsika'yâamí háadí gin díví'o'in. Háa napóe ihaydi i-áho t'ähkí t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpi díví'o'in, in diwówáji'indá in ho dichuu'indádí. ⁶Jôesi Tádáví híwó'di tundá in ho dichuu'in

wänbo oväyt'öe'an, hedího tobá oväytuhchänudi inbí tú' dínchumuu wänbo', t'ähkí t'owa dínpo'e' waagibá, inbí p'oweaahäa-áho dínwówayëení, Jöesi Tádá nawówáji' waagibá.

Gínkhây'ä' hääwí Jöesi Tádádí dímä'i' äy'äyngi'amí'in

⁷ Hanwaapídíbo ná'i nan oepáa nakhangí'o. Hedánkun t'ähkí háa úvíkanhonnin úví'äyngi'amí, hedá fkhây múuní híwó úvíjúsus'äamídí. ⁸ Ná'indá shánkí nachä'muu: Pín ta'gedí wí'ná táye úvísíghíuwí, gá t'owa bínsgídá báyéki inbí t'aywó'di bín'owójédédän. ⁹ Híhchandi unbí k'aygi wí'ná táye úvísíghíoení. ¹⁰ Jöesi Tádádí t'ähkídíbo wí'inbo magan wovây mági, hedího ná'i magandi wí'ná táye úvíkhäge'híuwí. Gindidiho ná'i wovây mági'i'dí híwó úvíkanhíuwí, tobá hääwí namúuní wänbo'. ¹¹ Gá ginnân: Wí to'wí híwó nahí'hádí, Jöesi Tádáví tunnân t'owa oväyt'öe'amí. Wí to'wí nat'owakhäge'há'i-á ûnkhây'ä' ovâykhäge'namí'in gá Jöesi Tádádän kay öemädän gin i'amídí. Gin úvíkanhíuwí t'ähkí t'owa dínhanginnáanídí Jesus Christ namuudánkun gin úví'o'in, hedího Jöesi Tádá-á kw'äayébo dâymá've-í. I-á ta'gendí hay'i namuu, hedá báyéki kay-á imáa, hedí iví tsonkhú-á hânhay wänbo há'to ûnháqaní. Hamân.

In to'wên Christ-ví'in ûnmúu'in dâyt'öephadékhây máa

¹² Un naadi wâysígi'in, tobáháa báyéki bînt'öephadendedí phaa i'ge ímân waagibá íchäa wänbo', wí'ítsikapúuwípí, "Háadan naa gin dínpo'e'o?" Wí'ítúunípí, "Naa o'ân ná'i dínpo'e'o'i-á há'to dínpuuwí'in." Ná'i-á wovây tayí'nídänho únpoe'o. ¹³ Undá wí'inbo hí'ingin bînt'öephadende Christ it'öephade waagibá, hedího bíhíhchan-

puwave gin únpoe'odi. Hedânho wáy wí thaa háyú hay'i i-á namuu'in nakeepóe ihaydiho shánkí wänbo íhíhchanpúuwí. ¹⁴ Christ-ví'in ímuudíbo t'owa jänákí unbí'gedí dívíhí'máa wänbo bíhíhchanpuwave, gá Jöesiví P'oweaahäa i' shánkí hay'i namuu'i-á undádí bá häädi wänbo t'ähkí najidän. ¹⁵ T'owat'akhänu'in, háa sänmin, háa yä'däapí kannin wí'ímúunípí, hedá wây-á t'owaví äyngi wí'únwó'náhpí eeje wí'úvitomá've-ípí, hedânho wíwoväytuhchänut'öephadékan-namípídí. ¹⁶ Hewänbo Christ-ví'piye úvíwâyundédíbo wovây't'öephadékan-dodá, wí'íwóeda'-ípí. Shánkídí Jöesi Tádá bínkú'daa'amí gá in wé'gen t'owadi Christ-ví t'owa ímuu gin wovây't'andän.

¹⁷ Ihaydiho naná Jöesi Tádádí t'owa háawin dimuu'in ovâykeekw'öenídí, hedí iví t'owa ûnmúu'in páadé gin ovâykhây máa, indá iví k'aygiwin waaginbá dimuu. Hedí in iví'in ûnmúu'in t'owa wänbo gin ovâykhây máadá, in to'wên iví híwó'di tun önwâyundepí'in dimuu'in shánkí báyéki kháa'in dínpuuwí. ¹⁸ Jöesi Tádáví ta'nin diwe ûntü': To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon wänbo kháa'in dínpuuwí, hedího to'wên Jöesi Tádá dâ'y'a'gin-mähpí'in hedá t'aywóhkannin dimuu'indá shánkí p'ándíki wänbo dâypaadé-í.

¹⁹ Hedánkun tobá Jöesi Tádá natú wänbo bînt'öephadé-í gin, häädi wänbo t'ähkí híwó úvíkanhíuwí, hedá iví mangá pín ta'gedá úvímääni. I-á i' wovâykhíjé'i' namuu, hedí háa iví tun imági waa häädi wänbo t'ähkí i'o'.

Peter-di ovây tumakhe'o' in méesate'in tsonnindádí in e'nündádí

5 Nää-á un méesate'in tsonnindá wâyhée'amí. Naa wá' méesate'i

tsondi⁷ bá omuu. Naadá Christ nachuu ihaydi dómu⁷ it'ðephadededi, hedi naa wá² i² sa'wó² di háäwí Christ-di dípákhây² máa²?¹ donkhonkhây² máa. Hedânho pín ta'gedi ná² in wây² tükankhây² máa: ² Jôesi Tádáví t'owa unbí mange bín² máa² indá k'úwá waaginbá dimuu, hedá undá inbí áyí² nin waaginbá-á ímuu. Hedânho bín² áyíngihúu² wí únwân-pikhây² ádidá² bá joe, hewânbo ídâ² dân. Wí² íchâ² hâ² aa-ípi, hewânbo híhchandi bínkhâge² namí. ³ In to'wên unbí mange wovây² mági² in bín² áyíngi² amí² dí wíwíntsonchânumá² ve-ípi, hewânbo un wovây² mündedi háa íthaa waagidi bínjâyye-í híwó inbí wówátsi dâyhúuwí². ⁴ Christ-á i² k'úwá áyí² di p'ó² dédí² waagi² bá namuu. Hedi híwó igi² úvít'ðemáadá, owáy nawáypówá ihaydi i² unt'anmuu²?¹ bínhóení, há² i-á hânhay wânbo sa'wó² di namúuní hedá há² to naháani. ⁵ Hedi un wé² gen méesate² in shánkí ts'áamin ímuu² indá, háa in méesate² in tsonnindi wovây² tû² an waa bín² ðeyaani. T'áhkí² díbo háa wí² ná táye úví² o² in jêngiginpí² díbo bín² amí, gá Jôesi Tádáví ta² nin diwá ginnân úntû² dân:

In dijêngit'ðe² indá Jôesi Tádá² dí ovây² joegi² o², hewânbo in dijêngit'ðepí² in dimuu² indá iví sígísehkaná-á ovây² má².

⁶ Hedânkun Jôesi Tádá² ví páadépiye áagé úvípíkw'ðení, gá iví tsonkhuu-á báyéki hay² in únmuudân, hedi híwó² dihaydi ún² nândiho i² díbo kw'áye wovây² kw'ðení. ⁷ Báyéki áyíngi bín² máadá wí hé un bín² ðhon waagi² bá namuu. Hewânbo ná² i áyíngi-á Jôesi Tádá² ví mange bín² joe² amí, hedânho i² di wovây² jâa² amí², gá i² dá wovây² áyíngi² amí² in nada² dân.

⁸ Háädi waa áyíngidi íyêení, yó² in waagin wí² ímúunípi, gá i² Penísendi-á

unbí hânbi únmuudân hedi háädi wânbo t'áhkí itséemáa wovây² wá² amí². Wí khân nahâsêndi wí to² wí óek'o² ídí natuwâyí² i waagi² bá namuu. ⁹ Wíwínmâánípi i² di wovây² t'aaní² dí, hewânbo pín ta'gedi Jôesi Tádá² ví piye úvíwây² yú² bé-í. Wí² ún² ðede-ípi náa oepáa k'aydi t'áhká wây-á tí² úuwin páadé² in únkw'ó² nin un waagibá t'ðephade dâypheadende² in dimuu. ¹⁰ Wí háy tâhkí² dá² mân bín² t'ðephadekhây² máa, ihaydá² há² Jôesi Tádá² díbo háäwí untáy² i t'áhkí wovây² máani, i² di wovây² téegí² kwínukháge² namí, wovây² kay² amí, hedá wên tepú waagi² bá unbí wówátsigi² wovây² máani. Jôesi Tádá² áho t'áhkí iví sígísehkaná na² in dí² má² i namuu, hedi idá wovây² tühkânnan iví² in ímúuní² dí he² ennin wovây² paa-í² dí, i-á hânhay wânbo t'áhkí báyéki hay² i namuu waagibá. Christ-á² dí wí² dá² ímuudiho ná² in ún² poe² o. ¹¹ Jôesi Tádá² á báyéki tsonkhuu imáa, hedi iví kay-á hânhay wânbo wí² ún² hándepí. Hamân.

Peter-di ovâysengitû² an

¹² Silas-dá naa díkhâge² nan ná² in ta² nin² ay wây² ta² namí² dí. Naa dínhanginná i-á nanbí tí² úu páadé² i gínmuu² in háädi waa háa únkhây² á² waa ikanhondi². Naadi wây² ta² do wây² kwee² waasenwaatû² amí² dí, hedá háy² ú² naa dínhanginná² nin Jôesi Tádá² ví ta² gennin sígísehkaná i² gedí wây² tû² áamí² dá, hediho téegí t'aagi iwe úvítsáasa² í.

¹³ In Babylon bú² iwe² in méesate² in t'owadi inbí sengitun wovây² san, indá un waagibá Jôesi Tádá² dí ovây² de² man. Mark-di wá² wovây² sengitû² an, i-á naví ay dínmuu waagibá dócháa. ¹⁴ Wí² ná táye úvísígísengitû² áamí. Un Christ-ví² in ímuu² indá áns² haaginpí² díbo² íkwoní.

In Páadé'in Tà'nin John Ità'nannin

John ità'do' i to'wí In Tụu kin nakháwá'iví'gedi

1 I to'wí hán'oe ts'anpáadébo nayi'iví'gedi naadi wáyta'do', i-á in Tụu kin nakháwá, hedá in wówátsi napäyi'i-án namuu. Haa i natú'in git'oe, hedá na'inbí'piyá nakeepóedí na'inbí tséedíbo-á âpimú', hedá na'inbí mandidá âytäge. ²Ná'i nawówátsipäyi'i' nakeepóe ihaydi âymú', hedá haa iví'gedi na'in giháhpóe'i-á wé'ge'in t'owa âyt'ôe'o'. Ná'i in wówátsi nahándép'in napäyi'iví'gedi wáytumáa, i-á Yôesi Tádá-ádí na'án, hedá na'inbí'piyá ipikeeyan. ³Haa âymú'in hedá haa iví'wedí git'oe'indá un wá' wáytumáa, hedânho un wá' únhanginpúwídí, hedá undádí na'indádí na'inbí wówátsi wé'ge âyhúuwídí. Hedí ta'gendi Yôesi Tádá-ádí hedá iví ay Jesus Christ-ádí na'inbí wówátsi âyhon. ⁴Hedího ná'i háäwí í'gedi unbí'piye' wáyta'do' hedânho un wá' t'ähkí híhchan bínmá've-ídí.

Yôesi Tádá-ádí gimuuđá há'to ívít'aywó'kanhúuwí

⁵Ná'i hí' nää wáytukankhâymaa'i-á Yôesi Tádávi ay Jesus Christ-ví'wedí git'oe'i namuu. Yôesi Tádá-á wí kohthay waagi'ba namuu, hedá wáyge wänbo wí'únkhųúnáhpí. ⁶Yôesi Tádá-ádí na'inbí wówátsi âyhondi gitúđáho', hewänbo wa' t'aywó'di í'gebo gimándáho', ívíwänpihōeyó'o', hedí khų eedí waagibá giyidi in ta'gen namuu'indá wí'âyhonpí. ⁷Hewänbo nakohthayná' ni'ge Yôesi Tádá na'án diwe giyidáho', undádí na'indádí na'inbí wówátsi wé'ge gínmuu, hedá iví

ay Jesus-ví ún'p'oe ich'áa'idá dí'owídídi na'inbí t'aywó'di t'ähkí dīnyāa'o'.

⁸Na'in wēn t'aywó'nin wänbo wí'âymaápí gin gitúđáho wí'bo ívípihōeyó'o', hedá na'inbí pí'ná khó'yé-á in ta'gendá wí'âymaápí. ⁹Hewänbo Yôesi Tádávi'piye' íví't'aywó'dihäätsi'andáho', idá na'inbí t'aywó'di gínmuu'i dīn'owóyē-í, hedí i yä'däapíkan íví'andi' dīnyāa'ámí, gá iví tų imági waa i'odán, hedá i-á híwó'da'ba i'o'. ¹⁰Yôesi Tádá ho natú na'in t'owa t'ähkí íví't'aywó'do', hedího wáymuu wänbo wí'íví't'aywó'nanpí gin gitúđáho', kindidá Yôesi Tádá ihōeyó'an waagibá gitú', hedá iví hí' na'inbí pí'ná khó'yé wí'âymaápí.

2 Naví áyyää, ná'i háäwí í'gedi wáyta'do hedânho wí'úví't'aywó'nâamípídí. Hewänbo wí to'wí it'aywó'nandáho', wí to'wí ún'án Yôesi Tádávi páadépiye' igí' i'aywondaa'ámídí, i-á Jesus Christ i t'ähkí híwó'di namuu. ²Hedí i-án iví wówátsi imági na'inbí t'aywó'di dīn'owóyē-ídí, hewänbo na'inbí'đá'ba yoe, t'ähkí t'owaví t'aywó'di dīnmuuđan.

Yôesi Tádá âytaadá íví tsontų ây'a'ginnamí

³Hândídan gínhanginnání ta'gendi Yôesi Tádá âytaa'in? Gá iví tsontų únmuu'i' ây'a'gindodán. ⁴Wí to'wí Yôesi Tádá óetaa gin natúdi hewänbo iví tsontų wí'ôn'a'gindopídá, i-áho wí hōeyó'i namuu, hedá in ta'gen namuu'in iví pí'ná khó'yé wí'imáapí. ⁵Hewänbo to'wídí Yôesi Tádávi tų únmuu'i' ôn'a'gindodá ta'gendi pín ta'ge haydi óeséegí, hedí kindídan gínhanginná i-ádí gimuu'in. ⁶Hewänbo to'wēn ditú'nin Yôesi Tádá-ádí dimuu'in, indá dínkhây'ä' inbí wówátsi dāyhúuwí'in Christ iví wówátsi iho' waagibá.

⁷ Un wáyseegi'in, ná'in tsonṭuu natŭ'nin ívíséegíhúuwí i'gedi wáyta'do'in ts'aamin wínamuupí, indá in páadédíbo bínmáa'in namuu, i hí' ho ít'oe'íba namuu. ⁸ Hewänbo ná'in tsonṭuu náa wíyá wáyta'dodi ts'aamin waagi'inbá namuu, gá áy'a'gindodáho i khuu nakhanmān waagibá gínpo'dān, hedá i kodí'di ko namuu'i-áho nakeepo'. Ta'gendi Christ ná'in tsonṭuu-á i'a'ginnan, hedá un wá' bín'a'gindo'.

⁹ Wí to'wí nakohtayná' ní'ge ivi wówátsi ihon gin natúdí, hewänbo ivi tí'úu páadé'i it'aydá, i-á wa'di khuu i'gebo nayi'. ¹⁰ To'wēn ná'in tí'úuwín páadé'in dāyséegi'in, indáho nakoná' ní'ge diyi', hediho inbí pí'ná kó'yé háäbo in ta'ge'in p'oe iwedí ovāy-hānge'amí'i' wídāymāapí. ¹¹ Hewänbo wí to'wí ivi tí'úu páadé'i' it'aydá khuu iwebo na'án. I-á khuu i'ge nayidi wí'únhanginnáhpí wépiye' namānnin, gá wí tsí't'aa'i waagibá únkhūnāndān.

**Háa in wé'ge'in t'owa Yōesi
dāytaapí'in inbí wówátsi dāyhon
waa in t'owa i dāyséegi'in
wídínkhāy'āhpí ovāyhi'amí'in**

¹² Navi áyyāā, naadi wáyta'do gá Christ i'annin namuudi unbí t'aywó'di únmuu'i wovāy'owóyédān. ¹³ Un tádá'indá, naadi wáyta'do' gá i to hán'oe ts'anpáadébo nayi'i' bīntaadān. Un e'nūndá, wáyta'do' gá i Penísendi ho bint'andān.

¹⁴ Un áyyāā ímuu'in, wáyta'nan gá Yōesi Táda bīntaadān. Un tádá'indá, naadi wáyta'nan gá i to hán'oe ts'anpáadebo nayi'i' bīntaadān. Un e'nūndá, wáyta'nan gá undá íkaydān, hedá unbí pí'ná kó'yé-á Yōesi Táadávi hí'-á kay'in-dídá bínmáa, hedá handídá i Penísendi-á ho bint'an.

¹⁵ Wíwovāyhi'amípi unbí wówátsi bínhúuwídí háa in t'owa Yōesi Táda

dāytaapí'in inbí wówátsi dāyhon waagibá, hedá i yā'dāapí' háäwí indá ovāyhi'andi-á wíwovāyhi'amípi. Wí to'wí ná'i híwó'pí' namuu'i' óehí'andáho Yōesi Táda pín ta'ge haydi wí'oeséegípi. ¹⁶ Kinnān in Yōesi Táda dāytaapí'in díví'o': Háa inbí túu'ú iwe diwānpichāa waagi kaygi'di díví'amí'in dida', hedá háäwí t'āhkí dāymū'i-á wá' kaygi'di-á dida', hedá inbí háäwí shánkí híwó'di dínmuu waagi dichāadi dívíyēngi'o'. In Yōesi Táda dāytaapí'innānho ha'wāa díví'o', hewänbo kí'bi tsiyekandá Yōesiví'wedi wína'āhpí. ¹⁷ Háa ná'in Yōesi Táda dāytaapí'in díví'o' waa dínkhangít'oe, hedá t'āhkí ná'i híwó'pí' háäwí kaygi'di dida'i-á wá' nakhangít'oe. Hewänbo to'wēn háa Yōesi Táda natsonpo' waa díví'o'indá hānhay wānbo t'āhkí diwówayēení.

Christ-ví hānbi ho na'ā'

¹⁸ Navi áyyāā, náāho i t'ā'gi thaa tso'wa na'ā'. Wovāyt'anhō Christ-ví hānbi na'ā', hedi náābo báyéki kí'min dikeepo'. Kin napo'di gínhanginná náāho i t'ā'gi thaa tso'wa naná'nin. ¹⁹ Ná'in t'owadá ta'gendi na'inbí'nāpiye'in wídímuupídí na'in díyoe'an. Na'inbí'nāpiye'in dímuudáho', na'indádíbo dívíwóyí'níwān. Hewänbo indá na'in díyoe'an dihaydi nakeepoe wí' wānbo in diwedí na'inbí'nāpiye' wínamuupí'in.

²⁰ Hewänbo undá in waagi'in wí'ímuupí. I to'wí shánkí híwó'di namuu'ídi i Yā'dāa'i P'owēāhāa wovāymāgi, hediho un t'āhkí in ta'gen namuu'in únhanginná. ²¹ Naadi ná'in tá'nin wáyta'do gá in ta'gen namuu'in únhanginnāndān, únhanginnáhpídá yoe, hedá wá' únhanginná wí to'wí in ta'gen natŭ'di-á wí'ihōeyó'opí'in. ²² To-an wí hōeyó'i namuu? Gá wí

to⁷wí natú⁷di-ân Jesus-á wínamuupí⁷in i to⁷wí Yôesi Tádádí óesóge²i⁷ t'owa ovây⁷aywoenídí. Wí to⁷wí ha⁷wâagi⁷i namuu⁷idá wí⁷gíndíbo Yôesi i Tádá-ádí hedá iví ay-ádí ovânyoegi⁷o⁷, hediho Christ-ví hánbí⁷ namuu. ²³Wí to⁷wí natúdí Jesus-á Yôesi Tádáví ay wí⁷ûnmuupí⁷in, i-á Yôesi Tádá wânbo iví pí⁷ná khó⁷yé wí⁷imáapí. Hewänbo wí to⁷wí natúdí Jesus-á Yôesi Tádáví ay ûnmuu⁷indá Yôesi Tádá wá⁷ iví pí⁷ná khó⁷yé imáa.

²⁴Hewänbo undá hääwí páadé úvit-s'anwhäyü ihaydibo⁷ it'oe⁷i⁷ únkây⁷ä⁷ unbí pí⁷ná khó⁷yé bînmá⁷ve-f⁷in. Han úví⁷odáho Yôesi Tádá-ádí hedá iví ay-ádí wé⁷ge ímúní. ²⁵Hedi Yôesi Tádáví ay-á iví tųü imági in wówátsi nahándepí⁷in na⁷in dípägít⁷oe⁷in.

²⁶Wáy wên t'owa dida⁷ in ta⁷gen namuu iwedi wovây⁷yâa⁷amí⁷in, hedânkun ná⁷in ta⁷nin wâyta⁷do⁷. ²⁷Hewänbo Yôesi Tádádí i Yä⁷đaa⁷i P'oe⁷wâhâa⁷ wovây⁷mági, hedá unbí pí⁷ná khó⁷yébo bînmáa, hediho wí⁷úntáypí wíyá to⁷wí⁷ Yôesiví⁷gedi wovây⁷há⁷amídí, gá i Yä⁷đaa⁷i P'oe⁷wâhâa⁷đá hääwí t'ähkí wovây⁷há⁷odân, hedi i hääwí wovây⁷há⁷o⁷i-á ta⁷gen namuu, wên hôeyó wânbo wínamuupí. Hediho únkây⁷ä⁷ Christ-ádí wé⁷ge ímúní⁷in, háa i Yä⁷đaa⁷i P'oe⁷wâhâa⁷đi wovây⁷há⁷an waabá.

²⁸Naví áyyäa⁷, háa otú waa Christ-ádí wé⁷ge únkây⁷ä⁷ ímúní⁷in, hedânho owáy i wíyá nakeepóe ihaydi wí⁷íkhuwôeda⁷ípídí, hedá wôeda⁷di iví⁷wedi wí⁷úvíkaakwomá⁷ve-ípí. ²⁹Únhanginná Christ-ân híwó⁷đá⁷ i⁷o⁷in, hediho únhanginná wá⁷ t'ähkí to⁷wên inbí wówátsi ta⁷ge dâyhonnindá Yôesi Tádáví⁷wedi di⁷ây⁷pyä⁷in.

In Jesus-ví⁷piye⁷ dívíwhäyunde⁷indá Yôesi Tádáví äy dimuu

3Bí⁷ánshaa⁷an Yôesi Tádádí na⁷in báyéki díseégí⁷in, hedi báyéki díseégí⁷dânkun iví äy kin dítu⁷o⁷. Hedi ta⁷gendi iví äy-ânkun gimuu. Hediho in to⁷wên Yôesi Tádá dâytaapí⁷in dimuu⁷indá wí⁷dínhanginnáhpí háawin gimuu⁷in, háawi i namuu wânbo wí⁷dínhanginnáhpídí. ²Un wâyséégí⁷in, tobá náa Yôesi Tádáví äy gimuu wânbo⁷, wa⁷di wínahanginnáhpí háawin gipuwagít⁷oe⁷in. Hewänbo ná⁷indá gínhanginná: Christ nawáy⁷äa⁷ ihaydá i waagi⁷inbá gipúwí, gá ta⁷gendi háawi i namuu waagi âymúní⁷dân. ³To⁷wên t'ähkí ná⁷in napúwí⁷in pín ta⁷ge haydi dâytsíkha⁷máa⁷indá yä⁷đaa⁷píkan t'ähkí iwedi dívíyâa⁷o⁷, háa Christ iwedi iyâa⁷an waagibá.

To⁷wên Yôesi Tádáví äy ûnmuu⁷in wí⁷dívít⁷aywó⁷kanhonpí

⁴To⁷wên t'ähkí dívít⁷aywó⁷kanhon-nindá Yôesi Tádáví tsontųü dâyyoegi⁷o⁷, hedi iví tsontųü ônyoegi⁷andáho t'aywó⁷ninho namuu. ⁵Únhanginná Christ ho náa oepáa k'aydipiye⁷ na⁷äa⁷in t'owa t'ähkí⁷iví t'aywó⁷di ovây⁷yâa⁷amídí, hedi i-á wên t'aywó⁷nin wânbo wí⁷imáapí. ⁶To⁷wí wânbo Christ-ádí nayí⁷i-á wí⁷it'aywó⁷kanhonpí, hewänbo wí to⁷wí it'aywó⁷kanhondi-á háawi Christ namuu⁷in ta⁷gendi wínaka⁷póya⁷pídá ta⁷gendi wí⁷óetaapí.

⁷Naví áyyäa⁷, to⁷wên häädi waa in ta⁷ge⁷in p'oe i⁷ge dimänninda⁷mân inbí wówátsi ta⁷ge dínmuu, Christ-ví wówátsi ûnmuu waagibá. Hediho wí⁷úví⁷mâání⁷pí to⁷wí⁷ wânbo in ta⁷gen namuu iwedi wovây⁷yâa⁷amídí. ⁸Penísendi páadé iwedi⁷ibo⁷ it'aywó⁷kanhon, hediho to⁷wên häädi waa dívít⁷aywó⁷kanhonnindá Penísendiví⁷in dimuu. Hedi Penísendiví

tsiyekan ònhánú-ídí-ànkun Yôesi Tádáví ay náa oepáa k'aydipiye? na'ää. ⁹Wí to'wí ta'gendi Yôesi Tádáví wedi na'aypuyä'i-á wí't'aywó'kanhonpí, gá Yôesi Tádáví wedi wówátsi ts'áamin iké'dân, hediho Yôesi Tádáví wedi na'aypuyädi wí'únkoedipí häädi waa it'aywó'dikanhúuwí. ¹⁰To'wên inbí wówátsi ta'ge dāyhonpídí háa inbí tí'úuwín páádé'in dāyséegípídí Yôesi Tádáví'in wídimuupí. Hedi kindidānho nahanginná wé'in t'owa Penísendiví āy ūnmuu'in hedá wé'in Yôesi Tádáví āy ūnmuu'indá.

Yôesi Tádáví āy ūnmuu'in dīviséegímáa

¹¹Ná'innān namuu in hí' í't'oe'in páádé iwedibo? Gínkhây'ä? wí'ná táye íviséegihúuwí'in. ¹²Wígínkhây'āhpí Cain waagi'inbá gimúní'in. I-á i Penísendiví' ūnmuu, hedānkun iví tí'úu ihay. Hedi háadan Cain-di óhay? Gá iví tí'úu-á iyä'dāakanhondān, hewānbo i-á híwó'pída? i'o'.

¹³Hediho tí'úuwín páádé'in, in Yôesi Tádá dāytaapí'indi wovāy'taydāho?, wí'ítsika'yēenípí, “Háadan hēe dít'ay?” ¹⁴Na'inbí tí'úuwín páádé'in āyséegídího gínhanginná chu'in waagi'inbá gimú'de wānbo nāa-á in wówátsi ts'áamin āymáa'in. Wí to'wí iséegímáapí'-á wa' chu'i waagi'bá namuu. ¹⁵To'wên inbí tí'úuwín páádé'in dīnmuu'in dāy'tayhonnindá t'owa t'ākhanu'in waagi'inbá dimuu, hedi un únhanginná wí to'wí nat'owat'ākhanut'óe'i-á in wówátsi nahāndepí'in wí'imáapí'in. ¹⁶Christ iví wówátsi na'in gimuudi imāgi, hedānkunho gínhanginná háawin in kodí'nin séegí namuu'in. Hediho na'in wá' gínkhây'ä? gikhāymúní'in na'inbí tí'úuwín páádé'ingí'-á na'inbí wówátsi āymāānídí.

¹⁷Wí to'wí híwó? hay hääwí iví wówátsi i'āmígí? ūnkw'ondá, hedi iví tí'úu páádé'i hääwí ūntáydí imúndedi, hewānbo wa'di iví p'í'ná khó'yé wínasehkanātaachanpo'pídí óekhāge?namídí, ti ná'i to'wí ta'gendi Yôesi Tádáví séegí iví p'í'ná khó'yé imáa? Hedān yoe. ¹⁸Naví āyyāā, séegí i'gedi wí'íwānpidahí'má've-ípí, hewānbo híwó'di hääwí ív'odibo? āykeeyāmí in ta'gennin séegí āymáa'in.

¹⁹⁻²⁰Hedi in séegí āymáadāho gínhanginná in ta'gen namuu'in wá' āymáa'in, hedá häädi wānbo Yôesi Tádáví'piye? ívibēe ihaydá āyīngipídíbo na'inbí p'í'ná khó'yé gichāa-i. Ma'di wāyyedí gichāa idi dītuhchānukhāymāa waagi, hewānbo Yôesidá na'inbí shánkí hay'i namuudi na'inbí ānshaa únhanginná, hediho i-á únhanginná ná'in séegí āymáa'in, i-á hääwí t'āhkí únhanginná.

²¹K'ema'in, Yôesidi wídí-tuchānukhāymāapí'in na'inbí p'í'ná khó'yé gichāadāho?, iví'piye? ívibēedí há'to gikhuwōeda'i, ²²hedi hääwí namúní wānbo āydaa'andi-á āyhónde?, gá iví tsonttū āy'a'gindodān hedá háa ív'í'o'indidá āyhíhchandodá. ²³Hedi ná'innān iví tsonttū ūnmuu: Gínkhây'ä? iví ay Jesus Christ-ví'piye? ívíwhāyú-i'in, hedá idá díyōn waagibá wí'ná táye-á íviséegihúuwí. ²⁴To'wên Yôesi Tádáví tsonttū ōn'a'ginhonnindá i-ádí wé'ge dimuu, hedá i-á indádíbá namuu, hedi ná'in gínhanginná gá iví Yä'dāa? i P'owēāhāa dímāgīdān.

In to'wên dītū'nin i Yä'dāa'i P'owēāhāa dāymāa'indá bīntayí'ní

4 Un wāyséegí'in, t'āhkí to'wên dītū'nin Yôesigí? dīvíhēe'o'in wí'úvíwhāyú-ípí. Páádé bīntayí'ní únhanginpúwídí tigú ta'gendi Yôesiví P'owēāhāa dāymāa'in, gá bāyékí dihōeyó'in wāyyé t'āhkí dikw'ondān,

indá Yôesi Tádáví tukhe⁷min dimuu gin ditû⁷. ²Wây⁷tukankhâymáa hádídí únhanginnání⁷in háa Yôesiví P'owəqahhə dəymáa⁷in háa yoe: To⁷wên t'əhkí t'owaví páadépiye⁷ ditû⁷nin Jesus Christ i nat'owapaa⁷iví⁷piye⁷ dívíwhəyunde⁷indáho Yôesiví P'owəqahhə dəymáa. ³Hewänbo to⁷wên t'əhkí Jesus-ví⁷gedí han wídívíhí⁷máapí⁷indá Yôesiví P'owəqahhə wídəymáapí. In to⁷wên kí⁷min dimuu⁷in Christ-ví hánmin waagi⁷inbá dimuu. Ho wovəytú⁷an ná⁷in kí⁷min dikə⁷ägít'óe⁷in, hedí náə wéngé t'əhkí diyiho⁷.

⁴Navi áyyä, undá Yôesi Tádáví⁷in ímuu, hedí to⁷wên hôeyódí ditû⁷nin Yôesi Tádáví tukhe⁷min dimuu⁷indá bint'anho⁷, gá i Yä⁷däa⁷i P'owəqahhə unbí pí⁷ná khor⁷yé bínmáadän hedí i-á shánkí nakay i Penísendiví⁷wedí, ná⁷i Penísendi-á in Yôesi Tádá dəytaapí⁷inbí pí⁷ná khor⁷yé dəymáa. ⁵Ná⁷in hôeyó⁷in dimuu⁷indá Yôesi Tádá dəytaapí⁷indá⁷ dimuu, hedänho in wé⁷ge⁷in Yôesi Tádá dəytaapí⁷in dimuu⁷in waagibá dívíhée⁷o⁷, hedá in t'owa dəyt'óyande⁷indá Yôesi Tádá dəytaapí⁷in wá⁷ dimuu. ⁶Hewänbo ná⁷indá Yôesi Tádáví⁷in gimuu, hedího in to⁷wên i dəytaa⁷indi ná⁷in dín⁷t'óyande⁷, hewänbo in to⁷wên iví⁷in dimuupí⁷indá wídín⁷t'óyandepí. Handidän gínhanginná wé⁷in in ta⁷gen dívíhée⁷o⁷in dimuu⁷in hedá wé⁷in in hôeyóda⁷ dívíhée⁷o⁷in dimuu⁷indá.

**Yôesi Tádá iví äy ünmuu⁷in iséegí,
hedänho indá wá⁷ dínkhə⁷ä⁷
wí⁷ná táye dívíseegíhúuwí⁷in**

⁷Un wəyséegí⁷in, wí⁷ná táye ívíséegíhúuwí, gá in séegí Yôesi Tádáví⁷wedí ná⁷ädän, hedí to⁷wên t'əhkí in séegí dəymáa⁷inda Yôesi Tádáví⁷wedí dí⁷əppuyä, hedá Yôesi Tádá-á dəytaa. ⁸Yôesi Tádá-á naséegít'óe⁷i namuu,

hedího to⁷wên dəyséegíhonpí⁷indá Yôesi Tádá wídəytaapí. ⁹Kinnän Yôesi Tádá dí⁷nkeeyan dívíseegí⁷in: I-á iví wí⁷ ayda⁷ ün⁷ändí⁷ isan náə oepáa k'aydipiye⁷ hedänho in kodí⁷nin wówátsi dí⁷määnídí. ¹⁰Kindidän gínhanginná háawin in séegí namuu⁷in: Tobá ná⁷indi Yôesi Tádá wí⁷əyséegípí wänbo⁷, idá ná⁷in dívíseegídí iví ay náə oepáa k'aydipiye⁷ isan iví wówátsi imäänídí ná⁷inbí t'aywó⁷di gínmuu⁷i dín⁷owóy-ídí.

¹¹Un wəyséegí⁷in, ha⁷wəagídí Yôesi Tádá dí⁷ ná⁷in dívíseegídänho ná⁷in wá⁷ gínkhə⁷ä⁷ wí⁷ná táye ívíséegíhúuwí⁷in. ¹²To⁷wídí wänbo hánhay wänbo Yôesi Tádá wí⁷óemú⁷pí, hewänbo wí⁷ná táye ívíséegídá i-á ná⁷indá dí⁷ namuu, hedá iví séegí idi dí⁷má⁷i-á ná⁷inbí pí⁷ná khor⁷yé gínsômä⁷.

¹³Kindidän gínhanginná Yôesi Tádá-ádí wé⁷ge gimuu⁷in hedá i-á ná⁷indá dí⁷: Idi iví Yä⁷däa⁷i P'owəqahhə dí⁷mági. ¹⁴Hedá wá⁷ äymú⁷ iví ay isannin t'əhkí t'owaví aywondi dínmúnídí, hedího í⁷gedí t'owa t'əhkí äyt'óe⁷o⁷. ¹⁵T'əhkí to⁷wên in t'owaví páadépiye⁷ ditû⁷nin Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu⁷in, Yôesi Tádá indá dí⁷ namuu hedá indá i-ádá. ¹⁶Hedího gihəhpóe hedá ívíwhəyunde Yôesi Tádá dí⁷ dívíseegí⁷in. I-än naséegít'óe, hedí to⁷wên in séegí dəyhonnindá Yôesi Tádá-ádí dimuu hedá i-á indá dí⁷. ¹⁷Hedí owáy ihay thaa t'owa háa híwó⁷ háa híwó⁷pí díví⁷annin ovəykeekw'ódi ihaydí, in séegí ná⁷inbí pí⁷ná khor⁷yé ho gínsôedá wígikhuwôeda⁷ípí, gá wa⁷ náə oepáa k'aydi giyidibo Christ waagi⁷bá gípóedän. ¹⁸Yôesi Tádá əyséegídáho wí⁷əykhuwôeda⁷ípí, hedí ta⁷gendi pín ta⁷ge haydi i əyséegídí ná⁷inbí khuwôeda⁷ gínəapo⁷. Hewänbo əykhuwôeda⁷dáho ta⁷gendi pín ta⁷ge haydi wí⁷əyséegípí, hedího tuchänu í⁷gedí íví⁷ánshaa⁷o⁷.

¹⁹ Yôesi Tádádí páadébo na'in díséegí, hedânkun in séegí âymáa. ²⁰ Wí to'wí natúdí, "Naadi Yôesi Tádá dóséegí," hewânbo iví tí'ûu páadé²¹? it'aydáho², wí hôeyó'i namuu. Iví tí'ûu páadé²¹? imúnde²¹? iséegípídí, há'to Yôesi Tádá óemúndepí² wânbo-á óeséegí-í. ²¹ Hedi ná'in in tsontuú Christ-di dímgá²in namuu: To'wên Yôesi Tádá dâyséegí²indá dínkhây²? inbí tí'ûuwin páadé²in wá dâyséegí²hûuwí²in.

5 Jesus-á i to'wí namuu Yôesi Tádádí óesóge²? t'owa ovây²aywoenídí. To'wên ná'in dívíwhâyunde²indá Yôesi Tádáví²wedi ho wíyá dí'âypuýä, hedi to'wên i Tádá dâyséegí²indá, iví ây wá² dâyséegí. ² Yôesi Tádá âyséegí²indá heda iví tsontuú ây²a'gindodá, handidânho gínhanginná iví ây wá² âyséegí²in. ³ Hediho iví tsontuú ây²a'ginhondi âykeeyo ta'gendi i âyséegí²in. Iví tsontuú-á wâhphade wí'ûnkháapí ây²a'ginnamídí, ⁴ gá to'wên t'âhki Yôesi Tádáví²wedi wíyá dí'âypuýä²indá dínkoedidân i yä²dâapí² náä oepáa k'aydiwi namuu²i dâyt'aanídí. Hedi na'inbí whâyü gínmuu²idânho git'anpo².

Yôesi Tádádí iví ay Jesus-ví'gedi dítu'an

⁵ To'wí iwihâyunde² Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu²in, idá²mânho i náä oepáa k'aydiwi yä²dâapí² namuu²i² óet'ande².

⁶⁻⁸ Jesus Christ-ân náä oepáa k'aydipiye² na'ää²i² namuu, hedi p'oe²di óep'ó²p'oe'an heda iví ûnp'oe-á ich'áa. Na'ää² iví ûnp'oe ich'áanídí, p'oe²di óep'ó²p'oe'amídí²dá²bá yoe. I Yä²dâa²i P'owêahâadân dítu²o ná'in ta'gen namuu²in, i-á ta'ge natukanyidi. Hediho ná'in poeyedi wêhpêe tûudá² dâymáa: I Yä²dâa²i P'owêahâa-á i p'oe-á heda i ûnp'oe-á. Hedi indí²dá Jesus Christ-ví'gedi

na'in díhangin²ando². ⁹ Haa t'owadi dítu²o waa ívíwhâyunde², hewânbo haa Yôesi Tádádí dítu²o waa shánki gínkhây²? ívíwhâyü-í²in, iví hí²-á shánki ûnchá²muudi, hedi idânho iví ay Jesus-ví'gedi dítu²o². ¹⁰ To'wên Yôesi Tádáví ayví²piye² dívíwhâyunde²indá inbí pí²ná² k'ó²yé dínhanginná haa Yôesi Tádá natú waa ta'gen namuu²in. Hewânbo to'wên Yôesi Tádáví hí² wí'ônwhâyunde²indá wí hôeyó²i waagibá óepa², haa idi iví ayví²gedi dítu²annin wídívíwhâyunde²pídí. ¹¹ Hedi kinnân Yôesi Tádádí na'in dítumáa: In wówátsi nahánde²pí²innânho dímgá, hedi iví ay âytaadiho kí²min wówátsi âymáa. ¹² To'wên Yôesi Tádáví ay Jesus inbí pí²ná² k'ó²yé dín'ánnindáho kí²min wówátsi dâymáa. Hewânbo to'wên Yôesi Tádáví ay inbí pí²ná² k'ó²yé wídín²ánpi²indáho kí²min wówátsi-á wídâymaapí.

Yôesi Tádádí wówátsi nahánde²pí²in dímgá

¹³ Naadi un Yôesi Tádáví ayví²piye² úvíwhâyunde²in ná'i t'âhki wáyta²do² hedânho ta'gendi únhanginnánídí in wówátsi nahánde²pí²in ho bínmáa²in. ¹⁴ Hedi hää²di Yôesi Tádáví²piye² ívfbéedí ívíyûusu²amídí, haa nada² waagi²i hää²wí gida²po²di, ta'gendi gínhanginná Yôesi Tádádí dít²óyande²in. ¹⁵ Hedi hää²wí gida²po²di dít²óyande²in gínhanginnândi, gínhanginnân wá² hää²wí âydaa²andi² ho dímgá²in.

¹⁶ Wí to'wí iví méesatewi tí'ûu páadé²? it'aywó²dodi imû²di, hewânbo in t'aywó²nin i²o²indá há²min wínamuupídí in wówátsi nahánde²pí²in diwedi óeyâa²amídí, ná'i to'wí kí²min t'aywó²nin i²andigí² Yôesiví²piye² ônyûusu²amí, hediho in wówátsi óemâáni. Hewânbo wên t'aywó²nin nayí², indá in wówátsi nahánde²pí²in

diwedī wovâyyâa'ami'in namuu, hedī naa wó'tú'pí wí to'wí hâ'min t'aywó'nin i'andi bînyûusu'ami'in. ¹⁷ T'âhki yâ'dâapí tsiyekan ívî'o'i-á t'aywó'didâ' namuu, hewânbo wên t'aywó'nin nayi' hâ'min wînamuupí in t'owa in wówátsi nahándepí'in diwedī ovâyyâa'ami'in.

¹⁸ Gínhanginná to'wên Yôesi Tádáví'wedī di'âypuyä'indá hâädi wânbo wídívít'aywó'kanhonpí'in, gá Yôesi Tádáví ay Jesus-di ovây'âyînmáadân, hedīho i Penísendi wí'ûnkoedipí ovâyhónídí. ¹⁹ Gínhanginná na'indá Yôesi Tádáví'in

gimuu'in, hewânbo to'wên t'âhki in Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá i Penísendidi ovâytsónmáa. ²⁰ Hedá wá' gínhanginná Yôesi Tádáví ay náä oepáa k'aydipiye' na'ää'in, hedī idi ka'powa dímggi hedânho i ta'gendi Yôesi namuu'i âytáa-ídí. Hedīho ná'i ta'gendi Yôesi namuu'i-ádí wé'ge ívîhon, ívî ay Jesus Christ-ádá wé'ge gimuuđi. I-ân i ta'gendi Yôesi namuu, hedī ibá in wówátsi nahándepí'in napäyi'i namuu.

²¹ Naví áyyää, i hääwí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychaamáa'ívî'wedá bí'âyîngi'an.

In Eedi'in Ta'nin John Ita'nannin

John-di in to'wên ovâyta'nannin ovâysengitu'an

1 Naa wí méesatewí p'ó'dédí' omuu'idi wâyta'do' un, wí kwee Yôesi Tádádí wóde'mandi' hedá uví ây-á. ⁸Ta'gendi naadi un t'âhkí wâyséegí, hewânbo naadida'ba yoe, t'âhkí in to'wên in ta'gen namuu'in dâytâ'indidá wá' wovâyséegí. ²Na'indi wâyséegí in ta'gen namuu'in na'inbí pí'ná khó'yé âymaadí, hedá hânhay wânbo t'âhká âymá've-í.

³Yôesi Tádádá hedá Jesus Christ, i Tádáví ay ûnmuu'idá ta'gendi díseegídí na'inbí'piye' gínsehkanápúwí, hedá séegísehkaná na'in dímmáání, hedá díkhâge'namí ánsaaginpidíbo gikwó'nídí.

In ta'gen âyséegí, hewânbo naadida'ba yoe, t'âhkí in to'wên inamuu'in bînâhuwí hedá wí'ná táye-á úvíséegíhûuwí

⁴Naa hânho ohíhchanpóe dínhangin-póedí wáy wên unbí ây in ta'gen namuu'in dâyhonnin, Yôesi Tádá natson-póe waagibá. ⁵Hedí náá kó'ôe, naadi wên tsontu'u namuu i'gedí wînta'do', indá páadé iwedíbo' âymáa'in. Ná'in tsontu'u-á ts'âamin wínamuupí, hedí kin-nân namuu: Wí'ná táye ívíséegíhûuwí. ⁶Na'inbí wówátsi Yôesi Tádáví tsontu'u ûntí' waagibá âyhondáho', kindidi ây-keeyo' in séegí âymáa'in. Hedí ná'in tsontu'u páadé iwedíbo' ít'o': Iví séegí wóegé unbí wówátsi bînâhuwí.

⁷Náá-á t'âmâpiye' báyéki diyi', indá in t'owa in ta'gen namuu'in diwedí ovâyâa'o', indá wídíwíwâyundepí Jesus nat'owapaa'in hedá ibá i Yôesi Tádádí óesóge'i t'owa ovây'aywoenídí namuu'in. To'wên kí'min dimuu'in in t'owa in ta'gen namuu'in diwedí dâyyâa'o'indá hedá Christ-ví hánmindá dimuu. ⁸Hedího bípi'âyíngi'an hedânho háäwí úv'andi wí'únpedée-ípídí, hedá t'âhká Yôesidi wovâymâánídí wovâykhây'o'i bînóní.

⁹To'wên háa Christ-di díhâ'annin namuu'in diwedí dívîhange'annin hedá wídâyhonpí'in, indá Yôesi Tádá inbí pí'ná khó'yé wídâymaápí. Hewânbo to'wên háa Christ-di díhâ'an waa dâyhonnindá, Yôesi Tádá-ádí hedá iví ay-ádí wí'gíndíbo inbí pí'ná khó'yé dín'án. ¹⁰Wí to'wí unbí'we napówádí wovâyhâ'amídí hewânbo Christ-ví háhkan ûnmuu'in imáapídá, wíwíntsudemâánípí wovâyhâ'amídí, hedí namán dihaydá wíwíntu'âamípí, "Yôesidi wóepahûuwí." ¹¹To'wên kin óetu'annindá óekhâge'máa iví yâ'dâapíkan i'amídí.

I t'â'gi hí' John-di ovâyta'nandi'

¹²Wa'dí báyéki wíyá háäwí wây-tu'âamí'i' dómáa, hewânbo wó'da'pí ná'in ta'nin diwe dótá'namí'in. Naa ochanpo' unbí'piye' opuwämú-f'in, hedí ívímú' ihaydí wé'ge ívîhée'amí, hedí handidi shánki gihíhchanpúwí.

¹³I kwee uví tí'ûu úmuu'i Yôesi Tádádí óede'mandiví âydi wóesengit'u'an. **

§1:1 Wáy wên t'owa dí'ánde ná'i kwee-á ta'gendi wí kwee wínamuupí, hewânbo wí méesate-ân namuu, hedá iví ây-á in méesate'in t'owa-á dimuu.

**1:13 Iví tí'ûu-á ma'dí wíyá méesate-ân namuu, hedá in áyyâä-á in méesate'in t'owa-á dimuu.

In Powage²in Tə²nin John Itə²nannin

John-di i to²wí òntə²nandi² óesengitə²an

1 Naví híwǒ²di k'ema Gaius, ta²gendi wíseégí²i² unmuu. Naa wí méesatewí tsondi omuu²idi ná²in tə²nin wíntə²do².

²U wíseégí²i², dáyýúusu²o háäwí t'ähkí híwǒ² úpúwídi, hedá uví túu²údá híwǒ²dá unchäa-í-dá uví pí²ná khó²yé híwǒ² unchäa waagibá.

³Wén méesate²in tí²úuwín páadé²in naa dín-pówádí dín-t'òekán in ta²gen namuu²in nâamâa²in hedá nâahonnindá, hedi ná²idi hânho díhíhchannan. ⁴In to²wén naví ây waagi²inbá dimuu²in in ta²gen namuu²in dâyhondi naa dínhanginpo²di, hânho ohíhchanpo², hedi wíyá háäwídi wânbo shánkí wídíhíhchandopí.

Gaius híwǒ² i²an

⁵U wíseégí²i², háädi wânbo t'ähkí háa úkhây²ä² waa bikanhon in méesate²in tí²úuwín páadé²in híwǒ² ovây²âyíngi²odi, tobáhâa ovâytaapí²in dimuu wânbo². ⁶Ná²in tí²úuwín páadé²indi in méesate iwe²in t'owa náwe dikw²ǒ²nin uví séegí úmuu í²gedi ho ovây²t'òe²an. Híwǒ² bikanhon inbí p'óegé dimän dipiye² ovâykhäge²dodi, hedi kin bikanhondi Yôesi Tádá nâahíhchando². ⁷Indá dimän t'owa Christ-ví²gedi ovâyhangin²ânnamídi, hedá háäbo-á in dívíwhâyundepí²in-bí²wedi wídâyhóndepí. ⁸Hediho na²indá gínkhây²ä² ná²in tí²úuwín páadé²in âykhäge²namí²in, hedi handidi wé²ge ívít'òe²amí in ta²gen namuu í²gedi t'owa âyhangin²ânnamídi.

Diotrephes híwǒ²pí i²an, hewänbo Demetrius-á híwǒ²di-á i²o²

⁹Naadi wén háawén uví méesate²in t'owa dovâyta²nan, hewänbo naví hí² dínmuu²in Diotrephes-di wídínséegí²anpí. I-á inbí p'ó²dédí² namúní²in óehí²an. ¹⁰Hediho owáy naa opówá ihaydi t'ähkí háa i²an ní²gedi wây²ânshaakannamí. I-á na²inbí²gedi yanákí ihée²o², hewänbo iví hí² únmuu²i wí²únchä²muupí. Hewänbo kin i²o²in wa²di ihay wí²únmuupí, shánkí wânbo p'ándíki² ikanhon, in méesate²in tí²úuwín páadé²in Yôesi Tádáví tų wóegé dipóya²nin wí²ovâyseégíhóndepí, hedá in wé²ge²in méesate²in ná²in dipóya²nin ovâyseégí²amí²in dida²in wânbo-á idi ovâykhä²o², hedá idá oe méesate iwedá ovâykhèhpiyende².

¹¹U wíseégí²i², in to²wén híwǒ² dívít-siyekanhonnin waagi²bá unmúní, in híwǒ²pí² dívít-siyekanhonnin waagá yoe. To²wén híwǒ² dívít-siyekanhonnindá Yôesi Tádáví²in dimuu, hewänbo in to²wén híwǒ²pí² dívít-siyekanhonnindá wídínhanginnáhpí háawi i namuu²in.

¹²T'ähkídi²bo Demetrius-ví²gedi híwǒ²da² dívíhée²o², hedi nakeepo² in ta²gen namuu²in imâa²in. Na²in wá² hanbá híwǒ² iví²gedi ívíhée²o², hedi u úhanginná ná²i gití²di-á in ta²genbá namuu²in.

I t'ä²gi hí² John-di òntə²nandi²

¹³Wa²di báyéki wíyá háäwí wítú²âamí²i² dómâa, hewänbo wó²da²pí ná²in tə²nin diwe dótə²namí²in. ¹⁴Hewänbo naa ochanpo² hanwaapídi²bo wímúní²in hedi ihaydá wé²ge ánhée²amí.

¹⁵Ánshaaginpídi²bo íkwǒ²ní. Uví k'e-ma²in náwe diyí²indi wóesengitə²an. Uđá naví k'ema²in owe diyí²indá wí²in-gin ovâysengitə²âamí.